DANTE ALIGHIERI

DIEVIŠKOJI KOMEDIJA

Vertė

D-ras Jurgis Narjauskas

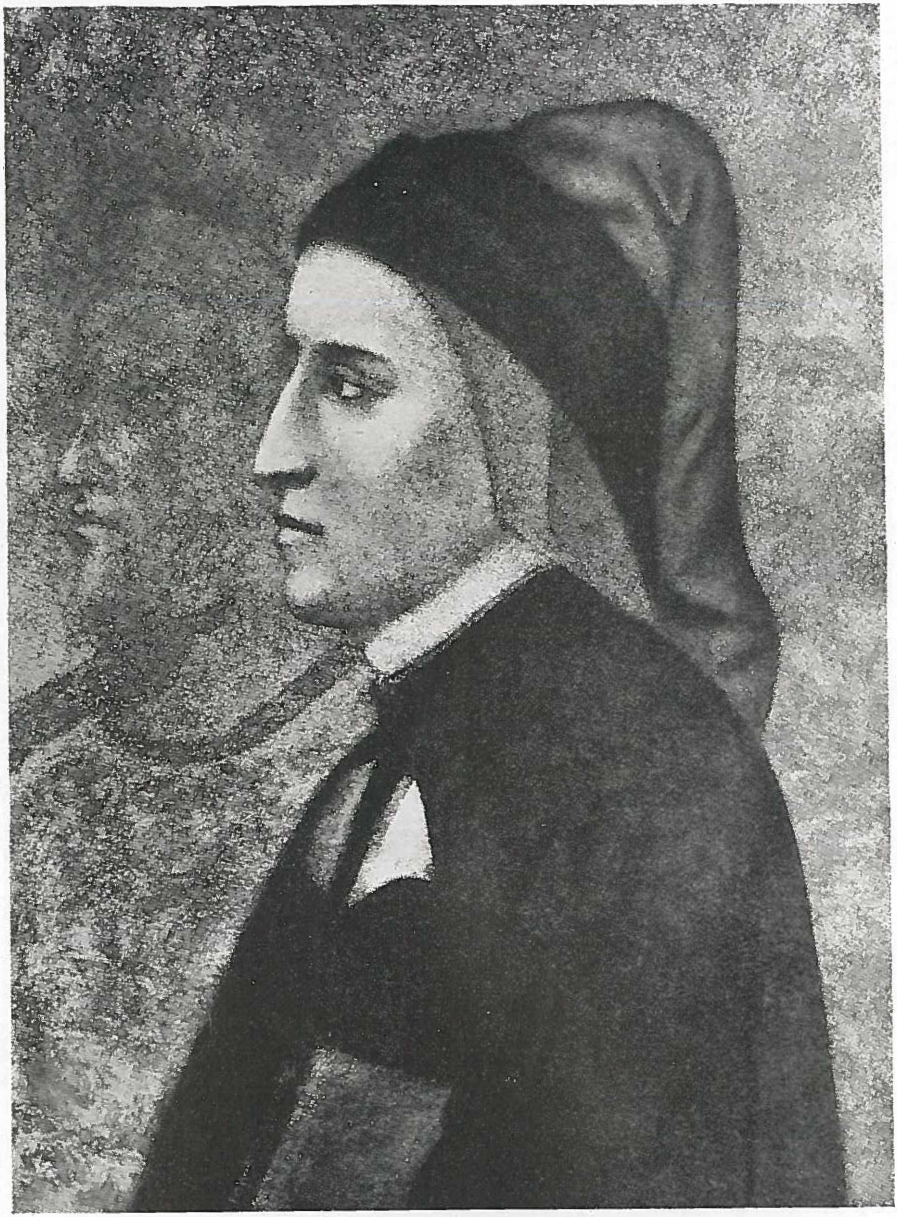

DANTE

Giotto—Florencijos rotušėje

Spaudė
„ŠEŠUPĖS“ SPAUSTUVĖ
Marijampolėje.

Vertėjo žodis

La Divina Commedia, — tiek originalas, tiek visokios rūšies vertimai, nėra lengvai pasiskaitomas eilėraštis. Jos skaitymas yra moksliška proto mankšta, arba studija. Iš pirmos eilutės ši poema slėpininga; ji turi simbolių, istorinių vardų, mokslo galvosukių; ir nė italas nepajėgia jos vientisai, be komentarų skaityti.

Originalo savybės persikelia ir į vertimą. Eilinis poezijos mėgėjas neras čia kasdienio turinio ir vaizdų, koki jį žavėjo Byrono, Mickevičiaus, Puškino poemose; neras nė moderniškos poezijos spalvų. Lyrikos Komedijoje labai maža; Dante duoda daug vaizdų, bet skaitytojui reikia su jais susigyventi; duoda daug gamtos, bet ji ne žemiška, — joje taip pat reikia įsikurti ir ją pamėgti; Dante turi daug dialogų, kuriuose veikia nežinomi arba pamiršti istoriniai asmens; turi daug filosofijos, teologijos, astronomijos ir kitų mokslų problemų. Visa tai reikalauja iš skaitytojo tam tikro pasiryžimo skaityti Diev. Komediją nuo pradžios lig galo. Daugelis, net italų, neturi šiam reikalui kantrybės ir pasitenkina vien Pragaru ir viena-kita Skaistyklos ir Dangaus giesme. Nemaža yra pasitenkinusių keliomis giesmėmis.

Labai bijau, kad šio vertimo skaitytojas, atkandęs dantį į Dantę jau pirmuose puslapiuose, nesuverstų visos atsakomybės del apsivylimo vertėjui. Jis, tai padaręs, neteisus būtų. Ne vien tik vertėjas kaltas, kad Divina Commedia nelengvas skaitymas.

*

* *

Dantės originalo galybė glūdi jo milžiniškoje fantazijoje ir žodžio muzikoje. Jei vertėjams pavyksta šiaip ar taip atvaizduoti turinys, muzikoje vis delto nė vienas iš jų ligšiol nesusilygino su autorium. Turiu galvoje rimą. Italų kalba, neturėdama linksniuojamųjų galūnių ir pasižymėdama balsių lygybe, privilegijuotu būdu tinka rimui, kai tuo tarpu yra kalbų su pastoviais kirčiais ant pirmo arba paskutinio skiemens, kurios rimuotam eilėraščiui visiškai netinka.

Lietuvių kalba tinka rimuoti; tai įrodo visi mūsų poetai, ypač didieji, — Baranauskas ir Maironis. Todel Dantės vertėjui, mano nuomone, rimas yra privalomas. Nelengvas tai darbas, reikiant rimo tercinose dvigubai daugiau, kaip paprastuose eilėraščiuose, bet vis delto privaloma dainuoti, ne deklamuoti, arba pasakoti, kad būtų gautas Dante panašus forma į Dantę.

Kalba turi tik tam tikrą skaičių rimui tinkamų formų. Del to rimas ima kartotis, kai eilėraštis ilgas. Tobulais ir įvairiais rimais neįmanoma buvo man išsiversti. Tačiau, vengdamas dažnų pasikartojimų, paįvairinau eiliavimą. Pragarui daviau penkis su puse jambus moteriškomis galūnėmis visose eilutėse, Skaistyklai tą patį metrą, bet rimą — moteriškomis su vyriškomis galūnėmis, ir Dangui — amfibrachijų su moteriškomis ir vyriškomis galūnėmis.

*

* *

Versti La Divina Commedia mane prikalbino kan. Tumas, paskatino ministeris Juodakis. Pradėjau darbą 1923 metais. Pirmosios aštuonios giesmės pasirodė greitai, pergreit, —sakyčia, „Skaitymuose", ir jos vis delto teikė studijozams pirmąją pagalbą jų studijose. Neiškenčiu nepasigyręs, kad prel. Maironis man dėkojo už išspausdintas eiles, nes jos lengvinę jam dėstyti svetimas literatūras mokykloje. Ta proga pasiguodžiau, delko poetai neverčia Dantės. Poetas pasiteisino, kad jam lengviau sukūrti eilėraštis, kaip išversti. Buvęs kalbintas, girdėjau, šiam darbui d-ras Gustaitis, bet atsisakęs tais pačiais, tur būt, poetų motyvais. Man teko be atodairos varyti darbas lig galo. Baigiau versti 1932 m. prieš Sekmines. Po to taisinėjau, rodžiau kalbininkams ir vienam - kitam literatūros mėgėjui.

Leisdamas Dieviškąją Komediją į visuomenę, manau pralaužti ledus Dantės stipresniam kultui Lietuvoje. Kada Vakarų civilizacija, kuriai priklausome ir mes, yra čia smarkiau, čia iš lengvo rausiama, bene bus pravartu pamatyti jos didelis šulas, — Dante ir iš praeities semtis atsparumo.

Padidinęs šiuo vertimu Dantės auditoriją, jaučiuosi atlikęs dėkingumo pareigą Romai, krikščionių ir italų sostinei, kurioje turėjau laimės šešerius metus viešėti.

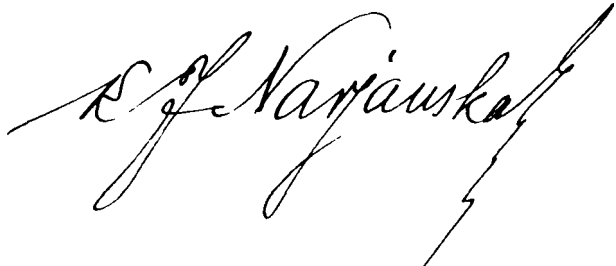

Dante Alighieri

Tėvai

Didysis pasaulio poetas gimė Florencijoje 1265 metų gegužės mėnesio pabaigoje. Vienas jo tolimesniųjų senelių, Cacciaguida, žygiavo su ciesorium Konradu III Šv. Žemės vaduoti ir žuvo kovoje prieš saracenus. Poetas jį pagerbė „Danguje" (XV, 130...). Cacciaguidos žmona, kilusi iš Pado upės slėnio (D. XV, 137), atnešė savo vaikams ir palikuonims „Alaghiero" pavardę, lotyniškai rašomą Alagherius, pavirtusią ilgainiui žmonių tarmėje į Alighieri. Artimesnysis poeto senelis, Bellincione, turėjo du sūnus: Brunetto ir laimingąjį Dantės gimdytoją, kurio vardas, deja, nėra susektas. Šis buvo vedęs donną Bellą bene tik Durante di Scolaio degli Abati dukterį; ji pagimdė Dantę, gavusį šitokį vardą iš motinos sutrumpintos pavardės — Durante. Pats poetas, siekdamas dar toliau, išveda savo protėvius iš romėnų, Florencijos įsteigėjų, atvykusių čion su Julijum Cezariu (Prag. XV, 74—8). Motina mirė, palikdama Dantę šeštų ar septintų metų. Sulaukęs gi dvyliktų, jis neteko tėvo ir liko prie pamotės. Spėjama, kad Dantės tėvas buvęs juristas, bet to niekas tikrai nepatvirtina; iš negausių to meto dokumentų susekama, kad jis skolindavo pinigus, būdamas bene tik pinigų keitėjas, be aukštesnės, sūnui minėtinos, padėties. Be šito didžiojo sūnelio apie jį niekas šiandien nekalbėtų. Sūnus gi neužsimena apie jį niekur savo raštuose, o kada tėvą negarbingai sumini Forese garsiame ginče sonetais su Dante, šis, atsikirsdamas, net negina tėvo. Kuo jis buvo negarbingas, tikrai nežinia: gal didelių procentų ėmimu. Poetas nemini nė motinos niekur, nors motiniškų jausmų pasiilgimą parodo labai dažnai ir puikių motiniškos meilės vaizdų duoda Diev. Komedijoje.

Mokykla

Dante augo tinkamai paruoštoje aplinkumoje savo poetiškam genijui tarpti. Jau daugiau kaip šimtą metų buvo veikę Provansijos trubadūrai ir pasiekę didelių laimėjimų. Jų subren-

dus, puošni kalba labai tiko visiems, kas mėgo literatūrą, karžygiškumą ir kilmingas manieras; jie pasidarė žinomi ne vien Prancūzijoje, Ispanijoje ir Italijoje, bet ir Anglijoje, Vokietijoje. Karžygiškoji dvasia Europoje praskėtė provansalų kalbai ir poezijai ribas, ir toji kalba tapo bendrinė visų, švelniai kalbančių apie meilę, karus, kovas. Pats Dante yra bandęs pradžioje provansališkai eiliuoti. Petrarca savo kūriny „Trionfo d'Amore", IV, su pasigėrėjimu mini žymesniuosius provansalus, ypač Arnaldo Daniello, kurį Dante „Skaistykloje", XXVI, taip pat nepaprastai pagerbia, leisdamas trubadūrui net prabilti provansališkai.

Bet jau XIII šimtmetyje Italijos poetai, dar nepasirodžius Dantei, bando vartoti savo gimtąją kalbą. Toki yra Sicilijos dainiai: Ciullo d'Alcamo, parašęs kantileną „Amante e Madonna"; Fridrichas II, Sicilijos karalius, keleto kanconių autorius ir visų poetų mecenatas; Pier della Vigna, Dantės išgarsintas (Pr. XIII), sonetistas ir kanconierius; Ranieri ir Rugerone; Odo ir Guido delle Colonne. Apie juos Dante yra pasakęs: „Savo giesmeles (canzoni) jie dėstė ta pačia liaudies kalba, kuri nieku nesiskyrė nuo tos pagirtinosios", tapusios italų bendrine kalba.

Greta šių pirmųjų poezijos bandymų Sicilijoje, Fridricho rūmuose, ji tarpo Bolonijoje ir Toskanijoje, tapdama dar kilnesnė, originalesnė ir dailesnė. Bolonijos miestas turėjo universitetą. Čia susidurdavo kas metai iš visų Italijos vietų apie dešimt tūkstančių mokslo ieškotojų. Jie sunešė įvairių dialektų brangmenis, tinkančius bendrinei kalbai ir formavo „volgare italiano", kalbą be dialektinių šiurkštumų, tinkančią mokslui ir poezijai. Galimas daiktas, kad toskanų ir florentiečių šneka turėjo mažiausia šiurkščių formų ir geriausiai tiko bendrinei, kurią galutinai nustatė Italijoje ne kalbininkai, bet Dante, Petrarca ir Boccaccio.

To meto boloniečiai turi įžymų Dantės pirmataką, — Guido Guinicelli; jis, derindamas platoniškąją filosofiją su meilingąja poezija, paruošė kelius kilusiems po jo genijams į aukštus laimėjimus. Turėjo didelę įtaką Dantei, kuris jį vadina „nobile" ir „massimo" ir, susitikęs „Skaistykloje" (XXVI, 112), jį gražiai pakalbina:

....Žavingai švelnūs jūs garsai,
Kol lemta tarsenai skambėt italų,
Senus lakštus vers gerbti būtinai.

Antrasis bolonietis, — „dottore iliustre", priskaitomas prie pirmųjų, vykusiai vartojusių italų kalbą, yra Onesto Bolognese. Kiti gi žymesnieji buvo: Guido Ghiselieri, Fabrizio, Semprebene...

Bolonijos poezija perėjo į Florenciją ir rado pritarimo talentų tarpe. Meilė ir mokslas, grožis ir tiesa, estetinis skonis ir moralis gėris, moteris ir angelas buvo boloniečių kanconių ir sonetų turinys ir rado gerbėjų Guittono d'Arezzo grupėje su gausiais mokiniais: Ghiberti, Merovelli, Riccuccio, Orlanduccio, Montre Andrea, Davanzati ir kitais, dainavusiais moteries tiek įsivaizduotos, tiek tikros, meilę čia doktrinieriškai, čia religiškai, ir vis šabloniškai. Guido Cavalcanti, Dantės artimiausias pirmatakas ir mylimas draugas, išeina toliau iš šablono rėmų, išgaudamas naujų, švelnesnių, originalių tonų. Jo giedamoji meilė ne abstraktas ir konvencijonalumas, bet gyvas asmuo, patį poetą liečiąs. Cavalcanti gilus ir susimąstęs; jo piešiamoji donna visuomet ideali, apsiausta dangaus spinduliais. Su šiuo žmogum išdygo naujas stilius ir nauja poezijos dvasia, tikusi Dantės genijui brėsti ir pasireikšti.

Jei nesusekama tiksliai, kurias mokyklas Dantė lankė ir kurie mokytojai jį mokė, tai dar negalima sakyti, kad jis būtų visai nesimokęs. Jau vien susipažinti su savo pirmatakais, su provansalų, Sicilijos, Bolonijos ir Toskanijos mokyklų kūriniais ir kūrinėliais, juos permąstyti, suprasti jų doktrinas, reiškia daug išsilavinti ir įgyti daug teoretinių žinių. Brunetto Latini, visų vadinamas Dantės mokytoju, savo kūriny Trésor ir poemėlėje Tesoretto, nors ir be poetiško talento sudėstytoje, atidaro mokiniui žinių arsenalą. Buvo tuomet Florencijoje daug viešų mokyklų ir mokytojų, bet nė viena iš jų nebuvo aukštos vertės studija. Vienuolynai laikė geras vidurines mokyklas. Dante, spėti, perėjo žymią dalį, jei ne visas septynias, Trivium ir Quadrivium, mokslo šakas. Trivium turėjo gramatiką, dialektiką ir retoriką; quadrivium — aritmetiką, muziką, geometriją ir astronomiją. Vėliau Dante, atsidėjęs vien mokslui, savo įgimtais didžiais gabumais išsimokslino pats tiek, kad tų laikų bet kuris mokslas neturėjo jam paslapčių. Mokėjo istoriją, literatūrą (savąją ir svetimą), filosofiją, teologiją, Šventąjį Raštą, matematiką, astrologiją, dialektiką, retoriką, paišybą, muziką, giedojimą. Skaitė iš originalo Virgilijų, Horacijų, ir Ovidijų; pats rašė lotynų kalba eiles; gerai mokėjo provansalų ir prancūzų kalbas.

Beatričė

Dante, septyniolikos metų jaunikaitis, parašė pirmąjį savo sonetą ir, pagal to laiko paprotį, nusiuntė jį žinomiems poetams. Eilėraštis daugumui patiko. Kai kurie, su Guido Cavalcanti priešaky, atsiliepė taip pat sonetu, pasigėrėdami nauju draugu ir skatindami jį nepamesti mūzų.

Šiame pirmame ir visoje po to bandymų eilėje būsimoji Parnaso pažiba nieku nesiskiria nuo kitų. Jaunuolis poetas rašo provansalų šablonu. A m o r e ir D o n n a, — štai du jo pirmųjų eilėraščių įkvėpimo šaltiniai: meilė, dorovių visatis, įsikūnijusi į gražią moteriškę. Meilė ne kūniška, tik aukštoji, dievinė; moteris, — ne toji mergelė, kurią poetas svajotų sau į gyvenimo drauges, bet šiaip kilni, šventa, dora, pažįstama arba net fiktyvi. Dante nė vėliau nepakeitė šitokios temos. Jis net didžiausiame savo kūriny skelbė donnos meilę ir pakilo į nepasiekiamas kitiems aukštumas tik delto, kad buvo genialiai gabus. Jo pasirinktoji moteris — Beatričė.

Jei vienu tarpu Dantei nebūtų atėjus į galvą mintis surinkti į krūvą savo jaunystės sonetus, mes nieko nežinotume šiandien apie Beatričę, kaip nežinome nieko apie kitas donnas (Primaverą, Mandettą, Lagią), tuo pačiu laiku jo dainuotas. Provansalų įpročiu Dante darė rinkiny pastabų prieš kiekvieną kanconę. Čia retkarčiais pamini Beatričės vardą. Bet iš to neseka, kad tiktai du ar tris kartus būtų ją matęs: augo tame pačiam miesto kampely, jis buvo už ją tik vieneriais metais vyresnis, susitikdavo, be abejonės, gatvėje, pas bendrus pažįstamus, matydavosi įvairiomis progomis. Bet jam rodėsi gražiau būsią, jei mylimosios bruožus išims iš realybės. Kai Beatričė stringa jaunuoliui į mintį, jis sako, kad ji tą dieną gimė. Vėliau, po devynerių metų, ją mini pasirodžiusią didžiai gražią; įvykis išskirtas iš realiųjų, kurių nelaiko vertais minėti.

Beatričė buvo teisėtos moterystės Folco Portinari ir Cilia Caponsacchi duktė, gimusi 1266 metais, aštuoniolikos metų ištekėjusi už našlio Simone dei Bardi, mirusi 1290 m. Ji yra reali moteriškė, kuri būtų vis delto gyvenusi, jei net Dante jos nebūtų mylėjęs ir įamžinęs giesmėje, iškeldamas savo beribės fantazijos pagalba ligi Dievo sosto, sodindamas dausose ties pačia Marija Mergele.

Beatričės vardą poetas sumini pirmą kartą sonete į Guido Cavalcanti ir paskui, apverkdamas jos mirtį. Šioji ir kitos sone-

tų vietos leido poeto sūnui Petrui ir Boccaccio nustatyti jos istoriškąjį asmenį, kuris Folco Portinari testamente 1288 m. sutampa su Biče (Beatriče), kaip Simone Bardi žmona. Bardi, Boccaccio ir Portinari gerai pasižino, priklausydami prie tos pačios komercinės bendrovės.

Jaunuolis Dante mylėjo Beatričę poetiškai; šį jausmą palaikė gyvenimo įvykiai: pasimatymai, susitikimai gatvėje, puotose. Visa tai buvo paprasta, gyvenimiška, nepainu, nesusidarant metmenims nė jokiam romanui, nes nematyti iš poeto kūrinių, kad Beatričė būtų jį mylėjusi. Nepamiršti reikia nė to, kad, jei Beatričę mylėdamas Dante pradėjo poezijos darbą, šioji meilė nebuvo jam visu kuo ir ne visuomet jį valdė. Tarp pirmojo savo soneto ir pirmosios balados — ketverių metų laikotarpy — jis turi eilėraščių, ne jai vienai, bet ir kitom moterim priklausančių. Viename, be to, eilėraštyje pagerbia šešiasdešimt Florencijos kilmingiausių moterų; čia Beatričė ne pirmoje vietoje, bet devintoje. Grįžta vis delto prie jos. Jo lyriški gabumai jau buvo subrendę. Parašo Beatričės garbei puikiausią sonetą: „D o n n e c h e a v e t e i n t e l l e t t o d'a m o r e", jo paties paminėtą paskui „Danguje". Netrukus, 1289 m. gruodžio m. 31 d. miršta Folco; Dante gieda Beatričės gailestį; vienoje tokioje savo kanconėje nujaučia jos mirtį ir mato ją kylančią aukštyn į dangų. 1290 metų pavasaris Dantei gausus puikiomis meilės eilėmis, kuriose dėsto, kaip galingai jį veikia šioji meilė. Beatričė po sunkios ligos miršta 1290 metų 8 birželio. Pradėtoji konconė lieka nebaigta.

Metę žvilgsnį į šios meilės nesudėtingą įvykiais istoriją, pastebėsime tam tikrą jos evoliuciją ir progresavimą, būtent: kiek bebūtų ši meilė reali buvusi, poeto eilėse ji pasirodė pradžioje trubadūriška, mados ir įpročio meilė; ją pakeitė idealioji — dvasios ir proto meilė, virtusi beveik mistiška. Pagaliau Alighieri ją ištobulino ir išplėtė Komedijoje savo jausmingumu ir fantazija, įdėjęs į darbą gyvenimo jėgas.

Dante — pilietis veikėjas

Boccaccio (gim. 1313) šitaip aprašo Dantės išvaizdą. „Jis buvo vidutinio ūgio (164 ar 165 cm.); atėjęs į subrendusių žmonių metus, vaikščiojo palinkęs lygiu ir rimtu žingsniu. Drabužį visuomet dėvėjo atitinkamą savo padėčiai ir amžiui. Veidą turėjo pailgą, nosį erelio, akis greičiau dideles, nei mažas, dide-

lius žandikaulius ir lūpą viršutinę nuo apatinės atsilikusią. Veido spalva buvo tamsi, barzda ir plaukai juodi, tiršti ir garbiniuoti. Jo veidas visuomet reiškė melancholiją ir susimąstymą". Kalbėdavęs retai ir tik pakalbintas. Bet, reikalui esant, sugebėdavęs gražiai kalbėti, vartodamas puikių posakių be pasiruošimo. Savo darbuose buvęs uolus. „Nuostabu", sako to meto istorikas Villani, „kad, būdamas mokslininku, jis niekuomet neatrodė vien mokslui atsidėjęs, o jaunas būdamas buvo linksmas ir malonus draugas". Bendrais žodžiais su Boccaccio apibudinant, Dante buvęs labai tvarkingas, mandagus ir išauklėtas (sommamente composto, cortese, civile). Jei kada pyko, ne be rimtos priežasties pyko. Jo piktumas turėjo būti panašus į vulkano išsiveržimą.

Dante gimė ir augo neramioje Florencijoje, kurios nepriklausomybei išlaikyti respublikos piliečiai turėjo daug rūpesčių; juos, be to, dar silpnino vidaus nesusipratimai. Po pilietinio mūšio ties Montaperti (1260) valdžią paėmė stipri aristokratų partija, — gibelinai. Bet netrukus (1266) grįžo gvelfai, popiežiaus Urbono IV palaikomi. Gvelfus palaikė ir liaudis. Teko daryti miesto valdžios reforma. Ėmė veikti dvi administracijos, viena kitai priešingos. Pirmosios priklausė miesto bendruomenė (grandai ir vidurinė piliečių klasė) su p o d e s t a (burmistru) priešaky, antrosios — liaudis su vadu (c a p i t a n o) priešaky. Liaudiečiai ilgainiui tampa stipresni už grandus. Į abiejų nesutikimus įsikiša popiežius, sutaiko ir teikia amnestiją gibelinams. Sicilijos mišparai duoda drąsos Florencijos demokratijai, ir ji kelia vėl nepriklausomybės reikalavimą. Įvyksta taikus persitvarkymas 1282 metais. Valdžia pereina į šešių priorų (Signorijos) rankas, po vieną iš kiekvienos šeštos dalies (Sesto) miesto. Signorijos nariai perrenkami kas du mėnesiai. Jų priešaky — pirmininkas (gonfaloniere di giustizia). Gibelinai vėl imta persekioti. Jie tačiau stiprinosi gretimose respublikose, bet buvo florentiečių sumušti ties Campaldino; šiame mūšyje 1288 m. birželio 2 d. dalyvavo ir Dante kavaleristas gvelfų florentiečių pusėje prieš Arezzo gibelinus. Tuo metu Florencijos valdžia tapo demokratiškesnė, ir 1293 m. vienas iš priorų, Giano della Bella, išleido įstatymus, grasindamas pašalinti iš valdžios grandus, nebent jų kandidatas būtų prisirašęs prie bet kurio verslo (arte) ir ištikrųjų verstųsi amatu. Didikai gauna paspirties iš popiežiaus Bonifacijaus VIII, nugali savo priešą ir veja iš miesto. Respub-

lika, nors ir nenoromis, jaučia popiežiaus suverenumą; keletą metų ji turi visose gyvenimo srityse ramumo kūrybai: statomi nauji tiltai, kasami kanalai, vedama siena aplink miestą, statoma Baptisterium ir šv. Kryžiaus bažnyčia. Pasireiškia dvasios galiūnai: Brunetto Latini, Giovanni Villani, Dino Compagni, Guido Cavalcanti ir pagaliau Dante.

Dante dalyvavo respublikos valdžioje arba tarybose (consigli), tarp kurių žymiausios ir gausiausios buvo dvi burmistro — atskira ir bendroji (speciale ir generale) ir dvi tokios pat liaudies vado; šimto (dei Cento) taryba, 1293 m. įsikūrusi, statė išlaidų sąmatą. Tarybininkas galėjo eiti pareigas tik šešis mėnesius, ir tik po šešių mėnesių atostogų leista buvo jis vėl į tarybą rinkti. Dviejose ar keliose tarybose tuo pačiu metu veikti buvo uždrausta. Prie valdžios tarybų priklausė ir amatininkų (Capitudini) taryba. Priorų taryba su savo pirmininku (gonfaloniere della giustizia) keitė sąstatą kas du mėnesiai. Iš išlikusių posėdžių protokolų matyti, kad Dante dalyvavo įvairiose tarybose, kartais kalbėjo posėdyje.

Artinosi sunkūs laikai. Teisingumo įstatymai (Ordinamenti della giustizia) 1293 m. valdžią atidavė liaudžiai ir buržuazijai, o didikams neleido būti nė priorais, nė gonfalonieriais. Didikai, tiek gvelfai, tiek gibelinai, nemanė apsileisti. Dantės laikais iš Vokietijos atneštomis gvelfų ir gibelinų pravardėmis vadinosi tie patys florentiečiai, respublikos patriotai, tačiau antagonistai del valdžios, kurioje išsilaikyti pirmieji (gvelfai) stengėsi su popiežiaus parama, antrieji (gibelinai) — su imperatoriaus. Liaudis nusileidžia kovoje, vis dar nekruvinoje ir 1293 metais pataiso įstatymus taip, kad didikai gali įeiti į valdžią tik įsirašę į vieną iš keleto (vėliau keliolikos, lig 21) amatų. Dante, šiaip liaudies šalininkas, bet nekenčiąs slopintojų, pritarė įstatymų reformai ir pats prisirašė prie gydytojų ir vaistininkų (medici e speziali) verslo. Jis buvo nuolat renkamas čia į vieną, čia į kitą tarybą. Tuo tarpu Florencijoje prasideda neramumai. Dvi didikų šeimynos, Cerchi ir Donati, nesikentė. Rungtynės pereina į politikos sritį. Cerchi su šalininkais glaudžiasi prie liaudies ir gina Ordinamenti di giustizia. Corso Donati, didikų vadas prieš liaudininkus, traukia į save dalį amatininkų ir partrauktus iš Pistojos maištininkų vadus, kurie dabar įdėjo florentiečiams savo pravardes. Tad Čerkininkai ir pasitenkinę valdžia vadinosi **baltaisiais,** o donatininkai — **juodaisiais.** Dante, nusistatęs prieš valdžios kraštutinumus, pritarė susidariu-

siai pakenčiamai tvarkai ir drąsiai stojo baltųjų tarpe ginti nepriklausomą savivaldybę. Visi mato, kad neturėjo nieko bendro su gibelinais. O vis delto vėliau buvo jam tas vardas primestas.

1300 metų balandžio mėnesį signoria susekė trijų florentiečių sąmokslą prieš miesto valdžią. Du iš jų buvę popiežiaus įtakoje ir manę su jo pagalba pakeisti valdžią. Priorai nuteisė tris sąmokslininkus mokėti po du tūkstančiu lyrų baudos ir nukirsti liežuvį. Žiauri bausmė lietė, tiesa, nesuimtus ir nepasiekiamus, — pagąsdinti jų šalininkams, ir kad patys negrįžtų. Bet šalininkai ėmė drumsti miestą, organizuotis, kol paplūdo baltųjų bei juodųjų kraujas švč. Trejybės aikštėje. Signoria, malšindama maištą, išvijo iš miesto abiejų partijų vadus, jų tarpe ir Guido Cavalcantį, Dantės draugą.

Bonifacijus VIII siunčia į Florenciją kardinolą Acquasparta sutaikyti florentiečiams. Tuo tarpu 1300 m. 14 birž. į priorus išrenkamas su kitais ir Dante. Naujoji signoria patvirtina senosios dekretą nukirsti trims jų valdžios priešams liežuvius. Vėl sumišimas ir kraujas gatvėse. Signoria skelbia amnestiją neseniai ištremtiesiems. Grįžta Cavalcanti, kurs, nusakęs savo artimą mirtį puikioje baladoje, 28 rugp. nuleistas amžiams į Santa Maria del Fiore požemius. Reikia pastebėti, kad Dantės kadencijos metu santykiai su kardinolu ir Romos Kūrija buvo pakenčiami. Dantės dvimėnesis suėjo 14 rugpjūčio, ir jis pasitraukė iš signorijos. Gal būt, po to religinių jausmų vedamas, jis nuvyko į Romą, į didžiojo jubilejaus iškilmes su gausiais maldininkais.

Bonifacijus su karaliumi Karoliu Valois ruošėsi žygiuoti į Florenciją. Juodieji ėmė drąsintis, bet signoria juos baudė. Dante dalyvavo komisijoje, vadinamoje ekspertų (savii), paruošt įstatam naujai signorijai 1301 m. 14 bal. rinkti ir kitoje komisijoje — šv. Prokolo gatvei tiesti. Čia jis darosi labiau pažįstamas kitiems veikėjams ir atrodo turįs pasitikėjimo. Bet štai kardinolas pareikalauja popiežiaus vardu iš Florencijos miesto šimto raitelių nusiųsti į Romagną popiežiaus kavalerijai sustiprinti. Dantei atrodo nepriimtinas toks reikalavimas. Jo nuomonę palaiko dar 32 balsai, bet nulemia priešingoji 45 balsų nuomonė. Čia Dante pasirodo politinės partijos vadu. Du kartus kalba susirinkimuose; viename esą pasakęs „Stiprintis su liaudimi" (fortificarsi col popolo). Dar pirmiau, 1296 ir 1297 m., per Dantės įtaką florentiečiai atsisakė suteikti karaliui Karoliui pagalbos žygyje prieš Siciliją. Iš to matyti, kad Dante buvo atviras prancūzų priešas ir trukdė jiems

kištis į Florencijos pilietinius reikalus. Čia glūdi tikroji jo ištrėmimo priežastis.

Šitokioms aplinkybėms susidarius, labai nepatikėtinas atrodo kai kurių tvirtinimas, kad Dante keliavęs su dviem kitais respublikos atstovais į Romą 1301 m. spalių mėn. diplomatiniams pasitarimams su popiežium. Kas gi galėjo tuomet manyti, kad Dantei pavyks šis tas išderėti Romoje, kai jis ten buvo ingratissima persona? Reikėjo siųsti nuolankesnių žmonių, kai respublika, lyg ir kapituliavusi, laukė prancūzų karaliaus. Nepatikėtinas ir jo išdidus posakis prieš tariamą kelionę: „Jei aš keliauju, kas lieka namie? jei aš lieku, kas keliauja?" Toks išdidumas neatitinka nė Dantės būdą, nė jo visuomeninę padėtį. Popiežius Bonifacijus esą grąžinęs anuodu namo, o Dantę pasilikęs. Kada, kaip ir kur jis pasišalinęs iš popiežiaus globos, vėl nesuseka istorikai.

Laukiamos taikos nešėjas Karolius 1301 m. rugpiūčio mėn. 1 d. iškilmingai įžengė į Florenciją. Paskui jį įėjo juodieji su savo vadu Corso Donati. Prasidėjo kruvinas persekiojimas baltųjų, plėšimai, žudynės, gaisrai. Karalius paėmė valdžią į savo rankas ir atidavė valdiškas vietas juodiesiems. Dante ir kai kurie kiti išliko gyvi; neatsakingų žudynių penkioms dienoms praėjus, teismai tęsė tokį pat darbą.

1302 m. sausio 27 d. buvo paskelbtas Dantei ir jo šalininkams sprendimas ištremti už kaltes, kurios buvo visiems tos pačios, paimtos iš gandų ir neįrodytos, būtent: apgavimai, papirkinėjimai, neteisėti pasipelnymai, kyšių ėmimai, pasisavinimas valstybės lėšų, nedraugiškumas popiežiui ir princui Karoliui, juodųjų persekiojimas ir trėmimas. Dekrete dar suminėta, kad nuteistieji (Palmieri, Dante, Lippi ir Orlanducci) buvo šaukti, bet neatvyko į teismą. Tad in contumacia jie gavo 5 tūkstančius florenų baudos. Neatvykdami teisintis, sakoma dar sprendime, jie prisipažinę kaltais, tad privalą grąžinti pasisavintus pinigus per tris dienas; jei to nepadarysią, jų turtas būsiąs nusavintas. Bet jei net kuris grąžintų, vis delto ištremiamas dvejiems metams iš Toskanijos. Raitas skelbėjas lakstė iš vienos į kitą miesto dalį ir, sutrimitavęs sidabriniu trimitu ties nuteistojo langais, apsuptas gaujos, skaitė sprendimą. Jei Gemma Donati, poeto žmona, su vaikeliais drebėjo ir verkė, pats Dante jau buvo pasišalinęs iš miesto, o, gal būt, ir visai dar negrįžęs iš diplomatinio žygio. Ne surašytieji dekrete apkaltinimai buvo Dantės kaltė ir ištrėmimo priežastis, bet jo opozicija juo-

dųjų partijai ir jų didesniems globėjams. Kovo 10 d. Dante ir kiti, neatvykimu „prisipažinę kaltais", buvo pasmerkti mirti, jei grįš į Florenciją. Įvykdęs, kaip bebūtų, taiką, Karolius Valois 1302 m. 3 balandžio paliko miestą ir žygiavo į Siciliją.

Ištremtieji ėmė vienytis, nedarydami tarp savęs nė baltųjų nė gibelinų skirtumo, o tik geisdami atsiimti tėvynę. Bet florentiečiai atmušė puolančius. Nepavykus, kaip visuomet, kilo savo tarpe nesusipratimų ir priekaištų. Čia Dante vos spėjo iš šitų „savųjų" išnešti gyvą galvą. Liko vienas sau partija (D. XVII. 61...) ir jautėsi patenkintas, pasitraukęs iš netekusių pusiausviros tarpo.

Svetimose pastogėse

Nusivylęs politika, Dante ieško savo protui ir širdžiai maisto kūryboje. Vyksta į Veroną ir naudojasi didžiojo lombardo Bartolomeo della Scala vaišingumu. Šiam mirus, svečias nerimsta prie naujo pono ir persikelia į Boloniją, kur išbūna 1304 — 1306 m. Mokslo mieste kvėpuoja mokslo atmosfera. Iš čia aplanko Padovą ir Lunegianą (markyzą Malaspiną). Kur buvo 1307 — 1309 metais, sunku susekti. Kai kas mini jį 1308 m. Forli mieste. Šiais metais Liuksemburgo grapas Henrikas, išrinktas ciesorium, sumanė pakelti nukritusį Romėnų imperijos vardą. Naujasis valdovas, gavęs Henriko VII vardą, išsiruošė iš Germanijos į italų šalis ir pradžioje apgulė Brescią, uždariusią prieš jį savo vartus.

Išgirdęs tai Dante, gavo vilties, kad ciesorius įvesiąs tvarką, įgyvendinsiąs taiką, ir tremtinis pagaliau grįšiąs į nusilenkusią teisingumui Florenciją.

Popiežius sveikino „taikos karalių" puikia enciklika ir kvietė į Rymą vainikuotis Karolio Didžiojo karūna. Dante, prisitaikęs prie enciklikos gaidos, savo laiške į Italijos valdovus ir tautą, išplėtė jos turinį džiuginančiais, taiką žadinančiais, graudžiais, dievotais žodžiais.

Kai kiti Italijos miestai prievarta ar geruoju nusilenkė ciesoriui, Florencija ruošėsi ginti nepriklausomybę. Ji pavojaus akivaizdoje 1311 m. paskelbė vieną po kitos amnestiją savo tremtiniams. Tačiau laimingųjų sąrašė Dantės nebuvo. Jis rašo griežtą laišką prieš (gli sceleratissimi) nedoriausius žmones. Ciesoriui pradeda nesisekti taiką prigydyti. Subėgę iš visur pas jį gibelinai ir gvelfai ėmė tarp savęs vaidytis. Dante, ne-

kantraudamas, kad ciesorius per ilgai užtrunka šiaurinėje Italijoje ir neina tvarkyti Florencijos, rašo jam laišką su priekaištais. Laiške gi į florentiečius bibliškojo pranašo tonu moko ir graso, rodo užuojautos ir rūsčio, gailisi ir baugina. Tarp ko kita paklausia, gal jie nori kitos dvasinės ir politinės valdžios; bet tai būtų panašu į nesąmonę susikurti kitą dvasinę valdžią, paneigus popiežių. Henrikas, sako toliau, ne sau turtų trokšdamas, bet per tokius pavojus aukojasi, kaip Kristus, mūsų laimei; čia jis ciesorių masina Virgilijum ir Lukanu, kuriuose pasisemsiąs Enejo ir Cezario dvasios. Ragina mesti žiemių Italiją ir eiti į Florenciją; reikia ten esą nukauti išminties mėtykle ir savo jėgos akmeniu Galijotą; 'šiam žuvus, pabėgs filistinai ir taps laisvi izraelitai, ir tuomet mūsų tėviškė, kurios nuolat verkiame, bus mums grąžinta. Dante, šitaip kalbėdamas, nėra nusidėjęs Italijai, kuriai geidė gero su ciesoriaus pagalba. Ciesorių jis laikė Dievo siųstu tvarkytoju tėvynės, nedorų žmonių kankinamos. Ciesorius jam rodėsi esąs pasaulio valdovas ir Italijos geradarys. Imperija be Italijos Dantei neįmanoma buvo.

Henrikas tuo tarpu nepasuka į Florenciją, bet ruošiasi į Romą vainikuotis. Jis 1302 m. žiemą perleido Genevoje. Kovo mėn 6 d. atvyko į Pisą. Čia, spėjama, Dante lankėsi pas ciesorių. Romą pasiekęs gegužės mėn. 7 d. karžygis nustebo, kai Vatikaną ir Castel Sant Angelo rado užimtus Roberto Neapoliečio su būriais Toskanijos ir Bolonijos gvelfų. Kardinolai atsisakė ruošti vainikavimą Laterane, teisindamiesi neturį tam tikro mandato. Henrikas pristatė jiems mandatą iš suruošto plebiscito ir priėmė Romos ciesorių karūną Laterane, bet ne iš popiežiaus rankų, o tik iš Ostijos kardinolo. Bet nieko gero nematydamas Romoje, paliko nedėkingą sostinę ir ruošėsi kovoti prieš Robertą. Tačiau gavo iš popiežiaus Klemenso V įspėjimą taikiai palikti italų šalį. Grįždamas į Pisą, ciesorius apsirgo ir mirė 1312 m. 24 rugpjūčio.

Po šio įvykio žūva Dantės brangioji viltis sutvarkyti Florenciją. Jis susikaupia savyje ir tyli, kaip anuomet juodiesiems viršų paėmus. Toji pati strėlė jį pervėrė dar kartą. Bet pasitikėjimas Dievu ir savo mokslu neleido jam abejoti, kad anarchija ilgai išsilaikys. Dievas atsiųs naują Henriką. Šitaip mąstydamas, ant piktadarių rūstaudamas, vilties nepamesdamas, poetas imasi darbo, kuris iškels jį aukščiau už jo kanconių eilėraščius, sutrauks į krūvą jo širdies garsus, praeities įvykius ir ištobulinto proto

jėgas; tas darbas švitės žmonijos minčiai ir širdžiai ateity. Tame darbe Henrikas gaus apoteozę (D. XXX. 133) dvylikos apaštalų suole, o tasai, kurs Henriką apgavo, bus nugramzdintas žemyn galva į pragarą.

Mirė 1314 metų 20 balandžio popiežius Klemensas V. Dante sukruto dar kartą. Jis parašė kardinolams konklavėje laišką, įspėdamas rinkti asmenį, grįšiantį iš Avinjono į Romą gyventi. Dantei nerūpėjo popiežiaus tautybė, bet kad jis būtų tikras katalikų vadovas ir Romos gerbėjas.

Tuomet Dante gyvenęs Lukkoje. Sekančiais 1315 metais Florencijos valdžia smerkia išvyti Dantę su vaikais antrą kartą, pažymėdama juos gibelinais. Po to, 1316 metais skelbiama amnestija tremtiniams labai žeminančiomis sąlygomis; grįžtantieji turi eiti pėsti lig šv. Jono bažnyčios su degančia žvake rankoje, negražia kepure ant galvos. Dantės savigarba neleido tiek nusižeminti. Liko Veronoje, garsaus gibelinų lygos vado Cangrande della Scala globojamas; liko su juo ir daugelis kitų menininkų. Iš čia jį 1317 metais pasikvietė Ravennos valdovas Guido da Polenta, Frančeskos da Rimini, „Pragare" V dailiai minėtos, giminaitis. Gal būt, po ilgo nesimatymo susibūrė prie poeto visa jo šeimynėlė; iš tikrųjų gi buvo prie jo sūnus Jokūbas ir duktė Beatričė.

Čia būdamas Dante gavo laišką, lotynų hegzametru parašytą, iš Giovanni del Virgilio, klasikų mėgėjo, Bolonijos studijos lektoriaus. Studiozas buvo sužavėtas poeto „Pragaru" ir „Skaistykla". Patarinėjo parašyti naują poemą lotynų kalba, nes už Komediją negalėsiąs gauti poeto vainiko. Kvietė atvykti į Boloniją, kur įgysiąs daugiau garbės. Dante savo kūrinio tikrą vertę žinojo; parašė dvi eklogas maestrui del Virgilio, bet Polentos namų nepaliko. Pasitaikė proga garbingos misijos į Veneciją. Bet veneciečiai, privengdami Dantės iškalbos, atsisakė įsileisti į miestą ir neleido grįžti jūra. Keliaudamas atgal paprastais keliais, poetas apsirgo febra ir, grįžęs į Ravenną, mirė 1321 metų 13 rugsėjo, sulaukęs penkiasdešimt šešerių metų.

Kūriniai

Dantės kūrinius, chronologijos eilėje suskirstytus, galima šitaip apibūdinti:

V i t a N u o v a (1292—1300) — autoriaus jaunatvės autobiografija. Įžangoje pasisako norįs surašyti tai, kas atmena

istoriją meilės, davusios jam — vita nuova — naują gyvenimą. Kūrinys suskirstytas į tris dalis: pirmoji giria Beatričės kūno ir dvasios grožį; antroji skelbia tikrosios meilės laikotarpį ir baigiasi Beatričės mirtimi; trečioji apima sielvartą del jos mirties, nukrypimą į „maloniosios ponios" (donna gentile) meilę ir grįžimą prie Beatričės. Literatūriniu atžvilgiu „Vita Nuova" yra eilėraščių rinkinys; prieš kiekvieną eilėraštį autorius deda, provansalų papročiu, paaiškinimą (ragione), parašytą kilnia poetiška proza. Tuo pačiu laiku Dante parašė ir daugiau eilėraščių, neįtrauktų į „Vita Nuova".

De Vulgari Eloquentia — mokslo traktatas apie italų kalbą. Nurodęs skirtumą tarp gramatikinės (lotynų) kalbos ir vakarinės Europos liaudinės (volgare), prieina prie italų „illustre volgare". Ji yra kultūrinė, bendra visiems mokytiems, poetams; jos tipo negalima rasti kaimuose ar rinkose, nes ji subrendo karalių rūmuose, valdžios kūrijose ir poetų Guinizelli, Cavalcanti, Cino ir kitų eilėraščiuose arba šiaip didelių raštininkų raštuose. Šį kūrinėlį reikia laikyti pirmąja italų kalbos gramatika ir pradžia italų filologijos. Jame paduotos dar ir poetikos taisyklės. Autorius buvo užsimojęs parašyti keturias dalis, bet pasitenkino dviem.

Convivio. Jei „Vita Nuova" liečia autoriaus jaunatvės pradžią, tai „Convivio" (Pokylis) liečia pabaigą. Poeto palinkimas skelbti gėrį, mokslą, moralinį tobulumą ir pripilti šių sąvokų pasigėrėjimu kitų širdis paskatino pradėti „Convivio". Jis pasiryžo čia išaiškinti 14 savo iš „Viva Nuova" kanconių apie dorovę ir meilę. Kad užsibrėžė didelį kūrinio planą, matyti iš vietų, kuriose siunčia į tolimesnius traktatus, niekada neparašytus. Čia pradžioje gina liaudinę kalbą; aiškinasi, kad „donna gentile" reikia suprasti filosofiją arba įgimtą mokslą. Tokia įgimtoji mokslo meilė darys poetui vėliau priekaištų, kad per ją iškrypo iš tikro kelio; tik atgaila, perėjus pragaro ir skaistyklos kelius, nuves jį prie dangiškos išminties, įžiūrimos Beatričės asmeny. „Convivio" parašyta ne anksčiau, kaip 1306 metais ir ne vėliau, kaip 1308 m.

Monarchia. Trijų dalių mokslo traktatas, parašytas lotynų kalba. Jame išaiškinti trys klausimai: 1) ar pasaulio gerovė reikalinga monarchijos, 2) ar romėnų tauta yra teisėtai gavusi romėnų imperijos titulą ir 3) ar ciesoriaus autoritetas pareina stačiai nuo Dievo, ar, gal būt, nuo Kristaus vikaro. Šiame kūriny Dante parodo savo politines pažiūras. Vienumo prin-

cipas siūlo monarchijos reikalą. Kaip vienas Dievas, visaties Viešpats, judina saulę ir žvaigždes, taip visam pasauliui reikia vieno valdovo, palaikančio tvarką įstatymais. Romėnams buvo Dievo leista pralenkti kitas tautas ir gauti pasaulio valdovų vardą. Kristus gimęs parodė norą įsirašyti teisėto monarcho dekretu į piliečių skaičių; Jo mirtis įvyko prie monarcho, kad neatrodytų prievartos aktas, bet teisingumo darbas prieš žmogaus gimtąją nuodėmę. Žmogus, turįs sielą ir kūną, privalo turėti du atskirus, nepriklausomus vienas nuo antro vadovus: popiežių — vestį į dangaus laimę ir ciesorių — rūpintis žmonių žemiškąja gerove. Abudu šie valdovai gauna valdžią iš Dievo, o ne vienas iš antro. Monarchas turi jausti sūniškos pagarbos popiežiui, o šis pripažinti ciesorių tikru valdovu visos žemės, tad ir Kastantino pavestos popiežiui. „Monarchijos" doktrina, dar autoriui gyvam esant, daugelį sudomino, bet ir užsitraukė ant savęs Bažnyčios smerkimą. „Monarchia" buvo Florencijoje viešai sudeginta už eretišką turinį tame bent straipsny, kur Bažnyčiai siūloma būti ciesoriaus vasalu. Tiek popiežiaus, tiek ciesoriaus nacionališkumas nesvarbu Dantei; abu šie valdovai jam yra „romėnai" dėl jų valdžios, skirtos visam pasauliui. Iš tokių Dantės politinių pažiūrų negalima išrodyti nė jo gvelfizmo, nė gibelinizmo, nė juodųjų ar baltųjų šalininko.

C a n z o n i e r e (giesmynas) — smulkesnių eilėraščių rinkinėlis (1296—1297), svetima ranka, ne paties autoriaus, padarytas. Jame sudėti autentiški ir apokrifiniai dalykėliai.

L a i š k a i į florentiečius, Henriką VII, į kardinolus ir kt.

E k l o g a i — lotynų kalba, Virgilijaus stilium, 1319—1321 parašyti. Jie įrodo, kad Dantei geriau sekėsi rašyti italų kalba, negu lotynų.

Divina Commedia

Tokį vardą poemai ne Dante davė. Jis tarė ir rašė „comedia" (Pr. XVI, 12) ir kartais vadino „p o e m a s a c r o" arba „s a c r a t o". Trijų atskirų dalių (kantikų) vardai: Inferno, Purgatorio ir Paradiso yra jo įdėti. Visos trys poemos dalys turi po 33 giesmes ir vieną įvadą; iš viso — 100 giesmių, turinčių (4720, 4755, 4758) — 14233 eilutes, tercinomis rimuotas, — a b a, b c b, c d c... Kiekviena eilutė endekasilabinė (vienuolikaskiemenė), silabine eilėdara tvarkyta. Visos trys kantikos baigiasi žodžiu s t e l l e (galininku — žvaigždes). Parašyta tarp 1314 ir 1321 metų. Vertimui paimta toniška eilėdara.

Vadindamas savo kūrinį „comedia", autorius turėjo galvoje stiliaus laipsnį, aukštesnį už elegiją ir žemesnį už tragediją, be to, ir turinį su liūdna pradžia, — pragaru, ir linksma pabaiga, — dangum. Epitetą „divina" teikia poemai pirmasis Boccaccio Dantės gyvenimo aprašyme. Pirmieji leidiniai pažymi kūrinį užrašu: „Liber Dantis" arba „Terze rime di Dante". Savo dabartiniu vardu „D i v i n a C o m m e d i a" pasirodė pirmą kartą 1555 m. Venecijoje.

Kuriai literatūros rūšiai priklauso Div. Commedia, sunku pasakyti. Ji ne epopėja, nes neturi fabuloje vientiso didvyriško žygio, išvystyto įvairių asmenų, susijusių tarp savęs įvykių eigoje; ne drama, nes neturi veiksmo formos; ne lyrika, nes nėra apsiribojusi trumpu ir tampriu jausmų subjektyvumu. Tektų vadinti ją v i z i j a ir a l e g o r i j a, jei norėtume kreipti dėmesį į kūrinio turinį, bet ne į literatūros formą. Tačiau Div. Commedia reikia priskirti prie didaskalikos kūrinių, atsižvelgiant į autoriaus tikslą „vesti gyvuosius iš skurdo į laimės būklę".

„Commedia", sako Papini, „yra poezijos stebūklas, norėjęs padaryti tikrą dvasinį stebūklą, ir todėl ji nepriklauso vien prie menkutės literatūrų istorijos, bet, pirmiausia, prie paslaptingos ir liūdnos žmonių giminės istorijos" (D a n t e v i v o, XLII).

Visos trys Diev. Komedijos dalys turi neginčijamą alegorijos apsiaustą. Pragaro pirmosios giesmės žvėrys, Vežimas ir mistinė eisena Skaistykloje, veikiantieji asmens: Virgilijus, Lucija, Matilda, Beatričė, Pragaro skyrių sargai, Katonas Skaistyklos ir Dangaus daugelis dvasių reikia aiškinti ne tiesiog, bet pagal jų reikšmę. Kaip aiškinti, pasako patsai Dante Convivio II, 1 ir jo sūnus Petras Alighieri. Jie žino ketveriopą rašto reikšmę, būtent: literalę, moralę, alegorinę ir anagoginę. Taikydami šį aiškinimo metodą Diev. Komedijai, rasime l i t e r a l ė j e reikšmėje ją esant sielų būklę po mirties; jos m o r a l i s dėstymas parodo žmonijos išganymą ir jos išėjimą iš anarchijos į amžinąją Dievo tvarką. Diev. Komedijos a l e g o r i j a išrodo žmogų, kuris gerais ar blogais darbais patiria palaimos ar bausmės teisingumą. Pagaliau a n a g o g i n i s, arba dvasinis poemos aiškinimas veda skaitytoją į paslapčių pasaulį. Šitaip paimtos poemos turinys štai ką reikštų: žmogaus siela, ištrūkusi iš kūno varžtų, gauna pamatyti likimo slėpinius. Siela istoriją vaidina pats poetas. Virgilijus reiškia išmintį, Bea-

tričė — Dievo apreiškimą, kuris kelia žmogų, malonei (Lucijai) tarpininkaujant, į laimės aukštybes. Pati gi siela, kol laimę pasieks, turi eiti šitokiais keliais. Pirmiausia, ji, išklydusi iš tiesaus kelio, skursta tamsybėse. Išeiti vėl į tikrąjį kelią jai reikia išminties ir mokslo, rodančio, kaip atskirti gerą nuo blogo. Savo gerąja valia žmogus panaudoja išmintį ir išsirenka kryptį į gerą. Išminties įgyti negalima be noro pažinti. Šis gi noras yra žmogui įgimtas, ir jis yra ne kas kita, kaip didelis linkimas į filosofiją arba dvasinė meilė, — amoroso uso di sapienza, — meiliškas išminties vartojimas. Tos dvasinės meilės tikslas yra susijungti su mylimu daiktu, su meilių meile, — Dievu. Šio tikslo siekiant, reikia tobulinti sielą. Tad pirmiausia tenka pažinti savo kaltes, kitų bausmes pamatant, arba aplankyti pragarą; tenka nusivalyti kaltes, pereinant skaistyklą. Apsivaliusi siela sugeba kilti į dangų, kur ji ima džiaugtis, pažindama vieną po kitos Dievo tiesas. Vadovauja jai Beatričė, gyvo žodžio apreiškimas, teologijos simbolis. Ji veikia žodžiu, žavi šviesiu veidu, akimis traukia į aukštesnes dausas. Jos šypsnys kaskart meilesnis, veidas kaskart skaistesnis, jos akys atskleidžia vis didesnių nuostabių slėpinių.

Diev. Komedija nėra, iš tikrųjų, bet koks tendencijos kūrinys, atsiskaitymo su priešais pamfletas. Ji yra amžiams tinkama poema. Jei išmestume iš jos visa, kas žemiška ir šiaip sau atsitiktina, kaip gvelfų su gibelinais ginčus, poeto sielvartus del jo tėvynės, popiežių politiką, italų žiaurius papročius, jei net pašalintume autoriaus kosmografinius, fizinius ir gamtinius aiškinimus, šiandien nesuderinamus su mokslu, vis delto liktų dar didingas rentinys, ir šių dienų stebėtojui įdomus ir nuostabus*).

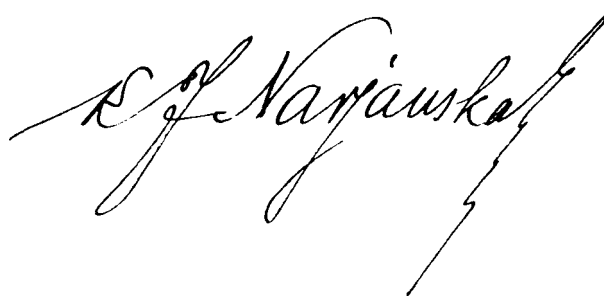

*) Tommaso Gallarati-Scotti — Vita di Dante; Nicola Zingarelli — La vita di Dante. 1914; Giovanni Papini — Dante vivo; Edward Porębowicz — Dante; Fortunato Demattio — Le lettere in Italia prima di Dante, 1871; Alessandro d'Ancona — I precursori di Dante. 1874.

PRAGARAS

I GIESMĖ

Suklydimas, netikri keliai, geras vadovas.

Gyvenimo nužengęs pusę kelio,
Aš įėjau į tokią tamsią girią,
Kur vieškelio nėr priešais, nė takelio.
Sunku minėti brūzgynai apmirę,
Paniurę plynios, drūtmedžiai suvirtę:
Atgijus baimė vėl drebėti spiria.
Ir taip koktu, tarytum kaip prieš mirtį;
Bet, manant girios labą aprašyti,
Paaiškint reik, kas teko ten patirti.
Kaip įėjau, nelengva nusakyti;
Tik, suimtas kaž kokio miego kieto,
Jau tikro kelio negaliu matyti.
Paskui, ties tokiu kalnu radęs vietą,
Kur jau pasibaigė pakalnė toji,
Paveikus širdį man, jog baime knieti,
Aukštyn žiūriu, — štai planeta šviesioji
Viršūnę kalno spinduliais jau audžia
Ir einančius tikrais keliais vedžioja.
Dabar manęs jau baimė tiek nespaudžia
Po to, kai neapsakomai kankino
Per kiaurą naktį išbudėtą, graudžią.
Ir kaip tasai, kurį audra skandino,
Pasiekęs gyvas krantą, veidą suka
Atgal į šmėklą šaltojo bangyno,
Taip aš, vis veikiamas dar baimės rūko,
Atsigręžiau stebėti žingsnių savo,
Iš kokių niekas sveikas neištrūko.
Vėliau, kai kūnas pailsėti gavo,
Nualusiais krantais vėl eit pradėjau,
Nors koja koją nedrąsiai vadavo.

Bet štai, kur kalno šonas lyg staigėjo
Panterą, greitai bėgančią, lengvutę,
Dėmėto plauko, priešais pastebėjau.

Man iš akių ji neketino žūti, —
Ir grįžt ruošiaus daug kartų, nusiminęs,
Bejėgis nugalėti žygio kliūtį.

Ankstyvos buvo valandos, — rytinės;
Jau saulė kilo lydima žvaigždelių,
Sujudusių, kai Dievo meilės pirmutinis

Šypsnys įstatė jas į savo kelią.
Nors čia žvėris, bet aš kelionei ūpą
Atgaunu: spinduliai man viltį kelia

Ir rytmečio giedra švelnioji supa;
Bet nesakau, kad baimė būt praėjus,
Nes liūtas nežinia iš kur užklupo.

Jis toks atrodė, prieš mane išėjęs,
Įnirtęs baisiai, perkritęs iš bado,
Jog, tartum, jo gamta aplink drovėjos.

To negana, ir vilkė atsirado:
Jos liesis ją visaip geismingą darė,
Per ją, matyti, daug kas mirtį rado.

Ji, į mane žvilgčiodama, įvaro
Tiek nerimo, jog viltį palydėdams,
Tariausi nepasieksiąs aukšto baro.

Kaip tas žaidikas, pradžioje laimėdamas,
Smagus ir linksmas; kai prakišti tenka,
Jisai nuliūsta nerimasties ėdams;

Taip mano dvasios atspara sumenko,
Kai gąsdino plėšrus žvėris ir vertė
Grįžt ten, kur saulė spindulių netenka.

Bet, svirdamas atgal į žemą kertę,
Žiūriu, — štai stovi draugas nelauktasis,
Per ilgą tylą vos galįs ką tarti.

Pamatęs plynioj, aš, nelaimingasis,
„Pasigailėk", šaukiu jam, lyg įkliuvęs:
„Vis vien, kas tu, šešėlis ar gyvasis"!

Pasakė man: „Ne gyvas,—gyvas buvęs:
Tėvai abudu mano lombardiečiai,
Jų Mantuvoje nuolatinis būvis.

Gimiau, dar žvaigždei Julijaus bešviečiant,
Augusto metais man gyventi duota,
Kol gerbia vis tuščius dievus romiečiai.
Buvau poetas, teko man dainuoti
Anchyzo sūnų, bėgusi iš Trojos,
Kai žlugo priešo išdidi rikiuotė.
O tau del ko atgal vėl slysta kojos?
Del ko į kalną nelipi auksinį,
Kur džiaugsmo galas, o pradžia kartojas?"
„Tai tu, Virgili, čia?... čia tu, šaltini,
Iš kur upeliai žodžių sraunūs plūdo,"
Tariau nedrįsdamas, susigraudinęs:
„Tavy kitų poetų siela glūdi,
Džiaugiuosi aš raštus išskaitęs tavo
Ir grūdą rankiojęs iš jų prie grūdo;
Iš tavęs mano raštai stilių gavo,
Išmokinai, kaip reikia eilės tiesti,
Per ką garbė ir man jau susiūbavo;
Matai, — plėšrus žvėris, neleisk paliesti
Manęs bailaus, išminčiau įžymusis,
Man dreba gyslos, akys bijo šviesti." —
„Turi pasukt dabar į kitą pusę",
Atsakė jis, matydamas, kad raudu:
„Keliaudams šitais brūzgynais, tu žūsi,
Nes čia kiekvieną einantįjį gaudo
Toj baisenybė, del kurios vaitoji;
Kas į nagus jai klius, ras galą skaudų.
Tiek godulinga vilkė nelaboji,
Jog kemša nuolat skilvį, bet nesoti;
Prarijus ką, iš naujo išsižioja.
Su daug žvėrių į porą geidžia stoti;
Ir nenurims ji, kol atbėgs toks kurtas,
Kurs mirtinai užčiaups begėdei žiotį.
Šiam nerūpės laukai ir šiaip koks turtas,
Bet meilė ir dora, ir sveikas protas.
Tarp Feltrų jo gyvavimas įkūrtas;
Ir šiuo būdu laimės Italų plotas,
Kuriam Kamillė numirė mergytė,
Eurialas, Nizas, Turnas pašarvotas.

Miestan iš miesto ims jis vilkę vyti,
Kol vėl nugins lig vartų pragarinių,
Iš kur išdrįso čion atsibastyti.

Palikt tavęs nenoriu tarp klampynių;
Einu, tu paskui sek, turėsi vadą
Iš čia į vietą amžinų tremtinių;

Išgirsi graudų, beviltingą žadą,
Senovės dvasių skausmuose matysi, —
Kaip džiaugtųs antrą kart jos mirtį radę;

Ir rasi tuos, kam kęsti neįgriso
Su viltimi ugny ir laukt ramybės,
Kurią pas Dievą danguje įgysią.

Ir jei norėsi kilti lig aukštybės,
Tau atsiras kilnesnis palydovas;
Jis ves tave; mane atgaus tamsybės,

Nes ten, kur viešpatauja mūs Valdovas,
Kad priešinausi Jo šventajai valiai,
Nereik, kad toks, kaip aš, būt įsibrovęs.

Iš sosto pilyje tvarkybos galią
Jis rodo kiekvienai pasaulio vietai;
O, kokia laimė rast pas Jįjį dalią".

Čia aš jam: „Teikis, mielasai poete,
Del Viešpaties, kuriam buvai apakęs,
Nuo šio ir viso blogo suturėti

Ir vest mane, kur, kaip esi užsakęs,
Sargyba Švento Petro vartuos rymo,
Ir ten, kur merdėja vilties netekę".

Čia jis pradėjo eit, o aš pavymu.

II GIESMĖ

Išgąstis ir susiraminimas. Trys šventosios.

Jau sutemų ūkai, nustelbę dieną,
Paragino namo visus ilsėtis
Po įprastų darbų. Mane tik vieną
Likimas traukia į kovų n'įspėtus
Žygius, kur teks pailsti ir liūdėti;
Bet paaiškės tai, atmintį praskėtus.
Jūs, Mūzos, prote tu, — kviečiu padėti;
Tu atmintie, vaizduoti teik malonės
Ir savo galią leisk visiems regėti.
Tariau aš į Virgilį, „Vade, pone,"
Patikrink mano jėgą ir, patyręs,
Nutark, ar aš tinku tokiai kelionei.
Sakai, kad Silvio tėvas nenumiręs,
Dar kūne žengęs, kur gelmių tamsybės,
Ir, grįžęs, reginiais matytais gyrės;
Tačiau jei Tasis, priešas neteisybės,
Del malonumo jam, iš anksto spėjo,
Kas būsiąs toks jisai ir kaip sužibęs,
Tad, kas protingas, stebisi Eneju,
Kad vardą jau seniai užsitarnavo
Šalies ir Romos tėvo bei steigėjo;
Tikriau bus: ta šalis su Roma savo
Turėjo susilaukti Petro skliautų,
Kuriuos šio ainiai įsiviešpatavo.
Tad požemiai, kaip tavo raštuos jausta,
Suprasti priemones pamokė vyrą,
Kuriom gaus pergalę, o popiežiai apsiaustą.
Ir išrinktasis Indas į efyrą
Dausų pakyla stiprinti tikybos,
Kuri vėlėms praskleidžia dangų tyrą.

Bet man kas leido kilt, kur skaidrios ribos?
Ne Paulius aš esmi ir ne Enejas;
Nė vertas pats jaučiuos, nė leis sargybos.
O jeigu leisiuosi dausų pavėjais,
Bijau įgyti vardą neprotingo;
Bet aišku tau, išminčiau, nekalbėjus".
Ir tartum tas, kuriam dvasia aptingo,
Kai pastangų nė šiaip nė taip negali
Įvykdyt, nes pirmasis karštis dingo,
Aš sudvejojau čia prieš tamsią šalį;
Man pajėgų, pamąsčius, stigo aiškiai,
Ir noro praradau gražiausią dalį.
„Jei savo nuomonę gerai pareiškei,"
Švelniai pasakė mandagus šešėlis:
„Tu sielą baime žemini peraiškia;
Į ją žmogus protingas įsivėlęs,
Pabėga, nuo kilnių darbų atšokęs,
Tarytum, nuo baidyklės gyvulėlis.
Iš to baugumo, meldžiamas, vaduokis;
Žinok, — man liepta prie tavęs skubėti
Pagalbon, matant, kad čia tau ne juokas.
Stovėjau ten, kur esam suturėti;
Šventa, gražuolė moteris priėjo,
O aš prašiau ją man įsakinėti.
Skaidriau, kaip žvaigždės, akys jos žibėjo,
Prabilo į mane tyliai, maloniai,
Garsais, kokių tik angelai turėjo:
„O, dvasia Mantuvos, švelnusis pone,
Kurio pasaulis garbint nepamiršta
Ir nepamirš, kol stovi kalvos, kloniai.
Belaimis mano draugas kuo nemiršta,
Įstrigęs į baisių pakrančių tyrų vingius,
Ir baimėje atgal jo žingsniai virsta.
Bijau, ar neatrodo jam, kad dingęs,
Jei neskumbu pagalboje tuoj būti,
Kai išgirdau viršuj, koks nelaimingas.
Tad skubinkis pašalinti jam kliūtį,
Tegu pagalba tavo jį ramina
Kad mano nerimas galėtų žūti.

Mane, tau liepiančią keliaut, vadina
Beatriče; įsakius, grįžt turėsiu;
Èjau dėl meilės, — ji man kelią skina.

Kada vėl Viešpatį danguj regėsiu,
Tave dažnai minėt aš Jam norėčia".
Nutilus klausėsi, ką aš kalbėsiu.

Tariau: „Malonės Ponia, mes žemiečiai
Per tave viršijam aną aplinką,
Kuri dausoj trumpiausią ratą riečia.

Ką įsakei, labai-labai man tinka,
Tuoj vykdysiu, toliau vis spėdams mintį,
Kad raginti nebūtum reikalinga.

Bet teikis, prašoma, prisipažinti,
Delko į šitą centrą tu užklydai
Iš sostų, laimei suruoštų pažinti?"

„Tau norint sužinot, aš be pavydo
Galiu pasisakyt". ji man taip taria:
— „Delto, kad nebijau ten eit į vidų.

Mat, baimei priežastis mums susidaro,
Kai su kenksmu mes susidurti galim;
Nekenksmingumas baimės neįvaro.

Esu laiminga tiek pas Visagalį,
Jog nepagaus manęs jūs skurdo eilios
Nė pragaras įtrauks į savo šalį.

Yra gera Ponia danguj, ji gailis
Tavęs, įpuolusio į vargą tokį:
Ji kietus nuostatus dangaus išdailins."

Pašaukus Luciją, sakė taip: „Žinoki,
Kad tavo garbintojas šaukias vėliai
Pagalbos; pavedu tau jį, globoki."

Tad ši, kad žiauris bet kieno jai gėlė,
Tuoj atsiskubinus čia pat sustojo,
Kur aš sėdėjau ir sena Rachelė;

„O, Beatriče, Dievui tinkamoji"
Taip tarė: „štai nelaimėje gerbėjas,
(Jį per tave pasaulis sužinojo);

Štai rauda, išgasties neišturėjęs;
Mirtis jam kovoje audringoj gresia,
Kurioj bejėgis būtų marių vėjas".

Vargu tiek paskubos kitur surasi,
Nors rūpi ten nauda, ar priešai puola,
Kaip čia, kad žodžiai tie užkūrė dvasią:
Atbėgau tuoj, palikus laimės suolą,
Ir tokių žodžių gerbdama siaudimą,
Kur tau garbė ir tiems, kas klausė uoliai".
Čia Beatričė, baigus pranešimą,
Suvilgė ašarom akis ir veidą;
Tos ašaros mane tuoj ragint ima.
Tad skubinau čionai, kiek jėgos leido,
Ir priverčiau iš kelio žvėrį trauktis,
Kuris į puikų kalną lipt neleido.
„Bet tu bijai, lyg pražūtį nujautęs?
Turi tu nevilties prislėgtą širdį?
Gal net manai, keliaut pradėjęs, liautis
Ir grįžt, kai Šventosios tave trys girdi,
Kai rūmuose dangaus tave jos gina,
Kai mano žodžiais sielą pasigirdei?"
Lyg tos gėlelės, kai šalna kabina,
Subliuškę vysta, kolei vėl saulutė,
Šiltai nusišypsojus, atgaivina,
Taip baigės mano dvasios suirutė:
Drąsumo pajutau į širdį plaukiant srovę,
Kalbu jau nebijodams nė truputį:
„O, gailestingoji, kuri išrovei
Iš pragaišties! ir, dainiau, nesidavęs
Ilgai prikalbinėt dangaus atstovei!
Tu savo žodžiais sielą atvadavęs,
Įpylei noro ir drąsos į manę
Keliauti, kur pirmoji pastanga ves.
Delto pirmyn, kaip esava sumanę;
Tu viešpats, vadas ir vadovas būsi!"
Taip jam tariau; ir kai sukrusti manė,
Žengiau ir aš į nykią girios pusę.

III GIESMĖ

Pragaro durys ir prieangis. Silpnadvasiai. Acherono upė. Žemės drebėjimas.

Pro mane kelias į liūdnumo vietą,
Pro mane kelias skausmo amžinybėn,
Pro mane kelias į prakeiktą svietą.
Man teisingumas nulėmė būtybę;
Aukščiausioji galia sudėstė skiltis,
Didžioji Išmintis, Pirmomeilė beribė.
Nebuvo prieš mane nė krislo smilties,
Tik amžinų daiktų, kaip aš, tebūta.
Išsižadėkit, kas įeinat, viltie s.
Šį parašą, priėjęs tokį butą,
Matau tamsia spalva ant tokių durų, —
Tariau tad: „Vade, man suprast sunku tai".
Jis sakė, lyg žmogus, kurs apsižiūri:
„Čia abejojimas reik mest į šalį
Ir baimę gelmėje skandinti jūrų.
Atėjom, kaip sakiau, į liūdną šalį:
Matysi sielvartų žmonijos tvanką,
Kai proto vaisių sunaudot negali".
Paskui, ranka suėmęs mano ranką,
Maloniu veidu teikės suraminti
Ir vedėsi į paslaptybių angą.
Ir štai girdžiu, — dejuoja, verkia, keikias
Tenai, kur nėr Mėnulio, nė Vežimo;
Per tai jaučiuos verksmingai nusiteikęs.
Čia klega šnekos tarp baisaus klykimo,
Girdžiu čia aitrų pyktį, raudą graudžią,
Duslius balsus tarp plaštakų plojimo;
Tai visa amžinoj tamsybėj gaudžia,
Lyg verpete smarkiam, kad smilčių rūką
Sudrumstęs viesulas stipriai paspaudžia.

Kai beldžiama galva man apsisuko,
Tariau: „Koks triukšmas, vade, čia girdėti?
Kas toki į aštrias kančias įspruko?

Jis tarė: „Šitaip pasmerkti kentėti
Vargšai, pasaulyje sulaukę kapo,
Nė paniekoj, nė pagarboj regėti.

Su jais ir choras nešvarus sutapo
Tų angelų, kurie nė maištą kėlė,
Nė Dievo klausė, tik bešaliais tapo.

Nereik jų dangui: būtų, mat, apvėlę
Jo švarą; pragarui taip pat nereikia,
Nes vertę didintų prakeiktai vėlei".

„Vadove" klausiau: „Koks aitrumas veikia
Tų sielas, kur vaitoja, rauda baisiai?"
O jis man: „Atsakau trumpai ir veikiai:

Jau jie numirt yra praradę teisę,
Ir verksminga jų būklė taip juos engia,
Jog kremtas, kad kita jos nepakeisią.

Pasauliui jie garbės suteikt nestengė,
Nenor jų teisingums, pasigailėjims;
Nutilkim apie juos; pažvelk ir ženkie".

Aš dirst į priekį, ir matau, — mirgėjims
Kaž kokios vėliavos, kuri taip lekia,
Lyg būtų išmesta smarkiesiems vėjams;

O paskui ją tiek daug vėlių pasekę,
Jog aš stebėjausi pečius trukčiodams,
Ar tiek žmonių tikrai bus gelmei tekę.

Paskui pažįstamų tarp jų ieškodams,
Štai pastebiu šešėlį menkšo tojo,
Kurs pasitraukė kažin ko bijodams.

Tuoj paaiškėjo, ką mintis spėliojo,
Kad buvo tai visa gauja tremtinių,
Kur nė dangus, nė gelmės nevilioja.

Negyvėliai lig kvapo paskutinio,
Dabar nuogi zylioję nesiliauja,
Kapojami gylių kraujagerinių.

Šie, kirsdami į veidus, leidžia kraują,
Kuris su ašaroms ant žemės krinta;
Čia šlykštūs kirminai godžiai puotauja.

Kad žvilgteriu pro orą prislopintą,
Matau, — ant upės kranto susibūrė
Žmonių; sakau tad: „Vade, gal neginta
Paklaust, kas ten? kas skatina tą būrį,
Kurs, rodosi, laisvai prie upės traukia,
Jei mano akys tik gerai įžiūri?“
Atsakė: „Meldžiams, būk kantrus, palauki,
Paaiškinsiu, kai būsime nužengę
Prie Acherono, ašaros kur plaukia.“
Lyg sudraustas, akis pakelti vengiu
Ir, nenorėdamas įžeist didybės,
Tylėt lig upės kranto pasistengiu.
Tik štai, į irklą rankomis įkibęs,
Artyn laivu toks žilis atsirango
Ir šūkauja: „Nelaimė jums, biaurybės!
Ne jums yra įkūręs Dievas dangų:
Atsiiriu aš perkelt jus anapus,
Kur karšta, šalta, kraštas be padangių.
Tu, gyva dvasia, prie anų pritapus,
Palik draugiją, mirčiai surašytą.“
Bet mato, — stoviu laukdams kaž ko šiapus,
Tad sako: „Eik kitur, pro uostą kitą
Galėsi persikelt į antrą šoną,
Ten tau lengvesnė valtis pastatyta“.
O vadas taria: „Cit, nutilk, Charone,
Toks noras ten, kur vykdyt bus galėję,
Ką nor; nutilk ir leisk mus į kelionę“.
Tamsiosios balos piktojo vežėjo
Gauruotas veidas lyg ramesnis virto,
Tik akys kaktoje ugnim spindėjo.
Kai tik skaudžius, šiurkščius žodžius išgirdo
Nuliesę, nuogos dvasios, nusiveikę,
Pradėjo griežt dantim ir baisiai širdo.
Jos Viešpatį, tėvus su bočiais keikė;
Gimimo dienai, tėviškei burnojo,
Vaikus, žmonijos veislę koneveikė.
Paskui liūdnoj pakrantėje sustojo,
Kur stos visi, kas Dievo nebebijos, —
Ir čia su ašarom graudžiai raudojo.

Charonas, velnias, akimis žarijos,
Į luotą ragina, tvarkingai stato,
Irklu suduoda, jei kuri atšlijus.
Lyg rudenio metu lapus nukrato
Šalna, ir vėjas po laukus nešioja,
O stagaruos nuoguos jau jų nematom;
Taip pat Adomo padermė piktoji,
Po vieną šaukiama įlipt į luotą,
Kaip į žabangus paukštė nesaugioji.
Jie keliami skersai bangas dumbluotas,
Ir kol į kitą krantą nusivarė,
Čia vėl daugybė renkas, lyg į puotą.
„Sūnau", vadovas maloningai tarė:
„Kas miršta nenumaldęs Dievo pyktį,
Sueina iš visur į šitą barą
Ir skubinas į kitą pusę vykti,
Nes teisingumas juos yra prispyręs
Jau ne bijot, bet greit kas reik atlikti.
Čia nesirodo niekad sielos tyros;
Tad jei Charons yra tave subaręs,
Žinai, delko taip elgės valties vyras".
Kai baigė jis kalbėt, tamsusis baras
Taip sudrebėjo, jog, tai minint, pila
Iš naujo prakaitas ir baimė daros.
Ant ašarotos žemės vėjas kilo,
Perkūnas gausdamas pražiūro šviesiai, —
Many visi jausmai staiga nutilo;
Griuvau, kaip vyras, migt kad išsitiesia.

IV GIESMĖ

Pirmasis rūsys. Limbas. Nekaltieji kūdikiai. Patrijarchai, didvyriai.

Bundu, pajutęs galvoje griaustinio
Stiprius aidus ir šoku, tartum gavęs
Į šoną koks apsnūdėlis kumštinę.
Blaiviom akim aplinką apmatavęs,
Aš sužinot norėjau atsistojęs,
Į kokią vietą būsiu nukeliavęs;
Iš tikro gi buvau įkėlęs kojas
Liūdnan baran, kur gelmės prasižioja,
Kur riksmas, triukšmas amžinai kartojas.
Tamsi tai buvo praraja gilioji,
Kur, prisikišus dugno pamatyti,
Akių mažiausias daiktas nevilioja.
„Gilyn... į tamsiojo pasaulio sritį“,
Paragino poetas ir pabalo:
„Aš vesiu, tau gi paskui reik varytis“.
Maniau, bent jis čia baimės neprivalo,
Ir pasakiau: „Kaip eit, jei tu be ūpo,
Nors iki šiol ramindavai be galo“.
„Supraski“, tarė: „vėlės man parūpo,
Kur čia žemai, o tau, tur būt, atrodo,
Kad išgąstis, ne širdperša apsupo.
Eiva, nebent keliauti nusibodo“.
Įeinam tad kartu nesuturėti
Į pirmą rūsį pragaro apsodų.
Čia dar verksmų iš pradžių negirdėti,
Tik tylūs atdūsiai, deja apmirus
Šią amžių tamsą verčia vis virpėti;

Ne kančios, širdgėla yra prispyrus
Minios daugybę tokią gailiai mausti:
Ir kūdikius, ir moteris ir vyrus.

Vadovas taria: „Nori gal paklausti,
Kas tokios dvasios ten matyti priešais?
Žinok, kol mes iš čia neišsikraustę,

Kad geros jos ir Dievas joms ne priešas,
Tik vargas, — krikšto jos netur gyvybės,
Nes jis tikybon tavo kelias viešas;

Nors buvo netoliese Krikščionybės,
Bet tikro Dievo garbint nemokėjo, —
Aš pats esu taip pat iš tos daugybės.

Ne už kaltes, tiktai, kad netikėjom,
Dangaus negavom ir ramiai čia stovim; —
Beviltis lūkesys mus užkerėjo."

Širdis sunkiais jausmais man apsikrovė,
Kai pamačiau, jog sielų išrinktasis
Būrys yra užburtas šioj ramovėj.

„Sakyki, vade, aiškink, meldžiamasis",
Į jį prabilęs skubinau teirautis,
Tikėdamas pas jį tikrybę rasiąs:

„Ar vargas šis galės bet kam jų liautis
Del nuopelnų paties jo arba kito?"
O jis, šiam klausimui keistam prijautęs,

Atsakė: „Naujininkas vietoj šitoj
Buvau, kai vainikuotasai galiūnas
Atėjo, lydims pergalės trimito.

Išėjo paskui jį žmonių pirmūnas,
Sūnus jo Ablius, Abraomas, Nojus,
Klusnusis Moizė, teisdavių seniūnas,

Ir Dovydas karalius, psalmes grojęs,
Seneliai Izraėlio, jojo ainiai,
Rachelė, del kurios jisai tiek daug sielojos;

Daug daug kitų; visi į dangų eina;
Bet nepamiršk, ligšiol dangus nevyko
Praverti niekam nė už jokią kainą".

Nors nesiliovė dėstęs jis dalyko,
Judėjome šešėlių tankumyne,
Kur jų, lyg girioj medžių, daug sutikom.

Dar maža žingsnių buvome numynę
Nuo ten, kur pabudau; tik ima būti
Šviesiau, ir ugnį pamatau gelminę.

Dar vis iš tolo buvome truputį,
Tačiau jau gavom pamatyti dailiai
Garbingo svieto esant šiam kamputy.

„Čia tu, kuris tarnauji mokslui, dailei,
Sakyk, kas tie, kur matom, gerbiamieji,
Išskirti iš visų į kilnią eilę?“

Jis aiškina: „Tai žmonės ne prastieji;
Jų balsas glostydams žmonijos širdis,
Nuteikia dangų; bus tad išrinktieji“.

Tuo tarpu kažkeno man balsas girdis:
„Pagerbkite didžiausiąjį poetą;
Šešėlis jo nuo mūs nemanė skirtis“.

Paskui, kai nuskambėjo, kas girdėta,
Išeina keturi aukšti šešėliai:
Tur veidą liūdesiu švelniu žymėtą.

Gerasis vadas aiškino man vėliai:
„Žiūrėk, — pirmasis... rankoje štilėtas,
O paskui, — trys siūbuoja palengvėle,

Tasai — Homeras, didžiasai poetas,
Po jo tuojau Horacijus — satyras,
Ovidijus, Lukanas slenka lėtas.

Kadangi jie visi į vyrą vyras,
Brangvardžiai man, kaip reikia spėt iš aido,
Manęs gerbimas jiems yra pagyras.

Tad pamačiau vyriausią giesmių laidą,
Kurią išleido kilmingiausias dainius;
Ji, lyg erelis, po padanges skraido.

Jiems keletu žodelių apsimainius,
Į mane kreipės, sveikino širdingai,
Gi vadas šypsosi tiems dainių dainiams.

Mane jie pagerbė dar iškilmingai,
Prieidami arti, greta sustoję;
Tekau tad šeštas kuopai išmintingai.

Ir ėjome visi, kur švyturiuoja;
Kalbėjomės, bet ką, nereik kartoti,
Nes šiom kalbom kitur proga tikroji.

Čia prie gražios pilies mums teko stoti;
Septynios sienos mums pastojo kelią
Ir upės turim nugalėti plotį.
Bet pereinam pėdom sausom upelį,
Septyneri čia vartai atsiskleidžia
Į erdvią lanką, kur atolas želia.
Žmonių čia daug minkštom akim, skaistveidžių;
Tuose veiduos rimties galybė švyti,
Kalbėdamies švelniais žodeliais žaidžia.
Mes slinkome, palikę šitą sritį,
Į aikštę nušviestą, aukštai iškeltą,
Kad gautume visus gražiai matyti.
Ir čia ant žvilgančio žolių asfalto
Aš pamačiau pirmaeilius didvyrius,
Ir savo dvasią pajutau pakeltą.
Mačiau Elektrą; jos čia visas skyrius,
Kuriam pažįstu Hektorą, Eneją;
Čia Cezaris erelio žvilgsniais skyrės.
Mačiau Kamilę su Pentazileja;
Kitam gi šone — viešpatį Latiną,
Kurs su dukra Lavinija sėdėjo.
Mačiau ir Brutą, vijusį Tarkviną,
Lukrecją, Juliją, Marcją ir Korniliją,
O nuošaliai visai dar Saladiną.
Paskui, lėlutės mano kiek pakilę,
Magistrą pastebi, iš tųjų vieną,
Kurs filosofų žinomas familijoj.
Jį gerbia, stebisi visi iš vieno.
Čia pat, žiūriu, — Sokratas ir Platonas;
Kad šičia jie, aš nelaikau naujiena;
Demokrits, žemė jam — netyčių monas,
Čia Talė, Dijogėns, Anaksagoras,
Heraklits, Empedoklis ir Zenonas;
Čia žinomas rinkėjas faunos. floros,
Vardu Dijoskorydas, čia Orfejus
Čia Tuljus, Linas; Seneka čia doras;
Euklydas matininkas, Ptolomejus,
Avicena, Hipokratas, Galjenas,
Averua, patekęs į švietėjus.

Gana! telieka pamirštas ne vienas;
Nutrauksiu eilę, kur perilgai pinas,
Ir eilei tiktų vardas ne kiekvienas.
Šešių būrys į dvi šalis dalinas:
Mane kitais keliais eit vadas kviečia,
Toliau nuo šių tylų į riaušes grynas.
Žengiau į šalį, kur šviesa nešviečia.

V GIESMĖ

Antrasis rūsys. Paleistuviai. Minas. Gašlieji. Frančeska da Rimini.

Taip iškeliam iš pirmo rūsio pėdas
Į antrą, kurs erdvės mažiau apžioja,
Kuriam skausmų daugiau, didesnės bėdos.
Čia Minas, griežd̃ams dantimis, daboja
Ir daro kiekvienam kalčių kvotimą,
O teisdamas, kiek reik, apsivynioja.
Kada prakeiktą vėlę gelmės ima,
Prieš jįjį stojus viską pasisako,
O jis, matydamas nusidėjimą,
Nustato vietą, kur kentės be rako,
Ir, apsisukdams uodega tiek kartų,
Kiek pragaran reik laipsnių grimst, pasako.
Būriai visuomet grūdasi prie vartų;
Kiekviens paeiliui išpažinti kruta,
Išgirst sprendimą, smegt į skausmą kartų.
„Žmogau, žengiąs į sopulingą butą“,
Suskubo Minas man rūsčiai sušukti,
Paliovęs teist vėles, kurių čia būta:
„Iš ten, kur eisi, jau neteks ištrūkti;
Žiūrėk, ar durų plotis neapmonys;“
O vadas drausdams sako: „Kam taip dūkti?
Leisk eiti jam į prakeiktuosius žmones,
Toks noras ten, kur gal įvykdyt dailiai,
Ką nor, nutilk ir netrukdyk kelionės.“
Jau pradedu nugirsti raudą gailią
Ir numanau, kad esame atkakę
Į nemalonią verkiančiųjų eilę,
Kur progiedris bet koks visai užakęs,
Kur staugia, tartum, čia audra vaitoja,
Kada su vėju vėjas susiplakęs.

Gelminis viesulas, kurs nesustoja,
Sugaudytas vėles visa galybe
Blaškydamas ir rūstaudams niekoja.

Kai pasuka vargšes į kalno ribą,
Jos ima verkt, dejuoti, rėkt, burnoti
Ir baisiai keikti Dievo didenybę.

Jaučiau, kad viesulai šie sugalvoti
Visiems, kuriuos kamavo kūno noras,
Aistringais pojučiais aptemdęs protą.

Kaip tuos varnėnus neša šaltas oras
Pilnais, tirštais pulkais, lyg pluoštus pūko,
Taip sūkuriuoja gaivalas nedoras,

Kai pragaro audra jį blaško, suka;
Jo nepaguos dabar nėjokia viltis:
Nė kęst mažiau, nė kveptelt trupučiuką.

Kaip gervės, rėždamos padangių skiltis,
Tvarkingai išsitiesę, klykia graudžiai,
Taip vėlės, aš žiūriu, čia ima piltis,

Kai tik baisusis viesulas paspaudžia.
Tad aš tariau: „Vadove, kas jie toki,
Šešėliai tie, kuriuos audra taip audžia?“

„Tarp jų pirmoji, klausęs sužinoki:
Valdovė daug tautų valdžioj turėjus“,
Atsakė man, žinių pridurdams tokių:

„Aistra ji buvo taip pasižymėjus,
Jog jos įstatymai gašlaut nėr gynę;
Norėta, mat, apgaut doros gerbėjus.

Semiramis — jos vardas toks žinyne:
Po Nino žengusi, jam nuotakavus,
Sultonas šiandien valdo jos tėvynę.

Toliau, sava valia pražūti gavus
N'ištikimoji velionies Sichejo;
Paskui Kleopatra, labai gašlavus.

Matai Eleną, del kurios kentėjo
Ilgai ir daugis; štai Achilas: anas,
Nelaimei savo, neapsižiūrėjo.

Regi toliau ten: Paris ir Tristanas“.
Ir daug kitų čia puolė man į akį,
Kuriems dienas nutraukė meilės tvanas.

Paskui, kai jau visų vardus susakė,
Tų moterų senovės ir vaikinų,
Iš gailesčio stirau, širdis vos plakė.

Tariau aš jam: „Poete miels, kas žino,
Ar nepakalbinti poros, kur plaukia
Kartu lengvutė, lyg pūkai smiltynu?"

O jis man taip: „Galėsi, bet palauki,
Kai bus arčiau; atskris jie pašūkėti
Dėl meilės tos, kur juos šiuo oru traukia".

Kai tik pasuko, vėtros pavykėti,
Aš šūktelėjau: „Sielvarto priminti,
Jei galit, lėkit šen pasikalbėti".

Kaip balandėliai, lizdo išsilgdinti,
Sparneliais išskėstais, lyg strėlos lekia
Net neplasnodami, vien paskui mintį;

Taip, iš grandžių Didonės išsisegę,
Abu atskrenda per prakeiktą dausą;
Taip buvo man pašaukt juos nusisekę.

„Būtybe, turinti malonę gausią,
Ateinanti per tamsų, rausvą orą
Pas mudu, ten sukruvintu baisiausiai!

Jei Viešpats teiktųs vykdyt mūsų norą,
Mes melstume, kad tu taikos įgytum,
Nes užjauti tu mum, baustajai porai.

Jei ką išgirst, ar ką paklaust manytum,
Paaiškinsim, tau paklausimų davus,
Nes viesulas aptilo kiek, tarytum.

Šalis, kur gyvastį esu aš gavus,
Pajūry stovi; Padas čion įplaukia,
Save su palydovais jūrai davęs.

Kad meilė jautrią širdį greit patraukia,
Jisai mane pamilo gražią, jauną,
Kuriai taip baisiai saulė apsiniaukė.

Kad meilė mylimą skola apkrauna,
Aš tokią pajutau į jį silpnybę,
Jog jausmo, pats matai, pamest negaunu.

Toj meilė mūs dienas kartu nužnybo,
Bet Kainėj žlugs bjauri vėlė engėjo."
Čia dvasios posakiai turėjo ribą.

Išgirdęs, kiek jie sielvartų kentėjo,
Stovėjau galva nuleista, paniuręs,
Kol vadas man: „Kokia mintis užėjo?“
Tariau: „Dievuli, kas supaisys jūres
Saldžių svajonių, spėtinų paguodų,
Kuriom pritraukė juos liktis pabjurus“.
Paskui atsikreipiau kalbėt į juodu:
„Francėska, tavo sopuliai palyti
Mane giliai, o sieloje man juoda;
Bet ką Amoras, teikis pasakyti,
Jum dūsaujant saldžiai, vaidino,
Kad susitiktų jūs jausmai pakitę?“
Ji tarė: „Nieks labiau nesikankina
Už tą, kam laimė tenka atsiminti
Skurde; šią tiesą tavo vadas žino.
Matau, — mūs meilės metmenys pažinti
Tau malonu, tad elgsiuosi, kaip tasis,
Kurs ašarodams tur prisipažinti.
Sėdėjom kartą, — aš ir mylimasis,
Ir skaitėm ramūs apie Lančelotą,
Kaip šį pagavo jausmas galingasis.
Bet susitikti mum akis miglota
Pradėjo, veidas balo, tarpais kaito,
Kol štai viena vieta sumaišė protą.
Kai perskaitėm, kur karžygis apkvaito
Ir veidą mylimos aistriai bučiavo,
Štai šitas, draugas amžinojo šlaito,
Drebėdams man į lūpas pabučiavo.
„Galioto“ mums tos knygos ir kas kūrė.
Tądien skaityti jau daugiau negavom“.
Kol toj dvasia apsakymą subūrė,
Antroji verkė taip, jog mano kinta
Jausmų galia, lyg kas į širdį dūrė.
Aš parkritau, kaip užmuštas kad krinta.

VI GIESMĖ

Trečias rūsys — godulingieji. Cerberis. Ciacco ir jo pranašavimas.

Kai atsipeikėjo vėl mano protas,
Kurį porelės skausmas prislopinęs
Turėjo, aš, liūdnoms mintims apklotas,

Žiūriu, — kitų kentėtojų kankynės;
Jaučiu naujų bausmių, kur tik žiūrėdams,
Į kur tik krypdamas, kur koja mynęs.

Rūsys trečiasis čia; lietus teškėdams, —
Prakeiktas, amžinas, šiurkštus, leduotas, —
Visus kankina niekaip nekitėdams.

Stambi kruša, sniegai, vanduo dumbluotas
Iš oro nešvaraus į aslą sminga;
Ir dvokia čia tas purvas ir vanduo tas.

Čia Cerberis, žiaurybė ypatinga,
Žvėris trisnukis, išsižiojęs loja
Į pasmerktus, kurių purve nestinga.

Barzda jo moliūga, žiauriai žvilgčioja,
Tur platų pilvą; rankom aptaisytoms
Smerktuosius lupa, drasko, sukapoja.

Lyg šunes unksčia dvasios sumarkytos,
Abudu šonu lyt atkišdinėja
Ir raižosi po laimės praganytos.

Šis bestija, kai mus tik paregėjo,
Tuoj išsišiepęs dantimis kalino,
Visi gi sąnariai jame virpėjo.

Vadovas rieškėmis pasikabino
Purvų ir, sviedęs į trilypę žiotį,
Išalkusią bjaurybę pavaišino.

Lyg šuo rajus, pradėjęs urgzti, loti,
Aptyla, į nasrus kąsnelį gavęs,
Nes tuomet laimikį tik nor žinoti;

Taip Cerberis, purvyno paragavęs,
Nustojo prakeiktiesiems ausį spengęs,
Kurie čia malonėtų kurčio savęs.

Įėję, kur vėlių neliaujas engęs
Žiaurus lietus, nedrąsiai kojas dėjom
Tarp tų, kurie vaizdu žmogystės dengias.

Jos visos guli asloj, kaip regėjom;
Ir tik viena staiga štai atsisėda,
Pamačius mus, kai jau arti priėjom.

„Žmogau, atlankęs pragarinę bėdą!"
Pakalbina mane: „ar nepažįsti?
Pradėjai, man bebaigiant, žemės raidą".

Tariau: „Tokioj nelaimėje išvysti
Bet ką pažįstamą, baugu sakyti,
Ar jis, ar ne, — lengvai gali suklysti.

Sakykis pats, kas tu, ir kaip šią sritį
Esi pasiekęs, kur už lietų kietą
Sunku bausmė skaudesnė sumanyti".

Jis tarė: „Tavo pilyje prilieta
Pavydo tiek, jog nėr sausos viečiukės;
Bet man ji rasdavo vis švarią vietą;

Mane jūs pravardžiavot, sėbre, — Čiūkis;
Dabar už svarbią kaltę — godulystę,
Matai, kaip šutina lietus padūkęs.

Nevien mane čia nubaustą matyste,
Bet nesuskaitomą smerktųjų daugį,
Kuris čia pūva per tą pat niekšystę."

Nutilo, aš kalbėjau: „Čiakai, šitam rauge
Skaudu tave regėti, verkti noriu,
Bet pasakyki, gal žinai, nejaugi

Mieste nėra žmonių aukštesnio svorio,
Kurie ne grumtųs, bet tvarkos žiūrėtų,
Kurie negriautų santaikos altorių?"

Atsakė jis: „Po ginčų užkerėtų
Kraujai papluks, ir partija žiaurioji
Išvys aną kerštu dar negirdėtu;

Laikotarpy trijų gi saulių, — šioji
Turės sau trauktis; — vėl sugrįš išvyti
Su to jėga, kuris dabar lukčioja;

Ilgai stovės jų ginklai atstatyti,
Ir vis laikys anuos lyg pasimovę,
Nors ašarų, pagriežos, bus matyti.

Teisingu du ten nuošaliai sau stovi;
Puikumo, godulystės ir pavydo
Visi pilni, ir nieks to nesidrovi."

Jo pasaka liūdna toliau nesklido;
Tad aš tariau: „Prašyčiau dar malonės
Paaiškinti daugiau, kur tie nuklydo:

Farinata su Tegghiaio — žmonės,
Arigas, Moska, Rusticucci Kūba
Ir daug kitų gerųjų tos kelionės.

Sakyki, kur jie; siela mano skuba
Juos pamatyt ir trokšta sužinoti,
Ar jie danguj, gal gelmėse sukniubo.

Jis sako: „Tarp juodžiausiųjų sukloti
Giliai, ir sunkiai vargsta jųjų siela:
Nulipęs pats vargšų matysi klotį.

Bet, tamsta, grįžęs į pasaulį mielą,
Būk gers kitiems nuo manęs pašnekėti;
Daugiau neklausk, man pasakot nemiela."

Čia ėmė perverstom akim žiūrėti:
Žvilgt žvilgt ir galva krest į mano šalį,
Ir kniubo su kitais spangais gulėti.

O vadas tarė: „Jis pakilt negali
Nuo laiko šio lig angelo trimito;
Kada sulauksim einant Visagalį,

Kiekviens skubės, kur jį kuomet parito
Mirtis; grąžinsis atvaizdą ir kūną,
Išgirs, koks amžiams jam likimas krito."

Iš lėto ėjom per krūvas, kur pūna
Prakeikti lyjami, kur purvas dvokia;
Lytėjom šnekoje dangaus tribūną.

„Vadove", klausiau jį: „sakyk, ar tokią
Jie kančią kęs po ištarmės didžiosios,
Gal kiek mažesnę, gal visai kitokią?"

O jis man: „Klauskis išminties tikrosios,
Ji pasakys, kad kilnesniam pritinka
Dalios daugiau: gerosios ar skaudžiosios;
Del to, kad prakeikti, kuriuos čia sninga,
Nėjokio tobulio negal įgyti,
Bausmė po to jiem bus labjau jausminga.
Apsukova aplinkui visą sritį
Kalbėdami šį tą, kas liks nevieša.
Ant galo pėdos kitą rūsį lyti,
Kur mudu randam Plutą, didį priešą.

VII GIESMĖ

Ketvirtasis rūsys — šykštuoliai ir turtų barstytojai. Plutas. Bausmė šykštuoliams ir barstytojams. Laimė. Penktasis rūsys, — rūstieji.

„Pape Satan, pape Satan aleppe."
Šiurkščių balsu kaž ką pradėjo Plutas,
O vadas, tai suprasdamas, man liepia

Nenusigąst: „Nors kaž kaip būtų drūtas,
Tačiau nesuturės tavęs; abu netrukę
Nužengsime žemyn, kur kitas butas;"

Ir, kreipęsis į piktą Pluto snukį,
Pasako: „Ei, nutilk, eržus vilkeli,
Baisaus šėlimo kremtamas sau būki;

Mes teisėtai pradėjom šitą kelią, —
Mūs reikalą kaž kas aukštai prižiūri,
Kur baudė Mykols tuos, kas maištą kelia".

Ir lyg prieš vėją išsipūtus burė
Tuoj susiglaudžia, stiebas jei nulūžta,
Taip krito Plutas, galvą žemėn dūręs.

Nulipom į gelmių ketvirtą gūžtą,
Kaskart giliau tesėdami pakriaušes,
Kur svieto blogas gaivalas sugūžta.

Teisusis Dieve! kas supaisys riaušes,
Bausmių kančias šiame gelmių kamputy?
Del ko mūs kaltės prieš tave taip šiaušias?

Kaip prie Charibdės bangos pasipūtę
Vaizduoja griežtą kovą, žūtbūtinę,
Taip grumias gaujos, gavę čia įkliūti.

Didesnė, kaip kitur, vėlių grandinė
Triukšmingai iš abiejų šonų varos
Ir, kas vėlė, su trinka prie krūtinės

Pirmyn vis grūdasi, kol leidžia baras;
O su naštom kai apsisukt suskato:
„Kam mėtai, kam laikai," tarp sąvęs baras.

Taip slankioja viduj užkeikto rato
Į kairiąją iš dešiniosios pusės,
O barniai, bildesys net orą krato.

Nuplunkęs pusratį kiekvienas šykštusis
Tur grįždams plušti grųstis vėl iš naujo.
Čia aš, kad jau širdis vos tvaksi gūsiais,

Tariau: „Vadove mielas, pageidauju
Žinot, kas šitie žmonės, gal dvasiškiai,
Tenai kirptom galvom kairėn keliauja?"

Jis aiškina: „Tai išmintys išblyškę,
Tai toki žlibiai jūs pasaulio seno,
Prieš nuosaikumą nusidėję ryškiai;

Pats spėt gali iš to, kaip erza, stena
Žygiuodami po tuodu rūsio plotu,
Kur kaltė priešinga juos nugabeno.

Štai čia dvasiškiai kiaušu negauruotu,
Be to, čia popiežiai ir kardinolai,
Naudotojai gobšumo neriboto."

„Vadove," vėl tariau: „tačiau ligšiolei
Pažįstamų netenka pastebėti,
Nors jų kai kas galėjo tekt šiai olai."

Jis man atsako: „Veltui to norėti:
Užkiūtėliai gyveno supelėję,
Čia tamsūs, nieks negal jų įžiūrėti.

Šie amžini vieni kitų engėjai
Pakils visi iš ten, kur pašarvoti, —
Tie sauja užgniaužta, tie nušiupėję.

Kad nemokėjo skalsint ar eikvoti,
Paskirtas jiems vargingas kelias minti,
Kaip pats regi, kam žodžiai čia spalvoti.

Dabar, sūnau, atkreipk į Laimę mintį,
Ir sparčiai nykstančius turtus jos klėty,
Kurie žmoniją verčia nenurimti.

Jei auksą, kiek tik teko jo regėti
Mėnuliui — saulei, susirinkti gausi,
Vargu jų siela vyks tau papenėti."

„Brangusis vade, kas toj Laimė?“ klausiu:
„Kurią čia tik ką suminėjai sveikas,
Ji laikanti pasaulio turtų gausą.“
Jis taria į mane: „Pasauli paikas!
Nenuovokos iš jūs tiekybė lindi,
Bet tau dabar suprast jau būtų laikas.
Tasai išminčius, dėjęs dangui grindį,
Dalelei kiekvienai paskyrė vadą,
Ir kūriniai skersai išilgai spindi
Taip, kad šviesos nejaustų niekur bado:
Be to, pasaulio visos šios prabangos
Susitvarkyti gavo tvirto prado,
Kuriuo kilnosis kartais turtų bangos
Iš giminės į giminę, šeimyną;
Ir veltui žmonės kita trokšta, stengias.
Tad čia vieni bujos ir stelbs kaimyną,
Kurio gudrus likimas nepalaiko,
Vingiuodams, lyg žaltys koks po karklyną.
Jūs išmintis jos bėgio nesulaiko:
Ji tvarko pas save, įsakinėja,
Kaip tie dievai, kur savo ruožtus laiko.
Tu tokią gyvą ją matai veikėją,
Kai, būtinumui verčiant, smarkiai veikia,
O visatis tik mirga ir kitėja.
Tad ji tokia, kurią kryžiuoja, peikia
Dažnai net tie, kurie turėtų girti,
Kur ją be reikalo neteisiai keikia;
Bet ji rami, neduos jausmams iširti,
Paguodos turi su pirmąja liaudžia
Ir sferos judesiu gal pasigirti.
Dar eisim, kur smarkiau mūs širdį graužia;
Jau visos žvaigždės nyksta, kur tekėjo
Išeinant; gi stovėt ilgiau čia draudžia.“
Tad peržengt rūsio ribą mes turėjom
Ir atsistoti pas šaltinio šoną,
Iš kur vanduo tekėdamas marmėjo
Tamsesnis už bet ką tamsiai raudoną.
O mes, girdėdami jo gailią stygą,
Į naują nusileidome dirvoną.

Liūdna srovelė įteka į Stygą,
Tą klaną, mirkstantį piktojoj plynioj,
Putojantį, bjauru žiūrėt, lyg ligą.
Žvalgaus ir pastebiu šlykščiam srutyne
Nemaža prakeiktų; jie čia vainojos
Visi nuogi, įširdę, nusiminę.
Ir grūmės atkakliai jų kumščios, kojos;
Jų kaktos badėsi, krūtinės kūlės,
O dantimis į gabalus kapojos.
„Žiūrėk, sūnau, kalbėjo man vadulis:
„Tai tie, kuriuos rūstybė surakino,
Be to, žinoki, kad dugne nugulęs
Nemažas skaičius vis to pat purvyno,
Dejuojančio, net verčiasi drumstumas, —
Matai gi burbulus viršum srutyno.
Iš dumblo padugnių girdėt: „Liūdnumas
Mus slėgdavo, kai saulė glostė žemę,
Ir širdį grauždavo rūstybės dūmas.
Dabar gi merdime dumbluos nužemę.“
Taip gargaliavo jie žodžiu kapotu,
Piktumas, mat. piktiems liežuvį tremia.
Nuo liūgo švankiojo, sausuoju plotu,
Mes sukom didį pusratį ir ėjom,
Akis padėję tarp purvais apklotų;
Priėję tokį bokštą, stojom ir ilsėjom.

VIII GIESMĖ

Penktasis rūsys, — rūstieji. Flegis, — rūsio sargas. Pilypas Argenti, — florentietis. Lucipierio pilis. Velnių pasipriešinimas.

Beje, papasakot pamiršęs būčia:
Lig bokšto buvo galas dar keliauti,
Žiūriu į aukštį ir stebiuosi drūčiai:
Žybt žybt toki du švyturėliai siautė,
Lyg ragindami trečią suspindėti
Ir gest, vos spėjus man akim sugauti.
Taip aš imu Virgilį klausinėti:
„Ką tiedvi liepsnos sakė, ką trečioji
Atsakė jom? Kas liepė joms mirgėti?"
Paaiškino: „Per balą atskėtrioja,
Ko mudu laukėm; tuoj matyti gausi,
Jei neužstos tik ūkana tamsioji."
Strėla iš lanko paleista smarkiausiai
Nelėks taip greit, nekliudoma net vėjo,
Kaip mano akys žvilgt ir netoliausia
Artėjančią, bežiūrint, pastebėjo
Irkluojamą kaž kokio vyro valtį,
Kurs šaukė: „A, piktybė jau atėjo!"
„Na, Flegi, Flegi, kam čia triukšmas kelti?"
Pasakė mano ponas: „šįjį kartą
Tol džiaugsies mum, kol teks per balą kelti."
Lyg tas, kuriam kits skaudų šposą kerta,
Supaisęs kremtasi širdim sugelta,
Taip Flegis raižėsi gražiai subartas.
Vadovas įsilipo čia į keltą,
Paliepęs sėst su juo ir man į gretą;
Daugiau, atrodė, luotas nepakeltų.
Ir tas laivelis pliūduriuoti keta
Per amžiais bėgančias bangas upelio,
Nugrimsdęs sėdus man giliai, kaip reta

Dar buvom nenuplaukę pusės kelio,
Kažin koks purvius ėmė kibt prie mūsų
Ir šaukt: „Iš kur čia nešauktas varpelio?“
Tariau: „Atėjęs nelieku tarp jūsų;
Bet tu kas toks, šlykščiuos purvuos sumirkęs?“
Čia jis: „Matai, kad linksmas jau nebūsiu.“
„Tai lik,“ tariau jam: „liūdnas ir pravirkęs,
Prakeiktas lik ir vilkie graudžią naštą;
Tave tuoj pažinau, žmogau ištvirkęs.“
Rankas iškėlęs griebė laivo kraštą,
Bet vadas, stumdams jį, laikytis gina
Griežtai: „Šalin, šunie, kur toki tręšta.“
Paskui švelniai man kaklą apkabina,
Bučiuoja veidą, sako: „Tu, kilnybe!
Laiminga, ugdžiusi tave vaikiną.
Ans buvo vaikščiojanti išdidybė,
Gerumo gers jei buvo, — monyt akiai,
Ir čia jį engia kerštligės sužnybę.
Ne vieną žemės didvaldą šviesakį
Mirkys, kaip paršą, šitie liūgo kloniai,
Kai, lydint paniekai, čion bus atkakę.“
Aš vėl tariau: „Teleista būna, pone,
Regėt, kaip grims jisai į šitą košę,
Kol vis dar stovime šiam balos šone.“
„Anksčiau kaip būsim,“ tarė: „atsikvošę
Anapus, leista bus pasigerėti:
Tegul tau džiaugsmo reginys paruošia.“
Netrukus ima šūkauti, klegėti
Ta velnio padermė ir baust viengentį; —
Čia Dievo tvarką miela man minėti.
Kai jie sušuks: „Argenti, ei, Argenti!“
Tas florentietis, didelis pikčiurna,
Pats draskėsi, žiauriai įleisdams dantį.
Gana, kam čia del jo tiek aušint burną.
Palikęs jį, ėmiau pirmyn vėl eiti,
Ir išgirdau, lyg kas dejuoja, niurna.
O vadas sako taip: „Dabar, sūnaiti,
Į pilį žengiame; jos vardas Ditė.
Ir į vargšus, kurie čion prisiskaitė.“

Tariau: „Vadove, jau viduj matyti
Eilė mečečių klony išsitaisius:
Raudonos tokios, lyg ugnim apkritę“.
Jis man atsako: „Karštis amžinasis
Čia plendėdams, jas rausvumu apšovė;
Ir pats matai, čia pragaras žemasis“.
Mes prisiyrėme, kur gilūs grioviai
Apsukę laiko pragaro pašiūres,
Ir mūrai geležies, kaip tik stiprovei.
Ilgai dar plevėsavo vairiaus burės,
Kol vietoje vienoj jisai sustojęs,
„Na, lipkit lauk“, pasakė: „štai ir durys!“
Ties durim tom, ant kranto atsistojęs,
Matau aš tūkstančius dangaus juodųjų,
Kurie sušunka: „Kas jis toks, kad kojas
Nemiręs įkelia tarp ištremtųjų?“
Brangusis mano vadas juos malšina
Ir šaukia pasitart kurį iš jųjų.
Sustabdę triukšmą, lyg kokią mašiną,
Pareiškia: „Viens eik šen, o jo nereikia,
Ir lyst tegu į pilį nemėgina.
Kaip atsekė, tegu taip grįžta veikiai
Sau vienas, jei galės tik; tau reik likti,
O jį kad čion vedei, visi tai peikia“.
Suprask, žmogau, kaip baimei neištikti,
Išgirdus žodžių skambesį taip kartų;
Nė eit, nė grįžt; maniau, kiaurai reiks smigti.
„Vadove brangus, gelbėjęs jau kartų,
Turbūt, septynis ar daugiau iš baimės
Ir saugojęs, kad priešas nenutvertų,
Vaduok, sakiau, ir šiandien iš nelaimės,
Nes, jeigu ten gilyn įeit neduoda,
Tai aišku, meskimės atgal visai mes“.
Vadovas, nebaisu mat jam, nejuoda,
Ramina: „Nebijok, šio mūsų žingsnio
Bet kas nesutrukdys, aukštai paguoda.
Palauk tu čia, drąsaus būk žvilgsnio,
Gerąja vilčia stiprinki sau vieką:
Žemai nebūsi pamirštas nė mirksnio“.

Nueina sau tolyn, mane palieka
Vadovas mielas; man dvejot atsėjo:
Gal bus, o gal nebus dar blogo nieko.
Girdėt nebuvo, ką velniams kalbėjo,
Ir buvo ten pas juos ne perilgokai,
Nes tie visi už durų nugarmėjo.
Paskui duris užsitrenkė velniokai
Prieš mano poną, kurs šioj pusėj liko
Ir grįžo prie manęs žingsniu lėtokai.
Ramumas nuo blakstienų jam išnyko;
Akis nuleidęs, dūsaudamas taria:
„Šis vizitas kaž kam ten nepatiko".
Ir į mane: „Man pikta pasidarė,
Bet tu ramus būk, nugalėsim gaują,
Nors visos jėgos gintųsi sutarę.
Tikri akiplėšos, kas mum ne nauja;
Jau prie didžiųjų durų jie nerimo,
Bet atdaros ligšiol, — kas nor, keliauja
Pro jas, kur iškabą matei mirimo.
Nuo jų tolyn pakalnė išsiskleidžia,
Per jąją artinas be užkliuvimų
Tasai, kuris pilin lengvai įleidžia."

IX GIESMĖ

Pragaro pilis. Poeto išgąstis. Fūrijos. Dangaus atstovas. Šeštasis rūsys — eretikai.

Pamatęs vadas, kad ant mano veido
Jo rūpestis man baltą maršką kloja,
Ant savo pasireikšt jausmams neleido.
Lyg laukdams, lyg klausydamas sustoja,
Kai akys tamsoje pasivaryti
Pro nykų orą niekaip nevalioja.
„Bet mudviem reikia priešą suvaldyti“
Pasakė jis: „jei ne... teks jos mum laukti;...
O to, kurs vyksta, vis dar nematyti.
Žodžius nors žodžiais bandė jis užniaukti,
Aš supratau, vos tuos ir šiuosius tarė,
Nes nesusivedė krūvon sutraukti.
Nenuostabu, jei baimė savo darė;
Jei puszodžiui, vos nugirstam iš tolo,
Gal būt aš prasmę prikergiau persvarią.
„Ar žengia kas į šitą nykią olą
Iš tojo prieangio, kur atsimoka
Liūdnuoju ilgesiu prakeiktą skolą?“
Taip pasiklausiau, jis gi man: „Retokai
Įvykti šitai gali; tarp visų jų
Tik man vienam progos nebuvo stoka.
Anuomet teko aplankyt tamsiųjų
Rūsiai, užraganautam Erichtonės,
Kur kūnus atgaivina negyvųjų.
Tai buvo tuoj po žemės šios kelionės,
Ji vedėsi mane į šitą gylį
Išimt kaž ko iš ten, kur Jūdo žmonės
Žemai tamsiausiame dugne nugilę
Ir nuo dangaus šviesos tolių toliausiai;
Bet būk ramus, žinau kelius po pilį.

Štai ši bala, pilna dujų šlykščiausių,
Apsupus laiko prakeiktų tvirtovę;
Į ją tik rūsčia širdžia įsibrausi."
Daugiau ką sakė, atminty nestovi;
Nes visą dėmesį staiga patraukė
Toks aukštas bokštas, kurs žarijom spjovė,
Briaunoj to bokšto atsistoję laukė
Trys pragarinės fūrijos kraujuotos, —
(Tur moters kūną, judesius ir kaukę);
Žaliųjų hidrų jos dėvėjo juostas,
Kerastų ir driežų veisle dabinos
Kasas, puikiuosius smilkinius ir skruostus.
Čia jis, kurs žino, kokį šios merginos
Pas verksmo deivę liūdną darbą daro,
„Žiūrėk," man tarė: „nuožmiosios erinos:
Kairiajam šone tu matai Megerą;
Alettę dešiniajam, Tezifonę
Viduj." Nutilo, pastabų nedaro.
Tos raganos taip draskės be malonės
Krūtis, ir kumščiom pliekdamosi klykė,
Jog aš glaudžiausi vadui prie pašonės.
„Medūza šen! akmuo, akmuo — atvykę!"
Suriko visos trys, žemyn sužiūrę:
„Tezejui, gaila mums, ištrūkt pavyko."
„Tu užsigręšk, tegul nesusidūrę
Liks akys su Gorgonės, kai ateis,
Nes liktum amžiams šitoj pašiūrėj".
Taip patarė vadovas, ir pečiais
Į jas mane pastatė; netikėdams
Manim, užkniaubė net akis delnais.
Kiekvienas, išminties sveikos turėdams,
Matyki ir stebėkis, kas teisybė
Užkloti teko šių eilių parėdams!
Bet jau ateina per bangų tamsybę
Toks šiurpulingas aidas, sudundėjęs,
Net junta jį abu krantu suklibę;
Ir buvo panašu, lyg didis vėjas,
Iš nevienokio garo susitvėręs,
Staiga į mišką puola įsiėjęs

Ir plėšia, manko, laužo ką nutvėręs,
Didingas dulkėmis pirmyn nustaugia,
Net piemens traukiasi ir bėga žvėrys.

Akis atkniaubęs vadas: „Mielas drauge",
Man tarė: „pro rūkais aptrauktą bangą
Žiūrėk, kur ūkanų tirščiau priaugę."

Kaip varlės, vengdamos angies žabangų,
Pliumpt pliumpt į vandenį sušokę neria
Ir slepiasi giliai kur nors į angą;

Taip vėlės tūkstančiais, žiūriu, išklerę,
Galvotrūkčiais, kur gal, nuo vieno traukias,
Kuris sausus žingsnius per Stygą žeria;

Ir tik tirštus ūkus nuo veido braukias,
Judriai aukštyn kilnodams kairę ranką,
Ir tais ūkais atrodė apsiniaukęs.

Supratęs tuoj, kad iš dangaus jis slenka,
Kreipiaus į vadą, šis: „tylėk", sudraudžia,
Ir prieš dangiškį nusilenkt man tenka.

Kiek pakramtos, žiūriu, jo veidą spaudžia.
Duris, priėjęs, lypstymu rykštelės
Atdarė, niekam neginant, ir baudžia:

„Dangaus tremtiniai, paniekos avelės!"
Ant slenksčio atsistojęs pragarinio:
„Del ko niekšybė ši jūs tarpe kelias?

Kodel aukštybių nuostatą pamynę,
Tą nenutraukiamą tikslumo giją,
Jūs didinate, priešginos, kankynę?

Likimo kam jūs tramdote eldiją?
Juk Cerberio, tik atsiminkit patys,
Apkaltas sprandas ir gerklė rūdyja."

Paskui į mus nė dirst, atgal suskatęs,
Lyg tas, kurį kiti dalykai šaukias,
O atliktiems ilgiau gaišuot nepratęs,

Nuėjo, pagarbos iš mūs nelaukęs;
O mes į tamsią pilį kėlėm koją:
Drąsino mus girdėtos mintys jaukios.

Įėjome į vidų, nekovoję;
Kadangi man rūpėjo pamatyti
Pilis ir koks čia gaivalas vaitoja,

Paleidau lėlutes aplink lakstyti:
Laukai čia platūs iš abiejų šonų,
Juose kentėjimai neapsakyti.
Lyg Arlyje, kur plinta vandens Rono,
Ar Poloje, kur pakraščiais Kvarnaro
Italijos ribas banga glamoni,
Kapai ardytą žemę šiurpią daro;
Taip čia kapynas nejaukiai vaidinos,
Ir dar nykiau, nes ten kartaus nėr garo.
Šiuose kapuos stipri ugnis kūrinos
Ir kaitino karstus labai šiuos plotuos,
Labjau, nei kokios geležies mašinos.
Iš tų karstų pro antvožus atklotus
Į viršų veržėsi aitrus spiegimas,
Lyg iš žmogaus, kurs pliekti pasiklotas.
„Bene tik", klausiu: „girdime rėkimą
Iš gulinčių vėlių dugne šių skrynių,
Kur jie aprauda liūdnąjį likimą?"
O vadas sako taip: „Čia įsipynė
Kreivatikių ir jų vadų daugybės
Didesnės daug, nei randam raštuos žinią;
Toksai su tokiu gretoje sudribęs,
Karstai gi kaitina juos nevienodai."
Į dešinę pasukom, kur baisybės
Kančių ir ėjom pakraščiu apsodų.

X GIESMĖ

Šeštasis rūsys — eretikai. Farinata Uberti. Cavalcante Cavalcanti. Friderikas II ir Kardinolas.

Mes radom siaurą, atskirą takelį
Tarp tų kančių ir mūro, ir abiese
Keliavom, — jis pirma, aš — per žingsnelį.
„Didysis prote!“ aš tariau: „vediesi,
Į prakeiktų gelmes, bet daug dalykų
Neaišku man, gal, meldžiamas, nušviesi?
Dvasias, kurios čia į karstus susmigo
Matyt norėčiau. Dangčiai neužkloti,
Ir be jokios sargybos pasiliko“.
O jis man sako: „Reik neabejoti,
Bus užkalti, kada iš Juozapato
Kils kūnuose, kuriais jie pašarvoti.
Šiam šone Epikūro karstą matom
Ir jo teorijos aklų sekėjų;
Žmogaus jie nemirtinga siela kratos.
Atsakymą į tai, ką klausinėjai,
Čia iš karstų tuojau išgirsti gausi,
Ir į tą dėmesį, kur nutylėjai“.
Tariau: „Vadove, mintyje slėpiausi,
Ko noriu, trumpakalbis būt sumanęs,
Kaip iš tavęs kad elgtis mokinausi.“
„O, tu, kurs kūnu nešinas, toskane,
Eini, ramiai kalbėdamas, į pilį
Ugninę, teikis čia pabūt pas mane!
Vos žodį kitą tu buvai prabilęs,
Tuoj pažinau, kad iš kilnios tėvynės,
Kur del griežtumo rods manęs nemyli.“
Toks balsas ėjo iš vienos ląstynės;
Išsigandau, ir šiurpuliai pagavę
Mane nustūmė, kur nenusiminęs

Vadovas laukė. „Kas tau? čia prieš tave
Žiūrėk, Farinata štai stačias stovi,
Iš karsto ligi juostos kyšot gavęs.“
Jau mano akys jam į veidą šovė,
O jis išsitiesė, pakėlė kaktą,
Lyg reikšdams paniekos gelmių stiprovei.
Prisilaikydamas tam tikro takto,
Artyn į jį mane pastūmė dainius
Ir tarė: „Tik, sūnau, dabokie šnektą.“
Kai nunešė lig karsto kojos painios,
Jis dėpt tuoj į mane ir, lyg įšėlęs,
Paklausė: „Kaip vadinas tavo ainiai?“
Klusniai, nelaukdamas nė valandėlės,
Pasisakiau, nemanęs nutylėti;
Jisai, aukštyn blakstienas kiek pakėlęs,
Pasakė man: „Tai priešai užkerėti
Partiniai mano, tėvo ir senelių,
Aš du kartu turėjau juos genėti.“
„Išvyti grįžo iš visų kampelių,
Tiek vieną“, atsakiau: „tiek antrą kartą,
Tavieji grįžti jau nerado kelio.“
Man bežiūrint čia kyšt iš karšto ardo
Galva lig smakro kito pragarinio;
Jis klūpojo, ne atsistojo, tartum,
Tik žvalgėsi aplink, rėpsodams skrynioj,
Ir prie manęs ieškojo dar ko kito;
Bet, kai nematė savojo lauktinio,
Pravirkęs tarė: „Jei lankais į šitą
Tamsybės vietą del gabumų savo,
Tai kurgi Gvidas, tikęs tau į svitą?“
Tariau: „Ne mano noras vadovavo,
Bet tas, kurs stovi ten, mane čion veda;
Su juo jūs Gvidas, rodos, nedraugavo.“
Iš to ką kenčia, posakius kaip deda,
Aš tuoj įspėjau, kuo vardu jį šaukia,
Tad pas mane tiesių jis žodžių rado.
Paskui, stybt stačias, rėkia man: „Palauki!
Sakei, kad „nedraugavo“, jis tad miręs?
Tad saulės spinduliai jam užsiniaukę?“

Nespėjau prasižiot, o jam jau skirias
Dvi sąvokos; blogesnė ima viršų, —
Ir krinta aukštieninks dugnan, pastiręs.

Ans kilniaširdis gi, kurs prisipiršo
Čia sau mane, ištiesęs laikė sprandą,
Valdytis, kaip iš pradžių, nepamiršo.

„Jei tad, kaip pasakei, kelių neranda“,
Pirmiau nutrauktą varė savo bylą:
„Išgirst sunkiau man tai, nei kęst šią landą.

Pirmiau, kaip penkiasdešimts kart įšyla
Žmonos veidai, valdovės šioj padangėj,
Jau visą tų kelių žinosi vylą.

Jei grįšt manai vėl į žemelę brangią,
Sakyk, kam svietas, niekšybe apsemtas,
Savais įstatymais manuosius engia.“

Į tai tariau: „Žudynių karštis tremtas,
Kai Arbija nuo jo raudona virto,
Šventykloj kėlė vis bylas nelemtas“.

Atsidūsėjęs, galvą krest, atkirto:
„Ne aš tik vienas tam darbe buvau,
Bet su kitais del pagrindo mūs tvirto.

Bet aš tik vienas prieš visus drįsau
Užtart Florenciją baisioj taryboj
Ir ją neišdraskytą išlaikiau“.

„Tesie jūs visoje šeimoj ramybė!“
Tariau aš jam: „dabar išriškie mazgą,
Kuris mintis man laiko netikrybėj.

Jei tik neklystu, jūs gerai išrazgą
Tinklus, kur temdo būsimumo ratą,
Bet dabarties jums siūlai užsimezgę“.

„Mes“, tarė: „tiek, kiek trumparegiai, matom
Tik tai, kas tolima; ir tokią šviesą
Vyriausio Vado pagrindai nustatė.

Tik ateiviai pranešinėja tiesą,
Šiaip, kas yra ir buvo, tamsy liktų:
Į jūsų buklę veltui mintį tiesiam.

Čia lengva tau suprast, kad tuoj pristigtų
Mums svieto naujienų iš to pat karto,
Kai durys ateities visai išnyktų“.

Dabar, kad sąžinė manęs nebartų,
Sakiau: „Pranešk tai dvasiai nelaimingai,
Kad jos sūnus vis dar anapus vartų;
Jei klaustas nutylėjau, lyg klastingai,
Taip padariau, sakyki, kad rūpėjo
Tos slaptys, kur išaiškint nepatingai".
Štai išgirdau toli žodžius vedėjo,
Tad klausiau dvasios, baigdams, iš greitųjų,
Ar daug kitų su juo karste gulėjo.
Pasakė: „Tūkstantis, daugiau, čia jųjų:
Ten viduje Antrasis Friderikas
Ir Kardinolas; — daug, bet, tuščia jųjų".
Čia jį prasmegusį karste palikęs,
Grįžau vėl prie poeto bedejuodams:
Knietėjo man to pranašo dalykas.
Vadovas ėmė eit ir bežingsniuodams
Paklausė „Kuo gi taip susisielojai?"
Papasakojau viską nemeluodams.
„Ką prieš save tu šičia sužinojai,
Įsidėmėk," man patarė šviesuolis;
Paskui, pakėlęs pirštą, dar bylojo:
„Kai būsi vėl draugijoj tos skaistuolės,
Kurios žavi akelė viską mato,
Tau paaiškės kelionės tavo šuolis".
Čia jis į kairį šoną koją stato:
Nuo mūro traukiamės artyn į širdį
Šio rūsio takeliu per vidų rato,
Iš apačios gi bjauriai garas smirdi.

XI GIESMĖ

Šeštasis rūsys, — eretikai. Popiežiaus Anastazo kars
Kaip suskirstyti pragare pasmerktieji.

Keliaudami nugriūtkalnio pašone,
Kur uolos kybojo viršuj suskilę,
Priėjom tokį šiurpulingą klonį;

Mus veikė pragaro garai pakilę
Aukštyn taip smarkiai, jog pristinga kvapo,
Tad mes už vieno karsto stojom tyliai.

Žiūriu, — toks parašas ant didžio kapo:
„Čia popiežius padėtas Anastazas,
Kurs su Fotino klaidomis sutapo".

„Tegu iš lėto mūsų kojos kasas,
Kol pajautos pripras prie aitrio dujų,
Kurios paskui nebus mums tokios grasios".

Taip sakė vadas, aš gi: „Iš tikrųjų,
Kad veltui nepragaištų laikas, vade,
Žinių suteik!" O jis: „Tiesa, turiu jų.

Sūnau, viduj, uolyne, būsim radę",
Pradėjo pasakot: „trilypį gardą,
Kur vis siauryn rūsiai jo susiadę;

Visi pilni vėlių tamsiausio vardo;
Paskiau kad negaišintum laiką brangų,
Susipažink su jų vargais iš karto.

Nedoras darbas, kurs įžeidžia Dangų,
Tur savo tikslą, — skriaudą; čia vis viena,
Ar griebsis smurto, ar suktų žabangų.

Bet, kad suktybė dėmi žmogų vieną,
Šlykščiau ji Dievui; todel apgavikų
Vėles gelmėj didesnės baudos riena.

Rūsy pirmajam padermė skriaudikų;
Kad jie tris būtybes iš karto skriaudžia,
Į tris skyrius tvarkingai čia susmigo.

Mat, Dievą, artimą, save nuskriaudžia
Žiauria jėga, užgavę asmenį ar turtą, —
Tai protas pats gauste, supraski, gaudžia.

Žudynės, sužeidimai, — darbas smurto
Prieš asmenį, o nuostolių jam daro
Plėšimas, prievarta, grįčia pakurta.

Tad žmogžudžiai visi ir piktadariai, —
Gadintojai, plėšikai, vagys šiam skyrely
Kentėti amžinai yr užsidarę.

Žmogus nusigyvenęs kartais kelia
Ant savęs ranką; tokiems atitinka
Vieta antram skyriuj, kur kančios gelia

Visus, kas jūsų meta pats aplinką,
Turtus prašvilpęs, šiaip liūdnai sudribęs
Ir verkęs ten, kur pasidžiaugt pritinka.

Be to įžeisti galima dievybę,
Paneigiant širdyje ir keikiant jąją,
Paniekinant gamtos dėsnių didybę;

Todel bausmė suims ranka teisiaja
Skaudžiai Kaorsą ir Sodomos pilį
Ir kas tik Dievą lauk iš savęs veja.

Suktybę, sąžinės skausmingą gylį,
Žmogus čia žmogui lengvatikiui taiko,
Čia tam, kuris lengvatikių nemyli.

Šis, rodosi, visus ryšius sunaiko
Su meile įgimta. Ir todel šitam
Antram gelmės skyriuj sugrūsti laikos

Raganiai su melagiais, hipokritai,
Vyliai, simoniai, pinigų dirbėjai,
Visoki sukčiai, veidmainiai ir kita.

Pirmasis meilę tą pamiršt turėjo
Ir tai, kas derinas su ja ar taikos,
Kad jaukūs santykiai būt sustiprėję.

Del to gelmių dugne, kur baigtas saikas
Visų kalčių, Liucipieris sau kliedi,
Ir išdavikai, išgamos čia laikos."

Tariau: „Vadove, tavo sakmės riedi
Man aiškiai; sužinojau, kaip dalinas
Gelmių liaudis, kurią čion kaltės sviedė.

Bet aiškink: tie, kur pamerkti srutynuos,
Kur vėjas gena, lietūs skaudžiai pliekia,
Ir tie, kur susidurdami kabinas,
Del ko už bausmę jie nėra pasiekę
Pilies, jei Dievas ir ant jųjų pyksta;
Jei ne, del ko kamuojami ten tiek jie?".
O jis man tarė taip: „Del ko pranyksta
Tau nuovoka (kas taip netinka pročiui)
Ir mintys kam klajot kaž kur išvyksta?
Juk tu atsimeni, sūnau, galvočių,
Kuris tau etikoj išdėstyt nori
Tris daiktus, pasmerktus dangaus prabočių:
Neatsparumą, pyktį ir neorią
Žvėrystę; kad neatsparos silpnybę
Lengviau kiek baudžia, lyg mažiau nedorą.
Jei visiškai būt aiški ši teisybė,
Jei atsimintum, kas čia toki Ditėj,
Kas toki vėl ten anoje sunkybėj,
Susektum pats, del ko šie gavo kitą
Kentėti vietą, kur didesnis niekas,
Ir kodel tiems mažiau kančių užkrito."
„Kaip saule guodžiasi akis suliegus,
Taip laimės man teiki, dvejas išrišdams
Dvejot tad miela, net suprast pajėgus.
Būk geras dar mintim atgal sugrįždams,"
Tariau: „į tuos, kurie dievybę žeidžia,
Kitus įgriebdami saviesiems iždams."
Atsakė: „Filosofų mokslas leidžia
Laikytis pragumų tvirtų iš seno,
Išvystyti gamtos tiesas jis geidžia
Iš Dievo proto ir iš josios meno;
Ir fiziką jei nori panaudoti,
Tai, pirštai vos truputį pagvildeno,
Jūs protas, aišku, tur aną sekioti
Kiek gal, kaip mokinys magistrą savo;
Ir Dievas menui tėvą tur atstoti.
Abudu, Genesis taip reikalavo,
Jei atmeni pačioj pradžioj, turėtų
Gyvybės teikti ir stiprumui javo;

O naudžius saviškais keliais norėtų
Sau žengti: gamtą, meną — jos sekėją,
Paneigęs del procentų suderėtų."
Dar paskui eik, jei kojos atsilsėję;
Akiraty šviesiai jau „Žuvys" veikia,
„Vežimo" ratai Kaurą jau priėję;
O mum žemyn toliau dar leistis reikia.

XII GIESMĖ

Septintasis rūsys. Pirmasis skyrius. Žiaurieji prieš artimą. Minotauras. Pragaro uolenos. Flegetonas ir Centaurai. Įvairios žiauriųjų rūšys.

Kur leistis reik, pakrantę mes priėjom
Apleistą tokią ir labai nejaukią,
Jog stingo pajautos, kai pažiūrėjom.

Lyg ties Trentu, kur kalnas pasitraukė
Ir Adigėn nusmuko del statumo,
Ar požemio drebėjimo sulaukęs,

Nugriūtkalnis įgijo tiek staigumo, —
Nuo apačios lig viršaus sudraskytas, —
Jog taką radus būtų malonumo;

Toks pat žemyn ėjimas skardžiais šitais;
O skilusių uolų sprudoj riogsojo
Baidyklė tas, kurį užugdė Kritas,

Droviai pradėtą karvėj tariamojoj.
Pamatęs mus, kur klius neklius sau kando
Ir, kaip įerzintas žvėris, putojo;

Bet mano pročius jo nenusigando,
Tik tarė: „Gal Atenų karalaitį
Bijai išvyst, kad nenusuktų sprando?

Na, pasitrauk! veduosi ne dievaitį,
Sesers tavosios tąsyk įmokintą,
Bet žmogų, leistą jūs kančias prieiti.

Čia vaizdavausi aš kardu nuskintą,
Prie saito griuvusį ant žemės taurą,
Kai blaškosi, kai nori stot, bet krinta, —

Pamatęs tą pat darant Minotaurą.
O vadas man: „Tik skubinki“, sušuko:
„Kol raižosi, prašok pakriaušę kiaurą.“

Mes leidomės; bežengiant akmeniukai
Subruzdo, sunkmenų staiga pajutę,
Ir iš po kojų kažin kur man spruko.
Man mąstant, vadas pradeda: „Gal būti
Tu permąstai uolyno klaikią skylę,
Ir žvėrį sargą, priverstą pargriūti?
Manau paaiškint tavo mintį tylią.
Anąkart man į pragarą atėjus,
Visur stovėjo uolos nesuskilę.
Tačiau, kaip iš kitų esu girdėjęs,
Pirmiau, nei atėmė Ditės grobį
Tas priešpragary glūdinčių Gynėjas,
Šių nešvankiųjų klonių aukštą triobą
Kaž kas supurtė; aš maniau: — visumas
Bene tik vėl atgauna Meilės lobį, —
Tiek kart del jos, mat, buvo susigrūmęs;
Tad ne tik čia, bet ir kitur uolyne
Suaižėjo sutrūkęs senas rūmas.
Bet žvilgtelk, kraujo upė štai per plynią
Liūliuoja virdama; į ją susmigti
Turėjo artimą nuožmiai kankinę.
Nuožmume aklas, tu juodasis pykti!
Keli aukštyn trumpos gyvybės ranką,
O amžiais gauni sopulyne likti.
Matau aš priešais pusratį nemenką;
Gilus tai griovis pelkes apkabina,
Kaip tai pirmiau išgirst iš vado tenka.
Grioviakrančiais ligi uolos šimtynai
Centaurų slankioja; lankais ginkluoti,
Tarytum į medžioklę eit ketina.
Pamatę mus, sustojo į rikiuotę
Ir pryšakin išeina trys išskirti
Iš anksto įtemptais lankais, strėluoti.
Viens šūkt į mus: „Tur būt kraujuos suvirti
Ateinate į šitą pelkių šoną;
Iš ten kalbėkit, arba gausit mirti."
Čia vadas tarė: „Turim į Chironą
Mes reikalo; į jį mes einam tiesiai,
O tu pergreitai rūstinies, šėtone."

Čia vadas man „Žiūrėk, štai“, sako: „Nesa
Kurs mirė del gražiosios Deianiros,
Įvykdęs kerštą pats prieš Herkulesą.

Matai toliau nuleista galva vyrą, —
Tai pats Chironas, auklėjęs Achilą,
Ir Folas, kurs pykčiu ūmai pastyra.

Šimtų šimtai, apgulę krantą, pila
Strėlas į galvas upėj sumerktųjų,
Kurie perdaug aukštai į viršų kyla.

Artyn priėjom prie žvėrių greitųjų;
Chironas storgaliu strėlos pakojas
Barzdos sukimšo už žandų savųjų,

Ir, nuo ausies lig ausiai išsižiojęs,
Draugijai tarė: „Vyrai, matot šitą,
Kaip žemę jis įspaudžia atsistojęs?

Po kojom mirusių taip nematyta.“
Priėjęs vadas jam prie pat krūtinės,
Kur arkliažmogio forma sulipdyta,

Pasakė: „Čia žmogus; buvau ketinęs
Jį vestis į gelmyną ir kartu jau
Apeit jį liepiamas, — ne del mankštybės.

O toj nutraukė savo aleliuja,
Kuri man pavedė šį žygį naują;
Jis doras, aš taip pat ne iš piktųjų,

Bet Galios tos vardu, kur vadovauja
Kelionėje ir stiprina mane klajūną,
Paliepk vienam savų parodyt kraują

Tos verdančios tėkmės; prie mūs tebūna
Ir šį jam įsakyki ant pečių paimti,
Nes lėkt nepalekia, turėdams kūną.“

Chironas dešinėn krypt savo gimtį
Ir Nesui taria: „Eik jų pavadžioti,
Sutikęs gi kitus, neduok suimti.“

Ir ėjom, palydovo šio pristoti,
Krantu, o kraujas virdamas marmėjo,
Prakeikti stūgavo, iškišę žiotį;

Čia kai kuriems pakaušis vos kyšėjo.
Centauras didis tarė: „Tai tironai,
Plėšiko padermė ir užmušėjo.

Čia sumerkti kraujuos žiauriausi ponai:
Štai Aleksandras, štai kur Dijonyzas,
Siciliją sloginęs nemaloniai.
Šis juodas veidas, kurs aukštyn ištysęs,
Tai Azolinas; šis gi geltonplaukis,
Nuožmiai pasauly žuvęs, D' Est' Obyzas;
Jį posūnis iš ten yra išbraukęs."
Kreipiaus ko į poetą; — „Kraujo jauras
Jisai parodo", tarė: „jo teiraukis".
Paėjus, stabt sustojo mūs Centauras
Ties tais, kurie lig smakro įsivėlę
Į verdančių kraujų upelį bjaurų;
Ir pašaly parodė vieną vėlę:
„Štai šito darbas, — perverta šventykloj
Širdis, kurią ant Temzos tur iškėlę."
Regiu paskui toj klaikioje maudykloj
Daugybę; šie kraujuos iki krūtinės, —
Viens kits yr mano pažinčių rodykloj.
Mums einantiems krantu srovės kraujinės,
Seklumas puolė lig kaulelių kojos;
Tad perbridom skersai baisios maudynės.
„Dabar matai, jau šiapus atsistojęs,
Kad upė sėklesnes bangas vis gena",
Jis sakė baigdams: „būk dar sužinojęs,
Kad jos srovė, kai padugnėm čiurlena,
Gale į tąjį rūsį įsispraudžia,
Kur amžinoj baudoj tironai stena.
Regėsi aukštą teisingumą baudžiant
Atilą, pramintąjį Dievo rykšte,
Ir Pirą su Sekstu; ir raudant graudžiai
Gelmėnus, nes per amžius karšty nyks čia,
Riniera Pazzo ir Rinier Corneto,
Pakėlusius gatvėj terionę šlykščią."
Per sėklių brido jis atgal iš lėto.

XIII GIESMĖ

Septintasis rūsys. Antrasis skyrius — žiaurieji prieš save ir savo turtą. Liūdnasis šilas. Pier della Vigna ir nusižudėliai — Lano da Siena, Jokūbas da Sant Andrea; florentietis.

Kol Nesas dar anapus neparkako,
Įeinava į kraštą tokio šilo,
Kur nematyti nė menkiausio tako.

Čia nėr vejos, tik dirvonai apsvilę,
Nuskurę medžiai ir kerai nualę,
Bevaisiai barkšo stagarai, lyg ylos.

Kitos rūšies trakus regėti galim
Cecinos kloniuose ir ties Corneto,
Kur laisvės tur žvėris lig valiai.

Čia šlykščios harpės taisosi perėti,
Išvijusios trojėnus iš Strofadų
Liūdnais gandais nelaimių netikėtų:

Ilgsparnės, žmogiškais veidais, lig padų
Apžėlę plunksnomis, naguotom kojom,
Iš keisto medžio skleidžia pikto žado.

Vadovas sako: „Kol dar neįstojom
Šilan, žinok, — čia turim antrą skyrių;
Tu pasiliksi", aiškino: „šiam gojuj,

Lig neprieisi šiurpų smėliatyrį;
Dabar dairykis; ką esu pasakęs
Kadais, tikėk, kad visa tai patyriau".

Girdžiu dejavimą, verksmus, bet akys
Tų skriaudžiamų negauna pamatyti;
Sustojau tad, lyg sąmonės netekęs.

O vadas rods galėjo čia manyti,
Jog aš manau, kad gojuj' verksmą kelia
Nuo mūsų bėgę sau išsislapstyti,

Ir tarė man jisai: „Nuskink šakelę,
Kurią norėdams bet kurio šių rąstų,
Žinosi, kaip ir ką tas verksmas gelia“.

Bailiai kišt ranką ryžaus, lyg tarp sląstų,
Ir vieną dygią nusiskint šakytę;
Suriko kelmas: „Laužai mane, kas tu?“

Tamsiais kraujais pasruvęs, bematyti,
Aistringai rėkė: „Kas jis toks, kurs skabo?
Nė gailestis beširdžio nepalyti.

Mes buvom žmonės, čia, kaip matot, žabai;
Bet tavo taip, matyt, jausmai nualo,
Jog gailintųs veikiau žvėries nelabo.“

Ir lyg kamblys, kad ims gruzdėt iš galo,
Jis šnypščia, čirškia, sunkiasi iš kito,
O vėjas pasisukdams dūmus valo,

Taip pat iš šito kelmo praknaibyto
Kraujai su žodžiais plūdo. Tad šakutė
Iš rankų man galvosvaigy iškrito.

„Jei atsiminęs būt pirmiau truputį“,
Virgilis tarė jam: „baustoji vėle,
Kas mano sakoma vienur eilutėj,

Jo rankos prieš tave būt nesikėlę;
Ir gauk man tokią nelaimingą mintį
Patart jam tai, ką gal daryt pašėlę.

Bet pasakyki, kaip tave vadinti?
Jis į pasaulį grįš, delto galėtų
Tau pasigerindams, tenai priminti.“

„Man miela klausant žodžių netikėtų.“
Kalbėjo kelmas: „tad šneku į judu,
Bijau tik, kad kalba neįkyrėtų.

Aš tas, kuris laikiau raktu abudu,
Pritaikytu į širdį Frideriko:
Rakint ir atrakint ranka jau taip įgudo,

Jog paslapčių kitiems prieit nevyko;
Į kilnų darbą dėjau sielą guvią:
Gaišuoti dieną, naktį migt, — netiko.

Nelaimė siuntė namui paleistuvę;
Kai rūmuos taršėsi žvilgsniai pasmėlę,
Nuo kokių sostai cezarių yr griuvę,

Ji sielas prieš mane visų sukėlė;
Sukilę sukelia taip pat Augustą;
Garbė man virsta sielvartais. To deliai
Širdis teisingu nerimu man džiūsta,
Tampu aš neteisus prieš save teisų,
Manau, mat, panieka mirty težūsta.
Tiesos vardu šio kelmo aš nežeisiu:
Žinokite, manęs teisingo būta
Tam viešpačiui, pagerbti pilnateisiui.
Ir kai tik judviejų kurio bus kliūta
Pasauly, drauskit tauzijančius nieką
Ir juodinančius mano vardą, butą."
Poetas gi: „Kad nekalba jau nieko,"
Man tarė: „proga šia pačia naudokis;
Kalbėk ir klausk, jei kas išgirsti lieka."
Bet aš atsisakiau: „Jei daiktas kokis
Žinot man reikalinga, tu manytum,
Paklausk, — aš sieloj dar neatitokęs."
Šnekėjo vadas: „Jeigu tu matytum,
Kad šis žmogus labai tau pataikauja,
Dvasėle suspausta, gal pasakytum
Tu jam, kaip piktos dvasios įsimauja
Į šituos kelmus; aiškink meldžiamasis,
Ar nors viena pataps laisva iš naujo?"
Čia sudūzgė vėl kelmas paliestasis
Ir virto tokiais žodžiais kilęs vėjas:
„Štai trumpas atsakas į jus manasis:
Kada nuožmusis, save nugalėjęs,
Į šias patamses siunčia juodą dvasią,
Sutinka Minas ją angoj, teisėjas,
Ir sviedžia į septintą duobę grasią;
Šiame miške ar šen ar ten nukrinta,
Prigyja tuoj, lyg sėkla radus rasą.
Išlindęs laiškas augdams krūmu kinta,
O harpės šakeles skabyt kai ima,
Jam baisiai pradeda sopėt, kur skinta.
Kai eisim kūno per prisikėlimą,
Neteks mums nė vienai atgal įnirti,
Nes neteisu, jei, metęs ką, vėl ima.

Su savo kūnais reiks mums atsiirti
Į liūdną šilą, kur kaboti gausim
Keruos ties savo siela, vienetu nevirtę.
Stovėjom dar ir atsidėję klausėm,
Ir laukėme, kol baigs jis savo bylą;
Bet kaž koks bildesys paliečia ausį,
Lyg tam medžiotojui, kuris nutyla,
Pajutęs šerną, tikrą jam pagundą,
Kai šunes skalija ir triukšmas kyla.
Dabar, mes matom, kairioje sujunda
Dvi nuogos, kruvinos, bet greitos vėlės
Ir bėga, — šakos treška, žemė dunda.
Pirmoji šūkt: „Mirtie, nė valandėlės."
Antroji šiai, kad skubtų, ėmė rėkti:
„Ties Toppo, Lanai, tu buvai pakėlęs
Ne tiek kulnis, norėdamas išbėgti".
Paskui abi pailsę, lyg patrūkę,
Turėjo savo kelmą vėl apglėbti.
O girioje, toliau kiek, knibžda, ūkia
Ruja kalių; viena jų kitą vaiko,
Kaip raišiojami kurtai, o ištrūkę.
Į vieną kniubusią dantis jos taiko,
Čia antrą rieja, draskosi po skutą,
Net kaulus nusinešę kur sunaiko.
Virgilis ranką suima ir krutam
Kartu su juo prie kelmo, kurs liūdėjo
Vis verkdams neišverkdams kraujo putą.
Išgirstame: „Jokūbai Santandrea!
Manai išvengti, mano kelmą radęs, —
Kuo kaltas aš, kad tu taip nusidėjai?"
Paskui, arčiau prie jo priėjęs vadas
Paklausė: „Kas buvai, del ko tiek kraujo
Tur leisti tavo sopulingas žadas?"
O jis į mus: „O, sielos, kur keliaujat
Ir matote man daromą žiaurumą,
Kai kažin kas man šakeles nurauja.
Surinkit jas ir dėkit čia prie krūmo;
Esu iš miesto, kurs del Švento Jono
Pirmesnį poną metė iš piktumo,

Tas vengia sustabdyti savo moną
Ir jeigu, Arną pereinant, nebūtų
Matyt galybės to paneigto pono,
Piliečiams, stačiusiems naujų sau butų
Ant hunno paliktų šiukšlių krūvelių,
Vis griūtų pastatai nauji ir griūtų.
Žuvau namie, pakibęs ant virželio.

XIV GIESMĖ

Septintasis rūsys, trečiasis skyrius — narsieji prieš Dievą. Capaneo, Krito stabas, pragaro upė.

Sukilus gailesčiui iš atminimo
Gimtos šalies, rinkau šakas nuskintas
Ir grąžinau vėl tam, kurs jau užkimo.
Lig ten priėjom, kur skyrius įpintas
Antrasis trečiame, kuriam matyti
Baisusis teisingumas įvykdintas.
Vaizdžiau aptart norėdams naują sritį,
Sakau, kad tyrlauky tokiam sustojom,
Kur nė menkiausia neželia žolytė.
Jis apriestas aplink liūdnuoju gojum,
Kaip jį apjuosia ir srovė kraujinė;
Čia iš ežios tolyn nekėlėm kojų
Į gilų, sausą priešais mus smėlyną,
Panašų, jei tiesa, kas parašyta,
Į tą, kurį Katono pėdos mynė.
Pagieža Dievo, tu n'išpasakyta!
Kaip reiktų kiekvienam tavęs privengti,
Kas skaito mano reginį matytą.
Nuogų vėlių matau, vos spėjęs žengti
Per skersgatvį, — ir visos verkia gailiai;
Jas teisės įvairiai rods nori engti.
Daug aukštieninkų, suklotų į eilę,
Tūla sėdėjo sau, karčiai nutilus,
Nemaža lakstė, šen ir ten apkvailę.
Didžiausia jų dalis — lakstyt pakilus;
Mažesnė gi kentėdama gulėjo,
O raudos veržėsi joms itin gilios.
Gana lėtai į lygumą byrėjo
Ugnies skaudus lietus šlakais tirštokais,
Lyg Alpiuose, kad ima snigt be vėjo.

Ir Aleksandro Indijoje tokiais
Tirštais žiupsniais kariuomenę aplijo
Liepsnojančiom druožlėm, greit atitokęs,
Jisai ugninio tvano nesibijo,
Tik liepia mindžiot; tuoj visai išnyko
Mažytės kibirkštys, kol ne žarijoj.
Taip pat ir šičia amžių karštis snigo:
Ruseno smiltys, lyg įžibę pintys,
Ir skaudžiai pasmerktiems į sielą smigo;
Jų kiekvienam tur rankos, kojos pintis
Be paliaubos, kai, mosikuodams, spirdams,
Nuo krintančių žarijų ima gintis.
Aš prabilau: „Vadove, nesigirdams
Tu nugali kliūtis, tik tą išskyrus,
Nuo durų kai grįžai neatsispirdams;
Kas ši dvasia didingoji pasvirus,
Nors laižo liepsnos iš visų ją pusių,
Tarytum ta ugnis ne jai nubirus?“
Supratęs tuoj gelmėnas išdidusis,
Kad apie jį pradėjau klausinėti,
Mus šūkt: „Koks gyvs buvau, toks miręs būsiu‘.
Nors Dzeusas kalvį paalsins, kai ietį
Nukalti lieps jam ir žaibuos pavilgyt,
Kad gautų vienądien mane nudėti;
Nors ir kitus jam sektųsi įšildyt
Ant Mongibel ties praraja juodąja
Sušunkant tik: „Vulkane, šen nutildyt“,
Kaip yr padaręs ties Flegrà anąja,
Kada strėlių spiečius mane lydėjo; —
Vis tiek, pagieža nesidžiaugs tikrąja“.
Vadovas čia taip smarkiai sušnekėjo,
Kaip ligi šiol girdėt nebuvo tekę:
„Tiek svilsi čia skaudžiau tu, Capaneo,
Kiek mintys kiršins, puikybe apjakę;
Visi skausmai, pridėjus šią rūstybę,
Mažiau tave už išdidumą plaka“.
Čia vado akys kiek skaidriau sužibo,
Kad aiškino: „Tai vienas tų karalių,
Apgulusių Tebus; o jo puikybė

Vis niekino ir niekins Visagalį,
Nes, kaip paaiškinau pirmiau kalbėdams,
Jis pakramtos širdies nuveikt negali.

Einu, tu paskui sek apsižiūrėdams;
Tik neįkišk pėdos į karštą smiltį,
Bet spausk prie pamiškio jas, kiek galėdams.

Tyliai nueinam ten, kur ima kilti
Nedidelis upelis miško šone,
Toks rausvas, — man minty negal išdilti.

Kaip Bulikamėj verčiasi į klonį
Upelis semtis tam tikrom merginom,
Taip krinta čia per smėliuotą dirvoną.

Turėjo dugną klodo akmeninio,
Pakrantės ir krantai jo ne kitoki;
Čia takas man aiškėjo į ugnyną.

„Iš pasireiškusių daiktų visokių
Po to, kai esame už vartų atsidūrę,
Pro kur praeiti šioki gal ir toki,

Ar tau neįdomiausias būti turi
Tas upeliukas, vertas pamatyti,
Kai jo viršum liepsnelės nesitūri".

Šie žodžiai vado buvo pasakyti,
O aš prašiau mane vėl pamaitinti
Maistu, kurio geidžiu ryte vis ryti.

„Viduj mūs jūrių", sakmę ėmė pinti:
„Yra apskurusi šalelė, — Kritas;
Prie jos karaliaus žmonės laime minta.

Čia buvo Idos kalnas, išraizgytas
Miškais ir vandenims senovės laiko,
Dabar paniuręs baisiai, lyg koks kitas.

Jį pasirinko Rea savo vaikui
Paslėpt; nors tėvas seka ją nelabas,
Žyniai subėgę įtartį nuvaiko.

Vidukalvy stovėjo didis stabas,
Pečius nukreipęs į Damjatos vietą,
O priešais jį stovėjo Romos dabas.

Iš tikro aukso jo galva nulieta,
Sidabro gryno rankos ir krūtinė,
Toliau liemuo lig kojų vario kieto;

Nuo čia lig pažemės, — dalis špižinė,
Tik koja dešinė iš terakoto,
Ir ja vien atsirėmęs žemę mynė.
Suplyšęs stabas tas, be aukso šmoto;
Ir bėga ašaros, kur tik įskilęs, —
Jos pramuša, kai susitelkia, grotą;
Praleidžia vandenį uolyno skylės
Į Acherontą, Stygą, Flegetoną,
Iš čia gi ima jį gelminis gylis,
Kur drėgmės, neištvindamos į šoną,
Kocitą supila; kaip jis atrodo,
Čia nesakau, — regėsi pats tą klonį.
Tariau: „Upelis, pagal tavo žodį
Čionai iš šviesiojo pasaulio eina,
Bet kodel mums tik šičia pasirodo?“
Jis aiškino: „Kur einam, — apvalaina,
Bet viso rato, nors buvai užtrukęs
Šiuos požemiuos, į kairę keliui einant,
Dar anaiptol ligšiol nesi apsukęs;
Ir, jei ką gauni pastebėti naujo,
Pergreit iš nuostabio galva tau sukas“.
„Kur upės, vade“, vėl pasiteirauju:
„Kur Flegetonas, Leta neminėta
Tas stabo ašaras, sakei, suplauja?“
„Patinka man, kad tavo klaust norėta“,
Atsakė: „bet rausva banga šios vietos
Tur tau išaiškint klausimą pradėtą.
Matysi pats, nereiks nė rodyt Letos,
Už šių gelmių, kur vėlės eina praustis,
Kai ramios jau, kai kaltės atgailėtos“.
Ir baigė: „Metas iš miškų jau raustis;
Eik paskui, mindamas nekarštą briauną;
Be baimės leisk prie josios kojom glaustis,
Nes del garų ugnis čia degt negauna“.

XV GIESMĖ

Septintasis rūsys, trečiasis skyrius — smurtininkai prieš prigimtį. Brunetto Latini, Priscijonas, Pranys D'Accorso, Andrius de Mozzi.

Mes kietą briauną turime po kojom;
Viršum upelio garas tiek sustingo,
Jog nuo ugnies bangas, krantus užklojo.

Lyg tarpe Brugos ir Guissand flamingai,
Kad atsimuštų potvynis į krantą,
Pajūrius ima pilti rūpestingai,

Arba ir padoviečiai pagal Brentą
Pylimą pila gint laukams ir miestui
Pirmiau, nei šilumą pajus Kiarenta;

Taip pat ir čia mes matom briauną tiestą,
Tik daug žemesnę ir ne tokią storą,
Bet tinkamai ranka Kūrėjo liestą.

Palikom už savęs miškinę tvorą
Jau tiek toli, jog net nebūt matyti,
Jei žvilgterėt atgal turėčia noro;

Bet štai sutinkam būrį nemažytį
Vėlių, beeinančių išilgai briauną
Akim primerktomis, kaip reik daryti

Tik naktį, turint mėnesieną jauną;
Jos mus stebėjo, kyščiodamos nosį,
Lyg senė, adatą įvert kad gauna.

Čia prisikišęs man į pat panosį,
Pažino viens; už skverno, trukt, paėmęs
Sušuko: „Kas čia? tikruma ar šposai?"

O aš, kai sveikino dvasia, įrėmęs
Žvilgsnius tiesiog į veidus jos dėmėtus,
Tuoj pažinau, nors temdė karščio dėmės,

Ir atminiau, kad tai žmogus regėtas.
Paskui, į jį nutiesdams savo ranką,
Pakalbinau: „Bene tik pons Brunetas?"
Atsakė man: „Sūnau, malonę menką
Latiniui padaryki; aš maldauju
Pasikalbėti kiek, kol tie sau slenka".
Tariau: „Gerai, gali palikt tą gaują,
Ir jeigu šičia tamystai patiktų,
Aš sėsčia, vadas rods neprieštarauja".
„Sūneli", tarė jis: „kas atsiliktų
Iš šito pulko, tą bauda prispaustų, —
Per šimtą metų liepsnos ant jo snigtų.
Eik, seksiu aš, laikydamos apsiausto,
Paskui gi pasivysiu savo minią,
Beraudančią, nes amžinybėms baustą".
Privengiau stot į taką šalutinį
Greta su juo; bet galvą tik nuleidęs
Laikiau iš pagarbos lig pat krūtinės.
Jis tarė man: „Kurio likimo raidės
Prieš laiką tau užbrėžė kelią šitą
Ir kas toksai tau vadovauti geidė?"
Sakiau: „Gražia viltim man iškaišyta
Gyvybė buvo, bet suklydau klony
Nebrendęs amžiumi, ir vakar rytą
Aš palikau klajojančių pašonę.
Štai šis priėjęs žada vest laimingai
Namo, kur veikia amžina malonė".
Jis tarė taip: „Jei eisi tu sėkmingai,
Kur tavo ves žvaigždė, pavyks nuvykti,
Nebent pasaulį perprantu klaidingai.
Jei būt netekę man iš ten išnykti,
Matydamas, kad žvaigždės taip palankios,
Padėčia tau sumanymus atlikti.
Bet nedėkingas ir dora sumenkęs
Pasaulis, sąvalkos iš Fijesolės,
Seni kalnų storžieviai, jie netenkins
Tavęs palankumu, — tu jiems nutolęs;
Nenuostabu: — kas ant šermukšnio laukia
Fygelės? ar gėlių, kur piktos žolės?

Iš seno priežodžio juos žlibiais šaukiam,
Goduoliais, pavyduoliais, riestanosiais;
Su tais betvarkiais tu nesidraugauki.

Garbės tinklai vis tiek aplink vyniosis:
Ir pasiges tavęs ir ši ir toji pusė,
Bet žaliui bus atolas ne prie nosies.

Tegu Fjesolės draskosi šunspusės
Ten tarp savęs, bet šiukštu kąst diegelį,
Kurs kilo jų laukuos, kurs nenususęs:

Jame šventai turėtų gerbt erelį
Romėnų, buvusių tenai jau tuomet,
Įkurtuves kai tie bjaurybės kelia".

Jei mano norai būtų Dievui kuomet
Patikę", jam tariau: „gyvybės vielą
Turėtumet dar nenutrauktą šiuomet;

Jūs esat strigę man giliai į sielą,
Meilingas, pilnas tėviškos gerybės,
Kol, belankydamas žemelę mielą,

Man rodėt kelią link garbės beribės;
Todel, kol gyvas aš, kiek tik tesėsiu,
Liežuviui liepsiu nepamiršt teisybės:

Lėmimą ateities įsidėmėsiu
Į krūvą dėdams su kitais lėmimais;
Sutikęs ponią, jai pasekt galėsiu.

Iš tikro, mano toks pasiryžimas;
Manau, ir sąžinė neprieštarauja,
Palinkti ten, kur šaukiasi likimas;

Ką spėjate, jau man visai ne nauja;
Bet nesiliaus Likimas sukęs rato:
Jam ratas, bernui spragilas į saują".

Sulig šiais žodžiais vadas tuoj suskato
Į mane atsisukt ir taip ištarti:
„Gerai tas klausė, kas gerai suprato".

Bet aš šneku vis tiek, tesėdamas spartį
Brunetto, net imu jį klausinėti,
Kas žymesnių drauge su juo šiam karty.

„Kai ką galiu", pasakė: „suminėti,
Bet laiko maža mūs šnektoms jau lieka,
O kai kuriuos verčiau bus nutylėti.

Žinok tačiau, kad daug tarp šito nieko
Garsių dvasiškių, literatų riedi; —
Visi vienaip gamino sau panieką.

„Štai Priscijonas, kliuvęs į šią bėdą,
Taip pat D'Accorso; gal dar pamatyti
Nesidrovi nepaprastą begėdį,

Kuriam tarnų tarnaitis keičia sritį, —
Iš Arno pakraščio į Bakilionės,
Kur jam nutilo nervai suardyti.

Daugiau šnekėčia, bet nereik kelionės
Šnektoms trukdyt; iš tolo jau sudulko
Pakilęs naujas dūmas. Čia vėl žmonės

Prieina svetimi, ne mano pulko.
Prisimenu aš tamstai su „Tesoro";
Jame aš dar gyvuoju; kita — smulku."

Ir pasileido smarkiai vytis oru,
Lyg veroniečių laukuose lenktynių, —
Laimėt palos žalios paspirtas noro.

Atrodė, lyg pirmasis tų rungtynių.

XVI GIESMĖ

Septintasis rūsys, trečiasis skyrius, — smurtininkai prieš prigimtį. Guido Guerra, Tegghiaio Aldobrandi ir Jokūbas Rusticucci. Upės kritimas. Gerijonas.

Čia, kur atėjom, girdime ošimą
Vandens, kurs gretimam rūsy garmėjo,
Kaip bitės, kad iš kelmo spiesti ima.

Tik štai, staiga, trys šmėklos sumirgėjo
Ir paskui savo kuopą smarkiai lėkė,
Ugninio pliekiamos lietaus ir vėjo.

Priėjusios artyn prie mūsų rėkė:
„Sustok! matyt iš skraistės pasaulinės,
Kad iš tenai tu svečias; nenubėki!“

Dievuli, kiek žaizdų ant jų ugninių, —
Naujų ir užleistų... čia tiek baisumo,
Kad šiandie noriu verkti atsiminęs.

Toms rėkiant, vadas suturi spartumą
Ir sako man: „Palaukti mums reikėtų
Ir šioms vėlėms parodyt mandagumo;

Ir jeigu oras šitaip neplendėtų,
O žemė būt vėsi, tad, vengiant gėdos,
Pasveikint tu, ne jos, juk bėgt turėtum.

Sustojus mum, vėl suskambėjo bėdos
Jų amžinos; paskui, arčiau priėję,
Rikiuojasi ir suktis ruošia pėdas,

Lyg grumtis ištepti, basi mėgėjai,
Kad savo sąlygas ir tvarką pagarsina,
Kol laužt ir mestis bus dar nepradėję.

Ir tokį daro apie mus suktinį:
Veidai visų į mudu atstatyti
Atgal lyg eina, — ne kur kojos mina.

Prabilo viens: „Jei tau koktu matyti
Šioj judančioje asloj šią negarbę
Ir taip apsvilusių kalbos klausyti,
Tu atsimink mūs praeitį pagarbią
Ir jos vardu, kas tu, būk gers sakytis, —
Juk pragaran gyvi neįsiskverbia?
Štai šis, kurį turiu papėdžiui vytis,
Apsvilęs, nuogas nuo galvos lig padų,
Tu nemanyk, kad tai asmuo mažytis,
Čia didvyris, anūks dorai Gualradai,
Guerra Guido; jis turėjo gerą
Lankstumą proto ir narsumo pradą.
O šis greta, kurs karštą smiltį žeria,
Vadinasi Tegghiaio Aldobrandi;
Pasaulyje jo vardas daugel sveria.
Ir, prikergtas per šios virtinės grandį,
Jokūbas Rusticucci, pats aš, žuvęs
Per savo moterį, puikybės kandį."
Jei nuo liepsnų apgintas būčia buvęs,
Galvotrūkčiais prie jųjų būčia sviręs
Ir gal už vado valios neužkliuvęs.
Bet kad nudegęs būčia ar suviręs,
Man noras sulaikyt save belieka; —
Būrys mūs jausmo liko nepatyręs.
Aš jiems tariu: „Užjausti, ne per nieką
Laikyt jus norima, jūs kančią matant,
Kuri ilgai ilgai man sieloj lieka.
Šiam ponui išsitarus, aš bematant
Supaisiau jojo žodžių visą svarbą,
Jog čia kilnybių laukt reik prisistatant.
Ir aš jūsiškis; aš gavau jūs darbą
Ir pavardes, kurias giliai godoju,
Pagirt dažnai ir suminėt pagarbiai.
Paklaidžiojęs einu į mielą gojų,
Kaip kad vadovo buvo pažadėta,
Tačiau pirma per šias gelmes klampoju."
„Lai tvaksi tau širdis nesuturėta
Labai ilgai", girdžiu pasakant vėlę:
„Ir kad po to gražiai tave minėtų;

Drąsa, švelnumas ar neišsikėlė
Kitur iš mūs pilies? jei ne, ar šviesią
Tur ateitį sau obalsius iškėlę?
Mat, Vilius Borsiere, netoliese
Nuo čia, kitoj bendrijoj, viską peikia,
O jis iš ten kaip tik ateina tiesiai."
„Nauji vis žmonės ir pralobę veikiai,
Puikybė, perteklius yra padarę,
Florencja tau, jog dūsauti jau reikia."
Šie drąsūs žodžiai įspūdžio padarė:
Visi jie trys, išgirdę kas čia tarta,
Dirst viens į kitą, tartum man pritarę.
„Jei visuomet", pasakė: „kaip šį kartą,
Tiesa iš tavęs galima patirti,
Tau laimė, mokant atsaką duot spartų;
Tačiau, palikęs šią tamsybių pirtį
Ir grįžęs ten, kur skaidrios žvaigždės šviečia,
Būk malonus toks mus šiek tiek pagirti,
Kai „aš buvau, mačiau" pasekt kas kviečia."
Čia, pertraukę tą savo keistą spartą,
Šalin galvotrūkčiais nuo mūsų spiečia.
Ir taip staiga nebūtų „amen" tarta,
Kaip jų, lyg žaibo, švyst ir neregėjom;
Tad, rodėsi, tolyn vėl eiti verta.
Sekiau aš paskui; netoli nuėjom,
Vandens šniokštimas ausį taip slopino,
Jog kalbą vienas antro vos girdėjom.
Bet kad iš Veso srovinčių šaltinių
Į rytus šitos upės bėgt pradėta,
Iš kairio šono kalno Apenino,
Jos vardas atitinka Srovę Lėtą
Iš pradžių, kol išbrėžia gilią vagą
Ties Forli, — čia gi vėl kitaip minėta, —
Pro Alpių gi San Benedetto spragą
Jos pleškama žemyn lig pat tos vietos,
Kur tūkstantis gausos ras nuolat ragą,
Tad, žiūrim, čia nuožiulnios uolos kietos,
Čia pat upelis rausvas čiurli atsivėręs,
Kurs buvo neseniai ausis palietęs.

Turiu per liemenį aš užsinėręs
Virvelę; nuo tada aš ją nešiojau,
Kai stengiaus pasimaut dėmėtą žvėrį.

Čia ją aš nuo klubų nusivyniojau,
Kaip buvo mano vado įsakyta,
Ir, jam paduodamas, ką veiks, spėlioju.

Jisai virvelę dailiai sulankstytą,
Nuo krašto ženges dešinėn truputį,
Iš rankos drąsiai apačion nurito.

„Kažkoks stebūklas vėl turės čia būti,"
Viens sau tariau, žiūrėdams atsidėjęs
Į jį, kai lydi akimis virvutę.

O, kaip žmogus tur būt apsižiūrėjęs
Prieš neišmanėlį ir neakylą,
Ar šiaip, kai lenda sielon niekadėjas.

„Tuoj pamatysi", tarė: „štai iškyla,
Ką gaudau aš, ko tavo mintys laukia;
Tegul tau dėmesio ūkai išdyla.

Teisybę, jei ji turi melo kaukę,
Žmogau, laikyki už dantų ilgiausiai,
Nes reikšdams pajuokos tu susilauki.

Bet čia tylėt sunku; tikėk tvirčiausiai,
Skaitytojau, vardu Komedjos rimų,
Kurie bene tik amžių ilgį gáusią;

Tikėk, sakau, kad pro ūkų tirštimą,
Iš prarajos buitybė lipa tokia,
Jog darosi baisu iš nustebimo.

Tarytum, naras vėl iš dugno šoka
Po to, kai, nėręs, vąškarą vaduoja,
Įstrigusią dugne į šiekštą kokią,

Ir atkakliai į viršų burbuliuoja.

XVII GIESMĖ

Septintasis rūsys, trečiasis skyrius, — smurtininkai prieš dailę. Gerijonas. Nusileidimas į aštuntą rūsį.

„Štai šitas baubas uodega šarvuota,
Kalnų pabalda, laužo mūrus, ietį;
Štai šis visokią švarią teršia puotą".
Taip mano vadas teikės pastebėti,
O žvėrį mojo eiti prie pylimo,
Kuriuo aplink mum reikia vaikštinėti.
Čia atvaizdas šlykštaus, tamsaus vylimo
Iš apačios kyšt galvą ir krūtinę,
Bet uodega kol kas žemai dar rimo.
Jo veidas, rods, žmogaus ne paskutinio;
Švelniom akim; bet iš baisiosios šluotos
Ir šiaip, — angis atrodė pragarinė.
Nuo pirštų ligi pažastų gauruotas;
Iš užpakalio, pryšaky, ant klubų —
Išmargintas taškeliais, — obuoliuotas.
Nė margesnių, kaip jis, kaurų ir rūbų
Neaudžia turkių ir totorių rankos,
Nė gi Aragnė, į stakles įkniubus.
Lyg keltuvas, kai iš pakrantės rangos, —
Krante lig pusės, vandeny lig pusės, —
Ar vokiečiuos ėdriuos, kad bebras mankos
Ir žiūri, gal bet kas į nagą kliūsiąs;
Taip baubas ant pylimo užrėpliojo,
Kuriuo smiltynas apgaubtas kaitrusis.
Jau visą uodegą viršuj kilnoja,
Atkišdinėdamas nuoduotą šakę,
Lyg savo gylį toj angis piktoji.
„Dabar palikim", tarė vadas: „taką
Ir leiskimės be jo žingsniuot netiesiai,
Kol rasim išdriką vylingą smaką."

Tad mes į dešinę, nulipę, tiesėm
Ir žingsnių dešimts nuo briaunos nuėjom:
Gal smiltis ir liepsna pėdų nelies jau.

O kai arti ties slibinu stovėjom,
Daugybė sėdinčių karštam smiltyne
Vėlių iš tolo klony įžiūrėjau.

„Kad gautum", tarė vadas: „tikrą žinią,
Kas vyksta šitame rūsy, tau tektų
Prieit pažinti pasmerktų kankynę.

Tik, meldžiams, nesileisk į ilgą šnektą;
Kol grįši tu atgal, įspėsiu smaką,
Kad neš mus į aštuntą pelkių laktą."

Žingsniuoju pakraščiu be jokio tako
Šiuo septintu rūsiu vienų sau vienas
Lig sėdinčių, kuriuos liūdnumas plaka.

Ir veržės ašaros pro jų blakstienas;
Ir šiaip ir taip vis apsiginti bando
Čia nuo garų, čia nuo smilties kiekvienas,

Lyg šunes vasarą, kai musės kanda,
Ar ima širšės aplink juos zirzėti,
Ar blusos po paslėpsnius knieti, lando.

Kai kam drįsau į veidą pažiūrėti,
Apsvilintą ugnies ir karšto vėjo; —
Pažįstamų neteko pastebėti.

Maišelį tik ant kaklo jie turėjo,
Su herbais, įvairiom spalvom išsiūtais,
Ir rods į juos godžiai kiekvienas žiūrėjo.

Bežiūrinėdams, kas dabar čia būtų,
Matau geltoną, nupieštą daiktelį
Ant vieno grepšio, — galvą, rodos, liūto;

Toliau, pradėtą tęsdams savo kelią,
Matau dar maišą raudonai dažytą,
Jame, lyg pienas, šviesbaltę žaselę.

Čia viens su storule kiaule, adyta
Šviesmėlynai ant grepšio balto fono,
Paklausė taip mane: „Kieno atvyta

Tu čia dvaselė? iš gyvųjų šono?
Jei taip, praneški grįžęs, kad kairiojoj
Čia pat vieta kaimyno Vitaljono;

Aš padovietis gaujoje tamsiojoj
Šių florentiečių; jie ausis man aižo,
Vis šaukdami: „Kilnybe mūs šviesioji,
Su paukščio trim snapais ant ženklo graižo."
Čia prasižiojęs, iškiša liežuvį
Ir, tartum jautis švarai, šnervę laižo.
Bijodams, kad nebūt nuo vado kliuvę,
Kad nebuvau, kaip įsakyta, greitas,
Einu iš ten, kur baudžiami šie žuvę.
Žiūriu sugrįžęs, — vadas sėdi raitas
Ant nugaros to pragaro bjaurybės
Ir sako man: „Čia kelias išsiraitęs,
Sūnau, buk tvirtas, nepamesk kantrybės.
Štai su manim greta sėsk į dvisėdą,
Nes šiaip patirtum uodegos galybės".
Kaip tas ligonis, paroksizmo bėdą
Pajutęs, dreba, mėlynuoti ima,
Ir, šaltį minint vien, jį baimė ėda;
Taip aš jaučiaus, išgirdęs pakvietimą;
Bet gėda kažkokia mane drąsino
Į žygį su vadu, širdis nurimo.
Ant baubo strėnų jis pasisodina
Mane; aš veltui žiojausi sakyti
Ką nors, ar bent prašyt: teapkabina.
Bet jis, tiek kartų gelbėjęs menkytį,
Nelaukdams prašant suima maloniai
Į glėbį ir dabar; ir ima vyti
Gelmių padaužą: „Na, pirmyn, Gerjone.
Lėtai aplinkui skrisk plačiais spiraliais,
Turi, mat, sunkmenų naujų kelionėj".
Lyg kai luotelis iš pakrantės kelias
Kiek atbulas, taip slibinas išsmuko.
Pajutęs gi, kad oru laisvas kelias,
Kur snukis buvo, uodegą pasuko,
Ištiesęs ją, lyg ungurys gilybėj,
Jis pelekais po savim orą bruko.
Nė Fajetonui erdvėje beribėj
Tiek baimės belekiant, tur būt, nebuvo,
Kai dausos plendėjo aplink sužibę;

Nė vargšui tam, Ikarui, ant lėktuvo
Vaškinio, tirpstančio, kada įspėjo
Jį tėvas: „Kam tiek kilti? eikš į krūvą!“

Kiek man dabartės persigąst reikėjo,
Ant strėnų sėdint žirgo užkerėto,
Kai nieko nėr aplink be jo ir vėjo.

Ir leidžiasi ratu, ratu iš lėto
Kas kart žemyn, nors to man neregėti,
Tik vėjas srovėmis per veidą vėto.

Jau apačioj po mum duobėj girdėti
Iš dešinės šalies baisus šniokštimas;
Lenkiaus pro smako galvą pažiūrėti,

Širdis gi plakė vis labiau, nerimo,
Juoba išgirdus verksmą, matant šviesą;
Laikiaus tad smarkiai keistojo vežimo.

Dabar tik pastebiu aš tikrą tiesą,
Kad kančios, leidžianties į ratą smarkiai,
Artėjo šonu šiuo ir tuo, netiesiai.

Kaip sakalas padangėj plezda vargiai
Ir kaip, naudos nėjokios neaptikęs,
Priverčia paukštininką šaukt: „Tu varge!“

Ir skrenda ratais ten, iš kur atvykęs
Linksmai jis buvo; ir toliau nuo pono
Atsitupia nelinksmas ir supykęs;

Beveik toks galas žygio ir Gerjono:
Į uolenų pakriaušę atsitranko,
Ir, nusodinęs mus ties savo šonu,

Išnyksta, lyg strėla, leista iš lanko.

XVIII GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, pirmasis griovis, — suvadžiotojai. Venedico Caccianimico, Jazonas. Antrasis griovis, — nedorai prisigerinę. Interminelli, Tayda.

Gelmių dalis tur vardą, — Baisios Daubos;
Vieta tamsaus akmens, lyg titnaginė,
Ir mūru lygiai tokiu apsigaubus.

Pačiam viduj šių kietmenų gelminių
Toks šulinys didžiulis prasižioja;
(Vėliau jo išvaizdą ir tvarką minim).

Kiek lieka vietos juostoj apvaliojoj,
Nuo šulinio į paskardžius aplinkui,
Dešimts griovių lig dugno ją vagoja.

Kam teko perkasų matyti vinges,
Darytas apie saugojamą pilį,
Kad priešas liautųsi į vidų slinkęs,

Tas nenustebs, pamatęs Daubą gilią;
Kaip ten, į vidurį anos tvirtovės,
Tiltais galėtum pereit griovių gylį,

Taip čia kiekviens, einąs nuo mūro griovis,
Skersiniais slenksčiais buvo suadytas,
Ir šuliny pranyko įsibrovęs.

Nuleido šičia mus Gerjons klipytas
Nuo strėnų; pasuka kairėn poetas,
Aš paskui jį einu lyg įsakytas.

Iš dešinės liūdnumas neregėtas:
Naujų kankynių ir naujų engėjų
Pirmasis griovis kupinai pridėtas, —

Lig dugno prakeikti nuogi knibždėjo;
Vieni nuo vidurio link mūsų slinko,
Kiti greičiau į kitą šalį ėjo.

Lyg kad rymiečiai, esant keliauninkų
Daugybės, jubiliejaus metais tilte
Prasilenkimą tokį išsirinko:

Tie vienu šonu tur anapus piltis, —
Sant - Andželio linkui ir Pietro - Santo, —
Anie antruoju čion, link kalno, kilti.

Žiūriu, — ir šen ir ten ant rudo kranto
Daugybė stovinčių velnių raguotų
Botagais pasmerktiesiems kinkas ranto.

Oi, kaip kiekvienas, kai tik jam suduota,
Pašokdavo aukštyn. Nė viens nelaukė,
Kad antrą arba trečią kartą duotų.

Man einant, iš minios kažkas išplaukia.
Kas jau bebūtų, reikia užkabinti.
„Štai šis", tariau: „matytas kur, palaukit"...

Sustojau, geisdamas jį atsiminti,
O vadas maloniai sustot man leido
Ir žingsnį kitą net atgal numinti.

Bet pliekiamasis man nerodo veido,
Nuleidžia galvą; tik negelbsti nieko;
Tariau: „Nors akys žemėn nusileido,

Bet išvaizda pažįstama vis lieka,
Esi gi," sušukau: „Kačjanimikas!
Už ką gi prakeikti velniai taip pliekia?"

„Sakytis būtų lyg sunkus dalykas,"
Pradėjo: „kalbant man vaizduosis broliai
Ir toj šalis, iš kur esi atvykęs;

Buvau aš tas, kurs gražiąją Gizolę
Prikalbino Markyzo tenkint valią,
Nors ne visiems čia aiški mano rolė.

Kenčiu iš boloniečių verksmo dalį
Ne vienas aš, bet tiek draugų prilipo,
Jog taip dažnai, kaip čia, išgirst negalim

Tarp Reno ir Savenos mūsų „sipa";
Jei nori dar įrodymų turėti,
Tai atsimink, kaip mes į gobšį krypę".

Mums šnekant, velnias viens kad ims jam dėti
Per kinkas botagu; „Šalin", suriko:
„Čia tau ne skersgatvis mergoms derėti".

Aš sugrįžau, kur mano vadas liko; 67
Po žingsnių keleto abu stovėjom
Ties iškišuliu, kurs iš sienos vyko.
Gana lengvai ant jo mes užriedėjom; 70
Pasukę dešinėn, iš amžių jauros
Šio gūbro viršumi laisvai išėjom;
Prieinant gi, kur apačioj jis kiauras 73
Ir leidžia slinkti išpliektųjų miniai,
„Žiūrėk", prabyla vadas: „dvasios bjaurios
Atkreips į mudu veidą pragarinį, — 76
Turėdamas su joms tą pačią kryptį,
Esi del to nematęs jųjų minų".
Iš seno tilto stebim, — ima trypti 79
Būrys, kaip ir anas, botagais baustas,
Ir bėgdams skubinas į šičion krypti.
Gerasis vadas pats, visai neklaustas, 82
Man sako: „Štai žmogus, arčiau atklydęs,
Neverkia, nors skausmų didžiai suspaustas,
Ir veidas vis karališkai išdidęs. 85
Jazonas jis, protings, gudrus be galo,
Pavogęs aukso vilną iš Kolchidės.
Keliaut reikėjo jam per Lemno salą, 88
Kur smarkios moterys, tikrai beširdės,
Visiems vyriškiams ten padarė galą.
Jis, meilės žodžiais ir viltim nugirdęs, 91
Apgavo Izifilę, tą jaunutę,
Kurios suktumas apmaudė toms širdis.
Paliko nėščią, verkiančią vienutę; 94
Už tokią kaltę tokią bausmę ima;
Ir del Medejos pliekia, lyg pasiutę,
Jį su kitais už tokį apgavimą; 97
Užteks tau šito apie pirmą šlaitą
Ir apie baisų įnamių kentimą."
Paskui keliu per kryžkelę mūs eita, 100
Kur antras slenkstis, antras graižas —
Sukniubę laiko vienas kitą raitą.
Prieš mudu prakeiktų daug raižos 103
Šiame graiže; čia smarvę ryja
Ir plaštakoms jie atkakliausiai aižos,

Mat, sienos ten bjauriausiai prigliaumiję
Nuo atkvapo drovaus, kur kreka kilęs,
O nosis su akim jo baisiai bijo.

Pats dugnas kažin kur toli nugilęs,
Jog vos nuo skliausto šis bei tas matyti;
Tad slenksčio viršų, kur aukščiau iškilęs,

Pasiekę, regime nešvarią sritį: —
Prakeikti išmatų dumbluos klampoja,
Kurie iš srutynų čion suvalyti.

Kai mano akys gilumoj klajoja,
Žiūriu, — viršugalvis, bet taip apdergtas,
Jog, kas čia, — dvasininks, ar ne, spėlioju.

„Kam", tarė jis: „laikai akis atmerktas
Tik į mane? žiūrėk, kiek čia mėšluotų."
Sakiau: „Buvai visų tu Lukkoj gerbtas,

Turėjai sausą galvą, garbiniuotą,
Interminelli; čia staiga sugriebęs,
Tave, ne tuos, ėmiau akim matuoti".

Jis tarė, sau į galvą kumščia žiebęs:
„Esu pražuvęs už lipšnumą liauną,
Mat, limenaus visokiems pasistiebęs".

O vadas šaukėsi: „Eik čion, dar gauni
Akis nutiest tolyn ir žvilgsnį mesti
Į mergą suveltais plaukais, nešaunią,

Kuri šioj bjaurumoj įgrimzdus esti;
Ji draskosi, — nagai mėšlais aptekę,
O puldama ir stodama tur kęsti.

Tai Taydà begėdė; ji atsakė,
Kai klausė ją kareivis:, tau ar mielas,
Tayda, aš?' — ‚labai, kaip vertės prekė.'

Gana, bjauru žiūrėt, atgaukim sielas."

XIX GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, trečiasis griovis, — simoniai. Popiežius Nikalojus III.

Simone Mage, jūs, niekšai sekėjai,
Pabūklų Dievo, skiriamų bendrauti
Su dorybe, begėdžiai pardavėjai,
Pamilę aukso ir sidabro jautį,
Dabar į trečią suvaryti griovį
Jūs turit paniekos skelbimą gauti.
Ant kito slenksčio buvom užsibrovę,
Ant pat viršūnės skliausto lanko,
Kur vidurys gelmės po mumis stovi.
Aukščiausias Prote, darbus tavo rankų, —
Jei imsim dangų, žemę, šitą stotį, —
Koksai teisumas ir tvarka aptenka.
Matau aš sienose ir dugno plote
Iškaltų uoloje skylių nemaža;
Jos apvalainos, tur vienokį plotį,
Didumo ir tvarkos tokios bemaža,
Kaip švento Jono man brangioj šventovėj,
Kur kunigams vaikus pakrikštyt neša.
Ten vieną skylę neseniai išgrioviau,
Pripuolęs vaiką gelbėti, nes skendo,
Už ką man niekas neprimes nešlovę.
Pro atviras skyles aukštyn išlindo
Smerktinio lig blauzdų abidvi koji,
O šiaip jis mirko viduje to indo.
Abidvi pėdos uždegtos liepsnoja,
O gyslos ir nariai taip smarkiai traukos,
Jog trūktų storvirvės jas apvynioję.
Ir lyg liepsnelė, kai uždegsim taukus,
Iš lengvo šen ir ten paviršium šmaižo,
Taip juda padais čia liepsna užplaukus.

„Kas čia, vadove“, klausiau: „kam taip raižos
Ir už draugus smarkiau jo tampos kojos,
O pėdas jam rausvesnės liepsnos laižo?“
Atsakė vadas: „Būsi sužinojęs
Žemiau, kitam Daubų Baisiųjų klony:
Pasisakys patsai, kodel sielojas.“
O aš tariau: „Tegul taip būna, pone,
Kaip tu sakai, nes tavo noras virto
Man prievole, įsakymas — malone.
Užeiname ant slenksčio jau ketvirto;
Pasukę leidžiamės į kairę šalį,
Kur grindiny skylių kažkas prikirto.
Gerasis vadas leist manęs negali
Tolyn, tik liepia atsistot prieš skylę,
Kur vargšas kojom rauda skaudžią dalį.
„Sakykis, vargše, kas tu? kam iškilę,
Lyg basliai tavo kojos?“ aš paklausiu:
„Jei gal, tesako pėdos tos prabilę.“
Čia panašus buvau į nuodėmklausį,
Kai žmogžudys ties kartuvėm gudrauja
Ir kugžda jam ilgai, ilgai į ausį.
Girdžiu: „Ar, Bonifacai, tave brauja
Į skylę, ar gavai jau atkeliauti
Bent kiek pirmiau, nei raštai pranašauja?
Pergreit atliko turtai ten sukrauti,
Kuriais nesidrovėjai suvilioti
Gražiosios moteries ir ją nuauti“.
Buvau kaip tas, kam reikia prasižioti
Pašnekintam; kas pasakyt, nežino,
Tik dairosi, žioplai pračiaupęs žiotį.
Virgilis liepia aiškinti: „Težino,
Čia anaiptol ne tas, kurį jis šaukia.“
Paaiškinau, kaip vadas pamokino.
Tad pasmerktasis kojas baisiai traukė,
Paskui verksmų, žeksėjimo suspaustas
Jis tarė taip: „Ko iš manęs sveiks lauki?
Man gaila tavo žygio, tad paklaustas,
Kas aš, pasisakau: toj jūs planetoj
Mane dabino didžiasai apsiaustas:

Meškos sūnum vadint mane galėtum;
Buvau godus vis tų meškučių deliai,
Bet lobis ten, aš čia, — karštojoj vietoj.
Žemiau — ankstyvesnieji simonėliai
Įstrigę kojomis aukštyn į uolą,
Kai juos čion Mago nuodėmė atkėlė.
Tenai ir aš surasiu amžiams suolą,
Kai tas atvyks čionai, kuris, tikėjau,
Sušnekus tau, kad jau ant mąnęs puola.
Bet pėdos jau ilgiau man svilti spėjo,
Kai galva vis žemyn esu nutysęs,
Nei svils to laukiamojo čia sekėjo.
Po to einąs, tamsiais darbais įgrisęs,
Iš vakarų, be teisių, be teisėjų
Piemuo, abudu mus dugnan gramsdinsiąs.
Tai bus Jazonas toks iš Makabejų,
Ir, kaip anam karalius pataikavo,
Taip šį globos, kurs fransus paveldėjo".
Aš nežinau, kaip man įsisiūbavo
Drąsa širdy, kad šiokiais žodžiais šauju:
„Na, pasakyki, miels, kiek Kristus gavo
Iš Petro Šventojo už raktų saują
Jam įteiktą? Tur būt, kaip parašyta,
Tiktai ‚Sek paskui' Viešpats reikalauja.
Nė Petras iš Motiejaus, nė kas kitas
Sidabro, aukso neėmė, kai buvo
Rinkimas vieton Judo padarytas.
Tesižinai, kaip tinkamai tau kliuvo,
Turėk droviai įgytąją monetą,
Kuri visu svoriu ant Karlo griuvo.
Ir jei ne tai, kad mano vis turėta
Toj didi pagarba šventųjų raktų,
Kur tau atdarė linksmo būvio vietą,
Žodelių tvirtesnių iš mąnęs tektų;
Gobšumas jūs visur, visur ištvino,
Kilnaus slopindams, keldams žemo kaktą;
Evangelistas jus gerai pažino,
Ganytojai, minėdams ponią žemą,
Kuri, begėdė, karalius vaišino.

Kuri su septyniom makaulėm gema
Ir dešimčia ragų yra apginta,
Kol vyro nuodėmė ir jąją tremia.
Iš aukso gerbiat dievą nulipintą;
Ir kuo gi skiriatės jūs nuo pagonų?
Gal tuo, kad vieną turi jie, jūs — šimtą.
Vai, Konstantine, kaip tai nemalonu
Minėt ne krikštą tavo, bet legatą,
Paruošusį iš menkšo didį poną."
Ir kolei aš vadžiojau šitą natą,
Dvasia vis rodė sąžinę ar pyktį,
Ir kinkomis abiem smarkiausiai kratė.
Manąu, vadovui ir galėjo tikti
Tie teisūs žodžiai, aiškiai pasakyti,
Bent klausėsi, kol reik tolyn vėl vykti.
Paėmęs čia ant rankų, lyg mažytį,
Jis manim džiaugėsi, į glėbį glaudė,
Ir ėmė tais pačiais takais rangytis,
Saugiai žingsniuodams vis tvirčiau dar spaudė,
Ir nunešė į viršų penkto lanko,
Kur šitas į ketvirtą įsispraudė.
Nukėlė čia mane gražiai nuo rankų
Ant siauro tako, pavojingo baisiai,
Kad net ožka tokiais siaurais neslanko.
O priešais naujos pelkės išsitaisę.

XX GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, ketvirtas griovis, — burtininkai: Anfijaras, Tiresia, Arontas, Manta ir Mantovos įkūrimas, Euripilas, Mikas Skotas, Asdentas ir kiti ne senovės raganiai.

Vėl naują kančią tenka man eiliuoti
Šioj dvidešimtoje giesmėj kanconės,
Kurioj prapuolusius ėmiau vaizduoti.

Jau buvo dėmesį patraukęs klonis,
Man priešais atsivėręs į buveinę,
Kur ašarų klanuos vaitoja žmonės.

Aš pamačiau, — per slėnį apvalainą
Lėtai žingsniuojant ir verkšlenant būrį,
Ir rodėsi, — procesija čia eina.

Kai akimis giliau į griovį dūriau,
Aš nustebau: nuo smakro lig krūtinės
Jų kaklas persuktas; kiekvienas žiūri

Atgal ir, iš liemens išsinarinęs,
Tur eiti atbulas į tąją šalį,
Kurią regėt lemtis yra užgynus.

Gal būti, gavo jų kuris paralį,
Toks rodėsi kiekvienas suklaipytas,
Bet to nežinom ir sakyt negalim.

Jei tau, skaitytojau, čia aprašytas
Naudos teiks pavyzdys, tad ar galėjo,
Sakyk, likt veidas man neapšlakštytas,

Kai atvaizdą žmogaus aš paregėjau
Taip užsuktą, jog ašarų latakai
Pečiais ir grioveliu žemyn riedėjo;

Žliumbėjau, žinoma, o vadas šneka
Man atsirėmusiam liūdnai į skalą:
„Nebūki mažas, bet žinoki ve ką:

Čia gailestis gyvuoja gavęs galą;
Labjausiai Dievui juk tasai netikęs,
Kas drįsta nagrinėt jo tribunalą.

Kelk galvą, kelk ir pamatyki,
Kurį tebiečių žemė tuoj prarijo,
Kai jos piliečiai džiūgavo surikę:

„Amfjarai, kur skubi? budėk vyrijoj!" –
Jis grimzdo nesulaikomas į peklą,
Kur Minas prakeiktiems vietas dalija.

Žiūrėk, pečiuos šviesu, krūtinėj akla;
Nes pertoli į priekį žvilgsnį laidė,
Tur eiti atbulas, atsukęs kaklą.

Matyk Tiresiją, tą pakeistveidę,
Iš jaunikaičio virtusią mergaitę —
Visai kaip reikiant sąnariais ir veidu;

Paskui, kai vėl save ji vyru keitė,
Supainiotus du žalčius ypatingai
Turėjo nubaidyt stipria rykštaite.

Į ją atkrypę strėnos ir pakinkiai
Aronto burtininko. Jis ant Luno
Kalnų, kur kararietis kast netingi

Baltuosius marmurus, gyvent pritūno,
Galėdamas ramiai žvaigždes matyti
Ir šiurpulingą vandenyno liūną.

Šios nematai, — minkštimai uždangstyti
Paleistom kasomis, ir nuo krūtinės,
Žemyn, ji tur gauruotą visą lytį, —

Tai Manta, perėjus pasaulio plynias,
Gimtojoj mano šalyje sustojo,
Tik paklausyk, paseksiu atsiminęs.

Kai jos tėvam mirtis akis užkloja
Ir kai vergauti ima miestas Bako,
Jai niekur ilgai nenurimsta koja.

Žavioj šiaurėj Italų, prie pat tako,
Kur Alpiai Vokią nuo Tiroliaus skiria,
Liūliuoja ežeras, vardu Benako.

Upelių tūkstančiai, sriauniai užvirę,
Tarp Gados ir Kamonikos Peniną
Suvilgę, nyksta, ežeran sužirę.

Viduj kertė vyskupijas rakina, —
Veronos, Brešės, Trento taip į krūvą,
Jog vyskupai čia laimint gal šeimyną.

Kur upė įlanką padarius buvo, —
Čia Peskierà, pilis tvirta, galinga
Bergamui, Brešei spirtis, jei užgriūva.

Čion perteklius vandens triukšmingai
Tur iš Benako bėgt į žalią lanką,
Tenai gi prasirėžti upės vingę.

Kai upės srovėje vandens nemenka,
Benako meta, Menčio gauna vardą
Lig pat Governo; čia gi Padui tenka.

Šiek tiek nuplaukus, krantą išsiardo
Ir klonyje vienam plačiai ištvinsta,
Kur vasarą ligų baisu, kaip kardo.

Nenuorama merga čionai užklysta,
Pamačius salą viduje klampynės,
Kuri žmogaus ir arklo nepažįsta.

Kad jau pasaulio nerūpėjo minios,
Ji su tarnais čia varo burtų meną,
Kol dienos jai sukanka paskutinės.

Liaudis gi, kur apylinkėj gyveno,
Čion telkiasi ir tvirtą pilį mato,
Apginta balom ir klanais iš seno.

Ko laukt, ant Mantos kapo miestą stato,
Praminę Mantova tiesiog, be burtų, —
Steigėją taip pagerbt, mat, susiprato.

Čion gausiai plaukė žmonės įsikurtų,
Kol peiktina gudrybė Kazalodės
Nusibaigė per Pinamonto smurtą.

Žinok, sūnau, jei kas kitaip išrodys, —
Štai ši pradžia brangios, gimtosios žemės,
O melą stelbti tur teisingas žodis".

Tariau: „Vadove, mano žinios remias
Tik tavo teigimu; teigimas kitas
Man švies, kaip gaisras koks seniai užtemęs.

Bet pasakyk dar, meldžiams, apie šitas
Suklypėles, jei kas tarp jų akyla?
Man knieti dėmesys n'išpasakytas".

Atsakė taip: „Matai gi tą barzdilą?
Plaukai pažiaunių jam pečiuos išsklidę;
Graikų raganius; karas kai iškyla,
Belieka lopšyje liaudis nedidė,
O vyrų nėr; Alkantą tad paėmęs,
Paleidžia laivą pirmąjį Aulidėj;
Vadinas Euripilas; jojo dėmės
Tragedijoje mano aiškios; suieškotų
Lengvai, kas tiek, kaip sveiks, tais lakštais dėmis
Pavymu kits, turėjęs vardą Skoto;
Visi stebėjosi, kas jį tik matė,
Iš magijos vylių, tik jam žinotų.
Asdentą pamatai, paskui Bonattį;
Kurpalio, ylos vėl jis griebtis mano,
Bet atgailaut numirusiam, — kas matė.
Štai eina burtininkės ir verkšlena, —
Jos vindo, adatos ir staklių mainą
Daryt del burtų verslo prasimanė.
Eiva! Jau ties Sęvila „Kainas“ eina
Į hemisferų sritį ir įmerkia
Paviršių ir spyglius. Jau apvalainą
Mėnulis veidą vakarnakt atmerkė:
Jis, pats žinai, padangėmis riedėdams,
Miškais žingsnius netramdė tau, bet tvarkė“.
Mes ėjome, čia viens čia kits kalbėdams.

XXI GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, penktasis griovis, — apgavikai. Lukkos valdininkas, velniai: Šunuodegis, Draskius ir kiti.

Tiltan iš tilto žengdami kalbėjom, —
Kas mūs Komedijoj neįrašyta, —
Kol pagaliau ant aukštumos užėjom
Pažvelgt į naują prarają ir kitą
Išgirsti raudą. Baisiai nemalonų
Patyrėm įspūdį čia, — tamsy šitam.
Kaip žiemą prieplaukoj venecijonai,
Į katilą užkaičia lipšnią smalą
Ištept laivams dugnus ir šonus,
Ir taiso šiaip bangų padirbtą žalą:
Kas naują darosi, kas kamšo seną,
Aplėkusį nemažą jūrių galą;
Kas laivo snapą, vairą kas tukšena,
Kas tašo irklą, kas virvių gaminas,
Kas burėms lopymo naudoja meną;
Taip verda apačioj dervos purvynas,
Įkaitęs ne ugnim, bet Dievo noru,
Putodams kyla, į kraštus kabinas.
Aš įžiūriu, kaip tvinksėdama oru
Derva aukštyn kilnoja savo krūtį,
Ar, slūgus, pučias burbulu vėl storu.
Taip bežiūrint ir laukiant, kas gal būti,
Vadovas man: „Palauk, palauk“, pasakė
Ir trukt patraukė į save truputį.
Aš krūpt, lyg tas, kuriam svarbu mest akį
Greičiau į šalį triukšmo nugirdėto,
Kai gyslos šiurpulingai bus suplakę,

Jis bėga, bet atgal vis žvilgsnį mėto.
Mus einančius štai vytis pasileido
Toks juodas velnias tiltu netikėtai.

Koks išdidumo pilnas jis iš veido,
Kuriam, be to, gudraus piktumo randam;
Sparnus išskėtęs, sparčiai šuolius svaido.

O ant aštriai raguoto savo sprando
Jis pasmerktinį raitą nešasi, nabagą,
Kurs, suveržtas nagais, ištrūkt nebando.

Iš mūsų tilto šūkt: „Štai, Nugrubnagi,
Čia viens iš vyresnybės Santazitoj;
Nugrūski jį į patį dugną; man gi

Reik grįžt miestan, kur daug tokių be šito,
Vis apgavikų, išskiriant Bonturą,
Kuriems tuoj „ne“ į „taip“ sklandžiausiai kito.

Žemyn lukkietį sviedęs, pats nuo mūro
Paspruko velnias, tartum šuo nuo saito,
Kai vyt vagies pasiundytas sužiuro.

Mestasis, nėręs kyla, kojas raito,
Velniai gi iš po tilto ima kaukti:
„Mes čia ne Švento Veido maldą skaitom,

Čia tau ne Serkijos maudykloj plaukti;
Bet saugokis paviršiumi plaukyti,
Šiaip, tu gali iš mūs kirčių sulaukti.“

Paskui jis gauna šakėmis badyti
Vis prišnekant: „Jei pastraksėt norėjai,
Reikėjo kilt, kai mūs čia nematyti.“

Virtuvėj taip vaikėsas, jei virėja
Virimo sergėt pastatys pas puodą,
Tur smeigti mėsą, kylant įžiūrėjęs.

Vadovas gi: „Tegu neišsiduoda
Kad tu čia pat“, man sako: „stot reikėtų
Žemai uoloj, kur, pažiūrėjus, juoda.

Ir nebijok, nors smarkiai suerzėtų
Velniai; išvengiau kitados jų vilto,
Dabar juoba dantis atkąst turėtų.“

Anapus stojo, perėjęs per tiltą,
O kai pasiekė šešto slenksčio krantą,
Reikėjo stengtis, kad drąsa sukiltų.

Lyg, tartum, bjaurūs šunes loja, kremta
Senelį elgetą, aplink apnikę,
O jis, kur sprukt ar glaustis, nesupranta,
Taip iš po tilto mėtėsi, atkrikę,
Ir gresė šakėmis baisiom kamuoti
Vadovą; šis juos stabdė: „Ei, išdykę,
Ginklus žemyn! nedrįskit man suduoti,
Tačiau kviečiu jūs vieną pakalbėti;
Paskui galėsit rodytis ginkluoti.“
„Eik, Šunuodegi“, — įsakas girdėti.
Tuoj viens subruzdo, o kiti stovėjo;
Šis klausė vadą: „Ką manai pradėti?“.
„Gal, Šunuodegi, rodos, kad atėjo
Tau į nagus auka“, pasakė vadas:
„Neapdrausta nuo jūs, — piktų veikėjų.
Dangaus valia esu jį čion įvedęs;
Tu netrukdyk: malonės Dievas teikia,
Kad šitą aslą liestų gyvo padas“.
Susmuko išdidumas velnio veikiai,
Žemyn nuleido įnagį rankinį
Ir sudraudė visus: „Jo pult nereikia“.
O vadas šūkt mane: „Palik landynę,
Juk saugumoj pakankamai rymojai,
Eik drąsiai šen, nebaisūs pragariniai“.
Skubėjau ir buvau greta vėl jojo;
Velniai taip pat jau buvo ten suskatę:
Bijojau net, ar jie nesuvedžioja
Ir baimė panaši mane sukratė,
Kaip tuos belaisvius, tuštinant Kaproną,
Kai priešų daug aplink save pamatė.
Aš šokau prisiglaust į vado šoną
Akių netraukdams nuo velnių knibždyno,
Iš kur akim vien pavojingi monai.
Iškėlęs šakę: „Ar nedrėkst jam klyno?“
Viens pašvagždoms kitų draugų teiravos;
„Į pat minkštimą durk“, anie drąsino.
Bet velnias, kurs mum čia tarpininkavo,
Malšint nenaudėlio pro vadą ritas:
„Nuleiski, Draskiau, žemėn iešmą savo“,

Pasakė jam, o mums: „Palaukit, šitas
Šeštasis slenkstis kelią jum sulaiko,
Nes iki dugno visas išardytas;

Ir jeigu vaikštinėt jūs turit laiko,
Pralįsti stengkitės kiaura uoliena,
Tuoj rasit lieptą, kurs tokius išlaiko.

Po valandų penkių, kaip vakar dieną,
Sueina tūkstantis du šimtai metų
Ir šešiasdešimts šeštas, kai ši siena

Nugriuvo. Dar siunčiu žiūrėti ten tų
Saviškių, gal kuris viršun iškyla;
Kariai ir jus kartu nusigabentų."

„Visi pirmyn: Buožgalvi sek Veltvilą,"
Rikiuot pradėjo: „stoki čia, Šunsnuki,
Štai paskui Begomarį, jums viršilą,

Žygiuosite; stok, Šmiki, paskui Kukį,
Po tų, Riestnagi, rikėj prie Vilkšnervio;
Greta su Beskoniu sutapki, Striuki,

Visi apeikit verdančiąją dervą,
Šiem dviem neginta nusivilkt į lanką
Skersinį, šių duobių centrinį nervą.

„Vaje, vadove, kas regėti tenka,"
Tariau: „kam reikia mum tų palydovų?
Du vienu eikiva, tavęs pakanka.

Ar tau, tokiam išminčiui ir žinovui
Neaišku dar, kam jie kalina iltį
Ir merkiasi akim prieš žygį drovų."

O jis man sako: „Nebijok, bet viltį
Gaivink. Tegul jų iltys tarška, dyla:
Ne mus, bet pasmerktus jiems leista gilti."

Velnių rikiai į kairį krantą kyla;
Bet prieš žygiuotę į liežuvio galą
Krimst — krimst visi, sužiurę į viršilą;

O šis iš rukės davė jiems signalą.

XXII GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, penktasis griovis, — sukčiai. Ciampolo navarietis. Broliukas Gomita, Mikas Zanche. Velnių suklimpimas.

Man teko raitelių matyti būrį,
Kovon kai lekia, žirgus kai mėgina,
Kai kartais pasitraukt iš mūšio turi.

Žvalgus mačiau laukuos jūs, aretinai,
Kai tie į mūšį, tartum širšės, spito;
Ir grumtynes, kai raitas raitą mina,

Varpams sugaudus, beaidint trimitui,
Kai dunda būgnai ir signalai spraga, —
Kas žinoma svetur ir žemėj šitoj, —

Tik nemačiau, vartojant tokio rago,
Nė pėstininkų, nė eilės raitųjų,
Nė laivo, jūron einančio rėžt vagą.

Mes slinkome su tais dešimts juodųjų.
Puiki draugė! Bet smuklė ne bažnyčia,
Ne pamaldžių vieta, tiktai girtųjų.

Žvelgiu į verdantįjį purvą tyčia,
Pažint norėdamas Gelmių šią stotį,
Ir gal pažįstamų ką pamatyčia.

Lyg tie delfinai, kaip lankai, kuproti,
Kad laivas į pavojaus sritį suka,
Įspėja jureivius krypties daboti;

Taip čia, jei atsikvėpti trupučiuką
Aukštyn išlindo pasmerktosios dvasios,
Jos vėl atgal ūmai, kaip žaibas, spruko.

Lyg tos varliukės pabaliais, nedrąsios,
Nuleidę liemenis, snukius iškėlę,
Slaptoj sau tūno, nepažintum, kas jos;

Taip kyšant pastebiu ne vieną vėlę;
Bet jos, pamatę einant Begomarį,
Tuojau į dervą visos nėrė vėliai.

Žiūriu paskui, baugu net pasidarė, —
Jų vieną, kur nugrimsti nesuskato,
Lyg varlę atsilikusią, nenarią.

Tuojau Vilkšnervis, jam arti, pamato
Ir, čiupt, nutvėręs už smaluoto kuodo,
Lyg ūdrą, išsitraukęs purto, krato.

Žinojau aš vardus kiekvieno juodo:
Domėjaus mat, kai buvo šaukiami jie,
Ir kokias pravardes paskui sau duoda.

„Ko lauki, Striuki, erzini velniją?
Nagus greičiau suleisk ir mauki odą“,
Visi kartu paskatino juodieji:

„Liepk, vade, jei gali, tegu parodo
Tą vėlę; įdomu“, tariau: „kas tokia,
Ir kodel ją velniai sugavę skriodo?“

Čia mano vadas tuoj prie jos prišoka
Ir klausinėja; toji gi kalbėjo:
„Man teko gimt Navaros netoloka;

Mama tarnaut pristatė duondavėjui,
Pagimdė gi iš seno palaidūno,
Kurs turtą ir save paleido vėju.

Paskui pas viešpatį Tebaldą tūnau;
Ir čia manau suktybėmis iškilti,
Už ką baisi bausmė man šičia kliūna“.

Riestnagis gi, kuriam abidvi ilti,
Kaip šernui, kyšojo klaikiai iš snukio,
Pripuolęs ima į paslėpsnį gilti.

Iš tikro, katino naguos peliukė!
Bet Striukis rėkia, rankomis suėmęs:
„Neliskite, tuoj mauju ją ant kukio!“

Čia į vadovą žvilgsnį jis įrėmęs,
„Gali dar klaustis“, tarė: „ko tau reiktų
Išgirst iš jo, kol tie draskyti n'ėmės“.

Paklausė tad: „Tarp šioj dervoj užkeiktų,
Ar teko pastebėti tau lotynų?“
Atsakė: „Ką be jų derva beveiktų, —

Pakildams palikau iš ten kaimyną,
Su kokiu mirkti man dervoj geriau, nei
Kuomet velniai iešmais žiauriai kankina".
O Šmikis jam: „Kantrybę mūs užgauni,"
Ištaręs, šakės dantimis netrukęs
Išplėšė raumenų, prakirtęs šlaunį.
Taip pat norėtų padaryti Kukis,
Į blauzdą siekdamas, bet per viršilą
Negal, — sudraudžia piktos akys, snukis.
Kai jau sujudėliai šiek tiek nutyla,
Į tą, kurs į žaizdas žiūrėjo puolęs,
Vadovas nelūkčiodamas prabyla:
„Kas tas kaimynas, likęs ten, gudruolis,
Tave įgundęs kelt į krantą kinkas?"
Atsakė jis: „Tai Gomita vienuolis,
Tas galluriškis, suktas, apgaulingas
Žmogus; suėmęs karštuolius į saują,
Padarė, kad kiekvienas būt laimingas,
Kai už kyšius visi kalėję liauja.
Neprastas, bet magistras apgavikas
Ir šiaip darbeliais būdavo gudrauja;
Greta, — iš Logodoro Zanche Mikas;
Abu be paliovos liežuviais ranto:
Sardinja, mat, opiausias jiems dalykas.
Antai, ar matote, kalina dantį;
Šį tą sakyčia, bet privengiu tojo,
Kurs gali pakutent šake man antį."
Tad viršila rimtai čia suvainojo
Beskonį, geidžiantį akim praryti,
Sušukęs: „Ko čia, varle nelaboji."
„Jei norit pakalbėt, ar pamatyti,"
Dvasia toj mum: „lombardų ar toskanų,
Aš stengsiuos," tarė: „jų čion atvaryti,
Velniai tačiau tegu kitus kur gano:
Mat, durtuvų anie labai privengia;
Nes čion, žinai, į šitą vietą mano
Net septyni atvykti pasirengę,
Tik reiks man švilptelti: iš to sužino,
Kad nieks viršuj jų griebti nesistengia".

Šunsnukis girdi ir dantim kalina;
Supurtęs galvą, taria: „Kas gudrybė
Tos dvasios, nerti į dervos purvyną“.

O sužeistasis tur galvoj suktybę,
Atšaudamas: „Vargu tas gudragalvis,
Kurs nori padaryt saviems šunybę.“

„Nors manė velnija kitaip“, Buožgalvis
Gudruoliui sako: „Jei į dervą šoki,
Aš paskui vysiuosi, lyg pramuštgalvis,

Ne pėsčias, bet viršum dervos, žinoki.
Dabar nulipęs pastovėk pas sieną,
Mums įdomu, kaip mus apgauti moki.“

Skaitytojau, regėsi vėl naujieną:
Kaž kas patraukė iš anosios pusės
Akis Buožgalvio ir draugų kiekvieno;

Čia navariečiui laikas geras būsiąs:
Pašoko vietoje ir akimirkoj
Jau jis dervoj, — perniek Buožgalvio triūsas.

Del priepuolio visi beveik pravirko,
Nemiela ypač tam, kurs pražiopsojo;
„Ištrūkai!“ rėkė, (tas dervoj jau mirko),

Ir pryšakį atkišęs, suplasnojo.
Tiesa, perniek vėl žygis, — tas pranyko;
Tad grįždamas sparnus keistai kilnojo.

Taip panašiai ir gaigalas iš sykio
Panerti turi, vanagą pamatęs,
Kurs grįžta pykdamas, kad nepavyko;

Čia Veltvila iš pykčio raižės, kratės;
Prilėkęs gundė draugą, nes norėjo
Matyt, kaip tiedu susiniaus, lyg katės.

Bet sukčius jau giliai smaloj gulėjo,
Tad griebė iš piktumo draugas draugą
Ir ant gelmės nemeiliai glamonėjo.

Bet šio nagai, kaip vanago, suaugę,
Peštynėms tiko, — ir abu sunirę
Nukrito stačiai į dervinį raugą;

Čia kunkule bematant atsiskyrė,
Tačiau aukštyn nevyko jiems pakilti:
Mat, trukdė suplasnot sparnai apžirę.

Pats viršila, taip pat kiti, nebvilty
Nusiunčia ketvertą velnių iš šiapus
Su kartimis; tuoj šoko, lyg įgilti,
Ir akimirkoj buvo jau anapus,
Nuklimpusiems, tyst, nutiesė po smaigą,
O buvo jau derva ant jų apkepus.
Palikę juos bėdoj, nuėjom staigiai.

XXIII GIESMĖ

Aštuntasis rūsys. Šeštasis skyrius, — veidmainiai. Broliai Catalano ir Loderingo Godenti. Kaifas.

Tyliai, du vienu, be draugės būrelio
Sau ėjova tolyn, viens paskui kitą,
Lyg pranciškonų broliai du ant kelio.

Ezopo pasakoj tokioj įpintą
Turėjau mintį del velniukščių vaido;
Tenai varlė su žiurke apsakyta.

Kaip „nūn" ir „dar" vien skiriasi iš aido,
Bet iš esmės vienoks žodelių tūris,
Taip vaidas ir sakmė vienodai baido.

Ir kad mintis antra savaime kurias
Man iš pirmos, tad dvigubai parūpo,
Tų ginčų pradžią su galu sudūrus.

Maniau: „Taip negražiai velniai suklupo
Per mus ir pajuokti bendrijoj liko,
Kad tenka kiek privengt jų pikto ūpo.

O jei dar kerštas pykstančius apniko,
Jie atsivys suruošti mums nelaimės,
Kaip šunes kiškio pėdsaką aptikę.

Plaukai, jutau, pradėjo stot iš baimės;
Klausau ir lyg girdžiu kažkokį gandą;
Sakau tad: „Vade, pinklėse tikrai mes,

Reik slėptis man ir tau; į širdį lenda
Aitrus jautimas, laukiant pragarinių,
Užtrukusių; bet rodos, kad atskrenda."

„Jei būčia veidrodis stiklų tikrinių,
Nepavaizduotum savęs man taip aiškiai,
Kaip kad parodęs jausmą vidujinį.

Dabar abiejų mintys pasireiškia
Vienodu judesiu, tur vieną spalvą,
Abiem tad vieną išeitį pareiškiu.

Jei gausim kranto dešinėj per kalvą
Į sekančiąją nusileisti sritį,
Išnešim iš pavojaus sveiką galvą."

Vos spėjo tuos žodžius jis pasakyti,
Matau, — atūžia gaivalai sparnuoti
Artyn ir ruošiasi mus sudraskyti.

Vadovas skubina mane vaduoti,
Lyg motina, kad namas užsikūrė,
Ir liepsnos žada turtą jai nušluoti,

Pagriebus vaiką bėga, ir nežiūri,
Kad vienmarškinė, nes savęs nežino,
O galvoje vien kūdikėlį turi;

Iš viršaus tad suskilusio uolyno
Jis nusileidžia aukštieninku kūnu
Briauna, kuri šį rūsį su kitu rakina.

Taip smarkiai neteškės srovė malūnui
Iš tvenkinio į bejudantį ratą,
Kuris parodo vandenį — galiūną,

Kaip mano vadas gelbėti suskato,
Laikydamas mane viršum krūtinės,
Lyg sūnų, o ne šiaip, prie ko priprato.

Šiek tiek šioj saugumoj nusiraminęs,
Žiūriu, — viršuj visa gauja suspito,
Bet neprivengiau prakeiktos grandinės.

Apvaizda Dievo tiesiems leidžia šitoj
Penktoj tiktai srity tvarkos žiūrėti,
Ir draudžia peržengti į skyrių kitą.

Čia žmonės, regime, dažais apdėti,
Aplink žingsniuoja visiškai neuoliai,
Verkšlendami, pailsę, nugalėti.

Švarkai ant strėnų, ant akių nupuolę
Gobtuvai; žino tas, kas madą gaudo,
Kad dėvi panašiai Kelne vienuoliai.

Drabužis paauksuotas akį jaudo,
Bet taip storai švinu viduj ataustas,
Jog fridrikinis rodytųsi šiaudu.

Koks tai sunkumas — amžinas apsiaustas!
Pasukt vėl mum į kairį šoną tenka
Ir eit, kur iriasi kiekvienas baustas;
Bet nešini naštoms tie žmonės slenka
Taip sunkiai ir lėtai, jog, dėję kojį,
Mes pavejam kitus, anuos pralenkę.
Tariau aš vadui: „Ši čiužma sunkioji
Gal tur pažįstamų, ar šiaip girdėtų,
Apsidairykim tik aplink, nestoję.
Toskanas viens del žodžių netikėtų
Už mūs sušneko: „Kam tu leidi kinkai
Mirgėti greit šiuo slėniu užkerėtu?
Išgirstum gal, kas tavo ausiai tinka".
Todel vadovas taria man: „Sustoki,
Paskui gi eik greta, kaip čia pritinka".
Matau sustojęs, — skuba du kažkoki;
Mane pavyti gal labai norėjo,
Bet trukdė rūbas ir takai nekoki.
Skersom akim, priėję, apžiūrėjo
Nuo kojų lig galvos — žodžiu nelyti, —
Paskui, sužiurę į save kalbėjo:
„Jų vienas dar nemiręs, reik manyti,
Jei miręs, — jau jis bus, tur būt, atklydęs
Neįsakytas vilktis mūs trinytį".
Man šneka taip: „Toskane, čion atbridęs,
Į šią liūdnųjų veidmainių draugiją,
Kas tu, sakykis mum, nebūk išdidęs".
O aš jiem taip: „Gavau gyvybės giją
Didžiam mieste ant kranto Arno upės, —
Ir čia, ir ten aš priklausau žmonijai;
Bet jūs kas esate, delko apsupęs
Jūs veidą, kaip matau, nusiminimas?
Koks skausmas didelis bus jį užklupęs?"
Viens sako: „Tas geltons apsivilkimas
Tur baisiai storą pamušalą švino, —
Net girgžda bejudant, lyg koks vežimas.
O brolius Godenčius Bolonja žino:
Aš Katelano, jis gi Loderingo;
Valdyt Florencją mus liaudis vadino.

Nes dėjomės abudu nepartingu
Taikos ieškotoju; bet gavom šluota, —
Tai liūdyt gal ištuštintas Gardingo“.

„Broleliai“, jiems tariau: „jūs gerą puotą“
Ir nebaigiau, pamatęs kažką tokį
Trim mietais prie pat žemės prikryžiuotą.

Išvydęs mus, dejavo, muistės, kriokė,
Net pūtėsi barzda nuo tos dejonės;
O broliai aiškino prie mūs prišokę:

„Kentėti šitam teko be malonės,
Kad sąmokslą su farizejais darė
Ir vertė vieną nukentėt už žmones.

Tad Mino ištarmė jį čion atvarė
Ir nuogą prikalė; praeiviai juda,
O jam kiekvieną justi reik, kiek sveria.

Su uošviu kenčia jie, kaip viens, abudu;
Taip pat tarybiniai, kurie apvylė
Žydus, pasėję jų nelaimių grūdą.“

Matau čia besistebintį Virgilį
Ties tuo, kurs priveržtas ant kelio,
Įkliuvęs niekšiškai į Daubą gilią.

Paskui prabyla štai ką tam broleliui:
„Norėčia tamstą klaust ir sužinoti,
Ar dešinėj nėra kokio takelio,

Kurs vestų mus į kitą Pelkių stotį;
Mes norime išvengt globos juodųjų
Ir patys iš šios vietos išrėplioti“.

„Arčiau“, atsakė: „negu iš tikrųjų
Manai, prieina slenkstis iš pasienio
Briaunos ir perkerta rūsius Nykiųjų;

Bet susilaiko, griuvęs, ties šiuo vienu;
Čia leisdamies ieškosit kito griovio
Ir rasit, kildami aukštyn uoliena.“

Vadovas galvą kiek nuleidęs stovi
Ir sako: „Reikalą prastai supaisė
Ten tas, kurs kailį pasmerktiesiems movė“.

O brolis taip: „Girdėjau aš kadaise
Bolonjoj apie velnio nedorumą,
Kad tai melagių tėvas, suktas baisiai“.
Čia vadas rodo rūstų nekantrumą
Ir paspiria žingsnius į priekį smarkiai;
O aš seku, palikęs liūdną rūmą;
Vadovo žingsniai mano pėdas tvarkė.

XXIV GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, septintasis skyrius — vagys. Vanni Fucci

Netolimoj pradžioj jaunųjų metų,
Kai Febas plaukus prie Vandeniaus pinas,
Naktis gi ir dienas veik lygias matom;

Kada šalnų šerkšnai vaizduot mėgina
Paveikslą savo baltojo broliuko
Dažais, kurie laikytis neketina,

Kaimietis, jeigu pašaro pritrūko,
Po kiemą visas nusiminęs slampo
Ir rūpinas, kad tiek žiema užtruko,

Net troboje ramaus neranda kampo,
Kas ryt-po-ryt gal būti, bailiai mena,
Paskui, attokdamas ramesnis tampa,

Pamatęs, kad pasaulio veidą seną
Nuvalė saulė; tvartus atidaro
Ir kaiminę linksmai į lauką gena.

Taip lygiai man negera pasidaro
Pamačius vadą, rūpesčio įgiltą;
Bet jis, matau, nekniubs ant šito baro.

Nes, kai priėjome išgriautą tiltą,
Lyg ties žaviuoju kalnu ūpo gavo
Ir metė man tą patį žvilgsnį šiltą;

Paskui stropiai žiūrėjo, apskaičiavo
Žingsnius pro griuveną; mane jis dailiai,
Pasiėmė nėšėt į glėbį savo.

Lyg tas, kas moka veikt tvarkoj paeiliui,
Pradėto darbo pabaigą numato,
Taip jis, pakeldamas mane į smailią

Uolos pakopą, kitą tuoj suskato
Man rodyt tardamas: „Patikrink kojom;
Saugus, mat, turi būt, kas pėdą stato".

Ne švino švarknešiams ir ne liepkojams
Čia vaikščiot; jis lengviau, aš priturėtas, —
Abudu griuvenom vos parėpliojam.

Ir jei nebūtų jau nuo šitos vietos
Trumpesnė klonio pusė ši, nei toji,
Jis ne, gal būt, — aš krisčia nugalėtas.

Kadangi pragaro dauba nykioji
Į vidų šulinio visa pasvirus,
Ir jos skyriai yra taip susikloję,

Jog pusė atlaši, kita nunirus:
Pasiekėm mudu laipsnį aukštutinį,
Kur kyšojo uolos skala pastirus.

Kilnojosi alsuodama krūtinė
Prieinant viršų; kad alpau stovėdams,
Tuoj sėdau, žengęs žingsnį paskutinį.

„Čia pagalvok, ko verts žmogus tingėdams",
Pasakė vadas: „gi nėjoks lepūnas
Neras garbės po patalais gulėdams.

O kas be jos gyvenimą pratūnos,
Žymės jis savo tiek palikti gali,
Kiek dūmas sklaidomas, kiek putų liūnas.

Tad ryžkis vėl, sūnau, valdyk negalią
Vidaus jėga; ji leidžia nugalėti,
Nebent svarumas kūno slėgtų valią;

Daug aukštesni kalnai reikės tesėti,
Kai tik iš šičia būsim išsikasę:
Jei paaiškėjo, ryžkis išgalėti".

Kilau norėdamas parodyt dvasią
Didesnę, negu ta, mane kur kelia;
Tariau tad jam: „Tolyn keliauju drąsiai".

Aukščiau, per slenkstį,— randam savo kelią,
Duobėtą, grubų ir gerokai siaurą,
Ir net staigesnį už aną takelį.

Kažką kalbėjau, kad nebūčia niaura;
Čia klegesys iš kito griovio ausį
Užgavo mudviem nemaloniai, bjauriai.

Nesupratau kalbos, nors jau rangiausi
Ant viršaus lanko, pertiesto per griovį;
Bet, rodės, ginčijos kažkas pikčiausiai.

Pasilenkiau, — į gelmę akys šovę,
Surado tamsą man gyvam persriaunią,
Tad aš sakau: „Būk malonus, vadove,
Nuvesk žemyn, pro šitą mūro briauną:
Aidų, garsų aš negaliu suprasti,
Ir akys nieko įžiūrėt negauna."
„Geresnio", tarė: „atsako surasti
Sunku už vykdymą; meldėją švelnų
Patenkint tylomis geriausia esti".
Palikom tilto priešakį nuokalnų,
Kur susikergia su ratu ašmuoju,
Ir prieš mane tuoj plynia, lyg ant delno,
Baisybių baisybes tikras vaizduoja:
Gyvačių, būtent, ir žalčių knibždyną;
Kad tenka tai minėt, aš prakaituoju.
Nesididžiuoki, Libijos smiltyne,
Driežais, kur nardo, lekia, baisiai žiūri,
Dvigalviais ir, kur vingėms žemę mina.
Tokių piktų, mariais gyliais, neturi
Visa skersai išilgai Etijopja,
Nė tyrlaukiai, kur Raudonoji jūra:
Štai čia, kur tiek bjaurių šliužų sukopę,
Bėgioja vėlės, nuogos, įbaugintos;
Nė pasislėps, nė gelbės helitropja.
Žalčiai rankas joms laiko surakintas
Stipriai ant strėnų, uodegas su snukiais —
Iš pryšakio į kamuolius supintas.
Čia viens bjaurus žaltys pro mus pasukęs,
Pavytai vėlei ten prakirto sprandą,
Kur liemeny jos kaklas įsisukęs.
Nė „o", nė „i" taip greit neatsiranda
Berašančiam, kaip vargšė suplendėjus
Ir virtus pelenais pakilt nebando.
Paskui, kai pelenai kiek pastovėjo,
Atgiję, tartum, rinkosi į krūvą,
Ir toji pat dvasia vėl išrietėjo.
Taip, šneka pasakos, senovėj buvę,
Kad Feniksas nudvėsta ir atgyja
Prie galo amžių penkerių nežuvęs.

Žolės, nė avižų jisai neryja,
Bet minta gintaru, amonjų geria,
O nardas, mirtos — patalas mirty jam.

Lyg tas žmogus, jei nuomaris jį stveria
Ir žemėn trenkia, velnio gal pristotas,
O gal jam iš ligos taip pasidaro,

Pakilęs trinasi akis miglotas,
Atsikvošėti stengiasi iš baimės,
Ir dūsauja neramumu apklotas;

Toks rodėsi plendėjęs po nelaimės.
Galybe Dievo! Koks teisumas tavo,
Jei šitaip baudžiamas žmogus belaimis.

Pasisakyti vadas reikalavo;
Tas sakėsi: „Aš neseniai toskanų
Šaly buvau, kol plynia ši sugavo;

Nežmoniškas, kaip mulo, buvo mano
Gyvenimas tenai; tikra Pistoijos
Aš bestija, vadinta Fucci Vanno".

„Liepk jam nebėgt", tariau: „jau tinta kojos;
Paklausk tačiau, už ką žalčiai jį spaudo,
Žinau, kad su visais nuožmiai teriojos".

Čia Fucci nesislėpdams šneką gaudo
Ir atvirą man rodo savo sielą,
Kai veidas, gėda persunktas, paraudo;

Ir tarė taip: „Labjau dabar nemiela,
Kad pamatei mane tarp prakeiktinių,
Nei tuosyk, trūkstant man gyvybės vielai.

Galiu suteikti pageidautą žinią,
Už ką čion įkliuvau; mat, vaginėjau
Iš zokristijų brangmenų auksinių,

Ir kaltę mest kitiems nesidrovėjau.
Jei džiaugsmas del manęs tave čia ima,
Išėjęs lauk ir būdams ne gelmėj jau,

Tu atsimink štai kokį apreiškimą:
Pirmiausia juodus lauk Pistoija varo,
Florencja valdžią keičia ir režimą.

Iš debesų, kur Mangroj susidaro,
Nes klonis jau tirštais ūkais apšautas,
Sujudins Marsas viesulą, ir karo

Kraujais Piceno laukas bus suplautas.
Bet viesulas ūkų išvėtys krūvą, —
Kiekviens baltasis galo bus pagautas.

Aš pasakiau, tegu tau liūdna būva".

XXV GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, septintasis skyrius, — vagys. Kakas. Penki florentiečiai vagys ir jų persikeitimas.

Kai tas vagilius pasakot nustojo,
Rankas su špigom dviem iškėlęs laikė
Ir rėkė: „Še tau, Dieve, imk, aukoju".
Gyvatės geros man nuo šito laiko:
Viena ant kaklo jam apsivyniojo,
Lyg tardama: „Nereik man žodžio paiko";
Kita, rankas sugraibius niekšo tojo,
Jas suveržė savim krūtinės prieky, —
Surakintasis jau nebeskėtriojo.
Pistoija, tu, Pistoija, kas tau lieka
Jei ne ieškoti liepsnose sau galo,
Kai blogybe vaikai tėvus prasiekia.
Išvaikščiojęs gelmių nemažą galą,
Aš neradau prieš Dievą tiek puikybės
Net karžygy, kurs pas Tebus atšalo.
Nubėgo, lūpą dantimis sugnybęs:
O toks centauras Fučį nor draskyti
Ir rėkia šėldams: „Ieškau to bjaurybės".
Maremoje vabzdžių tiek nematyti,
Kiek mirga vabalų bjaurių ant jojo
Paslėpsnių ten, kur gauna mūsų lytį.
Ant sprando jam užkopęs, raitas jojo,
Sparnus išskėtęs, kažkoks didis smakas, —
Kas jį paerzina, tuojau liepsnoja.
Man vadas aiškino: „Žiūrėk, — čia Kakas;
Jam vykdavo paleisti Aventino
Kalnų paslėnėmis kraujų latakas.

Jis kitą, nei jo broliai, kelią mina,
Nes jo vagystė tur apgaulės prado,
Kai galvijus išsivedė kaimyno
Bet liūdną pabaigą gudrybė rado
Iš rykščių Herkulio: vagis laimėjo
Rods šimtą, tų dešimts, tur būt, be žado".
Mums bekalbant, centauras dingo vėju,
O priešais trys greiti kipšai kažkoki;
Nė aš, nė vadas jų nepastebėjo,
Kol ties ausim suriko: „Jūs kas toki?"
Čia mudviejų kalba staiga nutrūko,
Į juos tad kreipiamės tuoj, atitokę.
Aš nežinojau, kuo vardu kipšukai,
Bet, kaip dažnai, įvyko šitą sykį,
Kai, kalbant jiem, netyčiomis išspruko
Ir vardas: „Cianfa kur mums atsiliko?"
Čia mano smilius prie burnos pridėtas
Pasakė, tartum, vadui: tu matyki.
Gal tu, skaitytojau, tikėti lėtas,
Tad, ką išgirsi, netikėt kas gina,
Jei nuotykis ir man vos įtikėtas.
Kai dėmesį man trys kipšai rakino,
Toks driežas kojomis šešiom atklišo
Ir, griebęs vieną kipšą, sukabino.
Dviem vidurinėm kojom pilvą rišo,
Alkūnes gi suspaudė pirmutinėm,
Paskui į veidus iltis jam sukišo;
Biauzdas suimdamas pasturgalinėm,
Praleido uodegą pro tarpą rietų
Ir atrėmė rėžy nugarkauliniam.
Taip niekad apyniai nebus aprietę
Stipriai medelio, kaip dvasia - engėja
Apnarpliojo kažkokį florentietį.
Paskui, lyg šiltas vaškas, sukrekėjo,
Abu į kamuolį ir vieną odą;
Ir viens ir kitas visiškai kitėjo,
Lyg karšty svylanti balta paklodė
Ar popieris kaitroj, kol nepajuodo,
Baltumui nykstant, sugruzdimą rodo.

Matydami tai šūkavo anuodu:
„Vaje, Agneli, padarei naujieną —
Nė du, nė viens po kiaukuru tuo juodu".
Abi jų galvos jau sudarė vieną,
Paskui veidai į krūvą susiliejo,
Ir skyrium jau sunku pažint kiekvieną.
Štai rankos matomos tik dvi abiejų,
O kojos, blauzdos, pilvas ir krūtinė,
Sutapę, — sąnariai nepaprastieji.
Visai išnykus išvaizdai gimtinei,
Abu, — tačiau nė vienas, — kurkule tam
Rėpliojo neskubiai nauja šlykštynė.
Lyg driežas šiaip vidudieny saulėtam,
Mirgėdamas krūman iš krūmo irias,
Nes, kas daryti karščio nugalėtam;
Taip puolė ten, kur tvarsėsi suniręs
Tas kurkulas, judri angis mažiukė,
Labai juoda, dėmėta, lyg pipiras,
Ir vietą pryšaky, per kur įplukę
Gyvybės sultys mums, vienam pradūrė
Paskui išsitiesė atkišus snukį.
Užgautas tyli, į tą angį žiūri
Ir žiovauja; toks žiovulys užėjo,
Lyg karštligė, ar miegas koks užbūrė.
Jisai į angį, šį į jį žiūrėjo;
Jam iš žaizdos, o tai pro josios žiotį
Garai ištvinę susiliedinėjo.
Gali dabar, Lukane, tu nustoti
Didžiuotis Sabelu arba Nasidžiu,
O paklausyk, kas monai išgalvoti;
Ir Kadmo su Aretuza Ovidžiui,
Jei žalčiu vyko tas paversti,
O šioji šaltiniu, aš nepavydžiu;
Nes dvi į vieną prigimtis suleisti
Nebandė tie, kad lytys pakitėtų
Abi, kaip to iš jų manyta geisti.
Ir štai kaip mainos tuodu užkerėtu:
Kai uodega angies į dvi suskilo,
Žmogus abu keliu krūvon sudėtu

Suspaudė taip, jog blauzdos tuoj sugilo
Viena kiton, o kaulai susigėrė;
Visi randai, kur sutapta, išdilo.
Iš uodegos šiai kojos susitvėrė,
Tam — uodega iš kojų; suminkštėja
Angies žvynai; tam — oda stingsta, žėri.
Žiūriu, — to rankos pažastėm trumpėja,
O šiajai letenėlės tiek praplinta,
Kiek ilgio to sutrumpintos turėjo.
Pasturgalinės gi sudėtos kinta
Nariu, kur vyrai užsidangstę laiko,
O tojo slėpinys suskilęs krinta.
Paskui garai varsoti išsidraiko
Ant jų; plaukai tada vienam pražūva,
Kitam gi auga ir užaugę laikos;
Čia vienas stoja, kitas gi pargriūva;
Akim neliauja viens kitam grasintis
Ir snukiai bruožais atmainos pasriūva.
Stačiasis tam iš smilkinių kabintis
Tiek ėmė medžiagos į savo žiotį,
Kad ausys pradeda žanduos gamintis,
O likučiai, ausims nesunaudoti,
Didoką nosį sudaryti leidžia
Ir lūpoms išsipūst, kiek reik į plotį.
Tad gulintysis snukį priešais skleidžia,
Abidvi gi ausis gilyn, lyg sliekas,
Įtraukia, jeigu jį kas nors pažeidžia.
Liežuvis (neužrėks pirmiau jo niekas)
Dabar suskilęs, dvišakas kabojo, —
Anam sulipo; garas jau nedriekias.
Dvasia šliužu iš žmogaus pakeistoji
Per klonį šnypšdama tuoj pasileido,
Ši paskui tą putodama lapnojo.
Paskui atsigręžė naujuoju veidu
Ir tarė draugei: „Buoso šiam uolyne,
Kaip aš kadaise, kniubščias tepaskraido“.
Taip pamačiau septintąjį klaikyną,
Kaip kaitosi gelminiai vilkalokiai;
Nepyk, jei plunksna perkeistai nupynė.

Nors akys, apvilktos migla kažkokia,
Neįžiūri, o sielą drovis krato,
Bet anaiptol ne tiek mažai nuvokia,
Kad nepažintų Pučijaus Šenkato,
To vieno iš trijų sėbrų bendrovės,
Kurs neįkliuvo į keitimo ratą,
O trečias, — tau Gaville verksmo srovės.

XXVI GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, aštuntasis skyrius, — klastingi patarėjai. Uliksas ir Dijomedas. Ulikso (Odisejo) kelionė ir mirtis.

Būk sau rami, Florencija garsioji:
Žemes ir jūras tavo sieksniai liečia
Ir skambų vardą pragare nešioji.
Čia tarp vagių matau, — penki piliečiai
Tavieji, del kurių nemalonu man,
O tavo garbę jie savaip nušviečia.
Bet, žinant poryčio sapnų tikrumą,
Nebeužilgo tau akis ims mausti,
Jei ne kas kita, Prato kartūs dūmai.
Jei taip, jei Dievas tur tave nubausti,
Teateinie greičiau valia teisėjo,
Kad, senstant man, labjau neimtų spausti.
Iš čia pakilę lipt aukštyn turėjom
Laiptais, kur buvom uoloje žinoję;
Čia vadas, vedinas manim, lypėjo,
Paskui į kelią nepramintą stojom
Ir slinkome viršum grubaus uolyno,
Kur rankai reik nuolat vaduoti koją.
Labai krimtausi, net dabar nežino
Ramybės siela del daiktų matytų,
Bet protą atsargumas surakino,
Kad nedorais keliais nesiblaškytų,
Ir, brangindamas savo žvaigždę šviesią,
Įgyto labo jis nepraganytų.
Lyg žemdirbys, kad gulti išsitiesia
Kalnelyje, kai visatos žibintą
Jis turi paslėptą kažkur toliese,
Kada uodai sugulus musėm spinta,
Pamato klonį su sodų arimais,
Švitėjančiom žibutėm išdabintą;

Taip lygiai blizga man liepsnų siautimai
Ašmam skyriuj, ant skliausto mum užėjus,
Kai akys padugnėj skrajoti ima.

Lyg meškomis kerštavęs Elizejus
Pamatė Elijo ratus benykstant,
Arkliam plačion padangėn tiek nuskriejus,

Jog akimis juos vytis sunkiai vyksta,
Tik grumulys liepsnos erdvėj plasnoja,
Kaip debesėlis, ir beveik išnyksta;

Taip ugnys tilto apačia liepsnoja,
Jose lyg vogtas daiktas koks įdėtas,
Nes po prakeiktą paslėptą nešiojas.

Ant tilto stoviu ir imu domėtis,
Stipriai įkibęs į atšaižą mūre,
Šiaip, būčia kritęs, net nepastūmėtas.

Vadovas į mane atidų žiūri
Ir taria: „Dvasios liepsnose", pridėdams:
„Jos dėvi kiekviena, ką susikūrė".

Aš pasakiau: „Iš tamistos girdėdams
Tvirčiau tikiu, nors ir patsai spėliojau,
Kad vėlės čia, be to paklaust norėdams,

Kas toks anoj ugnelėje liepsnoja,
Toj dvišakoj, kur styri, lyg iš laužo,
Etoklui paruošto su broliu jojo?"

Jis aiškino: „Viduj ugnis užgniaužė
Uliksą ir Djomedą; jie sujudo
Vienaip klastaut, vienaip bausmė juos graužia.

Kūrindamies graudinasi abudu
Del to vylingo arklio vartuos Trojos,
Iš kur romėnai ėmė kilmei grūdo.

Čia už klastingus darbus jie sielojas,
Išveržusius Deidamijai Achilą;
Ir už Paladę jiem bausmė kartojas."

„Jei galima iš jų, kur šitaip šyla,
Išgirst koks žodis", maldavau: „Geriausias
Vadove, leisk, meldžiu, išgirst jų bylą;

Tikiuosi, man palaukti neuždrausiąs,
Kol gaus liepsna dviragė atsiirti;
Matai, kaip juos išgirst nor mano ausys."

Jis tarė man: „Tu vertas tik pagirti
Už tokį norą; jį patenkint laikas,
Tačiau neduok liežuviui savo virti,
Leisk man kalbėt su jais, žinau, ko sveikas
Iš jų norėtum; šiaip jie gal supykti,
Tau kalbinant: mat, viens ir kitas graikas."
Paskui liepsnom artyn bebaigiant vykti,
Kai metas jau pakalbinti atėjo,
Prabilo vadas pažadui atlikti:
„Ei judu, suglausti ugninio vėjo,
Jei įtikau, kol švietė dienos meilios,
Ir jei pakelt jūs vardui prisidėjo
Sudėstytos galingos mano eilės,
Sustokit, viens iš jūs tegul pasako,
Kur, kaip jį palietė likimo peilis?"
Čia aukštesnysis ragas kiek atako,
Ir suplepėjo jo viršūnė tykiai,
Lyg padėta ant skerso vėjo tako;
Paskui, viršus liepsnelės juda, mykia,
Lyg burną ir liežuvį ji turėjo,
Ir aiškiai pradeda kalbėt: „Klausyki!
Kai palikau aš Circę prispaudėją,
Iškentęs per metus nelaisvę klaikią
Gaetoje, — taip pramintoj Enejo,
Nė seno tėvo slaugymas, nė vaiko
Lipšnumas, nė jausmai, koki pritiko
Turėti man žmonelei, nesulaiko,
Ir aš, lyg veikiant kažkuriam stumikui,
Į platųjį pasaulį vėl veržiausi
Patirt gudrybių ir keistų dalykų.
Tad leidžiuosi į vandenį plačiausią
Laive prie nedidžios kompanijos,
Man ištarnavusios ištikimiausiai.
Plaukiu, krantus lankydams, lig Ispanijos,
Lankau Sardiniją, lankau Maroką,
Visas salas Mediteraneos.
Man su draugais dienų skaičius prinoko,
Kada atvykome į siaurą žiotį,
Pro kur į priekį niekas neprašoka,

Nes Herkulio stulpai įspėja stoti.
Mums dešinėj Sevilija išnyko,
Kairėj gi Ceutos pakraščiai migloti.
„Vyručiai“, aš tariau: „štai mes atvykom
Į vakarus, pavojų nugalėję
Šimtus, kai jums nedaug dienų jau liko
Budėt pasauly, ar rankas sudėję
Rymosite, žygiuot nepamėginę
Pasauliui, kur žmonių nieks neregėjo.
Galvokit, aukštą kilmę atsiminę.
Kaip gyvuliams tvarkytis jums netinka,
Bet siekt didesnę patyrimo žinią.“
Draugams ši prakalbėlė sielon sminga,
Visi jie veržiasi, kur pasakyta,
Dabar sudrausti juosius žodžių stinga;
Tad laivo sukam uodegą į rytą,
Irklais sparnuoti pradedam paikystę
Ir iš kairės bangas po savim ritam.
Žiemių atšiaurio žvaigždės išsivystė
Vidunaktį, tačiau pietų taip blanko,
Jog, rodės, ant bangų negal išlysti.
Penkis kartus giedriai mėnulis lanko
Mus vandenyne, tiekkart temsta vėliai,
Nuo valandos, kai šiuos pavojuos slankom.
Štai kalną pastebim ūkų šešely,
Baisiausiai didelį, iš tolo juodą, —
Aš tokio niekad nemačiau. To deliai
Pradžiungame, bet tai trumpa paguoda:
Iš naujo krašto viesulas pasukęs,
Į silpną laivo pryšakį suduoda;
Laivelis tris kartus toj vietoj sukas,
Ketvirtą gi — pasturgalis iššoka
Aukštyn, o pirmgalys į gelmę brukas.
Čia marios deda mus į amžių voką.“

XXVII GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, aštuntasis skyrius, — blogi patarėjai. Guido da Montefeltro.

Išsitiesė pasakius ir iš lėto
Liepsna tylėdama šalin nuėjo,
Kaip kad jai leista malonaus poeto.
Bet štai kita, kuri už tos judėjo,
Mums akį savo skiauture vilioja,
Iš kur nė šioks, nė tokis garsas ėjo.
Lyg tas Siciljos jautis kad riaumojo
Išsyk balsu kūrėjo (ir teisėtai),
Kuris jam bruožus kaltu išvadžiojo,
Paskui gi unkstė, baisiai mykė, — spėtai,
Kad viduje tas padaras varinis
Tur gyvą kenčiantį betką įdėtą;
Taip čia dejavimas užsirakinęs,
Lyg nesurasdamas išlysti kelio,
Pavirsta švankštimu kančios gelminės.
Bet, kai tik balsas iš liepsnos viršelio
Išsimušė ir ėmė taip virpėti,
Kaip buvo tvarkomas kokio žmogelio,
Išgirstame: „Ei tu, su kuo kalbėti
Turėčia noro, posakį sugavęs
Lombardišką: „Nūnai gali krutėti",
Gal ateinu kiek tiek pasivėlavęs,
Bet padaryk man pašneka prabangą,
Negaila, nors degu, matai, man sàvęs.
Rods neseniai į šią gelmių padangę
Esi atėjęs iš žavios lotynų
Šalies, iš kur smukau į karščio angą;
Sakyk, taika su romanu — kaimynu
Ar karas? mat, mane gaivino oras
Tarp Tiberio šaltinių ir Urbino".

Žemyn žiūrėjau galvą aš nukoręs,
Kaip štai vadovas bagst pirštu į šoną:
„Lotynas jis, kalbėk, kiek liepia noras".
Atsakymui turiu iš anksto toną,
Ir nelukčiodamas esu prataręs:
„Taip, dvasia, įkišta liepsnų sijonan,
Gimtoj Romanjoj nuolatinis karas, —
Tironų geismuose matyti kraujo,
Nors, kai buvau, nė kovėsi, nė barės.
Ravenoj nuo seniai nėr nieko naujo:
Polentų vis matai spalvotą vytį,
Kai, Cerviją apsiautę, viešpatauja,
O žemę, gavusią tiek išlaikyti,
Po tam, kai prancūzus stipriai suaudžia,
Žali nagai vėl nusistvėrę lyti.
Verucchio kudliai, sens su jaunu, skaudžiai
Montagnos skriaudimu pasižymėję,
Ten, kur pirmiau, dantis suleidę, graužia.
Lamonui ir Santernui kilę vėjai
Iš balto lizdo atpučia liūtuką,
Kurs žiemą-vasarą kryptim kitėja;
Pilis, kur Savio vandens šonu suka,
Ir ji prie kalno klonyje tur guolį,
Nešioja laisvės ir nelaisvės ūką.
Bet pasakyk dabar, kas tu, varguoli,
Geresnis būk, už tuos; pas žmones tavo
Darbai ir vardas tenesie prapuolę".
Paskui ugnelė, tartum, sualsavo
Savotiškai; viršūnė suplasnojo
Į šen - į ten, kol šiuos žodžius išgavo:
„Jei aš žinočia, kad dabar liepsnoju
Prieš asmenį, kurs žemėn gal parklysti,
Viršeliai vėl nutiltų, suvaitoję;
Bet niekas grįžt iš čion negali drįsti,
Tačiau, jei tai, ką čia girdžiu, ne monas,
Aš atvirai pasisakau niekšystę:
Iš karžygio tampu aš pranciškonas,
Manydams: pataisys mane juostelė,
Ir būt tikrai atgriebęs naujas stonas,

Jei didis kunigas, kad jį paraliai,
Būt neįtraukęs į kaltes senąsias;
Delko ir kaip, išgirst bus neprošalį.
Kol raumenų ir kaulų apsitaisęs
Buvau paveikslu, motinoje gautu,
Mane ne liūto, lapės valdė teisės.
Suktybių vingėtais takais keliauti
Gudriai mokėjau, viskas puikiai kūrės,
Net mano vardo aidą svietas jautė.
Kada pasijuntu jau atsidūręs
Ant nulenkto žemyn gyvybės lanko,
Kai reik nuleist ir surangyti burės,
Kas švietė man pirmiau, dabar nublanko;
Išsipažint ir atgailaut atsėjo;
Vargeli mano! laimė buvo rankoj,
Jei ne vadovas naujas farizejų,
Pradėjęs grumti šone Laterano
Ne saracenų veislę, ne judejų,
Kurie krikščionims priklausyt nemano,
Bet tuos, kurie nebėgo Akrų imti,
Ir neprekiavo žemėje sultano;
Nežiūri jis į pašventimo rimtį,
Į savo padėtį, į mano liną,
Kuris, apjuosęs, verčia kūną rimti;
Tik, kaip Silvestrą šaukė Kastantinas
Į Sirattį iš parkligės vaduoti,
Taip lygiai jis mane parsivadina,
Kad karščiuoja aš jo puikybės votį:
Jis klausia patarties, — aš nesižioju;
Man rodės, taip tik girtas gal klajoti;
Jis tarė: „Nesirūpinki rytojum,
Aš išrišu, bet teikis pasakyti,
Kaip Penestrinas parsiblokšt po kojom;
Juk dangų užrakint ir atrakinti
Galiu, kaip pats žinai, nors raktų šiųjų
Mūs pirmataks nesugeba laikyti".
Apkvaitęs nuo jo išvadų rimtųjų,
Ir ypač tylint rods blogiau būt kliuvę,
Sakau: „Tėveli, jeigu iš tikrųjų

Grąžinsi sąžinę, kokia ji buvo,
Tariu: daryk nedaug, žadėki gausiai,
Tu džiūgausi, o priešai bus pražuvę".

Man mirštant štai vėlės Globėjas klausia
Atėjęs; bet juodasis cherubinas
Jį pertaria: Jūs matote? gražiausia!

Neduosiu, su manim keliaus vaikinas;
Kadangi davė kreivą patarimą,
Laikau, į kuodą jam įsikabinęs;

Neatgailavus nėr nė išrišimo;
Ir atgailaut, nemanant mesti blogo,
Netinka, — žodžiuos nėr susivedimo.

Vai, vargas - vargas man, nelaimės žmogui!
Patyčioms, velnias nešdamas, man tarė:
Manei, gal būt, kad logikos nemoku?

Į Mino prieangį mane nuvarė,
Šis aštuonisyk savo klubą kietą
Aprangė uodega ir širsdams barė:

Jam, sakė, duokit šiltą, dengtą vietą.
Man žuvusiam matai, kur smegti teko,
Dėvėt liepsnas širdim skausmu aplieta".

Kai prakeiktasis viską pasisakė,
Jo plepanti liepsna šalin svyravo,
Viršūnė tik drebėjo, smarkiai plakė.

Tad ėjome: aš paskui vadą savo,
Slenksčiu - slenksčiu augštyn į kitą skliautą
Ant griovio, kur žmogus kankintis gavo

Intrygų kerpėm sąžine apkrauta.

XXVIII GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, devintasis skyrius, nesantaikos platintojai. Mahometas, broliukas Dolcino, Pier da Medicina, Curio, Mosca, Bertram dal Bornio.

Jei kas kuomet išpasakot mėgintų
Matytas mano čia žaizdas ir kraują,
Ir tai — žodžiu prastu, nepadabintu,
Jam nepavyks: mat, žodis reikalauja
Galybės tam tikros, taip pat ir protas
Tiekybei turinio jau netarnauja.
Ir jei atgytų visas Puglios plotas
Parodyti istoriškojo baro
Aikštėj minias, žiauriu kardu išklotas,
Kur Romos vyrams riaušės pasidaro,
O priešai prirenka žiedų vežimą, —
Kaip piešia Livijus gerai tą karą; —
Jei vėl regėtum kraujo praliejimą
Grumtynėse Roberto Guiskardo,
Ar Ceperano kauluotą arimą,
Kur Puglios apgavikai laimę ardo,
Ar žvilgteltum į Tagliacozzo pusę,
Kur be ginklų laimėjo sens Alardo;
Jei atsistotų čia visi prie mūsų
Begalviai, sužeisti, praskriosta bamba,
Neatvaizduotų šio kraujingo rūsio.
Mažiau bačka, prakiurus dugnui, bamba
Už tokį, kurs žiūriu, — ateina plyšęs
Nuo pasmakrės lig ten, kur vėjai skamba:
Tarp kojų žarnas tempia, lyg parišęs;
Širdis matyt ir tas grepšys išvirtęs,
Kur mėšlu kinta koks skanusis kyšis.

Kai aš žiūriu į jį akis įkirtęs,
Jis — į mane praskėsdamas krūtinę
Ir tardamas: „Matai, kuo aš pavirtęs!
Taip Mahometą laiko sugadinę!
Prieš pat mane sau eina verkdams Ali,
Lig smakro perskelta jo smegeninė.
Visi kiti, kiek jų matyti galim,
Griovikai sielų, atskalos skleidėjai
Pasauly, čia gi tokią kenčia dalį.
Viens velnias užpakaly mūs budėja
Ir tuoj kardu kiekvieną sukapoja,
Kai tik, paskirtą ratą jau apėję,
Mes vėl prieš jįjį esame sustoję;
O žaizdos gauna visiškai užgyti,
Kol tokį liūdną kelią minam koja;
Bet pats tu kas? iš aukštumos žvalgytis
Ir slankiot tau gal pravartu dabar čia;
Gal kaltę nuo bausmės manai slapstyti?“
„Nė miręs jis ligšiol, nė kaltės verčia
Atvykti čion“, prasitaria vadovas:
„Ateina apžiūrėt šią baisią kerčią,
O aš iš mirusių, — jam palydovas,
Skersai - išilgai pragarą vedžioju, —
Žinok tai, meldžiams, abejoti liovęs“.
Daugiau kaip šimtas dvasių tuoj sustojo
Ir leido į mane žvilgsnius žaibuotus,
Pamiršę net kančias del žodžių tojo.
„Tu pasakyk Dolcinui, kad ginkluotųs; —
Juk šviesią saulę tuoj regėsi, rodos; —
Jei jam privengtinos su manim puotos,
Tur maisto prisikraut, nes sniego klodas
Gal Novariečiui pergalėt padėti,
O šiaip reikės tam trauktis, nusibodus“.
Čia Mahometas baigdamas kalbėti,
Jau laikė koją eit šalin pakeltą
Ir ėmė vėl po žingsnio žingsnį dėti.
Štai kitas nosim lig kaktos nuskelta
Turėjo gerklę perskriostą ir žiotį,
Ausies gi jo vienos ieškotum veltui;

Sustojęs su kitais čia pažiopsoti
Pračiaupia mūs akivaizdoj pažiaunes,
Pradėjusias tuoj raudonai rasoti,
Ir taria: „Tu, kurio kančia negauna
Pasiekt, matytas šalyje lotynų
Kadais, jei panašumas neprigauna,
Tu atsiminki Petrą Mediciną,
Kai grįši vėl, kur tas gražusis klonis
Vercelli su Marcabo surakina,
Įspėki du geruoju Fano žmones:
Man Angiolello ir Gvidono gaila,
Kad, jeigu pranašaut gavau malonės,
Abudu klius į negyvųjų eilę,
Mesti iš laivo jūron ties Cattolica
Per žiaurų klastadarį pirmaeilį.
Nuo Kipro, vandenyne, lig Maiolikai
Tokios niekšybės neteikė Neptūnui
Nė marių vagys, nė tauta Argolikų.
Vienakis klastininks, esąs galiūnu
Šalies, kuri karčiai mūs vieną žavi,
Jog mini ją visu drebėdams kūnu,
Kvies pasitarti juos abu pas save,
Ir šposą jiem iškirs, jog prieš Fokarą
Liks, Dievui įžodžio daryt negavę".
Tuomet aš jam: „Jei nori pats, kad gerą
Tavęs minėjimą įgyčia, tarki,
Kas šis, kuriam iš veido taip negera?"
Čia draugą sužeistą ranka aptvarkė:
Žiaunas aptaisęs, burną pražiodino
Ir rėkė: „Tyli, gerklę jam sudarkė.
Iš Romos ištremtas, jis Cezarį mokino
Dvejonę mest: pribrendusį dalyką
Kas tuoj nevykdė, esą, tas graudinos."
Koks baimingas man rodėsi šį sykį
Čia Kurijonas, neturįs liežuvio,
Kuriuo kadaise jam garsintis vyko.
Štai toks bepirštis, jo delnai nugriuvę,
Tik rankų stagarais tamsoj švytruoja,
Krūtinė ir veidai krauju pasriuvę;

Suriko: „Moską, atmeni, vaizduoju,
Nelaimei tarusį: Kad veikt, tai veikti,
Del ko toskanų veislė aimanuoja;“
Pridūriau: „Tavąją turės nuveikti
Mirtis“. Čia jis ant skausmo skausmą krauja
Ir eina liūdesiu turėdams svaigti.
Aš, pasilikęs dar žiūrėt į gaują,
Matau, ko pasakot nė pamėginti
Nedrįsčia kam be dokumentų saujoj;
Bet ima sąžinė mane drąsinti,
Kaip tikras draugas, sąmonės teikėjas
Visiems, kas švarumu jos gali gintis.
Atsimenu, lyg šiandien tik regėjęs: —
Toks be galvos žmogus žingsniavo, skubo,
Kaip ta gauja, kentėti sugarmėjus;
Tačiau, jis galvą rankoje už čiubo
Atkišęs nešėsi, lyg kad žibintą.
„Oi, varge“, tarė ir sustojęs kniubo.
Šviesa iš jo akių į jį krinta,
Iš vieno buvo du, ir viens iš dviejų:
Bet kaip? klausk To, kurio valia tai kinta.
Prie tilto pažemės jis prisišliejo
Ir rankoj galvą kilst, o toji graudžiai
Šių žodžių, lyg žarijų, mum paliejo:
„Matyk dabar, kaip sunkiai mane baudžia,
Žmogeli gyvas, atvestas, kur mirę;
Sakyk, ar kenčia kitas kas taip skaudžiai?
Kai pasakosi grįžęs, ką patyrei,
Sakyk: — su Bornu Bertramu mačiausi,
Kurs karalaitį krypt į blogą spyrė.
Supykdžiau tėvą su sūnum griežčiausiai;
Pats Achitofelis taip Absalono
Širdies piktai prieš Dovydą nėr rausiąs.
Bet kad skirybą suruošiau tarp ponų,
Nešiojuos, varge, smegenis atskirtas
Nuo jų šaknies, kuri šio kiaušo šone.
Čia pasireiškia teisingumas tvirtas.“

XXIX GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, devintasis skyrius, — nesutikimų platintojai. Geri del Bello. Dešimtasis skyrius. Visoki padirbinėtojai. Metalų padirbinėtojai. Grifolino ir Capocchio.

Tie žmonės sukapoti, sudraskyti
Sujaudė sielą; akys taip pritvinko,
Kad ašarom graudžiom ketino lyti.

Bet vadas barasi: „Ar šitaip tinka
Žvalgytis, be atodairos nugilus
Į prakeiktųjų sužeistų aplinką?

Dar taip nebuvo tavo akys smilios;
Gal tu manai susekt vėlių skaitlinę?
Bet šitam kloniui dvidešimts dvi mylios; —

Mėnulis jau po mudviem tur nakvynę,
Tad maža lieka suteikto mum laiko,
O daug regėt dar esame ketinę".

„Jei priežastį", sakiau nelaukdams štai ką:
„Žinotum, kodel ten žiūrėjau godžiai,
Stovėti man nebūtum skyręs saiko".

Vadovas yrėsi, aš nenuobodžiai
Sekiau bebaigdamas pradėtą mintį:
„Toje duobėj, (pridurti mano žodžiai),

Kuri man akį gavo prirakinti,
Viens sužeistasis, — rodos, iš šeimynos
Maniškės — skaudžią bausmę tur pažinti".

O vadas man į tai: „Tegu sau žinos;
Neduoki širdžiai jaudintis del jojo,
Kitur žiūrėk; tevalgo, ką gaminos;

Mačiau, — iš tilto apačios grumojo
Jis tau pirštu, ir kumščią, rodos, kėlė;
Kiti „Geri del Bello" jį šukčiojo.

Buvai užtrukęs pats tą valandėlę
Prie Altafortės, anglų dvarininko,
Nepamatei, kaip tas nutolo vėliai".
„Žiauri mirtis", tariau, „kur jį parinko,
Vis liekti neatkeršyta, vadove,
Nė vieno iš niekšybės dalininkų.
Jis pro mane su panieka prašovė,
Ir nenorėjo nė kalbėti, rodos,
Tad man širdy giliau dabar jis stovi".
Šnekčiojant mudviem žingsniai nenuobodūs
Lig slenksčio veda, kur kita lindynė
Matyti būtų, jei ne rūko klodas.
Kai mes jau galutiniam vienuolyne
Daubų baisiųjų buvome, kai josios
Jau aiškiai savo atskleidė šeimyną,
Visokios raudos, lyg strėlos aštriosios
Kirčiai, krūtinę gailesčiu nusmelkia, —
Kemšuos ausis, klausyti nevaliosiąs.
Kiek skausmo rudeniop Kijanos pelkėj
Gal pasireikšti ir šaly Maremmos,
Taip pat, Sardinijos kraštais kiek dvelkia
Karčių dejavimų, — krūvon suėmus,
Tiek buvo šiam rūsy, kur baisiai dvokė,
Lyg gangrenuotą žaizdą uostyt ėmus.
Čia mes nuėjome uola ilgoka
Lig pat briaunos, į kairę reikiant eiti;
O mano akys, padugnėn įšokę,
Smalsavo jau, kur Didvaldos tarnaitė,
Neklaidingoji viešpatė Teisybė,
Padirbinėtojus bausmėm suraitė.
Vargu skaudžiau paveiktų mus sudribę
Eginoj žmonės, mirtimi pasmėlę,
Kai oras buvo pilnas nesveikybių,
Kai visos gyvastys lig vabalėlio
Išgaišo, o žmonijos veislę seną
Dievai iš skruzdėlių kiaušų prikėlė,
Jei tai tiesa, ką mūs poetai mena, —
Kaip paveikė šiurpus rūsys, kai randam
Vėles, kurias čia nuodėmės kedena:

Kas kniūbščias šliaužia, kas kitam ant sprando
Užlipti stengiasi, kas repečkioja
Delnais ir liūdną guolį keisti bando.
Keliaujam tylomis, už kojos koja,
Atkreipę į ligonius ausį, akį;
Jie guli, atsistoti nevalioja.
Žiūriu, — pečiais du kuopon susiplakę,
Kaip puodai ant ugnies greta padėti,
Nuo kojų lig kaktos šašais apkrekę;
Iš tikro pusbernis, turįs skubėti
Šukuot arklių, kada jau ponas laukia,
Ar rūpi jam greičiau nueit ilsėtis,
Taip sparčiai šepečiu geru netraukia,
Kaip šiuodu kūną žiauriai lupa, trina
Nušašusį ir knietintį, nors stauki;
Lyg peilis, kad lydekos skuta žvyną,
Ar gremžia žuvį dar didesnę kokią,
Taip jie nagais šašus valyt mėgina.
„Ei tu, draskąs save nagais, nustoki“,
Pradėjo vadas kalbint vieną jųjų:
„Ir replių vietoj jų čia nevartoki;
Tik pasakyk, lotynų ar yra tarp tųjų,
Kur čia viduj; tau linkime abudu,
Kad nesudilintum nagų aštriųjų.“
„Lotynai esava, lotynai mudu,
Nuparkę, kaip matai“, jų viens pasakė
Pravirkęs ir, kas mes, žinot panudo.
Jiem vadas taip: „Veduosi gyvaakį
Iš rūsio - griovio vėl į rūsį - griovį,
Norėdamas Gelmių išrodyt traką.“
Čia tuodu, viens nuo kito atsimovę,
Drebėdami prie mànęs stačiai brukos,
Taip pat viens kitas buvęs jų bendrovėj.
Gerasis vadas į mane tuoj sukos
Man tardamas: „Ką nori, jiems sakyk tu;“
Ir aš, jam leidus, pradedu netrukęs:
„Geidžiu, kad jūsų atmintis paliktų
Nepamiršta pasauly tarp draugijos,
Ir kad daug saulių šviesti jai pavyktų.

Pasisakykite, kas per vieni jūs,
Kur gimėte? nors šlykščios ligos riena,
Jums reik pasisakyt, drąsos įgijus".

„Aš nuo Arezzo; Albero da Siena
Lauže sudegint liepė", viens kalbėjo:
„Bet ne per tai kliuvau į Daubų sienas.

Tiesa, jisai mane kažkaip girdėjo
Juokaujant: „Oru pėsčias moku eiti,"
Kadangi išminties nedaug turėjo,

Užsigeidė matyti mano greitį,
Ir, kad nepaverčiau jo į Dedalą,
Jo tėvas toks mane ant laužo kaitė.

Aš įkliuvau į Pelkių patį galą,
Alchimija, mat, mano nusidėta,
O Minas teisingasis ten juos valo".

„Ar buvo kur," tariau aš į poetą,
„Tiek nerimtų žmonių, kaip Sienos mūre,
Jei Francija čia būtų nutylėta?"

Nušašėlis tuoj kitas neišturi
Ir man atsako: „Ne toksai jums Stricca, —
Jis išlaidas darydams apsižiūri;

Ne toks ir Miccolo, kuris gvazdikui
Sode pirmasis tikrą vietą randa
Ir teikia stalui šį kvapsnies dalyką.

Laikyk ne tokiais palaidūnų bandą,
Kur Caccia d'Ascian turtus išdraikė,
Ir Abbagliato savo protą bandė.

Bet kad žinotum, kas tave palaiko
Prieš sieniečius, tai žvilgtelk man gerokai
Į veidą, paskaityk truputį laiko,

Gal įžiūrėsi šaltkalvį Capocchio,
Klastotoją brangių metalų vikrų;
Aš pažinau tave, mane gi tokį

Gali juk atsimint beždžionę tikrą".

XXX GIESMĖ

Aštuntasis rūsys, dešimtasis skyrius, — kitais asmenimis prisimetėliai. Gianni Schicchi. Mirra. Pinigų padirbinėtojai, — meisteris Adomas, Romėnos grafai. Žodžių klastotojai, — Putifaro žmona, Simonas iš Trojos.

Kada Semelė pykstančią Junoną
Keršte prieš Tebų visą tautą laiko
Ir verčia veikti tą pagiežos žmoną,

Pagautas Atamantas ūpo paiko
Užpuola savo moterį beginklę,
Ant rankų laikančią po mažą vaiką,

Ir rėkia: „Na, palauk, užmesiu tinklą
Ant tos liūtienės ir mažų liūtukų;"
Atkišęs gi rankas, lyg žiaurų ginklą,

Išplėšė jai mažytį Learchiuką
Ir, įsiūbavęs į uolyną žiebė;
Žmona su likusiu į jūrą spruko.

Kada trojėnų visavaldžiam stiebe
Užtemo laimė, jis žemyn nukniubo,
Kai Troją su karalium galas griebia,

Tad vargšė, ištremta, liūdna Hekuba,
Pamačius savo Poliksenos mirtį
Ir kraujuose Polidorėlio rūbą

Pajūryje, skausmu taip ima virti,
Jog šuniškai, sumišus, staugia, loja, —
Taip teko protui kenčiančios suirti.

Bet nieks nematė Tebuose, nė Trojoj
Žiaurumo tiek, nė skerdžiant gyvulėlį,
Nė žmogui reikiant amputuoti koją; —

Kiek man parodo dvasios dvi pašėlę,
Kur besikrimsdamos taip greit atskrenda,
Kaip paršai užtvarą sau atsikėlę.

Viena prišoka prie Capocchio sprando,
Dantis suleidžia, žemėn parsitraukia
Ir velkasi, pilve pradrėskus randą.

O Arazzietis, kurs drebėdams laukė,
Taip tarė man: „Tai Schicchi kipšas šitas,
Iš keršto tąjį gruodu skaudžiai braukia".

„Bet jeigu ant tavęs nešoks tuoj kitas",
Prašiau jį: „kolei tarp savęs tie kirkos,
Sakyki, kuo vardu čia pat matytas?"

„Tai Myrrha", tarė: „senmergė ištvirkus;
Šventumo meilės jiji nežiūrėjo,
Klasta į tėvo glėbį įsipirkus.

Pavirto teisėtų jausmų laužėja,
Kitos mergelės išvaizdą sau davus,
Kaip kitas toks, kuris toliau nuėjo;

Šiam gražią veislinę kumelę gavus,
Reik Buosu Donati apsimesti, —
Ir kinta užrašai, jam padiktavus".

Kai tie pasiutėliai jau nusibastė,
Ir akys buvo nuo tenai atšokę,
Bandžiau daugiau bėdos vaikų surasti.

Žiūriu, — štai vienas, lyg skripka kažkokia, -
Bent taip man sąmonė jį atvaizdavo,
Kai prie klubų jam rodos kojų stoka.

Smarki hidropja vargšą taip kamavo,
Kad raumens nariuose jam išputojo
Ir veidas liemeniui netiko savo,

Abidvi lūpos praviros barkšojo;
Viršujė įtempta, antroj nukarta,
Kaip džiovininko, karštis kad terioja.

„Ei, žmonės, be kalčių, kuriems praverta
(Stebiuos, del ko) anga į šitą lomą",
Jis pratarė: „Matykite nubartą

Ir nelaimingą meisterį Adomą.
Turėjau žemėj viso ko ik valiai,
Čia lašo vandenėlio nėr burno man;

Malonūs, vėsūs, vingėmis upeliai
Čiurlendami Arnan nuo Casentino
Pro kalnelius, dirvas, per pievą žalią

Man sielą, atsiminus, taip slogina, 67
Jog atmintis burnoj vis daro sausą
Didesnę, nei liga šio sopulyno.
Valia aukštoji baudžia teisingiausiai, 70
Primindama vietas, kur nusidėjau,
Kad aš dejuočia ir dejuočia gausiai.
Romėnoj florenus padirbinėjau, 73
Variu sudrumsdams veidą Švento Jono,
Už ką ant laužo mestas suspirgėjau.
Bet jei būt leista rast gelmėj Gvidoną, 76
Ar Aleksandrą, arba jo brolytį,
Šaltiniai Brando man neveiktų skonio.
Jų viens jau pragare, jei atbugdyti 79
Gelmėn piktieji neslepia teisybės;
Bet kas iš to; ne man jie pasivyti.
Jei aš nuo kojų būčia nenudribęs 82
Ir šimtmečiu jei bent nužengčia colį,
Būt nesulaikę jokios čia galybės
Pakilt ir eit surasti šunio brolį; 85
Vienuolika aplink skyrelį mylių,
Skersai tik pusmylis, — čia tiek tik tolio.
Per juos aš įkliuvau į šitą skylę, — 88
Prikalbino padirbinėt florenų
Trijų karatų vario teikiant vylių".
Paklausiau jį: „Kas tuodu per gelmėnu, 91
Garuojančiu, lyg vandeniu aplietu.
Iš dešinės šalies už tavo strėnų?"
„Kaip juos radau, taip nejuda iš vietų, 94
Ir nejudės ik tolei", kalvis tarė:
„Kol bus diena paskirta teisti svietui.
Štai ši ant Juozapo gandus sudarė, 97
Ir štai Sinonas, suktas graikas Trojoj,
Dabar gi turi karštligę nešvarią".
Sinonas, pasižeidęs ant anojo, 100
Tur būt del to, kad jį tamsiai minėjo,
Iškėlęs kumščią pampt per pilvą tvojo;
Kaip būbnas koks garsingai sudundėjo; 103
Adomas gi šiam tvykst atgal į snukį;
Ir, rodos, ne silpniau suduot galėjo;

Dar priminė: „Tiesa, esu susmukęs
Ant kojų, negaliu bėgiot padauža,
Bet mano kumščios reikale lengvukės".

Ans tarė: „Taip, bet vedamas į laužą
Rankelėmis nesi toks mitras buvęs;
Tik metalus florenams sparčiai laužei".

„Gerai", jam atkerta Adoms supuvęs:
„Bet Trojoje, kai klausiamas kalbėjai,
Tau suvirpėjo klastomis liežuvis".

„Aš kartą kreivas, tu apgaudinėjai",
Sinonas gynės: „florenu šimtaissyk
Kiekvienu; nė velniai tiek negebėjo".

„Šnekėki arklį tą, manęs nepaisyk,
Begėdi, „tarė tas, kurs gyrės kumščia:
„Gerai tau čia, kad taip darei kitaisyk".

„Ir tau gerai, tegu tos srutos drumsčia
Tau vidurius ir išpučia lig nosies,
Iš troškulio liežuvis tepaunkščia".

Adomas priešinos: „Ar vėl tu žiosies
Niekus man pliaukšt; rėpsotum sau nutilęs;
Tiesa, kad trokštu, išpūstas kaip bosas,

Bet tu ligonis ir dvoki apsvilęs,
O palaižyti veidrodį Narciso
Tave tuoj prisišauktų rankos smilius".

Kai juodu ginčijos, man neįgriso,
Bet vadas pertraukė: „Klausyki!
Beveik jau pykt imu del šito viso".

Kai buvo toki priekaištai ištikę,
Grįžiuos į vadą, kaisdamas iš gėdos,
Net vėl kaistu, lyg kad išbartas tik ką.

Lyg tam, kuriam sapne vaizduojas bėdos,
Nenor, kad tai, kas tenka jam regėti
Tikrybė būtų skaudžiai jį užsėdus,

Taip buvo man, kai negaliu kalbėti,
Nors pasiteisint noriu: šį gi kartą
Mane vadavo žodžiai nutylėti.

„Didesnę kaltę gailestis atsvertų
Šis tavo“, vadas taip mane ramina:
„Tad nusiminti tau visai neverta.

Jei tektų būti, kur susikabina,
Kaip tiedvi vėlės tarp savęs, erzėti,
Atmink, su kokiu vaikščioji kaimynu,
Su nerimtais juk gėda susidėti“.

XXXI GIESMĖ

Nužengimas į devintąjį rūsį. Milžinai aplink šulinį: Nembrotas, Fijaltas ir Antejas.

Tas pats liežuvis čia mane įkando, —
Veidai net raudo, lyg krauju aplieti, —
Čia vėl pagydė, — nematyt nė rando.
Taip panašiai girdėjau apie ietį
Achillo ir jo tėvo, kad netrukus
Išgydanti, jei lig kraujų ką lietė.
Pečius į liūdną duobę mum pasukus,
Reikėjo eit per apgaubimo briauną;
Šneka seniai mūs buvo jau nutrūkus.
Nė čia diena, nė čia naktis. Negauna
Akis nėkiek į priekį prasimušti.
Bet štai trimitas taip stipriai sugriauna,
Jog visa, ką girdžiu, nustojo ūžti;
Tad priešais, kur buvau išgirdęs gandą,
Bandžiau akim praskirti nykų tuštį.
Net, kai Karolius Didžiasai praranda
Laimėjimą nelemtam Roncisvaly,
Trimitai taip nesugaudė Rolando.
Aš galvą kryptelęs į garso šalį
Matau kažkokią aukštabokštę pilį.
„Vadove", klausiau: „ką tai reikšti gali?"
Jis aiškino: „Kas glūdi tamsų gyly,
Sunku iš tolo mum dabar ištirti,
Ir akys gal veikiai būt apsivylę;
Tu pats suprasi, gavęs prisiirti,
Kad pojučiams tikėti nereikėjo;
Kol kas tačiau turėtum pasispirti".
Paskui už rankos imdamas kalbėjo
Širdingai man: „Iš anksto sužinoki,
Kad akys nesiskėstų pastebėję:

Ten stūkso milžinai, ne bokštai koki;
Jie šuliny aplink pasieniu raivos
Visi lig juostos gilumon sušokę.
Lyg debesiui benykstant oras blaivos,
Ir žiūrinčiam iš lengvo atvaizduoja,
Ką matęs buvo jis pradžioj silpnai vos,
Taip man besiiriant garu tirštuoju, —
Link šulinio, dvejojimai praeina,
Nors baimė kyla, veidas prakaituoja.
Kaip Montereggio ruožas apvalainas
Aplinkui bokštus vainiku turėjo,
Taip panašiai ir šioj gelmių buveinėj
Gigantai baisūs šuliny stovėjo;
Dangus ir šiandien kartais jiems grumoja
Grasinančiais aidais griausmų Skelbėjo.
Jau veidą kai kurio sužabalioju,
Matau pečius, krūtinę, pilvo dalį,
Abi rankas nusvirusias prie kojų.
Gamta yra sumanius neprošalį
Neleist gyventi veislei milžininei,
Nes toki žmogžudžiai rūstaut vis gali;
Bet jei ji leidžia drambliui ir banginiui
Gyventi, čia, — kas sugeba galvoti, —
Su pagarba jos aukštą protą mini;
Nes, kur bloga valia, į gudraprotį
Įslinkus, smurto jėgą taikyt ima,
Ten nieks negal pagalbos sugalvoti.
Giganto veidas, tartum buožė Rymo
Prie Švento Petro, baisiai išbujojęs
Ir atitinka kūno sudėjimą;
Iš rentinio, kur jis sukišęs kojas,
Barkšojo tiek stuomens, jei aš nekłystu,
Jog trys friziečiai, viens ant kito stoję,
Plaukų papešti niekaip neprilįstų.
Bet liemenim iki mastų, man rodės,
Bent trisdešimts gerų sprindžių nutystų.
Rafel mai amech zabiet almi, žodis
Toksai iš koserės jo gergždžia, ūžia,
Ausis nepratusias aštriai suskriodęs.

Vadovas sako jam: „Klausyk, žiopluži,
Delko tu rago neputi, kai sielą
Piktai suerzina jausmai įtužę?
Per sprandą delnu trauk, — surasi vielą
Su trimitu, kurs kabo apmatavęs
Krūtinę tau". Kreipiuos į vadą mielą,
Šis aiškina: „Pats neslepia jis savęs:
Tai tikras neišmanėlis Nembrotas, —
Per jį vienos kalbos nėr svietas gavęs.
Eiva, telieka sau, lyg nežinotas;
Susikalbėt nevyktų mums vis viena:
Ar jis, ar jam kalbi, — laiks pranaudotas".
Kairėn pasukę, žengiam slenksčio strėnom
Tolyn ir randam nelabai atokiai
Didesnį, žiaurų tos rūšies gelmėną.
Kas jį suvaldė, pasakyt nemoku;
Bet jo rankas turėjo geležinė
Viela suvaržiusi būdu štai tokiu:
Kairioji surakinta prieš krūtinę,
Už strėnų dešinė; kiek matėm, — laikė
Jo stuomenį penkiom eiliom grandinė.
„Šis išdidybė gavo mintį paiką
Eit rungtis su Jupiteriu galingu",
Vadovas tarė: „čia jis rado taiką;
Vardu Fijaltas; pasekė klaidingu
Keliu, kai milžinai dievus baugino;
Ten keltos rankos amžiams čia sustingo".
Tariau: „Smalsumas man nesiramina,
Kol akys neaptiks dar Briareo,
Nežmoniškai stambiausiojo vaikino.
„Gerai, matyki", tarė: „tuoj Anteą;
Jisai palaidas ir šnekėt tur valią,
Į apačią, kas prašo, keldinėja;
O tas, kur klausi, daug toliau į šalį,
Taip lygiai, kaip Fijaltas, suvaržytas,
Tik pykčio veiduose daugiau rast galim.
Nedarė niekad bokštas pakratytas
Tiek triukšmo, žemei baisiai sudrebėjus,
Kiek čia dabar sujudęs vyras šitas.

Nudiegė baimė, lyg mirtis atėjus,
Kurią iš tikro būčia apkabinęs,
Jei kaustymo nebūčia pastebėjęs.
Tolyn nužengiam kiek, ir štai kankynės
Virš rentinio bestyrinčio Antejo,
Kuris, galvos neskaitant, —penksieksninis.
„Žmogau, neblankstančios garbės rengėjau
Tai vietai, kur nuveikia Scipijonas
Ir veja Hanibalą, kur laimėjai
Pats grobį didelį, — liūtus geltonus,
Ir jeigu būtum buvęs pastatytas
Išvien kovoti su kitais titonais,
Žemiečių veislė būtų gal nekritus,
Paimk ir apačioj mus pastatyki,
Kur sukrekėjo nuo speigų Kocitas;
Pas Ticijų ar Tifą nevaryki;
Nors būtų jie mūs reikale malonūs,
Pats patarnauk, nepykdamas, šį sykį.
Keleivis šis minės tave pas žmones,
Namo sugrįžęs; jis gyvent dar žada,
Jei nelaiku nesusilauks malonės".
Po nusakytų šitaip žodžių vado
Gigantas ima jį staigiuoju ūpu
Ranka, kur Herkulis stiprumo rado.
Virgilis jausdamas, kad jį sučiupo,
„Eik šen į glėbį!" mane pasišaukia
Ir suima, — veik susiliejam grupėn.
Kaip Carisenda, debesys kai plaukia
Pro ją padangėj, rodos, — ima šlyti
Ir veikia žiūrintį kažkaip nejaukiai;
Taip kniumbantį aš gaunu pamatyti
Anteą iš žemai; toj valandėlėj
Norėjau vaikščioti po kitą sritį.
Bet jis dugne mus stato, kai nukėlė,
Kur Judas su Liucipieriu sustingę,
Paskui nelaukdams išsitaisė vėliai,
Lyg laivo stiebas, kiek tik reikalinga.

XXXII GIESMĖ

Devintasis rūsys, — ištikimieji, virtę išdavikais. Pirmoji buveinė — K a i n ė, — artimųjų išdavikai, Mangonos grafai. Mordrec, Focaccia de Cancellieri, Sassol Mascheroni, Camicion de Pazzi.

Antroji buveinė — A n t e n o r a, — tėvynės išdavikai, Bocca degli Abati, Buoso da Duera ir kt. Grafas Ugolino ir arkivyskupas Ruggieri.

Jei gaučiau kur šiurkštaus ir griežto rimo,
Koks tinkamesnis šiam šaltajam rūsiui,
Viršum kurio kiti klaikynai rymo,
Aš savo mintį iš visokių pusių
Stipriau aiškėt priverščia — ir blizgėti:
Bet kas jo duos, — eiliuodams baimėj būsiu,
Nelengvas darbas, mat, apsakinėti
Vėles, sukaišiotas giliai į žemę,
Vos sugebant ištarti „mama — tėti";
Tačiau tikiuos, kad Laumės tos, kur lemia
Amfjonui Tebų miestą pastatyti,
Įkvėps žodžius — vaizdai kils neaptemę.
Ei, jūs, visų niekiausi, sukamšyti
Gelmėj, kurios vien vardas skriodžia ausį,
Galvijais malonėčia jus matyti!
Gelmių pasiekęs padugnę tamsiausią
Toli giliau, nei dvi giganto koji,
Kai aš po aukštą mūrą sau dairausi,
Girdžiu sušunkant: „Na, žiūrėk, kur stoji:
Galvų pėdom neliesk, tačiau, dabokis
Skriaust savo brolius būklėje baisiojoj.
Aš krūpt, paskui stebiuosi atitokęs,
Kad stoviu šalčio sustingdytoj baloj, —
Kur tik matau, — ledai, lyg stiklas kokis.

Nė Austrijoj taip niekad neužšala
Žiemos metu sustodamas Dunojus,
Nė Donas Rusijoj šaltoj be galo,
Kaip čia dabar; tikrai, iš aukšto tvojus
Čion Pietrapaną arba Taberniuką,
Pluta stovėtų sau nesuvaitojus.
Kaip varlės kvarkti iškiša snukiuką
Iš klano tuo metu, kai rūpestingai
Kaimietei rugiapjūtė galvą suka;
Taip pat lig ten, kur rodyt nepritinka,
Įšalę leduose barkšojo vėlės,
Dantim, lyg gandras, belsdamos triukšmingai.
Žemyn nuleistas veidas jų pasmėlęs:
Burna klegėdama ausis baugino,
O liūdną širdį reiškė liūdnos lėlės.
Stovėdams balos aikštėje ledinėj,
Žiūriu, — čia pat ties mano kojom dviese
Galvų plaukais krūvon susirakinę.
„Sunirėliai, pasisakykit tiesiai,
Kas judu?“ klausiau aš griežtai: „kas toki?“
Sužiuro į mane, kaklus ištiesę, —
Jiem bėgo iš akių lašai šiltoki
Ant veido ir burnos ir tuoj sustingo
Blakstienas veržtami, lyg varžtai koki.
Taip nesuspaus į krūvą dviejų trinkų
Kablys; ir, lyg ožiai, kaktas sudūrę,
Krūvon iš pašėlimo susislinko.
Čia vienas, kurs ausų visai neturi
Per šaltį, akimis žemyn nuleistom
Paklausia: „Kodėl taip į mus sužiurę?
Kas tie bičiuliai, jei žinoti geistum,
Juos rastum Albertų šeimos buveinėj,
Jei tik lankas Bisenzio atsiskleistum.
Abu vienų tėvų; jei visą Kainę
Apeitumei, vargu aptiktum vėlę
Verčiau už juos užpelniusią ledainę.
Nė tokia toj, kur širdį ir šešėlį
Tur pervertą strėla nuožmaus Artū,
Ir nė Focaccia; nėgi šitas vėliai,

Kurs man užstoja šviesą, — ir vardu,
Tik jei neklystu, Sassol Mascheroni:
Toskanas būdams, jį žinai ir tu.

Bet mano tau draugystė nemaloni;
Atminki, — su Kamičjonu kalbėjai:
Ateis Carlino pavaduot šiam klony."

Veidų toliau šimtai: apipelėję.
Pamėlynavę; suveržė krūtinę
Ir verš ne kartą, atmintin parėję.

Kol mes į padugnę besidanginam,
Kur sopulių patsai tirštimas,
Drebu aš baisiai amžinam ledyne;

Kažkaip, gal laimė, gal toksai likimas,
Kad, dėdams atsargiai tarp kiaušų koją,
Vienam veidan įspyriau: tas atkimęs

Graudžiai man tarė: „Kam ant veido stoji?
Jei keršintoju nemanai man būti
Už Montapertį, kodel užgaulioji?"

„Palauki, vade," aš tariau: „truputį;
Man klausimas, kas jis, išrišti reiktų,
Paskui keliautume sparčiau sukrutę."

Sustojome, — bariausi su prakeiktu,
Kurs nesiliovė leidęs keiksmo storo:
„Sakykis pavardę, ir man nekeik tu".

„O tu kas" rėkė jis: „kurs Antenoroj
Žmogaus paveikslus trempti įsibrovei?
Pasauly kito tokio nėr nedoro."

„Žinok, aš gyvas", taip aš jam atšoviau:
„Galiu tau padaryt šį - tą naudingo,
Garsindams su kitų ir tavo šlovę."

Atkirto jis: „Visai ne to man stinga.
Eik sau šalin iš čia, tai bus geriausia:
Švelniažodžiaut rūsy nereikalinga."

Čia už plaukų aš jį tąsiau ir klausiau:
„Kuo tu vardu? Turi pasisakyti,
Nes šiaip pakaušį visą tuoj nurausiu".

Jis ginčijos: „Vis tiek, gali tąsyti,
Tylėsiu užsikniaubęs, nors tau pikta,
Nors imtum ant galvos kuolus tašyti."

Pešiojau jam plaukų po pluoštą diktą,
Suleisdams į gaurus pirštus gilokai;
Jis staugdams slėpės, aš maniau palikti
Bevardį, bet klausau: „O tau kas, Bocca?
Ar negana dantims kalint, jei loti
Ėmei? Kurių velnių junti dar stoką?“
„Gana“, sakiau: „gali neišsižioti,
Begėdi, išgama; prieš tavo norą
Iš manęs svietas gaus tiesos žinoti.“
„Išeik sau“, šėlo: „jei pavyks, į orą
Anąjį ir kalbėk, kas tau patinka,
Bet nepamirški pliuškiaus šio nedoro,
Kurs mini fransų pinigus verksmingai:
Mačiau Duerą, pasakyk, suspaustą,
Kur išdavikai leduose pradingę.
Ir ką daugiau matei, jei kas paklaustų,
Tai štai čia pat tasai iš Beccheria,
Kuriam Florencjoj gerklę peiliais pjaustė.
Ir Soldanjerą, o paskui velniją
Matei su Gennellone, Tebaldello:
Per šį Faenzą priešininks įgijo“.
Mes ėjom sau; žiūriu, — ledinio smėlio
Plyšy du guli taip, kad galvos tinka
Viena kitai — lyg vietoj gobtuvėlio.
Kaip duonos alkanam kriaukšlys patinka,
Taip aukštutinis krimto žemutinį,
Sprande prakirtęs smegenų aplinką.
Tidejas keršijo, kaip raštai mini,
Į Menalipo smilkinius įkibęs,
Ir čiulpdamas, kaip šitas, smegeninę.
„Ei tu, kuris matyt iš šios žvėrybės,
Į priešą, keršindams, dantis suleidai,
Sakyki man“, tariau: „kam tiek rūstybės?
Žadu, — pažinęs teisėtumą vaido,
Kas judu ir už ką aną čia laiko, —
Pasaulv gero tau paleisti aido,
Liežuvis jei judės lig tojo laiko“.

XXXIII GIESMĖ

Devintasis rūsys, — bausmė už klastą ir išdavimą. Antroji buveinė — A n t e n o r a, — tėvynės arba asmens išdavikai. Grafo Ugolino mirtis.

Trečioji buveinė — T o l o m e a, — draugų išdavikai. Broliukas Alberigo ir Branca d'Oria.

Nuo ėdesio šlykštaus nasrus pakėlęs,
Tas piktadaris lūpas apsivalo
Plaukais, kur ant prakąsto kiaušo vėlės,

Ir šneka taip: „Užgauti nori žalą
Širdies ir kad burna man prasivertų
Skausmais dar tylint įkyriais begalo.

Bet, jeigu mano žodžiai sėklą bertų
Išdygt ir augt šio išgamos nešlovei,
Išgirsk apsakymą ir verksmą kartų.

Kas tu, kuriais keliais čion įsibrovei,
Vis tiek, bet, tarsena jei neklaidina,
Manau, — Florencijos žmogus čia stovi.

O aš, žinoki, grafas Ugolino,
Ruggieri arkivyskupas štai šitas,
Kuriam, klausyk, del ko tapau kaimynu.

Kad jo klasta į pinkles užtaisytas
Kliuvau lengvatikys ir mirt turėjau,
Žinai tiek tu, tiek šiaip viens — kitas.

Bet kai išgirsi, ko dar negirdėjai, —
Kaip skriūdžiai užsikniaubė man blakstienos,
Žinosi, kodel pasižeist galėjau.

Liūdnam urve pro menką plyšį sienos,
Nuo tuomet urvas badnamiu vadinta,
Jame paskiau kankinosi ne vienas, —

Mėnulis po mėnulio man prašvinta;
Tik blogas sapnas, priedangą nutraukęs
Likimo, rodo, kas man pagaminta.

Sapnuoju, — didžvalda medžioti šaukia
Vilkučių su vilke į tąjį kalną,
Kurs Lukkos vaizdą nuo pisiečių niaukia;
Sismondį su Lanfranchiu ir Gualando
Į pryšakį pastato vadovauti
Ir su liesais šunims po brūzgus lando.
Po šuolio - kito, rodosi, pagauti, —
Pailsus vilkė ir maži vilkučiai;
O šunes puola tuoj žiauriai juos pjauti.
Pabudęs paryčiu nerimstu drūčiai,
Kai prašo valgyt iš miegų pravirkę
Drauge kalėti sumesti vaikučiai.
Esi, žmogau, beširdis, gal ištvirkęs,
Jei nejauti, kas jausti man reikėjo!
Jei neverki, tai kas tave suvirkdins?
Vaikai pakilo, valanda artėjo
Kurią jie maisto gaudavo užkąsti,
Bet per miegus, ar gaus, dvejot turėjo.
Čia apačioj brakšt brakšt, — turiu suprasti,
Baisusis bokštas užtrenktas; žiūrėjau
Į sūnus, žodžio negalėdams rasti.
Nebėgo ašaros, — suakmenėjau;
Tik verkė jiedu; tarė Anzelmutis:
„Žiūri, tėveli, taip, gal kas užėjo?“
Vis neverkiau, nutilęs ir užkiūtęs,
Tą visą dien ir naktį dar pavymu,
Kol žmones žadina šypsnys saulutės.
Kada liūdnam urve šviesu būt ima,
Kai keturių vaikų veiduos matyti,
Lyg veidrody, ir mano išbalimas,
Imu pirštus iš gailesčio kramtyti;
O jie, kai rodės, kad save aš ėdu
Iš bado, stoję metasi stabdyti:
„Brangusis tėve, tau mažiau skaudėtų,
Jei mus tu valgytum; esi aptaisęs
Mus mėsomis, pats vilk iš tų parėdų“.
Rimau; gal jiem atlyš ištikęs baisis.
Diena, kita, — nė viens neišsižiojam;
Kam, žeme, mus praryt nerodei teisės?

Jau eina ketvirta diena, žinojom;
Staiga: „Del ko negelbėjai, tėveli?“
Sušukęs Gvidas, krito man po kojom
Ir mirė; kaip mane matai, žmogeli,
Taip viens po kito penktą, šeštą dieną
Visi sustingo; man, kad širdį gelia,
Apakęs, čiupinėjau vis kiekvieną
Lavoną, rėkdams dvi dieni paeiliui,
Kol alkis skausmą nuveikė vis viena“.
Nutilęs išvertė akis nedailiai
Ir į pakaušį dantimis įkibęs,
Lyg kaulą šuo, vėl ėmė krimst nemeiliai.
Vai, mieste, atmata tikros grožybės
Šalies, kur „si“ tur švelnų, meilų toną,
Kad kaimynai nebaudžia, iš teisybės,
Tai puls tave Caprara ir Gorgona;
Užtvenks tau vandenį pas Arno žiotį
Ir paskandins vaikus ir vyrus, žmonas.
Jei apie grafą ėmė kas svygnoti,
Kad tavo pardavė kurią tvirtovę,
Tai kam vaikučiai šitaip reik terioti
Pačioj jaunatvėj, Tebų tu nešlove,
Be kaltės Ugoniukas ir Brigata,
Ir tie, kur šioj giesmėj pirmiau kiek stoví?
Nuėjome tolyn ir greit suradom
Daug gulinčių šalčiu baustųjų vietoj:
Pečiais jie strigę, ne kniūbšti, į ledą.
Čia verksmas ašarų neleidžia lieti;
Kiek skausmo po blakstienomis pritvinksta,
Į vidų nugula, o sieloj kieta;
Nes pirmos ašaros ištryškę stingsta
Ir krikštolinę uždangą sudaro,
Po ja gi matymas visai pradingsta,
Ir nors speigai man mėlynes užvarė
Ant veido, likusio be jausmo jokio,
Tačiau aš sugriebiu truputį garo
Iš kažkur pučiant; klausiu, kurs nuvokia:
„Kieno, vadove, judomas šis vėjas,
Ar apačioj yra dvelkimo kokio?“

O jis: „Palauki“, sako: „ten nuėjęs,
Savom akim atsakymą skaitysi,
Ir pats regėsi, kas tasai putėjas“.

O viens iš tų, kam krištolas akyse,
Suriko: „Išgamos, žemiausią butą
Už savo nedorus veiksmus įgysią,

Nulupkit nuo akių man kietą plutą,
Kad širdperšą šiek tiek nuleisti gaučia,
Kol šaltis sustingdys verkimo srutą“.

Tariau: „Tave reik gelbėt man tuojau čia,
Bet tark, kas tu? palengvinęs tau ligą,
Žemyn, į ledines gelmes, keliaučia“.

„Matai prieš save brolį Alberigą“,
Atsakė man: „aš vaisius blogo daržo,
Štai kokį riešutą gavau už fygą“.

„Iš tikro?“ klausiau: „tu jau šitoj varžoj?“
„Ne“, tarė: „kūnas ten dar goglinėja,
Be kaip, — žinoti aplinkybės varžo.

Keistai taip sutvarkyta Tolomea,
Jog kartais vėlės krinta į ledyną
Pirmiau, nei Atropos išrazginėja.

Bet kad mieliau nuluptum šalčio žvyną
Iš ašarų, kurs kaktą man užkloja,
Žinok: žmogus kai klastą suvaidina,

Kaip aš kad padariau, jį tuoj pristoja
Pikta dvasia ir valkioja, kaip geidžia,
Kol išmuša jam valanda skirtoji,

Kurią į šaldytuvą šį įleidžia;
Gal būt, šešėlis — kūnas, kurs įšalęs
Čia pat šalia, pasaulyje dar žaidžia, —

Tu jį žinai, jei neseniai tą šalį
Palikęs atvyksti, tai Branca D'Oria;
Jau daug praslinko metų, kai čia kali“.

„Man rodos“, pratariau: „netiesą poriji;
Juk valgo, geria, rūbais dėvi Branca,
Tad gyvas, kam gi reik kraipyt istorija?“

„Griovy tam“, sakė jis: „kur Malabrankai,
Kur verčias kunkulais smala karštoji,
Tik laukiamas dar buvo Mikas Zanchė,

O D'Orija jau velnią įgaliojo
Savajam kūnui; tą pat su savuoju
Padarė viens klastos bičiulis jojo.

Ištieski ranką dar, prašau geruoju,
Atvožk akis". Pirštu nepalytėjau,
Mat, mandagumą griežtumu vaduoju.

Vai, genoviečiai, žmonės nusidėję
Visokiariopai, ir pilni piktybės,
Delko jūs neišblaško šiaurūs vėjai?

Jūs vienas su blogiausiąja sukibęs
Romanijos dvasia, kurią Kocito
Yra priglaudę šaltosios gilybės,

Norą kūnas dar pasauly neparkrito.

XXXIV GIESMĖ

Devintasis rūsys, — bausmė už klastą arba išdavimą. Ketvirtoji buveinė — G i u d e c c a (Jūdynė); klasta prieš geradarius. Liucipieris ir jo istorija. Liucipierio snukiai su majestoto išdavikais. Judas Iskarijotas, Brutas, Kassijus. Iš vidaus žemės į kitą atšiaurį.

„Gelmių karaliaus vėliavos štai slenka
Artyn į mus; žiūrėki iš atidžios,...
Gal jau matai?“ nugirst iš vado tenka.

Kaip sutemoj pas mus, ar šiaip, jei didžią
Sulaukiam audrą, stebim rods malūną
Padangėj, vėjo mankomą tolydžio,

Taip čia akis man griozdas toks užgriūna;
Tad užvėjos geros lekiu ieškoti
Ir, kaip dažnai, už vado strėnų tūnau.

Stovėjau, net baisu dar pakartoti,
Klaikynėje, kur vėlės aptaisytos
Ledais, lyg vabalai stikle įploti.

Gulėjo vienos, stačios buvo kitos;
Čia galvomis įšalusiom, čia kojom,
Kai kur — galvom prie kojų prilankstytoms.

Kai jau arti pakankamai sustojom,
Vadovas teikės leist man pažiūrėti
To padaro kadais akim skaisčiojom.

Sustojo pats ir liepė man stovėti:
„Štai Disas“, tarė: „štai vietelė tokia,
Kur reikia tau tikros drąsos turėti“.

Kaip pastirau, kaip balso man pristoko,
Neklausinėk, skaitytojau akyvas,
Nes neįtiksiu pasaka nėjokia.

Nė miręs aš buvau tuomet, nė gyvas,
Bet toks, jei vaizdą spėt turi gudrybės,
Koks dvižody: — primirėlis vosgyvis.

Valdytojas liūdnos tamsios valstybės
Viršum ledyno styri nuo krūtinės;
Daugiau turiu su milžinu lygybės,
Nei milžinai su šio riešų žastiniais.
Įsivaizduot gali, koksai didumas
Jo ištiso, dalim spręst pamiginęs.
Jei buvo grožis toks, koks čia šlykštumas,
Jei kėlė kaktą priešais Įkūrėją,
Tad jis — tikrasis viso to blogumas.
Čia neapsakomai nusistebėjau,
Kai pamačiau aš veidą jo trilypį:
Raudoną prieky snukį įžiūrėjau,
Kiti du ties abiem pečiais prašypę,
Visi gi trys sudaro vieną galvą,
Į krūvą, lyg į skiauturę, sulipę.
Tas dešinysis rodė gelsvą spalvą,
O trečias, ties kairiu pečiu, turėjo
Žmonių nuo Nilo odą tamsią, palvą.
Iš pasmakrių šeši sparnai aiškėjo,
Koki pas tokį paukštį gali būti; —
Tolygių burių niekad neregėjau.
Lyg koks šikšnosparnis beplunksnis kiūti
Tas sutvėrimas; jam gi suplasnojant,
Iš po sparnų trys vėjai smarkiai pūtė.
Per juos Kocitas šalo ir sustojo.
Šešių akių per tris smakrus varvėjo
Drėgmė, kai verkė ar kraujais seiliojo.
Visuos trijuos, tuos snukiuose, traškėjo,
Lyg mintuvuos, po vieną tremtą dvasią;
Tad kentė trys kartu nasruos engėjo.
Kad pirmą kramtė, kad žiauriai pakasė,
Tai mažmožis; bet odą karts nuo karto
Nuo strėnų dantimis žiauriai nutąsė.
„Vėlė", Virgilis tarė: „baisiai kartų
Baudimą radus, — Judas Iskarjotas, —
Galva giliai, viršuj gi kojas varto.
O tas, antrajam snukyje apžiotas, —
Tik kabo iš nasrų galva, — tai Brutas;
Matai, kaip raižos, žadas gi užstotas.

Ir trečias — Kassijus, berods koks drūtas.
Bet sutemos vėl užgula padanges:
Reik eit iš čia, — regėtas visas Butas."
Čia ant pečių, kaip liepta, užsirangęs
Esu vadovui; jis gi laukia progos
Ir, Diso sparnui dailiai atsidengus,
Įkimba į gauruoto šono sruogas;
Paskui žemyn, gaurų prisilaikydams,
Plyšiu tarp ledo ir paslėpsnių sliuogia.
Kai nusileidom, čia — ties kulšių skydais,
Kurie virš šonų rėpso išsipūtę,
Vadovas baimingai, atsikvapstydams,
Krypt Diso kulšimi aukštyn vėl kruta,
Gali sakyt, — atgal, graibydams gaurą;
Manau, kad grįžtame į baisų butą.
„Laikykis", tarė vadas: „lieptą bjaurų"
(Alsavo gi, lyg kad silpnakrūtiniai)
„Mes turime iš šių prakeiktų jaurų".
Čia pralenda jisai plyšiu uolyne,
Mane sodina ant sprūdos ilsėtis
Ir sėda pats po žingsnio paskutinio.
Aš kilst akis ir, rodosi, regėti
Liucipierį galiu, kurs buvo likęs;
Tik kojos jau aukštyn jam išsiskėtę.
Ar aš buvau nustebęs ir pakrikęs
Tuomet, spėlioti gal, kiek kas nuvokia,
Pamiršęs, koks man žygis yr pavykęs.
„Gana", pasakė vadas: „atsistoki;
Žingsniuot reiks daug, nelemtą turim kelią
O saulė stovi pusryčiuos, žinoki".
Ne kažin kur į rūmus kojas keliam,
Tik į prasčiausią uolenų lindynę;
Grubu čia pėdai, tamsis akį gelia.
„Kol dar neišsikrausčiau iš gelmyno,
Vadove miels", sakiau jam atsistojęs,
„Suteiki man dar vieną - kitą žinią.
Kur tas ledynas? kaip čia įsiklojęs
Šis Baubas aukštieninks? ir kaip saulutė
Greita, jei, tik sutemus, vėl rytojus?"

Jisai paaiškino: „Manai, gal būti,
Kad tu už centro dar, kur teko kibti
Į slibiną, kurs, skriodęs žemę, kiūti.
Buvai anapus, kol turėjau lipti;
Man apsisukus, pats esi tuoj gavęs
Į šiapus bendrą persvarą ir kryptį.
Naujasis pusžemis, viršum čia tavęs,
Antram tolygus, laikančiam aplinką,
Kur zenite yr gimęs ir gyvavęs
Teisusis, mirt turėjęs neteisingai.
Dabar tu rutulėly pastatytas,
Kurį iš ten Jūdynė atitinka.
Kai vakaras tenai, čia esti rytas;
O tas, kurio gaurais įvykdėm šuolį,
Kaip buvo, taip ir liekti sutvarkytas.
Pro šitą ruožą iš dangaus jis puolė,
O žemė, pasislinkusi į šiaurę,
Iš baimės jūroje suranda guolį;
Iškilus pasireiškia mūs atšiaury
Ir, lyg ištrūkusi, į kalną kelias,
Dalis gi grįždama palieka kiaurį."
Aukštyn nuo Ditės toks ilgumo kelias,
Koks ilgas jis visoj rūsių stiprovėj;
Tam kiauryje tamsu; bet toks upelis
Uolynuose vagelę prasigriovė
Ir, krisdamas žemyn, lėtai, nestaigiai
Mum skambino lypėt iš šalto griovio
Žavaus pasaulio link. Gelmes pabaigę,
Į tamsų taką su vadu įstojom
Ir kopome aukštyn. Sekiau, jisai gi
Vis žengė poilsio neduodams kojom.
Ir štai, pro plyšį apvalų gražias
Juntu šalis su sferom, tom puikiojom;
Čia mes išėję matom vėl žvaigždes.

SKAISTYKLA

I GIESMĖ

Preliudija. Keturios žvaigždės. Katonas — vietos sargas.

Į geresnes bangas plasnoja burės
Ir veržias mano sielos eldija,
Palikus už savęs baisiąsias jūres.
Man teks giedot antra karalija,
Kurioj švarėja mirusiųjų dvasios,
Kad būtų leistos džiūgaut danguje.
Čia atgaivinkit dainas pirmesniąsias,
Jūs, Mūzos gerosios, — aš jūs žmogus.
O pas tave tikiuos, Kaljope, rasiąs
Sau pritarties, kad ims skambėt skardus
Tau balsas, kurs nutildė Šarkų lyrą
Be vilties joms, kad dovanota bus.
Švelnutės spalvos, lyg rytų safyro,
Nugulę į skaidrias dangaus sritis
Lig pirmutinės sferos oro tyro,
Žavėti jau pradėjo man akis,
Kai tik aš išlipau iš sopulyno,
Kurio drovėjos akys ir mintis.
Žvaigždė skaisčioji, kur mylėt masina,
Sukėlė šypseną visuos rytuos
Ir lydinčias Žuvų žvaigždes slopino.
Į kitą polių, dešinėn, sukuos,
Ir keturios man skaisčios žvaigždės švyti,
Regėtos tik pirmų tėvų laikuos.
Jos, rodos, linksmina padangių sritį,
O tu, žiemių akirati, — našlys,
Kai tų šviesų pasauly nematyti.
Po to, kai nugręžiau nuo jų akis,
Į polių kryptelėjęs vėl truputį,
Iš kur išnykęs buvo Grįžulys,

Senelį pamačiau čia pat vienutį;
Jis rodės vertas tokios pagarbos,
Kokios doriems vaikams tur tėvas būti.
Žilsvi plaukai žvilgėjo ant galvos
Ir sruogom dviem žemyn gražiai riedėjo;
Ilga barzda tos pat žilsvos spalvos.
Ant jojo veido tiek šviesos paliejo
Spindėjimas tų keturių šviesų,
Jog rodės man, kad saulė užtekėjo.
„Kas toki jūs, iš amžinų tamsų
Ištrūkę takeliu prieš aklą srovę?“
Paklausė kresteldams gauru visu:
„Kas išvedė? Kas, nykiąją stiprovę
Belankant, švietė jums? Tenai
Gi amžina naktis baisioj tamsovėj.
Ar jau sutraukyta galutinai
Gelmių drausmė? O gal dangus jau leidžia
Gelmėnams lipt į uolenas čionai?“
O vadas sutvarkyti mane geidžia
Tiek ištartu žodžiu, tiek mosteliu,
Ir aš akis, kelius žemyn nuleidžiu.
Paskui atsako: „Koją čia keliu
Ne pats sumanęs, bet, vykdindams mintį
Dangaus Ponios, — parodyt šiam kelių.
Norėtum, kaip matau, susipažinti
Štai su mumis ir mūs tikra kryptim,
Ko anaiptol negalima užginti.
Jisai kol kas gyvenimo naktim
Neapsuptas, nors, kai tik suklajojo,
Tuoj pasijuto ties pat pražutim.
Kaip jau sakiau, esu aš siųstas jojo
Išgelbėti, bet vieškelių kitų
Nesuradau, tik šį, ir juo vedžioju.
Parodžiau jam knibždynus prakeiktų;
Dabar jis pamatyt ir tuos turėtų,
Kuriuos, skaistėjančius, globoji tu.
Kaip atvedžiau, ilgai šnekėt reikėtų:
Tik, nusileidus iš aukštai Galia,
Man liepė vest jį, kur tave regėtų.

Jo žygį vertinki širdim meilia:
Išsirengė ieškoti brangenybės,
Tos malonios; jog mirt už ją valia,
Žinai tu pats, sau gyvastį nužnybęs
Ties Utika, kur liekanos ilsės,
Kol pabaigoj dienų įgis šviesybės.
Nestabdom vyksmo amžinos teisės:
Jis gyvas, o manęs nekliudo Minas,
Ir gyvenu greta skaisčios vėlės
Tavosios Marcijos; ji ten raminas
Mintim, kad sveikas atminty laikai;
Del tokios meilės nusiteik; — vadinas,
Tesie mums Atgailų laisvi takai;
Jai miela iš tavęs bus gaut žinelė,
Jei nedraudi minėt savęs tenai".
„Paguoda buvo man akių lėlelėm
Pasauly Marcija", kalbėjo jis:
„Ir noroms vykdžiau visada jos valią.
Dabar, kai perėjo tamsias vilnis,
Jos paklausyti man tvarka neleidžia,
Nuo kol aš palikau anas šalis.
Jei Donnos, kur danguj, vardu ėjai čia,
Kaip kad sakaisi, kam švelnių kalbų?
Pakanka suminėt, kad ji to geidžia.
Tad eikite; žilvytį an klubų
Jam miklų tu užjuoski ir nuplauki
Visokius pragaro gliaumus veidų.
Būt negražu, jei rievėmis apaugęs
Keleivis stotų vartuose aukštuos,
Kur Rojaus tvarkdarys sargyboj laukia.
Aplink salelę šitą štai, — kraštuos,
Žemai - žemai, nors bangos ją apdaužo,
Žilvyčių auga daug minkštuos krantuos;
Stipresnis koks želmuo, kurs tiktų laužui,
Įsišaknėti čia negal visai,
Nes vilnys siausdamos tuojau išgraužia.
Iš ten nereiks jum eiti vėl čionai,
Bet saulė ims vedžioti užtekėjus,
Kalnais aukštyn lypėsite lengvai".

Senuks išnyko; stoviu kaip stovėjęs,
Nė žodžio netariu, tiktai žvilgsnius
Laikau vadovo veiduose padėjęs.
„Sūneli", tarė: „mesk drąsiai žingsnius;
Mes leisimės, kiek tiek atgal pasukę,
Iš čion į pakraščius salos žemus".
Jau rytas įveikė tamsumo ūką,
Šis traukėsi kažkur; jau iš toli
Matau aš jūros drebantį veiduką.
Žingsniavom tuščioje, lygioj šaly
Kaip žmonės, vieškelio iešką, išklydę,
Vis abejodami, ar tam kely.
Kai jau žygiuodami sritis išvydom,
Kur saulės su rasa matyt vaidų, —
Tiesa, dar laikėsi šerkšnai praskydę, —
Vadovas, delnus ant žolės šydų
Padėjęs, vilgo juos į drėgmę tyrą.
Kai veiksmą akimis uoliai seku,
Apsvaigusi galva link jo nusvyra
Ir plauju delnuose šlapiuos dažus,
Kuriais man pragare veidai apžiro.
Štai priešais mus pajūris nuošalus,
Negavęs tokio nuotykio matyti,
Kad, ten nuplaukęs, grįžtų vėl žmogus.
Kaip liepta, skina juostis man žilvytį.
Tikri stebuklai, — rykštė ta menka
Vėl atželia bematant, vos palyti
Ją vadas savo skinančia ranka.

II GIESMĖ

Angelas vairininkas. Atplaukiančios dvasios. Casella. Dar kartą Katonas.

Jau saulė lig akiračio atslinko,
Kurio meridijanas lyginai
Jeruzalę viršūne atitinka;
Naktis gi, — nepasauliui jos takai, —
Nuo Gango su svarstyklėm kelią trynė; —
Iškris svarstyklės, persisvėrus jai.
Tad čia, kur aš, žavingoji aušrinė
Išbalusiuos, bet raustančiuos veiduos,
Artėjant saulei, virto oranžinė.
Stovėjom vis pajūrio nuolaidžiuos krantuos,
Lyg vyras prieš kelionę sumanytą:
Širdim žygiuoja, kojom gi žygiuos.
Tik štai, lyg kuomet ūkanoje ryto
Iš Marso suspindi rausva varsa
Per vandenis, kur saulė nusirito,
Švyst atlėkė artyn puiki šviesa
Taip greit, kaip paukštis joks lakiot nemoka;
Norėčia ją regėt ir dausose.
Kai akys neilgam nuo jos atšoko,
Vadovo besiklausiant, kas gi tai,
Šviesesnė tampa, nei aušra stiproka.
Ir pasireiškė kažin kaip baltai
To švyturio čia viens, čia kitas šonas,
Žemai gi baltavo taip pat skvernai.
Dar neatsakė man nė žodžio ponas,
Kaip šonų baltis reiškėsi sparnais: —
Lyg laivas koks, ir prieky kapitonas, —
Dabar sušuko: „Klaupki, klaupk! Ateis
Čion angelas, prašau rankas susimti!
Teks susitikt ir su kitais tokiais.

Ar pastebi nežmonišką jo rimtį?
Sparnais sau varosi, nereik irklų
Nė burių tolimai kelionei imti.

Regi, iškeltomis lig debesų
Jis iriasi abiem šventom plunksnelėm,
Nemokančiom nė krist, nė keist varsų.

Paskui, artėjant dangiškam paukšteliui,
Šviesumas reiškėsi kaskart labjau
Ir mes jo veiksmo augančio negalim

Pakęst jausmais. Į pakraštį tačiau
Žiūriu, — atsiiria, vos liesdams bangą
Lengvutis laivas, neskęstąs giliau.

Pats vairininks, apskėtęs priekio angą,
Atrodė šventas, nupieštas, gražus;
Už jo gi šiaip vėlių visa falanga.

Čia suskambėjo balsas malonus:
In exitu Israel de Aegypto
Nuo pradžių psalmės per visus posmus.

Paskui palaimino anuos išlipti.
Visi, išlipę, kniubo pakrašty,
O jis laive atgal vėl skubo krypti.

Stebėjos likę šitam pašlaity
Ir dairėsi baugiai aplinkui vėlės,
Nes šičia joms vaizdai nepaprasti.

Dienos gi spinduliai, lyg strėlos, kėlės
Iš saulės, šviečiančios labai aistriai,
Kai Ožragis jau buvo išsikėlęs;

Tuo tarpu, galvas keldami būriai
Į mus, prabilo: „Tarkite, vyručiai,
Kurie į kalną nuveda keliai?“

Atsakė jiems vadovas: „Klystat drūčiai
Manydami, kad žinome kelius:
Kaip jūs tik pirmą kart, taip mes abu čia.

Mes čion atvykome pirmiau už jus
Kitais keliais, per tokią baisią plynią,
Jog čia žingsniuojant džiaugsmas ima mus“.

Mane tos vėlės mato ir, pažinę
Iš atdūsio ir kvapo, jog esu
Aš gyvas dar, pabala nusiminę.

Kaip šaką paliauboms nešąs visų
Patraukia dėmesį; — visi, pagauti
Smalsumo, pluša grūdžias, net baisu;
Taip čia mus laukiančius aplinkui siautė
Laimingos vėlės nemažu būriu,
Pamiršę net, kad reikia atgailauti.
Bet štai viena artyn - artyn, žiūriu, —
Priėjus siekia imt mane į glėbį;
Aš nejučioms taip pat daryt turiu.
Vai, šmėklos, būtybes tikras paslėpę!
Aš rankom trisyk ją sugriebt maniau,
Ir trisyk krito tuščios ir aplėpę.
Paraudonavau, rodosi, tuojau;
Nes toj vėlelė traukės ir šypsojos,
O aš bevydamas link jos kniubau.
Sustoti liepė man, nevargint kojų;
Pažinęs ją iš jos žvilgsnių gilių,
Aš noriu pakalbėti ir sustoju.
Ji sakėsi: „Taip lygiai vis myliu
Tave bekūnis, kaip pirmiau su kūnu,
Ir stabteliu; bet tu kaip šiuo keliu?“
„Casella miels! kad grįžt į šią viršūnę
Būt leista man, nužengt šis kelias reik“,
Tariau: „bet tau čia laiko daug pražūna“.
Jis man: „Netrukdė kilti nieks beveik;
Tik tas, kurs savo nuožiūra kilnoja,
Kelisyk sakė: tu vėliau ateik.
Mat, nuožiūra ir jo, kaip toj Aukštoji;
Iš tikro, mėnesiai sueina trys,
Kaip jis visiems, kas nor, tarnaut nestoja.
Mane, palaukus ten, kur Tibro sūkurys
Įpuola į gelmes sūriosios jūrės,
Maloniai paėmė geradarys.
Dabar ir vėl jis bus ten atsidūręs,
Į pažmonį laimingąjį šventai,
Kuriam neskirtos Akeronto burės“.
„Jei negina čionykščiai įstatai“,
Tariau: „jei dar tą gražią dainą moki,
Kur tildė mano užgaidas kadai,

Tai meldžiamas dabar ją pagiedoki,
Paguosti teikis širdį man, kurią
Sujaudė atminties daiktai visoki."
Kai meilė pradeda man veikt prote,
Garsų srovė pajūry pasiliejo,
Jog man ir šiandien skamba ausyse.
Vadovas mano, aš ir žmonės tieji,
Kur buvo čia, pripildyti džiaugsmų
Stovėjom, klausėm, lyg danguj šventieji.
Mes buvom nuteikti giesmės aidu
Ir džiaugėmės; bet štai čia pat senelis
Gerasis: „Kas čia, barti jus imu,
Dvaselės atsilikę, tolims kelias,
Greičiau švarėti kalnuose kviečiu,
Nes Dievas šiaip prieit artyn nevelys"
Lyg kuomet lesti avižų, kviečių
Karvelių telkiasi krūvon šeimyna
Ramiai, tyliai, be triukšmo, be ginčų,
Kad kartais ją kas eidams pabaugina,
Tuojau palikt papiltus grūdus tur,
Nes norą išsigelbėt vien tik žino;
Taip lygiai šitie nuo giesmės — bur bur,
Subruzdo bėgt šalin, artyn pajūrio,
Lyg tas, kurs bėga, tik nežino kur;
Neatsilikome nė mes nuo būrio.

III GIESMĖ

Priešskaistyklis — salelė. Sielos mirusių priešginomis Bažnyčiai. Karalius Manfredas.

Nors pabaugintoji minia, ūmai
Pakrikus, bėgo tekina per lauką
Į kalną, kur teisumo šiurkštumai,
Aš nejudu nuo vado nė per plauką:
Ar galima žygiuot be jo vienam?
Ar rasčia kelią pats aš ir aukščiau ką?
Man rodėsi, kad siela sopa jam.
O, sąžine tu jo kilni, gražioji,
Del krislo skendus liūdesy didžiam!
Po žingsnių keleto skubėt nustoja,
Nes veiksmo rimčiai kenkia paskuba,
Dvasia gi suveržta pirmiau manoji
Mintis ten siunčia, kur plati riba,
O žvilgsniai kalnuose užsikabina,
Kurie bangoms didinga pažiba.
Už mūs pečių sau kelią saulė skina
Pirmyn, raudonai degdama; tik čia
Jos pro mane šviesa toliau netvino.
Į šoną žvilgteliu akim baugščia:
Ne du šešeliai,... gal mane paliko, —
Gi žemė ties manim vien netuščia.
Ir mandagiai: „Ar bloga kas įvyko"?
Ramino vadas krypdams į mane:
„Ar nejauti šalia savęs vediko?
Jo kūnas ilsis Napoly karste,
Iš Brindisi atkeltas; jis šešėlį
Turėdavo; — dar temsta tam krašte.
Čia, jeigu prieš save netemdau smėlio,
Nesistebėk labjau, kaip dausomis,
Kur spindulys nekliudo spindulėlio.

Kęst šaltį, karštį, vargti tylomis
Žmonėms, kaip aš, yra įpareigota
Kūrėjo, Jam tik aiškiom teisėmis.
Tad veltui sielojas ir stato protą
Žmogelis, geisdamas susekt takus,
Tuos amžinus, trilypio Majestoto.
Žmogau, del „quia" būk visai ramus,
Nes, jei gebėtum viską pats žinoti,
Marijos gimdymas būt netikslus.
Ir veltui troško, matom, tie galvoti, —
Patenkinti šiaip būtų buvę jie, —
Bet liko amžiams ilgesiu apkloti;
Čia Aristotelis, Platonas, — šie
Man galvoje dabar ir dar viens kitas".
Nutilęs krimtos del sunkios minties.
Mes einame, štai priešais mus granitas,
Nuo apačios lig viršaus toks status,
Kad neužliptum lieptas ar varytas.
Tarp Lerici ir Turbijos krantus
Stačius su jų baisiais šlaitais kas žino,
Tam jie prieš šitą — klonis nuolaidus.
„Katruo čia šonu kelias į uolyną,"
Vadovas klausias stodamas staiga:
„Ir kas į viršų besparnius keldina?"
Kol jo nuleistos akys ir galva,
Kol ieško krypsnio tikrojo kelionės,
Ir aš stebiuosi atgailos kalva,
Štai iš kairiosios pusės toki žmonės,
Iš tikro — vėlės, varėsi artyn,
Lėtai judėdamos, lyg kad ligonės.
„Pakelki, vade, galvą," patariau: „aukštyn,
Man rodos šičia gausi patarimą,
Jei nepasitiki savom mintim".
Jis dirstelėjo, visiškai nurimo
Ir tarė: „Eikiva, dar jie toli,
Ir tu, sūnau, privenk nusiminimo".
Minia dar švaistėsi kažkur kely,
Už varsnų, gal toliau, bent lig tos vietos
Dar sunkiai akmenį numest gali.

Kai jau šešėliai ten, kur uolos kietos,
Sustoję telkėsi krūvon bailiai,
Lyg abejojimu žmogus sudiegtas,
„Pagarbinti, jūs, laimės inamiai,"
Jom vadas tarė: „vardant to taikumo
Kurin jūs žengiate tikrai ramiai,
Sakykit, kur kalne mažiau staigumo
Ir kur į jįjį kelias atsiskleis?
Mat, gaila laiko, žinant jo brangumą".
Lyg tos avelės vartais atkeltais
Po vieną, dvi ar tris bailiai tripnoja
Žemyn akim ir snukiais nuleistais,
Ir visos daro, ką darys pirmoji,
Prie josios glaudžiasi, kai tik sustos,
Ir spaudžiasi, bet kodel, — negalvoja;
Taip čia pavymu vyresnės kaktos
Laimingų dvasių kaiminėlė ėjo
Kukliai, gražiai, be triukšmo, be šnektos,
Kol prieš save jos dėmę pastebėjo,
Nudrikusią prie mano dešinės,
Taip, kad šešėlis lig uolos gulėjo;
Atgal kiek, stoję, traukės iš eilės,
Po to ir visos, kiek už šių matyti,
Sustojo, nors delko, — jos nė nespės.
„Neklaustas nors, turiu jums pasakyti,
Kad jis žmogus su kūnu čia prieš jus;
Per tai šviesos nėr žemės gabalyty.
Nereik stebėtis; meskite visus
Spėliojimus; ne be dangaus malonės
Manau įžengt į mūrus šiuos stiprius."
Tai tiek vadovas; tie gi kilnūs žmonės:
„Atgal pasukit", tarė: „ten toliau",
Ir delnu atvirkščiu takus kelionės
Parodė; viens gi tarė man: „Žmogau,
Kas toks, ir kažkaip atkeliavęs šičia,
Manęs tu nepamiršk namie, prašau".
Atsigręžiu ir dirsteliu atidžiai:
Gražus baltplaukis, veidas malonus,
Tik antakį tur perskriostą vilyčia.

Aš, permąstęs pažįstamus senus,
Jo neatspėjau; tarė: „Meski akį,
Krūtinėje štai randas koks baisus.“
Paskui: „Esmi Manfredas“, pasisakė:
„Vaikaitis aš Konstoncijos senos;
Nueiki meldžiams grįžęs pas šviesakę
Dukrelę mano; gi del jos vienos
Garbė Sicilijai ir Aragonai;
Jei abejojo, tiesą težinos.
Mat, pervėrus man antakį ir šoną
Dviem keršto ietimis, tuojau skubau
Pas Tą, kurs teikia atgailoj malonę.
Aš apsikrovęs nuodėmėm buvau,
Bet Dievas išskėstą vis glėbį laiko,
Į jį laimingai aš įsmukt gavau.
Ir kai ganytojas Kozencos veikė
Prieš mane Klemenso paliepimu,
Jei būt galvoj turėjęs šventą saiką,
Tai mano kaulai, kietu grindimu
Užkloti, iki šiol gražiai gulėtų
Ties Benevento tiltu. Neramu
Dar man, kad darganos ir vėjai vėto
Po svetimas pakalnes, Verdės pakraščiais,
Palaidotą ne taip, kaip privalėtų.
Ir nepakenks ganytojai keiksmais,
Kad Dievo meilė nesugrįžtų vėliai,
Kol siela šilsis vilties spinduliais.
Tiesa, jei priešginybėj išsikėlė
Žmogus iš svieto, žiūrint atgailos,
Laikys pakalnė ši nešvarią vėlę
„Ir kartų trisdešimt savos klaidos
Ilgiau gailėsis ji, nebent įvyktų
Trumpiau kentėt del nuopelnų gausos.
Iš tikro, jūsų malonybė man įtiktų
Pranešdamas Konstancijai mielai
Ką matęs, aš koks, apie interdiktą.
Mum pravartu pagalba iš žemai“.

IV GIESMĖ

Priešskaistyklis. Takas į pirmąją pakopą. Saulės padėtis ir kalno savybės. Pirmoji pakopa, — apsileidėliai.

Kai širdį mums kas džiugina ar smelkia,
Vienos ji galios esti apimta,
Ir mūs dvasia tik joj sau susitelkia,
Lyg tartum apmirė jėga kita;
Čia klysta kaip tiktai, jei kas taip mano,
Kad siela sieloj būtų uždegta.
Tad, jei patirt gerai ką užsimano
Regėjimu ar klausymu žmogus,
Nejučiomis daug laiko jis pragano,
Atidžios, mat, veikla dažnai pas mus,
Nuo rimto sielos triūso atsiliekti,
Jei šioji veikia, toj — apsnūdus bus.
Šią išvadą galėjau aš pasiekti
Patyrimu: Manfredo kai klausiau,
Gradusų penkiasdešimts man pabėgti
Turėjo saulė, ką stebiu vėliau
Toj vietoje, kur dvasios mum suriko:
„Štai šičia, štai, ko ieškot, randat jau“
Didesnę kartais vynininks aptikęs
Užtaiso spragą tvoroje pinais,
Kad vynuoges apgintų nuo plėšikų,
Nei plyšį, vedantį viršun kalnais,
Du vienu likę su vadu priėjom,
Kai dvasios nužengė savais keliais.
Nulipt žemyn į Nolį iš Sanleo,
Ir Bismontovą galima pėsčiam
Pasiekt; bet čia reik gauti spartą vėjo;
Tad reikia lėkt troškimo nešamam
Ir pasikliaut vadovybe Virgilio,
Drąsos, šviesos į mane pilant jam.

Aukštyn lypėjom; uolenos suskilę —
Abipus ir po kojom; tiek pėda
Tiek rankos stengės neįsmukt į skylę.

Kiek palypėjus, štai prieš mus vieta
Kur kopoje nemažą aikštę turim;
Aš klust: „Kur, vade, krypsime iš čia?"

Jis sakė: „Žingsnių nueitų nežiūrim,
Tik paskui mane lipk į aukštybes,
Kol susitiksim žinančiųjų būrį.

Viršukalnis įstrigęs į dausas,
O šonas taip stačiai niūksojo
Kaip brūkšnis kvadrante centran einąs.

Nuvargęs ir pailsęs, prasižioju:
„Vadove brangus, neskubėk; matai, —
Atsilieku aš nepavilkdams kojų."

„Sūneli," tarė man: „Lig šičion štai
Atlipk šiaip taip", ir briauną akmeninę
Parodė su taku aplink, kiek užmatai.

Jo žodžiai, tikę man ir suraminę,
Paskatino rėpliot; nenuostabu,
Kad briauną pėdos tuoj užmynė.

Čia atsisėdome greta abu
Į rytus akimis, iš kur atėję,
Lyg tie, kur džiaugias po sunkių darbų.

Žemyn nuo kranto pradžioj žiūrinėjau,
Paskui į saulę žvilgt, — dėl spindulių
Aš nustebau, kad iš kairės jie ėjo.

Tuoj vadas pastebi, kad negaliu
Suprast, kaip sušvietė dabar saulelė
Tarp mūs ir Akvilònininių šalių,

Ir taip kalbėjo: „Jei dabar Dvyneliai
Dar būtų vis to Veidrodžio draugais,
Kurio aukštai - žemai šviesos upeliai,

Beeinantį siauriau ties Meškinais
Zodjako ratą pastebėti gautum,
Nebent jau verstųs vieškeliais naujais.

Delko taip, jei paaiškint reikalautum,
Tau reiktų atsimint gerai Sijoną
Ir kalną Atgailos ant žemės skliautų;

Tos vietos turi bendrą horizontą,
O atšiaurius skyrium; tad kelias, kur
Nesugeba važiuoti Faetonas,
Matysi pats, pareit Sijonui tur
Į vieną šoną, Atgailoms į kitą,
Jei tavo išminties žvilgsniai įžiūri."
„Bejuok", tariau: „nebuvo nustatyta
Dar niekad aiškiai taip tiesa tikra,
Kur mano išmintis beveik sukrito.
Kad graižas tas, kur perjuosta sfera, —
Pusiauju astronomai jį vadina, —
Vis tarp žiemos ir vasaros tėra,
Del priežasties tartos tiek į šiaurinę
Nutolęs šalį bus, kiek žydams jis
Atrodo atitolęs į pietinę.
Bet, dovanok, nesugeba mintis
Suvokti, kaip ilgai mum teks lankytis
Po neįmatomas kalnų sritis".
O jis man: „Šie kalnai taip sutvarkyti,
Kad laipiot apačioj yra sunkiau,
Aukštyn gi rasim vis lengvesnę sritį.
Bet kai, žygiuojant, taps jie jaukūs tau,
Ir lipdamas aukštyn jau nealsuosi,
Kaip laivas su srove kad skrenda sau,
Tada, pabaigęs kelią, pasiguosi;
Čia po sunkybių gausi pailsėt.
Neklausk daugiau, juk supratai, tikiuosi".
Ir, kai tik liovėsi jisai kalbėt,
Išgirstam balsą mes tuojau: „Gal būti
Dabar čia malonėtum pasėdėt?"
Išgirdę, krūpt, nustembame truputį
Ir žiūrim, — kyšo kairėje uolos kampai;
Pirmiau nematėm jų, tik dar, — sukrutę.
Artyn priėję, žiūrime, — tenai
Kažkoki žmonės ūksmėje ilsėjos,
Sudribėliai, lyg tinginiai bernai.
Jų vienas toks pailsėlis sėdėjo,
Sunertom rankomis aplink blauzdas,
Ir per kelius tolyn tyliai žiūrėjo.

„Vadove“, pratariau: „regėki, tas
Atrodo už kitus labiau sustingęs,
Lyg tikras brolis tinginio, ar kas.
Atkišo ausį jis į mus palinkęs,
O tingų veidą kreipė per pečius.
„Tai tavo“, tarė: „šios į aukštį vingės“.
Tuoj pažinau, kas jis, ir, nors plaučius
Turėjau išpūstus nuo pailsimo,
Einu tačiau, kur tas lepšė žmogus.
Priėjus, jo galva lyg kilti ima,
Ir kalba net: „O saulės ar matei
Kairioj šaly beriedantį vežimą?“
Jam šitaip tingint, kalbant taip lėtai,
Man lūpos nejučioms truputį šaipės;
Paskui tariau: „Belakva, kaip matai,
Džiaugiuos tavim, bet kodel susiklaipęs
Čia sėdi? Lauki gal eilės savos,
Ar šiaip del papročio tik susikraipęs?“
„Broliuk, aš veltui kilčia, nėr jėgos,
Mane tuoj Dievo paukštis sulaikytų
Sargyboje prie vartų aukštumos.
Man reik pirma, kad saulė sulakstytų
Ratu tiek kartų, kiek tinginiavau
Be švento atdūsio nepadaryto,
Nebent malda sušelps mane pirmiau,
Parėjus iš širdies žmogaus teisingo,
Kitokio Dievui nepatiks, gerai žinau.“
Poetas gi aukštyn prie mānęs slinko
Kalbėdams: „Saulė, risdamos įšoko
Vagon meridijano; tad parinko
Sau poilsį naktis šaly Marocco.

V GIESMĖ

Priešskaistyklis. Tinginiai ir mirę per smurtą. Du kalbėtojai: Jokūbas del Cassero ir Buonconte da Montefeltro. Pia de Tolomei.

Nusigręžiau nuo tinginėlių tų
Ir myniau paskui vadą kojon koja;
Bet už manęs, parodydams pirštu,
Surinka viens: „Ar matot, neliepsnoja
Kairioj šio paskutinio spinduliai;
Žmogaus, atrodo, kūną jis nešioja.
Aš krypt, kur sušukta, akim smiliai;
Regiu, — nustebusios vėlelės žiūri
Į tamsią dėmę ties manim, šalia.
„Tuščia smalsa galvoj tau užsikūrė“,
Pasakė vadas: „jei eini lėčiau,
Ir kas tau pašvagždos, kurias jos turi?
Stok už manęs, tesikalbie jos sau,
Ir tvirtas būk, lyg gėvelys ant kraiko,
Kurs vėtros daužomas nekris tačiau.
Dažnai žmogus, kai minčiai pasitaiko
Įstrigt minty, iš tikslo kryps šynų,
Nes galioj mintys tos neišsilaiko.“
Aš neturiu ką tart, tik: „Ateinu“
Tuoj pasakiau, rausvumą jausdams veido,
Kuo, sieloje kas vyksta, numanu.
Bet štai skersai kalvelę nusileido
Link mūsų krypdamas būrys vėlių
Ir choralinį „Miserere“ skleidė.
Bet, kai tik pastebi, kad negaliu
Šviesos praleist, staiga sumano stoti,
Šiurkščiai nutraukę psalmę „O“ dusliu.
Paskui iš tarpo jų, lyg įgalioti,
Artyn pribėga du ir klausia mus:
„Kas toki tamstos, malonu žinoti“.

Vadovas tarė: „Grįžti pas savus
Jūs galite sveiki ir pasakyti,
Kad kaulus turi šis ir minkštimus.

Aniems, šešelio norintiems matyti,
Ką pasakiau pirma, žinot gana;
Už garbę jis mokės atsiskaityti".

Žvaigždė taip greit, kai kris kuomet ana
Nakties metu, nedils padangės šone,
Ar vakare rugpiūčio ūkana,

Kaip tie, nubėgę į savų pažmonį,
Tuoj grįžo, ir kiti su jaisiais draug,
Lyg nesulaikoma banga į klonį.

„Žmonių, žiūrėk, atskubančių kiek daug;
Jie mels tavė," paaiškino poetas,
Bet tu, klausydamas žingsniuok, nelauk".

„Žmogeli miels, į aukštį palydėtas
Su kūnu pamatyt kalnų šventų",
Pradėjo šaukt: „kam šitaip tau skubėtis?

Žiūrėk, gal mūs kurį pažinsi tu,
Ir iš tenai paguosi jį naujiena?
Sustok, neskubink, perspartu.

Mes nusidėjėliai tik myrio dieną,
Atėjusią staigiai, be to — nuožmiai,
Užmerkt dievotai gavome blakstieną

Po gailesčio širdingo ir ramiai
Dievuliui tekome nenusiminę,
Su viltim būti Jojo įnamiai.

„Nė vieno jūs", tariau: „aš nepažinęs
Iš veido ir iš nuotaikos sveikos,
Pasisakyt turiu, būriai rinktiniai,

Kad geisčia patarnaut vardu taikos,
Kurios aš ieškau, pėdomis vedėjo
Svietan iš svieto eidamas link jos".

„Be priesaikos tikiu," kažkas pradėjo:
„Kad pažadą darai mum ne juoku,
Jei gero noro neišvėtys vėjai.

Kadangi vienas iš visų kalbu,
Prašau, jei kartais atlankytum šalį
Tarp Karlo ir Romanijos ribų,

Sušelpt viešom maldom į Visagalį
Mane miestely Fano; ir manau,
Kad taptų mano juodumos išbalę;

Tenai užaugau, bet žaizdų gavau, —
Jomis gyvybės kraujas nutekėjo
Antenoro vaikų kraštuos, kai jau

Atrodė man, kad nebaisu puolėjo,
To piktojo iš Este, kurisai
Labjau manęs, nei leista, nemylėjo.

Tačiau tvaksėtų iki šiol laisvai
Širdis, jei būčia aš link Miros jojęs,
Ne Orego, kur griebė duobkasiai.

Prie balos viksvos, purvas tramdė kojas
Uoliam žirgeliui; kliuvęs pamatau
Paskui, kad kūnas kraujuose voliojas".

Prabilo kitas: „Būk laiminga tau
Į aukštumas blaivias kilni kelionė!
Manęs maldom tu nepamiršk, brolau,

Kai giminės nešelpia ir nė Jonė;
Esu Buonconte iš Montefeltrų;
Del to lyg negražu man šitam klony".

„Suteik", sakiau: „man meldžiamas tikrų
Žinių, kaip pražuvai ties Campaldino,
Nerandam kapo mes nieku geru."

„Vai," tarė jis: „pakalnėj Casentino
Upelis bėga, Archian vardu,
Pro Ermo vienuolius iš Apenino.

Pradurta gerkle, pėsčias atskrendu,
Kur upė upeliuką tą praryja,
Palikdams ženklus kruvinų pėdų.

Užtemo akys, šūkteliu „Marija"
Ir puolu čia negyvas, o dugne
Tų upių kūnas atsilsį įgyja.

Visiems ir tau štai įdomi žinia:
Tekau šviesybių sargui; pragarinis
Jam rėkė: „Kaip tai? tu skriaudi mane!

Del ašaros vienutės atgailinės
Tau amžinoji tenka jo dalis,
Bet likusi sulauks kitos nakvynės!"

Žinau, kaip susitelkia debesys,
Kai drėgnos ūkanos į krūvą burias,
Pakliūdamos į šalčio valdomas sritis;
Piktumą su protavimu sudūręs,
Žalos gamintojas iš prigimties
Ūkus ir vėjus drumsčia, — audros kurias.
Tad visą klonį pradžioje nakties,
Nuo Pratomagno ligi kalno šukų
Aptraukė debesiai; galop liūties,
Juose pritvinkusios, sunkumas trūko.
Pripiltų vandenų jau žemuma
Jokia neišturi; jie veržės, spruko
Link didžupės grioveliais, lyguma.
Sustingusį aptikus kūną mano,
Srovė iš upės kranto, šniokšdama,
Nusinešė į vagą Archiano,
Iš čia į Arną ir nepoilgam
Į jūrą padugnėms nusigabeno —
Paleistom rankomis, kurios, spaustam
Skausmų, man kryžium buvo susidėję;
Čia mirksta apneštas dugne giliam".
„Kai būsi į pasaulį vėl parėjęs
Ir kveptelėjęs po sunkių dienų,"
Kita man kalba, tai nutilti spėjus:
„Minėki Piją maldomis; esu
Aš gimus Sienoje, Maremmoj mirus,
Ir žino priežastį tų šermenų
Jisai, kurs įsipašo man į vyrus."

VI GIESMĖ

Priešskaistyklis. Antroji pakopa. Apsileidėliai, mirę smurte. Benincasa, Tarlati, Federigo Novello, Pier della Broccia, Sordello. Skaudūs priekaištai Italijai ir Florencijai.

Kaulelių žaislas įdomu išvyst
Žaidimą baigus, kai prametęs pyksta,
Ir apmaudoj dar kartą juos švyst-švyst.
Žaidėjas gi, kuriam laimėt pavyksta,
Išsiveda išeidamas visus:
Kas priešais, kas greta, kas paskui vyksta,
Bet jis nestos; lydovams mandagus:
Tam kyštels kiek, o tam pakaks tik žodžio,
Ir kamšaties del to aplink nejus.
Aš panašiai belydimas atrodžiau,
Kai pažadais atleisdavau dvasias,
Man į ausis verkšlenusias nuobodžiai.
Čia Arezzietis toks: jis per žiaurias
Di Tacco Ghin rankas nunyko;
Čia tas, nuo priešų sprukdams prigeriąs.
Paprašė nepamiršt ir Federigo
Novello. Čia pisietis tas antai:
Per jį Marsuks visiems širdin įsmigo.
Čia grafas Orso, o su juo, kursai
Iš kūno skyrės del aitraus pavydo,
Ne del klastos, kaip sakėsi patsai, —
Tai Petras Dalla Bročja. Savo ydą
Matyk, Brabante, kolei tarp žmonių,
Kol į juodųjų gaują nenuklydai.
Kai viens likau, be dvasių įkyrių,
Pašalpos prašiusių joms pagaminti,
Nes troško kilt šeimon šventų būrių,
Aš prabilau: „Rods nori užsiginti,
Šviesuoli miels, ką sykį pasakei,
Kad Dievo valią maldos gal naikinti.

Kaip tik šios dvasios geidžia to ryškiai,
Ar gali viltis likt jų nevaisinga?
O gal neaiškūs tavo posakiai?“

„Ne“, tarė: „žodžiai tiesą atitinka;
Vėlių laukimas veltui nenueis,
Jei apsvarstysim viską išmintingai.

Tiesos viršūnė išvaizdos nekeis,
Nes meilės karštis gali nudildyti
Kas lieka atgailaut sunkiais vargais;

Vieta, kuri šią abejonę lyti,
Nenor paneigti kaltėse maldos,
Nes ten kalbu užkeiktą maldai sritį,

Bet klausimo nerišk be valandos,
Kurią sutiksi gerąją švietėją,
Suderintoją proto ir tiesos.

Juk aišku, — Beatričę suminėjau.
Tu ją regėsi šiam kalne aukščiau:
Jos veidas, akys laime pragiedrėję.“

Tariau: „Miels vade, eikime sparčiau,
Jau man nereikia, kaip pirma, alsuoti,
Uolų šešėlis ilgas toks, matau“.

„Kol dar šviesu, mes galime žingsniuoti“,
Atsakė: „kiek tesėdami pirmyn,
Bet tolima, žinoki, mūs žygiuotė.

Saulutė, kniumbanti dabar žemyn,
Šešėlį tavo nubraukė paniurus;
Bet grįš, kol mes užlipsime aukštyn.

Tik ar matai, vėlė į mus sužiurus
Viena ten sėdi, tartum pamiršta:
Parodys mum trumpus kelius šiuos mūruos.“

Prieinam. Kokia tu kilni, lėta,
Lombardijos dvasele maloninga,
Ir iš akių daug pagarbos verta!

O jai, lyg tyčiomis, žodelio stinga;
Praleidžia mus; lyg liūtas dėpt tiktai
Akim, kai taikos gulti, jei sutingo.

Poetas prisiartina prie jos visai
Ir prašo taką rodyti geriausią
Aukštyn; bet toji patyli į tai;

Paskui: „Iš kur jūs, kas toki?“ — paklausia.
Pradėjo čia vadovas malonus:
„Aš Mantovoj“... vėlė gi ko greičiausiai
Pribėgo rankom ištiestom prie mūs
„Sordello, mantovietis ir gi“, tarė,
Ir su vadovu puolė į glėbius.
Italja vėrge, tu liūdnumo dvare,
Be vairo laive vėtroj didelėj,
Ne viešpate tautų, — namai bešvariai!
Kaip greit subruzdo toj kilni vėlė,
Išgirdus saldų gimtąjį žodelį,
Ir džiaugėsi draugu šioj pakelėj,
O pas tave šiandieną karą kelia
Piliečiai, vienas kitą krimsdamies,
Tuos pat namuos, tam pat savam kiemely.
Regėk, tu nelaimingoji, srities
Pajūrių plotus ir vidinę šalį,
Ar esama nors kur taikos, išties?
Justinijano brizgilai negali
Tau patarnaut, jei nieko nėr balne;
Be jų bent gėdos neštumei tik dalį.
Oi, žmonės, jūs bedieviai; argi ne,
Jei ciesoriaus žirge jums nereikėjo,
Nors Dievo liepta Šventame Rašte!
Matai, kaip jų arklys supriešginėjo,
Privengęs gaut pašonėn pentinu,
Kaip kad, vadžias tau laikant, just turėjo.
Albertai, vokiety, nemalonu
Regėt, kai daužos, muistosi bjaurybė,
Tavu nėkiek neprispausta balnu;
Tai teimie tave dangaus teisybė,
Tave ir padermę — ryškiai, viešai,
Ir vaiką teturie šiurpai sužnybę.
Su savo tėvu sveikas pragaišai,
Norėdams pas save įsistiprėti,
Imperijai gi galą parašei.
Eikš pamatyt Montecchi, Cappelletti,
Monaldi, Filippeschi, — apleistų:
Tie liūdi, šitie bijo ką pradėti.

Eik šen, žiaurusis, eik štai parinktų
Taviškių eilės: ašaras nužerki;
Ir Santafjor regėki tarp varžtų.

Eikš pažiūrėti, — tavo Roma verkia,
Dienom naktim vis šaukia pamiršta:
‚Brangusis ciesoriau, sugrįžk pas vergę!'

Eikš pažiūrėt, kiek meilės tur tauta:
O jei širdis sukepus neišbunda,
Mūs atmintis belieka tau prasta.

O Viešpatie, paklaust turiu pagundą,
Tu kryžiaus panieką kentei už mus,
Ar tavo ausys neišgirs mūs skundo?

O gal čia matom apsireiškimus
Mūs naudai tavo išminties beribės,
Kuri mums nuslepia savus tikslus.

Tironų veikia didelės galybės
Italjos miestuose; Marcelliu būt
Kas mulkis nor, prie partijos prikibęs.

Florencja mano, tu džiaugies, tur būt,
Kad tau dorų, gerų žmonių nestoka,
Ne tau ir priekaištai šie gali kliūt!

Juk teisingumą gerbti daug kas moka,
Bet jo strėlų nešvaisto iš lankų;
Tik tau iš lūpų jos šimtais iššoka.

Tarnyba, — daugeliui neparanku;
Bet iš minios tuoj atsilieps viens kitas,
Nors nerinktas: ‚Gerai, aš sutinku'.

Tai džiaukis, — laimė tau pavymu ritas:
Rami, turtinga, ne be išminties:
Iš pasekmių aiškės dalykas šitas.

Atenai, Sparta anaiptol nešvies
Pasauliui savo įstatais garsiaisiais
Puikiau, kaip tu; bežiūrint iš šalies,

Geras stakles teisėms esi užtaisius;
Tik tiek bėda, kad įra lapkrity
Vos spaly pagamintas darbo vaisius.

Tik atsimink, čia metai ar kiti,
Kiek kartų pinigus, valdžias ir tiesą
Bei papročius su žmonėmis keiti.
Jei akį nuovokai turi kiek šviesią,
Matyk, tu panaši į moterį, liga
Prikaltą patale: ji nesitiesia,
Tik, sudiegta, pašoka vis staiga.

VII GIESMĖ

Priešskaistyklis. Malonus klonelis. Valdovai, kuriems rūpėjo pasaulyje didybė.

Po to kai trečią ir ketvirtą sykį
Glėbiavos, džiaugėsi bičiuliai du,
Sordello klausia: „Kas jūs, čion atvykę?“
„Kol dar nebuvo lietę šių grindų
Į dangų skirtos nukeliaut vėlelės,
Oktavjono laidotas, vardu
Virgilijus esu; į dangų kelias
Man užkirstas ne del kaltybių, ne, —
Man krikšto stigo“, tarė jam vadelis.
Čia, kaip žmogus, pagautas nežinia
Kažkokio ūmo nustebimo, klausias:
Tikėt, ar netikėt, tiesa ar ne, —
Sordello bijo, ar neapsigausiąs.
Paskui, žemyn akim iš pagarbos,
Šiam lenkiasi, lyg tarnas koks žemiausias.
„Lotynų saule!“ tarė: „mūs kalbos
Parodęs visą galią, kalbininke
Ir gàrbe àmžina pilies gimtos!
Koks nuopelnas, malonė, pripažinki,
Tave man teikia šituo takeliu?
Jei Pragarą lankei, — kurią gi rinkę?“
„Per visą apskritį liūdnų vėlių“,
Atsakė: „vestas, lipt čionai turėjau, —
Malonė Dievo švietė man keliu.
Ne veikdams, bet neveikdams pralaimėjau
Dausos aukštybių Saulę, skirtą tau,
Kadangi pervėlai ją pastebėjau.
Yra tokia tamsi vieta žemiau, —
Liudna, nors be kančių, ir nevaitoja
Ten vėlės gailiai, dūsauja tačiau.

Esu tenai, kartu gi nekaltoji
Minia mažyčių; mirė jie anksti,
Senelių kaltės dar nenumazgoję.
Bendrauju dar su tais, kur nepuošti
Trim pirmomis dorybėm, šiaip doringi
Ir pildyti įstatymus greiti.
Bet, sveikas, jei žinai ir jei netingi,
Parodyk, kur čia trumpesniais takais
Surasiu tikrąją Skaistyklos vingę?"
„Man leista," tarė: „vaikščiot šiais keliais,
Aukštyn pakopt toli ir sukt aplinkui,
Kiek aš galiu, jus pavedžiočia jais.
Bet štai saulute jau žemyn palinko,
Ir eit aukštyn negalima, — naktis,
Tad reik ieškot stovyklos keliauninkui.
Čia dešinėj matyt kažkoks būrys;
Prieitume prie jo, jei tik norėtum, —
Tau malonumo gal suteikti jis".
„Kaip tai? paklausė vadas: „ar galėtų
Žmogus eit naktį? gal stabdytų kas?
Gal šiaip pailsęs vaikščiot netesėtų?"
Sordello nutiesė žemyn rankas,
Pirštu užbrėžė brūkšnį ir pasakė:
„Nežengsi tamsoje per jo ribas;
Šiaip niekur niekas nepastoja tako,
Tik del tamsumo neinama pirmyn:
Del jo keliaut pirmyn mes atsisakom.
Galėtume, berods, nulipt žemyn
Ir pasivaikščioti aplink po kloną,
Kol saulė vėl atvyks rytų sritin".
Vadovas stebisi, bet eit maloni;
„Tad veski", taria: „ten, kur kaip klausau,
Grožybės gal patenkint sielos skonį".
Nedaug dar buvome nuėję sau,
Tik žiūrim, — kalno akyse netekom,
Ir įlanka tokia prieš mus. „Prašau,
Pro čia nueisime", Sordello sako:
„Lig švento kalno uolynų švarplos;
Ten pievoj lauksime, kol saulė teka.

Takelis netiesus nuo lygumos
Į pakraštį erdvės mus vedė keltis,
Daugiau, kaip ligi pusės, atviros.

Sidabras, auksas, kokkas, lengvas baltis,
Medelis Indijos žvilgąs blaiviai,
Ir spindesys smaragdo, kai įskeltas,

Jei su žiedais šio slėnio visa tai
Sulygintum, tiems nusileist reikėtų,
Kaip mažumai, didybės nustelbtai.

Ne vien gamta ištapdė šitą vietą,
Bet tūkstančiai skaniausiųjų kvapsnių
Suteikia uoslei gėrio užkerėto.

Čia ant žolės tarp žydinčių gėlių
Vėles, besuokiančias „Salve Regina",
Matau, pirma nepastebėjęs jų.

„Kol saulė nuriedės į tamsumyną",
Taip mantovietis kalba vėl į mus:
„Jei norit, vesiuosi į jų šeimyną;

Iš priekalnio jų veidus ir veiksmus
Galėsite kur kas geriau stebėti,
Nei leisdamies į pievos kilimus.

Tasai, aukščiau sėdįs, — iš jo regėti
Dėmė neatliktų jo pareigų,
Užčiaupta burna, suokt nenor padėti.

Jis ciesorius Rudolfas; jam pigu
Pakelti buvo sužeistà mirtingai
Šalis, ką ainis vykdys su vargu.

Antrasis, tam veidan žiūrįs gailingai,—
Šalies valdovas plotuos, apsuptuos
Moldavos, kur per Elbą jūron stringa.

Tai Ottokaras, būdams vystykluos,
Doresnis daug už mūsų Venceslavą,
Ūsuotą nors, bet liurbio papročiuos.

Nosiuks, prišlijęs prie meilučio savo
Kaimyno, tarstosi; leliją šis
Sumynęs spruko bėgt ir galą gavo:

Matai, kaip senis mušas į krūtis,
Meilutis gi, įbedęs veidą saujoj,
Vis dūsauja, lyg patale guliš.

Tai tėvs su žentu to, kurs aptarnauja
Blogai tėvynę; jojo niekšybes
Jie žino, tad uoliau dar atgailauja.
Štai tas stambusis, derinąs gaidas
Prie giedančio, kurs žymią nosį turi,
Tai vyras, giriamas už kilnybes.
Ir jei po jo karališką kepurę
Jaunuolis gavęs būt, štai ten stovįs,
Gabumai būt gerai vėl įsikūrę.
Kitų vaikų tokiais nieks nevadins:
Jokūbas, Fridrichas tur karaliją,
Bet tėvo nedega juose ugnis.
Gana retai atžalose atgyja
Dorybės ir kilnumas tarp žmonių, —
Tokia valia, mat, To, Kurs tai dalija.
Šiais posakiais Nosiuką aš miniu
Ir Petrą, giedančius į sutartinę:
Jie — vargo priežastis savų šalių.
Tiek derlius ne į grūdą pasėlinį,
Jog vyrus Bičės su Margarita
Mažiau kilmingais už Konstancės minim.
Henrikas anglas, kaip matai, greta
Visų sėdėt nenor, šiaip vyrs geriausias,
Dora, be to, ir jo visa karta.
O tas žemai, jų tarpe apsiblausęs,
Akim į juos, — tai Vilhelmas markyzas,
Jis Aleksandrijai karais karčiausias,
Suvirkdęs Monferratą Kanavyzą.

VIII GIESMĖ

Du angelai. Nino de' Visconti. Konradas Malaspina.

Jau buvo valanda graudžiai jauki,
Kurioj jureivis gauna atsiminti
Saviems sakytą: ‚Likite sveiki';
Tai valanda sukelti meilės mintį
Keleiviui, paliestam aidais varpų,
Kurie dienos mirtim rods sugraudinti.
Kad ausyse man rodėsi kurtu,
Susidomiu, pamatęs tokią vėlę,
Iš tolo prašančią sustot mostu.
Arčiau priėjus, delnus ji iškėlė
Ir įsmeigė akis rytų šaly,
Lyg tardama: „Gerasis Dievulėli",
Paskui „Te lucis ante" taip meili
Gaida, jai prasižiojus, suskambėjo,
Jog savyje žmogus rimt negali.
O kitos prie giesmės tos prisidėjo
Ir visą išvedė švelniais garsais,
Akis laikydamos linkui Kūrėjo.
Skaitytojau, tu žvelk šviesiais žvilgsniais
Į tiesą, žodžiais apdangstytą dailiai, —
Manau, kad smalsį uždanga praleis.
Aš pamačiau dabar kilmingą eilę
Lėlutėm atvirom nužeminţai,
Lyg ilgesy kokiam, bekalbę, gailią.
Čion atlekia, žiūriu, du angelai,
Atkišę rankoj po liepsnotą ietį,
Neilgą ir uždrožtą nesmailiai.
Žali švarkai, lyg tik ką išsiskėtę
Diegai prieš saulę, švysčiojo tiktai,
Kai vėjas pasisukdamas juos vėtė.

Viens nutūpė ties mum briaunoj aukštai,
Kitam anapus slėnio pasitraukus,
Viduj būriai susitelkė ankštai.

Matau gražiai šviesius jų plaukus,
Žvelgiu į veidus, bet akis ilstu;
Mat, sielai kūne atlaikyt perjaukūs.

„Abu", Sordello sako: „iš kraštų
Marijos atsiųsti srities daboti
Nuo žalčio, kurs tuojau atšliauš krantu".

Čia aš, kad buvo man sunku žinoti,
Kuriuo taku, vadovui už pečių
Skubau nesavas visas atsistoti.

Sordelio gi: „Dabar tave kviečiu
Pasikalbėt su skyrium kilminguoju:
Tavę pamatę pasidžiaugs, jaučiu."

Du tris žingsnius vos nužingsniuoju
Žemyn, sužiuro į mane viens jų,
Ir, rodės, reik susipažint su juoju.

Aplinkui dvelkė oru tirštesniu;
Bet įlankos dar tamsis neužplūdo,
Ir mudviem čia nebuvo slėpinių.

Tad susitikom tekini abudu.
„Teisėjau, Nino brangus, kaip džiaugiuos,
Kad čia tu, ne į pragarą įsprūdai".

Ir tirpom sveikymuose įvairiuos.
„Kaip atvykai?" paskui manęs jis klausias:
„Čion iš šalies, kur Tiberio glėbiuos?"

„Gi šįryt, per visas vietas liūdniausias
Atvykti teko," taip pasisakiau:
„Turįs gyvybę pirmą, antrą gausiąs".

Išgirdęs mano aiškymą, tuojau
Sordello su anuo atgal pasvyra,
Lyg nežinodami, kas veikt toliau.

Į vadą vienas krypt, o kits į vyrą
Besėdintį ir šūkt: „Konrade, ei,
Matyki Viešpaties malonę tyrą."

O man: „Iš dėkingumo nuostabiai
Galybei dangiškai, kurios priklauso
Ir pirmutinio „kodel" slėpiniai,

Išlipęs vėl į savo krantą sausą,
Tu pasakyki Jonei: ji tegu
Maldauja už mane, kur tokių klauso.

Jos motina mylėt mane vargu
Dar gal, kai baltą numetė pakalkę,
Nors vargšei darosi ir vėl ilgu.

Suprasti čia gali, kaip meilė dvelkia
Trumpai iš moterų karštų širdžių,
Jei spūdis ar žvilgsniai netenkins alkio.

Ir, rodos, karsto taip nepuoš didžiu
Tuo Slibinu milanišku karingu,
Kaip būt Galluros išpuoštas Gaidžiu."

Taip jis kalbėjo uolumu širdingu
Ir nuosaikiu, įžiūrimu veiduos,
Kurie į sielą žmogui stačiai sminga.

Ir aš akim išsilgusiom keliuos
Į tas dausų sritis, kur žvaigždės lėtos,
Lyg stebulė bespartė stipinuos.

O vadas klust: „Kur akys taip padėtos,
Sūnau?" Tariu: „Į švyturius tuos tris,
Kuriais šis polius lyg liepsna aplietas"

Tad jis: „Matai čia keturias ugnis,
Dabar jos nusileidę; ryt iš ryto
Jos pasirodys rytuose ir švis."

Sordello gi, kol šitai pasakyta,
Trukt vadą tardams: „Priešas! ar matai?"
Ir laikė mum jis pirštą atstatytą

Į mažo klonio kampą, kur krantai
Visai žemi; žiūriu, — žaltys, gal tasis,
Kurio yr Ievai patiekti nuodai,

Taku atšliaužia per gėles kvapsniąsias
Kraipydams skiauturę, o liežuviu
Laižydams kuprą, lyg žvėris tikrasis.

Aš tikrint negaliu, nes nemačiau,
Kaip tiedu sakalai dangaus pakyla,
Tik žvilgt ir pamatau, kad skrenda jau.

Kai šlamesys sparnų suardė tylą,
Žaltys nubėgo. Angelai tuojau,
Pasukę aukštumoj, taip pat išdyla.

Vėlės, kuri pirmiau čia pašaukta,
Kur prisiglaudusi prie pat Teisėjo,
Akis į mane buvo įkaupta.

„Kad tavo norai teiktų“, ji pradėjo:
Tiek vaško šviesai, lipant ant kalnų,
Kiek tikslui savyje turėt reikėjo.

Jei tu žinai betkokių naujienų
Iš Magros slėnio, ar šalies kaimyno,
Teik man, didikui jos laikų senų.

Aš vadinaus Konradas Malaspina,
Ne vyresnysis, tik sūnų sūnus;
Savųjų meilė čia mane gaišina“.

Tariau: „Tiesa, atvykt į jūs kraštus
Neteko niekad man; bet nėr to kampo
Europoje, kur nekalbėtų apie jus.

Garbė namams skersai išilgai slampo
Po didžturčius, — kur miestai, ar kaimai;
Nereik lankyt jų, žinomais šiaip tampa.

Iš tikro brangūs man dausos skliaustai,
Sakau, kad kilmingoji jūs šeimyna
Kardu ir turtais laikosi aukštai.

Jos būdas ir veikla jai kelią skina;
Kai kitos klysta dėl blogų vadų,
Iš vieškelio iškrypt ji neketina“.

„Eik, sveikas“, tarė: „septintu kartu
Nekniubus saulei dar į lopšį šitą,
Po kojų „Avino“ ir jo ragų,

Šioj malonioji nuomonė, įgyta
Mūs šeimai, strigs galvon tau daug stipriau,
Nei žodžiais betkeno būt įvaryta,

Jei Dievo nuostatai riedės toliau“.

IX GIESMĖ

Sapnas. Skaistyklos vartai. Sargas. Septynios P.

Jau iš rytų padangės kilus augo
Balta Titono jaunojo merga,
Ištrūkusi iš glėbio mielo draugo;
Kakta jos buvo deimantais marga,
Sudėtais formon gyvio šaltakraujo,
Kurio mum pavojinga uodega.
Naktis tad du žingsniu jau nukeliauja
Aukštyn ir, švystelėjusi sparnu,
Žemyn ketina žengti žingsnį naują;
Čia aš, turįs Adomo sunkmenų,
Kur buvome visi penki ilsėję,
Nuvargęs, glust gulu ant žolynų.
Toj valandoj, kada kregždė garsėja
Skriūdžiu čiulbėjimu, pradžioj aušros,
Gal peikdama likimą prispaudėją;
Kai mūsų siela laisvės tur geros,
Ir proto nebevaržo sunkmens kūno,
Ji dieviškais regėjimais keros.
Matau akia sapnuotojo klajūno,
Erelis auksaplunksnis iš dangaus,
Sparnus išskėtęs ore, kristi tūno.
Paskui, tarytum, kalnuose dairaus,
Iš kur kadais pagriebęs Ganimedą
Į aukštą teismą nunešė. Paskiaus
Manau, — erelis įpročiu čia sėda,
Kai šiaip kur jam medžiot nepravartu,
Ir gal betkokio grobio jis neėda.
Apsukęs, rods, kelisyk dar ratu,
Lyg žaibas koks baisus žemyn nukrito
Ir, griebęs mane, nešė lig aukštų

Ugnies sričių, kur liepsnos mus apspito;
Ir svilino taip tariama ugnis,
Jog miegas trūko, akyse nušvito.
Lyg kaip Achillui grįžo atmintis,
Pabudus; — teko susirūpint vyrui
Nežinant, kas vieta, koks reginys,
Kai, nuo Chirono atimtas, lig Skiro
Užmigęs bėgo glėbyje mamos,
Iš kur įkliuvo į achajų skyrių;
Taip aš dabar, iš miego gilumos
Staiga pakilęs, paniurau baisiausiai,
Lyg baimės sukrėstas žmogus ūmos.
Šalia vadovą tik mačiau brangiausią;
Pakilo saulė du žingsniu aukštyn,
O aš į vandenis veidais kreipiausi.
„Nenusigąsk, tik drąsiai ženk pirmyn“,
Vadovas tarė: „tikslas paaiškėjęs,
Tad nesuglausk, bet plėsk jėgas itin.
Į vietą Atgailos esi atėjęs;
Žiūrėk, pakopos suka aplink ją,
Ir vartai štai, kur laiptas nesus'ėjęs.
Aušrotekio kilnioj valandoje,
Kai tavo nuotaika sapne sustingo
Ant žydinčio žolyno lankoje,
Čion donna Lucija iš aukštumų atslinko
Ir tarė: ‚Miegantį paimt galiu
Ir paglobot kelionėj jo vargingoj'.
Sordello būryje šviesių vėlių
Užtruko; švintant ji, tave paėmus,
Čionai atvyko, aš — tuo pat keliu.
Padėjusi, gražias akis atrėmus
Į priekį, rodė Atgailos vartus;
Ji dingo, sapnas buvo išsisėmęs“.
Lyg tas, ką sužinojimas spartus,
Iš abejos ištraukęs, nuramina,
Ir veikia nusistatymas teisus,
Nusiteikiau gerai; kai vadas žino,
Kad man lengviau, eit pradeda laiptu,
Seku aš paskui jįjį į uolyną.

Matai, skaitytojau, kokiu mastu
Kuryba plečias, tad nereik stebėtis,
Kad naujo meno aš į ją metu.

Priėjome, kur buvo prasiskėtęs
Tas laiptas (bent taip rodėsi pirmiau
Iš tolo), uoloje plyšelis plėtės,

Ir matome duris; į jas arčiau
Trys laipsniai veda, įvairiai dažyti;
Čia pat sargybinis, tylįs tačiau.

Kai akys ėmė jį geriau matyti
Ant viršutinio tų trijų laipsnių,
Aš negaliu šviesumo atlaikyti.

Iš nuogo kardo rankoj ašmenų
Tiek blizgesio į mūsų pusę šovė,
Jog priekin žvelgti veltui mėginu.

„Sakykit", prašneka: „iš ten, kur stovit,
Ko norite? Kur angelas lydįs?
Jūs lipdami privenkit negerovių."

„Danguj mus seka Moteries akis",
Jam sakė vadas: „patarė ji krypti
Link jūs; ten, sako, rasite duris".

„Jei taip, ji prižiūrės jūs žingsnių kryptį",
Vėl tarė mudviem mandagiai jisai:
„Prašau lig slenksčio šiais laipsneliais lipti."

Mes lipome. „Čia pirmas laipsnis štai
Iš balto marmuro taip nuvalytas,
Jog aš, lyg veidrody, mačiaus koksai.

Antrasis gi, lyg koks šiurkštus granitas,
Apsvilęs ir tamsus ne nuo dažų,
Skersai jo viens plyšys, išilgai kitas.

Trečiasis, viršutinis tų laiptų,
Man pasirodė liepsnojąs porfyras,
Lyg kraujas, prasimušęs iš venų.

Ant šio nuleistom kojom Dievo vyras
Sėdėjo slenksty sudėtais delnais,
O slenkstis rodėsi man deimants tyras.

Malonia nuotaika aukštyn laipsniais
Pasekęs vadą, aš girdžiu iš jojo:
„Prašyk gražiai, gal pro duris įleis".

Klumpu maldingai angelui prie kojų;
„Pasigailėk“, sakau: „atkelk vartus“,
Ir trisyk į krūtis sau kumščia tvoju.

Jis kaktoje septynis man kartus
Užbrėžė P kardu. „Tu nusiplauki
Kalnų upeliuos randus šiuos visus“.

Kaip žemė, pelenais kad apsitraukia,
Palši jo rūbai buvo; iš po jų
Du dideliu raktu jis išsitraukė.

Viens aukso, kits sidabro, įžiūriu;
Vartodams baltąjį, paskui geltoną,
Mane patenkino, — įeit galiu.

„Jei viens šių raktų į kurį bent šoną
Nenori apsisukt spynoj visai,
Nė durys“, tarė: „n'atsiskleis kelionei:

Jų viens brangesnis, kitas gi laisvai
Nevaikščioja, bet reikia sugebėti
Nutaikyt jį, kur užrakto mazgai.

Iš Petro juos gavau.“ „Atrakinėti
Gali,“ jis sakė: „klysdams ne griežta,
Bet švelnesne drausme, kai teks regėti

Baili vėlė“. Čia uždanga šventa
Pastumta skirias. „Prašome“, mum taria:
„Žinokite, — vėlė bus pagręžta,

Jei žvelgs atgal.“ Čia durys prasidarė,
Sujudę ant tvirtų, riestų kablių,
Ir suskambėjo, kaip pritinka variui;

Taip nežvangėjo skrynios nuo kirčių
Urvuos Tarpejos, kai Metellas gina,
O Cezariui negaila plėšti jų.

Aš nustembu iš garso pirmutinio, —
Rods, kad „Te Deum“ gieda už varsnos,
Rods, pritaria jam vamzdžiai kur auksiniai.

Ir įspūdis man darės iš gaidos,
Kurią girdėjau, toks, koks būsiąs,
Kai choras vargonuojant užgiedos:

Tai jo viršus, tai tų vargonų gūsiais.

X GIESMĖ

Pirmoji pakopa — puikybė. Lipimas į pirmąją pakopą, nusižeminimo pavyzdžiai, atgailavimas už išdidumą.

Jau buvome viduj, už durų dvaro,
Retai bevarstomo del pakraipos,
Kuri tiesius takus kreivais padaro.
Girdžiu, — užsirakina durys tos;
Atgal jei būčia žvilgtelęs staiga,
Gal būtų tekę man patirt bėdos.
Mes ėjome aukštyn uolos vaga,
Kurios krantai čia šen, čia ten, trūputį
Vis lankstėsi, lyg nerami banga.
„Čia reik mums vikresniems kiek būti",
Pasakė vadas: „laikantis tvirtai
Pasienio, rodančio uoloj takutį".
Del to nueit pavyko taip mažai,
Kad daug pirmiau pasiekė savo lovą
Mėnulio, krintančio žemyn, ragai,
Nei išlindau aš pėdomis vadovo
Iš tos ausies; ir jautėmės laisvi,
Kur kalnas vėl krūvon sušlijęs stovi.
Pailsus man, (kelionė, mat, grasi)
Sustojom tokioj lygumoj ilsėti, —
Grynoj, lyg tyrų vieškeliai tušti.
Nuo pakraščio, kur nieko neregėti,
Lig ten, kur sieną stūksančią matai,
Tris vyrus ištisus gali padėti;
Ir kol tesėjo man akių sparnai,
Pakopos šonai rodės nesusėję
Iš dešinės į kairę vienodai.
Dar buvome žygiuoti nepradėję,
Žiūriu, — nugriūtkalnis aplink status
Aukštyn nėjokio laipto neturėjo.

Iš balto marmuro jis toks puošnus,
Išraižytas, jog ne tik Polikletą
Žavėti gal, bet Gamtai pavydus.

Tad angelas, kurs iš dangaus dekretą
Ramybės, žemėje ilgai lauktos,
Atnešęs yr ir dangų pažadėtą

Atvėręs, čia, ant marmuro uolos,
Iškaltas, tokį mums paveikslą davė,
Jog rodos žodį tars, jei prasižios.

Prisiektum, kad tai jis kalbėjo „Ave“,
Nes čia ant sienos Moteris greta,
Kurios dėka malonę esam gavę.

Ji buvo taip žavingai išbrėžta
Į tuos žodžius „Ecce ancilla Dei“,
Kaip figura į vašką įspausta.

„Be reikalo vienur įsižiūrėjai“,
Brangusis vadas ištarė saldžiai,
Kai aš jo šone, kur širdis, stovėjau.

Pasukęs veidą, pamačiau gražiai
Ten už Marijos, savo dešiniojoj,
Kur ėjo tas, kelionės šios valdžia,

Dar vieną pasaką uoloj vis tojoj;
Kad gaučia pamatyti ją gerai,
Iš dešinės Virgilio atsistojau.

Iškaltas buvo sienoje tenai
Vežimas, — jaučiai traukia šventą skrynią,
Kurios yr nubausti blogi tarnai.

Prieš ją gi chorų septynių aš minią
Regiu; bet akys netiki klausa,
Dvejojant, — gieda, ne, — susiklaidinę.

Ir smilkalai iškalti uolose
Tolygiai veikė, — aiškiai mato akys,
Nors nosis neužuodžia jų, tiesa.

Prieš šventą arką, tartum koks patrakęs,
Skėtriojo psalmius pamaldus; išties,
Karalius ne karalium pasisakęs.

Pro rūmų langą priešingos šalies
Mikolė tai matydama bjaurėjos,
Kaip moteris nupuikus, be širdies.

Judau; gana man buvo ten stovėjus;
Naujos istorijos regėt einu,
Kur už Mikolės marmure blizgėjo:
Tai vaizdas garbę rodantis senų
Romėnų viešpaties, kurs atgabena
Gregoriui pergalę ir dovanų;
Minėti noriu ciesorių Trajaną,
Ir našlę, griebusią už kamanos,
Pravirkusią iš skausmo, liūdną senę.
Kad raiteliai aplink jį iš vienos
Ir iš antros šalies tik grūdžias, telkias
Vaiskiais auksiniais helmais ant galvos,
Pavargėlė žmona tarp jųjų smelkias
Ir, tartum, sako: „Viešpatie, prašau,
Sūnus kad būt atkeršytas, taip elkis".
O jis atsakė taip: „Palauk, vėliau,
Kai grįšiu". Ji gi šitaip: „Mano pone",
— Lyg tas, ką sielvartas troškina jau: —
„Jei tu negrįši?" Jis: „Patenkins, žmona,
Papėdininks". Ji vėl: „Darbai kitų
Jiems teiks garbės, tik ne tava malone".
Tad baigė jis: „Nurimk, susiprantu,
Prieš žygį vykdyt reik, ko reikalauja
Tiesa, ką liepia sąžinė kartu".
Taip Ans, kuriam nėr niekad nieko naujo,
Išbraižė čia tuos matomus žodžius,
Kurie nuostabumu mus užkariauja.
Kol aš džiaugiuos, žiūriu į pavyzdžius, —
To nusižeminimo apžavėto, —
Del Menininko kalto taip vaizdžius,
„Žiūrėki, štai, ateina čion iš lėto,"
Į ausį šept man vadas: „daug žmonių,
Kurie į viršų vestis mus galėtų".
Čia mano akys, godžios reginių,
Ištižusias lėles šen ten vis blaško,
Kol vadą lyti klausiamu žvilgsniu.
Tegu, skaitytojau, neišsiblaško
Tavieji kilnūs norai, kai matai,
Kaip Dievas kaltininko skolą raško.

Kas išvaizda bausmių, — tenemąstai;
Kas bus toliau, galvok; — blogių blogiausiai,
Lig ištarmės didžios tik tęsis tai.

„Vadove, kas matyti“, teiravausi:
„Artėja žmonės, rodos, kažkoki,
Jei mano akys manęs neapgausią?“

O jis į tai: „Jų atgaila sunki
Į žemę taip stipriai jiems sprandus lenkia,
Jog vaizdas toks nerimo man aky.

Tik įžiūrėt gerai tu pasistenki
Vargšelių atvaizdus akmenyse,
Kaip mušas į krūtinę pasilenkę“.

Jūs, žmonės išdidieji, kuriuose
Tiek dvasios skurdo, jūs protu apkvaitę,
Su viltim žingsniuose atbuluose,

Nežinot, kad žmogus tik kirmėlaitė
Išvystyt leistas plaštakę dangaus,
Kur lėks teisman tiesiog ir greitai.

Ko jūs dvasia vis stiebiasi aukščiau?
Jūs pusgyviai, jūs vabalai apmirę
Rietėti niekaip negalį daugiau.

Kaip kartais nori įstatyt kas spyrį,
Kad lubos nesugriūtų ir grinčia,
Kaip keliai smakrą siekia, lyg išnirę, —

Net nejauku iš šono matančiam
Keistos tiesos vaizdus, — taip sulankstyti
Vargšai tie buvo, žiūrint atidžiai.

Tiesa, nelygiai slinko tiek dar prigniuždyti,
Kiek sunkmenys dar trukdė jų kurį;
O kantresnieji, tartum, pasakyti

Norėjo pro verksmus, — vos išturį.

XI GIESMĖ

Pirmoji pakopa — puikybė. Išdidžiųjų malda. Umberto Aldobrandeschi. Oderisi d' Agobbio. Provansietis Salvani.

„O, Tėve mūsų, danguje esąs!
Del meilės pertekliaus, kuria, beribi,
Tu gaivini pirmąsias būtybes,
Tesie tavasis vardas ir galybė
Pasaulio pagarboj; jo pareiga
Dėkoti tavo kvapo malonybei.
Teateinie iš aukšto mum taika,
Kurios negalim įgyvendint patys
Visa savąja pastanga sveika.
Kaip Angelas danguj aukoti pratęs
Tau pastangų hosannos atgarsiais,
Taip tur žmogus daryti susipratęs.
Maitink kasdien mus mannos trupiniais,
Nes šiaip, be jos, kas leisis šios kelionės
Grubiu taku, atgal, ne priekin, eis.
Kaip savyje surandame malonės
Mes dovanot, taip tu mum dovanok,
O meldžiamas, nors mes be vertės žmonės.
Mūs atsparumo išgalę dabok,
Kad trauktųs priešas mūs neužkabinęs,
Ir leisk negundomiems žygiuot tiesiog.
Maldos kalbėtos punktas paskutinis,
Mūs Pone, nenaudingas mum, tik toms,
Kurias dar laiko svietas sugaišinęs".
Taip eina vėlės su kalčių naštoms,
Jas slėgiančiom, lyg koks sapne sunkumas,
Ir meldžia mum ramiai keliaut su joms.
Jos visos, ne vienaip apkrautos, stumias
Lėtai aplink pirmuoju zomatu,
Ir noru valosi pasaulio dūmus.

Jei mum, kai jos ten meldžias, pravartu,
Tai ką čionai gal gero padaryti
Palankūs nusistatymu šventu?
Iš tikro, reik padėt dėmes valyti
Atsineštas, kad švarios, lengvos jos
Galėtų vykti į žvaigždyno sritį.
„Kad teisingumo švelnis jums naštos
Nuėmęs svorį leistų tuoj, kaip paukštei,
Nuskrist lig širdžia ieškomos ribos!
Parodykit, kur lipt į aukštį,
Alkūnės vengiant mums: jei daug takų,
Mus veskit nestaigiu, ne tokiu aukštu;
Nes mano draugui eit labai sunku
Adomo kūnu nešinam; jis kojų
Sunkių; — aukštyn lipt gal didžiu vargu".
Čia kažin kas iš jųjų prasižiojo,
Kai tik vadovas liovėsi kalbėt,
Nors nematyti mudviem buvo jojo,
Ir girdim: „Dešinėj jum reik lypėt,
Su mumis pakraščiu; žmogus čia randa
Sau pėdsaką ir gali koją dėt.
Taip sunkiai man prislėgė akmens spranda,
O jei ne tai, ne puikio ši našta,
Kurios spūdžiu žvilgsnys pakilt nebando,
Pažinčia gyvą, einantį greta,
Ir atsiminčia, kaip jisai vadinas, —
Gal stengtųsi man lengvint svorį tą.
Aš vaiks kilnaus toskano ir lotynas,
Aldobrandeschi Vilhelmo sūnus;
Šį vardą bene bus žinąs kaimynas.
Tie protėvių darbai ir tas kilnus
Šeimynos vardas puikio tiek įvaro,
Jog žemės atvaizdas nemalonus
Ir šiaip žmogus bjaurus man pasidaro;
Čia tenka mirt, kaip tai seniečiai žino
Ir kūdikiai Ombronės tvirto dvaro.
Umbertas aš, puikybė prigamino
Bėdos ne man vienam, bet mus visus,
Aldobrandeschi veislę, nuklampino.

Del jos apkrautas aš ir nerangus,
Nes man čia tenka Dievui atsiteisti,
Kas neįvyko, kol buvau žmogus".

Beklausant reik galva žemyn nuleisti;
O vienas, bet ne tas, kuris kalbėjo,
Sugniužęs, į mane žvilgsnius vis švaistė;

Pažino, pašaukė vardu ir vis stebėjo
Mane jis skersas iš po savo kryžiaus,
Kai susilenkęs pats aš juos lydėjau.

„Aha", tariau „bene tik Oderyžis,
Agobbijaus garbė ir dailės tos,
Minjatūra vadinamos Paryžiuj?"

„Brolau", jis tarė: „Franko nuteptos
Palos kur kas vaiskesnis dažas:
Jis bus garbėj, aš eisiu iš mados.

Prisipažinti, kad esu aš mažas,
Sunku gyvam būt buvę del garbės,
Kur mane puikų į padanges vežės.

Už tą puikybę čia mokėt reikės.
Dabar kentėčia, kur juodi gyvena,
Bet atgaila sulaikė nuo gelmės.

Ar ne tušti niekai — galybė meno,
Kurs vysta kaip matai, vos sužaliuos,
Nebent su metais gavo žymę seno?

Gal manė Čimabue, kad neduos
Tapyboje pirmybės niekam, bet nuslydo,
Kai Giotto jau garsus visuos kampuos.

Čia nustelbė viens kitą Guidai
Gimtos kalbos grožiu; gal trečias kas
Abu iš bokšto išbaidyt atskrido.

Garbė pasauly — vėjas bepučiąs,
Iš šen paskui iš ten įgiįęs kvapo,
Ir, keisdams kryptį, vardą pakeičiąs.

Kas liks iš mūs garbės, priėjus grabą
Senatvėje, ar kniubus į kapus,
Kol dar vogrodavome „mama", „babo",

Po metų tūkstančio? Trumpesnis bus
Tų metų bėgis amžiuos už mažytį
Mirksniuką prieš dausos lėtus ratus.

Štai šitas vos galįs pasirangyti,
Labai garsus Toskanijoj kadais, —
Dar Sienoj apie jį nėr ko klausyti,
Nors buvo tikras didvalda laikais,
Kai florentiečiai staipėsi pašėlę,
Puikiu įžymūs, virtę puvėsiais.
Garsumas panašus į žalią gėlę,
Čia ji žalia, čia šunta ji, ir tai
Valia, kurios dėka iš žemės žėlė".
Aš jam: „Tu sielą nuteiki šventai
Ir nuraminti sekasi tau mane;
Bet kas jis toks, kurį minėjai štai?"
„Tai tas", atsakė: — „Provenzan Salvani;
Įkliuvęs čia del būdo išdidaus,
Kad visą Sieną viens valdyti manė;
Keliauja, miręs, šitaip; ir keliaus
Be atvangos, mat čia tokios monetos
Reik tam, kas ten labai akiplėšraus".
Tad aš: „Jei šioji, kad neatgailėtos
Jos kaltės buvo lig mirties lentos,
Žemai tur laukt, aukštai nėra jai vietos,
Nebent maldelės susilauks šventos,
Jei turi vargti čia gyvybės metą,
Stebiuos del šitiek vietos nueitos".
„Jis didvalda, parodė dorą retą",
Taip tarė: „Sienos rinkoj vargšeliu
Pavirtęs, pagarbas į šalį metė,
Ir ten, norėdams draugą iš gilių
Karaliaus požemių švieson iškasti,
Maldavo pašalpos iš praeivių.
Gana, nes ką kalbu sunku suprasti;
Bet neužilgo tavo kaimynai
Paaiškins taip, kad prasmę teks surasti.
Šis darbas leido jam ateit čionai".

XII GIESMĖ

Pirmoji pakopa, — išdidieji. Nubausto išdidumo pavyzdžiai. Nuolankumo angelas. Pakilimas į antrą pakopą.

Kaip jaučiai žagrėj velkasi sustingę,
Taip su apsunkinta vėle slinkau,
Kol mokytojas leido maloningai;
Bet liepus jam: „Palik ir eik greičiau!
Mums reikia ant laivų pakelti burės
Ir suirkluot, kiek galima smarkiau“,
Išsitiesiau, lyg tas, kurs tiesiai turis
Žingsniuodamas pirmyn, nors šiaip, jaučiaus
Aš mintyse prislėgtas ir suskuręs.
Pradėjau žengt ir noromis verčiaus
Papėdžiui savo vado; čia iš karto
Pajutom lengvio eisenoj žymaus.
Jis tarė man: „Akis nuleisti verta
Ir atidžiai žiūrėti į žingsnius,
Nes tuo gali padidint savo spartą.
Kaip žmonės ženklina žmonių kapus
Išbrėždami viršuj tam tikrą žinią,
Kas buvo, kuo išsižymi tarp mūs,
Paskui dažnai pravirksta atsiminę
Del sielą jų graudinančios minties,
Kuri tik jautresniems paveiks krūtinę;
Taip pamačiau, tik geresnės rūšies
Artizmo atžvilgiu, vaizdų daugybę
Aplink, iškaltų prie briaunos šalies.
Mačiau kilnesnę už kitas būtybę,
Kūrėjo išrinktą; ją iš sričių
Dangaus perkūnai ištrenkė sužibę.
Mačiau Briarėą, mestą iš žvaigždžių
Paklodės, kritusį žemyn be garso,
Užklotą amžinu mirties šalčiu.

Mačiau Timbrėą ir Palladę, Marsą: 31
Ginkluoti dar, prie tėvo po kovos
Jie stebis milžinais, kur nesitvarso.

Mačiau Nembrotą čia prie sąsparos 34
To bokšto: dairos, ieško Sennaaro
Žmonių, dalyvių nuodėmės bendros.

Graudu, Niobe, regint pasidaro 37
Tave tarp keturiolikos vaikų,
Kuriems dievai akis žiauriai uždaro.

Tu, Sauliau čia, ant Gelboės kalnų 40
Iš savo ginklo mirtinai parvirtęs,
Šalis gi be drėgmės nuo tų laikų.

Žiopla Aragnė, voru veik pavirtus 43
Prie sudraskyto audeklo, kuris
Nelemtą dalį tau yra iškirtęs.

O Roboam! ne gresiančias turįs 46
Veide žymes, bet žybsi baimės spindis
Besprūkstant pro Jeruzalės duris.

Parodė mum be to šios kietos grindys, 49
Kaip Almeonas motinai paikai
Atkeršijo už žaislus susikrimtęs.

Parodė, kaip šventovėje vaikai 52
Senacheribą užsipuolę kauja
Ir pameta lavoną išdrikai.

Parodė, Kyras vargšas ką ragauja, 55
Kai tarė po nelaimės Tamirà:
„Tu troškai kraujo, gerk dabartės kraują".

Parodė Assyrus, kai negera 58
Dalis ištiko: vadas jų nestoja,
Kariuomenės daugybė pastira.

Mačiau, — rūsiais ir plėnims virtus Troja; 61
Vai Ilijon, tave nepaprastai
Pažemintą čia káltas išvadžiojo.

Neprastas dailininkas braižė tai, 64
Jei bruožai ir šešėliai jį taip giria,
Jog atsispirt gal kritikams griežtai.

Gyvi gyvais, o mirę rodės mirę: 67
Ten buvęs nėr regėjęs to geriau,
Kai aš, kad kojos mina, akys tiria.

Dar kelkit kaktą, pūskitės labjau,
Ievos vaikeliai, nenuleiskit veido
Regėt savų blogų takų. Bet jau
Skaistyklos graižas tiek mus įsileido,
Ir saulė pasirito tiek pirmyn,
Kiek apimta galva manyt vos leido;
Kaip štai, kas žvilgsnį mėtydams priekin
Keliavo, pradeda: „Pakelk blakstieną,
Gana nešt galvą nusvertą žemyn,
Regėk, štai, angelą čion skrendant vieną
Į mus skubiai; ir traukias, pamatyk,
Šešta tarnaitė, patarnavus dienai.
Mostu ir veidu pagarbą daryk,
Kad teiktųsi į aukštį mus tvarkyti;
Mat, ši diena negrįš jau antrą syk".
Ne pirmą kart jam tenka man sakyti
Negaišt kelionėj; tad nenuostabu,
Kad paklausiau, ką liepė padaryti.
Prie mūs plasnojo šviesbalčiu rūbu
Graži būtybė: veidas jos blizgėjo
Šviesa, lyg tekančios žvaigždės rytų,
Rankas, sparnus išskleidus sušnekėjo:
„Ateikit šen, — štai šičia jums laiptai,
Kiekvienas jais ligšiol lengvai lypėjo.
Paklausė šauksmo, bet kai kas tiktai.
O žmonės - žmonės, skiriami pakilti,
Vėjeliui gi atsispiriat prastai!"
Nusivedė, kur uolai teko skilti;
Per veidą šmėkštelėjęs man sparnais,
Jis leidžia vis sekmingai kilt ir kilti.
Kaip ten, pasukus dešinėn, laiptais
Į kalvą Rubakontu link šventovės
Mieste, užburtam įstatais lemtais,
Statumas žingsniams kenkti yr paliovęs
Akivaizdoj laiptelių, padirbtų
Laikais svarstyklių ir matų dorovės;
Taip čia jau einam nuožulniu krantu,
Kuris iš antrojo skyriaus nukrinta;
Įterpęs uoloje abu kraštu.

Pasukome į naują labirintą
Ir štai: „Laimingi nuolankūs“, girdžiu, —
Nežmoniškai, švelniai susiaudžia, plinta.
Koks skirtumas tarp pragaro žiočių
Ir čia, kur einant siaudžia mum giesmelė,
O ten girdėt dejavimų karčių!
Jau mynėm lipdami tą šventą kelią;
Lyg daug lengvesnis aš jaučiaus, ir lyg
Judriau, kaip apačioj, man kojos kelias.
Tad aš: „Valdove, kaip našta, sakyk,
Nukrito man ir kas čionai įvyko,
Kad eidams neilstu beveik šįsyk?“
„Kada“, atsakė: „visos P, kur liko
Ant tavo veido, nuvalytos bus
Ir išskustos, kaip ši, kur štai išnyko,
Tu būsi norų gerumu skubus.
Ir jokio neturės ilsimo kojos,
Tik noro lipt ir lipt daugiau vis jus“.
Čia padariau, kaip tas, kurs sužinojęs,
Kad ant galvos užkrito jam kažkas,
Apsižiūri, kitiems nusišypsojus,
Ir kelia tvarkai padaryt rankas:
Jos ieško, randa, pareigą atlieka,
Ko vienos akys neprieis, neras.
Čia mano dešiniosios pirštai siekia
Ir randa smilkiniuos šešias raides
Kur raktininkas man tasai įdiegė;
O vadas žiūri, šypsos iš manęs.

XIII GIESMĖ

Antroji pakopa, — pavydas. Meilės pavyzdžiai. Sapija — sienietė.

Prilipome laiptais prie skyriaus galo;
Čia kalnas persmaugtas antru kartu, —
Tas pats, kuriam kaltieji apsivalo.

Ir jis, aplink apjuostas zomatu,
Pakopą teikia, į aną panašią,
Tik užlankose ten labjau platu.

Šešėlių, nė vaizdų čia nieks netašė;
Tiek mūro sieną, tiek švelnius takus
Mėlsvu dažu, tarytum, kas nudažė.

„Jei lauksime, kol vesti ims kas mus,
Bijau, kad bus", vadovas man kalbėjo:
„Mum keliui rinktis laikas pervėlus".

Čia atidžiai į saulę pažiūrėjo
Ir, sviręs dešinėn visu svoriu,
Kairiuoju šonu sukosi ir ėjo.

„Šviesele miela! aš tavęs žiūriu
Naujam take, būk maloni mokinti",
Kalbėjo jis: „kaip vaikščioti turiu.

Pasaulio šiluma ir jo žibinte,
Jei kokių priežasčių kliūdyt nėra,
Reik tavo spinduliai vadu vadinti".

Kelionės žemiškos mylia gera
Nueiti mum trumpu laiku pavyko
Į ten, kur stūmė noro paspara.

Pro mudu dvasios švysčiodamos nyko;
Nė nepamatėm jų, tik kvietimus
Į meilės stalą mandagius paliko.

Pirmasis balsas, lėkdamas pro mus,
Garsokai sušneka: „Neteko vyno",
Ir girdim posakį kelis kartus;

Kol balsas tolyje nusislopino,
Čia kitas šūkt: „Orestas aš esu“,
Ir šūktelėjęs nulėkė, kur žino.

„Paaiškink, tėve, tuodu man garsu“,
Taip paprašiau, tuotarpu trečias tarė:
„Mylėki skriaudikus vieku visu“

Gerasis vadas man: „Čion susivarė
Pavydo pabaudos, kur botagus
Iš meilės verpalų sau pasidarė;

Pavadis priešingais nuaustas bus
Garsais; girdėsi juos patsai dar, spėti,
Nužengęs savo atgailos laiptus;

Prašau dabar gerai įsižiūrėti
Ir pastebėt daug sėdinčių vėlių,
Kurios pasieniu glūdi išsimėtę“.

Čia išskečiu akis, kiek tik galiu,
Ir pamatau, — visi šėšėliai tiejie
Tos akmenų spalvos apsiaustėliu.

Šiek tiek paėję, girdim, — išsilieja
Garsais malda: „Marija melsk už mus,
Švents Mykol, Petre, jūs — visi šventieji“.

Aš nemanau, kad būtų toks nuožmus
Betkas ant žemės, taip suakmenėjęs,
Ramus prieš štai matytus sunkumus;

Nes kai arčiau buvau ties jais atėjęs
Ir pamačiau, ko jie darbais verti,
Per veidus gailios ašaros man liejos.

Jų rūbai rodės ašutų, — prasti;
Pečiais prilaikinėjo vienas kitą,
Visus gi laikė siena atstati.

Taip neregiai vargšai, kurie vos mito,
Per atlaidus sustoję elgetaut,
Į krūvą galvas nuolankiai surito,

Ir nor šį tą iš gailestingo gaut
Ne žodžių aimanavimu gailingu,
Bet išvaizda, kur širdį gal pagaut.

Kaip tiem akliesiems saulė nenaudinga,
Taip šiom vėlėm, kurias dabar miniu,
Šviesioji saulė patarnaut sutingo;

Visų blakstienos, mat, geležiniu
Sutrauktos siūleliu, kaip kad padaro
Mažam ereliui augant tarp žmonių.
Nė šis nė tas, praeinant, pasidaro:
Aš juos gerai matau, manęs jie ne;
Tad žvilgteliu į savo vadą gerą.
Ko noriu klaust, jau buvo jam žinia,
Ir kol paklausiu, jis visai nelaukė,
Tik sakė: „Tark trumpai ir sumaniai".
Virgilis nuo briaunos mane patraukė
Ir stojo šone, kur nukrist gali,
Nes joks baieras tako neaptraukia;
Maldingos dvasios kitoje šaly
Gungsojo kęsdamos tą skaudžią siūlę,
Kai veržės ašara pro ją gaili.
Kreipiausi šnekinti aš jas: „Bičiuliai!
Jūs tikslas jum pritaikintas gangreit,
Kai jį dabar jūs siekiate įgulę:
Geidžiu malonės, kad nuplautų greit
Putas jūs sąžinės, kurion šviesusis
Geismų upelis gautų tuoj įeit;
Būt miela man, gražu iš jūsų pusės,
Pasakant, gal lotynas yr tarp jūs,
Manau, pamatęs, jam naudingas būsiąs".
„Brolau, pilietė kiekviena iš mūs
Tikros pilies; tu nori pasakyti, —
Praleidus gyvastį pas italus."
Toksai atsakymas man ausį lyti
Ne iš čia pat, kur aš, tik iš toliau;
Tad stengiaus garsą tų balsų pavyti.
Manęs viena jų laukia, rods, mačiau:
Lyg neregys, jei kas ištarti reikia,
Ji smakrą kilsčiojo kas kart aukščiau.
„O dvasia!" šnekinau: „kurios neveikia
Lipimo vargas, prabilai man tu?
Iš kur gi, kuo vardu, žinių suteiki".
„Esu iš Sienos", tarė: „čia kartu
Su šiais valau, ko siela pripelėjus,
Pro ašaras meldžiu draugės šventų.

Protinga nebuvau, nors ir Sofijos
Nešiojau vardą, būdavo džiaugiuos
Kitų žala labjau, nei ką įgijus.
Kad nemeluoju, aišku bus, tikiuos,
Išgirdus, kokia aš buvau beprotė
Gyvenimo žemesniuose skliautuos.
Ties Colle ruošiasi į akį stoti
Maniškiai priešų miniai išdidžiai,
Aš Dievui pavedžiau to mūšio klotį.
Sutriuškinti, skubėdami didžiai,
Išlakstė; aš, kai bėgt jie pasileido
Džiaugiaus, džiaugiaus kaip niekad panašiai;
Ir keldama aukštyn didingą veidą,
Rėkiau: „Tavęs jau, Dieve, nebijau“,
Lyg žioplas strazdas, kuomet sniegą leido.
Gyventi baigdams perprašyt geidžiau
Dievulį, bet, turiu prisipažinti,
Už kaltę būčia šiandien dar žemiau,
Jei ne Pier Pettinaio, kurs, atminti
Maldoj vis neužmiršdamas manęs,
Malonės veiksmą teikėsi gaivinti.
Bet tu kas toks, kad rankioji žinias
Maloniai apie mus; tau, rodos, akys
Neužsegtos, kvėpuodams tu kalbąs?“
„O dėl akių“, tariau: „trumpam apakęs
Ir aš čia būsiu; jos, mat, nelabai
Kenksmingai pavydu šnairavo, plakės.
Daugiau yr vietos baimei nelabai
Krutinėj, del kančių, kurios ten veikia
Žemiau, kurių vaidinas man siaubai“.
Ji į mane: „Kas atvedė čion sveiką
Į šias pakopas, grįši gal?“ Sakiau:
„Štai šis tylusis vadovybės teikia.
Esu dar gyvas, tarki man, prašau,
Graži dvasele, ar nereikalauji,
Kad kojomis ten patarnaučia tau“.
„Na, na! Girdėti tai — visai man nauja,“
Atsakė: „Dievas rods tau palankus,
Tegu palaima tau kely tarnauja.

Meldžiu tave, kaip mielas tau dangus,
Nušviest maniesiems, grįžus į Toskaną,
Kad liautųsi man zauniję niekus.

Tarp vėjavaikių rasi juos, jie mano. —
Guos Talamonė; bet, sakau, suras
Tiek vilties čia, kiek kasdami Dianą.

Daugiausia admirolai ten praras".

XIV GIESMĖ

Antroji pakopa, — pavydas. Guido del Duca ir Rinieri da Calboli. Romania 1300 metais. Nubausto pavydo pavyzdžiai.

„Kas jis, kurs su mumis aplinkui žengia,
Pirmiau kaip davė jam mirtis sparnus,
Akių vokus atvožia, vėl uždengia?“
„Aš nežinau; bet jis ne vien prie mūs;
Tu malonėki, tau arčiau, paklausti,
Ir, kad kalbėtų, stengkis būt švelnus“.
Taip du šešeliai, veik krūvon suspausti,
Mane minėjo dešinėj šaly;
Paskui, pakėlę veidus, ėmė mausti,
Ir itin vienas: „Dvasia, kur kyli
Į dangų, nors dar valdoma vis kūno,
Mus malonia žinia paguost gali:
Kas tu? iš kur eini? Tarp mūs bekūnių
Esi kažkaip išskirta; aš stebiuos,
Nes tokių įvykių Kalnuos nebūna“.
Čia aš: „Toskanų erdviuose laukuos
Upelis bėga, gimęs Falteronoj,
Po šimtmylio krantuos veik tuos pačiuos.
Kilau iš vieno to upelio šono;
Kaip pavardė, — dalykas nesvarbus,
Nes ji kol kas garsaus neturi tono“.
„Jei mano protas tinkamai gabus
Tave suprasti“, tarė, kurs kalbėjo
Pirmiaus: „ta upė, rodos, Arnas bus“.
O antras sakė: „Kodel nutylėjo
Jis upės vardą? kam gi čia slapta,
Įmanoma tik tarp piktų veikėjų?“
Vėlė, kur buvo šitaip paklausta,
Atkirto: „Nežinau, tiktai geriausia,
Jei būtų upė toj net pamiršta;

Nes nuo šaltinių, merkiančių taip gausiai
Gubriakalnį (Peloras skilo čia),
Jog vandens niekur tiek kalnų nerausia,
Lig ten, kur upė priepyla apsčia
Surinko saulės sugamintus syvus,
Kuriais paskui vėl upių mis įsčia, —
Dorovės vengia, kaip angies, kas gyvas;
Gal toks čia blogas podirvis šalies,
Gal papročiai taip veikia, jog nedyvas,
Kad visiškai ne tos jau prigimties
Gyventojai šioj vargdienėj aplinkoj,
Lyg kad iš Circės paleisti pirties.
Tarp kiaulių nešvarių, kurioms pritinka
Ėst gilių, o ne srėbt žmonių sriubos,
Paleidžia pirmą vilnį netriukšmingą.
Žemiau lojikų randa prie vagos, —
Ne tiek baisių, kiek neramių tikrovėj —
Ir ieško pykdama krypties kitos.
Žemiau dar, — plotis skėstis nesiliovė,
O kai lojikai keičiasi vilkais,
Ji virsta į prakeiktą, klaikų griovį.
Paskui, nubėgus gilesniais loviais,
Lapučių, vylio kupinų, sutinka,
Kurios gudrių žmonių neprisileis.
Sakau, neslėpdamas nuo keliauninkų;
Jų vienas įsidėt galvon galės,
Kas per mane pareikšti Dievui tinka.
Matau aš ant krantų baisios srovės
Viens tavo ainis išsiruoš medžioti
Vilkų ir baime juos visus sukrės.
Bus mūgėj parduoti nesukapoti;
Paskui, lyg seną jautį, mėsai pjaus:
Ir teks jiems mirt, jam — negarbė nešioti.
Sukruvintas iš miško eis klaikaus,
Palikdams jį ir skurdą jo tiek didį,
Jog šimtmečiais reiks laukt, kol atsigaus."
Lyg kad liūdni gandai, staiga atskridę,
Pakeičia veidą tam, kas jų klausys,
Ir lauks, iš kur nelaimė juos atlydi,

Taip vieną vėlę griebė liūdesys,
Ir išgąstis, kai klausė atsidėjus
Ir taikė sau skelbėjo paslaptis.

Išgirdęs vieną, kitą paregėjęs,
Ėmiau smalsauti, koki jų vardai,
Tad meiliai pradedu klusčiot ėjėjus.

Tada vėlė, kalbėjusi andai,
Taip pradeda: „Kai žodžiai tau užtrūko,
Tu iš manęs išgirsiąs jų manai;

Aplink tave, matau, malonė suka,
Tad, gerbdams ją, pasisakyt turiu:
Aš Guido, atsimink gerai, Del Duca,

Man kraujas degė pavydu aitriu,
Kai linksmą žmogų gaudavau matyti,
O veidas apsinešdavo myriu.

Ką pasisėjau, reik dabar valyti:
Žmogeli, kam tau dėti ten širdis,
Kur tenka artimas į šalį vyti?

Štai Rinier, — garbė ir paspirtis
Šeimynos Calboli, kurioj nerado
Nė vieno lygiai doro ateitis.

Tarp jūsų, Reino, tarp kalnų ir Pado
Jo kraujas, išgaravęs visiškai,
Nerado jau teisaus ir sveiko prado;

Tačiau, prižėlė šie visi laukai
Nuodingų krūmų; liaukite juos ardę,
Akėję, arę, — digs ir augs niekai.

Kur geras Licjus, Henrikas, Manardi?
Kur Traversaro ir Carpigna kur?
Vai, romaniečiai, gimine bevarde!

Bolonjos Fabbras ar atgis betkur?
Bernardas Fosco, ta liekna rykštelė
Faenzos, ir gi neatželti tur?

Man minint Guido Pratą širdį gelia
Ir d'Azzo Ugolin neužmirštu, —
Sykiu klampojome pasaulio kelią.

Minty Tignoso ir draugai kartu
Traversarų, Anastagių šeimynos,
Abi priklauso jau prie pribaigtų.

Kur drąsūs žygiai, džiaugsmas, kur merginos
Žydėjo, karžygiai kur gerbė jas,
Dabar tenai pikti jausmai vaidinas.

Tu, Brettinoro, čia vis beesąs,
Kai ainius tau likimas yr išvaikęs
Su daug kitų, dabojusių šeimas.

Giriu, Bagnacaval, kad tu bevaikis,
Bet Castrocaro — ne; drovus visai
Man Conio, grafų padermę palaikęs.

Paganų šeimai reiktų būt dorai,
Netekus demono; bet vardas tyras
Negrįš, galėčia pasakyt tikrai.

Tu, Ugolino Fantoli, pagyras
Dabins šeimyną tavo visados,
Po to kai joj negims nė vienas vyras.

Eik, eik, Toskane; siela, apmaudos
Pritvinkusia verkt noriu, ne kalbėti:
Koktu del priepuolių šalies gimtos."

Žinojome, pradėję vėl judėti,
Kad tos vėlelės junta mūs žingsnius,
Kuriais, joms tylint, reik pasitikėti.

Paskui du vienu mynėme laiptus;
Staiga, lyg griausmas, priešiniame ruožte
Mums suskamba ir girdime žodžius:

„Kas susitiks mane, turės užmušti;"
Pradėjo žodžių skambesys aptingt,
Lyg, plyšus debesiui, griaustinis ūžti,

Ir visiškai mum iš akių pradingt,
Tik kažin kas taip baisiai sudundėjo,
Lyg kad perkūnijos metu — trinkt, trinkt:

„Esu Aglaura, kur suakmenėjo."
Ne priešais žingsnį, tik atgal, žengiau,
Kad prisispausčia drūčiai prie vedėjo.

Jau darėsi ore visur ramiau,
Jis taria man: „Šiuo brizgilu reikėjo
Laikyti žmones prie ribų arčiau.

Bet žiojatės, kai vašas meškerės,
Kuria jūs senas priešas nor pagauti,
Jums mestas; brizgilas nesuturės.
Dangus aplink jus suka, nor jus gauti,
Atkišęs rodo savo gražumus,
Bet žvilgsniais jūs į žemę pratę šauti;
Už tai jus pliekia Tas, kurs žino mus.

XV GIESMĖ

Antroji pakopa, — pavydas. Broliškos meilės angelas. Perėjimas į trečiąjį skyrių. Trečioji pakopa, — rūstybė. Dvasios švelnumo vaizdai. Rūsčiųjų bausmė.

Kiek reikia slinkt nuo baigiantis trečiai
Lig rytmečio dangaus aplinkai,
Kaip kūdikis linksmutei ir skaisčiai,
Tiek saulė eidama dar nedalinko
Lig ten, kur vakarinė jos stotis.
Čia sutemos, o ten naktis užslinko;
Gi spinduliai mums krito į akis,
Nes kalnu tiek pavyko atsikasti,
Jog žengėme į vakarų šalis;
Tik štai juntu, — man kaktą veržia kas ten,
Šviesa didesnė, būtent, nei pirmiau,
Ir negaliu, kas darosi, suprasti.
Tad rankom iškeltom pasidariau
Po antakiais prisidengimą tokį,
Kad neįgristų skaidris dar stipriau.
Kaip, nuo vandens ar veidrodžio atšokęs,
Į kitą šoną lekia spindulys
Ir kildamas iš kampo lygiai tokio,
Kaip kad nukrito, — mokslas ir akis
Tai tvirtina — jisai tiek atsilenkia
Nuo statmenio, kiek lūžis nustatys,
Taip, rodėsi, šviesa atšokus veikia
Iš užlaužtų prieš mane spindulių,
Ir veidas man pasukt į šalį reikia.
„Kas čia, brangusis tėve, negaliu
Akių pakelt, kai priešais baisiai šviečia,"
Tariau: „ir lyg ateina kas keliu?"

„Nesistebėk, jei tau dangaus piliečiai
Pervaiskūs“, tarė jis: „pasiuntinys
Ateina štai ir kopti žmones kviečia.

Jau neužilgo šitoks reginys
Tavęs neerzins, džiaugsies paregėjęs,
Kiek prigimimo teisės netrukdys“.

Atėjome, kur angelas švietėjas
Mane paragino: „Žengt čia prašau
Laiptais, ne taip stačiais, kaip kad lypėjęs“.

Mes lipome ir ėjome toliau,
Tik štai: „Pagirti gailestingo būdo“
Girdėt, ir „Džiaukis nugalėtojau.“

Lypėjova aukštyn du vienu mudu, —
Aš su vadovu; man išgirst svarbu,
Jei jam koks žodis iš burnos išsprūdo.

Tad sužinot norėdamas kalbu:
„Ką pasakyt romanas mum ketino,
Paliesdams naudą svetimų darbų?“

Jis man į tai: „Pavydo vargą žino
Dabar patsai, tad aišku, kad ir jus,
Save čia bausdamas, tenai baugina.

Kadangi ten jūs suburiat geismus,
Kur nuosavybę mažina dalyba,
Pavydo dumplės traukys atdūsius.

Bet, jei mylėtumėt dangaus sodybą
Ir jūsų širdys telktųsi tenai,
Jos būtų ramios, nors pavydas gnyba.

Ir kiek didesnė draugija, žinai,
Tiek jos kiekviens narys bus turtingesnis,
Daugiau įgis sau laimei amžinai“.

„Nebūsiu aš dabar išmintingesnis,
Kaip prieš paklausinėjęs“, vėl tariau;
„Ir abejonės kyla dar didesnės:

Nes kaip? jei turtas dalomas, ar jau
Po lygiai gautų žmonės apdalinti,
Nors bus jų daugelis, ar bus mažiau?“

O jis man taip: „Matyt, vis savo mintį
Laikai įsmeigęs į tuščius niekus,
Tad šviesai akys tau sunku pratrinti.

Beribis, neapsakomai kilnus
Aukštybių Gėris veržiasi mylėti,
Kaip staigūs spinduliai į blizgučius.

Kiek sieloj karščio bus, tiek teks laimėti;
Ir meilė kiek plačiau kur viešpataus,
Tiek galios amžinos ten bus regėti.

O kiek daugiau žmonių ten susijaus,
Tiek meilės viens kitam daugiau parodys,
Ir tartum veidrodžiuos ji plėsis, siaus.

Jei nepagaus tavęs šis mano žodis,
Matysi Beatričę, ji pilnai
Tau šitą ir kitas tiesas įrodys.

Bet tuoj daryk, kad tie penki ženklai
Išdiltų, kaip kad du esi nušlavęs
Skausmais, kuriais juos valo šie kalnai.

Norėjau tart: „Dar aišku, klausant tavęs,"
Tik ant antros pakopos jau laipsnių
Pasijutau, pradėt kalbėt negavęs.

Čia reginiu tuojau ekstaziniu
Esu aš apsiaustas: štai atsidarius
Šventovė priešais, joj gi daug žmonių,

Ir slenksty moteris, lyg, rodos, barės,
Kaip motina, švelniu žodžiu: „Sūnau,
Del ko tu šitai man esi padaręs?

Štai tėvui rūpi, aš gi nežinau,
Kur reik tavęs ieškot." Ir kai nutilo,
Prapuolė vaizdas, švystelęs pirmiau.

Paskui kita žmona prieš mane kilo
Šlapiais veidais del apmaudos širdies,
Kur baisiai neapykanta įšilo,

Prikišdama: „Jei pons esi pilies,
Kuri dievus del vardo ginčais kratė,
Kur židinys šviesos ir išminties,

Atkeršyk tam begėdžiui, Pisistrate,
Kurs mūsų dukrą drįso pabučiuot."
O ponas taip piktu, rods, nesistatė
Ir liepė meilumu pasivaduot:
„Jei tuos, kur myli mus, norėsim mušti,
Tai neapykantą kaip reik matuot?"
Po tam regiu, — minia sugniaužtom kumštim
Jaunuolį smerkė; ir kai akmens žirti
Pradėjo, rėkė ji: „Užmušt, užmušti!"
Jisai, kad siautėjančią juto mirtį,
Ant kelių klaupdamas parkniubo žemėn,
Akim gi stengės dangų prasiskirti.
Ir meldė Viešpatį, kad tie aptemę
Jo budeliai nebūtų nubausti,
Saldžiausia išvaizda, kuri malonę lemia.
Kad sielos pojučiai vėl sugręžti
Man ėmė veikt, protauti vėl pradėjęs,
Mačiau, — vaizdai keista tiesa grįsti.
Čia aš, vadovui rodytis galėjęs,
Lyg koks žmogus iš miego bekeliąs,
Girdžiu: „Kas tau, kad mėtaisi lyg vėjas?
Štai atsiskyrei šias varsnas kelias,
Lyg pusgirtis ar nuo miegų apakęs,
Miglotu veidu, kojas vos keliąs."
„Švelnusis tėve", taip esu pasakęs
Aš jam: „jei teiksies išklausyt mane,
Žinosi, ką mačiau, kai temo akys".
„Nors veidą dengtum stora miline",
Jis tarė: „rasiu, kas tau ant krūtinės
Užslinko, — mažmožis koksai, ar ne.
Tas reginys bus reikalą priminęs
Praverti širdį vandenims taikos,
Kuriuos paleido amžinas šaltinis.
Neklausiau: ‚kas tau' be tikros tvarkos,
Kaip tas, kurs žemiška akim spėlioja,
Gal pašarvotas gyvas ant lentos.
Bet klausiau, kad sustiprinčia tau koją.
Taip reikia *ragint tinginiai*, lėti,
Kad veiktų vėl po atvangos sustoję."

Taip ėjom povakario apsupti
Ir bandėm toly akimis dairytis
Prieš spindulius blizgiuosius apskrity.
Staiga ūkai ar nepradės darytis
Daug tamsesni už tamsumas nakties
Ir tvinti mus; nėr kur nuo jų dangstytis,
Nė atsikvėpti, nė praplėšt akies.

XVI GIESMĖ

Trečioji pakopa, — rūstybės atgaila. Marco Lombardo. Apie laisvą valią, pasaulio sugedimą. Conrado de Palazzo, Gherardo da Camino, Guido da Castello, Gaia.

Nė pragaro tamsumas, nė naktis, —
Kad žvaigždės ir mėnulis nusileido,
Ir juoduoja visa dangaus sritis,

Nekloja dangos taip storos ant veido,
Kaip šita ūkana labai tiršta,
Kur nė regėt, nė atsimerkt neleido.

O kai akis vis buvo užmerkta,
Kelionės draugas šone atsistoja
Ir eidams vedasi mane greta.

Kaip neregys su baime stato koją,
Paklyst bijodams, užsigauti kur,
Ar net visai pražūt staigiam pavojuj,

Taip aš ėjau per tamsą iš visur;
„Greta manęs eik, stodams atsargauki!"
Vadovas perspėti mane vis tur.

Paskui, klausau, — balsai maldingai traukia
Ir, rodos, dovanojimo, taikos
Iš Avinėlio - atleidėjo laukia.

Tad „Dievo Avinėli" nuo pradžios
Lig galo veda, dailiai susigirdę
Į sutartinę žodžių ir gaidos.

„Bene tik", klausiau: „dvasių giesmę girdim?"
„Taip-taip", atsakė man: „žinok be to,
Kad čia jos valo savo rūsčią širdį".

„O tu kas toks, kurs tamsoje tirštoj
Mus čia mini, o rods iš ten atėjęs,
Kur skiriama, kas šiandien, kas rytoj?"

Taip buvo balsas kažkeno pradėjęs,
O vadas štai ką liepia: „Atsakyk
Ir pasiklausk, ar čia reik kopt atėjus“.

Tad aš: „Būtybė, balanti kassyk
Ir kylanti į Tą, kurs leido būti,
Eik paskui ir gražių žinių klausyk“.

„Galiu aš su tavim žygiuot truputį“,
Atsakė: „dūmai jei žiūrėt neduos,
Mes ausimis pašalinsim sau kliūtį“.

Kalbėjau vėl: „Šiuos myrio vystykluos
Nuvykt į dangiškąjį aukštą reikia,
Pirmiau užtrukus pragaro nasruos.

Del Viešpaties, kuris malonės teikia
Ir leidžia man matyti jo namus
Būdu, kokio suprast nieks neįveikia,

Kas tu buvai pasauly, tark į mus;
Paskui sakyk, ar tuo keliu varausi?
Mum tavo žodžiai palydovai bus“.

„Čia aš, Lombardo Marco vadinausi;
Žinojau žmones, galvą ten guldžiau,
Už ką dabar kardai žvangės mažiausiai.

Čia lipdami išeisite tiesiau“;
Taip taręs priduria: „Drįstu prašyti
Melst už mane, kai būsi kiek aukščiau“.

„Tai mano“, priduriu jam: „garbę lyti
Daryt, ko paprašei; bet pravartu
Išaiškinti dvejojimą mažytį, —

Ne vieną tik, bet dvejetą, kartu
Pribrendusių po to, kai tamstos mintį
Su nugirsta pirmiau krūvon dedu.

Anot tavęs, pasaulyje — nutrinti
Dorovės bruožai, jo visi kampai
Piktų darbų prišmeižti ir priminti.

Kur bus to priežastis, ar nežinai?
Kitiems ją aiškinčia, įsidėmėjęs:
Vieniems ji danguje, kitiems — žemai.“

Į tai skausmingai jis atsidūsėjęs, 64
Pradėjo taip: „Pasaulis tas, brolau,
Toks aklas, pats žinai iš jo atėjęs.

Gyvendami ant žemės, sprendžiat sau, 67
Kad viską nulemia žvaigždė; nuogalį
N'išvengiamumą skelbiate tačiau.

Taip esant, griaunate jūs laisvą valią 70
Ir Dievo teismą, keliantį gerus
Ir teikiantį blogiesiems sunkią dalį.

Subrust ir veikt jums padeda dangus, 73
Nors kartais ryžies, kartais abejoji;
Tad, — gera veikt, ar bloga, kas rangus,

Šviesos ir laisvės tur; valia laisvoji 76
Rungtynėse su įtekme žvaigždžių,
Jei ugdoma, ji pergalėt valioja.

Laisvi priklausot didesnių valdžių 79
Ir aukštesnės kilmės, — jūs gaunat protą,
Ir jum žvaigždynas nekelia kliūčių.

Pasaulį matom paklaidų apžiotą; 82
Čia kaltė, priežastis tik jumise;
Kad tai tiesa, prašau tik pagalvoti.

Iš Dievo rankų pūrpt nauja dvasia,
Jo mylima seniai, ir, lyg mergytė,
Čia verkianti, čia vėl linksma visa,

Jaunuolė toj nežino, kas daryti, 88
Nebent, Kūrėjo nuotaikos dėsniais,
Kur linksma, malonu ji ims dairytis.

Iš pradžių svieto menkniekių ji geis, 91
Juos neišmanėlė noriai vaikysis,
Kiek įstatai ar vadovybė leis.

Tad reik įstatymų, kuriais tvarkysis, 94
Valdovo reik, kuriam šviesios pilies
Bent bokštas aiškiai matomas didysis.

O teisės? tokio nėr, kurį jos lies, 97
Nes prieky vadas atrajoti moka,
Tačiau iš neskeltkojų jis rūšies.

Liaudis tad, mėgdama betką, nuvokia,
Kad vadas dega tais pačiais geismais,
Ir noro lepintis, kaip jis, nestoka.
Lengvai gali suprast: žemais veiksmais
Pasaulis prisidirbo sau blogybių,
Ne mūsų prigimimo trūkumais.
Štai Romoj buvo saulės dvi sužibę
Pasauliui šviestų dvejetą kelių:
Šioj žemėje ir kilti į aukštybę.
Viens kitą temdė; su pastoraliu
Sujungtas kardas, ir kartu abudu,
Net kažkaip verčiami, netaps mikliu,
Kadangi jie krūvoj neturi būdo
Privengt viens kito; varpa pasakys,
Ką aš sakau, nes šiaudą spėk iš grūdo.
Kur Adigės ir Pado apskritys,
Kol nesukėlė vaido Friderikas,
Kadais drąsa klestėjo, doras paprotys,
O šiandien visiškai kitoks dalykas:
Neteks privengti padorių žmonių
Dabar kam nors, pasikalbėt atvykus.
Tiesa, senelių trejetą miniu,
Kur aiškus pro naujus senovės vardas,
Koktu jiems laukt ilgai tarp giminių;
Konradas da Palazzo ir Gerardas
Bei Guido da Castel, kurs paprastai
Vadinos Francijoj taurus lombardas.
O Romos sostas, skelbk be baimės tai,
Sutelkti geisdamas abi galybi,
Save ir naštą suteršė labai".
„O, Morkau", jam tariau: „gerai sužnybi
Dalyko esmę; aš jau suprantu,
Kam Levio sūnūs aplenkti dalyboj.
Gerardas gi kas toks? Gal bus jis tas
Senovės laiko vyras gero vardo,
Storžieviams pavyzdys ir priekaištas?"
„Ar tavo žodžiai gundo, ar gal tardo?
Atsakė: „Kaip? Toskanijos sūnau,
Tu negirdėjai niekada Gerardo?

Tiesa, jo pavardės tikros aš nežinau,
Tik ji per Gaią, dukrą, išgarsinta.
Sudiev, sudiev, aš nelydžiu toliau.
Matai pro ūkaną lyg aušta, švinta,
O man reik apsisukus grįžt atgal,
Jau lekia angelas ir čia nukrinta".
Apsisuka, tolyn mūs vest negal.

XVII GIESMĖ

Trečioji pakopa, — rūstybė. Išėjus iš ūkanos. Rūstybės pavyzdžiai. Ramybės angelas. Kilimas į ketvirtą pakopą. Naktis. Meilės teorija. Moralės tvarka Skaistyklos suskirstyme.

Skaitytojau, jei teko Alpuos būti,
Atsimeni ūkus: matei pro juos,
Lyg tartum kurmis pro akių plėvutę,
Kaip tirštuose debesyse drėgnuos
Tamsumas ima skyst ir kaip saulelė
Sau taką spinduliais atsivaduos; —
Ir nesunku tau bus sukurt vaizdelį,
Kaip teko paregėt man vėl šviesa,
Jau baigianti kasdienį savo kelią.
Tad mano žingsniams vado pėdose
Besikartojant, išlendu iš ūko
Į spindulius, kur geso erdvėse.
Vaizduote! tavo nešami arkliuko,
Mes pradedam skraidyti nejučiom,
Negirdim triūbijant, ar kas sušuko.
Kas neša tave ilsint pajautom?
Šviesa, kuri danguj susigamina
Savaime ar aukštybių pajėgom.
Čia tą nedorąją regiu merginą,
Pavirtusią paukščiu giesmininku.
Ir vaizdas dėmesį taip surakina,
Kad viso ko mintim neaptenku,
Tik, susikaupęs, negaliu patirti
Apystovų, nesidomiu nieku.
Smarkiau vaizduotei ėmus virti,
Regiu, — ant kryžiaus išdidus tasai,
Suprasdams savo panieką tur mirti.

Čia pat greta Asveras didžiasai
Su savo žmona, čia ir Mardochejus,
Kurs dirbo ir kalbėjo vis teisiai.
Kai vaizdas šis išnyko palūkėjus,
Lyg tartum muilo burbulas, kuris,
Drėgmės netekęs, sprogsta nelytėjus;
Mergelė raudanti štai prieš akis,
Man pasirodžius, ėmė rėkt: „Mamyte,
Kam pykt reikėjo tau ir rast žūtis?
Žuvai, Lavinją šokus palaikyti;
Bet veltui, karaliene: man liūdniau
Tave, ne jįjį, — Turną, pamąstyti.
Kaip iš miegų pabust kad reik tuojau,
Jei saulė blykstels į užmerktą akį,
Kur mirkčios vis, kol ims žiūrėt paskiau;
Taip ir vaizdai man spiestis atsisakė,
Kai veidas pasijuto spinduliuos
Daug skaidresniuos, nei degant mūsų žvakei.
Kas per vieta, aš pažiūrėt sukuos,
Bet kažkas taria: „Čia jūs takas kyla“,
Ir, nepradėjęs kito ko, liekuos;
Man daros neapsakomai akyla
Matyt sušnekusį; toks akylums,
Tik jeigu bus patenkintas, išdyla.
Bet kaip šviesa, kad saulė temdo mums
Akis, neduoda saulės tos regėti,
Taip mano žvilgsnis čia nepasistums.
„Tai Dievo siuntinys, einąs lydėti
Aukštyn, neprašomas, gera valia,
Iš savo skaidrio pasidaręs skėtį.
Mums moka tokia, kaip mes sau dalia:
Ir kol jo ims maldaut, jei kas lūkčioja,
Jau nor neištesėt galų gale.
Taip kviečiami gražiai, paspauskim koją,
Lig temstant būsime kiek reik aukščiau,
Šiaip tektų laukt, kol vėl dienoja“,
Pasakė vadas, ir abu tuojau
Pasukome į ten, kur lipti reikia;
O kai į pirmą laiptą tik žengiau,

Juntu, lyg prieš mane sparnu kas veikia
Ir taria dvelkdamas: „Laimingi jūs
Taikingieji, kur rūstis nepaveikia".

Jau saulė, spindulius vakarinius
Toli nutiesus į nakvynę kelia;
Žvaigždžių padangėn pylėsi spiečius.

„Vai, mano jėga, silpstanti jėgele",
Tariau sau atsidusęs, kai jutau,
Kad kojos po manim vos randa kelią.

Užlipę buvome, kur nėr daugiau
Kely laiptų ir teko mum sustoti,
Lyg laivui, prieplauką pasiekus jau.

Kas naujo šioj pakopoje, žinoti
Norėdamas aš patiekiu ausis;
Paskui į vadą taip imu byloti:

„Brangusis tėve, tark, koks nuopuolis
Nuvalomas ant šio, kur stovim, aukšto;
Jei nejudam, kalbėk, kalbėt galįs".

Jis man: „Dorovės meilė, jeigu aukšto
Jai stigo akstino, jėgos įgis
Ir ims plasnot į aukštybes, lyg paukštė.

Bet kad lengviau prieitum prie esmės
Šio klausimo, manęs tu paklausyki,
Ir stabtelėjimas naudos turės.

Kūrėjas ir kas gyvas, nemanyki,
Kad būt be meilės, mielasai sūnau,
Ar įgimtos ar dvasinės, sakykim.

Gimtoji — visuomet dora; tačiau
Antroji gal suklyst, blogai sutapus:
Čia veikdama silpniau, o čia uoliau.

Kai bus apsupęs ją aukštybių kvapas
Ir žemės daiktuose save valdys,
Nieks neprikiš, kad nuodėminga tapus.

Bet jei suims ją blogas geidulys,
Ar jei norės perdaug gerai daryti, —
Tai prieš Kūrėją kreipsis kūrinys.

Juk meilė ugdo, pats gali matyti,
Visokio doringumo sėjikus
Ir ruošia pabaudas, kurios jus lyti.

Kadangi myli savo dalykus
Kiekviens asmuo ir mėgsta jais sielotis,
Tai savęs neapkęst nieks neskubus.
Ir kad negal savaimingai plėtotis
Jokia būtis be tos pirmos, — skyrium,
Kūrėjo neapkęs tiktai beprotis.
Vadinas, meilė, jei gerai tariu,
Link artimo tik nedora gal būti,
Ir ją trejopą jumyse skiriu.
Viens džiaugtųsi, pamatęs draugo žūtį,
Iškilt manydams geidžia, kad tasai
Susmukęs tūnotų tamsiam kamputy.
Tam rūpi įtaka, garbės garsai,
Kad kitas nepralenktų, neišvytų; —
Ir artimui nepalankus jisai.
Tas pyksta del skriaudų jam padarytų
Ir tokiu dega jo širdis kerštu,
Jog kitą šaukšte vandenio skandytų.
Ir ši trilypė meilė šiuo krantu,
Čia apačioj apverkiama; dar vieną,
Kur svetimo gašli, minėt ketu.
Slaptingoji gerovė į kiekvieną
Vis šypsosi ir žadina jausmus,
O jis ją gaudo šią ir kitą dieną.
Jei noras ją pagaut, regėt tingus,
Tai šitoj kopoje atsivaduoti
Turės ir nusišveist nešvarumus.
Čia žemiška gerovė žmogui duoti
Negali laimės, be geros esmės:
Jos medžiai be šaknų ir nevaisiuoti.
Kas atsidėjęs paskui ją riedės,
Aukščiau trijuos skyriuos tam reiks užtrukti;
Dabar nepasakosiu jų eilės:
Suseksi pats, jei teiksies galvą sukti.

XVIII GIESMĖ

Ketvirtoji pakopa, — apsileidimas. Meilės esmė. Meilė ir laisvoji valia. Uolumo pavyzdžiai. San Zeno vienuolis. Scaglieri. Nubausto apsileidimo pavyzdžiai. Dantės sapnas

Šviesusis vadas liovėsi kalbėjęs
Ir spėjo, pažiūrėdams į akis,
Ar man patiko dėstytos idėjos.

O aš, nors degė dėmesiu širdis,
Tylėjau ir maniau viens sau: „Tur būti
Perdaug klusčioju, ko nemėgsta jis".

Bet matė nusiminusį truputį,
Kad savo tėvui tarti nedrįstu,
Pats šnekindams mane, drąsos lyg pūtė

Sakyt: „Magistre, aš regiu protu,
Aptrauktu tavo išmintim ir siela
Ir, ką esi pasakęs, suprantu;

Bet, mano tėve, man žinoti miela,
Kas meilė toj, kuri, kaip pats sakai,
Išleist gal gerą, o ir blogą strielą?"

„Pakelki", tarė: „proto akį ir sveikai
Žvelk į mane, ir sužinosi klaidą
Spangių, kuriuos kitų vadais laikai.

Dvasia, kur meilės kilsčiojama skraido,
Į viską linksta, kas tik malonu,
Jei tas malonis linkmei duoda laidą.

Jūs mintys randa meilei metmenų
Tikruos daiktuos ir valiai juos pateikia;
Ši, perkračius, palinksta prie anų.

Jei siela, ten palinkus, nusiteikia, —
Toj nuotaika — tai meilė, įgimtis,
Kurią malonis jumyse paveikia.

Paskui, lyg ta liepsnojanti ugnis,
(Į aukštybes vis kilt ir kilt palinkus,
Nes ten ilgiau nedils jos sudėtis),
Toj siela veržias iš geismų aplinkos
Visa jėga, kur mielas daiktas ją
Vilios, ir kol įgis, bus nesutingus.
Čia aišku jau, kad nėr tiesos tame,
Ką iš kitų išgirsti kartais tenka,
Kad meilė kiekviena kilni — esme.
Tiesa, ji medžiagą sau gerą renka, —
Taip rodos bent; tik vaško skaistumu
Tas džiaugias, kam spaudėj švarus sukrenka".
„Žodžius aš tavo gaudžiau ir imu
Supaisyt", atsakiau: „kur meilė toji,
Nors vis del abejonių neramu;
Jei meilė mus ne iš vidaus pristoja,
Tai, sielai veržiantis tiesiu keliu,
Nėr nuopelno, kreivai ar tiesiai koją
Mes statom." Jis gi: „Kiek protu galiu
Išaiškint, aiškinu; o kiek tai lyti
Tikybą, Beatričę klaust liepiu.
Visokią dvasinę esminę lytį,
Kur kūne laikos, bet savaimingai,
Galybėj tam tikroj gali matyti,
Kuri vis bus įžiūrima menkai,
Nebent ją gausios išdavos dabina,
Kaip medį žalios šakos ar sakai.
Todel žmogus ant žemės pats nežino,
Kokia pirmųjų sąvokų kilmė
Ir jo pirmų geismų kame šaltiniai;
Bet tai žmogaus yra sava žymė,
Kaip bičių — medų nešt; geismai pirmieji
Nėra šviesi, bet nė tamsi dėmė.
Ir, kad su jais kiti yr susilieję,
Jūs gavot įgimtosios patarties,
Budėti sieloj, jei ten lys piktieji.
Čia pradas, kurs jūs elgsenoje švies
Ir nuopelnus gamins, jei bus mėginta
Išvėtyt blogą iš geros rūšies.

Kas bandė sielą tirt nesugadintą,
Pamatė, kad į laisvę linkus ji,
Ir davė žmogui etikos žibintą.

Na, jeigu būtumėte priversti
Pajusti meilės judesių krūtinėj,
Juos sutvarkyti esate laisvi.

Anot Beatės toj galia rinktinė
Yra valia laisvoji, todel reik
Turėt galvoj tau šią naudingą žinią."

Mėnulis švyst vidunaktį beveik,
Žvaigždžių nustelbęs daugelį aplinkui,
Degąs, lyg puodas, kai ugnis jį veikia.

Jis prieš žvaigždes padange slinko,
Kur saulė, Romoj stebint, leisdamos
Blizgės tarp Sardų — Korsikos aplinkų.

Švelnusis vadas, daug daugiau svarbos
Ne Mantovai, bet Pietolai suteikęs,
Jau nusikratė klausimų naštos.

O aš, kai pavergė jo aiškus sveikas
Dvejonių mano aiškymas, buvau
Lyg tasis miego suimtas, apsvaigęs.

Bet svaigulį tą nukrėtė tuojau
Minia žmonių, kur ant kulnų mum kopo
Iš užpakalio bėgdama čiajau.

Kaip ant Ismeno kranto ir Asopo
Tebiečiai laksto, šūkauja nakčia
Ir Bachą meldžia; taip, žiūriu, — pakopoj

Aplinkui rieda dvasios; josios čia,
Kiek pastebėti sugebu, riedėjo
Paspirtos meile ir gera minčia.

Jau jos aukščiau už mus, kadangi ėjo
Minia toj ne žingsniu, bet tekina,
Ir prieky dvi pro verksmą rėkt pradėjo:

„Į kalno šalį ėjo Marija
Skubiai; o Cezaris Ilerdą ima
Marsilją, Spaniją žaibų liepsna

Aplėkęs.“ — „Na greičiau, greičiau! lipimą
Tespiria meilė“, šūkavo kiti:
„Atžels malonė per pasistengimą“.
„Oi žmonės, čia uolumo suimti,
Geriem darbam gal buvote sutingę,
Čia jus išteisins eisena sparti.
Gyvasis šis (dvejot nebūkit linkę)
Aukštyn nor lipti, jei tik saulė švies,
Bet kur plyšys į mūs kelionės vingį?“
Po šitaip vado pareikštos minties
Pasakė viens: „Tegu jūs pėdos taiko
Į mūs, surasit laiptus be kliūties.
Judėt toks didelis mus noras vaiko,
Kad stot sunku; bet dovanot prašau,
Jei teisingumas mus storžieviais laiko.
Veronoj, Sanzene abats buvau
Prie ciesoriaus geručio Barbarosės, —
Milanas mini jį karčiai, žinau.
Viens toks, bene tik greit kape miegosiąs,
Minėsis vienuolyną verksmuose,
Ir del galybės pavartotos guosis,
Kai jo sūnus, šiaip šlubas, o dvasia
Šlubesnis, atsiradėlis mergvaikis,
Dorų abatų sėdi kedėse.“
Ar dar kalbėjo, ar jau buvo baigęs
Šešelis tas, nuskridęs jau toli,
Bet ką pasakė, atminty man laikės.
O mano vadas, apsauga kely,
Taip sako: „Štai kur du peikėjai
Žmonių tingumo“. Ši pora veikli
Vis rėkė bėgantiems: „Pirmiau jūdejai,
Kur perėjo sausu dugnu gelmės,
Išnyko, nei Jordaną paregėjo.
O žmonės, jau netekę ištvermės
Anchyzo sūnų sekti ir bendrauti,
Aptingo ir gyveno be garbės.“

Kad jau minia, kur po akių mum siautė,
Išnyko sukdama aukštyn ratu,
Naujų minčių ėmiau į galvą gauti;
Jos kito, vystės vienos iš kitų
Ir tiek svajonei vertė pasiduoti,
Kad akys merkėsi; čia nejuntu,
Kai ne svajot, bet jau imu sapnuoti.

XIX GIESMĖ

Ketvirtoji pakopa, — nusiminimas. Dantės simbolinis sapnas. Rūpestingumo angelas. Lipimas į penktąją pakopą; čia, — godumas ir išlaidumas. Popiežius Adrianas V. Aladija

Kada dieninis karštis nusistelbia,
Vėsumui pasivesdamas nakties,
Kurią Saturnas arba žemė šelpia;

Kai geomantai jų Didžios Likties
Kelius prieš auštant jau pamato ryškiai
Rytų šaly, kurią tuoj saulė švies,

Sapne man pasirodė moteriškė:
Švepla kalbėti, žvairiomis akims,
Raiša, sausrankė, o veide išblyškus.

Stebėjau ją. Lyg saulė, kuomet ims
Nušaltus naktį sąnarius gaivinti,
Taip mano žvilgsnių atgriebė veikims

Liežuvį jai; atgijo iškraipyti
Sausi nariai; apniauktuos gi veiduos
Pradėjau meilės atspalvius matyti.

Paskui, atkimusios kalbos garsuos
Susiveda daina tokia švelnutė,
Jog sužavėtas, be galvos, gėriuos.

„Čia aš, čia aš, Sirenė toj meilutė"
Dainavo ji: „kur žavi jūreivius,
Kad slinktų į gelmes, mane pajutę.

Uliksą įviliojau į klaidžius
Takus dainom, o kas mane pamilo,
Retai pames: — taip sužavėtas bus".

Ji vis dainavo, vis dar nenutilo,
Kol man prie šono moteris šventa
Staigiai atvyko pertraukt tosios bylą

Virgili, ei Virgili, kas gi ta? 28
Rūsčiai ji klausė. Jis artyn priėjo,
Akim į šitą dorą įsmeigta.
Anosios drapanas ši palytėjo 31
Ir, perplėšus, man rodė pilvą jos;
Bundu nuo smarvės, kur iš ten išėjo.
Virgilis sakė: „Iš visos jėgos 34
Šaukiau net tris kartus; bet stok ir eiki.
Ieškosime pralyst uoloj švarplos.
Pakilęs pamatau, — saulutė teikia 37
Šviesos šio šventkalnio visuos laiptuos;
Mes lipom, į pečius gi saulė veikė.
Aš, paskui eidams, panašus jaučiuos 40
Į žmogų, turintį sunkoką mintį,
Sulinkusį, lyg tiltskliautis, pečiuos;
Bet išgirstu: „Čia prašom taką minti," 43
Mus kažkas ragino švelniais garsais,
Kokių netenka mirtingiems pažinti.
Ir praskėstais, lyg gulbinas, sparnais 46
Parodė mum, kuris į mus kalbėjo,
Kur kelias pro akmens dvi sienas eis.
Paskui sparnais plasnodams darė vėjo 49
Ir sakė: *beverkią paguodos, jūs:*
Jų sielos džiaugsis dangų paveldėję.
„Kas tau, kad žemėn įsmeigei žvilgsnius?"
Vadovas ėmė man prišnekinėti,
Kol angelo nepaslėpė dangus.
O aš: „Žingsnius man liepia prižiūrėti
Tas sapnas, sukdamas lyg rankena
Mintis galvoj, kad nėr kur jų padėti".
„Matei" pasakė: „ragana sena, 58
Suruošusi, kad čia aukščiau mūs verkia.
Matei, kaip kratos ja, tenai einą.
Pakaks tau to, žingsnius mitriau kiek žerki,
Ir į švitėjančius dausoj ratus, —
Vilionę, Dievo patiektą, akis atmerki.

Kaip sakalas pažiūri į nagus,
Paskui, sugirdęs šūksnį, ima lėkti
Viliojamas žemyn, kur maisto bus,

Taip aš dariau, ir kol takelis liekti
Toj uoloje į viršų einantiem,
Ėmiau į viešKelį pakopos siekti.

Užlipus ant penktų laiptų abiem,
Žiūriu, — daugybė verkiančių priklota,
Kuriems čia reikia tysoti kniūbštiem.

„Prie aslos sielą turime priplotą",
Kalbėjo jie tokia rauda graudžia,
Kad vos suprasti tuos žodžius valiota.

„Rinktiniai Viešpaties, kurių kančia
Ir viltim ir teise kaskart mažėja,
Parodykit, kur lipt aukštyn iš čia".

„Kai būsite pro migį šį praėję,
Ir noras vers jus lipt ir lipt greičiau,
Tegul kairėn petys nesukinėja".

Taip klausė mūs poetas, šiaip paskiau
Viena tų raudančių vėlių atsakė,
Bet aš jos žodžiuos slėpinių jaučiau;

Tad į vadovą savo leidau akį,
O jis pritardams mielu šypsneliu
Patenkinti geidimą neatsakė.

Todel, kai savo noru veikt galiu,
Į vėlę, kryžium gulinčią, kreipiuosi,
Jau žinomą iš žodžių jos kelių,

Sakydams. „Dvasia, kur išsivaduosi
Raudom ir būsi Dievui tinkama,
Gal valandėlę atvangos sau duosi.

Kas tu buvai? del ko jūs, aiškink man,
Kniūbšti? Gal nori, kad iš gyvo baro,
Iš kur einu, tu būtum guodžiama?"

Ji sako man: „Kad taip dangus mus bara
Paskui tau paaiškės, žinok pirmiau,
Kad Jėzaus Kristaus čia regi vikarą.

Tarp Siestri — Chiaveri kaskart sparčiau
Gražus upelis teška; mano vytį
Dabina jis. Po mėnesio, — daugiau,

Patyręs aš galėjau pasakyti,
Kad didis švarkas nesuteršt sunku,
Kad žemės sunkmenys prieš jį — plunksnytė.

Grįžau į Dievą vėlyvu laiku;
Tik tapęs Vyskupu vyriausiu Rymo,
Gyvenimo klastoms aš atanku.

Jaučiau, kad ten širdis visai nerimo,
Kad karjera pasaulyje baigta,
Į čia kreipiausi iš užsidegimo.

Ligtol buvau nuo Dievo atskirta
Aš vargšė siela, klimpusi gobšystėj,
Dabar, kaip kad matai, čia nubausta.

Kas tai šykštumas, rodo įsivystę
Į šykštį dvasios atgailos metu,
Kai kitos bausmės čia prieš šią — menkystė.

Kad mūs akis, privengusi skliautų
Dangaus, žiūrėdavo žemų dalykų,
Su gobšiais tur žemyn žiūrėt kartu.

Kaip per šykštumą mumyse sunyko
Geriem darbam valia ir pastangom,
Taip čia kiekvienas atsiteist atvyko.

Su kojomis, su rankom suveržtom,
Kol taip norės teisusis mūs teisėjas,
Čia reiks gulėti nejudant kniūbščiom".

Ant kelių puoliau ir buvau pradėjęs
Kalbėt, o jis, klausydamas tiktai,
Supaisė, kad pagerbt buvau norėjęs.

„Del ko," paklausė jis: „tu parkritai?"
„Pagerbt norėdams tavo luomą tokį",
Tariau: „taip liepia sąžinė, matai."

„Gana, brolau", man tarė: „atsistoki,
Dabokis klyst: čia aš ir tu, visi
Tarnaičiai Dievo, čia visi vienoki.

Jei švento Mato posakį esi
Girdėjęs: *nė gi tuokias,* tuoj suprasi
Kas glūdi mano žodžių skambesy.

Eik sveikas sau; stovėdams šičia, rasi,
Pailgini man valandas raudų,
Kurios, sakei, man atlaida surasią.
Ten giminė, Alagija vardu,
Gyva, gera dar liekti, jei šeimynos
Vėžėm ji nesimes, kur eit slidu;
Tik ji brangi, man žemę atsiminus".

XX GIESMĖ

Penktoji pakopa, — gobšumas ir išlaidumas. Neturto ir duosnumo pavyzdžiai. Hugo Kapetas ir Kapetiečiai. Šlykštaus šykštumo pavyzdžiai. Kalnas sudreba sielai išsivaduojant iš skaistyklos

Su stipriadvasiais nedrąsu mėgintis, —
Nenorom tad, palikdams vėlę tą,
Ištraukiau iš vandens nesočias pintis.

Einu; ir vadas su manim, greta
Siūbuodams vieškeliu į kalną kelias;
Pasienis žingsniams mūs saugi vieta,

Nes per dvasias, kur ašarų upeliais
Mazgoja tai, kuo žemėj susivilgė,
Briaunos kraštu nelaisvas buvo kelias.

Prakeikta tebūnie senoji vilkė,
Pralenkus plėšrumu žvėrių tiekybę,
Kai jos nasrai aukos vis išsiilgę!

Dangau, su savo ritinių galybe!
Tu duosi, tikim, žemei atmainų,
Ar greit ateis tasai nuveikt bjaurybę?

Sunkokais žingsniais su vadu einu
Girdėdams tuos, kur, pakelėj sušliję,
Graudingai skundžiasi akių tvanu.

Staiga girdžiu: „Šventoji mūs Marija,"
Sušunka kažin kas graudžiu balsu,
Lyg moteris, gausindama žmoniją.

Girdžiu toliau: „Beturtė, net baisu,
Buvai, ką aiškina mum tvartas tasis,
Kur savo Šventąjį ir mūs visų

Suvystei." Vėl: „Fabricijau gerasis!
Dorovėj tau vargšu būt maloniau,
Nei per turtus pavirst į kreivadvasį".

Šių posakių širdingai išklausiau
Ir kogreičiausiai stengiausi prieiti
Prie dvasios, juos ištarusios. Toliau
Ji sakė apie Nikalojaus kraitį;
Tris seseris aprūpindams, jisai
Išgelbsti garbę kiekvienai mergaitei.
„Tavęs klausai, saldžiai besiklausai,
„Šešėli", ištariau: „kas tu, sakykis;
Del ko tik tavo skamba mum garsai?
Pasisakydams būsi sau įtikęs,
Kai aš pabaigt gyvybės šios trumpos,
Berods silpnokos, būsiu ten parvykęs."
O jis: „Sakausi, ne del pašalpos,
Kurios iš ten norėčia, bet kad daugis
Tavy gyvam malonės ir šviesos.
Aš sėkla piktmedžio, kuris įaugęs
Krikščionių temdė taip visas šalis,
Jog vaisium tinkamu retai kas džiaugias.
Bet Flandrija tur persilpnas pilis,
Kad savo kerštą vykdyti galėtų,
Kurio iš Dievo aš maldauju vis.
Turi Hugoną prieš save, Kapetą,
O Liudvikų, Filypų ir vaikų
Delne vis Francijos valdžia padėta.
Paryžiuj mano tėvs mėsininku
Yr buvęs. Ėmė nykt seni karaliai,
Kai paskutinis tapo minyku,
Aš savyje sukūriau tokią galią,
Kad valdžią paėmiau, ir ja stiprus
Sukuopiau turto ir draugų ik valiai.
Čia lengva buvo man pakišt sūnus
Našlaujančiai karūnai. Jau nuo jojo
Šeima turėjo pašvęstus vaikus.
Kol provansalio kraičio nežinojo
Mūs kraujas, nepeikė nieks mūs šeimos:
Taikingai esant, smurtai neviliojo.
Bet čia klastingų plėšriavų pradžios
Ieškok. Normandus ima, — taisant klaidą,
Gaskoniją ir Pontį iš kovos;

Italjon žengia Karlas, — taisant klaidą,
Kamuoti Konradino, ir paskiau
Į dausą siunčia Tomą, — taisant klaidą.

Ne po ilgam, jau tai beveik matau,
Iš Prancūzijos kitas Karlas traukia
Save parodyt ir savus geriau.

Beginklis visiškai, tik Jūdo kaukę
Turėdamas ant veido taip vaidins,
Kad perskrosta Florencja galo laukia.

Ne žemių, — gėdos, nuodėmių gamins
Jis sau, ir ypačiai atrodys kreiva,
Kad mažmožiu jis visa tai vadins.

Matau vėl vieną suimtą ant laivo,
Ir laisvėj — dukrą siūlantį pirkliams,
Kaip daro su prastom vergėm jūreiviai.

Gobšume, ką man ateitis išlems?
Užnuodijai taip mūs šeimynos kraują,
Kad nesaugu tenai jos prieaugliams.

Sumažint gėdą, buvusią ir naują,
Matau, — Alanjon žengus lelija
Prieš Kristų, vietininke Jo, kariauja

Matau, kaip vėl išjuokia Jį minia,
Kaip antrąkart tulžies ir acto duota,
Kaip gyvalatrių karia draugėje.

Matau ir žiaurų antrąjį Pilotą,
Vis alkaną ir neteisiu keliu
Bažnyčion nešantį gobšumo šluotą.

O Viešpatie, ar greit regėt galiu
Pagiežą tavo, paslaptingą, karčią,
Tą mielą rūstį tavo slėpinių?

Kada minėjau dangiškąją marčią,
Tuoktinę Dvasios, į mane kreipeis,
Kad kai kurių paaiškinimų tarčia,

Žinoki, — giedam šitokiais aidais
Tik saulei šviečiant; kai naktis artėja,
Mūs giesmės reiškias priešingais vaizdais;

Mes skelbiam tad žudytoją Sichejo,
Tą išdaviką, tėvžudį, kuris
Toksai del to, kad aukso malonėjo.

Ir gobšio Mido, giedame mintis:
Jo aukso troškulį aistringą minim,
Kai jis patenkintas — mums juokdarys.
Achaną žioplį iš eilės garsinam,
Kad miesto grobį vogė; rods už tai
Jį pyktis Jozuės vis dar kankina.
Safirą smerkiam su patim griežtai
Ir arklio spardytą Helijodorą.
Negarbę Polinestro šie kalnai
Garsina, kad nužudė Polidorą;
Ir baigiam savo reiškinius Krassu:
‚Žinove, aiškink aukso kvapo svorį!?'
Tylių girdėt čia ir skambių balsų, —
Pareina, kaip širdy mums meilė siaudžia
Ir veržias aukštu ar švelniu alsu,
Dorovės pavyzdžius kasdien mes gaudžiam
Visi choru; bet šiandien, kai čiajau
Tu stovi, klausena kitų nejaučia".
Čia jį palikę nužingsniavom sau,
Ir, kiek jėgų turėjau sutaupytų,
Aš skubinau pasivaryt aukščiau.
Tik kažką išgirstu, lyg nusirito
Viršūnė kalno; diegia šiurpulys,
Lyg žmogų, kai mirtis jam paskaityta.
Nė Delo nekrėtė toks drebulys,
Kol ten Latonė guolį pasiklojo
Gimdyt padangei dvi šviesos akis.
Paskui balsai mums iš visur giedojo;
Ir kai stebiuosi, vadas į mane:
„Ką aš veduos, tegu neabejoja."
Čia tie balsai gražia sutartine
Pragysta „Glorja in excelsis Deo",
O žodžiai girdimi visi kone.
Mes vietoje kaip nudiegti stovėjom,
Lyg piemens choro angelų klausą,
Kol rimo žemė, giesmės nuaidėjo.
Vėl einam šventkeliu, žingsnius taisą
Tarp gulinčių kniūbščių vėlių ant žemės
Ir merdėjančių savo raudose.

Dar niekuomet nebuvo taip aptemęs
Man protas noru paslapties daiktų
Žinot, jei atmintis tikrove remias,
Kaip kad bemąstant giesmę tuo metu.
Nė beskubant dabar galėjo rastis
Man laiko klausti, ko nesuprantu.
Slinkau tad nedrąsus ir susimąstęs.

XXI GIESMĖ

Penktoji pakopa, — gobšumas ir išlaidumas. Stacijus. Delko sudrebėjo kalnas. Stacijus ir Virgilijus

Mūs įgimtas žinoti troškulys,
Tik vandeniu, kur vargšė samarietė
Sau išmeldė, nusiramint galįs,
Mane kankino ir skubėti kvietė
Pėdom vadovo, užverstais laiptais,
Ir gailaut, ką teisi bausmė čia lietė.
Tik lygiai, kaip pas Luką kad skaitai,
Jog apsireiškė Kristus prisikėlęs
Dviem mokiniam, keliaujantiem lėtai,
Iš užpakalio juda viens šešėlis
Ir žiūri į vėles po kojų mums;
Pamatėm jį, kai, šlamesį sukėlęs,
Prabilo: „Dieve, duok ramybę jums,
Broleliai!“ Tuoj atsikreipėm; Virgilis
Atsveikinęs, kaip liepia mandagums,
Pradėjo: „Amžių laimėn greit pakilęs
Būk nutarimais teisiojo dangaus,
Nuo kur mane atskyrė tâmsų gylis“.
„Kaip“? tarė tas: „jūs taip greiti, vijaus,
Vos pavijau, o dangui nesat skirti?
Kas užvedė ant vieškelio stataus?“
Atsako daktaras: „Meldžiu patirti
Rėžius, kur brėžė angelas kaktoj,
Ir spėt, — jis su šventais gaus Dievą girti.
Kadangi verpėja, uolioji toj,
Nesuverpė dar viso jam kuodelio,
Kurį padaro kiekvienam Clothò,
Jo siela, tau ir man gentis, sparnelių
Į aukštį kilt neturi; jai vienai
Negalint mūs būdu atlikti kelio,

Esu vadovu šauktas iš tenai,
Kur pragaro pradžia; žadu vedžioti
Visur, kiek leista bus. Bet jei žinai,
Man pasakyk, delko taip suvaitoti
Šiam kalnui teko, kodel taip visi
Pakopų įnamiai lyg ėmė groti?“
Toks klausimas, lyg adatos ausim,
Įleistos vilties mano sielai teikė,
Net krito troškulio jėga many.
Tas aiškino: „Manyti jums nereikia,
Kad kalno nuotykiuos nėra tvarkos,
Ar šiaip neįprastu būdu kas veikia:
Šioj vietoj nėr oro atmainos:
Sau iš savęs čia Dievas leidžia būti
Įstatymams, — be įtekmės kitos.
Lietus, kruša, rasa, sniegai išputę
Čia nesirodys, nesustings šerkšnai
Aukščiau, kaip trilaipčio trumpoj eilutėj.
Čia nėr ūkų, nė debesų; žaibai
Nežybsi, nė puošni dukra Taumanto
Nešvaisto savo juosta, kaip tenai.
Sausi garai, jei skverbsis į šį krantą,
Pasieks tik trečią laiptą, kaip sakiau,
Kur vartuos budi sargas Petro švento.
Gal dreba kalnas šiek ar tiek žemiau,
Nes vėjas, jei jį žemėj kas sukėlė,
Paveikia apačią, be ne aukščiau.
Jis dreba, kai pavyksta kokiai vėlei,
Išprususiai, pakilt ir lipt laiptais;
Čia šauksmas kilęs lydi ją, tą vėlę.
Kad jau švari, supras vidaus jausmai,
Kurie neleido dvasiai keisti baro,
Ir jai taip miela nusiteikus jais.
Jos geismas pradžioj skrist kliūčių sudaro;
Tas geismas, stūmęs nuodėmiaut pirmiau,
Čia stumia atgailos keliais į švarą.
Štai metų penkeri šimtai, — daugiau
Bausmės slopinamas guliu; ir tik ką
Pakilt į aukštį norą pajutau.

Juk tu jautei, koks drebulys įvyko,
Kaip dvasių susiaudė malda kalnuos,
Kad Viešpats nepamirštų jų dalyko."
Nutilo. Kiek yr gurkšniuose šaltuos
Malonio, troškulys gal nusaikuoti,
Ir tuo, ką išgirdau, labai džiaugiuos.
„Matau, kaip esate suvystykluoti",
Vadovas tarė: „kaip laisvėjat jūs,
Ko bijo, džiaugias kuo kniubščia rikiuotė.
Dabar, kas tu, išgirsti miela bus,
Už ką tiek amžių čia buvai laikytas,
Pasisakyti būki malonus".
„Tuos metuose, kada narsusis Titas
Dangaus pagalba keršijo žaizdas,
Krauju, parduotu Jūdo, sušlakstytas,
Gražiu vardu, kurs kelia į dausas,
Aš minimas buvau", vėlė kalbėjo:
„Gana garsus, tik Kristaus nežinąs.
Taip maloniai, sklandžiai eiliuot gebėjau,
Kad, tolosietis, Romos forume
Poeto laurą ant galvos laimėjau.
Dar šiandien Stacių žino ten minia.
Tebus giedojau, o paskui Achilą;
Šis pastarasis pribaigė mane.
Aš įkvėpimo sėmiau savo bylai
To dieviško žibinto spinduliuos,
Kuriais šimtai ir tūkstančiai įšyla.
Šneku čia Eneidą, ja džiaugiuos:
Eiliuojant ji man motina, globėja;
Be jos nesverčia pussvario, jaučiuos.
Kad tai mūs metai būtų susiėję
Su Virgiliu, per dieną šiam kalne
Gulėt dar apsiimčia, kaip gulėjau".
Čia krypt Virgilio veidas į mane,
O aš jo akyse skaitau — tylėti.
Tačiau valia išgirsta kartais — „ne".
Nes verksmas ir juokai nesuturėti
Parodo aistrą, kur sukėlė tai;
(Čia nuoširdžiam sunkiau nusigalėti),

Aš šypt, lyg mintį rodydams slaptai,
Dvasia nutilus ir įsižiūrėjus
Man į akis, kur sielą išskaitai,
Pasakė: „Džiaugkis, keliui sklandžiai ėjus
Ir einant; bet delko veide, matau,
Kažkokia šypsena yr sušvitėjus?“
Tai tau, dabar kliuvau ir įkliuvau:
Tylėt viens liepia, kitas gi byloti
Maldauja. Dūsauju, ir vadas jau
Supratęs reikalą, man sako: „Ko bijoti
Pasikalbėt su juo? Jam pasakyk,
Ko nor, uoliai taip klausdamas, žinoti.
Tad aš: „Senovės dvasia, kam susyk
Taip nustebai pamačius, kad šypsausi?
Dalyką nuostabesnį pamatyk.
Vedąs mane į kalną šį aukščiausį
Tai tas Virgilis, žadinęs tavy
Dievų, didvyrių giesmei skonį, ausį.
Jei kitą priežastį skaitei šypsny,
Tai klydai; priežastis gi, sakant tiesą,
Yra Virgiliui skirtam tavo sakiny“.
Čia tas pagerbti vado puola tiesiai
Į kojas. Vadas tarė jam: „Brolau,
Ką dirbi? Mes šešeliai gi abiese“
Tas stodamas: „Tiek meilės pajutau
Aš savyje, jog išturėt nemoku,
Ir, dvasių savybes pamiršęs jau,
Kreipiausi į tave, kaip tikrą žmogų.

XXII GIESMĖ

Lipimas į šeštąją pakopą. Stacijaus nuodėmė ir išpažintis. Kilmingieji Limbo asmens. Šeštoji pakopa, — apsirijimas. Mistiškasis medis. Susilaikymo pavyzdžiai

Jau angelą toliau palikę ėjom,
Po to kai randą man nutrynė jis
Ir į pakopą šeštą pavėdėjo.

Vėlių, Tiesos ištroškusių, mintis
Ramino taip: P a l a i m i n t i; bet tarus:
K u r t r o k š t a, nutrūksta sakinys.

O mano kojos vis lengvesnės darės,
Sparčiau vis nešė, kaip anuos skyriuos,
Ir su greitom vėlėm papėdžiui varės.

Virgilis sako: „Mylime mes tuos,
Kurie mum savo meile yr liepsnoti,
Jei toj liepsna mum pasireikš ir guos.

Nuo valandos, kai priešpragario stotį
Atlankė Juvenalis, ir kai jau
Man teko tavo jausmas sužinoti,

Tiek palankumo tau širdy jutau,
Kiek nepažįstamas negal tikėtis, —
Net laipsniai mirga po manim greičiau;

Būk geras, draugiškumą man praskėtęs,
Nepyk už atviras perdaug šnekas,
Ir malonėk, kaip draugas, čia kalbėtis.

Kuriuo būdu, — stebėtis gal bet kas,
Į tokį mokytą tave įslinko
Gobšumas, mokslininkų nekimbąs?“

Taip kalbant Stacijus, kaip tokiems tinka,
Pro šypsnį taria man: „Ką tu sakai,
Taip miela man ir ypačiai patinka.

Iš tikro, kartais rodosi daiktai
Mum netikroj šviesoj, nes jų apdėję
Paviršių laiko abejos ūkai.
Jei klausei taip, manau, bene tikėjai,
Kad aš gyvendamas gobšus buvau,
Juoba, kad gulintį štai čia regėjai.
Žinok, — gobšumą pertoli vijau
Nuo savęs, kiekį perdėdams mažytį
Uolumo, šimtmečius už tai gavau.
Ir jei ne tai, kad man susitvarkyti
Pavyko siela, kai radau žodžius,
Kuriuos gavai įtūžęs pasakyti:
‚Prakeiktas aukso alki, tu godžius
Žmonijos nórus kur tik nevedžioji',
Su trinka dirbčia aš giliai žygius
Čia supratau, kad nuotaika duosnioji
Daug laisvės davė rankom, tai del šios
Ir nuodėmių kitų susisielojau.
Ne vienas be plaukų į teismą stos
Už šitą ydą, kas neatgailauja
Prieš mirdamas ar prie gyvos galvos.
Žinok, kad lygią bausmę užtarnauja
Nusidėjimas atvirkščios rūšies
Ir savo žaliavą čia pat padžiauja.
Tad aš, nepriklausydams prie genties
Už šykštį raudančios, valau kiek liko
Iš nuodėmių šiam priešingos šalies".
„Vaizduodams žiaurų mūšį, giesmininke,
Jokastai davusį dvejus skausmus",
Kalbėt pradėjo dainius bukolikų:
„Kai skleidai Clio pagarbai garsus,
Tikėjimui dar nebuvai atakęs,
Be jo gi darbus kas įveiks gerus.
Jei taip, kuri saulelė, kokios žvakės
Yra tave apšvietę, kad paskiau
Ir tavo burės paskui žvejų plakės?"
Čia jis: „Tu nusiuntei mane pirmiau
Regėt Parnaso, praustis jo šaltiny,
Paskui pas Dievą per tave švitau.

Buvai, kaip tas, kurs nešasi naktinį
Žibintą ant pečių; nors jam tamsu,
Bet aišku einančiai pavymu miniai,
Kai pasakei: „Nauja tvarka, teisu
Pasauly vėl, pirmos gadynės žmonės,
Nauja gentis nužengia iš dausų".
Aš dainius per tave, be to — krikščionis;
Kaip tai įvyko, aš nupiešt imuos
Paveikslą teikdamas, kaip liepia skonis.
Gandų jau buvo visuose kraštuos
Del naujojo tikėjimo, girdėto
Jį skelbusių pamoksluose karštuos.
O tavo žodžiai prasmėje minėtoj
Taip derinos gražiai su skelbiančių,
Kad aš jų sueigas lankau iš lėto.
Kad jie šventi, kaskart jauste jaučiu;
Kai ciesorius juos persekiot pradėjo,
Verksmais prisidedu prie jų kančių.
Ir kol pasauly būti man reikėjo,
Jiems prijaučiau; jų gražūs papročiai
Mane sulaikė nuo sektantų vėjo.
Kol privedu giesmėj graikus stačiai
Prie Tebų upių, krikštą trokštu gauti,
Ir, gavęs, neparodau jo viešai,
O su pagonais nemetu bendrauti;
Tad ketvirtam aukšte per šimtmečius
Turiu, ratu žygiuodams, atgailauti;
O tu, atvožęs man akių vokus
Patirti tos, kur pasakiau tikrovės,
Sakyk, kol baigiame skyriaus laiptus,
Kur mūs Terencijus, žinys senovės,
Ceciljus, Plautas su Varru? gal jau
Juos gelmės laiko, — gal žinai, koks griovis?"
„Jie trys, Persejus, aš ir dar daugiau
Draugėj to graiko esam", vadas tarė,
„Kur mūzos lepino visų labjau;
Į priešpragarį mus liktis suvarė,
Ten kalną minime šnekoj dažnai,
Kur būva deivės, įtekmės mum darę.

Ten Antifontas, Euripids tenai,
Simonidas ir Agatons ir daugis
Graikų, apvainikuotų jau seniai.
Tenai ir tavo apdainuotos draugės:
Antigonė, Deifilė, Argija,
Ismenė; ši visur mažai kuo džiaugias.
Ten matoma ir rodžiusi Langiją;
Ten pat Tirezijo duktė ir Tetė
Ir su seselėm savo Deidamija".
Nutilę buvo vėl abu poetai;
Išnyko šonais sienos ir laiptai;
Laisvai žvilgsnius aplink save jie mėtė.
Dienos tarnaitės keturios visai
Jau atsilikò; priekyje penktoji
Kaitrius ragus iškėlusi aukštai,
Kai vadas tarė: „Rodos, dešinioji
Ranka turės pirmauti prie krypties,
Kuri, kaip paprasta, kalne galioja".
Jau, aišku, įprotis mum kelią ties,
Tad eit pradėję nieko nebijojom
Iš tos kilniosios dvasios patarties.
Jiems judant, paskui juos bedėsčiau kojom
Vienutis, beklausydams jų kalbos
Ir rinkdams turinį giesmėm savojom.
Bet netenku staiga šios prabangos,
Kai priešais mus ant kelio medis plečias,
Su obuoliais gražiais kvapsnies puikios.
Kai eglė trumpesnėm kas kartą skečias
Šakom į viršų, atbulai gi šis,
Kad skint neliptų koks palaidas svečias.
Nuo šono, kur mum uždara kryptis,
Žemėn varvėjo tyras skystimėlis
Iš akmenų ir šlakstė želmenis.
Poetai artinas, kur tas įžėlęs
Stovėjo medis; štai pro jo šakas
Girdėt: „Šių vaisių jūs negausit, vėlės".
Paskui: „Labjau Marijai rūpi, kas
Puotoj patiekti valgyti ir gerti,
Nei jos burna, čia šelpianti vėles.

Seniau rymietis, užsimanęs gerti,
Išgerdavo vandens; Danielius, — jis,
Valgiu kuklus, įgijo mokslu vertę.
Pirmasis amžius — auksu žėrintys —
Tiek geras, kad maitintis gilės tinka,
O gert vanduo upeliuose čiurvįs;
Be to dar medų, žiogus žmonės rinko;
Taip šventas Jonas mito tyrlaukiuos,
Per ką garbė jį apsiautė aplinkui,
Kaip skaitom mūsų raštuose šventuos".

XXIII GIESMĖ

Šeštoji pakopa, — apsirijimas. Kaip atrodo nusidėjėliai. Forese Donati. Priekaištai florentietėms

Tuo tarpu, kai akim badžiau žalius
Lapus, kaip pratę yr šauliai daryti,
Kur visą amžių gaudo paukštelius,
Tasai, labjau kaip tėvas man: „Sūnyti",
Pasakė: „Eiki šen, nes paskirtų
Mum valandų nereik tuščiai naikyti.
Aš švyst akim, paskui žingsniu greitu —
Jau ties mokslinčiais; žengdami kalbėjo
Meiliai, net buvo sekt nenuobodu.
Tik štai verksmai ir giesmės suskambėjo:
„Man burną atdaryk", o tie aidai
Čia širdį jaudino, čia glamonėjo.
„Brangusis tėve, kas čia tie garsai?"
Paklausiau. Tarė jis: „Tai vėlės eina,
Kurioms nusivalyti reik purvai".
Kaip keliauninkams padaryt atseina
Pavijus nepažįstamų kely:
Pasukę galvą, pažiūri, praeina;
Taip ir minia, už mus labjau eikli,
Pavijus, kylst akis, mus apžiūrėjo
Ir pralenkė maldinga ir tyli.
Visi įdubusias akis turėjo;
Išblyškę buvo ir toki liesi,
Kad šonkaulius jų suskaityt galėjom.
Aš nemanau, kad buvo taip baisi
Erisichtono išvaizda nuo bado,
Kai gresė vargšui valanda tamsi.
Maniau viens sau: „Štai tie, kurie prarado
Jeruzalę, kur motina skriūdžiai
Iš alkio maistui sūnų užsibado".

Jų akys, tartum, — be stiklų žiedai;
Kas OMO jų veiduos gal išskaityti
Tam M raidės įmatomi rėžiai.

Kas gali įtikėt ir įmanyti,
Kad vaisiaus arba vandenio kvapsnis
Turėtų, veikdama, tai padaryti?

Kai bado šio spėliojau paslaptis,
Nes priežasties suvokti negalėjau,
Del ko liesa, liūdna jų prigimtis,

Vienos vėlės kaktoj aš įžiūrėjau
Akis į mane įsmeigtas labai.
Ji šūkt: „Kas per malonė, ar tikėjau?"

Iš veido nepažinčia amžinai,
Tačiau iš balso sužinot galėsiąs
Maniau, ką slepia sutraukti veidai.

Žybt nušvietė šis atvaizdas išblėsęs
Man atminty beglūdinčius vaizdus,
Ir supratau, — čia esama Foresės.

„Ai, nežiūrėk į žvynus šiuos sausus",
Pradėjo jis: „kur temdo veido šviesą,
Nepaisyki, kad toks aš neriebus.

Bet, kas tu toks, sakyki tikrą tiesą,
Ir kas tie tavo palydovai du?
Stok, meldžiamas, pasikalbėsim dviese".

„Mirei, aš apšlaksčiau drėgme raudų
Tau veidą. Liūdesio aš neišvengiu",
Tariau, „kai jį taip pakeistą randu.

Bet tark, del Dievo, kas jus taip nurengia;
O man tylėti leisk, nes kai stebiuos,
Mintis nutaikyt žodžių neįstengia".

„Iš Dievo valios" tarė jis: „lašuos
Vandens ir medžiuose galybė glūdi;
Ji liesina mane, ir aš keičiuos.

Šios visos vėlės, — giedančios, sujudę,
Kad skoniui pataikavo be ribų,
Čia skonį vargina dangaus panudę.

O valgyti iš obuolio kvapų
Jos noro gauna, junta troškio skony
Iš krintančio žemiau vandens lašų.

Ne vieną kartą sukinant po klonį
Ši atgailos bausmė kankina mus.
Sakau — bausmė, maniau gi tart — malonė.
Į tą gi medį traukia mūs jausmus,
Kaip traukė Kristų tarti noru: „Eli"
Ir liet iš gyslų kraują už kaltus".
Tariau į jį: „Forese, tą dienelę,
Kurią pasaulį amžinai metei,
Vėliau kiek suminės penkti meteliai.
Jei nuodėmes nuo sàvęs atstatei
Pirmiau, kaip atgaila tikra atėjo,
Kuri nuteikia Dievui mus šventai,
Kas čion aukštai atlipti tau padėjo?
Man rodės, rasiu ten tave žemai,
Kur laiką vėl laiku išlyginėja".
Jis į mane: „Taip saldų ir ūmai
Man suruošė kentėjimų absintą
Brangiosios Nelės nuoširdūs verksmai.
Karšta malda su atdūsiais supinta
Išgelbėjo iš laukiamos kertės,
Ir dalį palikau laiptų nemintą.
O Dievui tuo labjau brangus našlės
Asmuo, kurį aš taip labai mylėjau,
Kad jai dora prilygt nieks negalės.
Sardinijos Barbagjoj įžiūrėjau
Kuklumo moterų doroj daugiau,
Kaip ten, kur ją paskiausiai aš regėjau.
Ko nori dar išgirsti, miels brolau?
Galiu jau geresnius laikus nujausti,
Ir tie laikai arti, — beveik čiajau,
Kai ims tik iš sakyklų smarkiai drausti
Begėdėms florentietėms jų madas
Ir išverstus papus lieps apsisiausti.
Ar kuomet barbares, saracenes
Reikėjo šiaip ar taip įspėdinėti
Laikyti uždangstytas krūtines?
Jei tos begėdės sugebėtų spėti,
Kokių pas Dievą jos sulauks bausmių,
Iš baimės imtų jau dabar kliedėti.

Jei spėju eigą Dievo ištarmių,
Jos verks pirmiau, kaip gyvplaukiai sužėlę
Bus tiem, kurie dar nemetė lopšių.
Dabar tu pasireikški, brolužėli,
Ne man vienam tai įdomu, — visiem,
Kurie į tavo žvilgčioja šešėlį".
Čia jam tariau: „Atsimeni, kokiem
Mum teko būti viens kitam, brolyti,
Net ir dabar nemalonu abiem.
Iš ten kelionę teikės sudaryti
Jisai man andai, kai apvalaina
Jau buvo šito švyturio sesytė", —
Parodžiau saulę. „Požemių tamsa
Per mirusius tikrus mane vedžiojo
Nemirusį, — su kūno padanga.
Iš ten išėjusį toliau globojo —
Aplink šį kalną, vis aukštyn — takais,
Kur valotės, kuo ten apsiterliojot.
Be to yra žadėjęs man, kad eis
Su manimi, kur laukia Beatričė;
Ten liksiu aš, jis grįš savais keliais".
Pirštu nurodydams: „Virgilis šičia".
Tariau: „O ši antroj vėlė yra
Iššaukus krėsmą jūs skaistyklos įsčioj
Ir tapus amžiniems džiaugsmams gera".

XXIV GIESMĖ

Šeštoji pakopa, — apsirijimas. Forese Donati. Piccarda, Bonagiunta da Lucca. Popiežius Martynas IV. Ubaldino dalla Pila. Bonifazio. Messer Marchese Gentucca. Corso Donati. Antras mistiškas medis. Apsirijimo pavyzdžiai. Susilaikymo angelas.

Nė žengt kalbėjimas trukdyt galėjo,
Nė žingsniai šnekučiuot. Tai slinkom mes,
Lyg laivas burėm išskėstom pavėjui.

O dvasios, lyg negyvos, pro duobes
Akių stebėjosi manim, smalsavo,
Kad aš gyvybės dar turiu žymes.

Čia aš, pradėdamas vėl kalbą savo,
Tariau: „Jis, gali būti, per kitus
Taip lėtą eiseną belipdams gavo.

Bet kur Pikarda? gal ji čia tarp jūs?
Ar gausiu pamatyti ką geresnį
Tarp šių, kurių toks žvilgsnis įžulus“.

„Seselė mano, ar grožiu gražesnė,
Ar gerumu tolygi, nežinau,
Seniai Olimpe džiaugias laimingesnė;

Čia nedrausta“, jis kalba vėl toliau:
„Vardais vadintis: badas, mat, išskrodė
Jų veidus, — pasižint negal daugiau.

Štai Bonagiunta“, ir pirštu parodė:
„Tasai iš Lukkos; ans gi nuošalus,
Kuris visų liesiausias lyg atrodė,

Šventos Bažnyčios saugojo raktus;
Iš Torso kilęs jis; čia atbadauja
Bolseno ungurius, skanius vynus“.

Parodo man dar vieną kitą naują,
Kiekviens čia jų patenkintas savim,
Bent paniura veidai neapsišauja.

Mačiau Ubaldą zulinant dantims
Tuščiais; čia Bonifacijus, teikėjas
Gausios palaimos įvairioms gentims.

Čia ir Markyzas, Forlyje galėjęs
Kadaise gerti mažesniu troškiu,
Kaip kad dabartės, vyno šis mėgėjas.

Kaip tas, kurs mato daugelį sykiu,
O vieno reik jam, taip renkuos iš Lukkos
Švelnutę vėlę palankių akių.

Kažką lyg sušvagždėjo; rodos, sukos
Jos gomury ir lūpose, kurios
Čia atsiteisia, pavardė Džentukkas.

Tariau: „O dvasia, spėju, nuoširdžios
Kalbėtis rodai valios, tik prabilki, —
Ir sau ir man teik prabangos gražios".

„Mergelė gimė", taria jis: „nevilki
Ilgų kol kas; ji padarys, kad tau
Patiks mūs miestas, priekaištais susmilkęs.

Su tokiu užsaku sugrįši sau;
Mįslė tik ateity gal paaiškėti,
Jei rodos, kad netiesą užsakiau.

Bet ar nebus čia tas, kuriam pradėti
Naujas eiles atsėjo šiuo vardu:
„O moters, nusimanančios mylėti"

Tad atsakiau jam: „Taip, aš pabundu,
Pakeltas meilės, ir žymiu, kas daros
Vidaus jausmuos, kuriems žodžius randu."

„Brolau", vėl sako man: „štai kuo Notaras,
Gvitonas mūs ir aš su jais — silpnoks:
Iš mūs nedvelkia naujo stiliaus garas.

Matau, kad jūs poezijos prašoks
Mūs kūrinius sunkius del įtempimo,
Jūs stilius širdžiai gyvas, mūs — kitoks.

Jei kas ne čia krypties ieškoti ima,
Tam stinga grožio nuovokos geros".
Nutilo ir, patenkintas, nurimo.

Kaip paukščiai, perleidę šalčius žiemos
Prie Nilo, kartais sulekia į krūvą:
Čia skraido sau, čia nardo be tvarkos,

Taip dvasios skubinai, kiek jų ten buvo,
Pasukę dešinėn, suskato eit;
Liesiu ir noru varomos, nekliuvo;
Kaip tas, pailsęs, alpdamas gangreit,
Draugus praleidžia, viens kelionę tęsia,
Manydams kveptelt ir žygiuot vėl greit,
Taip miniai duodasi pralenkt Forese
Ir su manim žingsniuodamas lėčiau,
„Kada pasimatyti vėl galėsim?"
Paklausė, aš gi jam: „Pats nežinau,
Kaip mirsiu greit. Bet, jei čion grįščia veikiai,
Pasilgęs būsiu jūs krantų pirmiau,
Nes miestas, kur gyvent man reikia,
Į baisų skurdą varosi kaskart
Ir savo pražūčiai, man rodos, veikia."
„Eik", tarė jis: „Galiu tau tiesą tart: —
Kalčiausias kilpsaity įstrigęs koją
Tuoj klony bus, kur nėr kam jo užtart.
Įsiutęs žirgas vis sparčiau nešioja,
Kol nepalieka gyvasties visai
Ir kūną baisiai bjauriai sužaloja.
Nedaug bus pakitėję šie skliautai —
Čia žvilgt į dangų jis — regėti gausi,
Ką aš išreiškiau žodžiais persilpnai.
Lik sveikas, laiko čia nėra pergausiai,
Bet man negaila veltui valandos,
Kai su tavim aukštyn lėtai rangausi".
Kad kartais šuoliais raitelis išjos
Pirma visos žygiuojančios rikiuotės,
Ieškodamas narsybei pagarbos,
Taip ėmė jis greičiau už mus žingsniuoti,
O aš slinkau su dviem kartu,
Kurie mokėjo nuostabiai dainuoti.
Kada nuo mūs jau buvo tiek atstu,
Kad mano akys vos pavyt galėjo,
Kaip žodžiai sunkiai sekami protu,
Kita man obelis štai paaiškėjo:
Turtinga vaisiais, žaliomis šakom,
Kai tik už kampo kalno mes užėjom.

Vėlių minia su rankom pakeltom
Maldavo kažin ko iš medžio žalio,
Kaip vaikpalaikiai iššiotom burnom:
Prierzina bet kas juos iki valiai,
Kai daiktą norimą pradės aukštyn —
Žemyn kilnot, o jie pasiekt negali.
Čia, apsigavus, leidosi pirmyn,
O mes žingsniavome prie medžio tojo,
Kurs neėmė minios raudų širdin.
„Praeikite ir nepalieskit jojo:
Aukščiau yr medis paliestas Ievos,
Iš jo ši atžalėlė iškerojo".
Taip pranešė kažkas lyg nuo šakos;
Virgilis, Stacjus, aš — trys susiglaudę
Pasieniu ėjom iš šalies aukštos.
„Prakeiktus primenu", vėl balsas jaudė:
„Tą veislę debesų, dvikrūtinius,
Nugirdytus, kuriuos Tezejus spaudė.
Žydus jums primenu, tuos silpnesnius,
Netikusius rikiuotei Gedeono,
Į Madijanų ėjusio klonius".
Arti prišliję prie pasienio šono,
Mes klausėm eidami, kaip godulys,
Girtybė ėmė pelną nemalonų.
Paskui prasiskiriam, kiek kas galįs,
Ir žengiam vieškeliu daugiau kaip mylią,
Su savo mintimis kiekviens, lyg nebylys.
„Ką mąstote jūs trys dabar nutilę?"
Kažkas paklausė; aš gi sujundu,
Lyg kumelys, kad bitė jam įgylė.
Kas būtų čia, aš pažiūrėt krypstu;
Iš tikro, krosny, lydyme stikliniam,
Spalvų tiek raudonų nėr ir baltų,
Kiek švietė tas, kas skelbė: „Sekant minią,
Kuri nuėjo gaut ramybės, jūs
Pasukti turit čia kely skersiniam".
Aš žvilgt į jį, tampu staiga tamsus.
Mečiausi tuoj už mokytojų savo,
Kaip neregys eit paskui jų žodžius.

Ir, kaip aušros skelbėjas, sualsavo
Gegužio oras, kupinas kvapsnių
Žolelių ir žiedų, taip man užgavo,
J u t a u, dvelkimas kraštą smilkinių;
J u t a u, kaip sparnas brūkštelėjo veidą,
J u t a u taip pat ambrozijos dvelksnių.
Ir išgirdau: „Palaima tiems, kur leido
Malonė Dievo geismą suvaldyt,
Kuriuos šios žemės malonumai baido,
Kurie tiesos vien nor kasdien nuryt.“

XXV GIESMĖ

Kopimas į septintą pakopą. Žmogaus gimimo teorija. Sielos į kūną įleidimas. Siela ir dvasiniai kūnai po mirties. Septintasis skyrius, — paleistuvystė. Skaistybės pavyzdžiai.

Beliko mest gaišavimas į šoną,
Vidudienio, mat, saulės lankas jau
Ties Tauru, o naktis — pas Skorpijoną.

Tad, kaip žmogus, suskatęs eit, tuojau
Į vieškelį įstoja ir keliauja
Tolydžio, verčiant reikalui, greičiau,

Taip mes įstojome į taką naują
Ir čia pratėgiui kopome laiptais,
Kurie sugretusiem dviem netarnauja.

Ir lyg garniukas išskėstais sparnais
Plasnoja kilt, bet turi vėl suglausti
Ir krist žemyn į lizdą suglaustais,

Taip man iškvošti noras ėmė mausti —
Čia karštas, čia vėsus, kol suskatau
Pro lūpas žodžių keletą išspausti.

Netildams, nors žingsniavo vis sparčiau,
Brangusis vadas tarė man: „Leisk ietį
Minčių, kurią taip įtempei, jaučiau".

Čia mano lūpos, drąsiai prasiskėtę,
Pradėjo: „Kaip išaiškinti sau tai,
Kad tas liesėja, ko nereik penėti?"

„Meleagaro liktį jei žinai,
Kai jis, lyg balanėlė suplendėjo,
Stebėsies", tarė jis: „ir čia mažai.

Ir veidrody mostus juk pastebėjai
Taip judančius, kaip juda priešais kas, —
Ko neįkandai, gal jau suminkštėjo.

Bet liečiant tavo sielvartų gelmes,
Štai Stacijus, jį nuolankiai prašysiu,
Kad gydytų tau sopamas žaizdas".
„Jei Dievo tvarką apsakyt bandysiu",
Pasakė Stacijus: „klusnumo tau
Norėdamas pareikšti tai darysiu".
Paskui pradėjo taip: „Priimk, sūnau,
Žinių; iš mano žodžių sotus protas
Iškilusią dvejonę aiškins sau.
Gerasis kraujas, tas nesunaudotas
Maitinant gyslas, virtęs likučiais,
Lyg valgis koks nesuvartotas,
Visiems nariams įgyja iš širdies
Gyvybės galią, kaip ir ans, kurs plinta
Per gyslas, teikia kūnui sudėties.
Vėl persidirbęs jis tenai nukrinta
(Geriau tai nutylėt, nei skelbti kam)
Sutikti kito į tam tikrą indą.
Čia jiedu, del aukštos kilmės, po tam,
Kai viens pasyvų rodo, kits aktyvų
Veikimą, jungias polinky bendram.
Ir susitikę veikia, eigą syvų
Sustabdę pradžioj, keldami paskiau
Gyvybę iš to mišinio negyvo.
Jėga veiklioji tampa siela jau,
Kaip augale, — tik šis guvus ik valiai
Susyk, o toji tur subręst paskiau,
Kai pradeda krutėt ir jausti gali,
Lyg jūrų gyvkremblis, nepoilgam
Ugdyti ima gauto jausmo galią.
Čia vystos, plečias sūkury pačiam
Širdies vaisinusiojo naują kūną
Jėga, suteikus prigimtį nariams.
Bet, kūdikis kaip tampa iš gyvūno,
Neaišku tau; šis klausimas sunkus
Supainiojo mintis vienam šviesūnui;
O jo klaida tokia bene tik bus,
Kad sielą skiria nuo galybių proto, —
Mat, protui organo netur žmogus.

Tad imk į galvą tiesą nemiglotą:
Vos spėjus susisukti smegenims
Po kiaušeliu, kur gyvasties įstota,
Teikėjas judesio, linksmoms akims
Pamatęs meną prigimties kilmingą,
Pūs naują dvasią, ši gi tarpti ims,
Sukaupdama ką radusi aktingo
Savy; ir pasireikš viena būtis, —
Gyva, save bevaranti, jausminga.
Kad taip nestebintų ši paslaptis,
Žiūrėk, kaip saulės karštis daro vyną,
Benardydams po vynuogių vilnis.
O kai Luchesė sunaudoja liną,
Vėlė, turtinga žemės ir dangaus
Jėgom, nuo velionies atsidalina.
Jau pojučiai apmirę neveiklaus,
Bet atmintį, protavimą ir valią
Padidintą, sustiprintą ji gaus.
Čia ji, nelaukdama, per Dievo galią
Vienam iš paupių tuoj pasijus,
Kur savo sužinos likimo kelią.
Kai tik vieta ją apibrėžus bus,
Jos dvasios pajėgos blizgės aplinkui,
Kaip kad nešiojant gyvasties narius;
Kaip oras dieną kai kurią lietingą,
Jame užlaužtais veikdams spinduliais,
Papuošia įvairia spalva aplinką,
Taip oras čia, apsupęs sielą eis
Į formą tą, kurią jinai iš savęs
Sudarius yr, kai buvo inamiais.
Kaip paskui liepsną, kad suplevėsavęs
Liežuvis seka, kur tik toj nuskris,
Taip paskui sielą seka, formą gavęs
Jos vaizdas, daros naujas kūrinys,
Vardu šešelis; ir kiekvieno jausmo
Jam organas tarnauja, net akis.
Tad kalbame, tad turim kartais džiaugsmo,
Tad ima verksmas, atdūsis gailus,
Kaip kad žinai iš šito kalno gausmo.

Ir pagal to, koks noras spaudžia mus
Ar sielvartas, šešėlis pasikeičia, —
O tau toksai dalykas nuostabus."

Jau ėjome, kur paskutiniai šveičia
Savas kaltes; iš dešinės šalies
Pasukę, mes nustembam nemažai čia.

Pašonė kalno apimta ugnies,
Bet nupučia ją vėjas prie krantelio
Į šalį tiek, kad einant nepalies.

Ir laisvu šonu ieškome sau kelio
Pratėgiui būdami, nes aš bijau
Čia krist žemyn, čia tų liepsnelių.

Man vadas sako: „Ženki čia saugiau,
Akis gi drūčiai įtemptas laikyki,
Nes šiam take sukniubt gali tuojau."

„O Dieve, gailestingasai," taip klykė
Kažkas aptrauktas didele ugnia,
Kad dirstelt priverstas buvau iš sykio.

Regiu, — keliauja per liepsnas minia;
O rūpi takas man ir ji matyti,
Tad graibščiojau ir čia ir ten akia.

Tą giesmę baigus, skamba žodžiai šitie:
„A š v y r o n e p a ž į s t u ; ir balsai
Aptilę ėmė, kaip pirmiau, tvarkytis.

Pabaigę šaukė: „Teko priverstai
Miške Dianai slėptis, ir Kalistei
Ten vykt, už blogą geidulį baustai".

Čia kalnas gerbti moterims pragysta
Ir vyrams, kur švariai gyveno sau,
Kai tvarkė juos dora ir moterystė.

Toks būdas atgailaut vėlėms, manau
Pakankamas, kol jos ugnyne svyla:
Šiom priemonėm, šiais tepalais paskiau

Žaizda užanka, geluonis išdyla.

XXVI GIESMĖ

Septintoji pakopa, — paleistuvystė. Du būriai paleistuvingųjų. Pavyzdžiai. Guido Guinicelli, Arnaldas Daniello.

Kai ėjom pakraščiu viens paskui kitą,
Gerasis mano vadas mane vis
Įspėdavo: „Daryk, kaip kad sakyta".
Knietėjo dešinysis man petys
Nuo saulės spindulių, kurie jau dažė
Baltai šviesmėlynąsias vakarų sritis.
O liepsnos buvo vaiskiai nusidažę
Šešėliu mano; todel daug vėlių
Stebėjos šiuo stebūklu atsigręžę.
Čia aš pradėti šnekint jas galiu,
Tą pat ir jos manydamos pradėjo:
„Ar matot, jis ne iš numirėlių".
Paskui į mane, kiek arčiau galėjo,
Kai kas atbėgo, bet nepamirštąs
Nepasitraukti iš liepsningo vėjo.
„O tu, visų paskiausiai beeinąs
Iš pagarbos, tur būt, ne atsilikęs,
Man, kenčiančiam troškimą ir liepsnas,
Paaiškink, — būsi tuo visiems įtikęs.
Kaip Indas ir Etjopas gert, visi
Jie trokšta iš tavęs žinių ir tikis
Išgirst, kaip krinta uždanga tamsi
Ant aslos nuo tavęs; tu lyg nemiręs
Į šitas kilpas paimtas esi".
Taip tarė toj vėlė; buvau užviręs
Pasisakyti, kas aš toks, — kaip čia
Vėl naujas vaizdas, kitos vėlės irias,
Nes kelio viduriu, ugnia pačia,
Vora žingsniavo stačiai linkui šitos,
Kuriai nustebt buvau aš priežasčia.

Mačiau, kaip vėlės greit į krūvą ritas
Ir kaip bučiuojas vienos su kitoms,
Ir eina pasidžiaugę, netrukdytos.

Kaip ties skruzdynų mirgančioms krūvoms
Sutikę sukiša snukius dvi skruzdės,
Lyg klausdamos: iš kur? ar ne tuščioms?

Taip tie būriai; lyg pėdas pasipustęs,
Tik skubina keliauti jų kiekviens,
O, kol dar vietoj, šūkauja subruzdęs.

„Sodomas ir Gomoras", rėkia viens,
O kits: „Pasifė karvės viduriuos pritūno,
Kad bulių gautų geiduliams droviems".

Kai gervių voros, padermė klajūnė,
Aplanko šaltas ir šiltas šalis,
Nes palanku ir ten ir čia jų kūnui;

Taip du būriai šen ten keliavo vis
Ir graudžiai raudas tas pačias kliedėjo,
Ir rėkavo, kaip kas užsimanys.

Čia prie manęs, kaip ir pirmiau, priėjo
Tie patys, kur klusčioję yr mane,
Ir, rodės, nor kalbėt, kas jiems sopėjo.

Kad buvo jau matyta ši minia,
Tariau: „O sielos, amžių laimei tikę,
Nurimsiu kada nors taikos kalne,

Aš toks nesu, kurio nariai yr likę
Ten jauno ar subrendusio metu,
Bet dar gyvi many ir čion atvykę.

Lipu, šviesos ieškodams, šiuo ratu;
Turiu aukštybėje palankią Ponią,
Jūs srityje jos leidžiamas krutu.

Kad rastų jūs karšti geismai malonę
Aukštybėje, priglaustų tuoj dangus,
Kur meilės pilna, platūs rato šonai.

Norėčia įrašyti jūs vardus,
Jei leisite, ir kas minia čia tokia,
Kur seka užpakaly paskui jus?"

Kaip tas kaimietis nieko nenuvokia
Mieste, tik stebis, dairos, lyg vėpla,
Ir rodos panašus į baisų lokį,

Taip stebt nustebo kiekviena šmėkla;
Bet joms tas nustebimas tuoj praeina,
Kilnus, mat, surimtėt netruks vėla.

„Laimingas, kad gavai už mūsų kainą“,
Pradėjo šnekinęs pirmiau mane:
„Ruošiesi čia laimingesnėi buveinei.

Jie baudžiami šia rykšte ugnine
Už kaltę, kaip kad Cezario, kurs gauna
Išgirst trijumfo metą ‚štai ponia‘.

Tad eidami tolyn „Sodoma“ bliauna,
Save paniekindami tuo žodžiu,
Bet šitaip nuodėmę geriau nuplauna.

Mūs tokia nuodėmė — hermafrodito;
Mes laužėmė įstatymus gamtos
Ir žvėriška aistra mūs geismas mito.

Kai skiriamės, išgirstam iš minios
Mūs gėdai didesnei tos vardą pasakytą,
Kur bėgosi už priedangos drovios.

Šias mūs kaltes, matai, reik atgailauti;
O jei vardai mūs tau svarbu girdėti,
Jų nežinau, ir laikas mum keliauti.

Bet galite mane pasižymėti,
Aš Guido Guinicelli; čia valaus,
Nes geras gailestis prieš mirsiant krėtė“.

Kaip du vaiku, del nuotykio skaudaus
Likurgui, bėgo mamą pamatyti,
Taip aš, nors mažesniu karščiu, mečiaus,

Išgirdęs kalbant brangųjį tėvytį,
Paruošusį mane ir daug manų
Laisvai, jausmingai meilę aprašyti.

Be žodžių, be klausos mąstau, einu
Ir vis žiūriu į jįjį atsidėjęs,
Bet prisiartinti, — bijau liepsnų.

Kada buvau į jį atsižiūrėjęs,
Aš patarnaut jam taip karštai žadu,
Jog pažadu kiekvienas būt tikėjęs.

O jis paskui: „Tu savo pažadų
Balsu į atmintį taip įsispaudi,
Jog Letoje nereik bijot bangų.

Bet, jei ne tuščią posakį suaudei,
Sakyki, kuo įtikinti manai,
Kad žodžiais ir akim mane tu gaudei?“

Čia aš: „Žavingai švelnūs jūs garsai,
Kol lemta tarsenai skambėt italų,
Senus lakštus vers gerbti butinai.“

„Brolau, parodysiu, kurį privalom
Labjau pagerbt“, parodė čia pirštu,
„Del jo garsaus gimtos kalbos priekalo.

Romanų, pasakų, eilių raštu
Visus pranoko, žioplas gal vadinti
Limožinietį daug daugiau vertu.

Toks vardą garbina labjau, ne mintį,
Ir kolei nuomonę tiesa nušvies,
Jis linkęs meno netikslumą ginti.

Daug kas Guitono būdamas krypties,
Girte jį gyrė, į padangės kėlė,
Kol nustelbė skaičius naujos minties.

Jei tu į šitą kalną pasikėlei
Malonės vedams, vienuolyne tam,
Kur Kristus vyresniuoju šeimynėlėj,

Liepk „Tėve mūsų“ man čia nubaustam
Tiekkart kalbėt, kiek stinga atsiteisti
Čia už kaltes, naujoms nesuterštam.“

Paskui, lyg priverstas kitam užleisti,
Kurs laukė vietos, nėrė į liepsnas,
Kaip šapalai, į sietuvą paleisti.

Priėjęs kiek, kur nepažįstamas,
Aš nuoširdžiai prašiau įsidėmėti,
Kad pagarbos many jo vardas ras.

Ir ėmė štai ką mandagiai kalbėti:
„Taip patinki pašnekinęs meiliai,
Jog aš nenoriu, negaliu tylėti:

Aš Arnolds, giedu verkdamas tyliai
Ir, atsiminęs praeities sauvalę,
Tikiuosi laimės ir džiaugiuos giliai.
Dabar del Dievo, davusio tau galią
Atlipti šičionai ir kilt aukščiau,
Būk geras lengvinti man skaudų kelią".
Paskui pro šventliepsnes jo nemačiau.

XXVII GIESMĖ

Septintoji pakopa, — paleistuvystė. Skaistybės angelas. Kelias per liepsnas. Pakilimas į Žemės Rojų. Paskutiniai Virgilijaus žodžiai.

Kad saulės šypsulys pirmasis krito,
Kur plūdo mūsų Viešpaties kraujai;
Kad Ebras prie Svarstyklių jau zenito,

O Gange plūduriavo spinduliai
Vidudienio giedros, — diena praslinko;
Štai Dievo angelas švyst - švyst linksmai

Ir prie ugnelių vietą pasirinko;
Jis šūkt: „Palaiminti tyros širdies,"
Švelniau, kaip kas iš žemės giesmininkų.

Aukštyn, vėlelės šventos, šios ugnies
Nekandžiotos nelipsit; jon įėję,
Neužsikimškit, giedant ten, ausies."

Taip patarė, kai buvom paartėję;
O aš daraus, išgirdęs, panašus
Į tą, kur laidos duobėje engėjai.

Išsitempiau, pro sukeistus pirštus
Žiūriu į plendinčias liepsnas, — vaidinas
Man laužas su žmogum baisus-baisus.

Vadai matą, kaip siela man kankinas,
Gailėjosi, Virgilis gi: „Sūnau,
Vieta ši — ne mirties, tiktai kankynės.

Tu atsimink, kalbėjo, jei seniau
Ant Gerijono sveiks gavai išlikti,
Nežūsi čia, kur Dievas juk arčiau.

Gali, žinok, ramiai ugny net migti
Ir metų tūkstantį nekelt gali,
Neteks nė vienu plaukeliu nuplikti.

O jeigu abejonių sau keli,
Tad eik arčiau ir tiesą sužinoki,
Palaikęs švarko skverną toj ugny.
Tik nebijok, sūnau, tik nebijoki,
Anapus žengki per liepsnas skersai."
Aš žengčia, — laiko sąvaržai kažkoki.
Matydamas lyg įkastą, jisai,
Sumišęs tartum, sako: „Štai tarp tavęs
Ir Beatričės šitie apkasai.
Lyg mirdamas Piramas, Tisbės gavęs
Išgirsti balsą, žvilgtelęs į ją,
O baltas vaismedis paraudonavęs;
Taip leidžias kietmens mano širdyje,
Kreipiuos į vadą, suminėjus draugę,
Visuomet žydinčią atmintyje.
Jis galvą krest ir taria man: „Nejaugi
Šioj pusėj liksime? paskui gi šypt,
Lyg vaikui kriaušę davęs, pasidžiaugia.
Ir pirmas į liepsnas jis ima lipt
Sakydams Stacjui stoti paskutiniam,
(Pirmiau, mat, man paskiausia teko trypt).
Kai atsidūriau karštyje stikliniam,
Norėjau pasisukti kur vėsiau,
Nes liepsnos baisiai svilino užtvinę.
Tėvelis gi, kad būtų lyg drąsiau,
Man Beatričę pasakodams ėjo
Ir tarė: „Rods, akis jos pamačiau".
O balsas kažkeno iš ten skambėjo.
Mes slinkome to garso vedami,
Kol taką, vedantį aukštyn, priėjom.
„Ateikit mano tėvo gerbiami",
Pragydo iš šviesos, kur plykst patvino
Ir man neleido veikti akimi.
„Jau saulė leidžias, temsta jau", garsino:
„Nestokit, žengkite žingsniu sparčiu,
Kol tâmsos vakaruos nesivaidina."
Į kalną tiesės kelias uoliniu
Krantu, į kur šešėlis mano krito,
Kai saulė leidosi man už pečių.

Belipdami, po žingsnio vieno kito,
Šešėlių, žiūrim, nėr jau priešais mus,
Kai saulė į nakvynę nusirito.
Tad, kol akiračio plačius kraštus
Vienodu tamsumu apklot suskato
Naktis, parodžius savo ryškumus,
Kiekvienas guolį ant laiptų numatom;
Norėjom eit, bet naktį ir taku,
Nežinomais kalnais, baisumas krato.
Kaip ta taikinga kaiminė ožkų
Po kalnus laipioja, godžiai rupšnoja,
Paskui tingiai vidudienio laiku
Pavėsy gula, saulė kol liepsnoja,
Ir ilsis priežiūroje piemenų,
Kur stovi su lazdom čia pat sustoję;
Kaip avininkas su pulku avių
Suranda ramią laukuose nakvynę,
Kur neprilys plėšrus žvėris prie jų,
Taip čia mes trys atradome uolyne:
Jie tartum piemenys, o aš avis,
Šiaip taip sutilpę aukštoje ląstynėj.
Man buvo regima maža sritis
Padangėje, tačiau regiu ddižiąsias
Žvaigždes, — šviesias, man žavinčias akis.
Bemąstant man ir bežiūrint į jąsias,
Apniko miegas; miegas toks dažnai
Prieš rytmetį mum ateitį išspręsiąs.
Tą valandą, kai nuo rytų kalnai
Pirmuosius žybsint spindulius pamatė
Veneros (meile dega rods jinai),
Sapne jauna gražuolė prisistatė:
Po lanką, rodos, rinkosi gėlių
Ir giesmę šiais posmeliais statė:
„Kas klaustų, kas aš, pasakyt galiu:
Aš Lijė, pievoj sukdamos aplinkui
Raškau žiedų vainikui ir žolių.
Žiūrėsiu užsidėjus, kaip pritinka.
Sesuo Rachelė per dienų dienas
Dabinas veidrodyje rūpestingai,

Žiūrėtis nor į savo akeles,
O man patinka rankomis dabintis;
Aš rankom, ji akim sau džiaugsmo ras".
Jau rytuose blykst sublizgėjo spindis
Man keliauninkui itin malonus,
Kad juo pakyla į Tėvynę mintys.
Jau tâmsos lekia į visus kraštus,
Su jom ir sapnas; subruzdau pakilti,
Kai įžiūrėjau stovinčius vadus.
Virgilis teikės į mane prabilti:
„Surasti žmonės stengiasi didžiai
Saldinę obelį, kuri įpilti
Galės tau šiandien atpildo gausiai."
Išgirdus tai, man pasidarė miela,
Kaip niekada, ar gal labai seniai.
Toks norų noras pervėrė man sielą
Pasiekt aukštybę, jog paskui sparnais,
Ne kojomis, galėjau kilt — bemiela.
Bematant žingsniais pralėkėm sparčiais
Visus tuos laiptus; štai ir viršutinis.
Į mane vadas žvilgsniais įleistais
Taip kalba: „Ugnį amžiną pažinęs
Ir laikiną, čion atvykai, sūnau,
Kur savo žygį būsiu suvaidinęs.
Aš mokslu, savo veiklumu vedžiau;
Dabar turėsi savo valią vadą;
Keliai jau platūs, vargt nereik daugiau.
Štai saulė spinduliais tau veidus bado;
Matai čia krūmus ir žoles, gėles,
Kur dirvoj šioj savaime atsirado.
Kol pamatysi mielas akeles,
Kur mane proverksmiais prie tavęs šaukė,
Gali sėdėt ar vaikščiot po žoles.
Iš manęs žodžių nė mostų nelauki,
Turi sau protą laisvą, sveiką, mitrą;
Tu klystum neidamas, kur tàve traukia.
Dedu tau ant galvos vainiką, mitrą."

XXVIII GIESMĖ

Žemės Rojus. Letos upė. Matilda. Iš kur atsiranda vanduo ir vėjas dausoje. Vietos vaizdas.

Dabar greičiau į dievišką veržiuos
Įeiti mišką, tankumon patraukti,
Kurioj giedra akims nespinduliuos.

Ilgiau ant kranto nenorėdams laukti,
Lėtai-lėtai žingsniuoju per laukus,
Kurie visokioms kvapsnimis aptraukti.

Švelnus dvelkimas oro, toks jaukus,
Pleveno, lygiai pūsdamas į veidą
Tiek smarkiai, kiek vėjelis malonus.

Del to ir šakos drebulingai žaidė,
Išvien plasnodamos link tos šalies,
Kur šventkalnio pirmi šešėliai braidė.

Bet nuo kamieno tiek neatsities,
Kad paukščiai, jų viršūnėse sutūpę,
Išsižadėtų savo maišaties.

Tad rytą sveikino geriausiu ūpu
Čiulbėdami tarp lapų šnabždančių,
Kurie jų giesmei pritarė, juos supo.

Šis šlamesys prilygs prie panašių
Pušies gausmų, Chiasso pat pajūry,
Šiurenamo Širokko ir piečiu.

Jau taip toli nuo krašto atsidūriau,
Lėtai žingsniuodamas senu mišku,
Kad, kur pradžia, nė akys neįžiūri.

Tik štai, upelį radęs, sutrunku;
Žoles, kur pakraščiais prie jo lapojo,
Į kairę lenkė vandeniu menku;

Tyriausi vandenys pasaulio tojo,
Sulyginti, atrodė lyg drumsti
Prie visiškai tyrų, kur šis nešiojo,
Nors išvaizda jų buvo neskaisti,
Šešėly amžinam, kai nėr nė kelio
Čion saulei, nė mėnulio nušviesti.
Sustojau ėjęs; akys už upelio
Nuskrido tuoj pasistebėt gražioms
Pavasario gėlėms, kurios ten želia.
Tik štai man apsireiškė nejučioms,
Lyg tekus įvykiui keistam užgriūti
Ir galą padaryt mintims kitoms,
Žmona; giedodama ji ėjo sau vienutė
Ir rankiojo į saują žiedelius
Kurių daugybė priešais ją pievutėj.
„Barstai, gražioji, meilės spindulius,
Ir tavo išvaizda man teisę teikia
Skaityti tavyje tokius jausmus.
Na, meldžiama į čion arčiau ateiki,"
Tariau į ją: „ir stok čia pakrašty,
Norėčia giedančią suprasti sveiką.
Turiu, tave pamatęs, atminty
Plutono pagriebtąją Prozerpiną,
Minty man jos namai, žiedai mesti."
Kaip šoky kartais matome merginą,
Kad koją priešais koją mesdama,
Iš lėto žingsnį vis po žingsnio mina,
Taip ji, rausvas geltonas mindama
Gėles, krypt į mane, lyg toj mergaitė,
Akių pakelt aukštyn nedrįsdama,
Paklausius, teikėsi artyn prieiti.
Jau aš girdžiu suvirpusius garsus
Ir suprantu, ką reikšti tur garsai tie.
Atėjus ten, kur upeliuks gražus
Čiurlendamas pakrantėj žolę vilgė,
Pravėrė į mane akių vokus:

Venerai, aš manau, nebuvo susidilgę
Taip akyse žvilgsniai, kai ne vogčia
Sūnus įdiegė širdį meilės dilge.

Ji šypsosi kitam krante stačia
Ir įvairių gėlių į saują skabo,
Kurių nesėtų gausiai auga čia.

Trys žingsniai per tą upę viso labo;
Bet Ponte, sprendžiant Kserkso grįžimu,
Žmogaus puikybė irgi rast gal grabą.

Leandro mažesniu nekantrumu
Tarp Sesto ir Abido pasileista,
Kaip mano lūkčiota ties sėklumu.

„Gal jums atrodys, kai šypsausi, keista,"
Pradėjo ji: „šioj vietoj parinktoj,
Kur lopšiui padermės stovėti leista,

Gal kokių abejonių kils be to,
Tad psalmė ši: „Paguost mane teikeisi",
Praretins tâmsas proto gilumoj.

Ir šiaip, jei ką tu sužinoti geisi,
Sakyki klausimą, greitu laiku
Paaiškymą išgirst turi tu teisę."

„Vanduo", tariau: „su šlamesiu šakų
Man drumsčia mano išvadą naujausią,
Dabar įgytą šituo dalyku."

Čia ji: „Tuoj priežastį išgirsti gausi,
Kurios dėka nustebti teko tau,
Tamsumo mintyse daugiau nejausi.

Aukščiausias Gėris, tikdamas tik sau,
Padaręs žmogų gerą, čia paleido
Ištirt ir amžinai gyvent ramiau.

Čia buvo neilgai per savo vaidą;
Per vaidą gauna verksmo, pakramtos,
Netenka šypsulio ramaus ant veido.

Kad tuoj tvanka, įstatymais gamtos
Sukilus, iš vandens ir žemės garo,
Kurs seka paskui karštį nuotaikos,

Nepagamintų žmogui kokio karo,
Šis kalnas pastatytas taip aukštai,
Ir nuo audrų ties vartais užsidaro.

Kad oro srovės bėga apsukai
Aplink, kaip buvo bėgt pradėję,
Jei jų nenukerta kas nors skersai;
Čia aukštumoj, kai dvelkia lygūs vėjai,
Toks gyvas oras judina trauksmu
Tirštus miškus; tie šlama sujudėję.
Sukrunta žolynai ir dvelkimu
Įteikia orui savo veislės galią,
Šis, lėkdams, išneša ant pudymų.
Derlingoj žemėj sėklos prasikalę,
Jei saulė ir geri orai joms tiks,
Parodo medžių rūšimis, ką gali.
Kas girdi tai, stebėtis kuo neliks,
Jei kartais augalų koks pasirodo
Staiga, kur, rodos, be sėklų nedigs.
Žinok, kad tarp ribų šio švento sodo,
Kuriam tu stovi, daug yr augalų
Su vaisium, kokio sodai jūs nerodo.
Vanduo štai šis netrykšta iš uolų,
Nė iš garų, kurie iš šalčio virto,
Kaip upė — čia pilna, čia joj sėklu,
Bet eina iš gelmės šaltinio tvirto,
Ir kyla, Dievui leidžiant, tiek tiktai,
Kiek nutekėti dviem latakais skirta.
Viens turi tą galybę, kad darbai
Blogieji atminty ties juo prasmenga,
Prie antro prisimins dori daiktai.
Šioj pusėj Leta, ten Eunoe slenka;
Bet norint, kad latakai veiktų tau,
Iš jų abiejų paragauti tenka.
Už vandenis kitus — šis gert gardžiau;
Smalsumą gal patenkinai ir skonį
Ir gal nenori nė klausyt daugiau.
Bet dar šį tą pridursiu per malonę,
Manydama, kad nuostolio nebus,
Jei dvasiai sušvitės žinia maloni.
Atsimeni senovės poetus, —
Kai aukso amžiaus laimę jie dainavo,
Gal šiuos turėjo galvose vaizdus.

Čia giminė žmonių laisvai alsavo,
Čia vis pavasaris ramino juos,
Nektaras čia, kur giriat dainą savo".
Su šitais žodžiais atgalios kreipiuos
Ir pažiūriu į palydovų šoną:
Jie rado malonumo žodžiuos tuos.
Paskui gręžiaus akim į gražią žmoną.

XXIX GIESMĖ

Žemės Rojus. Letos pakraščiu mistiška procesija arba Bažnyčios triumfas.

Kaip moteriškė meilės suimta,
Ji gieda vėl, ir žodį seka garsas:
„Palaimintas, kam kaltė atleista".
Kai nimfos tankumyne švaistos, tvarsos:
Joms rūpi — medžių paūksmė vienai,
Kitai gi spindulingos saulės varsos,
Taip ėmė eit prieš vandenį jinai
Kraštu upelio, smulkiais žingsniais ritos,
Aš — panašiai pavymu skubinai.
Vos varsneles nuėjom viens ir kitas,
Kaip štai upelis pasuka susyk
Ir veda mus abiem krantais į rytus.
Taip rodos netoli nuėjom, tik
Visa ji krypt į mane veidu rimtu:
„Brolau, žiūrėki", tarė, „ir klausyk".
Čia iš visų šalių staiga nušvinta
Šioj girioje didžioj, ir spėti reik,
Ar tik ne žaibas iš padangių krinta.
Bet žaibas sužaibavęs nyksta veik,
O čia tolydžio vis smarkiau švitėjo;
Kas čia dabar, parūpo man beveik.
Švelni giesmės melodija skambėjo
Po skaidrų orą; visas nesmagus
Mąstau aš Ievą, kodel nusidėjo;
Kam ten, kur klausė žemė ir dangus,
Viena ji, Dievo tik ką čia sukùrta,
Nesusiprato laukt kantriai, kas bus.
Jei būtų kentusi, nedarius smurto,
Jau būčia šitaip džiūgavęs pirmiau
Ir ilgai šioj ramybėje užburtoj.

Tuo tarpu, kai nustebintas ėjau
Per šias vietas žavingas, pamatyti
Aš troškau gražesnių kaskart daugiau,
Staiga prieš mus, lyg oras degdams švyti
Ir gaisrą leidžia pro žalias šakas,
Švelnaus gi giesmo aidas ausį lyti:
„Mergelės šventosios, aš alkanas,
Sušalęs būdavau dažnai, negėręs
Per jus; dar neškit atpildo aukas".
Gaivinki, Helikone, prasivėręs;
Uranija, pritarki su choru,
Kai sielosiuos eilių ruošoj panėręs.
Auksiniai medžiai septyni, žiūriu,
Iš tolo vis artyn, tarytum, slinko
Per erdvę, likusią tarp mūs ir jų.
Atėjus man arčiau į jų aplinką
Kai išorinė išvaizda daiktų
Jau neklaidina, tiesą atatinka,
Per pastabumo galią suprantu,
Kad medžiai - švyturiai; garsus „Hosannos"
Beaidinčius aiškiausiai išgirstu.
Liepsna nuo skaisčio žiburių plevena
Kaip pilnaty mėnulis, gal skaisčiau,
Kada šviesioj padangėje kūrenas.
Nustebęs į vadovą aš žvelgiau,
Bet pasiaiškino man tuoj vadelis
Žvilgsniu, kad nuostabu jam ne mažiau.
Tad akys į tuos žiburius vėl kelias,
Kurie link mūs judėjo taip lėtai,
Kad nuotaka pralenktų su mergelėms.
Čia donna subara: „Delko karštai
Tu nori gyvus žiburius regėti,
O kas už jųjų slenka nematai".
Už žiburių galiu tad įžiūrėti,
Kad toki žmonės juda paskui juos,
Baltais, kaip sniegas, rūbais užsimėtę.
Kairiamjam šone, vandenio veiduos,
Aš savo kairį šoną pastebėjau,
Pažvelgęs, tartum veidrodžio stikluos.

Kad buvo toj minia arti, aikštėj jau,
Ir skyrė upė tik mane nuo jos,
Sustojęs, kur geriau matyt, žiūrėjau.

Liepsnelės ėjo pryšaky eilios
O paskui jas spalvotas oras gulė,
Lyg tartum ruožai vėliavos kokios;

Tai buvo sluoksniai septyni sugulę
Paeiliui viens ant kito, kaip dažai
Vaivorykštėj ar drignėje mėnulio.

Spalvotos juostos driekėsi labai, —
Akis negal jų galo užmatyti,
Nors rodės žingsnių dešimts čia tiktai.

Į puikią, kaip esu nusakęs, sritį
Štai dvidešimts ir keturi, po du,
Įeina seniai, dailiai apkaišyti

Lelijom, giesdami: „Pagirta tu
Tarp moterų Adomo ir pagirtas
Per amžius skaistis nekaltų veidų".

Paskui, kai tas gėles, žolynus, mirtas,
Kur priešais auga kitame krante,
Praėjo tas būrys senelių tvirtas,

Kaip žaibas žaibą paseka skliaute,
Taip žvėrys keturi pavymu ėjo,
Visi galvom pagražintom puokšte.

Kiekvienas jų šešis sparnus turėjo,
Akių daug plunksnose; tokioms akims
Ir Argas gyvas būdamas žiūrėjo,

Jų išvaizdos šie rimai neapims,
Skaitytojau; perdaug jiem atsidėjus,
Reikėtų pašykštėt kitoms sritims.

Bet paskaityk, — juos piešia Ezechielius,
Pamatęs beslenkančius iš žiemių
Ugny pro debesis, pro šaltus vėjus,

Ir, koki bus iš jojo rašinių,
Čia toki pat; nors plunksnas žymi Jonas
Ne taip kaip ans, bet taip, kaip aš žymiu.

Viduj gi tarpe keturių drakonų —
Vežimas trijumfinis ratais dviem;
Artyn judėjo, traukiamas Grifono.

Į dangų siekė jis sparnais abiem;
Žingsniuodams paskui ruožą vidurinį,
Spalvų jis ruožam nedrumstė aniem.

Sparnai tie nyko aukšty begaliniam;
Baltai raudonas buvo; paukščio gi
Turėjo galvą su kaklu auksinę.

Ir Romos dviratė mažiau puiki,
Kai didvyriai triukšmingai trijumfavo,
Ir Saulės toj, sulyginti, pigi,

Kur liepsnose, paklydus, galą gavo,
Kai žemė skundės, o teismu slaptu
Jupiteris parodė teisę savo.

Jaunuolės trys ties dešiniu ratu
Suktinį šokė; raudona pirmoji
Atrodė, — tartum, iš liepsnų karštų.

Kaip iš smaragdo kūną tur antroji
Ir kaulus tokius pat žalios spalvos;
Trečia balta, lyg sniegas ją apklojo.

Čia sukos traukiamos baltutės tos,
Čia tos raudonės; giedant jai, šokėjos
Čia ritosi sparčiai; čia be spartos.

Kairiajam šone keturios šokt ėjo
Raudonom skraistėm; vedė jas viena,
Kuriai trys akys galvoje žibėjo.

Po šitų kuopų nušviestų gana,
Įvairiarūbiai seniai du vaidinos,
Abu rimti kilminga eisena.

Atrodė vienas būsiąs iš šeimynos
Hipokrato, kuris gamtos vaikams
Sutvertas ir geradarys vadinas;

Kits, rodės, skirtas ne tokiems darbams,
Nes rankoje blizgėjo kalavijas,
Kuriuo, tarytum, tuoj tave nutrems.

Po to dar kuklūs keturi vyrijos;
Gale gi slinko vyras viens senoks, —
Apsnūdęs, bet veiduos — gyvumo gijos.

Šių septynių apsiaustas lygiai toks,
Kaip tų pirmųjų, bet gi nedabino
Galvos lelijų žiedas jiems nėjoks,

Tik raudoni žiedai šiaip žaliumyno.
Kiekviens prisiektų iš toli matąs
Visus, kad jiems kaktas ugnis gruzdina.
Kai jau vežimas buvo prie manęs,
Sugriovė griausmas, kilnūs gi šešėliai
Atrodė, kad toliau eit draudžia kas;
Sustojo jie, pirmiaus gi — švyturėliai.

XXX GIESMĖ

Žemės Rojus. Beatričės pasirodymas. Virgilijaus pasišalinimas. Beatričės priekaištai Dantei.

Kad septyni žibintai empirejaus, —
Nė vakaro, nė ryto nežiną,
(Tik debesėlį, žmogui nusidėjus) —
Rodą, kur turi eiti kiekviena
Dvasia (taip laivui tvarko jūroj kelią
Tie Ratai Grįžulio uostan vedą)
Sustojo, tad būrys rimtų senelių
Tarp žiburių ir paukščio nuostabaus
Akis į tą vežimą, kur ramybė, kelia.
O vienas, tartum siųstas iš dangaus,
„Eik šen", pragydo: „Libano jaunoji", —
Jis trisyk, ir visi tiekkart tuojaus.
Kaip kils šventieji, kuomet jiems skirtoji
Ateis diena, iš ten, kur guli kas,
Ir džiaugsis aleliuja užgiedoję;
Taip kilo visas šimtas čia (kai tas
Senelis garsą padavė) vadovų,
Siųstų nuvest į amžinas vietas.
„Pagirtas, kurs eini", jie nesiliovė
Giedoję ir aplink gėles barstą:
„Pagerbkite lelijomis apkrovę".
O aš žiūriu, — bešvintant aptraukta
Rytuos padangė jau spalva rausvoka, —
Šiaip buvo vaiski ji, gražiai blaiva, —
Ir saulė tuoj į ūkanas įšoko,
Jog ją, aptrauktą poryčio garais,
Gali regėt gryna akim ilgokai;
Taip čia gėliniuos debesiuos, kuriais
Vežimą gaubė angelai, ir krito
Iš rankų jiems žiedai visais kraštais,

Regiu, — ponia, alyvom apkaišyta,
Ant veido baltas šydas, apsiauste
Žaliam, liemenė lyg liepsnoj dažyta.

O mano siela, alpusi alpte
Kadaise jos akyvaizdoj žavingoj,
Ir merdėjus skaistumų skaistume,

Nors tiek jau laiko akiai vaizdo stinga,
Tačiau, slaptingos galios pagauta,
Jausmais pirmykštės meilės vėl sustingo.

Kai palietė dabar galybė ta,
Kuri anuomet pavergė jaunuolį
Iš pirmokart galia nepaprasta,

Į kairią šalį padariau aš šuolį
Lyg kūdikis, kad šoka link mamos,
Jei nusigando, arba kas užpuolė.

Maniau Virgiliui tart: „Nėr nė vienos
Many ramios gyslelės, suvirpėjo,
Juntu, kaitra senobinės liepsnos".

Bet jau Virgilis, metęs mus, nuėjo;
Brangus Virgilis, malonusis man,
Virgilis, kurs vis gelbėt sugebėjo.

Net visa, ko neteko mūs mama,
Nepajėgė neleist rasoms ištvinti
Į veidus man, apniauktus apmauda.

„Vai Dante, malonėk susiraminti,
Neverk Virgilijaus, neverk kol kas,
Kita verksmams progą tau teks pažinti."

Kaip admirolas koks, laivų angas
Žvalgydams, triusą įgulos pamato,
Ją skatina tiksliai vartot jėgas;

Taip kairioje pašonėje tų ratų,
Išgirdęs garsą savo pavardės,
Kurią čia neišvengiamumas stato,

Regiu aš donną, spėtą iš giesmės
Ir širdžia susektą prieš valandėlę,
Kai žvelgė į mane iš už srovės,

Nors galvą ir akis Minervos gėlės
Užkloję laikė, lyg kokiu skydu,
Ir jos pasiekt negavo mano lėlės,

Tačiau girdžiu, kai su kilniu mostu
Kalbėjo, į mane pažvelgus tyčia,
Lyg tas, kurs baigs kalbėt su griežtumu:
„Žiūrėk gerai, čia aš, aš — Beatričė.
Kaip netingėjai siekti aukštumos?
Žinai gal, kad žmogus laimingas šičia?"
Žvilgsnius metu į veidrodį bangos;
Save pamatęs, iškeliu į krantą,
Nes niekad gėdos nejutau tokios.
Kai vaikas pyktį motinos supranta,
Jam nejauku; taip buvo man kartu,
Išgirdus pasityčiojimą šventą.
Nutilo ji, o angelai kartu
Pragydo: „Viešpatie, mūs viltis tavy",
Bet stabt tyla posmu nepabaigtu.
Kaip kad italų gubriakalny gavę
Suaušt sniegai ir apkrekėt medžius,
Jei pūstelėjo šiurkščios vėtros slavų,
Paskui pašutę, leidžia iš savęs lašus,
Jei dvelkia iš laukų šiltučiai vėjai,
Lyg žvakė degdama sutirps, pražus;
Taip aš be žado, be dejų stovėjau,
Kol ėmė suokti dvasios, angelai,
Į sferų sutartinę susidėję.
Bet kuomet švelnūs jų balsų aidai
Mane užjaučia rods labjau, nei tartų:
„O moteriške, kam jį taip bandai?"
Tad šaltis spustelęs mane iš karto,
Atlyžęs bėgo vandeniu, garu
Man pro akis iš po krūtinės vartų.
O ją, bestovinčią ties vežimu,
Žavėjo vis šventųjų sutartinė;
Po tam prabilusios klausyt imu:
„Budėtojai šviesybėj nuolatinėj, —
Jums žingsnis tamsoje nė viens nežus
Iš tų, kur daro ratai pasauliniai.
Atsakymas tad mano aiškus bus,
Supras ir tas, kurs verkia čia už Letos;
Į kaltę gailestis bus panašus.

Ne vien palankios buvo jam planetos,
Kur ugdo diegus tam tikrais tikslais,
Jei rodo galią žvaigždės suminėtos;
Bet ir malonė Dievo spinduliais
Jį šildė iš tokios dausų aukštybės,
Kur mūs akių smarkumas neįeis,
Ir gavo jaunas dovanų galybes,
Jog mokomas ir ugdomas dorai,
Būt buvęs padaras tvarkos beribės.
Bet usnių, dagių bus pilni barai,
Jei užleisti, sėklom prastom apsėti,
Nors šiaip derlingi būtų jie gerai.
Jam mano vaizdas liepė išstovėti
Ilgai doroj, o požvilgiai jaunos
Klaidingo žingsnio nedavė padėti.
Bet kai tik slenkstį paliečiau antros
Gyvenimo dalies ir žengt turėjau
Kitur, mane jis metė del kitos.
Kada po žemės dangų paveldėjau,
Gražesnė ir kilnesnė aš tapau,
O jį kaskart mažiau žavėt pradėjau.
Blogais keliais jis vaikščiojo, žinau,
Tamsius šešėlius gaudė, negeroves,
Ir svajones nepaisomas rimčiau.
Negelbėjo nė įkvėpimų srovės,
Nė įspėjimai per sapnus; nė jis,
Visaip palaikomas, niekšavęs liovės.
Nupuolė taip žemai, kad joks veiksnys,
Nė priemonė išgelbėti negali,
Tik reik parodyt amžių prapultis.
Tad nuvykau į prapuolenių šalį
Ir tą, kur vedė jį lig šios kalvos,
Meldžiau su ašarom vaduot bedalį.
Bet būtų Dievo nuostatams žalos,
Jei gautų persikelti jis per Letą
Ir imtų ten puotaut be atgailos,
Kuri įvyksta ašara išlieta".

XXXI GIESMĖ

Žemės Rojus. Dantės išpažintis. Jo įmerkimas Letoje. Beatričės tarnaitės. Beatričės nusigaubimas.

„E tu, stovįs tenai, anapus Letos!“
Į mane stačiai kreipėsi balsu,
Kurs jau pirmiau atrodė man ne lėtas.
Ji ėmė suokti vientisu garsu:
„Prisipažink, ar tai tiesa? Jei kaltas,
Gailėkis savo nuopuolių visų“.
Aš tokiais žodžiais taip buvau sugeltas,
Jog balsas mirė mano gomury
Pirmiau, nei buvo iš burnos iškeltas.
Palaukus kiek: „Ką mintyse turi?“
Paklausė: „Pats žinai, kad tamsios dėmės
Nepamerktos dar Letos sūkury“.
Čia gėdos šiurpulys mane suėmęs,
Išstūmė žodį „taip“ man iš burnos,
Kurį ne ausys, bet akis įtėmys.
Kaip triokšt lankelis lūžta nuo stygos
Perdidžio įveržimo ir iš lanko
Strėla išleista sminga be jėgos,
Taip man iš gėdos sąmonė sumenko,
Vaitoju, lieti ašaras imu,
O balsas visas gerklėje sukrenka.
Čia vėl ji: „Einantį įkvėpimu,
Iš manęs dvelkiančiu, kad reik mylėti
Šaltinį Labo ir kilnių geismų,
Gal spygliai trukdė, gal grioviai kakėti
Reikėjo tau, kad žengdams pailsai
Ir vilties teko tau išsižadėti?
Ką malonaus, ką gero suradai
Betkam kitam paženklinta ant veido,
Jog tavo ten susikaupė jausmai?“

Po atdūsio kartaus, to sielos aido,
Atsakymui vos balso ištekau,
Kurį ir lūpos tik vos-vos praleido.
„Į daiktus laikinus“ verksmais tariau:
„Į saldžius jų vylius mečiaus lyg vėjas,
Kai akyse Sveikosios netekau“.
„Ar tu sakaisi“, tarė: „ar tylėjęs
Čia būtum, ką sakei, vis tiek kaltes
Tavąsias žino didžiasai Teisėjas.
Bet jeigu savo žodžiais kas išves
Save kaltu, tad teisėmis šio dvaro
Eis tekėlas prieš ašmenis gležnas.
Bet gėdos tau tegul daugiau padaro
Ta nuodėmė; be to, — kad kitąsyk
Tvirtesnis būtum su sirenoms karui,
Tvenk ašarų tvanus ir paklausyk:
Išgirsi, kaip į priešingąjį kraštą
Velionis mano vest turėjo lyg.
Tau niekad neteikė gamta ar raštai
Ko nors skaisčiau, kaip mano prigimtis,
Kuri jau po velėna šalta tręšta.
Ir jeigu vaizdą skaistųjį mirtis
Manoji nunešė, kuri gražuolė
Galėjo tavo prisitraukt mintis?
Kai laikini daiktai ant tavęs puolė,
Susyk, po pirmo kirčio, teko tau
Į mane kreiptis, iš aukštai bičiuolę.
Delko nuleidai tu sparnus tuojau,
Lyg laukdamas iečių kitos mergytės,
Ar šiaip keno, kas guodžia dar trumpiau?
Lengvai jauniklis prisileis paukštytis,
Bet senis tur įgudusias akis,
Nelys į kilpas, nesileis selintis“.
Kaip vaikas baramas, lyg nebylys,
Nuleista galva ir žemyn žiūrėdams
Stovės, kol kaltybes pasisakys;
Taip stoviu aš, o ji: „Jei tai girdėdams,
Liūsti, aukštyn kelk barzdą, kad labjau
Nuliūstum, prieš mane tiesiai stovėdams.

Išrautų storą ąžuolą lengviau
Iš kietžemio rūstaudamas Boreas
Ar tas iš Afrikos, pučiąs šilčiau,
Kaip aš esu jai smakrą pakylėjęs;
Kad vietoj veido prašė ji barzdos
Gudrybę čia esu aš pastebėjęs.
Nuleistos nelaikydamas galvos
Išsitiesiau, žiūriu, — jau nematyt čia
Tos šlakštymo gėlelėm apeigos.
Akim, vis nedrąsiom dar, Beatričę
Sugaunu; veidas jos link to žvėries,
To vieno, tinkančio dvilypei lyčiai.
Nors po šydu, ir prie žalios srities,
Skaistesnę akys ją dabar pamatė
Už ją pirmiau ir už kitas šalies.
Čia šiurpas gailesčio mane pakratė;
To nekenčiau, kas tolino nuo jos
Ir viską niekinau, kas kliūtį statė.
Širdies gelmėj jutau tiek pakramtos,
Kad puoliau alpdamas, dvasia sunykęs —
Ji žino visa tai — pradžia bėdos.
Paskui širdy vėl pajėgos aptikęs,
Žiūriu, — gi miško moteris kilni
Ties manim; taria man; „Eik šen, laikykis!"
Čia kyšt, — lig pažastų aš vandeny
Įleistas Letoje; pati vos lyti
Paviršių, lyg šaudyklė audiny.
Pasiekęs jau beveik tą laimės sritį
Girdžiu; „Asperges" pradeda kažkas,
Taip dailiai, jog sunku ir apsakyti.
Gražioji gi, praskėsdama rankas,
Man galvą suėmė ir panardino,
Net pajutau burnoj vėsias bangas.
Išėmus visą šlapią, tarp merginų
Pastatė, — šokėjų tų keturių; —
Po ranką ant manęs jos pakabino.
„Čia nimfos mes, o žvaigždės ant žydrių
Padangių; skirtos buvom Beatričei
Tarnaut, jai nėsant žemės dar nariu.

Akivaizdoj jos būsi, bet nušvitę
Tau akys maloniai, labjau nušvis
Per tris drauges, kur gal giliau matyti".

Su tom giesmėm būrys šokikių šis
Prie Grifo vedėsi mane suėmęs,
Kuris į mus stovėjo akimis.

Jos tarė: „Nebijok, žvilgsniai lai dėmis
Smaragdų blizgesiu; tave kadais
Jų spinduliu Amoras buvo trėmęs.

Už ugnį karštesni geismai spiečiais
Su mano žvilgsniais jos žvilgsnius užgavo,
O ji ramiai Žvėries turėjos jais.

Kaip saulė veidrody atsivaizdavo
Tas nuostabus Gyvūnas jos žvilgsniuos, —
Čia jis žvėries, čia paukščio lytį gavo.

Suprask, skaitytojau, kaip aš stebiuos,
Matydams stovintį ramutį Žvėrį,
Tačiau vis besikeičiantį vaizduos.

Kai džiaugsmas, nuostaba man sieloj žėri,
Kai sotinuos tuo dangišku maistu,
Kurio vėl trokštam, valgę atsigėrę,

Tos trys jaunutės, aukštesniu laiptu
Judėdamos kilmingai slinko šičion
Ir šoko sulig žodžių giedamų.

„Parodyk akeles jam, Beatriče,
Tikram gerbėjui savo", gieda jos:
„Tiek kelio vargusiam tavęs matyt čia.

Malonės geidžiam, — šydą nuo burnos
Nužerk, geroji, galvą nusiriški
Jam antrąkart regėt tavęs gražios".

O, spinduliai gyvi šviesos dangiškių!
Kas džiūvai ilgus Parnase metus,
Ten maitinaisi, gėrei, — nesiryžki

Bandyti josios grožy gabumus,
Kai vėl parodė atvirus man veidus
Gėlių ūksmėj per sferų siaudimus,

Nuo savęs uždangą dabar nuleidus.

XXXII GIESMĖ

Žemės Rojus. Šventojo vežimo ėjimas. Simbolinis medis. Erelis, lapė ir drakonas. Vežimo pasikeitimas. Paleistuvė ir milžinas.

Taip mano akys džiaugėsi įsmigę
Ir tildė troškį metų dešimties,
Jog buvo šiaip visi jausmai užmigę;

Nekliudė jų nė iš vienos šalies
Nieks niekaip; šypsena jos švento veido,
Jutau, senoviškai žavės ir švies;

Čia iš akių aš ją staiga paleidau,
Kairėn pažvelgęs, kai viena deivių,
Pasakė man: „Giliai žvilgsnius įleidai".

Čia regimoji pajėga akių,
Kai, saulės pavergta, žiūrėt negali,
Mane paverčia neilgam spangiu.

Tačiau, kai akys vėl atgavo galią, —
Iš pat pradžios per daiktus tamsesnius
Už tuos, kurie patraukė jas į šalį,

Matau, iš dešinės kilnius būrius
Pasisukant; o saulė stačiai veikė
Ir žibintai į apsisukusius.

Kaip nešini skydais, kad trauktis reikia,
Kareiviai sukas vėliavos krypsniu,
Kol žygiui išsities, kaip reikiant,

Taip ši dangaus kariuomenė, regiu,
Pirmiausia pusratį išlenkus ėjo,
Kol ratai ėmė sukt su rodikliu.

Kai šventos moters stojo, kur stovėjo
Abipus, juda šventas krovinys;
Bet plunksna nė viena nekrust Vežėjo.

Gražioji, traukus mane per vilnis,
Ir aš su Stacijum, — prie tojo rato,
Kurs eidams lanką mažąjį darys.

Taip susitvarkę, slinkt mišku suskatom,
Tuščiu del žalčio klausiusios žmonos,
O žingsniai atitiko choro natą.

Nuslinkus mums lig tiek maždaug ribos,
Kiek triskart paleista strėla sustoja,
Išlipo Beatričė iš važmos.

„Adomai", skundžiasi, girdžiu, sustoję
Visi aplinkui medį be žiedų,
Be lapų, kur vien stagarai barkšojo.

Jo šakos išskėstos, ne kaip kitų,
Viršūnėje plačiau; o del aukštybės, —
Ir Indų girioms tokių pavydu.

„Laimingas, paukšti, kad nesi nužnybęs
Šio medžio vaisiaus, paragaut gardaus,
Bet kūnui teikiančio nemalonybės".

Taip šūkavo vieni prie to stipraus
Ir aukšto medžio; o žvėris dvilypis:
„Taip padermė dora išlikti gaus".

Ir į vežimą traukiamą vėl krypęs
Rodiklį suko, kur augmuo našlys,
Sudurdams tą su šituo del kilmybės.

Kaip mūsų augmens, kai ant jų užklys
Šviesa didžioji, ją gi dar padidins
Iš už Žuvies atbėgęs spindulys,

Tuoj pučias, skyla, reiškiasi pražydęs
Kiekviens sava spalva, kol saulė bus
Į kitą konsteliaciją nuklydus;

Taip medis leidžia žiedelius rausvus,
Į rožę panašius ar į žibutę,
Lig tol stovėjęs nuogas ir niurus.

Neteko man girdėt, nė šiaip kur būti,
Kur taip giedotų kas, kaip čia šventi;
Klausyt galėjau tik pradžioj eilutę.

Jei pieščia piešinį, kaip užmerkti
Blakstienai Argo, klausant, — kas Siringa,
Ir kaip budėjimu jie pasmerkti,

Lyg menininkas modeliu vaizdingu,
Aš atvaizduočia jums, kaip užmigau;
Deja, tokių dažų, kaip reikia, stinga.

Nuo to pradėsim, kaip aš pabudau;
Blykst blykst šviesa staiga iš miego kelia
Ir kažkas šaukia: „Kelki, kas čia tau?"

Lyg tam kalne, kur obelies žiedeliai
Ir vaisius noko — angelų medus,
Kuriuo danguj nuolat jie vaišes kelia,

Jokūbas, Jonas, Petras, kai miegus
Nutraukė jiem ir žadino tuoj baigti
Garsai, galį prikelti mirusius,

Pakilę pasigenda, kad tam daikte,
Kur Moizė, Elijas, — jau jų nėra,
O Mokytojo rūbai tamsūs, — baigta;

Taip aš kilau; žiūriu, — čia tuoj gera
Ponia ties manimi, kur paupy ten
Mane nusivedė krantu pirma.

Sumišęs klausiu tuoj: „Kur Beatritė?"
„Štai" sako: „sėdi ant šaknų, naujam
Pavėsy medžių; pats gali matyti,

Kokiam draugių ji būryje gražiam;
Kiti su Grifonu į aukštį kyla,
Giesmės begaudžiant aidui maloniam".

Ar greit, ar ne, nutraukė savo bylą,
N'atsimenu, nes apie tą mąsčiau,
Kurios dėka jausmai many nutyla.

Viena tiesiog ant žemės sėdi sau,
Lyg pasilikusi dabot vežimo,
Žvėries dvilypio atvežto pirmiau.

Ratu aplink septynios nimfos rymo,
Ir rankoj kiekviena su žibintu,
Kuris nuo vėjų nejuda pūtimo.

„Trumpai šioj girioje pabūsi tu,
Su manim būsi Romos pilietybėj,
Kur Kristus pats romėnas pirm kitų.

Tačiau pasaulio naudai, kurs niekšybėj
Skęstąs, regėk vežimą; ką matai,
Sugrįžęs atvaizduok eilių galybe".

Nutilo ji, o aš, kurs bematai
Vykdyti skubina, ką jam įsako,
Gerai įsidėmėjau visa tai.
Dar niekad žaibui krist taip greit neteko
Žemyn iš vandeningų debesų,
Kur telkias sferoj prie galinio tako,
Kaip krito čia erelis, net baisu,
Pro viršų obelies; nuskrodė žievę,
Numovė žiedus, ūgelius šakų;
Visa jėga naikint vežimą griebė:
Sumankė jį, lyg laivą audroje,
Kad bangos laužo šonus jam ir stiebą.
Žiūriu, — puikaus vežimo kerčioje
Įšokus lapė, alkana, sunykus;
Atrodė, — reikia gero maisto jai.
Bet už šlykščias kaltes ant jos supykus
Beatė subarė, jog vos gyva
Pakilus bėgo sau, iš kur atvykus.
Paskui erelio linkdama galva,
Žiūriu, vėl krinta į vežimo arką;
Jis nyksta, lieka tik pūkų krūva.
Kaip širdimi suspausta didžio vargo
Kažkas iš aukšto sušneka, girdžiu:
„Brangusis laive, kaip tave sudarkė!“
Paskui matau, — iš žemės vidurių
Tarp ratų smakas išlenda ir trina
Vežimą uodegos galu stipriu.
Kaip širšė gylį, kirsdama nardina
Ir traukia vėl, taip smakas, draskęs čia,
Vežimo vidurius, nusidangino.
Kaip žemė želmenim, tie likučiai
Vežimo apsitaisė plunksnoms aro,
Prakeiktomis, gal būt, valia gražia.
Tas pat ir tiedviem ratam pasidaro
Su rodikliu ir taip laiku greitu,
Jog spėtum vos įtraukt į burną garo.
Iš sutvarkytų taip namų šventų
Išdygę galvos šalimis apsiaučia
Rodiklį trys, po vieną ant kampų.

Tos pirmos su ragų pora, kaip jaučio,
O keturios — su vienu kaktoje:
Tokių baidyklių niekur nieks nejaučia.
Ir lyg tvirta uola debesyse,
Regiu, pasostėje kekšė žvilgsniavo
Ji šaipės į visas šalis, bet ją
Lyg, tartum, saugodamas turtą savo,
Lydėjo stačias milžinas šalia;
Kartkartėmis viens kitą pabučiavo.
Ir mirktelėjo palaida, gašlia
Akim ji į mane, žiaurus tironas
Išpliekė botagu, kaip kirmėlę.
Paskui, iš pavydėjimo raudonas,
Atrišęs stumia klederą į girią;
O man čia skydas darosi ne plonas,
Kurs nuo mergos ir nuo klipyto skiria.

XXXIII GIESMĖ

Žemės Rojus. Beartičės pranašavimas. Penki šimtai penkiolika. Galutinis Dantės apsivalymas. Eunoės upė.

„Pagonai, Dieve, į namus atėjo“,
Čia nimfos trys, čia keturios saldžiai
Kartoti psalmę verkdamos pradėjo.
O Beatričė klauso pamaldžiai
Ir sunkiai dūsauja, lyg Sopulinga
Ties kryžiumi suspausta panašiai.
Kai žodžių nimfoms burnose pristinga,
Šiai leidžia tarti; stojus tad stačia,
Pasako meile degdama, ugningai:
„Nebus manęs palaukus kiek jau čia;
Paskui vėl, mano brangiosios seselės,
Palaukus kiek mane matysit čia“.
Mes ėjome. Prieš ją — mergelės kelios,
O iš paskos, pamojus jai ranka,
Žingsniavom — aš, Matilda ir senelis.
Taip rojaus sodais buvom beslenką;
Po žingsnių keleto man Beatričė
Akis sudilgiusi akim staiga,
Rami iš veido tarė: „Eiki šičia,
Kad, kai aš eidama tave vedžiosiuos,
Klausyti nusiteikusį matyčia“.
Kada, taip liepiamas, buvau prie josios,
Vėl tarė: „Kodel, eidamas kartu,
Neklausi nieko prie progos gerosios?“
Kaip žemesnysis nedrąsus iš tų,
Kurie prieš viršininką nusigąsta,
Ir žodis jiems apmiršta tarp dantų;
Taip buvo čia ir man, kai aš sukąstu
Garsu pradėjau: „Mano reikalai
Juk žinomi yra geriausia tamstai“.

O ji: „Nedrąsą, gėdą privalai
Pamesti ir ne taip šnekėt, kaip šneka
Įmigėlis, klejodamas labai.

Žinok, kad indas, sudraskytas smako,
Nors buvo, jo jau nėr; bet bjaurus
Ištvirkėlis suklups ant lygaus tako.

O paukštis, žėręs plunksnų į ratus,
Per ką suklypę ratai sudardėjo,
Neliks be ainio amžinus metus.

Ką numatau tikrai, apsakinėju;
Nepoilgam likimo žvaigždės švies
Netemdomos nepalankiųjų vėjų;

Iš Penkšimčio, Penkių ir Dešimties
Siųstinių Dievo žus toj paleistuvė
Ir milžinas begėdis išsities.

Gal tau neaišku, gal geriau būt buvę
Netramdyti, lyg Temės sprendiniais,
Ir Sfinkso veidu, tavo vaidentuvę.

Bet faktai su Najadėms tuoj ateis
Ir sprendinys sunkus teks išsispręsti
Be nuostolių avims su pasėliais.

Regėjimas tegu galvoj tau esti;
Jį tiems tiksliai atpasakoki tu,
Kurie gyvybę tur į mirtį vesti.

Regėjimą bedėstydams raštu
Matyto medžio nepamiršk priminti,
Kurs apdraskytas buvo du kartu.

Kas drįsta plėšti jį, arba skabinti,
Paskirtą Dievo garbei ir tikslams,
Darbais iškeikia šventą Dievo mintį.

Adomui, kandusiam iš jo, liūdnam
Per metų tūkstančius penkis laukt reikia,
Kas kandį gydys, kas aukosis jam.

O tavo protas lyg per miegą veikia,
Nesuseki, kam aukštas medis tas,
Ir kam plačiai viršūnė išsidraikė.

Jei sieloj turimas mintis prastas
Nebūtum Elsos upėj įmirkdinęs
Ar, kaip Piramas, dailinęs spalvas,

Tu būtum iš apystovų pažinęs,
Kad Dievas savo įsaku teisus,
O medis turi vertės moralinės.

Bet tavo protas, aš matau, sunkus,
Lyg iš akmens, ar iš kietokos žemės,
Tai mano posakis tau nuostabus.

Norėčia, bent kad liktų neaptemęs
Tau atminty, kaip palmė užkišta
Lazdoj keleivio iš Šventosios Žemės".

„Kaip antspaudu vaške kad įspausta
Žymė", tariau: „išliekti nekitėjus,
Taip tamstos kalbą mano tur kakta.

Bet kodel toj kalba yra išėjus
Aukščiau, nei akys siekia; jos klausai,
Sunkėja vis, supaisyt panorėjus?"

„Kad sužinotum, kam tu priklausai
Su savo mokslu pirmykščiu", atsako:
„Ir kaip seks mano mokslą tavasai.

Mat, stovi jūs takai nuo Dievo tako
Toli bent tiek, kiek žemė nuo skliautų
Dangaus, kur judesys pirmasis plaka".

Aš atsakiau: „Nepriklausiau prie tų,
Kurie nuo Tavęs kuomet pasitraukė
Ir sąžinės graužimo nejuntu".

„Bet nepamirški", pro šypsnelį jaukų
Man tarė: „įvykio dar šios dienos, —
Kad Letoje buvai žemiau paliaukio.

Jei dūmai, sakom, — pirmtakas liepsnos,
Šis pamiršimas aiškiai pamokina,
Kad kaltas tu iš valios apgaulios.

Ir nuo šio laiko jau girdėsi gryną
Ir aiškų žodį, kuomet atsieis
Jis leist į protą pro blakstienų žvyną".

Dabar vaiskesnė, žingsniais lėtesniais,
Saulelė savo vieškeliu riedėjo,
Kurs keičiasi ties įvairiais kraštais.

Septynios nimfos vaidmeny vedėjo,
Kurs, eidams priešaky kitų žmonių,
Pirmiau betką bus naujo pastebėjęs,

Sustojo ties šešėliu pustamsiu,
Kokių tamsiai žaliam miške pamatom
Krantuos prie upių Alpėse vėsių.
Prieš jas, man rodės, Tigro ir Eufrato
Čiurvena srovės iš vienos versmės,
Ir skirias tingiai, lyg draugai supratę.
„Šviesuole, šlove mūsų giminės!
Koki šaltiniai šias sroves pripildo?
Ir kodel nekartu tolyn tekės?“
Į tai atsakė: „Kreipkis į Matildą,
Ji pasakys“. Ši tarė, kaip žmogus,
Kurs sielą, lyg apkaltintas koks, tildo.
„Esu pasakius šitą ir kitus
Jam dalykus, labai noriai manyčia,
Kad Leta jųjų nenuplovus bus“.
„Gal dėmesys“, pasakė Beatričė:
„Jo buvo nukreiptas kitur kaip tik,
Ir sielos akys neveikė lyg tyčia.
Bet štai Eunoe verčiasi, matyk:
Kaip kad kitus, jį vesk į upės krantą
Ir sielą apsileidusią valyk“.
Kaip kilnadvasis priešintis nebando,
Bet susitaiko su kitų valia,
Kai net iš mosto, ko jie nor supranta;
Taip ji, gražioji moteris, mane
Už rankos paėmė, paskui, pamojus
Gražiai į Stacjų, tarė: „Eik šalia“.
Rašyt ilgiau jei būčia užsimojęs,
Skaitytojau, dainuočia, koks skanus
Ir koks gaivinantis vanduo Eunoės.
Bet, kai jau subaigiau visus lapus,
Kiek šiam giesmynui buvo pažymėta,
Prieš meno drausmę neisiu į ginčus.
Atgimęs ir palikęs šventą Letą,
Atrodžiau panašus į tas žoles,
Kurias iš naujo pievoj vėjas vėto,
Švarus ir tikęs kilti į žvaigždes.

DANGUS

I GIESMĖ

Įvadas. Žodis į Apoloną. Kilimas į ugnies sferą. Pasaulio tvarka

Garbė To, Kurs tvarko ir judina viską,
Į visatą veržiasi ruožais šviesos
Ir ryškiai vienur, o kitur silpniau tviska.

Danguj, kur šviesiausia iš Dievo gausos,
Buvau ir mačiau, ko negal apsakyti
Nieks grįžęs atgal iš tokios aukštumos,

Nes protas, besiekdamas ilgesio sritį,
Nugrimsta šviesos erdvėse taip giliai,
Kad visko negal atminty suvaikyti.

Tačiau, kiek šventieji dangaus spinduliai
Į galvą man dvasinio turto įkrovė,
Šiose giesmėse išgiedosiu uoliai —

Ir kūrinį baigsiu. Tu, Febai, vadove,
Tam darbui mane skirk malonės indu,
Kad mylimu lauru tau didinčia šlovę.

Ligšiol aš Parnaso vienoj surandu
Viršūnėj, ko reik, bet į pabaigą baro
Jėgos iš abiejų turėt pravartu.

Įkvėpk į krūtinę kūrybinio garo
Tuo pat smarkumu, koks iš kūno makštų
Griaučius stebuklingai Marsiejaus išvaro;

Ir jei man, Galingasai, teiksi jėgų
Nupiešt bent šešėliais žavingąjį dangų
Iš jojo vaizdų atminty sukauptų,

Matyti galėsi pas želmenį brangų,
Kai skinsiu poeto vainikui lapus
Už įkvėpto darbo palaimintą rangą.

Ne dažnas gi įvykis, Tėve, pas mus
Valdovui trijumfas, vainikas poetui
Per žmogaus klastingus pavydo jausmus.

Tad džiaugsmo nemaža suteikti turėtų
Delfiškei dievybei ir Dafnės šaka,
Jei siekiant jos laužtis mane pastebėtų.

Padaro gaisrus kibirkštėlė menka: —
Gal seksis geriau po manęs kam pragysti
Ir puikiai giedot Apolono dėka.

Pasaulio žibintas žmonėms ima švisti
Pro langą ne vieną; bet kur keturi
Lankai trijuos kryžiuos suseis, jis išvysto

Daugiau pajėgos; čia prišlyja stipri
Palydovė žvaigždė; tuomet žemė suvytus
Atgyja ir daros skaistesnė, švari.

Čia vakaras aušo, ant kalno gi — rytas;
Ši rutulio pusė tviskėjo baltai,
O jos antipodas — tamsiai apdangstytas.

Matau, — Beatričės kairiojoj rytai;
Jos akys į saulę taip stačiai susminga,
Kaip niekad erelis nežiūri griežtai.

Kai viens spindulys su antru susitinka,
Užlūžęs atšoka atgal, lyg drąsus
Keleivis, jėgų kad keliauti pristinga,

Taip aš Beatričės sekiodams žvilgsnius,
Kai mane jos žvilgsnis užlūžęs palyti,
Į saulę žiūriu, kaip kad ne žmogus.

Ten leista daugiau, negu šičia daryti
Mūs įgimtai jėgai šios vietos dėka,
Kuri mūs tėvams buvo skirta laikyti:

Tad, paveiktas smarkiai šviesos įtaka,
Žiūrėt negalėjau, kur mirga sužibę
Tos kibirkštys vaiskios, lyg žaizdro liepsna.

Bet štai, lyg vidudieniui dusyk galybę
Sustiprinus, švinta, tarytum, skliautuos
Kūrėjas užžibino antrą šviesybę.

Beatė, įsmeigus akis amžinuos
Akiračio ratuos stovėjo; aš jąją
Nuo saulės akim atitrauktom vejuos.

Kintu, susidūręs žvilgsniais su gražiąja,
Kaip Glaukas, ragaudamas marių žolės
Ir virsdams dievaičiu kitų dievų vajuj.

Išreikšti žodžiu atmainos didelės
Nevyksta, bet Glauko likimas įtikins
Bent tąjį, kurs Dievo malone tikės.

Ar kūne buvau aš, ar jau jį palikęs,
Aukštybių Valdytojau, Meile, žinai
Geriau, su paguoda mane pasitikęs.

Man žengus iš rato, kurį amžinai,
Mieliausasai, judini, ausį man lypsto
Švelnutės harmonijos darnūs aidai,

Užsidega, rodos, dangus; išsivysto
Iš saulės liepsna taip plačiai, kaip lietus
Ar upių vanduo tiek niekuomet netvinsta.

Garsai tie nauji ir šviesumas blizgus
Sukėlė man geismą jų priežastį rasti,
Kokio per visus neturėjau laikus.

Čia ji, malonėjusi mano suprasti
Beblaškomą sielą daugybės jausmų,
Kol klausimui spėjau aš žodį surasti,

Pradėjo: „Pats sàve laikyki kaltu:
Silpnutei vaizduotei sunku numatyti,
Kas greitai supaisoma šaltu protu.

Juk tu ne ant žemės, kaip nori manyti;
Juk žaibas, išskridęs iš savo srities,
Nelėks taip, kaip atlėkei tu į šią sritį".

Kai man paaiškėjo vienos paslapties
Esmė iš jos žodžių pro šypsnį trumpučių,
Iškilo smarkesnė antra tos rūšies;

Tariu tad: „Beveik jau nurimęs aš būčia
Po to nustebimo; tačiau negaliu
Išspręst, kaip pro kūnus giedrius prasigrūsčia."

Su atdūsiu čia gailestingu, giliu
Pakėlus akis į mane ji žiūrėjo,
Lyg motina ties nesveiku vaikeliu.

„Daiktai, kiek tik jųjų kur būtų", pradėjo:
„Priklauso darniausios tvarkos, šiuo būdu
Pasaulis yra panašus į Kūrėją.

Čia aukštos būtybės įžiūri pėdų
Jėgos amžinosios, nurodančios galą,
Kuriam toj tvarka palaikyti svarbu.

Tvarkos, čia minėtos, žiūrėti privalo
Visi kūriniai, teisėmis įvairioms,
Kūrybos stovį pryšaky ar prie galo.
Tad plaukioja jūrėms buvimo didžioms
Į uostus visokius, kiekvienas įgulęs
Į gautas jėgas įkandin. Todel, joms
Beveikiant, ugnies tur aplinkui mėnulis,
Joms veikiant žmogaus sutvaksėjo širdis,
Ir sluoksnis su sluoksniu yr žemėj sugulęs.
Ne tik būtybes, kurioms proto akis
Likimas užtemdė, strėla ši pataiko,
Bet meilė, kur judina, ir išmintis.
Apvaizda, sutvarkiusi šitai, išlaiko
Pastovųjį dangų savąja šviesa,
Jame gi judrusis dangus prisilaiko.
Ir tuomet į ten, kur laimingi esą,
To įtempto lanko templė mus gabena,
Kurs taiko į taikinio vidų. Tiesa,
Nekartą nevyksta gamintojui meno
Pirmavaizdį savo apvilkti lytim,
Mat, menas su medžiaga nesugyvena.
Be to, sutvėrimas jam duota kryptim
Svyruoja ir, neidams keliu jam praskintu,
Laisvai sau keliauja klaidinga šalim
Ir, tartum, žaibai iš padangių, nukrinta
Žemyn, jei jo pirmą smarkumą paims
Klaidinga gerovė žemiečiams gaminta.
Manau, dabar eina šalin nustebims,
Del ko tu kyli, kaip stebėtis paleistais
Netenka iš kalno sparčiais vandenims.
Iš tikro, atrodytų įvykis keistas,
Jei nieko nespaudžiamas kristum žemyn,
Ar, jeigu ugnis beliepsnodama leistųs".
Nutilus vėl veidą pakėlė aukštyn.

II GIESMĖ

Pirmoji dausa Mėnulio planetoje. Žodis į skaitytojus. Kilimas į pirmąją dausą. Mėnulio taškai. Žvaigždžių įtakumas

Visi, jūs, su savo menkučiais laiveliais,
Klausytojai uolūs, slenką iš paskos
Už mano eldijos, kuri sklandžiai kelias,

Sugrįžkit į savo krantus atgalios,
Į jūros gelmes neišėję, kadangi
Jums tektų gal žūti be mano spartos.

Šiuo vandeniu plaukiot kiti lyg privengė:
Bet pučia Minerva, vadovu ateis
Man Febas ir kryptį duos Mūzos padangėj.

O jūs, vienas kitas, kaklais ištiestais
Į dangišką duoną, kuria nors maitinsis
Nuolat mirtingasis, bet geis vis ir geis,

Išplaukit į jūrą kiekvienas išdryšęs
Laive ir manosios žiūrėkit vagos,
Kol ji neužakusi priešais laikysis.

Kolchidos keleiviai mažiau nuostabos
Turėjo, Jazoną prie žagrės išvydę,
Kaip jūs, beklausydami mano dainos.

Per įgimtą amžino troškulio dydį
Pasiekt karaliją dausų mes, beje,
Švyst lėkėm, kaip žvaigždės, kur saulę palydi.

Beatė žiūrėjo aukštyn, aš į ją;
Vargu ir strėla taip bematant įstringa,
Vos lanką palikusi, taikinyje,

Kaip aš nuvykau, kur kažkas stebuklingo
Patraukė akis į save; čia gi toji,
Kuriai nėra nieko pas mane slaptingo,

Linksma, gražutėlė, man nusišypsojo
Ir tarė: „Dėkoki malonei dangaus,
Štai tu dausoje, štai aplinka pirmoji."
Man rodės, kad debesio skraistėj slapstaus:
Tirštoj, tvirtoje, kur žibučiais apžirus,
Lyg deimantas, kuomet jį saulė užgaus.
Mus priėmė amžinas eteris tyras,
Kaip spindulį priima skaistus vanduo
Į sàve, tam vandeniui neprasiskyrus.
Jei visas aš ten, (nors sunku mum su tuo
Sutikti, kad daiktas viens kito neskėstų, —
Gi stambmenį praskečia antras stambmuo),
Tad geismas mūs sieloj tegu neatvėsta
Išvysti esmė, kurioj aiškiai regėt,
Kaip Kristuje prigimtys dvi susidėsto.
Ten rasim, ką gaunam tikėjimu spėt,
Be įrodinėjimų aiškių teisybių,
Kurias, kaip pradus, turi žmogus tikėt.
„Geroji", tariau: „aš Dievą galybių
Gerbiu nuolankiausiai dėkodams už tai,
Kad vedė mane iš pasaulio žemybių;
Bet man pasakyk, kas tie tamsūs ženklai
Šioj sferoje? Žmonės juos aiškint mėgina,
Kad Kainas esąs čia ir jo žagarai.
Čia ji su šypsniu: „Jei klaidina
Save mirtingieji", man tarė: „daiktuos,
Kur pojučių raktais jie neatrakina,
Tad stebesio ietys dabar jau, tikiuos,
Tavęs nesužeis; juk žinai, kad ir protas,
Jausmams nusilenkdams, šlubuos ir šlubuos.
Ar šitaip ir tavo yra pagalvota?"
Tariau: „Gal sudaro mėnulio dėmes
Liesumas ir tirštis, kuriais jis apklotas?"
O ji: „Tuoj suprasi visas silpnybes
Protavimo savo, išklausęs domingai,
Koki argumentai prieš jį susimes.

Daug rodo žvaigždžių aštuntoji aplinka.
Tos žvaigždės nelygios dydžiu ir šviesa,
Ir vienos kitų netgi neatitinka.

Jei jos sudėtim vien — tiršta ar liesa —
Nelygtų, tad galią turėtų vienodą,
Išdėstytą proporcingumo tiesa.

Pradai formaliniai juk pasekmes rodo
Nelygias; visus tuos, be vieno, pradus
Teorija tavo paneigus atrodo.

Be to, jei liesa medžiaga tuos lopus
Tau rūpimus daro, tada tos planetos
Pats tūris būt' arba dubus ir dubus,

Ar, tartum, kaip kūnas mūs sluogsniais sudėtas:
Čia klodas riebumo, o čia raumenų,
Į knygų lapus panašus jis regėtųs.

Liesumas tasai būtų mums numanu
Iš saulės temimo, del to, kad pro skystį
Šviesa prasimuštų bendruoju būdu.

Pirmuoju tuo atveju eidamas klysti,
Antruoju, atrodo, ir pats numanai,
Turėsi minties netikslumą išvysti.

Jei liesumos tokios nestovi skersai
Mėnulį, belieka tuomet pripažinti,
Kad tirštumomis apšarvuotas jisai,

Nuo kur spinduliai atgalios pagrąžinti
Atšoka ir tvinsta, lyg kad nuo stiklų,
Kurie antroj pusėj švinu yr aptrinti.

Bet tie spinduliai, pasakysi gal tu,
Čia todel atrodo migloti tamsoki,
Kad lūžta tenai, kur tamsiau ir gilu.

Šį klausimą spręsdams ant pagrindo stoki
Grynai patyrimo, kurs esti gausus
Šaltinis upeliams jūs mokslo betkokio.

Imk veidrodžius tris, jųjų du abipùs
Šiek tiek prieš save pasistatęs laikyki
O trečias viduj, atokiau, tegu bus.

Į juos atsikreipęs už strėnų statyki
Užžibintą žvakę; — bus trys iš vienos
Stikluos prieš tave užsižiebę iš sykio.

Ir trys tos liepsnelės, matysi, liepsnos,
(Gal kiek neryškiau tolesnioji nuo tavęs),
Turėdamos lygią kokybę jėgos.
Kaip sniego plekelis, kaitra užsigavęs,
Nudyla nuo daikto, kurs vėl kaip pirmiau
Bus grynas, atvėsęs ir spalvą atgavęs,
Taip protas tavasis, man rodosi, jau
Klaidas nusikratė; galėsiu tad srovę
Gyvosios šviesybės paaiškinti tau.
Aukštojoj dausinės ramybės stiprovėj
Sfera tokia juda, o galioje jos
Ir įtakume turinys josios stovi.
Dangus tolesnysis, blizgąs visados,
Tą turinį sferoms kitoms padalina,
Kur juda kartu viduj jojo ribos.
Už to kiti dangūs savus kelius žino;
Kiekviens tam tikrais besiversdams pradais
Į tikslą, paskirtą jam, sėklą gamina.
Šie ruožtai dausinio pasaulio keliais
Iš laipsnio į laipsnį, matai gi, plėtojas:
Iš viršaus paėmę, teikią pažemiais.
Žiūrėki gerai, štai jau tu atsistojęs
Esi per mane ant teisybės grindų,
Toliau neišklysdams laikyk jose kojas.
Galia ir judėjimas ratų šventų,
Lyg kalviškas menas nuo judesio kūjo,
Pareina nuo Dievo veikliųjų tarnų.
Dausas gi, kur puošia tiek daug blizgančiųjų
Žvaigždžių, įsiūbuoja gilioji mintis
Ir teikia žymių tarp dausų žemesniųjų.
Kaip siela, įgūžus į jūsų tunis,
Visus jos narius, išsiplėtus, gaivina
Ir reiškiasi čia įvairioms jėgomis,
Taip Išmintis, toj beribė, dalina
Iš savo gerumo gausos tarp žvaigždių;
Savęs ji dalindama neišdalina.
Galia įvairi įvairių tur ryšių
Su kūnais vertingais, gaivinamais josios,
Būdu į gyvybę juse panašiu.

Be to, iš ramios prigimties įgytosios
Galia toj mišrioji nušviečia žvaigždes,
Kaip akys pradžiugusios veidą. Iš šiosios
Tad galios įžiūrim mėnulyje mes
Dėmių; ir ne todel, kad tiršta ar liesa
Ten būtų, bet per taisykles formalias,
Gaminančias meile šešėlius ir šviesą.

III GIESMĖ

Pirmoji dausa Mėnulio planetoje. Neišsilaikę skaistybės apžaduose. Kaip regi Dievą palaimintieji. Pikarda Donati. Palaimos laipsniai. Ciesorienė Konstancija

Saulutė, kur šildė man jauną krūtinę,
Vėl guodžia tiesos maloningu žvilgsniu,
Įleidus į protą raminančią žinią.

Ir aš, sustiprėjęs nuo jos teiginių,
Klaidas man įrodytas galva, kiek reikia,
Pakelta patsai išpažint maloniu.

Bet štai reginys toks staiga mane veikia
Ir traukia į sàve, toksai įdomus,
Kad jau prasižiot ir šnekėt man nereikia.

Lyg, tartum, pro lygius ir vaiskius stiklus,
Ar kur be garankščių, be šiurpulio skaistus
Sau stovi tyrutis vanduo negilus,

Mūs veidas atsimuša, virtęs toks keistas,
Nublankęs, jog perlai bene tik silpniau
Prie šviesbaltės kūno odos tebežaistų.

Tokių tad daugybę veidų pamačiau,
Ir klaidą Narciso pajusti turėjau,
Prasme atvirkščia pavaizduotą tačiau.

Kai tariamus veidus aš čia pastebėjau,
Ir stengiaus pažinti, iš kur, kas toki,
Ūmai atsigręžęs atgal pažiūrėjau,

Bet nieks neišliko smalsiojoj aky,
Ir teko ją siųst į malonią vadovę,
Kur šypsos iš tolo šventai nuotaiki.

„Stebies, kam man šypsena veidą apšovė",
Man tarė: „bet tavo nebrendus mintis
Ant pagrindo tvirto dar vis neišstovi.

Vertiesi taisyklėmis paprastomis:
Tai tikros būtybės, kur gauni regėti,
Atkeltos čion su apžadų ydomis.

Kalbėkis; gali, ką sakys jos, tikėti,
Nes Dievo šviesa, dabar šviečianti joms,
Neleidžia į šalį nė žingsnio padėti".

Į dvasią, kuri karštesnėms pastangoms
Pašnekint norėjo, kalbu prasižiojęs,
Pats degdamas noru, akim nedrąsioms:

„Palaiminta dvasia, tu amžino rojaus
Esi jau išvydus žavingas šalis,
Kurių nesupras nieks į jas neįstojęs.

Norėčia išgirsti, jei ne paslaptis,
Koks tamystos vardas, kokią turit dalią?"
Dvasia čia prabilo, pakėlus akis:

„Mūs meilė nestato jūs teisėtai valiai
Kliūčių, kaip ir To, kurs savąja valia
Nustato savaip visą dangišką šalį.

Pasaulyje teko man būt vienuole;
Tegul atmintis mano bruožus patardo,
Nors rastų dabar didesne gražuole,

Pažinti tačiau nesunku bus Pikardą,
Palaimintą čia su šventaisiais kitais
Planetoje, turinčioj menką lyg spartą.

Mes čia užsidegę vien tokiais jausmais,
Kurie yra tinkami Šventajai Dvasiai,
Ir džiaugiamės tuo, ką tvarka josios leis.

Šią dalią, lyg tartum neaukštą, sutaisė
Mums Dievas del to, kad šventi apžadai
Nebuvo kaip reikiant laikyti kadaise".

Čia aš jai tariau: „Jūs kilmingi veidai
Lyg dieviškai šviesūs, lyg dangiškai spindi
Ir skirias nuo žemiškų nepaprastai.

Iš karto man buvo nelengva pažinti,
Bet dar, iš to viso, ką sakius esi,
Galėsiu iš tikro tave atsiminti.

Bet jūs, meldžiamoji, laimingi visi
Bene tik norėtumėt dar aukščiau būti,
Šviesoj didesnėj, kur draugai gražesni?"

Į tai nusišypso šventieji truputį;
Paskui ji atsako linksmai, lyg širdy
Pirmieji karšti jos jausmai būt sukrutę:

„Brolau, mūsų norų ramiųjų srity
Mes kupinos meile, kur leidžia norėti
Tik turimo daikto, — nerūpi kiti.

Jei mums malonu kiek aukščiau pasidėti,
Mūs norai su To nesutaptų geismu,
Kurio panašumas mums tenka vilkėti.

Toksai nedarnumas sferinių namų
N'įmanomas, meilei jei reikia tarnauti.
Be to prigimtis jau tokia aukštumų.

To maža, mūs laimės esmė yr bendrauti
Su dieviškos valios galinga esme
Ir šitaip iš dviejų jau vieną tegauti.

Visi čia, kaip plote dausos visame
Suskirstyti esam, vienaip nusiteikiam,
Iš dieviškos valios šaltinių semią.

Nes Dievo valia mus raminamai veikia;
Ji — marios, kur teka gyvybė visa,
Ir visa, ką ji su gamta kur pateikia".

Dabar paaiškėjo štai tokia tiesa:
Kur dausos — ten nuotaika, nors neapteko
Visur vis vienoda malonės gausa.

Kaip kartais privalgiusiam atneša da ko,
Ir jis, malonėdams tų valgių gardžių,
Nuo to, ką bevalgė, dabar atsisako,

Taip aš padariau ir mostu ir žodžiu,
Smalsaudams, kokių metmenų tenai būta,
Jog strigo šaudyklė per pusę žiočių.

„Gyvenimą puikų, gražiausiąjį butą
Dausoj yra gavusi Ta, per kurią
Vienuolėms jų luomo drabužiai pasiūta,

Kad dieną ir naktį budros gobtūre
Budėtų jaunikiui, kurs įžadus myli,
Jei kilnūs ir puošiasi meile švaria.

Jaunutė, pasaulio paniekinus vylių,
Pabėgau iš ten ir su jąja ėjau,
Rūbus jos pamėgus ir prieglaudą tylią.

Bet žmonės, palinkę į blogą labjau,
Nei gerąją pusę, pasaulin ištraukia;
Po tam, Dievas žino, kaip aš gyvenau.

O šita antroji dvasia, kuri laukia
Čia pat dešiniojoj greta su manim
Iš sferos šviesos kodaugiausia sutraukia,

Tokia, kaip ir aš, nusiskundžia liktim:
Seselė, aukštam užpulta vienuolyne,
Neteko šešėlio ties savo akim.

Nors buvo pasaulin ją susigrąžinę
Prieš norą pačios, apgaulioms negražiai,
Širdy savo apgaubo ji nesumynė.

Didžiosios Konstancijos šie spinduliai;
Iš antrojo trečią audringąjį vėją
Pagimdė, — ir švabų susmuko namai".

Taip tarusi, *Ave Maria* pradėjo
Giedoti; o garsas, lyg mestas sunkus
Akmuo sietuvon palengva nuaidėjo.

Kol galima buvo, sekiau jos žingsnius
Akim atvirom, bet kada jau išdilo,
Mečiau vėl į savo šviesuolę žvilgsnius,

Ir jie, Beatričę sugavę, pakilo;
Bet tiek spindulių jos veide sutikau,
Kad akys pakęst negalėdamos svilo.

Del to aš ją klausiau ne tuoj, tik vėliau.

IV GIESMĖ

Pirmoji dausa mėnulyje. Neišlaikę skaistybės apžadų. Palaimintųjų buveinė. Grįžimas vėlių į žvaigždes. Laisvoji valia. Apžadų neišlaikymas ir jų atitaisymas.

Tarp valgio čia vieno ten antro gardaus
Neverčiamas žmogus, nors mirtų, išbūna,
Kaip įkastas, vietoj ir jo neragaus.

Ėrelis išstovi tarp dviejų plėšrūnų
Vilkų, nusigandęs abiejų kartu.
Sustojęs tarp dvejeto elnių šuo tūno.

Savęs, kad tylėjau, neskelbsiu kaltu,
Nė liepsiu, dvejojimo suimtas, girti;
Dvejonė, mat, stabdė žodžius tarp dantų.

Tylėjau, bet galima buvo patirti
Iš veido, del ko aš tyliu, kuo kremtuos,
Koki sumetimai yr žodį užkirtę.

Čia taiso Beatė man sielvartus tuos,
Lyg tas Danijelius, valdydamas pyktį
Karaliaus, suerzinto sapno daiktuos,

Ir taria: „Matau, — tavo siela, kur krypti
Nežino, dvejopu geismu suspausta,
Kaip liautis svyravus, žodžius atitikti.

Galvoji: Jei sieloje glūdi tvirta
Valia, ar per prievartą galima stoną
Pažemint keno, kad žemesnė vieta

Jam tektų danguj? O antra abejonė:
Tau rodos, kad dvasios į žvaigždę atgal
Sugrįžta, teorija einant Platono.

Šiais klausimais tavo nurimti negal
Mintis, bet paaiškinti imsiu pirmiausią
Iš dviejų, kuris įkyresnis tau gal.

Žinok, Serafinas, kurs Dievo arčiausia,
Ir Moizė, patsai Samuelis, Jonai
Šventieji, tarp jų ir Mergelė Švenčiausia
Pakilti į sostus negavo tenai
Aukščiau už dvasias, tik ką čia pamatytas,
Nė tur jie palaimos daugiau amžinai;
Bet jaisiais aukštasis dangus iškaišytas:
Čia džiūgauja ramūs malonės gausa,
Kiek josios iš Dievo tur vienas ar kitas.
Jie lankosi šitoje sferoj, tiesa,
Bet likti nelieka, tik ženklą tau teikia,
Kad čia yr silpnesnė palaimos šviesa.
Tai šitokiais žodžiais kalbėti jums reikia,
Nes tam tik pajuntami, aiškūs daiktai
Jūs sielą pagauna ir protą paveikia.
Ir todel Šventajam Rašte tu matai
Su rankom ir kojomis Dievą, nors šičia
Suprasti turėtum ką kitą per tai.
Su žmogišku veidu vaizduoja Bažnyčia
Arkangelą, gydantį Tobiui akis,
Gabrielių, ir Mykolo veidą, vilyčią.
Platono gi bus vedamoji mintis,
Skirtinga nuo to, kas čia tenka matyti,
Jei žodžiais, ką mâno, išreiškia mums jis,
Sakydams, kad siela sugrįžta į sritį
Žvaigždės, iš kurios ji yr kilus pirmiau,
Po to, kai gamtoj buvo gavusi lytį.
Gal mintį kitokią jis tur, nežinau,
Tuos žodžiuose, gal nedarnumas išnyksta,
Ir tuomet tą mintį pajuokt nemanau:
Kad, sielos iš sferų atvykstant, atvyksta
Ir gero ir blogo pradžia, tai ir bus,
Kad kažkur nuo kelio tiesos nenuklysta.
Šis dėsnis supainiotas davė blogus
Pasauly vaisius, nes neteisėtai gavo
Jupiteris, Marsas, Merkuras vardus.
Antra abejonė, tave kur kamavo
Nuodų tiek neturi, nes ji nenustums
Tavęs kažin kur netikrybėmis savo.

Jei kartais skriauda lyg atrodytų jums
Net tai, ką yr Dievas ant žemės sumanęs,
Kas tiki, dvejonė tam proto nedrums.

Kadangi žemėniškas protas iš mànęs
Supaisyti sugeba tokias tiesas,
Galiu pamokint, kaip esi užsimanęs.

Jei prievartą tikrąją šnekam, — kenčiąs
Skriaudėjui nenor nusileist nė per tašką;
Šventąsias turėsime kaltinti šias.

Valia, jei tik nori, bus plieno, ne vaško:
Mėginama auga, kaip daro gamta,
Kur didina liepsną, jei vėju ją blaško.

Jei linksta nors kiek, tai jau ji priversta;
Nusilenkė jėgai ir šios silpnavalės,
Negrįždamos ten, kur šventa jų vieta.

Jei būt pasirodžiusios tvirtos mergelės,
Kaip Laurynas kepamas ant geležies,
Ar Mucijus, ranką laikąs ant ugnelės,

Nebūtų nutolę nuo savo krypties
Ir likti pasauly nebūtų norėję.
Bet reta kuriam čia tvirtumas toks švies.

Šie žodžiai, jei juos tik gerai susidėjai
Į galvą, visas dvejones nuvarys,
Kurios dar nekartą tau būtų knietėję.

Dabar skersai kelią, štai, tau šulinys;
Į jį stačia galva įkristumei tiesiai,
Nebent kas suėmęs tave sulaikys.

Buvau tau į protą įdėjus tą šviesą,
Kad šventosios vėlės meluot nemeluos,
Nes turi akivaizdoj pirmąją tiesą.

Ką sakė Pikarda, žinai juk, tikiuos:
Kad apgaubą gerbti Konstancė norėjo;
Bet čia aš nuo josios, tarytum, skiriuos.

Ne vienas, brolau, ir ne kartą turėjo,
Bevengdams pavojų, nenoroms visai,
Daryti, ko šiaip padaryt nereikėjo;

Kaip tas Almeonas, kad prašė patsai
Jo tėvas, gyvybę mamos užgesino, —
Žiaurus ir klusnus stengės būti jisai.

Žinoki, jei žmògaus valia neketina
Prieš prievartą eiti ir jeigu ji stos
Iš vien su jėga, nepateiks darbo gryno.
Valia geležinė nėkiek nedvejos,
Ir jei sudvejojus paliks ji ne kartą
Tiktai didesnės nusigandus bėdos,
Tad pirmąją valią šnekėjo Pikarda,
O aš relatyvią turėjau galvoj,
Ir mudviejų mokslai viens antro neardo."
Tiek buvo malonios galybės šventoj
Jos pasakoj, taip aš nurimęs jaučiausi,
Kad dingo dvejonės abi pabaigoj.
„O, dieviškos meilės verčių tu verčiausia,"
Tariau aš po tam: „tavo žodžiuos skęstu,
Jie šildo mane ir nuteikia ramiausiai.
Menkučiais aš savo jausmais, suprantu,
Už tai, ką teiki, negaliu atsiteisti,
Bet Viešpaties būsi atlyginta tu.
Mūs protas norės ir norės nusileisti
Tolydžio giliau į didžiausias tiesas,
Kurių ribose ir Pirmatiesė esti.
Ir ilsisi žmògus joje, kaip ir tas
Žvėris, savo landon parbėgęs, įlindęs jis gali
Nurimti, nes geisti daugiau ko neras.
Mums, geidžiant tiesos, abejojimai želia
Ties ja, kaip strėlelė prie medžio šaknų,
Ir protą nuo kalno į kalną mums kelia.
Ir todel, įgavęs drąsos, ketinu
Paklaust neįžeisdamas tamystos, ponia,
Vienos dar tiesos, kur sunkia vadinu:
Ar gali pakeisti (štai toj abejonė)
Žmogus savo įžadą kreivą kitais
Darbais, kur vertingi laimėti malonei."
Čia ji, Beatričė, į mane tokiais
Pažiūri meilingais žvilgsniais, kad apakęs.
Tarytum, tampu ir vargais negalais
Pastoviu; tik mirksi aptemusios akys.

V GIESMĖ

Pirmoji dausa Mėnulio planetoje. Neišsilaikiusieji skaistybės apžaduose. Antroji dausa Merkurijaus planetoje. Veikliųjų geradarių sielos.

„Jei aš suspindėjau tos meilės ugnim,
Kurios jums pasauly regėti netenka,
Ir šviesą net atėmiau tavo akim,

Stebėtis nereik, nes galia šioj man tenka
Iš tobulo matymo mano, kuris
Apreiškia man Gėrį, į Jį tiesia ranką.

Matau, kad esi prasivėręs duris
Į amžiną šviesą, ja sotini protą,
Ir ji, įsidegus, tau širdį kūrins.

Bet, širdį pajutę kitu kuo apklotą,
Žinokit, kad ji amžinosios šviesos
Spindėjimu blyksi, tačiau suklastotu.

Tu klausi, ar leista kitos pastangos
Pelnu apžadams sutaisyti pagalbą,
Už juos atsiteisti, kad sielai nebūtų žalos."

Tai taip Beatričė, pradėjusi, kalba
Ir tartum šnekutis, kalbėt neliaująs,
Ji tęsia be pertraukos nuostabią kalbą:

„Iš viso, ką Dievas, pasaulį daręs,
Geriausia padarė, ir kas atitinka
Jo gėrį, ką Jis vertingiausia atras,

Yra mūs laisvoji valia. Ir protingai
Būtybei tos laisvės didžios amžinai
Nestigo pirmiau ir dabartės nestinga.

Čia apžado svarbą iš to numanai
Nesunkiai, kad Dievas, žinoki tą faktą,
Atsako į apžadą pritariamai.

Mat, Dievui su žmogumi darant šį paktą,
Įvyksta to brangiojo daikto auka,
Kur šnekam, per žmogaus tam tikrąjį aktą.

Ar galima atpildo duoti, ir ką?
Vargiai, nes naudotis daiktais atiduotais,
Kaip ir pavogtais, mums neleidžia tvarka.

Dabar, iš klaidos svarbesnės išvaduotas,
Gal klausi, Bažnyčia delko apžaduos
Dispensą suteikia; čia vėl tau akuotas.

Prie stalo turi dar sėdėti, kol tuos
Šio dvasinio užkandžio kąsnius kietokus
Prarijusi siela tau sugrumuliuos.

Tegul tavo proto atsiveria vokas, —
Praturtinsiu mokslu, kurį, kaip akis,
Reik saugot, ugdyti, kaip reikiant suvokus.

Auka toj į dvi iš esmės gal dalis
Dalytis: pirmoji — iš ko padaryta,
Antra reik vadinti pati sutartis.

Ir šioji negali, nebent įvykdinta,
Nudilti: patsai apie ją tu klausydams
Galėjai suprast, — kai taip aiškiai sakyta.

Aukas atnašauti įsakymas žydams
Juk duotas yr aiškiai, pakeist jų tačiau
Neginta, randi Seną Raštą skaitydams.

O sutartį šnekant, kur čia pat sakiau,
Išlikt ji išliks tvarkoje nelytėtoj,
Jei pirmą jos turinį keistum paskiau.

Bet pats tos naštos tegul niekas nemėto
Nuo savo pečių; praverčiau gi bus jam,
Kad raktai sidabro ir aukso žvangėtų.

Ir keismo galia bus vertinga nekam,
Jei keičiamas daiktas nebus atitikęs —
Proporcja — šeši keturi — pakeistam.

Bet pažadas kartais gal toks būt įvykęs,
Kad jo kitas svoris atsvert negalės;
Tad pakaitui daiktas visoks bus netikęs.

Paniekint žmonėms apžadų nederės,
Laikyti jie teks, bet ne taip, kaip kad laiko
Toks Jefte žiaurus, negailėdams duktės;

Turėjo sakyti: ‚kam darbo man paiko‘
Ir susilaikyti, nedarius blogiau.
Ar galima girti ir didvyrį graiką,
Kuris Ifigenę pravirkdė taipjau,
Čia teko skaistumas veidų apraudoti
Ir jai, ir kam teko išgirst nemažiau.
Krikščionys, jūs būkit rimti, neklastoti,
Nebūkit plevėsomis, vėjo vaikais;
Vanduo ne betkoks jus galės numazgoti.
Vaduokitės lakštais Senais ir Naujais,
Klausykit Bažnyčios ir josios vedėjo,
Nes tai jus išgelbės ir žūti neleis.
Jei blogas koks noras širdy sujudėjo,
Jūs jauskitės žmonės su aiškiu protu,
Ir pašaipa vengkite tapti jūdejui.
Nebūkit ėreliais, kurie nuo krūtų
Jų močės nubėga išdykę lakstyti
Ir patys pridirba sau eibę klastų“.
Ji šitaip kalbėjo, kaip čia surašyta;
Paskui pasisuko žiūrėti į tuos
Kraštus, kur pasaulis atgyja kas rytą.
Jos tas nutilimas, kitimas veiduos,
Man užėmė kvapą, sustingdė liežuvį,
Kai vėl ką sumanęs paklausti rengiuos.
Ir tartum, išlėkus iš šautuvo šūviui,
Templė kol nurimsta, įstringa šūvys,
Mes buvom antrojoj dausoj, kaip ten buvę.
Čia nušvietė ponią veidų spindesys,
Kai tik į šią sritį atvykti ji gavo,
Ir visas geriau ėmė šviest rutulys.
Ir jeigu žvaigždė pakitėjo, juokavo,
Tai kas jau kalbėt, koks pats linksmas buvau,
Galįs kaitaliotis visa esme savo.
Ir tartum, žuvelės dugne iš toliau
Subėgę pulku, jei iš viršaus kas krinta, —
Ar tinkamas daiktas, jos mato tuojau, —
Taip šičia, žiūriu aš — tik mirga, tik švinta
Palaimintų minios; girdžiu jų balsus:
Per jįjį mūs meilė sukrus atgaivinta.

Kadangi jos slinko artyn linkui mūs,
Aš pastebiu džiaugsmo pripildytą vėlę,
Kuri suspindėjo man lyg pro žaibus.

Skaitytojau, degtum, jei šią valandėlę
Nutraukčia tau pasaką, degtum geismu
Susekti lig galo, kas dėmesį kėlė.

Ir aišku tau bus, kaip aš geisti imu
Išgirsti vėlių laimingųjų likimą,
Kurios apsireiškė tokiu šviesumu.

„Žmogau, laimingasis, iš Dievo leidimo
Šio amžino džiugesio sostus galįs
Regėti prieš savąjį atsiskyrimą,

Plačiųjų dausų, kaip matai, spindesys
Mums šviečia; bet jeigu ką nors sužinoti
Norėtum iš mūsų, kiekviens pasakys".

Taip tarė į mane dangiečiai dievoti,
Paskui Beatričė: „Šnekėk, ką manai,
O tuo, ką sakys, tau nereik abejoti".

„Matau, kaip apsupę tave yr sparnai
Tavosios šviesos, akyse kur liepsnoja
Ir tviska tiek kartų, kiek nusišypsai;

Bet kas tu, sakykis, man dvasia rinktoji,
Ir kodel švaistaisi dausoj, nežinau,
Kur saulė mums josios šviesumą užstoja?"

Taip aš į tą vėlę tiesiog prabilau,
Kur kalbino mane, o ji pasidaro
Šviesesnė dar, negu kad buvo pirmiau.

Kaip saulė prieš mūsų akis užsidaro
Perdaug šviesdama, kaip stiprumas kaitros
Išblaško apytamsę uždangą garo,

Taip aš netekau tos vėlės apsuptos
Džiaugsmu didesniu, kurs ją pačią užstojo;
Tik žodžiais gėrėjaus girdėtais iš jos,

Kuriuos apsakysiu giesmelėj šeštojoj.

VI GIESMĖ

Antroji dausa Merkurijaus planetoje. Veikliųjų geradarių sielos. Ciesorius Justinijonas. Romėnų istorija. Priekaištai gibelinams ir gvelfams. Dvasių laimė šioje planetoje. Romejus iš Villanova

„Kada Kastantinas pasuko būrius
Prieš saulės ėjimą, paneigęs Enejo,
Jų vado, senovėje kryptį, kelius,

Kai dvejatas amžių ir dar kiek praėjo,
Jie stoja Europos pačiuos pakraščiuos, —
Krante, nuo kurio buvo žygį pradėję.

Čia, savo ūksminguos apgaubę sparnuos
Pasaulį, valdovai iš rankos į ranką
Atėjo lig manęs. Tenai vadinuos

Aš ciesorius, čia Justinijonas. Man tenka,
Aukščiausio malonės tarnaičiui klusniam,
Iš kodekso mest, kas perdaug ir permenka.

Bet, kol atsidėjau tam darbui rimtam,
Viena prigimtis tik man Kristuje švito,
Ir rodėsi gera gyvent man tokiam.

Tačiau maldomis ir žodžiu Agapito,
Kurs buvo krikščionių vyriausiu vadu,
Aš vėl atitokau iš svaigulio šito.

Jo žodžiuos tikėjimo tiesą randu,
Nes vieną mes galim pasekt ir tikėti,
Kai pakiša priešingas nuomones du.

Kai jau vadovybės Bažnyčios žiūrėti
Pradėjau, iš Dievo tą darbą gavau,
Kuriam aš turėjau visai atsidėti.

Kariauti narsiam Belizarui liepiau;
Ir jam Amžinasis tiek laimės suteikia,
Kad kištis nereik į karus man daugiau.

Čia būsiu bene tik patenkinęs sveiką
Paaiškindams klausimą pirmą, kuriam
Tam tikro šviesumo pridurti dar reikia.
Juk pats tu žinai, kad ereliui šventam
Nusideda lygiai ir tas, kas tur mintį
Juo dengtis droviai, ir kas priešinas jam.
Matai, kas galia erelius tuos dabinti
Ir puošti pradėjo jau nuo valandos,
Kai, žuvus Palantui, valdyt pasodinti.
Žinai gi, kad Albos šaly iš pradžios
Jie būna per amžius trejus lig grumtynės,
Kai trys priešais tris atsistoja, garsios.
Žinai jų žygius nuo nelaimės sabinėms
Lig mirčiai Lukrecės; žinai septynių
Karalių metu kaip suvaldė kaimynus.
Žinai, ką padarė, romėnų kilnių
Stovėdami prieky, prieš Brenną ir Pyrrą
Ir priešais daugybę narsių giminių;
Torkvatui čia, Kvinciui (vadino tą vyrą
Gauruočium) ir Decių bei Fabių darbams
Niekuomet negaila ištarti pagyro.
Ereliai tie — smūgis arabų kariams,
Kai jie vedami Hanibalo skubėjo
Kalnais, kurie Pado skirti yr keliams.
Jaunučiams vadams — Scipijonui, Pompejui
Ereliai sutaisė trijumfo puotas;
Kalva, kur tu gimęs, karčiai juos minėjo.
Paskui, prieš pat laiką, kai Dievas visas
Pasaulio šalis neprileidžia prie karo,
Jas paėmė Cezaris, Romos klausąs.
Ir ką jie nuveikia nuo Reino lig Varo,
Tai Izeris matė, Sonà, Sekvanà
Ir pievos, kurios ties Ronà susidaro.
O tai, ką įvykdė jie ties Ravenà
Krantuos Rubikono, sunku apsakyti,
Nes plunksna ir žodis pareiškia — „gana".
Ispanijoj matom, — Durazzoj jų vytį,
Paskui prie Farsalo taip moka sušvist,
Jog liūdesio Nilas negal suvaldyti.

Antandron paskui prie Simojo užklyst
Suskanta; ir ten, kame Hektoras kniubo,
Ir kur Ptolomejui atsėjo parkrist.
Iš čia, tartum žaibas, pasuko prieš Jubą,
Paskui linkui jūs vakarinių kraštų,
Išgirdę Pompejo trimitą, suskubo.
Ką veikė ereliai Augusto vardu,
Iš Bruto ir Kasijaus žinom lojimo,
Be to ir Modenos, Perugjos raudų.
Ir Kleopatrà turi liūdną likimą,
Norėjus ereliams išsprukt iš nagų,
Gyvybei nutraukti angies nuodų ima.
Augustas po tam lig Raudonų bangų
Juos neša ir visą pasaulį ramina,
O Jano šventovė tuščia tuo laiku.
Ereliai, čia kalbami, ką pagamino
Pirma ir ką žada paruošti vėliau
Valstybei, kurią jie sutvirtinę gina,
Atrodys lyg menkniekis koks, kai arčiau
Į trečiąjį Cezarį kreipsim domingai
Akis ir svarstysim jo darbus rimčiau.
Nes Dievo teisumas, mane čia laimingą
Darydamas guodžia, suteikęs yr jam
Progòs patarnauti Jo rūsčiui kerštingai.
Ir teks čia nustebti išgirdus sveikam:
Ereliai ir Titas atkeršyt nuskrenda
Už kerštą Adomo darbeliui senam.
O kai longobardai jau dantį galanda
Prieš šventą Bažnyčią, tarp jų pat sparnų
Su Karlo laimėjimu globą suranda.
Dabar tau bus aišku, del ko aš baru
Pirmiau ir prikaišioju tiems jųjų ydą,
Kur priežastim buvo visų jūs vargų.
Viens stato geltoną leliją prieš skydą
Monarcho, kitš skydą saviems panaudos:
Katras, nežinia, čia labjau jų suklydo.
Tegul gibelinas sau ieško naujos
Vyties savo planams, nes, senąją vytį
Iškėlęs, paneigti gal dėsnį tiesos.

Tu, jaunas Karoliau, liauk ėmęs daryti
Su gvelfų gaujoms jai žalos, nes kadais
Gebėjo už karčių liūtus pakratyti.
Tiek kartų vaikai nusiskundžia tėvais
Ir kenčia už jųjų kaltes; bet, tur būti,
Erelių jau Dievas lelijoms nekeis.
Kilmingomis dvasiomis puošias mažutė
Žvaigždė štai ši mūsų; rūpėjo gi joms,
Pasauly garbė ir garsingomis būti.
Bet rūpesčiai tie vėžėmis netikslioms
Riedėjo; tad ilgesis meilės beribės
Dabar joms tarnauja lėčiau kaip kitoms.
Čia nuopelnų kiekis garbės ir linksmybės
Suteikia visiems, ir kiekvienas iš mūs
Negeis nė daugiau nė mažiau sau šviesybės.
Gyvasis teisumas mūs tildo geismus
Ir švelnina norus, kurie negal kristi
Į jokį žemumą, į jokius purvus.
Giesmelę sudaro garsai išsivystę:
Taip mes nevienodi čia laipsniu garbės
Sudarom darnumą dausos karalystėj.
Viduj gi šios blizgančios skaisčios žvaigždės
Liepsnoja darbai kogražiausi Romejo,
Kuriam už juos žmonės piktu sumokės.
Tačiau provansiečiai, kur priešais jį ėjo,
Nė kiek nesidžiaugia; nedoras, mat, tas,
Kas doro darbuos sau skriaudos įžiūrėjo.
Juk keturias turi Raimundas dukras,
Išleidžia gi jas į marčias per to menko
Romejo trūsus už karalių visas.
Paskui neteisingus skundus prieš jį renka
Ir sąskaitų klausia, o kaltina tuo,
Kad dvidešimt nuošimčių ėmęs į ranką.
Apysenis, elgeta, eina sau tuoj
Iš dvaro. Jei žmonės jo širdį patirtų,
Kai rankiojo duonos išmisti, tai juo
Labjau dar gėrėtųs, labjau dar jį girtų".

VII GIESMĖ

Antroji dausa Merkurijaus planetoje. Veikliųjų geradarių žmonių vėlės. Kristaus mirtis. Atpirkimas. Sielos nemirtingumas

„Hosanna! O, Viešpatie Dieve karių,
Kurs šioj karalijoj blizgančią gretą
Palaimini savo šviesybės skaidriu!"

Taip, pagal šių žodžių suskambusią natą,
Žiūriu, — ėmė šokti ir suktis dvasia,
Kuri aureolės tur dvilinką ratą.

Ir kitos judėjo giesmės garsuose,
Lyg kibirkštys kokios, kad vėjas jas traukia;
Išnyko paskui jos dausos erdvėse.

Dvejonės suspaustas, tariu sau: ko lauki,
Kalbėk savo poniai: jos žodžiai paguos
Švelnučiais lašeliais į sielą įplaukę.

Bet tas nedrąsumas, kuriuo aš jaučiuos
Prispaustas, kad B man ištarti ar IČE
Baisu, mane tramdė, lyg žmogų mieguos.

Tačiau pavadavo pati Beatričė,
Į mane pažvelgus su tokiu šypsniu,
Koks pragarą keistų į jaukiąją gryčią.

Pradėjo: „Matau neklaidingu žvilgsniu:
Prieš teisėtą kerštą del ko pavartota
Teisinga bausmė, — kankinies šiuo painiu.

Nušviesiu aš tau sudvejojusį protą;
Gerai tik klausyki, išgirsi žodžius
Įrodančius tiesą, ligšiol nežinotą.

Nutraukdamas valiai naudingus ryšius
Žmogus, kurs pasaulin negimęs atėjo,
Pats pasmerkė sàve ir savo vaikus.

Čia giminei žmògaus susirgti atsėjo
Ir daugelį amžių kamuotis vargais,
Kol Dieviškas Žodis nužengt malonėjo.

Jis prigimtį tą, kur nutolo kadais
Nuo savo Kūrėjo, į asmenį vieną
Dievybės įsiterpė Dvasios veiksmais.

Dabar atsivožk savo proto blakstieną:
Susijus su savo Pradžia prigimtis
Švari ir gera buvo gimtąją dieną.

Tačiau vėl praranda ji Rojaus sritis
Per sàve, nes krypti iš kelio pabandė,
Kurs veda į tiesą, į laimės šalis.

Bausmė tad, kurią ji ant kryžiaus suranda,
Jei žiūrim tik tos prigimties priimtos,
Taip teisėtai nieko ligšiol neįkando.

Bet tokios taip pat negirdėta skriaudos,
Jei žiūrim kilnumo asmens, kurs kentėjo,
Nevengdams vargingos žmogystės naštos.

Įvairios čia pasekmės žygį lydėjo:
Ir Dievui ir žydams įtiko mirtis,
Nes džiaugės aukštybės, ir žemė drebėjo.

Dabar paaiškėjęs bus posakis šis,
Kad gali įvykti ir kerštas teisingas
Ir bausmę teisingą tas kerštas matys.

Bet vėl, aš matau, tavo protas sustingęs
Minty ir supainiotas baisiai mazgu,
Kuriam tu pagalbos atmegzt reikalingas.

Manai sau: kas teko išgirst, — suprantu;
Bet kodel čia Dievas (sunku išmanyti)
Išganymą darė mums savo krauju?

Šio dekreto, broli, negal suvaikyti
Mirtinga akis, jeigu meilės liepsna
Aukštos išminties nėr kam leidus įgyti.

Šią paslaptį tardo galva ne viena
Ir kvaista; čia tau aš paaiškint galėsiu,
Del ko pavartota žiaurybė ana.

Malonė dangaus, kur nedaro pavėsių
Ties savim, bet dega ir teikia šviesos,
Jog amžiną grožį pro ją įžiūrėsi

Ir viskas, tiesiog kas parėjo iš jos,
Jau amžina virto, o padarui liko
Žymė neišdildoma rankos tokios.

Būtybė, kuriai taip išdygt atsitiko,
Laisva yr visai, nepriklauso šiaip jau
Nuo kokios naujos įtakos ar dalyko.

Kas dygo kilnesnis, tas mielas labjau
Malonei, nes ypačiai karštis jos tviska
Daiktuos panašiuos ir atrodo gyviau.

Pralobsta žmogaus prigimtis iš to visko;
Bet jeigu pristigs nors vienos jai žymės,
Kilnumas sumenksta, — nė žėri, nė blizga.

Jis laisvės neteks, kai tiktai nusidės;
Nebus panašus į Aukščiausiąjį Gėrį,
Kurio šviesybe persilpnai bešvitės.

Ir savo kilnybėj ligtol jis nežėri,
Kol apgaila tyra atšlis nuo geismų,
Kuriuos' begašlaudamas buvo panėręs.

Jūs veislė visa, sekdama Adomu,
Yra nuodėminga; tad visa, kas rasta,
Jai žūva: — dausa su tiekiu jos džiaugsmų.

Suprask, atsigriebti nebuvo taip prasta,
Kaip tartum atrodo; pakils vėl žmogus
Tik vieną iš dviejų šių perbridęs brastą.

Vadinas, ar Dievas iš savęs jam bus
Pamiršęs jo kaltę, ant kojų pastatęs,
Ar pats savomis jėgomis taps teisus.

Į amžinus žvelk sprendimus ir, pamatęs
Jų gelmę, klausyk, kiek gali, atidžiau,
Išrodymus mano suprast nusistatęs.

Toks būdamas žmogus neįveikė jau
Atlyginti Dievui ir tiek nusileisti
Patapęs klusnus ir drausmingas paskiau,

Kiek būdams neklaužada stengėsi geisti;
Tad šičia ir priežastis bus, del kurios
Žmogus iš savęs jau negal atsiteisti.

Pats Dievas tik žmogų iš tokios bėdos
Pakelti su priemonėm tomdviem galėjo,
Su tomdviem, sakau, ar pagalba vienos.
Kadangi brangesnis yr darbas veikėjui,
Jei sielą jo kilnią tiksliau atvaizduos,
Ir širdį, iš kur patsai darbas išėjo;
Tad dieviškas gėris, — jo pilna visuos
Pasaulio daiktuos, — lemdams jūsų kėlimą,
Naudoja vis įrankius, minimus tuos.
Nėra tarp aušros ir dienų išgesimo
Bylos kilnesnės, kaip kad ši, ir nebus,
Tiek Dievo gerumą, tiek tiesą jo imant.
Iš tikro, ir Dievas, kad kiltų žmogus,
Atrodė duosnesnis, nevertindams savęs,
Kaip kad būtų tiesmukai jam atlaidus.
Ir Jis teisingumui būt' veltui tarnavęs,
Jei dieviškas Jojo Sūnus tos naštos
Paimt ant pečių ir išnešt nebūt' gavęs.
Man liktų atskleist paslapties tau vienos
Neaiški prasmė, kur minėjau kadaise,
Kad nuomonės tu neturėtum kitos.
‚Matau aš čia orą ir ugnį', sakaisi:
‚Man matomi vandens, daiktai dar kiti;
Bet jiems amžinybės Dangus neįtaisė.
Juk Dievo ir šitie daiktai sukurti.
Tad jeigu tiesa, ką pirmiau esi tarus,
Negal jie prie gendančių būt priskirti'.
Brolau, angelai ir erdvumai tie švarūs,
Kuriuos' gyveni, iš esmės jie visi
Jau toki, kokiais juos yr Dievas nutaręs:
Tačiau tie daiktai, kur minėjęs esi,
Be to, ir visoki iš jų išugdyti,
Įgyja gyvybę gamtos judesy.
Sukurtą jie medžiagą gauna ar lytį,
Sukurtą tur galią gamybai lyties
Žvaigždyne, kurs apsupa visato sritį.

Tad augalo siela ir siela žvėries
Tik gauta jėga iš žvaigždyno beveikia,
Šviesos imdamiesi iš ten ir krypties.
Bet jūsų gyvybė, ko jai tikrai reikia,
Įgyja iš Dievo malonės, kurios
Ji ilgis visuomet ir ja nusiteikia.
Čia prisikėlimui jūs turit progos
Įrodymų rasti, tik reik atsiminti,
Kurios pavartota tuomet medžiagos,
Kai kūnai mūs protėvių buvo lipinti.

VIII GIESMĖ

Trečioji dausa Veneros planetoje. Meilingosios dvasios. Planetos vardas. Karolius Martellas. Robertas Neapolietis. Del ko žmonės turi įvairų būdą

Tikėjo suklydęs pasaulis seniau,
Kad Kipro gražuolė su meile netyra
Blizgėjo trečiamjam žvaigždyne. Tačiau
Ne jai tik vienai nepašykšti pagyro
Su smilkalo dūmais, riksmu apžadų,
Senovės netikėlės moterys, vyrai;
Bet gerbia Dijonę, Kupidą kartu, —
Jos motiną tikrą, jos tikrą sūnelį,
Kurs tūnojęs, rods, prie Didonos krūtų.
Ir šitos vardu, kuri teikia giesmelei
Šiai pradžią, padangėj žvaigždė praminta;
Ji gula vėliausiai, anksčiausiai gi kelia.
Nė kaip, nė kada, nejutau, planeta
Ši priėmė mane: žiūriu tik, nušvinta
Beatė ir virsta skaistesnė, ne ta.
Kaip kibirkštį matom liepsnoj suvaidintą
Ir kaip sutartinėje skiriam garsus,
Kad vienas jų kyla, o kitas nukrinta,
Taip pastebiu šioj aušroje šviesumus,
Aplink viens greičiau, kits lėčiau kiek judėjo,
Kiek Dievą regėt jų kuris pajėgus.
Su debesiu šaltu pakilusio vėjo
Srovė kad ims lėkti, matai ją, ar ne,
Atrodys lėtesnė, pro ką tik praėjo,
Už dvasių sušvitusių šiam verpete
Lėkimą link mūsų, kai šokį paliko,
Pradėtą pirmiau serafinų rate.

Iš tarpo gi tų, kur pirmiausiai atvyko,
Išgirstam hosannos švelniausius balsus,
Kad aš neužmiršiu girdėto dalyko.

Štai tviska švieselė tokia arti mūs
Ir ima kalbėti: „Visi atsidėję
Mes tau, pasitenkinki džiaugsmo jausmus.

Mes lekiam sutapę su tuntu vedėjų
Kryptim ta pačia, judesiais ir geismu,
Tu pats savo raštuos mus šitaip minėjai:

Palaimintos dvasios trečių aukštumų;
Liepsnodami meile tau norim įtikti
Ir, nors čia užtruksime, bet mums ramu."

Paskui su ponios akimis susitikti
Drįsau, pasiklausdams bailiai; ir kai jos
Man leidžia kalbėt, nebijau apsirikti.

Tad krypdams į šviesą, kur vilties gausios
Regėjau: „Kas tokia, sakykis man, vėle,"
Paklausiau švelniai iš širdies malonios.

Tie žodžiai jai džiaugsmo tiek naujo sukėlė,
Jog švito nušvito, ir gavus daugiau
Šviesos pasidarė džiaugsmų pilnutėlė.

Blizgėdama tarė: „Pasauly buvau
Trumpai, bet ilgesnį pabuvus man laiką,
Įvykusio blogo būt' buvę mažiau.

Šis džiugesis mano pridengęs tau laiko
Mane spinduliais, lyg kad vabzdį šilku,
Kuriuo jis rietėdams save apsidraiko.

Kad mane mylėjai, suprast nesunku;
Jei būčia ten buvęs, galėjai iš mano
Patirti širdies pasekmių nemenkų.

Visa, toj šalis, iš kairiosios Rodano,
Kur jis susijungia su Sorgos vilnims,
Manęs priklausyti anuomet sumanė,

Ir kampas Auzonjos su savo pilims
Aplinkinėms — Bari, Kortona, Gaeta,
Kur Tronto ir Verde į jūras kritims.

Štai jau karūna, ant galvos man uždėta,
Blizgėjo Dunojaus bangų ribose,
Kur jojo iš Vokios kraštų išriedėta.

Gražioji Trinakrė, kurią kalnuose
Peloro ir Pochino ūžaudams vėjas
Rytys nardina ūkuos ir paverčia tamsia,

Sukeldamas sierą jis pats, ne Tefejas, —
Būt Karlo ir Rudolfo laukus kartos,
Kuri per mane iš anų yr parėjus;

Tačiau nedoroji valdžia, visados
Žmonėms įkyrėdama, šūkį ‚mirt - mirti'
Palermoj paskelbti yr davus progos.

Jei brolis pirmiau būt suskatęs patirti,
Ką daro jam tie katalonų gobšai,
Jis būtų neleidęs tai košei užvirti.

Iš tikro, turėjo budėti jisai,
Ar kitas už jį, kad nebūtų laivelis
Prikrautas daugiau, kiek kad veža lengvai.

Nebuvo į tėvą tas gobšas sūnelis;
Reikėjo laikyti jam tokių tarnų,
Kur rūpintųs darbu, ne savo grepšeliais“.

„Man miela tikėti, kad Džiaugsmas kilnus,
(Pavergęs mane, čia tau bekalbant, pone,)
Kurs visa ką leido ir pabaiga bus,

Tau regimas yr, kaip ir man, ta malone
Labjau sužavėtam; džiaugiuosi, kad tu,
Regėdamas Dievą sau tenkini skonį“.

„Dabar aš ramus, bet žinot pravartu, —
Kadangi tau kalbant dvejonė man kilo, —
Kaip gali saldu pasikeist į kartu“,

Tariau, o jisai: „Jei pavyks man“, prabilo:
„Išaiškint tiesa, tu atkreipsi pečius
Į dvejį ir tarsi: dvejonė išdilo.

Tas Gėris, gaivindams ir guosdams plačius
Pasaulius dausų, po kuriuos tu skrajoji,
Įleidžia Apvaizdos jėgų į visus;

Ir rūpinas Dievo mintis tobūloji
Ne vien prigimtim davinių, bet tikslais,
Kuriais, kad jie eitų sveiki, pridaboja;

Nes visa, ką lankas toks lėkti paleis,
Į tikslą nurodytą lekia vis tiesiai,
Lyg strėlos į taikinį savo keliais.

Nes šiaip, toj dausa, kurioje vaidiniesi,
Parodytų išdavas tokias keistas,
Jog menas išnyktų, o liktų griuvėsiai.

Tačiau neįvyks tai, nebent planetas
Gaivinančios dvasios pamestų gaivinę,
Ar Pirmas Gaivintojas judinęs jas.

Gal nori geriau išsiaiškint šią žinią?"
„O, ne, ir be to aš tikiu", atsakiau:
„Gamta nesuklys judesy kasdieniniam".

„Ar būtų", pridūrė: „žmonijai geriau,
Jei tektų gyventi be vardo piliečio?"...
„Nebūtų", ir aiškint, del ko, neprašiau.

„Ar gali išlikt draugija, jei žemiečiai
Paskirstytų jiems pareigų nedabos?
Negal, kaip mokintojas jūsų nušviečia".

Taip taręs, priėjo prie šios pastabos:
„Jei pavestos pareigos judina žmones,
Gabumų jiems reikia rūšies įvairios.

Viens užgimė Kserksas, o kitas Solonas,
Tas Melchisedechas, ar tėvas sūnaus,
Negrįžusio iš neprotingos skrajonės.

Jėga, kuri glūdi tarp skliautų dangaus,
Tą žemišką vašką savaip antspaudavo,
Bet luomui ir kilmei nedarė skyriaus.

Jokūbas tad skiriasi daug nuo Ezavo,
Kvirinas gi buvęs žemokos kilties,
Bet Marsą dievaitį per tėvą sau gavo.

Kas gimė pasaulyje, iš prigimties
Į savo gimdytoją tur panėšėti,
Jei Dievo galybė kitaip nepašvies.

Dabar slėpiniai kaip ant delno išdėti.
Tačiau, kad žinotum brangus man esąs,
Norėčia dar priedą tau šitą pridėti.

Gamta, jei tiktai palankumo neras,
Nė vaisių gerų negalės pagaminti,
Kaip sėklos liesokas atradę dirvas.

Jei lavintųs žmonės laikydami mintį
Ant pagrindo, kokį jiems davė gamta,
Niekuomet nebūtų blogi užauginti.
Bet jūs vienuolyne uždarote tą,
Kas linkęs prie kardo; jums tinka karalium,
Kam skelbti pamokslai sakykloj vieta;
Ir todel jūs žingsniai iškrypsta iš kelio.

IX GIESMĖ

Trečioji dausa Veneros planetoje. Meilingosios dvasios. Neapčiuopiamas pranašavimas. Cunizza da Romano. Folco marsilijietis. Raabė. Kunigijos godumas.

Kai tavo Karolius, gražioji Klemente,
Paaiškino man, jis apsakė vylius,
Kuriuos jo vaikai ir vaikaičiai bus kentę,

Pridurdams: „Tylėki ir lauki, kas bus“,
Pats aš negaliu pasakyt tikrenybės,
Nebent, kad už skriaudą jūs tinkamai klius.

Čia skaistis palaimintos sielos nukrypęs
Jau buvo į Saulę, gaivintoją jos,
Kaipo į šaltinį visiokios gėrybės.

O, jūs klaidadariai, be aiškios doros,
Širdim nukreipta nuo tokiò padėjėjo
Negalit pakelt nuodėmingos kaktos!

Ir štai kur viena link manęs sujudėjo
Iš tų spindinčiųjų, ir sušvisdama
Parodė, kad man lyg įtikti norėjo.

Padėtom akim į mane, kaip pirma
Manoji ponia, kai aš noriu mėginti
Prabilt, nusišypso ir pritaria man.

„Ah, teikis nuo mano geismų nesiginti,
Palaiminta siela, ir leiski“, tariau:
„Matyti įspėtą tavy mano mintį“.

Dvasia gi, kurios nepažinęs buvau,
Iš savo gelmių, iš kur giesmės aidėjo
Ligšiolei, čia prakalba kopalankiau:

„Iš šono, kur žemė niekšinga stovėjo
Italų, kurią apkabinę krantai
Rialto, Pijavės ir Brento turėjo,

Kalvelės išsikiša, bet neaukštai,
Ir šičia degtukas kadais suliepsnojo,
Iš ko visą šalį apsupo gaisrai.

Kamienas mūs bendras, ir mano ir jojo,
Vardu aš Cunizza; šioj vietoj blizgu,
Nes mane šviesa šios planetos vedžiojo.

Bet priežastim savo likimo smagu
Patenkintai būti visai ir ramutei,
Nors jūsų žmonelės supras tai vargu.

O mūsų žvaigždės ši brangioji žibutė,
Kuri suspindėjo ties manim čia jau,
Garbės daug paliko; neteks jai supūti,

Tai garbei, bet šimtmečiai šviest, kaip pirmiau.
Matai gi, dora iš žmogaus reikalauja,
Kad mirusio vardas skambėtų ilgiau.

Tik šitokios mintys yr svetimos gaujai
Tarp Adigės ir Tagliamento krantų;
Ji buvo bausta jau, bet neatgailauja.

Ir greit padoviečiams ties balos klanu,
Kuris išsipils po Vincenzos pašone,
Už kaltę spalva pasikeis vandenų.

Kur Silę Kagnanas sulaukęs glamoni,
Didingai valdovu vadinasi tas,
Kuriam ruošiama yr pirtis nemaloni.

Vėl ašaras Feltras parodys gailias
Per antrą ganytojo žiaurų darbelį,
Koks visad aplenkdavo Maltos angas.

Ne mažo, iš tikro, reikėtų puodelio,
Susamstyti norint Ferraros kraujus, —
Ir kas juos seikės atskirai po lašelį, —

Kuriuos bus papylęs vikaras meilus
Parodyt, koks partijai prietelius buvo, —
Duoklė, mat, šalies atitiko skonius.

Aukštai jum ten — Sostai, o čia — priimtuvai:
Mes teisųjį Dievą įžiūrim juose;
Ką pranešiau tau, teisybe tegul būva".

Nutilusi, rodėsi man, toj dvasia
Kitur atsisuko, į savo planetą,
Ir grįžo judėt, kaip pirmiau, dausose.

Kita vėl džiaugsminga, gerai man girdėta.
Gražiai sublizgėjo prieš mano akis,
Lyg tartum rubinas, ant saulės padėtas.

Parodo linksmybę danguj blizgesys,
O juokas — ant žemės tą pat; pragare gi
Nujuodina sielą vidaus liūdesys.

„Regėdama Dievą, Jame, visaregyj,
Laimingoji dvasia", tariau: „nugrimsti,
Ir tavo valia visą manąją regi.

Tad balsas tavasis, dausos apskrity
Susijęs su giesme visuomet maldingų
Ugnių, kur sparnai jų šeši ištiesti,

Del ko mano geismą patenkint aptingo?
Nelaukčia, kol manęs paklaustum, nes tau
Aš atvirs, o man į tave kelių stinga".

„Drėgniausia italų pakalnė", klausau,
Taip pasakot ima: „po to vandenyno,
Kurs apklesčia žemę, tiek plečias toliau

Gilyn lig krantų nedraugingo kaimyno
Prieš saulę, jog daro ten meridijaną,
Kur būtume šiaip horizontu vadinę.

Čia šitam pajūryje buvo ir mano
Gimtinė tarp Ebros ir Makros trumpos,
Kur Genova turi ribas nuo Toskanų,

Pusiaujas beveik tasai pats tolimos
Buggejos ir mano brangiosios gimtinės,
Pripylusios prieplauką savo jukos.

Aš Folkas, taip buvo mane ten vadinęs
Kiekvienas, o šita padangių giedra
Mane yra ten, kaip aš čia ją, gaivinus.

Mažiau bus karščiavusi Belo dukra,
Paerzinus sielas Kreuzos ir Sichejo,
Kaip aš, kiek man leido drąsa tam tikra.

Nebuvo įkaitus labjau Rodopeja,
Paniekinta Demofoonto, nė toj
Alkido širdis, kurią Jolė žavėjo.

Ne liūdesio esam, tik džiaugsmo dausoj,
Ir tai ne del kaltės, kurios jau nebijom,
Bet todel kad esam aukštybių tvarkoj.

Čia stebimės aukštojo meno gabijom
Įžiūrime tikslą ir matom laisvai
Aukštybių veikimą žemojoj žmonijoj.
Tačiau, kad patenkinti būtų geismai,
Kurių įgijai šios planetos aukštybėj,
Kalbėsiu toliau. Tu norėjęs buvai
Žinoti, kas dvasios tos, vaiskiai sužibę,
Čia pat ties manim taip žavingai žibą,
Lyg saulė, kad spindi šaltinio skaistybėj.
Dabar sužinoki, kad blizga greta
Raabė, prisijus prie mūsų grandinės,
Šiai žvaigždei viršūnėj tikra pažiba.
Nes šitas dangus, kur žemiečių tėvynės
Šešėliai nutrūksta, su Kristaus aidais
Ją pirmą pas save yr pasivadinęs.
Iš tikro, reikėjo ją papuošalais
Laikyt dausoje kaipo pažymį karo,
Laimėto į dangų delnais ištiestais.
Ir ji, palaikydama Jozuę, varo
Į pirmą laimėjimą Žemėj Šventoj,
Kuria Šventas Tėvas vargų sau nedaro.
O tavo pily, to paties apniktoj,
Kurs pirmas atsuko pečius į Kūrėją
Verksmingą pavydą paskleisdams be to,
Keroja piktažolės įsišaknėję,
Kurios suklaidino ganykloj avis,
Ir vilką padirbt iš piemens sugebėjo.
Del to Evangelija ir išmintis
Šventų Daktarų apleista; dekretalai
Garbėj, subraukyti krintą į akis;
Jais popiežius verčiasi ir kardinalai;
Ir šiems Nazareto nerūpi vieta,
Kur angelas davė reikšmingą signalą.
Tačiau Vatikanas ir Rymo šventa
Ramybės vietelė, kur kaulai sukrauti
Ilsėtis prie Petro vadovo greta,
Ūmai pasijus sudrausti ištvirkauti".

X GIESMĖ

Ketvirtoji dausa — Saulės planetoje. Filosofijos ir teologijos daktarai. Šv. Tomas Akvinietis. Dievas — vyriausias Kūrėjas. Kūrybos tvarka. Pakilimas į ketvirtąjį dangų.

Pirmoji Galybė, regėdama Sūnų
Akim tosios Meilės per amžius šventos,
Kuri iš pat pradžių abiejuose tūno,

Tiek daug neapsakomos davė tvarkos
Visam, ką tik pastebi akys ir protas,
Jog žmogus gėrėtis tur be paliovos.

Skaitytojau, kelki akis į tuos plotus
Žvaigždingus su manim ir punkte sustok,
Kur rasi kryžmai dvi kryptis sužebotas.

Ir čia atsidėjęs tu meną galvok
To Meisterio, kurs kūrinių nesiliauja
Mylėjęs, į juosius žiūrėdams tiesiog.

Matai prasikeitusį ten — pro pusiaują —
Zodjaką ir sekančias jį planetas
Įtikti žmonėms, kuriems jos įtakauja.

Bet jeigu turėtų vėžes tas pačias,
Danguj daug galybės be tikslo atliktų,
O žemė prarastų veiklumo jėgas.

Ir jei iš pusiaujo perdaug jau iškriktų
Zodjako vėžė, tad pasauly visam,
Aukštai ir ant žemės, tvarkos jau neliktų.

Dabar tau, skaitytojau, tenka vienam
Mąstyti, ragaujant čia paruoštą puotą
Ir būti, kol nenusibos, nuotaikiam.

Naudoki sau sveikas, kas mano paduota;
Aš rūpinuos smarkiai del tos medžiagos,
Kurią apsiėmęs esu atvaizduoti.

Vyriausias Tvarkytojas žingsnių gamtos,
Kuris šį pasaulį pripildo galybe
Ir laiką matuoja pagalba šviesos,

Pasiekęs pirmiau suminėtąją ribą,
Vis slenka ir slenka nuolaidžiai lanku,
Kuriam', vis anksčiau pasirodydams, žiba.

Jau saulėje aš; bet kaip čion atkanku,
Pajust negalėjau; taip kilusią mintį
Pajunta žmogus jos veikimo laiku.

Tai ji, Beatričė, mane čion lėkdinti
Suskatus, lėkdino taip sparčiai labai,
Jog laikas to sparčio negali suimti.

Kaip turi savaime blizgėt visa tai,
Kas saulės viduj, į kur atvykta mano,
Blizgėt ne spalvom, bet šviesa, kur matai.

Ir veltui vartočia aš protą ir meną:
Paveikslas, kaip reikiant, nesusidarys,
Lai tiki kiekviens ir regėt užsimano.

Mat, žmogaus vaizduoklė aplenkia sritis
Nematomas, aukštas, nes jos nelėkdina
Už saulės toliau, kur nelanko akis.

Tad tokią pamatom ketvirtą šeimyną,
Maitinamą Tėvo aukštybių, kurs jai
Ir Dvasios slaptis, ir Sūnaus atrakina.

Beatė man sako: „Dėkoki žemai,
Ir Saulę pagerbk angelų, kad į šitą
Padangę malonės atvykti gavai.

Dar niekad širdis taip žmogaus nenušvito
Maldingai, nekilo prie Dievo sparčiau,
Be prievartos jokios taip veikiai nekito,

Kaip aš sulig žodžiais ponios pakitau;
Širdis man suvirpo, prie Dievo išvyko,
Kad net Beatričės lyg ir nemačiau.

Šypsojosi ji, ir ant manęs nepyko;
O tam šypsulyj jos blaivumas akių
Mintis mano sklaidė tarp daugio dalykų.

Matau švyturių daug gyvų ir skaisčių:
Jie apsupa mus, lyg darželį grandinė,
O aš maloniau juos girdžiu, kaip regiu.

Taip kartais mėnulį ūkai apkabinę
Apjuosia, kai drėgmės, apgulę ratu,
Sustingsta ir esti panašūs į pynę.

Ten rūmuos dausų, iš kur aš pargrįžtu,
Yra daug puikių ir brangių gražumėlių,
Iš tos karalijos išvežt uždraustų.

O kokias tie gražmens melodijas kėlė, —
Kas jų nepatyrė patsai, nebylys
Galės tam daugiau pasakyt naujienėlių.

Paskui su giesmėm šis šviesų ritinys
Mus trejetą kartų aplinkui apėjo,
Lyg žvaigždės slenką aplink tvirtas ašis.

Man rodėsi, sukasi ratas šokėjų,
Sustojančių tarpais išgirsti gaidos
Ir šokti tolyn, jei kas naują pradėjo.

Iš tarpo gi jų išgirstu: „Kai šventos
Malonės liepsna, iš kur meilė parėjus
Liepsnoja smarkiau del malonių gausos,

Tave ima veikti, labjau sustiprėjus
Ji veda į aukštį šiais laiptais, kuriuos
Vėl gaus pakartot, kas žemyn bus nuėjęs.

Kas vyno tau trokštančiam gurkšnio neduos,
Netekusiu laisvės tegul sau vadinas,
Kaip vandens, kurie į marias neliūliuos.

Norėtum pažinti gėles, kokios pinas
Vainiko rate prie gražiosios ponios,
Kuri iš dangaus yr tave padrąsinus.

Aš vienas iš tosios šeimynos šventos,
Kuriai Dominykas kelius yr nušvietęs — ,
Kur sotūs visi, jeigu žiūri tvarkos.

Štai šis dešiniojoj šviesusis pilietis,
Man brolis-magistras, Albertas vardu
Didysis, aš Tomas esu Akvinietis.

Jei rūpi vardai sužinoti kitų
Eilės eigoje laimingųjų vainiko,
Sek juos akimis, aš išvardint žadu.

Antroji liepsna — iš šypsnių teisininko
Gracjano išeina, abidvi teises
Sutvarkęs, jis dangui begalo patiko.

Ten kitas pavymu, grandinę puošiąs,
Tai Petras yra, kurs, lyg toji vargšelė,
Bažnyčiai atidavė triūso lėšas.

Penktasis šviesuolis, gražiausias rately,
Tiek meilės parodė, jog žmonės visi
Del jojo smalsauja ir klausimų kelia;

Jame išmintis taip gili ir gausi,
Kad jeigu tiesa mes vadiname tiesą,
Pasaulio nelankė kita taip šviesi.

Greta, ar matai beplevenančią šviesą,
Kur kūne bebūdama matė geriau,
Kas angelas toks ir jo pareigą tiesią.

Štai šitoj liepsnelėj, kur blizga šviesiau,
Pirmųjų krikščionių laikų advokatas,
Kuriuo Augustinas naudojos paskiau.

Dabar, jeigu seksi, kaip sukasi ratas,
Šias giriamas mano paeiliui šviesas,
Aštuntą regėt bus jau didelis metas.

Joj džiūgauja Viešpaties reginiu tas
Šventasis, kurs širdžiai palankiai tuštybę
Pasaulio atskleidžia ir jojo ydas.

Jo kūnas, kai siela iš jo išvaryta,
Čieldauro rūsy, po kančių, ištremties
Yra paguldytas ir ilsis ramybėj.

Toliau eilioje degančiosios grandies
Beda, Izidorius, Rišardas šventasis,
Parodęs labai didelės išminties.

O tas, nuo kurio grįžta žvilgsnis tavasis,
Yra didžiamokslis gilusis, kuris
Vis mąstė sunkiai, kaip jis mirtį surasiąs;

Sigierio čia spindi kilnus švyturys:
Šiaudų gatvėje jis sėdėdams mokinęs
Idėjų naujų, bet nekenčiamas jis."

Čia laikrodis, tartum, sulaukęs aušrinės
Pažadina mus mylimosios dangaus
Metu sugiedoti giesmės rytmetinės,

Kai judant švytuoklei temprelę užgaus
Ir valandas muš, taip švelniai bus pradėjęs,
Jog siela dora maldingumo pajus,

Taip aš pamačiau tas šventąsias šokėjas
Besisukant, giedant švelnučiais balsais
Kokių niekur niekas nėra dar girdėjęs,

Nebent kai džiaugsmai amžini atsiskleis.

XI GIESMĖ

Ketvirtoji dausa — Saulės planetoje. Filosofijos ir teologijos daktarai.
Šios žemės rūpesčių menkumas. Dvi abejonės. Šv. Pranciškaus gyvenimas. Priekaištai dominykonams.

Jūs rūpesčiai žmogaus tuštieji, kokiais
Keblumais vaduojasi tie silogizmai,
Kur verčia jus rėžyti žemę sparnais!
Ką pavergė teisė, o ką aforizmai,
Kam kunigo pareigos mielos yra,
Kas valdžią išlaiko jėga ir sofizmais,
Kam plėšt pravartu, kam tarnyba dora,
Ką žemės prabangos alsinti apniko,
O kam tinginiavimo laisvė gera.
Bet aš, atsimetęs nuo tokių dalykų,
Su savo ponia iškilau į dausas,
Kur dvasios garbingos mane pasitiko.
Sutikę, jos grįžo į savo vietas
Ir vėl, kaip pirmiau, susitvarkę grandinėj,
Atrodė lyg žvakių žibintas degąs.
Balselį aš vėl išgirstu tam ugnyne
Pažįstamą; šypsos prabildamas jis
Ir švinta tolydžio labjau, lyg aušrinė.
„Kaip mane nušviečia dangaus spindulys,
Taip, šios amžinosios šviesos apkerėtam,
Man regima tavo sunkioji mintis.
Dvejojimus sau išsiaiškint norėtum
Pasakymais mano vaizdingais gyvais,
Kad viską paskui kaip ant delno turėtum;
Tau štai kas neaišku: ‚Ten sotūs visi‘,
Po tam gi ir šitai išaiškinti verta:
‚Pasaulio nelankė kita, taip šviesi‘.

Apvaizda, valdydama kas tik sutverta
Tokia išmnitim, jogei akys žmogaus
Aptemtų pirmiau, kol lig dugno panertų,
. Kad linktų meilingai prie savo Brangaus
Mieliausiojo Tojo, kurs ją yra gavęs
Per pokylį skausmo ir kraujo brangaus,
Be baimės pati, jam labjau astidavus,
Parūpino du kunigaikščiu didžiu
Dvejopiems darbams: gerbt ir mokyti save.
Viens jų serafinišku degė karščiu,
Iš antrojo mokslas pasauly paplūdo
Tikrai cherubinišku šviesdams skaisčiu.
Minėsiu tik vieną, bet juodu abudu
Iškelsiu, pradėjęs vardu betkuriuo,
Nes tikslas tas pats jųjų darbo ir būdo.
Kur čiurvi Tupinas ir krinta vanduo
Kalneliais, palaimintais švento Ubaldo,
Atkalnis derlus nusidriekia; čia juo
Perugija junta ir šilta ir šalta
Pro Saulės vartus; o anapus kalnų
Dejuoja prislėgta Nocera ir Gualdo.
Toj vietoj, kur jau nestatu, nuolanku,
Žmonijai saulelė tokia yr prašvitus,
Lyg kartais kad švinta nuo Gango krantų.
Bet jeigu kas nori kalbėti del šitos
Vietelės, Asyžium vadintis bus jai
Perprasta; Rytais ji tiksliausiai vadintųs.
Dar būdamas jaunas, bernelis tasai
Pasaulį didžiai sužavėti įstengia,
Dorybėms nušvisdamas nepaprastai;
Nes nuotaką tokią paimt pasirengia,
Nors tėvas neleistų, kurios, lyg mirties
Šlykščios ir baisios, kas tik gyvas privengia.
Ją vedė akivaizdoj tėvo paties
Ir priesaiką darė namuos tribunolo
Mylėt vis karščiau, neišleist iš širdies,
Nors josios, kai vyras pirmasis nutolo,
Per tūkstantį metų ir šimtą našlės,
Ligšiol nieks nelankė ir vengė iš tolo;

Nors, sako, parodžius drąsos didelės,
Kai pas Amiklatą tas vadas surinka,
Kokio žmonija niekados neregės.

Nors buvo tvirta ir kantri, kaip pritinka
Tada net, kai lieka žemai Marija,
Ji vietą su Kristum aukščiau pasirinko.

Bet tave perilgai laikau tamsoje, —
Pranciškus — Neturtas, įspėti tau reikia,
Šiuos žodžiuose mano glaudžioj poroje.

Gražiai sugyvena, linksmai nusiteikę,
Puiki jųjų meilė, meilus žvilgesys
Į save patraukia visus ir paveikia.

Tad šventas Bernardas suskato ir jis
Bėgt paskui tą basą: ramybę pirmasis
Pavysiąs; bet sielojos, gal nepavys.

Gerove tikroji! o turte rastasis!
Štai basas Egidijus su Silvestru, —
Jaunoji taip nori, taip darė jaunasis.

Neturtas čia ruošiasi su magistru
Ir tėvu; kartu nedidžiulė šeimyna, —
Visi apsijuosę vienokiu šniūru;

Nė savim drovėjos, nė gėda slopina,
Kad jis nekilnus Bernardono sūnus,
Nė kratanti išvaizda ryžtis gaišina;

Jie eina į Rymą, — išdėstys planus
Trečiam Inocentui, kuris ir pridėjo
Jiems antspaudą, laimindams juos vienuolius.

Kad jau tų beturčių pavymu steigėjo
Priviso ir elgsena savo šventa
Nustebinti aukštąjį dangų galėjo,

Honorijus puošia antra karūna
Pranciškaus šventų pastangų pribrendimą;
Mat, popiežių veikė tiesa amžina.

Kad kraują aukoti pajunta troškimą,
Egiptan nuvyksta vienuolis drąsus
Ir Kristų, Apaštalus pasakot ima;

Bet radęs, kad svietas ten nesukalbus,
Nebėsant ko veikti ilgiau pasilikus,
Italijon grįžta: čia pjausiąs javus.

Tarp Tibro ir Arno, kur uolenos dykos,
Jį pažymi Kristus savais antspaudais,
Ir dvejetą metų slaptoj tas dalykas.

Kai Dievas, pralobusį vertės darbais,
Jį teikės pašaukt atsiimti vainiko,
Paskirto mažučiams visais atvejais,

Broliukams, lyg tėvas vaikams, jis paliko
Mieliausią žmonelę ir ragino juos
Mylėti ir sergėt ją nuo apgavikų.

Nuo jos atsiskyręs nurimsta kapuos,
O siela skaisčioji į dangų sugrįžta,
Ir kūnas garsioms šermenims nesiguos.

Dabar atsiminki, kas toks pasiryžta
Irkluoti kartu švento Petro laive,
Kad jūroj tas laivas neskęstų neklystų.

Tai mūs patrijarkas toks buvo; tai ve,
Kas paskui jį seka, jam neprieštarauja,
Geriausiomis prekėms apkrauja save.

Bet jo kaiminėlė, smalsaudama naujo
Ėdimo, išalko išlepo tiek jau,
Kad blaškos visur, o namie nerimauja.

O kiek avinėliai nubėga toliau
Nuo savo piemens, tiek sugrįžta nuskurę
Į tvartą, nušiupę, sulysę labjau.

Tiesa, kai kurie turi baimę ir žiūri
Ganytojo; jų tačiau mažas skaičius:
Pasiūtum visiems iš stuomens po kepurę.

Tad jeigu supaisei šiuos mano žodžius,
Jei viską sugaudė, man bekalbant, ausys,
Jei tai, ką sakiau, atminty neišdžius,

Aš būsiu bent kiek tavo norą išklausęs;
Matysi, kad medis toksai nekeros,
Ir išvada kokia šiem žodžiam tiksliausia:

‚Šeimoj visi sotūs, jei žiūri tvarkos.'

XII GIESMĖ

Ketvirtoji dausa — Saulės planetoje. Filosofijos ir teologijos daktarai.
Antras gyvų šviesų ratas. Šv. Dominyko gyvenimas. Priekaištai pranciškonams. Šv. Bonaventura ir jo sekėjai.

Vos spėjo šventoji liepsna paskutinį
Ištart savo žodį, štai vėl pamatau
Palaiminto rutulio žavų suktinį.

Dar rato visai neapsuko, o jau
Girlenda antra ant pirmosios nukrinta,
Sutapus šokiu ir giesmėm kodarniau;

Tai buvo giesmė šių linksmųjų žibintų,
Tiek Mūzų-sirenų pranokus balsus,
Kiek spindulį saulė, toliu priilsintą:

Taip rodo skystai apsiniaukęs dangus
Dvi juostas, spalvos ir atstumo vienokio,
Iridei bevykdant Junonės geismus,

Kai lankas dar vienas iš pirmo iššoka,
Lyg balsas laumės, kur iš meilės didžios
Ištirpsta, lyg ūkana dieną karštoką.

Iš to žmonėse atsirado šnekos,
Kad Dievas per Nojų pasauliui paliko
Net laidą, jog tvano neleis niekados.

Taip rožės, tos amžinos, darė vainiką
Dvieilį ir sukosi taip, kad tasai
Žemasis aukštesnį visai atitiko.

Kada neapsakomai šitie džiaugsmai —
Tos giesmės ir šokiai — iš susibūrimo
Šviesos su šviesa taip žavingai, linksmai

Iš karto ir noru visų jau nurimo,
Visai kaip kad akys būtybės valia
Čia esti užmerktos, čia mirkčioti ima, —
Štai balsas naujam švyturių ratile,
Sudilginęs mane, lyg spilką magnito,
Atsuko į save kažkokia galia
Ir tarė: „Iš tų kunigaikščių čia kitą
Kalbėsiu (iš meilės apšvietusios mus);
Per jį, mat, pirmasis puikiausiai nušvito.
Kur minimas vienas, ir antras ten bus,
Kadangi kartu jie abudu kariavo,
Ir vienas ir antras vienodai šviesus.
Karjuomenė Kristaus, kur brangiai kaštavo
Sutelkti į krūvą, baili ir menka
Iš lėto su vėliava vado žingsniavo;
Tad amžino Vado galinga ranka
Palaikė karius, kai kovot negalėjo,
Ne nuopelnų deliai, bet meilės dėka.
Ir, sakėm pirmiau, savo žmonai padėjo
Tais karžygiais dviem, kad žodžiu ir darbais
Surinktų kariuomenę blaškomą vėjų.
Kur kyla švelnus vakarys ir naujais
Paragina gamtą klestėt žalumynais,
Europą matysim dabinamą jais;
Čia pat, kur suspiečia bangas vandenynas, —
Už jo gi, raida nukamuota kaitria,
Saulelė pasauliui tarytum skandinas,
Graži Calaroga sau tūno, kurią
Globoj savo prituri skydas didysis
Su liūtais sargyboj tvarka įvairia.
Ten didvyris gimė, karštai mylintysis
Tikėjimą Kristaus, šventasis narsus;
Mylės jį savieji, o priešai baidysis;
Jau motinos įsčioje stebina mus
Doros, išminties stebuklinga galybe
Ir sukelia jai pranašingus sapnus.
Paskui, kai susituokė jis su Tikyba
Ir kai jau prie krikšto šventų apeigų
Jauniejie įgiję yr laimės tikrybę,

Žmona, patarnavusi jam tuo laiku,
Nepaprastą vaisių sapne susapnavo,
Kurs kilsiąs iš jo ir iš jojo vaikų.

Kad vardas išreikštų turėtoją savo,
Nuo „Dominus", — Viešpaties visko ir mūs,
Jis vardą nurodytą angelo gavo.

Del to Dominykas vadinas; stiprus
Jis man darbininkas pasirinktas Kristaus,
Ir Jo vynmedyne pagalba Jam bus.

Ir reiškiasi siųstas tarnautojas Kristaus;
Nes pirmąją meilę pajutęs savy,
Įjungė į pirmąją patartį Kristaus.

Daug kartų ties lova matydavo jį
Augintoja klūpantį, tylų maldingą,
Lyg kalbantį: „šitaip likimo kely".

Gimdytojau, Felikse, aiškiai laimingas,
Ir motina, Jone tikroji vardu,
Jei imsime prasmę, kur žodžiui šiam tinka.

Ne svietui jis ruošias lankydamas du
Mokintoju: Ostijoj ir pas Tadejų,
Bet jogei tikroji jam manna saldu.

Tuoj didelio daktaro vardą laimėjo,
Ir ėmė jis dirbt vynuogyne šventam,
Kurs niekam netikęs, nes ponas tingėjo.

Ir Šventąjį Sostą maldavo ne tam, —
Tas Sostas varguolį yr pratęs vis ginti,
Kai gero valdovo nestinga tik jam, —

Kad gautų šešis vietoj trijų paimti,
Kad gautų Bažnyčios sugriebt prebendas,
Ne tam, kad dešimtinę vargšams užgintų,

Bet tam, kad jį leistų naikinti klaidas
Mūs dirvoje turinčioj tąją sėklelę,
Kur dvidešimts keturias davė šakas.

Paskui, tvirtas mokslu, užgrūdinęs valią,
Apaštalų dvasios pagautas, jisai
Sujunda, lyg upė, kad vandens ją kelia,

Ir grumt eretikų pakyla drąsiai
Kerojančią veislę, visai atsidėjęs
Toj vietoj, kur buvo jų patys lizdai.

Ne vienas upelis po tam ištekėjęs
Iš jojo gaivint katalikų daržam,
Tad jo medelynas gražiai suklestėjęs.

Jei vienas toks ratas vežimo, kuriam'
Gerai apsigynė Šventoji Bažnyčia
Ir pergalę gavo kare atkakliam,

Nė aiškinti tau anaiptol nemanyčia,
Koks buvo anasis garbingas, kilnus;
Jį pagerbė Tomas, prieš einant man šičia.

Bet kelias jo išvestas, ypač viršus
Aplinkračio, pamestas likęs, užžėlė;
Dabar ten pelėsiai, kur buvo medus.

Gražiai sekdama paskui jį šeimynėlė
Jo pėdsaku ėjusi, klaidžioja sau:
Kur pirštai įspausti, kulnis jie ten kėlė.

Įdirbta netikusiai žemė tuojau
Pati pasirodys, o raugės per pjūtį
Ims skųstis, kad vietos aruode nėr jau.

Jei kas mūs draugėj atsidėjęs truputį
Ieškotų, be abejo rastų tokių
Galėsiančių tart: „koks turiu, žadu būti;"

Kazelę, tačiau, Akvaspartą peikiu,
Nes jiedu prie regulos rašto prikibę,
Viens plėsdams, kits veržd ams, — abu besaikiu.

Čia Bonaventūros regi tu gyvybę,
To iš Bagnaregio, kurs savo darbuos
Privengė pasaulio triukšmingų tuštybių.

Štai Iliuminatas, su juo čia džiaugiuos
Ir Augustinu, jie pirmieji vargšeliai
Mūs Viešpačiui tiko menkuos skarmaluos.

Čia Ugo Vittore skaisčioji ugnelė
Čia Pier Mangiador su Petru Ispanu,
Kurio jums įdomūs storoki tomeliai.

Chrizostomas čia su žyniu Natanu,
Be jų ir Anzelmas, ir šventas Donatas,
Kurs pirmas pasižymi mokslo menu.

Rabanas štai šičia ir šone man matos
Jokimas abatas; padarė žymiu
Jį dvasios nemažas pranašiškas matas.
Tą, dvasios galiūną, su noru žymiu
Sujaudintas Tomo kilminga dorove,
Jo būdo švelniu ir kalbos maloniu,
Sujaudino mane, be to, ši draugovė.

XIII GIESMĖ

Ketvirtoji dausa — Saulės planetoje. Filosofijos ir teologijos daktarai.
Naujas šokis ir nauja giesmė. Salemono, Adomo ir Kristaus išmintis. Nerimta žmonių nuomonė giliose tiesose. Likimas kitame pasaulyje.

Vaizduokis, kas nori į atmintį sau
Įbrėžti paveikslą, čia mano matytą,
Ir stiprink jo bruožus, kol aš apsakau.

Žvaigždžių man penkiolika kažkur sušvito
Ir orą spindėdamos veikė stipriai,
Jog ūkanos tirštos blizgėt nekliudytų.

Vaizduokis padangių Vežimą, kursai
Dienom - naktimis į erdves neis klajoti,
Bet žemės apibraižoj suksis tiktai.

Vaizduokis ir Mažojo Meškino žiotį:
Joje pasireiškia ašies smaigalys,
Kurs pirmąjį ratą dausų tur nešioti;

Vaizduokis žvaigždžių apvalias dvi grandis,
Kaip kad Arijadnos gėles išrikiavo
Dievaitis skliautuos, kai ją trėmė mirtis;

O žvaigždės, galvok, siunčia spindulius savo
Į judančius du taip nelygiai ratu,
Jog viens dešinėn, kits į kairę žygiavo;

Tad gausi tikrybės šešėlį ir tu,
Regėsi žvaigždynų dvilypį suktinį,
Kuris aplink mudu riedėjo ratu.

Paveikslas, tiek daug pralenkiąs pasaulinį,
Kiek judesiai dangiški viršprigimti
Pralenktų Chijanos bėgimą. Ten minim

Ne Bakchą, ten ne Apolloną girdi,
Bet Asmenis tris įgimtoj jų dievybėj,
Ir prigimtis dvi viename Asmeny.

Jau šokiai ir giesmės nutilo. Ramybėj
Atsikreipė šventosios šviesos į mus
Ir dieviška nuotaika buvo sužibę.

Neilgai tylėjo suktinių skyrius,
Nes tylą nutraukdams tasai vėl prabilo,
Kurs šventojo elgetos skelbė žygius.

Ir tarė: „Kai grūdus aruodan jau pilam
Išbloškę, išvėtę javus klojime,
Kult grendymą antrą man noro sukilo.

Tu šitaip galvoji, kad žmoguj tame,
Kurs šonkaulį davė sutverti jam žmoną,
Minėtą pasauly blogai visame,

Ir tam, kuriam budeliai pervėrė šoną,
Paėmusiam svieto visokias kaltes,
Kad nieks nebijotų gelminio tirono,

Abiejuos — (Adomą ir Kristų čia mes
Suprantam) tiek dieviško mokslo įdėta,
Kiek žmogaus esmėj kada norint subręs;

Stebiesi gi tuo, kas pirmiau pažymėta,
Kad tokios antros išminties nežinau,
Kokia čia penktoj šviesoje pastebėta.

Klausyk atsidėjęs, matysi tuojau,
Kad tai, kas tau rodės, ir mano žodeliai,
Lyg ratas ir centras, sutaps kodarniau.

Kam mirti nereikia ir mirti kas gali —
Ne kas, tik Idėjos yra blizgesys,
Parėjęs iš meilės paties Visagalio;

Bet blizgis šviesos, tas gyvasis, turįs
Buvimą iš savo aušros ir su jąja
Bei Meile susydamas vienija tris,

Iš savo gerumo spindėjimą tąjį
Dalina devynetui sferų dangaus
Ir lieka tačiau vienybe amžinąja.

Iš čia jis pasiekia palaipsniui labjaus
Žemas būtybes, nusileisdams pavymu
Lig tų, kur gyvenimą trumpą tegaus.

Būtybės gi tos, pagal mūs supratimą, 64
Tos pačios bebus, kur planetos veiksmai
Iš sėklos ar šiaip kaip nors gyvastį ima.

Bet jų medžiaga it vadovai, kuriais 67
Ji esti, yra įvairi, tad į idealą
Kas daug, kas mažai panašus jų išeis.

Nelygius tad ūkvedis pasėlius valo 70
Tame pat lauke: čia gerus, čia menkus;
Jūs gimstat su protais nelygiais begalo.

Jei medžiagai skirtas yr molis puikus 73
Ir jeigu jam sferos daug įtakos tenka,
Tada kūriny̧s esti sveikas gražus;

Bet molį gamta visad parenka menką, 76
Lyg tartum artistas pasekt jai svarbu,
Kurs būtų įgudęs, bet silpną tur ranką.

Jei meilė karšta spinduliuos tarp darbų 79
Pirmosios Jėgos ir padės jai tvarkyti,
Tad viskas bus tobula ir nuostabu.

Taip leista yr moliui galybės įgyti, 82
Kad reikštųsi tobulis iš gyvulių;
Taip leista Mergelei pradėti Mažytį.

Tad nuomonei tavo pritarti galiu: 85
Nebuvo ir tokios nebus jau žmogybės,
Kaip dvejatas tų asmenų didelių.

Čia, jei neturėčia kalbėt malonybės, 88
Išgirsčia dvejonių iš tavo burnos:
‚Anas del ko didis toksai, be lygybės?'

Aš tau nelaikysiu pavožtos šviesos, 91
Žinok, kas jis buvo, ir priežastį rasi
Del ko jam sakyta: ‚Prašyk dovanos!'

Maniau, kad iš žodžių tu mano suprasi: 94
Juk buvo karalius iš Dievo, kilnus,
Paprašė suteikti jam valdymo dvasią,

O ne, kad žinotų planetų žygius, 97
Kokia pasėka iš „necesse" premissos
Su priešinga jai susidūrus bebus,

Ne tam, kad aiškėtų pirmojudis visas,
Arba, ar trikampis padėtas rate
Kampus visus tris tik smailus sudarysiąs.

Tad savo galvon įsidėki dėte:
Karališka išminčia mokslą beribį
Vadinti turėjau aš savo prote.

Jei žodis „nelankė" tau daro sunkybę,
Karališką luomą turėk prieš akis:
Čia maža gerų, nors jų buvo daugybė.

Iš šito suderinsi mano mintis:
Mūs Meilę ir tėvą Adomą pažinęs,
Tikėk kaip buvai juos pirmiau betikįs.

Turėk tas mintis vietoj kojos švininės
Ir vaikščiok lėtai, kaip pailsęs žmogus,
Nes šiaip suklaidins nepatikrintos žinios.

Nes toks ir už žioplį žemesnis mums bus,
Kurs teigia ar neigia tiktai akių plotu,
Praeidams pro klausimo argumentus.

Minčių jisai griebiasi neapgalvotų,
Kur veda dažniausiai klaidingu keliu,
O jausmas tada pasipriešina protui.

Žvejot nemokėdamas, ieško gelmių
Tiesos meškerioti; tačiau apsigauna,
Nes žygis suteiks pasekmių blogesnių.

Tai tiesai ne vieną mes pavyzdį gaunam:
Melissą, Parmenidą, Brissą, kitus;
Jie brovės ir brovė n'ištyrę, kur braunas.

Sabelijus, Arijus, imkim visus,
Kur Raštui Šventam įkyrėjo, lyg koki
Nagai, paverčią skaistaveidžius į bjaurius.

Jei, žmogau, galvoji, gerai susivoki
Mintis, o nebūki betvarkis toksai,
Kurs dera javus, nors dar jie nenunokę.

Matydavau krūmus erškėčių aukštai,
Kaip barkšo pavasarį nuogos šakelės
Ir kaip įąsias puošia apkrovę žiedai.

Ir laivą mačiau, kaip į gilumas kelias,
Kaip iriasi dailiai lig uosto paties,
Bet žūsta jame, kai jau pabaigtas kelias.

Tegul kas iš liaudies neskelbia minties:
Tas skriaudžia Bažnyčią, o tas Jai aukoja,
Tad Dievo teisybė juos veikiai palies;

Nes viens gal pakilti, kitam — paslyst koja".

XIV GIESMĖ

Ketvirtoji dausa — Saulės planetoje. Filosofijos ir teologijos daktarai.
Šventųjų šviesybė po prisikėlimo iš numirusių. Trečias gyvų šviesų vainikas. Persikėlimas į Marso planetą.
Penktoji dausa — Marso planetoje: kentėtojai už tikėjimą.
Kryžius Marse: balsų sutartinė. Dantės nustebimas.

Vanduo apskritam pradės judintis puode
Iš centro į kraštą, iš krašto centràn, —
Priklauso: viduj ar iš oro suduodi.
Toks vaizdas atėjo į galvą ir man,
Kai Tomo garbingoji siela nutilo,
Nes daug panašumo regėjau aš ten,
Girdėdams Beatės ir šventojo bylą,
Kai žodžiai abiejų bangavo link mūs;
Paskui, neilgai patylėjus, prabilo:
„Štai jis, kažko laukdams, yra neramus,
Nors tyli liežuvis ir jojo dar mintį
Nepalietė vienas dalykas gilus;
Sakykit, ar skaistis, kuriuo apdabinti
Jūs esate čia, pasiliks amžinai,
Ar gal tik tuo tarpu jisai iš jūs spindi;
Ir jei pasiliktų, ar tu nežinai,
Kai kūną iš mirusių teks jums atgauti,
Gal skaisčio gausa žeis akis perstipriai".
Kaip kartais, kad nuotaikos kokios pagauti,
Suktinio dalyviai suskatę, linksmiau
Vėl ima dainuoti ir šokti triukšmauti,
Taip dailiai, kaip buvo maldauta, tuojau
Šventųjų rikiuotės pragydo iš naujo
Ir sukdamos rodė linksmybės daugiau.

Kas skundžiasi reiksią numirt, nerimauja
Dangaus, tas nežino, kad čia amžina
Rasa mūsų sielas vėdina ir plauja.

Vienybė, Dvejybė, Trejybė gyva,
Kur Viešpačių Trys, arba Du, arba Vienas,
Beribis, bet viską galybe sava

Aprėpęs, — giedojo po triskart kiekvienas
Iš tų laimingųjų gaida taip švelnia,
Jog tokia klestėtų mūs amžinos dienos.

Iš rato mažesniojo liečia mane
Kuklus dieviškesnis švelnutis balsytis;
Marijai arkangelas tokiu bene

Kalbėjo: „Kol džiūgaus šios dangiškos sritys,
Liepsningoji meilė, apsiautusi mus,
Leis rūbais, kaip šitie, liepsningais rėdytis.

Iš rūbų skaistumo matyt, kas uolus,
Uolumas iš vizijos, ši atitinka
Malonę, kiek joj kas subrendęs, kilnus.

Kada mes atgausime kūną garbingą
Ir šventą, tada mūs pilniems asmenims
Teiks Dievas palaimos gausiau, maloningai.

Tad mūsų šviesumas didėt per tai ims,
Mums jo dovanai teiks šviesumo Davėjas,
Iš jo gi mes gaunam paguodos akims;

Mūs vizijos ratilas bus padidėjęs, —
Didės žarija, kur gyvuoja joje,
Didės spindulys, iš čionai išrietėjęs.

Kaip liepsną kad savo karščiu žarija
Prašoka, nes toji negal tiek įkaisti,
Ir priedangą turi pačioj liepsnoje,

Taip šita šviesa, kur apgaubia mūs skaistį,
Mūs kūnus tikruosius prikeltus apšvies,
Gulėjusius žemėje, laikinėj skraistėj.

Toks skaidris nevarginsiąs mūs sudėties,
Nes tvirtus atgausime sąnarius kūno,
Nealpsim džiaugsmais, kur dausoj mus palies".

Taip rodo budėta šventųjų karūnų
Ir laukta tart „Amen" kartu, lyg savos
Dalies išsiilgta, kur žemėje būna.

Ne savo gal vien, bet ir savo mamos,
Ir tėvo su broliais, visų ką mylėjo,
Kol buvo n'įgiję šios amžių šviesos.

Bet štai viršuje lygiai švisti pradėjo:
Ant dviejų girlendų šviesa vėl nauja,
Lyg auštant aušrinei, graižu užsidėjo.

Kaip prieblandos metą dangaus erdvėje
Vaidinasi švysčioja naujos ugnytės
Gal tikros, gal šmėklos, — akims nežinia;

Taip man pasirodė lyg ėmė matytis
Vainikas kažkokių būtybių, kurios
Viršum anų dviejų pradėjo tvarkytis.

O, tikrosios atšvaitos Dvasios Šventos!
Jūs vaiskis taip staigiai į veidą man puolė,
Jog akys aptemo nuo jūsų šviesos.

O Donna atrodė man tokia gražuolė,
Šypsojos taip puikiai tų riaušių metu,
Jog neapsakysi, nors stengtumeis uoliai.

Tad vėl akyse aš įgiję juntu
Kilt galios į aukštį, ir kilti pradėjau
Su savo ponia link marsinių skliautų.

Iš tikro, aukštybėje apsižiūrėjau
Esąs ir masinamas sferos skaisčiu,
Kur nepaprastai raudonai raudonėjo.

Tad širdžia visa ir bendrąja širdžių
Kalba už malonę man suteiktą naują
Aukoju Aukščiausiam dėkingų minčių.

O mano krūtinėje dar nesiliauja
Plendėjus auka, kaip štai ženklas puikus,
Jog Dievui patiko, ką aš atnašauju:

Raudonas, kaip kraujas, skaidringai šviesus
Toks pastatas blykst man tarp dvejeto ratų,
Net šūkteliau: „Helijos, koks tu gražus".

Kaip paukščių vadinamas takas, kur matom
Žvaigždėm ir žvaigždelėm nuklotą margai
Tarp poliusų, — mokslas gi klausimą stato,

Taip Marso viduj spinduliniai ragai
Iššoka ir ženklą garbingąjį tveria,
Kurs perkerta ratą ketvirčiais kryžmai.

Čia menas prieš atmintį maža ką sveria:
Tam kryžiuj blizgėjo nepsakomai Kristus,
O vaizdas, kokio nemačiau, mane veria.

Keno gi su kryžium yr sekamas Kristus
Šį apsileidimą, tikiuos, dovanos,
Kai toj šviesoje pasirodys jam Kristus.

Skersiniais nuo viršaus lig pat apačios
Judėjo švieselės žaibuodamos smulkiai
Čia kuopoj susiję, čia skyrium be jos.

Taip kartais bute beskrajojančių dulkių
Pamatom stulpus, — stambesnių smulkesnių,
Lėtų ir greitų, kuomet žmogaus ne mulkio,

Yr išrastas būdas kovot su karščiu
Sutamsinant kambarį buto langinėm,
O spinduliui lendant į vidų plyšiu;

Ar kanklės bei harfa darnioj sutartinėj
Kad teikia lipšnius ir malonius garsus,
Nors žodžių nebūtume aiškiai pažinę;

Taip šitų šviesų, kur nustebino mus,
Melodija kryžium visu mums girdėti,
Žavinga, nors kas jos supaisys žodžius.

Kad aukštas gerbimas giedota, reik spėti
Iš ausį pasiekusių: „Kelkis, valdyk“ —
Daugiau negalėjau ką įsidėmėti.

Del šito buvau aš sujaudintas lyg,
Nes šitaip saldžiai nusiteikti širdingai
Ir taip pasidžiaugti neteko nė syk.

Gal būt, taip kalbėdams elgiuosi klaidingai
Pamiršęs gražuolės skaisčiąsias akis,
Kuriom besidžiaugiant man nieko nestinga.

Bet grožio gyvi antspaudai, pamatys
Kiekvienas akylas, labjau mus paveikia
Iš aukščio didesnio, ir man nedarys

Nė priekaištų jokių, išteisindams veikiai,
Kuo kaltinu save; aiškės ši tiesa:
Šventos malonybės paneigti nereikia,

Ji virsta aukščiau skaistesne vis šviesa.

XV GIESMĖ

Penktoji dausa. — Marso planetoje. Kentėtojai už tikėjimą. Cacciaguida. Senovės Florencija ir Dantės seneliai.

Geroji valia, kurioj meilė keroja
Ir veikia tiesiogiai gaivindama mus,
Kaip aistros kad daro širdy nedorojoj,
Sustabdė švelniųjų balsų siaudimus
Ir liepė šventąsias stygas sustabdyti,
Kurias savo rankomis taiso dangus.
Kas doro maldavimo gal neklausyti?
Tad choras šventųjų nutilo visai
Ir stengės išgirst, ką maniau pasakyti.
Ne veltui per amžius dejuoja tasai,
Kas širdį padėjęs daikte kasdieniniam
Paniekino ją amžinatvei visai.
Lyg kuomet per skaisčią padangių žydrynę
Pagauna ramias iš netyčių akis
Staiga nusidriekusi rykštė ugninė,
Tarytum žvaigždė savo vietą mainys,
Nors tam pačiam šone, kur rykštė sušvito,
Tvarka, ir tik greitai išnyksta ugnis,
Taip dešinę rankvietę kryžiaus sakyto
Paliko viena to sietyno žvaigždė
Ir šmėkšt lig pakojo žemyn nusirito.
Bet perlas iš kaspino neišriedėj(o),
Tik stiebu lig apačiai kryžiaus nutyso
Gražus, lyg ugnis alebastro dėžėj.
Taip elgės šešėlis maldingo Anchyzo,
Jei tikime giesmium didžiu, tuo metu,
Kai sūnų išvydo paslėniuos Elyzų.

„O gimine mano tikrasis, o tu,
Kam Dievas malonės nėra pašykštėjęs
Duris prasiverti dangaus du kartu!“

Taip tarė šviesa, man akis jon padėjus;
Paskui dar į veidą Ponios pažvelgiu:
Ir čia ir tenai esu nusistebėjęs,

Nes šypsulį tokį jaučiu iš akių,
Jog rodos savom atsidūriau į sritį,
Kur dugnas malonės, dangaus reginių;

Čia tas švyturėlis, girdėt ir matyti
Žavingas, pradėjo kalbėt dalykus
Taip aukštus, kokių dar neteko klausyti.

Ne tyčiomis statėsi neįmanus,
Bet priverstas reikšti nežemišką mintį,
Aukštesnę už tą, kur suvokia žmogus.

Kai įtemptą lanką jausmų nuraminti
Jis gavo ir kalbą nuleido žemiau,
Jog savo protu ją galiu aš suimti,

Štai šituos pirmiausia žodžius išgirdau:
„O, Vienas Trejybėj, tau pagarbą duodu,
Kad mano vaikams tu meilingas, matau“,

Paskui vėl: „Malonią, išsilgtą paguodą,
Man sieloje kilusią skaitant Raštus,
Iš kur neišdyla nė balta nė juoda,

Išsprendei, sūnau, šviesoje šioj lankąs
Mane, o už tai savo Donnai dėkoki,
Sparnus tau prisegusiai lėkt į dausas.

Tikiesi, kad tavo mintis man visokia
Ateina per pirmąją mintį, kaip štai
Iš vieneto skaitmenį gaunam kitokį.

Tad manęs neklauski, kas aš, ir matai,
Del ko aš džiaugiuosi tavim už ką kitą
Labjau šiam džiaugsmyne. Tu tiesą manai;

Tiek didis, tiek mažas gyvenime šitam,
Lyg veidrody, matosi; čia jam pirmiau
Mintis pasirodo, kaip kad sumanyta.

Kad dangiška meilė, kurioj aš gavau
Budėt amžinai ir kuri maloningai
Mane išsilgdina, nudžiugtų geriau,

Tark tvirtu balsu, nebailiai ir džiaugsmingai,
Ko siela norėtų, ko trokšta širdis, —
Žinok, kad atsakymo aiškaus nestinga".
Čia aš į Beatę paleidžiu akis;
Ji šypsos, tad spėju, kad leidžia kalbėti,
Ir skatina itin mane jos šypsnys.
Pradėjau aš šitaip: „Mylėt ir gebėti
Jums lygaus tur svorio nuo tos valandos,
Kai gavote pirmą Lygybę regėti.
Tos sąvokos saulėj, iš kur jūs šviesos
Ir šilumą gaunat, tur tiek panašumo,
Jog kito, jam lygaus nieks neišgalvos.
Bet geismas žmogaus ir jo proto gabumai,
Del priežasties aiškios čia jums kiekvienam,
Nelygius įgijo sparnus ir lakumą.
Tad, žinant nelygį, ir man mirtingam
Ne žodžiais dėkoti atėjo į mintį,
Tik širdžia, tam mano seneliui didžiam.
Norėčia, gyvasis topaze, pažinti
Tave, pasodintą džiaugsmų spinduliuos, —
Sakykis, kaip meldžiamą reikia vadinti".
„O, atžala mano, seniai jau guodžiuos
Belaukdams tavęs", taip atsakymui tarė:
„Aš tavo kamienas", ir aiškino šiuos
Kitus dalykus man: „Tasai, kurs sudarė
Genties tavo pradžią, ir šimtmečius jau
Pirmojoj pakopoje atgailą daro,
Man buvo sūnus, o tėvų tėvas tau:
Pritiktų visai, kad kaltes nusiplovęs,
Per tavo maldas baigtų žygį greičiau.
Florencija sienom apjuosta senovės,
Kur tercijai nonai dar skamba varpai,
Žiūrėjo kuklumo, taikos ir dorovės.
Nerūpi jai auskarai, nė kaspinai,
Nė marginti batai, nė juostos šilkinės,
Kuriom, jei gėriesi, asmens nematai;
Nė būdavo tėvas del to nusiminęs,
Kad gimė duktė: ne krūva pinigų,
Bet protas ir skaistis vedybas gaminęs.

Nebuvo apytuščių tuomet namų,
Ir nepasirodė dar Sardanapalas
Mokinti bute nešvarių ištaigų.

Ir išvaizda savo kolkas Montemalas
Puikesnis už Uccellatoio, kuris
Pajus, kad atėjo tolygus jam galas.

Mačiau Belinčioną, — kaulinė sagtis
Prie diržo šikšninio, o žmoną dabino
Jos įgimtas skaistis, ne pudrų smiltis.

Ir Vecchio ir Nerli skrandinių nežino,
Tik kailius ne'ptrauktus puikia medžiaga,
O žmonos nevengia ratelio ir lino.

Laimingos jos visos, — mirties valanda
Ateis jom tėvynėj, jų vyrai negavo
Pamest jas ir Prancijon bėgti staiga.

Viena atsidėjus lopšelį lingavo
Ir kūdikį tildė senovės būdu,
Patirtu iš močios ir motinos savo.

Kita verpdama savo siūlus vindu,
Sekt pasakas mėgo savoj šeimynėlėj
Nuo Fjesolės, Romos, nuo Trojos vadų.

Toks pat būtų dyvas sutikt Saltarellį
Anuomet betkur ir Cianghellę be to,
Kaip kad Cincinatą dabar ir Kornelę.

Tad šitokioj laiko ramybėj šventoj
Į tarpą žmonių be klastos, be pavydo
Namelyj švariam ir pilyj neprastoj,

Marijos atsiunčiamas svietą išvydau,
Bažnyčioj kur krikštija jūsų vaikus,
Krikščioniu tapau ir kartu Cacciaguida.

Turiu Elizejų, Morontą, tikrus
Du broliu, o žmoną gavau net nuo Pado,
Iš jos pavardė ir tavoji rods bus.

Paskui prisidėjau kariaut prie Konrado;
Mane jis pritaikė prie savo karių,
Del to kad drąsiu ir karingu išrado.

Prisijęs prie jo kariavau su bjauriu
Korano sekėju, įgavusiu teisę
Jus skriausti kalte piemenų nebudrių.
Paskui nedori muzulmonai nuteisia
Netekti pasaulio, kurs jį mylinčiam
Į sielą visokių šlykštybių priveisia,
Po skausmo atsikvėpiau šviesbuty šiam."

XVI GIESMĖ

Penktoji dausa. — Marso planetoje. Kentėtojai už tikėjimą. Cacciaguida kalba dar apie savo šeimyną ir senovės Florenciją. Papročių suirimas per ateivių kaltę. Įžymūs florentiečiai.

Iš tikro, kiek vertas garbės mūsų kraujas!
Jei linkęs tavim yr didžiuotis žmogus
Pasauly, kur jausmas, paveikęs kiek, liaujas,
Tai poelgis jojo man nėr nuostabus,
Kai čia, danguje, kur geismai surimtėję,
Aš savo prabočiais buvau išdidus.
Apsiaustas tu tikras, kurs veikiai trumpėja,
Kurį, jei nuolat nepridurtum skvernų,
Sumenkintų žirklėmis laikas — kirpėjas.
Nuo „jūs", šio vartojimo Romoj senų
Žodelio, nors ten dabar griebiasi kito,
Pradėti aš savo žodžius ketinu.
Šypsny Beatričės iš tolo sušvito
Man tai, ką parodė panos kosulys
Ginevros klaidoj, kaip kad skaitom rašyta.
Pradėjau: „Jūs tėvas man esat, kuris
Suteikiat drąsos atvirai čia kalbėti,
Jūs keliamas stoviu aukščiau, kaip stovįs.
Upeliais man ėmė į sielą čiurvėti
Džiaugsmai, jog beliko nudžiugti dar tuo,
Kad lukštas žmogaus nepavirto į rėtį.
Sakykite todel, brangusis pradmuo,
Senelių vardus ir kada esat gimę,
Ar metai jaunatvės pasižymi kuo?
Sakykit, šeima Švento Jono kiek žymi
Narių tuo metu; kas jos prieky stovėjo
Įgijęs sau garbę ir nuopelnų žymę".

Kaip atsigaivina žarijos ant vėjo
Ir ima liepsnoti, taip šita dvasia
Nuo mano švelnutės kalbos sublizgėjo.

Ir kiek ji skaisčiau blizga man akyse,
Tiek savo maloniu žodžiu mane žavi, —
Žodžiu, nevartojamu jau žmonėse.

Man sakė: „Nuo tuomet, kai ištarta „Ave",
Lig dienai, kur motina (ji jau šventa),
Nešiojusi mane, palengvino save,

Prie Liūto sugrįžo štai ši planeta
Penkissšimt aštuoniasdešimtąjį kartą
Ir kojas to Liūto palypstė kakta.

Seneliams su manim ir naujajai kartai
Gimt teko tenai, kur šeštamjam bare
Joninių lenktynėse matomi vartai.

Štai šita del mano prabočių žinia;
Kas toki jie buvo, iš kur jie atėjo,
Kalbėti kuklumas sulaiko mane.

Vyrijos, kur ginklą nešioti galėjo,
Sklype nuo bažnyčios lig Marso stataus,
Lig šiandien penkissyk daugiau padidėjo.

Bet tuomet piliečiai, sutapę paskiaus
Su valkatoms Campi, Carteldo, Figghinės,
Taurumą turėjo lig meistro kuklaus.

Ar būtų nebuvę geriau, kad kaimynais
Vadintųs tik tie, o Galuzzo sritis,
Taip pat Trespijano — riba jūs tėvynės,

Nei, turint viduj juos, beuostyti vis
Aguljos mužiką ir Sinjos gudruolį,
Kurs svetimo žvalgosi griebt per akis.

Jei luomas, kurs sviete žemokai nupuolė,
Nebūtų Karaliui patėviu, tačiau,
Lyg sūnui širdingas, juo rūpintųs uoliai,

Toksai florentietis vertelga tuojau
Pasuktų atgal į namus — Simifonti,
Kur tėvas pavargėliu vaikščiojo sau.

Ligšiol Montemurly gyventų de Conti:
Ir Cerchi vis būtų provincjoj Akonės
Ir gal Valdigrieve sveiki Buondelmonti.

Visuomet bus bloga valstybei, jei žmonės
Maišysis vieni su kitais be tvarkos,
Kaip kūnui, jei priešginaus valgis ir skonis;

Ir jautis apspangęs veikiau sus'žalos
Už neregį veršį; geriau rodo galią
Vylyčių kirčiai ne penkių, bet vienos.

Į Lunį pažvelki ir į Urbisalją:
Tie miestai jau žuvę, ir paskui juos žus
Etruskų Chiusi, taip pat Sinigalja.

Atrodys nė naujas, nė šiaip nuostabus
Dalykas girdėti, kad tautos ims irti
Ir galas valstybėm su sostinėm bus.

Visi jūs darbai ir jūs patys į mirtį
Vis slenkat, bet ji kaikada jūs akims, —
Trumpai, mat, gyvenat, — nelengva patirti.

Ir lyg kad mėnulis banguodams užims
Pakrantę ar, traukdams bangas, paliks gryną,
Taip daro Florencijai josios likims;

Stebėtis tad neverta, jei florentiną
Man teks suminėti čia, ypač didžius,
Kurių tačiau nuopelnų svietas nežino.

Žinau Catellini ir Ugni namus,
Filippi su Greci, Ormann, Albericchi,
Jau baigiančius nykti kilnius piliečius.

Mačiau dar ir tikrą senovės didiką
Sanella, be to ir Dell-Arca šeimas
Ir Soldanieri, Ardinghi, Bostichi.

Prie vartų — ten šiandien mes matom naujas
Sukrautas niekšybių krūvas, jog vežimas
Perdaug jau apsunkintas neišsikas, —

Namai Ravignani, iš kur pradžią imas(i)
Garsus grafas Guido, taip pat daug kitų,
Kur Bellincione vardu vėliau žymis(i)

Jau žino, kokiu reiks valdyti būdu
Del Pressa; jau puošė namus Galigaio
Auksuota galvelė ir makštys kardų.

Mačiau, kad iškilo stulpai didžio Vaio,
Sacchetti, Giuochi, Fifanti, Barucci
Ir Galli, ir saiką klastojusį tąjį.

Šaka, iš kurios yr išaugę Calfucci
Labai iškerojo, kurulių kedes
Jau Sizijai gavo, taip pat Arrigucci.

Koks vargas žiūrėt į puikybės aukas —
Suirėlius tuos, kad darbai vertingiausi,
Lyg auksas, dabino Florencjos kartas.

Taip elgėsi dailiai tėvai tų dažniausiai,
Kur šiandien išvydę prelato akis
Užmerktas, sugūžta ir grobiasi gausiai.

Pašėlus gauja, kur bėgliams į kulnis
Vis gula, o tiems, kas parodys jai dantį
Ar aukso, taps tokia švelni kaip avis,

Iškilo iš prasto į didelę gentį:
Per ką su gentim išdidusis Donato,
Kol gyvas, nesugeba susigyventi.

Visi Caposacco pralobusį mato
Tą Fiesolės pirklį; piliečiai geri
Jau reiškiasi Giuda, taip pat Infangato.

Nustebsi, nustebk, bet tikėti turi:
Mus leido į miesto ratelį mažytį
Vidusieny vartai, nuo Peros turį

Sau vardą. Visi, kas tik gaudavo vytį
Barono, to didžio, kur vardas, darbai
Per šventąjį Tomą kasmet apsakyti,

Įgydavo kilmę, teises, nors antai
Su liaudimi nori iš vieno tas stoti,
Keno tik herbe paauksuoti kraštai.

Jau ten Importuni, jau ten Gualterottis;
Ir Borgo beveik besijustų ramus,
Jei būtų išvengę ateivį žinoti.

Namai, kur sukėlė tarp jūsų karus
Ir teisėto kerštо keliais rodė mirtį,
Ramybę sudrumstę, jus virkdė visus,

Už kilmę ir santykius galima girti.
O tu, Buondelmonte, pabėgęs kitur,
Pirmom sutuoktuvėm prileidai iširti.

Būt būvę tiems džiaugsmo, kas liūdesio tur,
Jei pirmąkart būtum, beeidams per Emą,
Iš Dievo leidimo nuskendęs betkur.

Tačiau pasireiškė prie akmenio žemo,
Kurs žiūri į tiltą, — Florencjai taikos
Auka paskutinė; po tam karais temo.

Su šitais žmonėms ir prie šitos tvarkos
Mačiau aš Florenciją ramią ramutę,
Nebuvo tad priežasties verkt bet kurios.

Su tokiais žmonėms visai tautai išbūti
Pavyko garbingai, kad net vėliavų
Nė vėjai ant stiebo aukštieninkų pūtė,

Nė teko iš keršto pakeisti spalvų.

XVII GIESMĖ

Penktoji dausa — Marso planetoje. Kentėtojai už tikėjimą. Ištrėmimo kančios, Dantės vargai ir viltis. Susiraminimas tiesoje.

Kaip tas, prie Klimenės nubėgęs ištirti
Tiesos ganduose, pamokinęs tėvus
Ne visa, ko geidžia vaikeliai, pagirti,
Atrodžiau ir aš panašiai nuostabus
Akim Beatričės ir bočiaus švieselei,
Kur pakeitė vietą, išvydusi mus.
Čia mano vadovė: „Kas širdį tau gelia,
Sakyk atvirai“, padrąsino mane:
„Ir antspaudu sielos pabrėžk savo valią.
Ne tam, kad kalbėdams mokintum mus, ne,
Liepiu tau kalbėti, bet kad reikalingas
Taurės, kur troškimą skandintum dugne“.
„O, mano seneli brangusis, kilmingas!
Kaip dviejų trikampis kampų išskėstų
Neturi, — tai žino kiekvienas mirtingas, —
Taip būsimus įvykius permatai tu
Pirmiau, kaip įvyksta, beribiuos erdvynuos,
Kuriuos' dabartis apibrėžta mastu.
Kada aš, Virgilijų įsikabinęs,
Į ilgesio kalną įlipęs buvau
Ir vaikščiojau ten, kur prakeiktos kankynės,
Žodelių karčių del savęs išgirdau
Nemaža; ir norints, užgrūdintas siela,
Sutiksiu smūgius ištvermingai, tačiau
Pajusčia širdy neapsakomai miela,
Išgirdęs, kokia man skirta ateitis;
Ramiau mat sutinkame laukiamą strėlą“.

Esu tai pasakęs šventajam, kai jis
Nutilo, o aš iš Beatės malonės
Galėjau atskleist sielvartingas mintis.
Ne dviprasmiais žodžiais, kur painiojo žmones
Senovė, kol Dievo tylioji auka
Aptvarkė kaltuosius vargšus pasaulionis,
Bet aiškia tvarkinga lotynų šneka
Brangusis senelis meilingai atsakė,
Šviesus, bet įžiūrimas šypsnio dėka:
„Atsitiktinumai, kurių trumpaakė
Jūs nuovoka negeba sekti raidos,
Aiškiausiai vaizduojasi amžinai akiai,
Ir prievartos jokios nejunta iš jos,
Nebent kiek regėjimas turi pajausti,
Kai jūroje burės prieš jį suplasnos.
Lyg kuomet vargonai saldžiai ėmę gausti
Paliečia ausis, taip tavuosius laikus
Matau ir audras, kur prieš tave ims siausti.
Kaip tas Ipolitas paliko Tebus,
Per pamotę piktą, klastingą, nešvarią,
Taip tau reiks Florencijos mesti kraštus.
Jau šitai galvoja, beveik susitarę
Veikėjai pradėti tenai ir tarp tų,
Kur prekę kasdienę iš Kristaus padarė.
Kaltybę, kaip įprasta, vers ant baustų
Nelemti liežuviai, bet kerštas, sekėjas
Pėdom, pasakys, keno būta kaltų.
Paliksi išeidamas, ką tik mylėjęs,
Ką mėgęs; ir bus čia pirmoji strėlė,
Kuria pasitiks tave priešgina vėjas.
Kaip miela, patirsi klajūnė pelė,
Krimst svetimą plutą, ir kokia prabanga
Vis girgždyt laiptų ne savųjų eilė.
Didžiausi gi sunkmenys tau susirango
Ant strėnų, — po jais tu parkniubti turi, —
Per gaują ištižėlių, žioplą ir spangą.
Visi tie begėdžiai, kvailiai nedori
Prieš tave sukils, bet palaukus kiek laiko
Ne tavo, tik jų, šmilkiniai bus kiauri.

Ir pastangos veikti šio mišinio paiko
Iškels gyvulybę, o tau bus garbės
Vienam būti partija, eit sau be tvaiko.

Tau pirmą pastogę ir globą norės
Patiekt maloningai kilnus lombardietis, —
Jo laiptuos erelis vytis giminės; —

Jis elgsis su tavim lyg svečią pakvietęs:
Prašyti ir gauti stovės atbulai,
Kad prašymams tavo neliktų nė vietos.

Matysi ten vaiką, kuriam angelai
Begimstančiam davė galybę planetoj,
Kad amžiais būt minimi jo veikalai.

Ligšiol to bernelio dar nepastebėta,
Nes dar neužaugęs; mat sferų dangaus
Vos keletas kartų aplink jį riedėta.

Bet Henriką kolei gaskonas apgaus,
Vyrelio dorovė ims kibirkštis berti,
Kai nuovargiais versis, ant aukso nuspjaus.

Ir jo kilmingumas įgys tokią vertę
Skersai ir išilgai, jog priešai ir tie,
Tylėt negalėdami, girs prisivertę.

Jame ir jo žygiuos tau vilties būnie;
Vargšai su turtuoliais mainytis turėsią:
Virs šitie beturčiais, turtingais anie.

Kitiems apie jį, ką girdi, nekalbėsi,
Bet pats nepamiršk", ir pasakė daugiau,
Kuo tie, kas sulauks, kaip stebuklais, stebėsis.

Paskui dar pridūrė: „Štai šičia, sūnau,
Kas tave ištiks susakyta; ir tokia
Duobė tau įkristi baigta bus tuojau.

Piliečiams pavydo, geriau, nežinoki;
Kai tavo gyvenimas amžiams atgims,
Bus žlugus klasta, duobkasiai pasimokę".

Nutilo šventasis ir savo akim
Norėjo tarytum čia man pastebėti,
Kad baigė audimą gautom metmenim.

Aš vėl prasižiojau nedrąsiai kalbėti,
Lyg žmogus dvejodamas, draugo ieškąs,
Kurs myli jį, pataria, žada padėti.

„Tėvuk, aš matau, kaip skubiai link manęs
Atsirita laikas smūgius man žadėdams
Skaudžius labai, žiūrint į mano jėgas.
Turiu apsisaugot, skydu užsidėdams,
Nes jeigu tėvynėj krutėt ne vieta,
Kitiems bijau kenkt, šias eiles rašinėdams.
Kur verkia žmonijos dalis prakeikta,
Kur kalnas gražusis, kame pasitiko
Mane Beatričės šviesybė šventa
Ir dausą parodė, visokių dalykų
Patyriau, jei juos pagarsinsiu, žinau,
Ims riaugčiot kai kas, lyg sukrimtęs ridiką.
Jei tiesiai įtikti privengčia, bijau,
Kad manęs tasai nepaneigtų pasaulis,
Kuriam šie laikai bus senobiniais jau".
Senelio šviesa, pažiba dangaus saulės,
Nušvito labjau ir pavirto skaidri.
Lyg aukso lėkštelėje spindesis saulės.
Čia tarė man: „Sąžinė žmogaus biauri,
Vis tiek, kas subjaurino, — pats ar kas kitas,
Pajus kartybes, kur paskelbti turi.
Bet tau neprivaloma melo laikytis;
Kas teko regėti gražiai apsakyk,
O jei kam peršėtų, tas turi kasytis.
Nors gaminiu tavo ir purtytųs lyg
Iš karto ne vienas, kiek reik paragavęs, —
Maistingą, suvirškinęs, ras jį, manyk.
Tas šauksmas galingas, iškilęs iš tavęs,
Viršūnes sukrės, lyg verpetai audros,
O save pagerbt būsi pagrindo davęs.
Del to pamatei ant dausų aukštumos,
Kalne ir lankydamas požemį klaikų
Tik garsenybes iš pasaulio šeimos;
Nes žmogaus dvasia su gandais nesitaiko,
Nė patiki šiaip betkokiais pavyzdžiais,
Kur pradžią tur slaptą viešai n'išsilaiko,
Nė linkusi remtis tuščiais pagrindais."

XVIII GIESMĖ

Penktoji dausa — Marso planetoje. Kentėtojai už tikėjimą. Aštuonios dvasios, kovojimas už šventą dalyką; kitos šešios iš viduramžių ir penki valdovai arba karaliai. Šeštoji dausa — Jupiterio planetoje. Išmintingi ir teisingi valdovai. Diligite iustitiam. Erelis.

Ir vėl, susikaupęs, viens džiaugėsi sau
Tas šventas vaidmuo, man gi teko paskęsti
Savy ir pajust čia saldžiau, čia karčiau.

O Donna, kur mane Dievop gavo vesti
Man tarė: „Keisk mintį; galvok, kad esu
Ties Tuo, kurs kerštingas nenaudėliams esti".

Kreipiausi į šalį meilingų garsų, —
Į paramą savo; tiek meilės šventojoj
Mačiau, jog išreikšti sunku iš tiesų;

Pirmiausia, kad žodžių parinkt nevalioju;
Paskui, — ar pajėgs patarnauti mintis,
Jei jos vadovybė kita nevadžioja.

Tiek liepia ištarti man įvykis šis,
Kad, jos akimis besidžiaugiant, į širdį
Nėjokia nelindo šios žemės mintis,

Kol amžinas džiaugsmas, kuriuo mane girdė
Ir guodė Beatė, šviesos atspindžiais
Nuo skaisčiojo veido lig manęs atskridęs;

Čia aš, nugalėtas skaisčiais jos šypsniais,
Girdžiu: „Nusikreipki kitur ir matyki:
Dausa ir už mano akių atsiskleis".

Kaip kartais, kuo sielojas žmogus, iš sykio
Atspėji iš jojo akių, jei jausmai
Galingi ir stiprūs bus visą apnikę,

Taip čia, beliepsnojant švieselei šventai
Dabar prieš mane, pastebėti galėjau,
Kad nori kalbėtis bent kiek, kaip prieš tai.

„Penktojoj šakoj šito medžio“, — pradėjo:
„Visuomet vaisingo ne sultim šaknų,
Vis žalio, lapuoto, nebijančio vėjų,

Buveinė palaimintų, kolei, anų
Šalių jie priklausę, tiek išsigarsino,
Jog Mūzos daug rastų juose metmenų.

Tačiau pažiūrėki į kryžiaus skersinį;
Žemyn, ką pašauksiu, bematant nuskris,
Lyg ugnys, kurias debesiai pagamina.

Išvydau per kryžių, — ugninis rėžys,
Kai Jozuės vardą dvasia suminėjo,
Pirmiau net, kaip žodį nugirdo ausis.

Paskui sulyg vardo garsaus Makabėjo
Suskato judėti švieselė kita, —
Ratu, lyg kad žaislą vaikai sukinėja.

Sekiau dvi šviesas akimi įtempta,
Orlando ir Karlo girdėdamas vardą,
Kaip sekama paukštė paukščiaut paleista.

Čia Vilhelmą pastebiu ir Rinoardą,
Čia vadą Godfridą aukštai įžiūriu
Tam kryžiuje, čia gi dvasia Guiskardo.

Paskui vėl priskridęs prie dvasių būrių
Šventasis, kurs buvo į mane kalbėjęs,
Parodė, kas giesmius didžiausias tarp jų.

Sukausi į dešinę klaustis Vedėjos,
Čia stovinčios, kokį įsakymą duos
Žodžiu, arba šiaip, į mane pažiūrėjus.

Ir pastebiu josios akelių žvilgsniuos
Tiek džiaugsmo, tiek dydžio, jog ją čia matydams
Kitokią, kaip pratęs ligšiolei, stebiuos.

Ir tartum žmogus, visad gera darydams,
Tur džiaugsmo daugiau ir tolydžio pats sau
Atrodo kilnesnis, dorybių įgydams,

Taip rodės ir man, kai Beatė puikiau,
Nežemiškai švito, dausų gi aplinką
Regiu, kai jau sukos plačiau ir plačiau.

Kaip greit, jeigu moterį gėda ištinka,
Paraudusiai grįžta savoji varsa,
Kai gėda nuo sielos ir veido nuslinko,
Taip greitai akim pasireiškė šviesa
Dabar, apsidairius didingoj planetoj
Šeštojoj, kurioj pasijutom esą.
Mačiau šioj Jupiterio žėrinčioj vietoj
Kaip reiškiasi meilė, esmė tų kraštų,
Lotynų raidėm kai kuriom pažymėta.
Lyg paukščiai pakyla ties upės krantu
Skrajoti triukšmingai, palest užsigeidę,
Čia lekia pulku, o čia verčias ratu,
Taip šventosios dvasios šviesybėje skraidė,
Giedodamos giesmes, ir lakstyme tam
Čia O arba I arba L matėm raidę.
Į taktą giesmės pradžioj skrenda, po tam,
Į vieną minėtąją formą pavirtę,
Nutyla ir nejuda laikui trumpam.
O dieviška Mūza! tu moki išgirti
Didžiuosius protus ir paverst amžinais,
O jie karalius ir miestus tokiais skirti,
Teik savo šviesos, gal suklysti neleis
Man mintys, kai aiškinsiu vaizdą ugninį;
Galybę parodyki žodžiais trumpais.
Regiu tad iš viso penkisyk septynias
Balses tarpu priebalsių; taip jas žymiu,
Kaip mano regėjimas buvo pažinęs.
Diligite iustitiam — du žymiu
(Kur sakinį daro) žodžiu pastebėjau:
Qui iudicatis terram — dar greta jų.
Paskui, kai lig M paskutinės priėjo,
Jupiteris rodės sidabro švarkuos,
Tik M pakraščiais tartum auksu žibėjo,
Viršuj pasirodė raidės tuos raguos
Kitų žiburių, kur sulėkę nurimo,
Giedodami garbę paguodusio juos.
Paskui, lyg kad židinį krestelius, ima
Stulpai kibirkščių aukštyn kilti, per tai
Tamsuoliai mėgina daryti spėjimų,

Pradėjo vaidintis švieselių šimtai
Ir kilo, kiek šildanti saulė jas varo
Ką daug, ką mažiau kiek iškilti aukštai.
Kada tų šviesų sūkury pasidaro
Tvarka tam tikra, pamatau spiečiuj tam
Čia galvą, čia kaklą išdailintą aro.
Kas dailino, lavintis nedera jam,
Nes lavina Pats ir Jisai pagamina
Galybę, suteikiančią formą lizdams.
Antrasis spiečius, kurs lyg nusiramino,
Ant M, lelija susisukęs, kai jis
Šiek tiek pasislinko, erelį pažinom.
Gražioji žvaigždelė, brangus blizgesys
Iš tavęs parodyti nor, kad teisumas
Šios žemės, yra mums dangaus teikinys.
Maldauju tad Protą, kurs ugdo gyvumą
Ir tavo galybę, domėtis, kokiais
Keliais atsivaro tau temdomas dūmas.
Tegul antrą kartą rūstybė ateis
Tenai ant pirklių pardavėjų bažnyčioj,
Stebuklais gimdytoj, grįstoj kankiniais.
Šventieji kareiviai, man matomi šičia!
Už tuos, suklaidintus ant žemės visus
Blogais pavyzdžiais, pasimelst jus prašyčia.
Seniau karuose mes žinojom ginklus;
Bet šiandien vienur ir kitur ima ginti
To peno, kur negina niekad Dangus.
Bet tu berašąs, kad vėl gautum ištrinti,
Žinoki, kad Petras su Paulium, padėję
Gyvybę už sodą, kur mėgsti naikinti,
Gyvuoja. Sakysi: ‚Širdy vis turėjau
Vienuolį, gyvenusi tyrų laukuos,
Patrauktą kentėti kančių per šokėją, —
O Žvejas ir Paulius, — menkai žinau juos'.

XIX GIESMĖ

Šeštoji dausa — Jupiterio planetoje. Išmintingi ir teisūs valdovai.
Kalbąs erelis. Prievolė tikėti. Dievo teisingumo negalima susekti. Tikėjimas ir darbai. Kai kurių valdovų prasikaltimai.

Puikiausią paveikslą prieš save turiu:
Erelis, — palaimintos vėlės raminos
Sparnuos jo plačiuos susitelkę būriu.
Blizgėjo gražiai kiekviena, kaip rubinas,
Kai spindulius saulė ims laužyt jame;
Net akino mane siaučiąs spindulynas.
Ir to, ką vaizduosiu štai šiam piešime,
Nė plunksna, nė žodžiais dar nieks neminėjo,
Nė kilo mirtingojo sumetime.
Mačiau akimis ir iš snapo girdėjau
Čia *Aš*, čia gi *Mano* pasakant balsu,
Kai *Mes* arba *Mūsų* suprasti turėjau.
Jis suokė: „Del to, kad teisingas esu
Ir doras, dangus šion garbėn mane ima,
Nors žmogus n'įveikia jos savo geismu.
Ir tokių darbų palikau atminimą,
Jog artimui giria juos blogas žmogus,
Bet eiti nenor paskui mano likimą".
Kaip darosi krosnyje karštis baisus
Iš daug šakalių, taip iš snapo erelio
Girdėjau darnius sutartinės balsus.
Tariau jiems: „Nevystanti amžių žiedeliai
Per amžius džiaugsmingi, kiekvieno kvapsnis
Krūvoj ir skyrium skonį vieną tik kelia,

Jūs pūstelkit, — didelis alkis nukris,
Kurs mane taip ilgai alkindamas turi,
Kai maisto nesurasta joks trupinys.
Man aišku, — jei Dievo tiesa nusižiūri
Kitas, tartum veidrody, karalijas,
Tad jūs tos Tiesos, kiek tik norite turit.
Jūs žinot, kaip aš, įdomautis mėgstąs,
Atidžiai klausau ir kokia abejonė
Ne šiandien slopina man sielos jėgas".
Kaip sakalas kyla, paleistas skrajonėn
Kaklu ištaisytu, sparnais išskėstais
Jis žvalgosi drąsiai, atrodo maloniai,
Taip vaizdas sujudo malonės garsais,
Kurie Visagaliui pagerbti skambėjo:
Dangiečiai tik žino juos, guodžiasi jais.
Giedojo: „Tasai, kurs pasaulį žymėjo
Ribom, kurs tvarkydamas viską jame
Čia matomą daiktą, čia slaptą padėjo,
Privengė galybe sava visame
Kūrybos rate pasireikšt, kad jo žodis
Nebūtų didesnis duosnumo esme,
Ir šitai bus pirmas Puikusis įrodęs,
Kurs buvo kūrybos viršūne pačia
Bet krito, šviesos palūkėt nusibodęs.
Jei taip, tai pasauliai, žemiau kiek šviečią,
Negali tiek gėrio savy sutalpinti:
Beribis gi, — mąstą kur imsi Jam čia.
Mūs protas, nors atmena aukštąją mintį,
Ir rodo jos atspindį Dievo visuos
Dalykuos, kur žemės erdvėj pagaminti,
Iš savęs paties pajėgos tiek neduos,
Kad gautų supaisyti Viešpaties planą,
Nebent nerealų ir rėmuos siauruos.
Tad protas, kuriuo mirtingieji išmano,
Į Amžiną Teisę paskęsti galės
Tik tiek, kiek akis vandeny okeano,
Kur dugną prie kranto regėti galės,
Toliau gi dugne — neįžiūrima juoda,
Nes glūdi sau paslėptas tamsoj gelmės.

Jei skaistus dangus spindulių kur neduoda,
Tenai nėr šviesos, ten šešeliai tiktai,
Tamsybė ten, viskas pasriuvę ten nuodu.

Dabar jau, kas paslėpta buvo, matai:
Tau Dievo teismai iš po skliausto išlindo,
Pirmiau gi jų niekaip tu nesupratai.

Sakei: ‚Jei žmogus yr užgimęs prie Indo,
Kur Kristaus nėra dar, nes niekas ten Jam
Kelių nė žodžiu, nė raštu nepagrindo,

Išbuvo teisingas žingsny kiekvienam
Ir savo širdy, kiek tai galim patirti,
Jei vyko jam būti nenuodėmingàm,

Be krikšto tačiau, be tikybos numirti
Jam teko, ar teismas pasmerkt jį galės?
Jei jis netikėjo, kaip bausmę paskirti?‘

Bet tu kas toksai, iš teisėjo kedės
Norįs bylas spręsti už mylių daugybės
Protu, išmatuojamu sprindžiu pelės?

Iš tikro, su manim į ginčą įkibęs,
Jei Šventojo Rašto paneigsi lapus,
Tu neatsiginsi dvejonių galybės.

Žmogeli, koksai tavo protas grubus!
Iš savęs geriausia Valia amžinoji
Kaip buvo aukščiausia gerybe, taip bus.

Teisinga tik tai, kas su Ja susigroja;
Netraukia savaip Jos nė joks kūrinys,
Tik viskas, Jai šviečiant, gyvuot užsimoja“.

Lyg skraido ratu aukščiau lizdo garnys,
Kai savo vaikus jau gerai paaugino,
O šie paskui tėvą vedžioja akis,

Taip lygiai ir mano žvilgsnius prirakino
Šventasis paveikslas plasnodams sparnais,
Kuriuos tiek sujungtų troškimų skėsdino.

Jis sukos, giedojo, kalbėjo: „Kokiais
N'įmanomais tamstai garsais mes giedojom,
Toks pat Dievo teismas žmonėms atsiskleis“.

Kai Dvasios Šventosios ugnelės nustojo
Niūniavę, ženkle pasilikdamas vis,
Kurs vardą romėnų visur išnešiojo,

Erelis vėl suokia: „Į šitas sritis
Nebuvo pakilęs, kas netiki Kristaus,
Nė prieš, nė po to, kai jis kentė vinis.

Mat, daugelis šaukia: O Kristau, o Kristau,
Bet paskutinojoj toliau stos už tuos,
Kurie nėr girdėję nė kiek apie Kristų

Krikščionis tokius etijopai vaduos,
Beskirstant į kairę ir dešinę žmones:
Tuos prapulčiai, laimei gi amžinai šiuos.

Ką jūsų karaliams tars persai pagonys,
Pamatę atvoztus tų knygų lakštus,
Kuriuos surašyta, ką darė krikščionys.

Aukščiausio pirštu ten paženklinti bus
Albrechto darbai ir tiksliai užrašyti,
Kaip Pragai sukėlė graudžiuosius verksmus.

Ten galima Sennos dejas pamatyti,
Sukeltas monetų klastoriaus, kuris
Numirti turėjo, kai iltys palyti.

Tuos lapuose regimas ir troškulys,
Šotlandą su anglu laikąs negerovėj:
Viens kito ribas pripažint negalįs.

Ten paleistuvystė ir ištaigos stovi
Ispanijos princo ir čeko; tikri
Niekšai jie abudu, paneigę dorovę.

Jeruzalės Šlubis tur pažymį I
Tuos lakštuos už darbus dorus, atbulai gi —
Lotynišką M tur darbai nedori.

Gobšumą, niekšybę ten regime taip gi
Nedoro valdovo ugningos salos,
Kur tėvas Anchyzas dienas savo baigė.

O kokios jis šičia mažutės svarbos,
Trumpais rašmenims byloje pažymėta
Ir daug pasakyta ant vietos mažos.

Visiems pasirodys, kuo siela dėmėta
Jo dėdės su broliu, kuo dvi karūnas
Ir vieną šeimyną į purvą padėta.

Tenai portugalų karalius, ir tas
Norvegų, abudu juodi, ir dalmatas
Venecjoj klastojęs viešai monetas.

Laiminga, Ungarija, būtum, jei metas
Tau laisvės ateitų; Navarra rami
Bebūtum, jei gintų tave kalnų ratas.
Kad įvykiai rodytųs patikimi,
Matai, jog Nikozija ir Famagosta
Karčiai besiskundžia šalies žvėrimi,
Kuris prie pašonės kitų nesiglosto".

XX GIESMĖ

Šeštoji dausa — Jupiterio planetoje: išmintingieji ir teisūs valdovai.
Teisingųjų giesmė. Teisingieji valdovai erelio paveiksle. Tikėjimas ir išganymas. Dievo paskyrimo (predestinacijos) paslaptys.

Kada toj' ugnelė, pasauliui pašvietus,
Iš mūsų akiračio ritosi sau,
O dienai pavymu reik trauktis iš vietos,
Danguj', kuris degė anąja, tuojau
Iš naujo vėl pradeda gausiai blizgėti
Švieselės, — galybe, minėta pirmiau.
Šį aktą gamtos aš turiu suminėti,
Kai svieto erelis su savo vadais
Pro šventąjį snapą paliovė aidėti,
Ir kai tie gyvi žiburiai šviesesniais
Vis žibo žaibais bei garsais susiūbavo, —
Galvoj man nelikusiais ir pamirštais.
O meile, šypsniu apsigaubusi savo!
Kaip puikiai atrodei tame aidesy,
Kur viskas šventais atdūsiais bekvėpavo.
Kai jau akmenėlių grandinė šviesi,
Į pažibą šeštajai tekus planetai,
Nurimo ir jų sutartinė švelni,
Upelis lyg čiurvi, girdžiu netikėtai,
Lyg krinta jo vandens žemyn per uolas
Ir gausą parodo, iš kur iščiurvėta.
Kaip balsas gitaros atrodo giedąs
Jos kaklo gale, arba išpūstas vėjas
Iš rago skylelėmis tvarko gaidas,

Taip lygiai erelio gaida, nelūkėjus,
Paplito, lyg koks nuostabus šlamesys,
Per tuščią jo gerklę ir kaklą atėjęs.

Balsu ten pavirtęs jau veržiasi jis
Per snapą, aš pradedu žodžių girdėti
Švelnučių, jog džiaugiasi jaisiais širdis:

„Į tą mano dalį, kokia gal žiūrėti
Ereliai į saulę tiesiog", — išgirstu:
„Tebūną tau akys gerai išsiskėtę.

Nes tarpe ugnių, kuriomis aš švintu,
Į akį man šviesti būrys susikėlė
Nemažas kilmingų ir laipsniu aukštų;

Pirmiausia štai pačią užkniubusi lėlę
Ugnelė, tai kanklininks Dvasios Šventos,
Kurs arką nešiojo šalies pakraštėliais.

Čia vertę pažino jis savo gaidos,
Kiek spiriamas meile su noru giedojo,
Tiek dar atitinkamos turi naudos.

Iš penketo tų, kur blakstieną apklojo,
Dvasia, atatinkanti snapą, viena —
Našlelę ramino, kai sūnų raudojo;

Dabar ji suprato, kokia yr bėda
Be Kristaus gyvent iš paties patyrimo —
Šios laimės ir priešingos būklės raida.

O toji aukščiau kiek blakstienlanky rymo,
Kurią čia kalbu, be tikros atgailos
Nenor anaiptol susilaukti mirimo.

Ji mato dabar amžinosios tiesos
Tvirtumą, nors kartais per maldą sumanią
Nusikelia „šiandien" lig ryto dienos.

Toliau žiburys, su pandektais ir manim,
Darydams gerai su bloga pasėka,
Silvestro paklausęs, graiku virst sumanė.

Jis mato, jog bloga, kai veikė sveika
Intencija, jo neišėjo nenaudai,
Nors būtų pasaulio del to pabaiga.

Anas ant to lanko matyti žemiau dar —
Tai Vilhelmas; ašarų teka banga
Šaly, kur prie dviejų nemirusių rauda.

Jis mato dabartės, kaip myli dausa
Teisingą karalių, ir leidžia pažinti
Jį apšviestą gyva savąja šviesa.

Kam gali pasauly ateiti į mintį,
Kad Trojos Rifejas taip pat šioj grandy
Į gretą galėtų penktu įsipinti.

Dabar jis pamatė, ko žmonės prasti
Nemato, koks didelis dieviškas Gėris,
O dugnas nematomas šiam šuliny.

Lyg kad vieversys, ant sparnų pasisvėręs,
Tur džiaugsmo, kai gieda, nutilęs po tam
Ilgai dar melodiją mini ir gėris,

Tai toks man atrodė paveikslas, kuriam
Priešamžis Malonis įspaustas, teikėjas
Ir išvaizdos, kokią kas tur, visam kam.

O nors su dvejonėm buvau paaiškėjęs,
Lyg kokia spalva, po stiklu pavožta,
Pradėsiu kalbėti, maniau, patylėjęs;

Ir lept iš burnos: „Čia gi kas?“ išmesta
Dvejonė visu sunkumu savo krinta:
Ir ėmė džiaugsmu vėl blizgėti vieta.

Tuojau ir palaiminto ženklo nušvinta
Akis didesniu skaidrumu, nes manęs
Laikyti nenor dvejone surakinto:

„Matau, kad tiki ir gerbi šias žinias
Del to, kad aš pats jas sakiau, bet turėti
Reikėtų, jas tikint, kiek reik aiškesnes.

Ir tu, kaip tas, vardą galvon įsidėti
Gebąs, bet esmės, reikiant spręst ją rimtai,
Nesuima pats, tik kiti tur padėti.

Dangaus karalystę nuveikia tiktai
Karšta žmogaus meilė ir viltis gyvoji,
O Dievo Valia pasiduoda per tai, —

Ne taip, kaip vyrs vyrą kare nukovoja,
Bet per nuolaidumą ir laisva valia,
Nuveikusi esti pati nuveiktoji.

Pirma ir penktoji dvasia šiam skruoste,
Neaišku tau, kodel jos šičia glamonis,
Šiame angelų apgyventam skliauste.

Jie žemišką kūną paliko krikščionys, 103
O ne stabmeldžiai, kaip manai, bet tikri —
Gautos ir dar gautinos kryžiaus malonės:
Viens pragaro gelmę paliko, kuri 106
N'išleidžia smerktųjų, sugrįžo į kūną —
Tik jam tai išprašė jo viltis stipri;
Ta viltis maldom paremta, kur nežūna 109
Pas Dievą niekais, kelia jį iš kapų
Kad šventą tikybos įvykintų aktą.
Kilnioji dvasia, del kurios čia kalbu, 112
Sugrįžus į kaulus, pabuvus trumpokai,
Į Tą įtikėjo, kurs teikė jėgų.
Tikėdama juto ji akstiną tokį 115
Iš meilės širdy, jogei vėl mirdama,
Atsikvėpė šitoj linksmybių pastogėj.
Antroji malonę tokioj semdama 118
Gelmėj, kurioje nė vienam sutvėrimui
Tėkmė neįžiūrima esti pirma,
Visa savo išminčia tiesą gerbt ima; 121
Ir tuomet ją Dievas malonių takais
Vedžiodamas nuveda lig atpirkimo.
Ji įtiki tiesą ir bjauris visais 124
Pagonų niekais, o jų klaidos jai smirdi,
Ir klystančias bara nuo tuomet gentis.
Trys moters ją krikšto malone pagirdė, 127
(Prie dešinio rato matei jas visas),
Nors dar apie krikštą nieks niekur negirdi.
O amžių likime, įleistas laikąs 130
Šaknis taip giliai, jog pirmos ieškantieji
Tavosios versmės, jos visos nesuras.
Tad jūs, nesiskubinkit teist, mirtingieji, 133
Kai mes, vis regėdami Dievo veiksmus,
Nežinome, kiek ir kurie išrinktieji.
Ir toks nežinojimas mums malonus, 136
Nes mūsų gerovė su Dievo sutapo,
Ko nori Jisai, nor kiekvienas iš mūs".
Tai šitaip iš švento žavingojo snapo, 139
Kad aš praregėčia ligšiol neregys,
Gavau švelnutėlio ir gydančio kvapo.

Ir kaip giesmininką stygų skambesys
Pritardams palaiko jo balsą ir kelia,
Per ką ir giesmė jo glamoni ausis;
Taip aš, beklausydamas žodžių erelio,
Esu pastebėjęs ten žiburiu du;
Kai mirkčiojo dviejų blakstienų vokeliai,
Su žodžiais bangavo jų liepsnos kartu.

XXI GIESMĖ

Septintoji dausa — Saturno planetoje. Kontempliacinės dvasios.
Kilimas į septintąją dausą. Dangaus laiptai. Petras Damijonas. Dar apie Dievo lėmimą. Prelatų ydos.

Padėjau čia vėl savo žvilgsnį ant veido
Šviesuolės Vadovės su siela kartu,
Ir gaudyt kitokių minčių nesileidau.
Šypsotis nenor, bet: „Jei juokčiasi, tu“,
Man sako: „patirtum, kas teko Semelei
Patirti pavirstant krūva pelenų;
Nes mano skaistumas per visą šį kelią,
Belankant dausas, vis didėja, matai,
Kai Dievo malonė aukštyn vis mus kelia;
Ir jei nemalšinčia aš jos, bematai
Galingas švietimas tave išdžiovintų,
Lyg šaką ant medžio įtrenkę žaibai.
Mes esam pasiekę planetą septintą,
Kuri iš po Liūto liepsningos srities
Šviesa ir galybe suvienyta švinta.
Paleisk savo mintį pavymu akies,
Kuri tegul veidrodžiu tau patarnauja, —
Jame gi įdomūs vaizdai atsišvies.
Jei kas pagalvos, kokio skonio ragauja
Regėjimas mano Šventosios veiduos,
Kai nukreipiau sielą į rūpestį naują,
Tasai malonumą sau įsivaizduos,
Su kokiu klausau aš aukštybių vedėjos
Ir pirmą smagumą antruoju keičiuos.
Viduj to kristalo, kuris sukinėjas
Plačiausiai, vardu kaip ir Viešpats tasai,
Kurs blogį žmonių yr po kojų padėjęs,

Žiūriu, — štai geltoni, lyg aukso, laiptai,
Žėrį spinduliuos, ir įsmigę aukštybėj,
Jog mano akis nepasieks tiek aukštai.

Žemyn, matau, laipioja tokia daugybė
Šviesų tais laiptais, jog atrodė dangus
Čia viso žvaigždyno išskleidęs grožybę.

Kai varnos, kad rytą iš miego pabus,
Iš gimtojo įpročio kyla skraidyti
Ir stengias įšildyti saulėj sparnus:

Paskui, tos sau lekia į tolimą sritį,
Tos grįžta atgal, į vietas jų pačių,
O tos sukinėjas į ratą mažytį;

Taip čia man atrodė, lyg eina plačiu
Tvanu kibirkštėlių paplūdęs bangynas
Ir tvarkosi dailiai laiptuos kopėčių.

Kažkokia dvasia, kur arčiausia vaidinos,
Šviesiai sublizgėjo staiga, jog tariau:
„Tu šitaip man meilės parodai, vadinas".

Bet ta, kur kalbėt ar tylėti geriau
Visuomet nulemdavo, stovi be žado;
Be noro tad aš klausinėt nemaniau.

Čia ji mano geismą regėjime rado
Asmens, Kuriam regima viskas šviesiai,
Ir tarė: „Parodyk, kas širdį tau bado".

O aš jai: „Nesu užtarnavęs visai
Atsakymo tam, ko paklausiu, girdėti,
Bet tosios man duotas leidimas toksai,

Laimingoji siela, kurią yr apklėtę
Nežemiško džiaugsmo ūkai, įdomu,
Kas gretintis liepia prie manęs kalbėti,

Ir kodel, paaiškink, nėra čia linksmų
Dangaus sutartinių šventų ir maldingų,
Beskambančių tarp pirmesnių aukštumų".

„Klausa ir regėjimas tavo mirtingi",
Atsakė: „Ir čia deliai to nėr giesmės,
Del ko Beatričei šypsnių veide stinga.

Šiais laipsniais šventais iki pat pažemės
Esu nusileidęs pagarbinti tavęs
Žodžiu ir skraiste šiosios savo garbės.

Ne meilės gausa šios spartos esu gavęs:
Tokia ir didesnė liepsnoja aukštai,
Kaip pats iš švieselių regi priešais save,
Bet meilės dvasia, kuri daro mum tai,
Jog valios aukštosios tarnais pavadinti
Mes esame, leidžia man veikt, kaip matai".
Sakiau čia: „Man aišku jau, šventas žibinte,
Viena tiktai meilė šiuos rūmuos dausų
Su Dievo lėmimais gal būti vienmintė.
Bet vis delto aiškiai suvokęs nesu,
Del ko tiktai tave šiai pareigai vertą
Išrinko dangus iš šviesybių visų?
Ne viskas dar mano lig pabaigai tarta,
Šviesa tuoj pavirto centru spindulių
Ir sukosi, girnų įgijusi spartą,
Iš meilės apsiausto gi štai ką girdžiu:
„Dievybės šviesa ant manęs susivijus
Pro drapaną veržias, kurią aš dėviu;
O josios galybė, su mano susijus
Regėjimu, stato mane ant manęs,
Jog tosios galybės man matomos gijos.
Iš čia karštas džiaugsmas mane beguodžiąs;
Nes mano regėjimo turimą skaistį
Sutinka šviesumas, mane apsiaučiąs.
Tačiau net šviesa, kolabjausiai čia skaisti,—
Tasai serapinas, kurs Dievui arčiaus,
Tiesos rūpimos tau negali atskleisti;
Kadangi to klausimo tokio gilaus
Esmė amžinybės verpetuose glūdi,
Tad jos mirtingųjų akis nesugaus.
Kai vėl tam pasaulyje būsi pabudęs,
Paaiškink šią tiesą, kad nieks dovanai
Į šitokį tikslą nebūtų sujudęs.
Čia aiški mintis, bus aptemus tenai;
Suprask, jei dangiškiai betko nesuvokia,
Kaip gali suvokti pasaulio tarnai?"
Jo šitoki žodžiai ir mane pamokė
Prie klausimo savo negrįžti daugiau,
Tik spėjau paklausti, su kuo kalbu tokiu.

„Per vidų Italijos kalnas; čia jau
Beveik — tavo tėviškė; aidas perkūno
Viršukalny groja, sugaudęs žemiau.
Čia skyrium gubrikalnis Katrija tūno,
Jame pašvęsta vienuolyno grota,
Kur atnašos Dievui pateikiamos būna".
Taip trečiąsyk ėmė ugnelė šventa
Kalbėti ir tarė: „Tikėjimu gyvu
Aš Dievui atsidedu savo jėga;
Kad riebalus valgiui vartojau alyvų,
Lengvai iškentėjau šalčius ir karščius,
Gyvendams gyvenimą kontempliatyvų.
Ir duodavo dausai gausingus vaisius
Namai šie vienumo; dar griuvėsys senas,
Jog greitai jo silpnį pasaulis pajus.
Aš Petras vardu, pavardė Damijanas,
Ne tas atgailautojas Petras, namuos
Gyvenęs Madonnos krante Adrijano.
Jau aš neilgiausiai gyventi rengiuos,
Kaip štai ant galvos man kepurę uždėjo,
Kur žygiuos gramzdina kaskart blogesniuos.
O Petras su Paulium Šventu vaikštinėjo,
Nuplyšusiom kurpėm, nevalgę, liesi,
Ir mito maistu iš betkokio davėjo.
Ganytojai šiandien nė žingsnio vieni,
Tik su palydovais; tur tokią puikybę,
Jog uodegą togos jiems neša kiti.
Apsiaustai jų guli per arklį nukibę, —
Ir du tuomet gyvuliu dengia sykiu.
Kantrume tu mūsų, kantrume beribi!"
Sulig šia kalba pastebėjau ryškių
Liepsnelių daugiau; tais laiptais lipinėjo
Ir sukdamos augo grožiu ir blizgiu.
Aplink Damijoną, liepsnelės stovėjo;
Čia visos sušuko galingu balsu,
Kokio dar žmogus niekados negirdėjo;
Aš, užspengtas, žodžių supaisęs nesu.

XXII GIESMĖ

Septintoji dausa — Saturno planetoje. Kontempliacinės dvasios. Šv. Benediktas. Vienuolių pagedimas. Aštuntoji dausa — Žvaigždyne. Trijumfuojančios dvasios. Dvynukų ženklas. Žvilgsnis į planetas ir į žemę.

Nustebęs labai, į vadovę kreipiaus,
Kaip matome darantį vaiką mažytį,
Kai veržiasi ten, kur paguodos sau gaus.
O toji, kaip reik rūpestingai mamytei,
Kur puola prie baimės pagauto sūnaus
Ir stengiasi ašaras jam apstabdyti,
Man tarė: „Juk pats tu žinai, — čia dangus.
Žinai, koksai šventas šis dangiškas dvaras,
Ir kas tik čia veikia, yr doras, uolus,
Gali pats suprasti, ką būtų padaręs
Giedojimas dvasių ir mano šypsniai,
Kai šūksmas tiek baimės yra tau įvaręs;
Tas šūkis, supaisius jo reikšmę gražiai,
Ne veltui nuėjo, bet kerštą minėdams,
Kurį, dar prieš mirtį, matysi patsai.
Tiesiadaris kardas danguj nė skubėdams,
Nė delsdamas veikia: priklauso tačiau
Nuo to, kaip kas laukia: džiaugsmu, ar bijodams.
Bet žvelgki į tai, kas matyti daugiau;
Regėti aukštosios šviesuomenės gausi,
Tik jeigu pažvelgsi, kaip aš pasakiau.
Kaip buvo įsakius, žiūrėti kreipiausi
Ir šimtą ratelių išvydau; visi
Blizgėdami puošė viens kitą puikiausiai.
Stovėjau kaip tas, kurs užgniaužia savy
Smarkumą geismų ir paklausti privengia,
Nes trukdo jį siela perdaug nedrąsi.

Iš tarpo tų perlų, žiūriu, — artyn žengia
Puikiausias blizgiu ir didžiausias mąstu,
Ir mano geidimą patenkinti rengias.

Jis tarė: „Kaip aš, jei regėtum ir tu
Įkaitusią meilę žmonių šios planetos,
Minties nelaikytum ikšiol už dantų.

Tačiau, kad į laiką nuvyktum lig metos
Tau skirtos, aš tuoj atsakyti galiu
Į metmenis tavo minties nutylėtos.

To kalno, kuriam prie krantų nuošalių
Prilipo Cassino, viršūnę globojo
Minia neklusni, ant klaidingų kelių.

Aš pirmas buvau, kuris atnešiau Tojo
Čion vardą, kurs paruošė žemei tiesas;
O tos žmogaus sielą į dangų kilnoja.

Per gautas iš Dievo malones gausias,
Veikiau taip uoliai, jog aplinkos miesteliai
Paneigė bedievių didžiąsias ydas.

Štai šie švyturiai, kontempliacijos kelią
Žinoję, — tai vyrai, to karščio pilni,
Kuriuo noksta vaisiai ir želmenys želia.

Štai čia Romualdas, Makarjus arti;
Čia mano broliukai, draugai vienuolyno:
Tiek kojom, tiek širdžia jie buvo tvirti".

O aš jam: „Jausmai, kurie tave gaivina,
Kalboj su manim, su jūs norais gerais,
Man matomais, — pâžiba šito žvaigždyno —

Pripildė ir mane jausmais palankiais,
Kaip saulė radastą, kol visą galvelę,
Paveikus kiek reikiant, žydėti praskleis.

Prašyčia aš tavęs, šviesioji dvasele,
Suteikti malonę, jei vertas esu,
Išvysti nepridengtą tavo veidelį".

Jis tarė: „Brolau, aukštumoj debesų,
Aukščiausiame laipsnyje, bus išsisprendęs
Šis tavo ir mano troškims, ir visų;

Ten geismas bus tobulas, pilnas, subrendęs
Kiekvieno iš mūsų, ten jokios dalies
Nėr skyrium, tik viskas vienatvėje skendės;

Mat, nėr ten ribų, poliusinės ašies;
Mūs kopėčios siekia, kur spėjamos lubos,
Ir slepiasi kažkur nuo tavo akies.

Jas matė tenai patrijarchas Jokūbas,
Kai sapną sapnavo, lyg švaistės aukštai,
Tuose laiptuose, angelų krūvų krūvos.

Dabar jau atliko visiems tie laiptai;
Manoji šeima į juos nekelia kojų,
O regula jai — pergamento skutai.

O mūrai, kuriuos vyresnybė buvojo,
Pavirtę yra į plėšikų urvus,
Gobtuvai suplėkusius miltus nešioja.

O Dievo akivaizdoj naudžius plėšrus
Ne toks nusidėjėlis, koks yr mínykas,
Į turtą bažnyčios atkišęs pirštus.

Nes turtų (jie sergėt — Bažnyčios dalykas),
Vienintelis ponas — tai Dievo vargšai,
Ne giminės, arba labjau kas nevykęs.

Jau žmonės išlepę ir toki lepšiai,
Jog, ėmę ką veikti, pirmiau daug atšala,
Kaip gilių parodo maži ąžuolai.

Štai Petras pradėjęs yr be kapitalo,
Aš pasninku veikti imu ir malda,
Pranciškus — nužemindams save be galo.

Jei tu pažiūrėsi, kas buvo tada
Ir kur dabar įstaigos tos nudardėjo,
Matysi spalvas — iš baltos vis juoda.

Iš tikro Jordanas jei atbulas ėjo,
Ar marios pabėgo, mažiau nuostabu,
Kaip šitoms blogybėms sulaukt kas genėja".

Taip taręs, priskrido prie savo draugų;
Visi susitelkę, į krūvą sukibę,
Lyg viesulas kilo į aukštį kartu.

Čia Donna geroji parodė galybę:
Jos mirksniu esu aš patrauktas laiptais
Ir paskui dvasias pakyliu į beribę.

Kur įprasta vaikščioti kloniais kalnais
Dar šitokio šuolio nebuvo matyta,
Kaip čia padariau Jos man duotais sparnais.

Tikėki skaitytojau, vardan štai šito
Trijumfo, kurį vėl patirt ketinu
Per atgailą kietą ir ašarų lytų.

Tu piršto n'ištrauktum taip greit iš liepsnų,
Staiga ten įkišęs, kaip stoviu aplinkoj
Belydinčioj Tauro planetą Dvynų.

O žvaigždės žvaigždelės! Prie jūs susirinko
Galinga šviesa; mano genijus čia,
Toksai koks yra, savo pradžią aptinka.

Ir teka ir leidžias vis jūs ribose
Visokios galybės pasauly teikėjas,
Kai oro toskanų gavau šnervėse.

Paskui gi malonę ir garbę laimėjęs,
Įžengti į ratą, nešiojantį jus,
Šią sritį su jumis esu paveldėjęs.

Su siela maldinga kreipiuos į Dvynus:
Padėkite man tą galybę įgyti
Į sunkią kelionę, viliojančią mus.

„Esi tiek pasiekęs išganymo sritį",
Pradėjo Beatė: „jog pridera tau
Aštriai ir blaiviai lėlutes nustatyti.

Bet pradžioj, kol čia apsiprasi geriau,
Pažvelki žemyn ir žiūrėk, kiek po kojų
Pasaulių naujų tau atskleidus laikau,

Kad tu nusiteikęs, kiek širdžia valioji,
Patektum į dangiško džiaugsmo minias,
Kur linksmos po ratilą šitą lakioja".

Čia aš atidžiai apžiūrėjau visas
Septynias šalis, o ši mūs apvalainė
Man kėlė juokus, — toks jos vaizdas nekas.

Ir toks nusistatymas girti atseina,
Kurs žemės neaukština, rimtas visai
Vadinsis, nes ruošia sau aukštą buveinę.

Latonos dukrelė ten blizga šviesiai,
Neturi dėmių, kur tuomet abejonę
Man kėlė, ar skystis, ar tirštis tenai.

Manęs neapakino, Hiperijone,
Tavasis sūnus; aplink jįjį mačiau
Beriedinčią Mają taip pat ir Dijonę.

Ir Jovį, teikėją karščiau čia šalčiau, —
Čia tėvui, čia sūnui — regiu, ir aiškėja,
Jų atmainos vietų dausoj. Pagaliau

Septynios planetos prieš mane žibėjo:
Kaip didžios, kiek tolio viena nuo kitos,
Ir judesio spartis jų man paaiškėjo.

Aikštelę, kur verčiamės nuolat vaidais,
Kol aš sukinėjaus aplink su Dvyneliais,
Mačiau kaip ant delno su jurėms kalnais;

Paskui mano žvilgsnis į Skaisčiąją kelias.

XXIII GIESMĖ

Aštuntoji dausa — Žvaigždyne. Trijumfuojančios dvasios. Kristaus trijumfas ir Marijos vainikas.

Kaip paukštė miške, maloniam žalumyne,
Pritūpus prie lizdo brangiųjų vaikų,
Kol viską pasaulyje slepia nakvynė,
Iš noro greičiau pamatyti mažų
Ir lėkti paskui paieškoti jiems maisto,
Nes šitoksai vargas jai vargt nesunku,
Nemiega ramiai, tik pabunda ir švaistos,
Lūkčiodama saulės labjau ir labjau,
Ir viltim gyva, gal aušrinė jau kaista;
Taip mano Ponia atidžiai ne mažiau
Stovėjo sužiurus į aukštį erdvyno,
Kur saulė nepratus keliauti sparčiau.
Pamatęs, kad ją stebesys prirakino,
Atrodžiau lyg geismo pagautas žmogus,
Nurimęs, kai viltis nauja jį gaivina.
Iš tikro laikotarpis buvo staigus
Tarp vilties gaivintos ir jos įvykimo:
Šviesesnis tolydžio mat rodės dangus.
Čia man Beatričė: „Štai rodytis ima
Rinktinė iš Kristaus trijumfo eilia,
Vaisinga per šitų planetų ėjimą.
Atrodė jos veidas — liepsnoj žarija,
O akys jos buvo džiaugsmu taip sužibę,
Jog to negaliu apsakyti, deja.
Tarytum kad pilnaties vaiskioj šviesybėj
Ims Trivija juoktis tarp nimfų skaisčių,
Dabinančių visą padangę beribę,

Išvydau viršum be skaičiaus kibirkščių
Saulelę, kur leidžia visoms joms žibėti,
Kaip elgias mūsiškė tarp mūsų žvaigždžių;
Pro gyvo giedrumo pramatomą skėtį
Aiškėjo Būtybė ir mano akis
Taip veikė, jog aš negalėjau žiūrėti.
Beate, vadove, tu mano viltis!
Ši tarė: „Kuo tavo regėjims užklotas,
Yra tai Jėga, kurios nieks ne'tlaikys.
Čia toji Galybė ir čia tasai Protas,
Atdaręs iš žemės į dangų vartus,
Pasaulyje lauktas, seniai jam aukotas".
Kaip žaibas, kad laiko jį oras tvankus,
Ištrūksta praplėšęs tą tvanką ir krinta
Žemyn, prieš gamtos pasielgdams dėsnius;
Taip išmintį savo, danguj privaišintą,
Nors gaudau, bet veltui; — paaugo labjau, —
Ir kas ji, — nė aš, nė betkas neatmintų.
„Pramerki akis ir matyk, kuo virtau;
Esi paregėjęs čia tokių dalykų,
Jog mano šypsniai nekenksmingi jau tau".
Atrodžiau, kaip žmogus, kam sapnas išnyko
Galvoj, ir, nežiūrint visų pastangų,
Jo niekaip susekt mintyse nepavyko,
Kada paklausiau tų žodelių vertų
Ir taip maloningų, jog tenka įtraukti
Į amžiną knygą laikų praeitų.
Jei giesmę tos lūpos padėtų man traukti,
Kuriom Polihimnė ir seserys jos
Yr leidę midučio srove saldžiai plaukti,
Dalies tūkstantinės negaučia tiesos,
Kai šventą šypsnelį aš piešti galvoju
Ir žavų paveikslą skaisčiu degančios;
Ir todel, norėdams nupasakot Rojų,
Poemoje šuolį daryti turiu,
Lyg griovį keleivis atradęs po kojų.
Bet kas sunkmenų nepamiršta, kurių
Ant paprasto žmogaus toks darbas užkrauna,
Tas man dovanos, jei stapčiodams kuriu.

Keliai, kuriais mano šis laivas keliauna,
Neramūs: jų vengs eldija betkuri,
Jie gąsdina laivo laikytoją jauną.

„Del ko tokia meile į mane žiūri,
O nežiūri sodo, kur žydi tarp lapų
Žiedai, skaisčios Kristaus šviesos sūkury?

Čia rožė pražydus, kurioj žmogum tapo
Palaimintas Žodis; lelijos antai: —
Į dangų vilioja skoniu savo kvapo".

Taip man Beatričė, o aš, jos šventai
Klausąs patarimų, iš naujo turėjau
Akis priešais giedrį statyti griežtai

Kaip spinduliui saulės, kurs tyras atėjo
Pro debesio plyšį, nušviesti lankas
Pavyko, o šiaip jos pavėsy stovėjo,

Taip štai pamačiau blizgesių daugybes,
Kai krito žemyn kibirkštėlėm ugninėm,
Nors spindulio pradžią — kas gi suras.

Kilnioji Galybe, švieseles įkurdinus,
Aukštyn pakilai man suteikti jėgos
Ne'pakti bežiūrint į tavo erdvynus.

Girdėdamas vardą radastos gražios,
Kurią aš maldauju kas vakarą rytą,
Suskatęs žvalgaus didesnės dar šviesos.

Kada akyse man abiejose švito
Savybės ir puikis skaisčiosios žvaigždės,
Bevaldančios tąjį pasaulį ir šitą,

Kaip štai nusileido liepsna iš erdvės,
Ir apvalų savim sudarius vainiką,
Apsupo ir sukos pavymu gėles.

Giedojo. Bet balsas garsaus dainininko,
Kurs glosto mūs klausą dainavimu tyru,
Atrodys, kad griausmas bene tik ištiko,

Išgirdusiam siaudžiant šią dangišką lyrą,
Aplinkui žydrynę skaisčiuos debesuos,
Kur teikia ji savo mėlsvumo efyrui.

„Aš meilė esmi angelų, aš sukuos
Džiaugsmu, kuris įsčioje kilo skaisčiausioj,
Globojusioj Viltį mums amžių laikuos.

Ir suksiuosi, Donna, giedojęs neliausiu,
Kol Sūnų tu seksi ir teiksi erdvijai,
Jon žengus, garbės ir šviesybės gausiausiai".

Tie žodžiai skambėjo, su giesme susiję,
Suktinyje angelo, choras kitų
Švieselių, pritardamas siaudė: „Marija".

Karališkas âpsiaustas sferų visų,
Kurias Šventos Dvasios dvelkimas gaivina
Ir turi iš Dievo daugiau spindulių,

Turėjo pasienį virš mūs vidujinį
Toli, kažin kur, jog iš čia, kur esu,
Nagaučia aš jo įžiūrėt per žvaigždyną.

Ir buvo dar mano akim peršviesu
Tuojau vainikuotą šviesybę pavyti,
Kai kilo link savo sūnelio dausų.

Kaip kūdikis, tiesdamas mamai rankytę,
Ramiai ir lig valiai prižindęs krūtų,
Parodo, kaip miela brangioji mamytė,

Taip tiesės aukštyn kiekviena tų šventų
Liepsnelių ir rodė, kokių jos turėjo
Marijai jausmų, — bent taip aš suprantu.

Ir mano akivaizdoj tokios stovėjo,
„*Dangaus Karaliene*" pragydę saldžiai,
Jog aidas ausy man išdilt negalėjo.

Laimingas artojas, prikūlęs apsčiai
Klojimuos grūdų ir pripylęs jų klėtį,
Mokėjęs sėt sėklą ir dirvą ruošt jai.

Čia laimė ir džiaugsmas, čia turtai sudėti
Metu Babilono sunkios ištremties,
Kur aukso privaloma atsižadėti.

Čia džiūgauja prieglobsty Kristaus paties
Ir Motinos Jojo Skaisčiausios Marijos
Su tuntu Senos ir Naujos Sutarties

Laikytojas raktų dangaus karalijos.

XXIV GIESMĖ

Aštuntoji dausa — Žvaigždyne. Trijumfuojančios dvasios. Šv. Petras kvočia Dantę iš tikybos.

„Brolija, dangaus Avinėlio kviesta
Į didžiąją puotą, kurioj jis vaišina,
Kad norams netektų badaut niekada;
Jei leidžiamas Dievo jis pasimaitina
Nuo stalo nukrintančiais jūs trupiniais,
Nors dar giltinė jo čion neatvadino,
Jūs susidomėkit žmogaus šio geismais;
Rasos jam pateikit; juk geriate lietus
Malonės, kurios jisai geidė ir geis“.
Taip, Donna pasakė, o dvasios, planetos —
Sakytumei — juda ant savo ašies
Ir šviesdamos sukas ratu, lyg kometos.
Kaip laikrodis stebina del sudėties
Ratelių: tolesnis vis tvaksi ir sukas,
O stovi rods tas, kurs arčiau prie akies,
Taip ėjo šių dvasių suktinis ratukas
Nelygiai del gautos nelygios spartos:
Kas greitai judėjo, o kas vos tik sukos.
Bet iš pastebėtų gražiausios vienos
Tiek daug ir galingos šviesos mes pamatėm,
Jog ten jau nebuvo taip aiškios kitos.
Ji triskart riedėjo aplinkui Beatę
Ir suokė balsu angelų tiek švelniu,
Jog mano fantazijai punktą pastatė.
Kai plunksna neklauso, išreikšt negaliu:
Tiek protas, tiek posakiai mūs išlankstyti
N'įveikia girdėtos giesmės atspalvių.

„O seser šventoji! maldingai prašyti
Tu moki, per tavo jausmus atvykstu,
Turėjęs palikti tą gražiąją sritį".

Sustojus paskui toj liepsnelė šventu
Kvėpavimu Donnai atsako, ko klausė,
Kaip mano pirmiau pažymėta raštu.

„O dìdvyri!" tarė ji: „lìepsna šviesiausia,
Kur Viešpats paliko ant žemės raktus,
Įteikdamas juosius prieš kildams į dausą!

Paklausk jį, ar moka tikybos didžius
Ir šiaip betkuriuos dalykus, kur padėjo
Pačiam tau ant jūros bandyti žingsnius.

Jo meilė, tikėjimas, viltis, aš spėju,
Tau ne paslaptis, nes tenai įžiūrì,
Kur viskas vaizde atvaizduota Kūrėjo.

Bet vartai visiems šios pilies atviri,
Kas gina tikybą, ir todel ją girti,
Kalbėt apie ją šiam pavesti turi".

Kaip koks bakalauras, norįs atsispirti
Mokintojo klausimams, ruošia jėgas
Atsąkymui, bet ne problemoms ištirti;

Taip tikrinau aš savo mokslo žinias,
Kol jiji kalbėjo, kad būtų jos tikę
Kvotimui, nes kvos ne betkuo, ne betkas.

Jis tarė: „Gerasis krikščioni, sakyki,
Tikėjimas — kas jis?" Pakelta kakta
Į šalį kreipiaus, iš kur garsas atvyko;

Ir į Beatričę kreipiausi; ir ta
Tuojau man pareiškė akim, kad neginta
Širdis atitvenkt ir paleisti banga.

„Malonė, nedraudžianti man išpažinti",
Pradėjau: „Vyriausiajam vadui karių,
Įmanomai leis man išreikšt savo mintį",

Ir aiškinaus: „Tėve, kaip raštuos turiu
To brolio rašyta, kurs Romon atvyko
Su tavim užkelt ją ant laimės vėžių,

Tikyba, — esmė laukiamųjų dalykų,
Įrodymas neregimųjų daiktų;"
Ir šita jam, rodos, apybraiža tiko,

Nes tarė man: „Tiesą sakai, jei tik tu
Supaisai gerai, kam jį Paulius vadino
Esme ir įrodymu, — argumentu.“

Aš tuoj jam: „Daiktai slėpiningi, mes žinom,
Kad matomi šičia gryna akimi,
Ant žemės juos ūkana tokia slopina,

Jog ten jie gal reikštis tiktai tikimi,
Kai viltis tikėjimui paramą teikia;
Tad jis bus esmė, kaip pasakęs esmi.

Tikėjimą turint galvoti tik reikia,
Kitais nesivaržant nėjokiais dėsniais;
Tad jis argumentas, sakyčia, kaip reikiant.

Girdžiu vėl: „Jei mokslas tikybos tokiais
Ateitų keliais į pasaulį, turėtų
Pasaulis kratytis suktais daktarais“.

Daug meilės jutau jo kalboj ir pridėtoj
Kvotimo žymėj: „Tyrime skiedinys
Ir svoris man liepia pagirti monetą.“

Bet tu, ar gali pasigirt ją turįs?“
„Taip, šviesią turiu,“ atsakiau: „apvalainą,
O skiedinio vertės paneigt nieks nedrįs“.

Paskui iš to blizgančio švyturio eina
Šie žodžiai: „Gerai, akmenėlis brangus,
Visokiai dorybei parodydams kainą,

Kaip tau atiteko?“ Čia aš: „Tie lietūs
Kur, Dvasios Šventosios išpilti, gaivina
Įstatymų — Seno ir Naujo — lakštus,

Man toks silogizmas, mane taip ramina,
Jog šiaip argumentas neturi jėgos
Ir mano prote įtakos nevaidina“.

Ir vėl aš girdžiu: „Del senos ir naujos
Tradicijos, veikiančios tavo paguodai,
Ką tarsi? Ar tau ji iš Dievo burnos?“

O aš vėl: „Įrodymų tiesai man duoda
Stebuklai, kuriems nė priekalų gamta
Netaisė, nė fabrikas nekaitė puodų“.

Paklaustas: „Iš kur gi žinia toj gauta,
Kad būtų stebūklų? Juk šita teisybė
Žodžiu, kurs įrodyti reik, paremta.

„Jei žmonės priėmę yra krikščionybę,“
Tariau: „be stebuklų, tad įvykis tas
Nustelbia visokių stebuklų galybę;
Patsai tu, pavargėlis alkdams, dirvas
Gražiai vynuogynui išdirbai, apsėjai;
Ir ugdė kekes, dar — piktąsias žoles.“
Paskui dangaus dvaro šventieji siaudėjai
„Te Deum laudamus“ pragydo skardžiai
Melodija, kokią tuos rūmuos turėjo.
Mokintojas kvošdamas kėlė ramiai
Mane nuo šakos ant šakos, kol palipti
Prie galo gavau lig viršūnei pačiai,
Ir tarė: „Malonė, kur teikės prilipti
Prie tavo minčių, tau patvarkė žodžius
Ligšiol duodama vis jiem tiesiąją kryptį.
Tad pagiriu teiginius tavo visus.
Bet džiaugčiasi, punktus skyrium sužinojęs,
Kuriuos tu tiki, kuo tikėjims tikslus“.
„O tėve šventasis ir dvasia šio rojaus!
Juk pats taip regi ir regėdams tiki,
Jog jauno į karstą tu pralenkei kojas“,
Sakiau: „tu norėtum išgirsti, koki
Į mano tikėjimą žodžiai įėjo
Ir kuo jo dėsniai yra tau pagrįsti;
Tikiu aš vienintėlį Dievą Kūrėją,
Tą amžiną, tvirtą, kurs tvarko dausas
Per meilę ir geismą danguj Jo gerbėjų.
Ne fizika, ne metefizika šias
Tiesas man įsakė tikėt; ąš neklystu
Del to, kad gyvai turiu patiektas jas
Per Moizę, per pranašus, šventą psalmistą,
O per Evangeliją skelbėt ir jūs
Iš Dvasios palaimos dangaus karalystę.
Tris amžinus Asmenis skyrium visus
Tikiu, ir kartu, jog tiek vieno, tiek trijų
Su *est* arba *sunt* tarinys bus tikslus,
Kaip dieviški Asmens Trejybėj susijo,
Tą paslaptį gilią įspaustą protan
Mes per Evangeliją esam įgiję.

Ji pagrindas, ji kibirkštis, kur po tam
Kaskart didesnėms liepsnomis švisti ima
Ir šviečia, lyg žvaigždės padangėj, ir man“

Kaip ponas, klausydams smagaus pranešimo,
Į glėbį paėmęs skelbėją karštai
Dėkoja, kai tas jau pasakęs nurimo,

Taip lygiai mane čia apsupo tasai
Apaštalas trisyk, palaimą giedodams,
Kai tik pasakiau, ko paklausė jisai;

Matyt, įtikau savo credo bylodams.

XXV GIESMĖ

Aštuntoji dausa — Žvaigždyne. Trijumfuojančios dvasios. Pasikalbėjimas su šv. Jokūbu apie viltį. Šventas Jonas Evangelistas.

Jei kuomet pavyks man per šventą poemą,
Gamintą iš žemės-dausų žaliavos,
Džiovinusią mane, kol įveikiau temą,
Nuversti kliūtis prie avidės gražios,
Kur aš, lyg ėrelis, užpult kitus lėtas,
Vilkams tačiau griežtas, jei pjovės del jos,
Kitokiu garsu parkeliausiu poetas,
Kitokiu rūbu, ir, kur krikštą gavau,
Vainikas garbės ant galvos bus uždėtas;
Tikėjimo lobį tenai įgijau;
Juo Viešpačiui tinkam; galvoj jį turėjo
Švents Petras, apsupdams mane čia paskiau.
Bet viens žiburėlis link mūs sujudėjo
Palikęs eiles, iš kurių šviesumų
Pirmasis vikarijus Kristaus išėjo.
O mano Ponia su didžiausiu džiaugsmu
Man tarė: „Stebėki, stebėki tu poną,
Galicjon viliojantį daug svetimų".
Lyg kuomet balandis atskrenda prie šono
Balandės, — jie džiaugiasi, skraido kartu,
Burkuodami laiką praleidžia malonų;
Taip čia kunigaikščiai apaštalai du,
Matau, pasitinka viens kitą garbingą
Ir gėrisi dangiško stalo maistu.
Paskui, pasisveikinę, stoja ugningi
Prieš mane, ir vienas ir antras tylus;
Ant mano gi veido šviesybės pristinga.

Šypsodamos tarė Beatė: „Kilnus
Žibinte, nušvietęs pasauliui didybę
Šaltinių, gaivinančių mūsų namus,
Liepk vilčiai skambėti šių rūmų aukštybėj;
Juk šitą dorybę vaizduoji kalnuos,
Kai Jėzus ten buvo trims aiškiai sužibęs.
„Kelk galvą ir būsi drąsesnis, tikiuos;
Kas eina čionai iš ano labirinto,
Tas turi pribręsti šiuose spinduliuos".
Tokia man paguoda iš antro žibinto
Atėjo; pakėliau į kalnus akis,
Bet pradžioje buvo šviesa prislopinta.
„Kai jau mūs Valdovo malone galįs
Naudotis ir viską regėti prieš mirtį,
Ką turi slaptoj kunigaikščiai ir Jis,
Kad, tiesą šiuos rūmuose gavęs ištirti,
Tu viltį, kur meile pagauna visus,
Galėtum savy ir žemėnuos paspirti,
Tark, kas ji toj viltis? kaip puošia protus?
Sakyki, iš kur pas tave ji atėjo?"
Vėl tarė antroji šviesa tuos garsus.
O mano Geroji, kur plunksnas įdėjo
Į mano sparnus taip skraidyti aukštai,
Kol aš prasižiojau, pati jau kalbėjo:
„Kaip spindinčiuos raštuos mūs saulės skaitai,
Bažnyčioj kariaujančioj nėr per jį kito
Sūnaus, kuris vilčia taip kliautųs karštai.
Štai kodel jam leista palikti Egiptą
Ir vykt į Jeruzalės aukštus kraštus,
Nors kario dar pareigas eit įsakyta.
Į klausimo gauto du punktus kitus,
Kurie ne jo mokslą, bet tave palyti,
Kad skelbtų, kiek Vilties tau vardas brangus,
Aš pavedu jam, — gal lengvai atsakyti
Patsai, nepakildams puikybėn, tikįs,
Kad Dievo malonė jo sakinius lydi".
Kaip noroms atsako drąsus mokinys
Mokintojo klausiamas, ką jį mokino,
Su vilčia, kad pažymį gerą įgis,

„Mes viltim“, tariau atsakydams: „vadinam
Garbės būtinosios laukimą, — garbės,
Kurią mūsų nuopelnais Dievas augina.
Aš gaunu del daugio žvaigždžių įtekmės
Tą šviesą, bet pirmas širdin ją įpylė
Kūrėjas Aukščiausiojo Vado giesmės,
Kur girdim: „Jūs viltį turėkite gilią
Visi, kas Jo žinote vardą“, Kursai
Tiems aiškus, kur mano tikyba sušilę.
Įbėgo man sielon viltingi lašai
Dar tavo raštu, jais stiprus pasidaręs
Teikiau to stiprumo žmonijai visai“.
Kol aiškinaus taip, šitas gyvas pazaras
Švitėjo blizgiu viduje kažkokiu
Taip tankiai ir greit, lyg žaibuojant kad daros.
Čia garsas ateina: „Aš meile dvelkiu
Dorybėn, kur leido lig palmės iškilti
Ir trauktis iš lauko garbingu kariu;
Dorybė toj verčia mane vėl prabilti
Į tave, jos tarną; išgirst malonu,
Ką žada dorybė, vadinama viltim“.
Čia aš jam: „Tarp raštų naujų ir senų
Jos tikslas užbrėžtas; — ir tai man iš dvasių,
Įtinkančių Dievui, gerai numanu.
Izajas pasakė: kiekvieną jų rasim
Jų žemėje dviem aptaisytą švarkais;
O žemė — miela jų gyvybė, suprasim.
Gi tavo broliukas, rėžiais smulkesniais
Vaizduodamas minią baltų apsiaustų,
Paveikslą nupiešia tikriausiais dažais“
Esu taip atsakęs į tai, kas paklausta,
Iš viršaus gi S p e r e n t i n t e išgirstu,
Ir chorai švieselių tuoj pradeda gausti.
Čia švyst švyturėlis iš šių žiburių
Taip skaisčiai, jog jeigu Vėžys taip blizgėtų
Netemtų viens mėnuo šaltuoju metu.
Lyg tartum gražuolė vestuvėse šoka
Linksmai ir judriai pagerbimui jaunos,
Bet ne pasirodyt svečiams, ką ji moka.

Taip ėjo šviesa iš dausų aukštumos
Prie dvejeto dvasių, kur sukos į ratą,
Kaip dera jom suktis iš meilės karštos.

Giedojo pagaudamos girdimą natą;
O Donna, lyg nuotaka, stovi kukli
Ir reginį seka, šiaip nieko nemato.

„Štai tas, kuris mūs Pelikano glėby
Gulėjo, ir buvo kadais nusileidę
Iš kryžiaus įsakymai jam dideli."

Taip tarė Ponia, nenukreipusi veido
Dabar kaip pirmiau nuo tos skaisčios šviesos,
Ir klausė, kai šitoji posakiais aidi.

Kaip žiūrint į saulę mums be paliovos
Atrodo, kad ėmė ji temti truputį,
Mat akys nepakelia daugel giedros,

Taip mano blakstienai čia buvo užgriūti;
Bet tarė šviesa: „Ko žiūri taip į mus
Ir ieškai dalyko, neleisto čia būti?

Ant žemės yr žemė — mūs kūnas, ir bus
Jis toks su kitais ligi mūsų skaitlinių
Dienų, kurioms žino Kūrėjas skaičius.

Dvi šviesos tiktai į šią laimės būstinę
Įlipo su žemišku savo švarku, —
Parneški sugrįžęs saviesiems tą žinią".

Sulig šitais žodžiais, kas sukos ratu
Sustojo, taip pat ir švelnutis siaudimas,
Kurs ėjo iš trijų šventųjų kartu,

Lyg laivo, kad silpsta pirmesnis ėjimas
Pailsus irklams arba bijant uolos,
Kai tik pasireikš kapitono švilpimas.

O, kaip nejauku, lyg netekus galvos,
Kada vėl norėdams matyt Beatričę,
Žiūriu, kad šalia jau nebesama jos,

Nors aš buvau čia ir jinai buvo šičia.

XXVI GIESMĖ

Aštuntoji dausa — Žvaigždyne. Trijumfuojančios dvasios. Kvotimas iš meilės. Adomas ir pirmoji nuodėmė. Pirmasis laikas. Pirmoji kalba. Pirmoji gyvenimo vieta.

Kol dūsauju sunkiai netekęs akių,
Iš blizgančio žaibo, kurs jas užgesino,
Lyg kažin kas švagžda; aš ausį teikiu
Ir gaunu išgirsti: „Kol atsigaivina
Tau matymas, prarastas mano žaibuos,
Naudingai kalbėtis jo vietoj mėginam.
Dar, meldžiamas, man pasakyki, kuriuos
Kraštuos tavo sielos jausmai susivijo;
Šviesa gi atgijus tave vėl paguos.
Nes Donna, vadovė šioje karalijoj,
Tur savo žvilgsniuos tokios pat jėgos,
Kokios pasireiškė veiksme Ananijo."
Tariau: „Ar anksti, ar vėlai, ji žinos,
Kada atitvenkti regėjimo srovę,
Pro kur gavau Ją ir krūtinėj kaitros.
Šią dangišką sritį apsupus Gerovė,
Bus Alfa-Omega tų raštų šventų,
Kur Meilė visaip man nurodyta stovi".
Čia balsas, kuriuo aš pirmiau atkuntu
Iš baimės, pagavusios mane, kalbėtis
Vėl ragina mane su savim kartu,
Ir sako: „Tankesnį paimki sau rėtį
Praleisti mintims. Pasakyki man, kas
Šį taikinį liepė tau įsižiūrėti?"
O aš: „Per filòsofų mokslo knygas
Ir autoritetą, kuris iš čia krinta,
Tos Meilės žymė man prote atsiras.

Nes Gėris, kaip Gėris vertingas pažintas,
Sujudina meilę ir plečia tiek ją,
Kiek gero jis turi savy pagaminto.

Tad linkui Asmens, taip didingo esmė,
Jog visa, kas skyrium gyvuoja be Jojo,
Bus žybsnis menkutis Jo pat šviesume,

Daugiau, negu šiaip, turi just mylinčiojoj
Širdy pakraipos, kas tik šitos tiesos
Pradais pasirėmęs, teisingai galvoja.

Ir šioji tiesa ligi mano galvos
Per tojo filosofo mokslą atėjo,
Kurs sako, kad meilė aukščiau visumos;

Tą pat išgirdau ir iš tikro skelbėjo,
Kai, Moizei paklausus, pasakė jisai:
‚Regėsi mane garbėje, kaip norėjai'.

Ateina ji man, toj' tiesa, kai patsai
Tą Paslaptį aukštą paskelbti turėdams,
Tu viens tarp kitų pakyli taip aukštai".

Čia aš išgirstu: „Savo proto žiūrėdams
Ir gerbdams autoritą pagrįstą juo,
Teik Viešpačiui meilės tikros, kiek galėdams.

Bet pasisakyk, jei esi dar betkuo
Į Dievą betraukiamas, koks susidaro
Tavy tos aukštybinės meilės vaidmuo?"

Šventoji intencija dangiško Aro
Man buvo įmanoma; aš pamačiau,
Prie ko pasisakymais mane jis varo.

„Visi akstinai tie", aš jam atsakiau:
„Kur lenkia prie Dievo kiekvieną būtybę,
Ir mane pastūmė prie Jojo arčiau.

Pasaulio esmė, paties mano esybė,
Ir Jojo mirtis, (per ją gyvas esu)
Ir visa, kuo žmonės su viltim sukibę,

Ir pats pažinimas minėtų tiesų,
Iš tikro purvyno jausmų mane kėlė
Į gražią pastogę, kur blaiva, šviesu.

Kiekvieną žolelę, bežydinčią gėlę,
Kur amžinas Sodininks ugdo, myliu
Aš tiek, kiek jo gero jose yr prižėlę".

Atsakęs tai, aš nutylu ir tyliu;
Padangėse suskamba „Šventas galybių“ —
Ir pritaria Donna žaviu balseliu.

Kai žmogus pabunda staiga, jei sužibę
Šviesos spinduliai jo paliečia akis
Ir visą sujaudina nervų gyvybę,

Pabudęs nekenčia, ką tik pamatys,
Nes veikia jį šitas regėjimo vylius,
Kol susipratimas vėl jį sutvarkys.

Taip mano akis, tais rūkais apsipylus,
Dabar apsivalo Beatės žvilgsniu,
Kuriam — tiek mylia, tiek nematomos mylios.

Čia aš jau pražiuręs geriau ilgainiui,
Bet baisiai nustebęs paklausiu, kas šičia
Ketvirtas sužibo mums iš nežinių.

„Šiame blizgesy“, sako man Beatričė:
„Pagerbia Kūrėją pirmoji dvasia,
Pirmoji iš Jojo kūrybinės įsčios.

Kaip medžio šakelė audros bangose
Nulinksta į šalį ir blaškos pavėjui,
Bet sultimis savo vėl tampa tiesia,

Nustebęs ir aš palinkau, kol kalbėjo
Naujoji dvasia; bet atsitaisiau,
Nes siela geismu pakalbėti plendėjo.

„O tu, kurį Dievas sutvėrė“, tariau:
„Iš karto nunokusiu obuoliu! Tėve seniausias,
Tau moterys — dukters ir marčios paskiau;

Į klausymą mano suteik maloniausias,
Atsakymą; noroms klausysiu, žinai
Gi klausymą mano pirmiau, negu klauseis“.

Nekartą vabzdys, jei užklotas jisai,
Nerimdamas juda, ir dangtį kilnoja,
O nerimą rodo laiką jį vokai;

Taip lygiai vėlė nerimavo pirmoji,
Judėdama priedangoj savo ugnies
Ir rodė, kaip man ji patikti galvoja.

Ir dvelkė: „Nors dar negirdžiu iš paties,
Ko nori, geriau už tave jau įspėju,
Koks klausymas guli ant tavo širdies.

Seniai jau tą mintį tavy įžiūrėjau
Tam veidrody, rodančiam aiškiai kitus,
Bet pats Jis kituos stikluose neaiškėja.

Tu nori žinoti, kaip ilgus metus
Džiaugiuosi aukštybėj, kur vedė vadovė
Tave per tuos ilgus į aukštį laiptus,

Kaip greitai žavėjęs akis man paliovė
Tas sodas, už ką Dievo rūstis toksai,
Ir kokia kalba aš kalbėjau senovėj.

Ne todel, sūnau, kad pirštus perdrąsiai
Link vaisiaus keliu, Dievas lauk mane meta,
Bet kad įspėjimą Jo neigiu visai.

Per keturis tūkstančius tris šimtus metų
Ir dvejetą laukiau tamsoj, iš kurios
Ši Donna Virgilį išvesti suskato.

Žiūrėdamas saulės kasmetės raidos,
Devynis šimtus ją sugrįžtant regėjau
Ir trisdešimts kartų ant žemės anos.

Kalba, kokia mudu su žmona kalbėjom,
Jau mirus pirmiau, kol Nembroto gentis
Statybą beprotišką buvo pradėję.

Nes darbas, kur žmogaus pradėjo mintis,
Per įtekmę, veikiančią jįjį planetų,
Vargu kuomet nekeistas išsilaikys.

Žmogaus prigimtis liepia jam, kad kalbėtų,
Bet taip ar kitaip, nesvarbu čia taipjau, —
Priklauso nuo noro žmonių ir nuo vietų.

Kol dar į gelmes pragarų nulipau,
Vadindavo El žmonija Visagalį,
Tą džiaugsmą, kuriuo aš apsisupau.

Paskui gi vėl Dievą vadindavo Eli,
Žmonių papročiai, mat, kaip lapai šakų:
Suaugę žaliuoja, pagelsta nušalę.

Ant kalno, kurs kyšo aukščiaus iš bangų,
Būnu valandoj aš paleistas pirmojoj
Nekaltas ir kaltėj — šešias, tuo laiku,

Kai saulė į naują vėl kvadrą įstoja.

XXVII GIESMĖ

Aštuntoji dausa — Žvaigždyne. Trijumfuojančios dvasios. Šv. Petro pamokslas Popiežiams. Dangaus skausmas. Pakilimas į aukštesnę dausą.
Devintoji dausa — kristalinis dangus. Angelų hierarchija. Pirmoji judesio prigimtis. Dangaus grožis ir žemės nešvarumas.

„Ir Tėvui ir Sūnui ir Dvasiai Švenčiausiai
Garbė tebūnie“ užgiedojo dausa
Taip dailiai, jog miela saldu buvo ausiai.
Ir rodėsi man, kad prieš mane visa
Aplinka šypsojosi, juokės ir veikė
Žavingai mane ausyse, akyse.
O džiaugsme! Linksmybe, kurios neįveikia
Liežuvis aptarti! O vieta taikos!
O turte, kurio pageidaut nebereikia!
Čia keturios liepsnos ar nesuliepsnos
Tiesiog man, o toji, kur prieky žėrėjo,
Artėdama rodė daugiausia šviesos;
Ir taip spalvoje pagaliau pakitėjo,
Kaip Jovis pakistų, jei Marsas ir jis
Būt‘ paukščiai, ir plunksnas viens kito dėvėję.
Apvaizda, tvarkydama pareigomis
Dausoj dangiškius, čia patvarkė šventuosius,
Įsakius nutilt visomis šalimis;
Tik štai išgirstu: „Jei blizgėdams keičiuosi,
Tu nesistebėk, — kol su tavim kalbuos,
Matysi pakeitusius spalvą ir juosius.
Tasai, kurs naudojasi mano namuos,
Ten mano namuos, tuos namuos, kurie stovi
Be pono, kai matome dieviškai juos,

Pavertęs yra mano kapo ramovę
Į dvokiančią balą kraujų ir purvų;
Ten kipšui ramu, kur iš čia išsibrovė".

Regiu tad padangėje tokių spalvų,
Kokios esti piešiamos vakarą - rytą
Saulelės ant debesio vaiskių kaurų.

Kaip moteris jaučias tvirta, jeigu kitą
Suklydusią girdi, išgirdus tačiau
Ji krūptelia baime ir gėda, pakito

Taip pat Beatričė iš veido tuojau;
Toksai užtemimas dangaus pasidarė
Bemirštant karalių Karaliui, manau.

Paskui iš palengvo į mane jis tarė,
Bet balsas pakitęs daugiau, kaip prieš tai
Pakitusi išvaizda, įspūdį darė:

„Juk Kristaus Žadėtinę ugdė kraujai
Ir mano ir popiežių Lino bei Kleto
Ne tam, kad kitiems augtų aukso kalnai,

Bet amžiną laimę turėt šioj planetoj
Ir Sikstas ir Urbons, Kalikstas ir Pijus
Įgyja tiktai po kančių iškentėtų.

Ne, aš anaiptol nemaniau krikščionijos,
Kaip ainiai, krykdyt, kad dalis dešinioj'
Dalis gi kairioj' būtų atsidalijus.

Nė raktų, kurie buvo mano žinioj
Įsiūt nemaniau aš į vėliavos vytį,
Kad, kaujant krikščionis, pleventų minioj;

Nė savo paveikslo atspausto matyti
Pirktų privilegijų raštuos žemuos, —
Del jų turiu rausti dažnai ir kratytis.

Matydams vilkus plėšrūnus aš droviuos,
Kai rūbais ganytojų ganytojauja,
Ir klausiu, ar Dievas ilgai pakęs juos.

Kahorso sūnus ir Gaskonas mūs kraują
Jau tariasi gerti; o kokia švari
Pradžia, — pabaigoj taip labai negalauja.

Manyčia, Aukšotji Apvaizda, kuri
Jau davė pasauliui Ryme Scipijoną,
Tuoj gelbės, kas skęsta tame sūkury.

Sūnau, kai pargrįši ten į ašarų šoną,
Ką čia išgirdai, nelaikyk už dantų,
Bet skelbk, kaip čia skelbiau, nors kam ne į skonį".

Lyg kuomet vyniojasi snaigių šaltų
Žemyn garbiniai, kai Ožys jau įdūrė
Į saulę padangėje savo ragu,

Eteras taip puikiai dabinasi, žiūrim,
Ir kaišosi dvasių džiaugsmingais plekais,
Kur buvo sulėkę kalbėt čia į būrį.

Ir mano regėjimas lėkė su jais,
Kol jų neužklojo erdvė toj beribė,
Kuri taip giliai mūs žvilgsnių n'įsileis.

Čia mano Ponia, kad jau aš nesukibęs
Su reginiu, tarė: „Gana, ar matai,
Kokią jau tu kelio nuėjęs daugybę".

Po to kai pirma aš žvalgiaus iš aukštai,
Matau, kad nuo vidurio lanko nukopau
Lig vietos, kur baigiasi zonos kraštai.

Tad Kadiksą matom, toliau už jo kapą —
Bepročio Ulikso ir žemės ribas,
Kur jautis ant sprando pagavo Europą.

Aš būčia pamatęs kitas dar vietas
Ant žemės, bet saulė, paslinkus ties kojom
Ženklelį, jau rodė tamsias tas vietas.

Čia mano širdis nerimavo ieškojo
Malonios Ponios ir išsilgus akis
Greičiausiai norėjo paguodą rast Jojoj;

Jei menas patieks, ar gamta padarys
Jums vaizdą žavingą paveikti jūs sielai —
Ar bus tai gyvybė, ar koks piešinys, —

Tas viskas krūvoj neatrodys tiek miela,
Kiek dangiško džiaugsmo sužibo tuojau,
Kai krypteliau žvilgsnį į veidą jos mielą;

Ir tokios jėgos tam veide įgijau,
Jog liko sau Ledos gražuolės lizdelis
Ir sferoj greičiausioje pasijutau.

Tiek aukštosios sferoj, tiek žemosios, dalys
Taip lygios, jog aš pasakyt negaliu,
Katrą Beatričė man parenka šalį.

Paskaičius troškimą širdies, nors tyliu,
Ji taip linksmai šypsos ir ima kalbėti,
Jog Dievas rods žaidžia ant skaisčių akių:

„Pradžia to, kas juda, kai būtent stovėti
Reik centrui, o šiaip viskas sukintis tur,
Čia, šitoj planetoje, reikia regėti.

Ir šitas dangus tilpt negali betkur,
Tik Dievo minty, kurioj meilė sukyla
Jį judint ir įtaka veikti kitur.

Šviesa jį ir meilė apjuosia; juo šyla
Ir juda kiti ratilai, o visi
Tur vairių - stumėją pasaulio Viršilą.

Be akstino veikia savam judesy,
Tik sferų kitų judesiai jame laikos,
Kaip telpa penki arba du dešimty.

Ir kokiu būdu šiam inde turi Laikas
Šaknis, kituose gi šakas ir lapus,
Lengvai sugebėsi suprasti pats sveikas.

O geisme! gelmėj tavo nardo žmogus,
Įkritęs į jąją iškilti negali,
Ir nieks neištrauks į paviršių, tik žus.

Gražiai pražydėjusią matome valią;
Bet kriaušės vis plaujamos nuolat lietaus
Nenoksta geltonos, tik skursta nubalę.

Doros ir tikėjimo nėr prie žmogaus
Suaugusio; visa tai nyksta nekartą
Anksčiau, kaip jaunuolis pažandes skust gaus.

Kas pasninkus laikė, jau sako: neverta;
Vos lopšį palikęs, nepaiso dienos,
Bet draudžiamą valgį penktadieniais kerta.

Kas kūdikiu būdamas klausė mamos,
Ją gerbė, — pradėjęs vartoti gi žodį
Jau žiūri, ar greit ją lentoj pašarvos.

Taip baltas veidelis įdegęs atrodė
Pas skaisčiąją dukrą to tėvo, kuris
Mums atneša rytą ir vakarą rodo.

Bet tau nuostabu gal ir nesidarys,
Pamąsčius, kad žemė neturi vadovo,
Per tai žmonija visad klydo ir klys.

Bet sausiui neteks dar prislinkti prie kovo, —
Del tosios šimtinės dalies paneigtos, —
Dausų ritiniai bus taip garsiai sugriovę,
Jog laukiamas įvykis kils iš audros:
Ir atgręžtas vairas stovės vietoj snapo,
Kad laivas krypties nepakeistų tiesios;
Paskui bus žiedų, bus ir vaisių tarp lapų".

XXVIII GIESMĖ

Devintoji dausa — kristalinis dangus. Angelų hierarchija. Dievo esmė ir angelų laipsniai. Dausų sistemos atitikimas devyniomis apskritimis dangaus hierarchiją.

Tai šitaip mūs laiko žmonėms prirūgojo
Atskleidusi tiesą palaimos dvasia,
Kur mane pakėlė į aukštąjį Rojų;
Kaip veidrodžio mato betkas stikluose
Liepsnelę užžibintos užpakal žvakės
Pirmiau, nei sušvito ji jo akyse,
Ir sukasi tikrint, ar tiesą bus sakęs
Jam stiklas; tačiau, lyg gaida su taktu,
Sutampa, — tai mato ir ten ir čia akys;
Taip, rodos, dariau, jei tik nepamirštu,
Akim susidūrus su skaisčiom akytėm,
Pririšusiom mane Amorui saitu.
Atgal atsigręžęs aš gaunu matyti,
Ką rodo mum šita dausos apskritis,
Jei akys mūs stebi bejudančią sritį,
Mažutis Taškelis pritraukė akis,
Stiprus, jog, į jįjį tiesiog pažiūrėjus,
Reik merktis, nes lėlės šviesos n'išlaikys:
Mėnulio didumą žvaigždė būt' turėjus
Betkokia mažiausia prie jo taip greta,
Kaip kuomet žvaigždė su žvaigžde sugretėjus.
Beveik tiek toli, kiek šviesa, aptraukta
Gariniais ūkais, yr atstu nuo to ūko,
Bemirgančio rinke spalvota tiršta,
Prie Taško matau aš ugninį ratuką,
Kurs sukos taip sparčiai, jog ratilas, tas
Sparčiausias, bene tik lėčiau besisuko.

Viršum šio ratelio matau vėl kitas
Vaivorykštes: trečią, ketvirtą, supintas
Graižais, ant jų penktą ir šeštą, kaip tąs.
Visas gi apsiklėstė graižas septintas,
Toks didis, jog tarno Junonės pačios
Neapsuptas liktų. Taip pat ir devintas
Ir ašmas. Kiekvienas tačiau iš eilios
Vis ėjo silpniau, kiek kurs vietą tolesnę
Turėjo nuo skaisčios Taškelio šviesos;
Ir priešingai, rodės, liepsna toj ryškesnė,
Kur buvo arčiau tos tyros kibirkšties;
Manau, kad toj sėmė šios jėgą gilesnę.
Bet Donna n'išleidus manęs iš akies
Ramindama tarė: „Taškelis štai šitas —
Lėmėjas gamtos ir dausinės srities;
Į ratą pažvelki, kuriuo jis apvytas:
Tiek degančios meilės matyti jame
Ir aišku tau bus, del ko smarkiai taip ritas".
O aš: „Jei pasaulis riedėtų tėkme,
Kaip šičia kad rieda dausinės planetos,
Patenkintas bučia girdėta žinia;
Bet mūsų pasauly yra pastebėtas
Toksai reiškinys, kad riedėti sparčiau
Yr pratę nuo centro tolesniosios vietos.
Tad jeigu troškimą nutildyt maniau
Šioje puikioje ir didingoj bažnyčioj,
Kurioj tik šviesumo ir meilės jutau,
Del ko prototipas, paaiškint prašyčia,
Į savo paveikslą nėra panašus?
Man protas įklimpęs neišbreda šičia".
„Jei tavo pirsteliai į tokius mazgus
Nelinkę, man visiškai nėr kuo stebėtis,
Ir ypač, kad darbas dar neliestas bus".
Pasakius pridūrė: „Tau reikia dėmėtis
Ką tuoj pasakysiu, — nurims troškulys;
Tik stengkis į galvą gerai viską dėtis.
Pasaulio sferinis kiekviens kamuolys
Nelygus; jo dydis nuo gautos galybės
Priklauso ir plečias į savo dalis.

Kuris kiek geresnis, daugiau tur stiprybės,
O šią atitinka ir dydis paties,
Jei dalys taip pat tos pačios tobūlybės.

Tad ratas, kurs neša ant savo ašies
Visas planetas, atitinka tą ratą,
Kur meilės daugiausia, taip pat išminties.

Nes jeigu tu savo pritaikysi matą
Prie galios, o ne prie būtybių viršaus,
Kaip kad tavo akys jų išvaizdą mato,

Regėsi darnumo dausoj nuostabaus:
Čia didį didysis, čia mažas mažytį
At'tinka vadovą kiekvieno dangaus.

Kaip tenka akiratį mėlsvą matyti,
Kada ima pūsti į veidą šiaurys
Iš šono, kuriam tur švelnesnę jis lytį,

Ir šitaip išnyksta betemdžius akis
Šarma, o padangė linksmai nusiteikus,
Tik juokias, — ir jos palydovų būrys,

Taip aš išveizėjau, kai Donna suteikus
Yra man paaiškymų savo rimtų,
O sielą man giedrino mintys jos sveikos.

Paskui, po jos aiškymų man pabaigtų,
Žarijoms visi dausos ratai palijo,
Lyg gelžgalis kalvėj nuo kirčių gautų.

Ir tvino gaisrai dideli iš žarijų;
O buvo jų tiek, kiek parodo skaičius
Grūdų šachmatinėj lentelėj Persijoj.

Girdėjau pragydusius chorų chorus
„Hosanna" ir laikančius ją nuolatiniam
Taške, kur per amžius jie buvo ir bus.

O Toji, kad mano galvoj prisipynė
Vėl klausymų, tarė: „Pirmuos ritiniuos
Yra serafinai, taip pat cherubinai.

Tiek daug visi turi spartumo sparnuos
Del to, kad panašūs nor būt į Taškiuką,
Kiek gali ir kiek jųjų meilė jiems duos.

Antrieji, kurie aplink tas sferas suka,
Vadinasi sostai Dievybės akies.
Jie baigia pirmosios trijados ratuką.

Jie džiaugiasi tiek, — neišleisk iš minties, —
Kiek Tiesą į save regėjimu ima,
Tiesoj gi šaltinis visos išminties.

Čia pagrindą rasi palaimos buvimui:
Ir būtent, regėjimu ji paremta,
Ne meile, — ši paskui tą seka pavymu;

Palaima yr nuopelnais apibrėžta
Per Dievo malonę ir gerąją valią;
Tokia palaipsninė palaimos eiga.

Ir antrą trijadą, lyg amžiną žalią
Pavasarį, regim čia lapuos puošniuos, —
Nakties gi Ožys jų nugraužti negali,

Ir girdim „Hosanna" jos choruos trijuos
Tą amžiną, trilinku atgarsiu gaudžiant
Ir aidint linksmybėms padangių luomuos.

Trejopi dausiečiai štai čia susiglaudžia:
Pirmieji tad Viešpačiai, Galios — antri
Tretieji gi— Valdžios, kartu su tais siaudžia.

O priešpaskutiniuos dviejuos įžiūri
Archangelus su Kunigaikščiais; linksmybę
Galop Angelų pastebėti turi.

Visų jų žvilgsniai pakelti į aukštybę,
Žemyn gi tur galios paveikt taip kitas,
Jog traukiamos traukia ir jas į Dievybę.

Antai Djonizijus šias trijadas
Norėjo regėti ir esmę jų tyrė,
Suskirstė, kaip aš, taip pat praminė jas.

Gregorius kažkodel savaip užsispyrė.
Kai Dievas jam čia atidarė akis,
Pasijuokė savim, kad taip atsiskyrė.

Jei paprastas žmogus į žemės šalis
Šią paslaptį skleidė, matyt jam diktavo
Žinovas, kurs lankės į šitas sritis

Ir daug pastebėti kitų tiesų gavo.

XXIX GIESMĖ

Devintoji dausa — kristalinis dangus. Angelų hierarchija. Angelų teorija. Geri ir blogi angelai.

Kada jau abudu dvyneliai Latonos,
Svarstyklių ir Ožio iškilę ženkluos,
Apsiklesčia vieno akiračio zonos
Skraiste, nuo to punkto, kai susveria juos
Zenitas, lig tol, kol pusiaužemis kinta,
Ir, kintant, iš skraistės jie išsivaduos,
Tik tuo akies mirksniu Ji veidą, dabintą
Šypsniu ir tylėjimu, ramų tetur,
Ir akį šventajam Taške prirakintą.
„Sakau ir neklausiu aš tavęs, iš kur",
Ji tarė: „man žinomos tavo šios mintys:
Žinau, kame glūdi tiek *kuomet,* tiek *kur.*
Ne tam, kad gerybių daugiau sau gamintųs,
(Nesąmonė tai), bet kad didis puošnus,
Apšviesdamas viską, e s m i s a u vadintųs,
Savoj amžinybėj, prieš žemės laikus,
Prieš viską kas esti, kaip to panorėjo,
Išleido Pirmameilė meilės vaikus.
Pirmiau ji taip pat be veikmės nestovėjo,
Visai dar nebuvo *pirma* nė *po tam,*
Kai Dvasios Galia virš bangų vaikštinėjo.
Materja su forma laikotarpy tam,
Švarutės, sutapę, būtin pasivaro,
Lyg lanko tritemplio trys strėlos oran.
Ir kaip spindulys iš stiklų, ar gintaro,
Ar krišpolo, švystelęs, jokios spragos,
Kol lekia ir ima spindėti, nedaro;

Taip veiksmas trejopas, iš Dievo žinios
Išskridęs į būtį, iš karto sušvinta,
Neleisdams susekti buvimo pradžios.

Būtybėms tuoj buvo tvarka pripažinta:
Joms teko pasauly pati aukštuma, —
Tyroji veikmė jose gema ir plinta, —

O tyrajai galiai, — pati žemuma;
Veikmė su galia taip į krūvą suėjo,
Jog saitas netruks, juos rišąs, niekada.

Jeronimas rašė: iš rankų Kūrėjo
Visa padermė angelų daug pirmiau,
Nei regimas mūsų pasaulis, išėjo.

Ir šitas dalykas aiškesnis bus tau,
Jei Šventojo Raršto knygas atsiskleisi
Ir jas pavartysi gerai. Pagaliau

Tą tiesą, patsai begalvodams prieisi,
Nes niekaip n'įmanoma, jeigu vadai
Būt buvę ilgai taip betiksliai, beteisiai.

Kame ir kada, tu dabar išgirdai,
Tos šviesos yr leistos; dabar gi, matyti,
Išgeso pas tave trys karščio laidai.

Kol dvidešimts gautum sparčiai suskaityti,
Jau šitų šventųjų dausiečių dalis
Sudrumst sugebėjo jūs žemišką sritį.

Kiti išsilaikė, ir jų judesys,
Kaip pats pamatei, malonus ir tvarkingas,
Per amžius neilsdams, kaip skrido, taip skris.

Pastūmė į prapultį tuos pragaištinga
Puikybė asmens, kurs, matei, prapulty
Po žemės svoriu besiraižo sustingęs.

Štai šitie per savo kuklumą minty
Vis laikė, koks buvo jiems Dievo gerumas,
Jei išminčia tokia dabar apšviesti;

Tad aukštas jiems teko regėt pajėgumas
Per Dievo malonę ir nuopelnus jų,
O valios jiems visas iš čion pastovumas.

Tačiau, kad žinotum, išaiškint galiu,
Jog Dievo malonė tiek nuopelno turi,
Kiek meilės atranda tarp žemės širdžių.

Dabar tavo protas be manęs įžiūri
Šią santvarką dvasių, jei tai, ką sakiau,
Minty ir galvoj pastoviai įsikūrė.
Bet jogei mokykloje jūsų, žinau,
Mokina, kad angelas turi ir protą,
Ir valią, ir atmintį, priduriu tau,
Kad tiesą žinotum, tenai suklastotą
Ant žemės, dviprasmiškai imant žodžius
Ir gaunant teigimą tamsoką, miglotą.
Šis tuntas regėjimu Dievo ramus
Ir linksmas, vis žiūri į Tą atsidėjęs,
Nuo ko pasislėpęs nieks niekur nebus;
Bet jųjų regėjims kliūties neturėjęs
Per kita ką nauja, tad jiems atminties
Nereikia, nes visos krūvoj jų idėjos.
Tad miega kai kas neužmerkęs akies;
Tas tiki, šits netiki to, ką pasako;
Šiame daugiau kaltės, daugiau nerimties.
Srity filosofijos ieškote tako
Kiekvienas kitokio ir stengiatės jūs
Nušvist prieš kitus, liepti vertint, ką sakot.
Ir šita yda dovanotina bus
Lengviau ir greičiau, kaip kad tų, kurie griauja
Klastodami Šventojo Rašto lapus.
Pasaulis nežiūri, kiek Raštai tie kraujo
Ištraukė, juos skelbiant, ir Dievas koksai
Malònus, jei kas pagal juos Jam tarnauja.
Tad stengias kiekviens pasirodyt; balsai
Sakykloje aidi tema pramanyta,
Per ką Evangelija tyli visai.
Tas dėsto, kad mėnuo atgal pasirito
Prie Kristaus mirimo, įlindęs tada
Tarp saulės ir žemės, ir saulė nešvito;
Tas aiškina: žemėj prapuolė šviesa
Bendrąja tvarka, nes sutemas mini
Ispanija, Indija ir Judėją.

Florencjoj nerasi tiek Liapių, Brandinių,
Kiek pasakų teikia per vienus metus
Sakyklų skelbėjai, žmonėms prigaminę;
Avelės, n'išmanėlės, Dievo namus
Aplankę, pargrįžta prigėrusios vėjo;
Tamsumas čia jų nepateisintas bus.
Apaštalams Kristus, mokinti kai ėjo,
Nesakė: plepėkit ką norit, tik Jis
Į pagrindą mokslą jiems savo padėjo;
Ir tvino iš lūpų jų žodžių liūtis
Prieš priešus tikybos, jog rado sau veikiai
Viduj Evangeljos skydus ir ietis.
Pamoksluos juokų ir zaunų vien suteikia
Dabar mūs tėveliai; jei juokias minia,
Gobtuvas jų pučiasi, — ko daugiau reikia.
Bet lizdą susiveja jųjų dugne
Toks paukštis, jog žmonės, jei jį pastebėtų,
Ar grūstųsi gaut atlaidų, nežinia.
O žemėj tiek daug yr kvailumo prisėta,
Jog nieks nė netikrina žodžių tiesos,
Tik gaudo aklai, jei kas pažadus mėto.
Čia švento Antano penimis naudos
Turės, ir visi dar labjau sukiaulėję,
Kur pinigą teikia klastotos maišos.
Bet esam perdaug mes į šalį nuėję,
Reik žengti vėl savo tiesiuoju keliu,
Kai laiko jau maža ir kelias trumpėja.
Šio gaivalo skaičiaus susekt negaliu, —
Tokia jo daugybe, jog žodžių pristinga,
Ir tokių skaičių net nėra didelių.
Apsvarstęs gi tai, ką mes raštuos aptinkam
Danieliaus, tu pats pastebėsi, kad jis
Mums tikrojo skaičiaus pareikšt nesutinka.
Palietus jų esmę Pirmoji Ugnis
Be galo įvairiai bendraut su ja ima, —
Be atžvilgio, kiek spindulių apvaisys.

Čia, kuomet kartu su aktu pažinimo
Jų reiškias galia, tad ir meilės banga
Visuos pasireiškia kitokio veikimo.
Žiūrėk, kokia didelė Dievo jėga,
Jei veidrodžių pilnos Jo dangiškos kertės,
Susmulkusioms Jojo savybėms blizgą,
Kai Pats nesusmulko pirmiau, nė dabartės.

XXX GIESMĖ

Empirejaus dangus — Dievas, angelai, šventieji. Pakilimas į empirejų. Šviesos upė. Palaimintųjų Rožė. Henriko VII sostas.

Gal būti už šešeto tūkstančių mylių
Nuo mūs jau kaitrioji šešta valanda,
Ir žemės šešėlis vis linksta į gylę,
Kai mūsų dangus, kur pati aukštuma,
Vis blanksta ir blanksta, o žvaigždės paliauja
Švitėję padangėje aiškiai; kada
Skaisčioji saulutės tarnaitė keliauja
Artyn ir artyn, tuomet švisdams dangus,
Žvaigždžių — net gražiausios — nereikalauja.
Taip lygiai šis choras žaismingas, spartus
Aplink tą Taškelį, kurs laikė man akį,
Rate tartum tų, kuriems suko ratus,
Vis blanko ir geso. Iš lėto apakę
Regėjimo versmės ir meilės jausmai,
Man vėl Beatričės ieškoti įsakė.
Jei šičia Jos būtų visi gražumai,
Ligšiol išdainuoti, į krūvą sudėti,
Iš tikro dabar jie nublanktų ūmai.
Gražumo, kurį aš gavau paregėti,
Netik mūs galva nesuims, bet manau,
Tik josios Kūrėjas tegal juo gerėtis.
Šioj vietoj jaučiuosi prislėgtas labjau,
Kaip komik's ar tragikas koks prie zenito
Jo temos, kai kurti pailso toliau.
Kaip akys nusilpsta, jei saulė sušvito,
Taip jos malonioji šypsnių atmintis
Padarė, kad genijus mano sukrito.

Nuo tos valandos, kai gražiausias akis
Išvydau ant žemės, lig šitos skaistybės
Giesmių mano slinko tvarkinga grandis.

Bet reikia jau atsižadėti beribės
Poezijos, giedant jos grožį, kaip koks
Artistas kad daro prie meno aukštybės.

Gražuolė, kurią tegul skelbia ne toks
Kaip mano, trimitas — tylus, negriausmingas, —
Kai reikia pabaigti šis darbas sunkoks,

Mostu ir žodžiu, tartum vadas karingas,
Pradėjo: „Palikę plačiausias sferas,
Mes kylam į gyvas šviesybės aplinkas, —

Į dvasios šviesumą, į meilės dausas
Ir tikrojo gėrio įėjom, kur džiaugsmas
Visokios linksmybės pranoksta ribas.

Tu čia pastebėsi ir vieną ir kitą
Dausų rikiuotes, jų viena turi tuos
Rūbus, kur teisme amžinam bus matyti.

Kaip veikiai sumenksta žaibų spindesiuos
Akių pajėgumas ir jos nesugaudo
Nė daikto stambesnio, kai tik sužaibuos,

Taip viskas staiga aplink mane paraudo
Ir akys, gyvosios šviesybės skraiste
Aptrauktos, aptemo, — vokus užsispaudę.

„O Meilė, — ramybė visų šiam krašte,
Sutinka visuomet meilingai žvakelę,
Kad čia įsidegusi degtų degte".

Nespėjo prieiti trumpi šie žodeliai
Lig manęs, staiga aš pasijuntu,
Kaip jėgos ne mano aukštyn mane kelia.

O akys įgijo tiek nepaprastų
Regėti jėgų, jog pasauly šviesybės,
Kurios negalėčia žiūrėt, nerandu.

Ir štai priešais mane upelis, sužibęs
Šviesiausia ugnim, apibrėžtas krantais,
Gražiais, kaip pavasaris žalias, ankstybas.

Srovė toj garuoja žarijų spiečiais,
Kurios į gėlynus abipusiai krinta,
Tarytum rubinai brangiais aptaisais.

Paskui iš tenai, lyg kvapsniu apsvaigintos,
Vėl grįžta į upės bangas ir srove
Čia tos viršum blizga, o tos panardintos.

„Kilnus išsilgimas, suėmęs tave,
Kurs kaitina norą aukštybėn keliauti
Kiek auga tavy, tiek guodžiu juo save.

Pirmiau šio vandens tu turi paragauti",
Man tarė Šviesybė manųjų akių:
„Kol didįjį troškulį gausi nuplauti".

Pridūrė: „Upelis, topazų šviesių
Toks lakstymas, žolės, pradžiugusios tokios,
Yra tik šešėlis tikrų reginių;

Ne todel, kad būtų dalykas sunkokas
Suprasti savaime, bet vargas, kad tu
Suvokti jo dydžio nesi dar prinokęs".

Nė kūdikis šitaip ūmai prie krūtų
Nepuola, jei kartais iš miego pabudo
Vėliau, negu įprastu žįsti metu,

Kaip aš ko greičiausiai, kai geismas sujudo
Regėseną stiprint, į srovę lenkiuos,
Kurioj mūs regėjimo taisymas glūdi.

Ir kai tik drėgmės pajuntu blakstienuos,
Žiūriu, — toj srovė ne išilgai sau plaukia
Bet suka ratu, — aš žiūriu ir stebiuos.

Lyg, keisdams kas išvaizdą, dedasi kaukę,
Ir rodos ne toks, kaip pirmiau; vėl be jos —
Jo įgimto veido bruožai atsiniaukia,

Taip keitės ir teikė didžiosios puotos
Akim tos žarijos ir gėlės, — išvydau
Abudu pulku ko aiškiausiai dausos.

O Viešpaties šviesa! per tave išvydau
Trijumfą tiesos karalijoj, prašau
Duot galios išreikšti, kaip aš tai išvydau.

Danguj yr Šviesa, kuri leidžia, sakau,
Regėti Kūrėją tokiam sutvėrimui,
Kurs čia tiktai rimsta, ir niekur daugiau;

Šviesa apvalainą tur apibrėžimą
Ir, imant platumą jos saulės matu,
Atrodytų šiai perplati apjuosimui.

Kas matoma, spindulio čion refleksu
Ateina iš Pirmojo judančio Rato,
Kurs ima gyvybę tenai ir jėgų.

Lyg kalnas, kad bruožus į vandenį meta
Ir veidrody tokiam atrodo puikus,
Nes puošnų žolėms gėlėmis save mato,

Taip stovint regiu sustatytus šimtus
Palaipsniui eilių aplink šviesą ir žiūrint
Į ją; — vis tai gavo iš žemės dangus.

Jei ši paskutinė eilė tiek daug turi
Didžiosios šviesos, tad suprast nesunku,
Kiek josios sutraukia toj Rožės kepurė.

Tiek plotį, tiek aukštį akim aptenku,
Stebėdams tą šviesą; galėjau aptarti
Ir kiekį ir kokį aukštybės džiaugsmų.

Aukštybės paneigia ir tolį ir artį;
Nes sferoje Dievo didingos šlovės
Gamtos sumetimai negal nieko sverti.

Geltonam viduj amžinosios gėlės,
Kur plečias, keroja, kur kvapsnys pakilę
Suteikti gaivinančiai saulei garbės,

Lyg tas norintysis kalbėti, nors tyli,
Sukaupia Beatė mane ir: „Žiūrėk,
Kiek, sako, baltrūbių čionai prisipylė.

Koks plotis mūs miesto ir ilgis, stebėk;
Ir kokios mūs kedės, matai, pilnutėlės
Jog gali čia tilpti jose jau nekiek.

Didžiojoj kedėj, kur abi tavo lėlės
Susmigo į puikią karūną ant jos,
Pirmiau, negu būsi čion pats įsikėlęs,

Didingoji siela valdovo rymos,
Henriko vardu, jis italų tvarkyti
Valstybės ateis, nors mažai paruoštos.

O aklas godume! laikai kaip vaikytį
Visus juos bemerdinčius alkio naguos
Ir leidi maitintoją lauk išsivyti.

O Šventojo Petro tuomet beirkluos
Laivelį tasai, kurs visur šitam ponui
Slaptai ir viešai darbo dirbti neduos;
Bet nepoilgam iš to šventojo stono
Jį Dievas atšauks ir tenai nugramzdys,
Kur degama amžiais raganiaus Simono,
O tas iš Anagnos giliau kiek įlys".

XXXI GIESMĖ

Empirejus. Dievas, angelai, šventieji. Baltoji Rožė ir angelų spiečiai. Beatričės grįžimas į savo vietą. Šv. Bernardas. Mergelės Marijos garbė.

Tad lygiai kaip rožės baltutės tarp lapų
Man puolė į akį šventieji kariai,
Kur Kristaus krauju Jo žadėtiniais tapo.
Kiti gi pakilę regėti būriai
Ir garbę, gerumą skelbt To, kurs šviesybę
Jiems davė, kurs leido mylėti didžiai,
Kaip bičių pulkai į gėlyną sukibę,
Čia siurbia, čia laksto atgal į namus,
Kur jųjų uolumas pavirs į saldybę,
Žemyn kritinėjo į žiedą, lapus
Didžiausios gėlės ir į aukštį vėl leidos
Tenai, kur jų meilė vis buvo ir bus.
Liepsnojo gyvybės ugnim visų veidas,
O auksu sparnai; šiaip gi rūbais baltais
Už sniegą gal net baltesniais ir už kreidą.
Belipdamos dvasios į gėlę laiptais,
Ramybę ir šventąjį karštį dalino,
Įtrauktą į save sparnų judesiais.
O kas tarp gėlės ir aukštybės vaidinos, —
Tokia be skaičiaus lekiančiųjų gausa, —
Nė temdė šviesos, nė akies negaišino,
Nes perskrodžia viską Dievybės šviesa
Ir eina į visatą, kur tik jos reikia,
Ir kelio negali pastot jai tamsa.
Ši karalija, kur ramiai nusiteikę
Ir džiūgauja žmonės visos praeities,
Tiek veidą, tiek mintį į tikslą susmeigia.

O, triguba šviesa, kur punkte spieties
Vienam ir žarijom guodi dausų minią!
Blaivyki sukeltas audràs mūs srities.

Jei barbaras, matęs aplinką šiaurinę,
Kur Helikė ir jos mielasis sūnus
Padaro kiekvienądien savo suktinį,

Matydamas Romą, jos darbus sunkius,
Nusistebi žvilgtelęs į Lateraną,
Kurs pralenkė pastatus žemės visus;

Tai kokios turėjo būt nuostabos mano,
Kai aš iš žmonių į šventus atėjau,
Iš laiko — į ten, kur vis amžina, sena, —

Florenciją metęs, teisiuosius radau.
Jei per nustebimą ir džiaugsmą turėjau
Virst nebyliu, buvo man tai maloniau.

Lyg tas peregrinas, kai linksmas įėjo
Į apžado vietą, skliaustus ir kampus
Apžiūri — (papasakot, ką pastebėjo),

Taip leidžiuos akim per gyvuosius ratus,
Pakopoms šviesų, matęs vieną, — į kitą,
Aukštyn ir žemyn, ir aplink juos visus.

Malonę gražiuos veiduose parašytą
Mačiau; šypsulys su dangaus spinduliais
Ir mostų rimtis su skoniu sutvarkyta.

Dausų susitvarkymą bruožais bendrais,
Jau mano žvilgsniams yr pavykę pagauti,
Nors niekur nesu aš dar pririštas jais.

Čia noru įkaitintas pasiteirauti
Į savo vadovę staiga aš kreipiaus
Jos pusėn atsakymo klausimams gauti.

Ne tai, ko tikėjau, sulaukiau tuojaus:
Ne Ponią girdžiu, bet senelį žilplaukį
Drabužiais tokiais, kaip kad dvasių dangaus.

Ant veido, akių, išsipylusi plaukė
Švelnutė jo nuotaika, mostas meilus,
Lyg tėvo, kurs širdį vaikelių patraukia.

„Kur ji?“ sušukau: „pasakyki, kilnus“.
Atsako: „Mane Beatričė tau renka
Ir siunčia padėti įvykint geismus;

Jei pasidairysi, ant trečiojo lanko
Iš viršaus, tu gausi išvysti tenai
Ant sosto, kuris jai už nuopelnus tenka".

Tylėdamas pakeliu žvilgsnį; tikrai, —
Ji tur ant galvos labai šviesią karūną,
Kurią jai sudarė šviesos spinduliai.

Nuo tų aukštumų, kur gamina perkūną,
Nėra tiek nutolus nė jokia akis
Net jūros dugne, jei nugrimzdusi būna,

Kiek buvo toli tas su ja reginys;
Bet niekas netrukdė matyti man veidą
Jos skaistų: netemdė šviesų debesys.

O Donna, tu vilties į mane įleidai!
Vaduodama baimėj turėjai vargų,
Kai priešpragarin del manęs nusileidai;

Jei tokių ir tiek paregėjau daiktų,
Per meilę ir didelį tavo gerumą
Gavau tą malonę ir žygiams jėgų.

Tu vergą mane eit į laisvę pastūmei
Ir žengti į tikslą tais būtent keliais,
Kuriuos tu nurodei, ir eit privalu man.

Tikiu, kad Globėja manęs neapleis,
Kad mano dvasia jos švariai apvalyta,
Paguodos turės, kai iš kūno išeis".

Aš šitaip meldžiau, ji gi vos užmatyta,
Lyg rodos šypsojos, pamačius mane;
Paskui vėl sugrįžo į amžiną lytų.

Senelis gi tarė: „Kad šia kelionė
Tu džiaugtumeis baigęs, tam šičion nukopau
Jos meldžiams, su Dievo malonės žinia;

Pažvelki akim tarp šios vietos pakopų;
Regėjimas tavo čia pasinaudos,
Ir lėksi link Dievo sparčiau keleriopai.

Dangaus Karalienė, — mylėtojas jos
Aš karštas ligšiolei, Bernardas vardu —
Malonės suteiks, kaip visuomet, gausios".

Kaip tas iš Kroacjos, gal būti, kraštų
Ateina Veronikos mūsų matyti,
Nurimt negalįs del senų jos gandų,

Negali matydamas susilaikyti
Netaręs: ‚O Jėzau, o Dieve tu mūs,
Tai šitokius bruožus turėjai ir lytį?‘;
Toks rodžiausi aš, kada meilės jausmus
Nustebęs mąsčiau šito šventojo vyro,
Kurs buvo pasauly, kaip rojuj, ramus.
„Malonės vaikeli, esmės nepatyrei
Džiaugsmų“, taip man tarė: „šiam dvasių bute,
Kol akys vis esti žemyn tau nusvirę;
Bet tu pažiūrėk, kas aukščiausiam rate;
Gi ten Karalienė yra pasodinta,
Ponia ir valdovė šiam laimės krašte“.
Pakėliau akis ir, sakytum, kai švinta,
Rytinės akiračio dalys labjau
Pabalę, už tąsias, kur saulė nukrinta,
Taip pat, lyg iš klonio į kalną, gavau
Išvysti viršuj pačiam Rožės viečiukę,
Kur švietė už viską aplinkui šviesiau.
Ir tartum visur, kur rodyklė pasuko,
Blogai Faetono valdyta, švyst - švyst
Liepsna suliepsnojo, aplink gi susmuko,
Taip čia Auksaliepsnė taika ima švist
Iš vidurio, kitos gi dalys aplinkui
Tolygiai šviesybėje pradeda krist.
Viduj gi matau pasidžiaugt susirinkę
Daug šimtų sparnais išskėstais angelų; —
Kiekvieno šviesumas ir mostai skirtingi. —
Mačiau tarp tų šokių, giesmelių šventų, —
Gražuolė šypsojosi; jos gi linksmybė
Spindėjo veiduos ir šventųjų kitų.
Čia aš, nors turėčia kalboj tą galybę,
Kokią mintyse, aš nedrįsčia tačiau
Imt pasakot jos malonumą beribį.
Bernardas pamatęs, kad aš nustačiau
Akis į jo meilės ir nuotaikos sūkurį,
Savąsias jausmingai ten kreipia tuojau,
O mano žvilgsniuos vaizdas ilgesį sukuria.

XXXII GIESMĖ

Empirejus. Dievas, angelai, šventieji. Iš ko sudėta dangaus Rožė. Mažučiai šventieji. Marija ir Gabrielius. Dangiškos Jeruzalės didieji patricijai.

Palaimos džiaugsmais apsisiautęs tasai
Regėtojas aiškinti man prasižioja,
Mokintojo pareigas imdams laisvai:
„Tą žaizdą, žmonijai įskiepytą rojuj,
Marijos apraišiotą, pradrėskė toj'
Grožybė, kur tūno ten pat prie jos kojų.
Žemiau vienu laipsniu, trečiojoj eilioj —
Rachelė su Beatriče sugretėję,
Kaip kad jas matai, — čia viena, čia antroj'.
Gal Sarą, Rebeką, Juditą matai jau
Taip pat ir senelę to dainiaus, kuris
Iš gailesčio šaukė *Miserere mei;*
Stebėki visas jas kaip eina grandis
Žemyn po grandies, nes, minėdams grandinę,
Lapeliais per Rožę aš leidžiuosi vis.
Nuo sekmojo laipto, — tiek į viršutinę,
Tiek priešingą šalį, — mes matom žydes;
Jos Rožę per pusę yra padalinę,
Nes, Kristaus tikyba kiek apšvietė jas,
Kiek laukė Jo, daro čia pertvarą tokį,
Kurs viduriu skiria šventas šias vietas.
Iš šono, kur Rožės lapeliai prinokę,
Matai, — susodinta šventųjų eilė, —
Jie Kristų ateisiant tikėjo. Žinoki, —
Iš antrojo šono, kur skirias Gėlė
Suoleliais tuščiais, tie šventieji susėdę,
Kuriems gyvo Kristaus rūpėjo garbė.

Kaip ten anam šone bematome kedę
Garbingą Marijos ir suolus kitus
Po josios, kur viduriu ribą išvedę,

Taip priešais čia Didžjonis sėdi šviesus,
Visuomet jis šventas, išvytas, kankintas,
Ir Limbe išbuvęs dvejus net metus.

Žemiau Benediktas eilėj pasodintas
Su Augustinu ir Pranciškum, po tų
Dangus eilėmis lig žemai padalintas.

Stebėkis tad aukštu Apveizdos protu,
Jog vieno ir kito tikėjimo veidą
Palaikė šiam sodui po lygiai šauktu.

Žinoki, jog sielas, jei sekame raidą
Nuo juostos, kur skiria abudu skyrius,
Dausa ne už nuopelnus jų įsileido,

Bet svetimus, imant domėn tam tikrus
Įstatymus, būtent: čion tilpo dvasytės
Pirmiau, negu valios įgijo pradus.

Gali tai gerai iš veidų išskaityti,
Taip pat ir iš vaikiškų jųjų balsų,
Jei, žvilgtelęs, nori dar jų paklausyti.

Tu vis dar dvejoji nereikšdams garsu;
Bet aš panaikinsiu tau didelę kliūtį
Bevaržančią tėkmę minties judesių.

Netyčia įvykę daiktai negal būti
Šiose karalijos dausų erdvėse,
Ir čia nieks netrokšta, nešąla, neliūdi;

Čia tokia nuo amžių gyvena dvasia,
Taip daiktas viens kitą gražiai atitinka,
Kaip pirštai kad tinka savuos žieduose.

Vaikeliai tad, gaudami būvį laimingą
Prieš laiką ne be „*sine causa*“ tokius
Nelygius palaimos čia laipsnius aptinka.

Karalius, kuriuo šis pasaulis ramus
Su tiek neapsakomos meilės, jog imti
Daugiau jos norėjimo niekas nejus,

Kai sieloms, meilingai pažvelgdamas, gimti
Jis leidžia ir teikia šviesos tam duosniai,
Šykščiai tam; delko? — reik be aiškymo rimti.

Ir šitai Šventajam Rašte įsakmiai
Mums teikia paaiškymo tie, kur pradėjo
Nesantaiką motinos įsčioj, dvynai.

Kaip plaukus nelygios spalvos jie turėjo,
Taip pat spindulinga malonės šviesa
Įvairų vainiką garbės jiem uždėjo.

Nežiūrint tad nuopelnų jie suoluose
Dausoj ne tolygiuos yra susodinti,
Bet einant pirmosios malonės gausa.

Pakako pirmaisiais laikais apsiginti
Nuo pragaro siela turėti skaisti
Ir tai, ką tikėjo tėvai, išpažinti.

Kai buvo pirmieji laikai praeiti,
Tuomet apipjaustymą gavę berneliai
Į dangų galėdavo būt įleisti.

Bet, kuomet malonė pareina į galią,
Be tikrojo krikšto, įsakomo Kristaus,
Į dausą mažyčiai nuskristi negali.

Dabar vėl pažvelki į veidą, kurs Kristaus
Tur bruožus tikriausius; iš jo tu jėgos
Įgausi žiūrėti į išvaizdą Kristaus".

Čia lietų džiaugsmų pastebėjau ant Jos
Bekrintant; jį nešė tos šventos Idejos
Paleistos skraidyt erdvėse šios dausos,

Ir ką tik ligšiolei buvau aš regėjęs,
Taip nesužavėjo nieks manęs labjau,
Ir Dievo paveikslo nesu taip turėjęs.

O Meilė, kur buvo nužengus pirmiau
Su giesme: „Sveika, o malonės pilnoji",
Sparnus dabar skėtė prieš Jąją, mačiau.

Girdžiu, — tą giesmelę pavymu kartoja
Palaimintos dvasios visa apskritim,
Visų gi veidai daug skaisčiau suliepsnoja.

„Šventasis tėveli, norįs su manim
Čia būti žemai, savo vietą rinktinę
Palikęs, išspręstą tau amžių liktim,

Koks angelas tasis, akis įkabinęs
Veidan Karalienės toks linksmas, ryškus,
Jog, laimės pagautas, atrodo ugninis?"

Dar kartą taip klausiu aš tą, kurs garsus
Marijos gerbėjas, turįs Jos puošnumą,
Kaip grožį aušrinė per saulės laidus.
Jis tarė man: „Grožį ir veikti bruzgumą,
Koks angelui tinka ar sielai, ir jis
Tur lygiai; ir tai mum suteikia ramumo,
Jisai gi ir buvo tas palmanešys
Marijai, kai teikėsi Dievo Sūnelis
Žmogaut išsiruošti į mūsų šalis.
Dabar leisk akis; mano žodžiai — joms kelias.
Išrodysiu eilę galiūnų kartos,
Kuriems atiteko šis laimės kampelis.
Štai dvi laimingiausios iš dvasių dausos,
Kadangi čia pat prie Valdovės prišliję,
Atrodo lyg šaknys dvi Rožės gražios;
O tas, kurs kairiojoj su Jąja susijo,
Mūs tėvas, nelemtu skoniu įžymus, —
Kartumo tiek daug pagaminęs žmonijai.
Čia dešinėj' sėdi senelis gražus,
Pirmasis Bažnyčios vadovas; jam skyrė
Pats Kristus šios žibančios Rožės raktus.
Tasai, kurs prieš mirdamas matė, patyrė —
Sunkiausius laikus Sužadėtinės tos,
Kur Kristus vinim ir ietim pasiskyrė,
Prie Petro čia sėdi; prie to iš gretos
Tas vadas, maitinęs bekrintančia manna
Vaikus neklusnios, nedėkingos tautos.
Akivaizdoj Petro, žiūrėk — sėdi Anna,
Taip meiliai įbedus į dukrą žvilgsnius,
Jos regi ir regi, nors skamba hosanna.
O prieš patriarchą besėdinti bus
Toj Lucija, tavo pajudinus ponią,
Kai jau betaisei į pakalnę žingsnius.
Bet baigiasi laikas, tau duotas malone,
Mes tarkim, — gana, kaip siuvėjas tasai,
Sukirpęs, kiek gabalas leido, žiponą;
Ir žvelkim į pirmąją Meilę; tenai
Įdiegęs akis pasistenki sugilti
Į šviesą, kiek tik tu galėsi, giliai.

Bet savo sparnais tu gali apsivilti
Ir kristi, manydams, aukštyn kad leki,
Maldoj tačiau reikia turėt visą viltį,
Ir Tąją maldaut, kuri tau palanki;
Tegul tavo jausmas pavymu vis seka
Žodžius, o jų garsą laikyki širdy".
Čia šitokią šventąją maldą jis seka:

XXXIII GIESMĖ

Empirejus. Dievas, angelai, šventieji. Šventoji malda, Marijos užtarimas, Dievybės regėjimas. Staigi šviesa, regėjimo galas.

Mergaite ir motina, savo Sūnaus
Dukrele, kilnesne už viską, kuklioji,
Nuo amžių išspręstasai tiksle dangaus;
Per tave žmogaus prigimtis pasistojo
Garbėj tiek aukščiau, jog Kūrėjas patsai
Tapt kūriniu savo veikmės nedvejojo.
Tau įsčioj užsidegė meilė, — per tai
Toks karštis veikt ėmė šioj amžių ramybėj,
Jog gėlę beklestinčią turime štai.
Vidudienio saulė esi mūs aukštybėj
Del meilės, o ten žemumoj, tarp žmonių,
Teiki neišbaigiamą vilties gyvybę.
Tu Moteris didi, galingų pečių;
Kas ieško malonės, Tavęs nesišaukia,
Tas vietoj plasnoja paukščiu besparniu.
Mes Tavo gerumo ne tik susilaukiam,
Paprašę sušelpti, bet toji, dažniausiai,
Pagalba laisvai, mums neprašant, atplaukia.
Tu mums gailiaširdė, tu maloningiausia,
Galinga, puiki; tavyje susitelkia,
Kas sutvėrime pasireiškia doriausia.
Šis žmogus iš žemės giliausiųjų pelkių
Pakilęs lig šičion, visokias dvasias
Pamatęs visur ir kuo būklė jų dvelkia,
Maldauja, Tavy gal malonės tiek ras,
Akių lėliukes jam aukštyn nustatyti,
Kad gautų palaimos pasiekti ribas.

Aš sau niekuomet nedrįsau paprašyti,
Ko jam čia meldžiu, ir prašydams tikiu,
Kad mano meldimai gal būt išklausyti;

Nubrauk jam ūkus nuo mirtingų akių,
Išprašius iš Viešpaties gauti malonę,
Kad siela apsaltų paveikslu puikiu.

Be to dar, prašysiu, galingoji Ponia,
Sveikus išlaikyti jam pajautimus
Po šių reginių ir po tokiai kelionei.

Nuveiki jame nedorybių jausmus;
Žiūrėk, — Beatričė ir, delnus suglaudę,
Šventieji lyg sako ‚už Tave dangus'.

Jos akys, tos mylimos Dievo, kai gáudė
Kalbėtojo žvilgsnį, įrodė tuojau,
Kokia nuolankia ji malda susijaudė.

Į Amžiną Šviesą sužiuro paskiau, —
Į ją, reikia spėti, dar nepažiūrėjo
Akis sutvėrimo niekuomet šviesiau.

O aš, išmanydams, kad jau atriedėjau
Lig geistojo tikslo, sava išmintim
Siūbavusius norus širdy suturėjau.

Bernardas šypsodams pamerkė akim
Ir ragino žvilgtelt aukštyn, nors po laiko,
Nes pats jau buvau bežiūrįs ta kryptim.

Čia mano žvilgsniai vis blaivėja ir taiko
Aukštyn ir aukštyn, kur skaistusis dangus,
Kur mūsų aukščiausia Šviesa prisilaiko.

Nuo šičia regėjimas žmogaus žodžius
Pranoksta; belieka paliauti dainavus,
Nes ir atmintis rods suklupusi bus.

Lyg žmogus, miegodams betką susapnavęs,
Pamiršta veik viską pabudęs, tačiau
Jis tenkinas sapno šešėlį atgavęs;

Taip buvo ir man; jau vaizdų nemačiau,
Bet magino mano širdy susipylę
Grožybės, kurias vis dar gyvas jaučiau.

Taip nyksta snieguolės nuo saulės sušilę,
Taip vėjas lapus išnešioja: — perniek
Norėti susekt ištarimas Sibilės.

Aukščiausioji Šviesa, blizgėdama tiek,
Jog protas mūs temsta, grąžink man į mintį
Iš savo ne'psakomo dydžio bent kiek;

Duok galios liežuviui vaizdų atgaivinti
Nors mažą krislelį iš Tavo garbės —
Pasaulyje būsimai kartai raminti.

Nes, jeigu šiek tiek atmintis atsiskleis,
Aš gausiu pareikšti eilėm bent truputį,
Ir tavo trijumfas ryškiau sužibės.

Ir gyvajai šviesai bešviečiant, gal būti,
Netekčia akių, atitokęs čiajau,
Jei žvilgtelčia šiaip į betkokį žibutį.

Atsimenu, aš vis drąsesnis tapau
Žiūrėti į jąją; man akys stiprėjo,
Kol su Dievybė aš paskui susijau.

O, tu neapsakoma laime, gauta iš Kūrėjo!
Per tave į Amžiną Šviesą drįstu
Pakelt taip akis, jog paliauja žibėję.

Jos įsčioj būtybių grandinę juntu,
Kai suriša vienetan meilė tą saują
Lapelių, pasaulio erdvėj pabertų;

Ir esmę, ir bruožus, ir kaip santykiauja
Esmė toj su bruožais taip aiškiai mačiau,
Jog tuo, ką sakau, pertamsiai aptarnauju.

Visuotinos santvarkos vaizdą taipjau
Turėjau regėt, nes džiaugsmais širdis serga
Man šituos regėjimus kalbant plačiau.

Čia lengva tokioj valandėlėj letargo
Pamiršt, kuo stebėjos prieš metų šimtus
Neptūnas, pamatęs šešėlius iš Argo.

Taip dvasioje aš, susikaupęs, tylus,
Nustebęs, žiūrėjau be judesio jokio
Liepsnodams kaskart ir regėti godus.

Pakeičia, mat, žmogų Šviesa šį į tokį,
Jog krypti nuo jos prie grožybių kitų
Nė galima kuomet, nė tai daryt moki;

Nes laimė, tas tikslas žmogaus pastangų, —
Joje; kas už Josios, — menku reik laikyti,
Joje gi — yr viskas tarp vertės daiktų.

Dabar daug mažiau aš galiu pasakyti,
Net ką atsimindams, už kūdikį tą,
Kurs motinos krūtį dar pratęs kramtyti.

Ne todel, kad rodėsi man apsiausta
Įvairiai gyvoji Šviesa, — gi vienokia
Ji buvo iš pradžių ir bus visada; —

Bet, regint, regėjimo jėgos pašokę
Klaidino mane, jog kada aš keičiausi,
Man regimas vaizdas pavirto kitokiu.

Kur glūdi aukštosios Šviesybės didžiausi
Gelmės spinduliai, įžiūriu, — trys lankai
Trispalviai, didumo visi vienodžiausi.

Viens antrą, vaivorykštės tartum graižai,
Apjuosia, trečiasis ugninis man rodės,
Įgijęs liepsnos iš abiejų, apsčiai.

Koks menkas jaučiuosi ir koks silpnažodis
Minčių išreiškėjas: išsakęs mintis,
Juntu, — vis permaža, veik nieko n'įrodęs.

Dausų Židiny, Savyje viens glūdįs,
Save viens žinąs, ir Savęs vien pažintas,
Save gi pažinęs, Sau džiaugsmo šypsnys...

Trispalvis ans judesis, rods įkurdintas
Tavy panašiai, kaip reflekso šviesa,
Šiek tiek mano žvilgsniais aplink apkabintas,

Viduj pasirodė dažytas varsa
Tolygia, kaip mūsų žmogybė kad turi,
Paveikslas, — domė tenai mano visa.

Kaip tas geometras rate kvadratūrą
Matuoja uoliausiai, bet veltui, nes jis
Beieškomo prado painoj užsibūrė;

Toks aš čia buvau į naujieną žiūrįs.
Norėjau regėt, kaip paveikslas į ratą
Įtilps ir kokia juos suderins jungtis;

Bet to mano proto žvilgsniai neįmato;
Tiktai, kai sušvito malonės žaibai,
Blaivėjo man mintys ir viską suprato.
Čia mano vaizduotės nusilpo sparnai;
Bet jau mano valią, geismus į vėžes
Įstatė ir suko, kaip ratą, darnai
Toj meilė, kur judina saulę, žvaigždes.

PAAIŠKINIMAI

PAAIŠKINIMAI

Klaidos tekste. 9 p. 1 eil. viršuje išspausdinta *iliustre*, o reikia — illustre; 19 p. ties vid. pusl. *Guinizelli* — Guinicelli; 26 p. 35 e. *laimėdamas* — laimėdams; 29 p. 19 e. *Tad, kas protingas,* — Tad kas protingas; 29 p. 21 e. *steigėjo;* — steigėjo?; 29 p. 22 e. *skliautų* — skliaustų; 30 p. 61 e. reikia išbraukt *tyrų;* 31 p. 97 e. *Luciją* — Lucją; 32 p. 128 e. *subliuškę* — subliūškę; 34 p. 51 e. *ženkie* — ženki; 38 p. 60 e. *jisai tiek daug* — jis daug; 39 p. 77 e. *Jų balsas* — Jų balsas,; 40 p. 132 e. *familijoj* — familjoj; 49 p. 111 e. *jausminga.* — jausminga."; 55 p. 38 e. *vilkie* — vilki; 59 p. 53 e. *sužiūrę* — sužiurę; 57 *šitoj* — šitoje; 61 p. 126 e. *jie* — jos; 62 p. 12 e. *jie pašarvoti* — jos pašarvotos; 63 p. 39 e. *dabokie* — daboki; 77 p. 38 e. *Ditės* — iš Ditės; 118 p. 75 e. *nustoję.* — nustoję."; 134 p. 105 e. *galim.* — galim."; 147 p. *Simonas* — Sinonas iš Trojos. 166 p. 33 e. *pamiginęs* — pamėginęs

Vertėjo pastabos. Dantės vardą linksniuoju, bet vardininke palieku *Dante,* kaip italų kalboje.

Italų tikrinių vardų nelietuvinu, nebent kartais ritmo ar rimo reikalu.

Kaip tarti kurį itališką vardą, paaiškinu komentaruose, pav. Tegghiaio, Gianni Schicchi — Tegijaijo, Džianni Skikki.

Kadangi kai kurie žodžiai — komedija, Florencija, Lucija ir kiti — tarsenoje dažnai girdimi vienu skiemeniu trumpesni, tai, reikalui esant, trumpinu juos ir rašau *komedja, Florencja, Lucja;* jų tokią rašybą teisinu šiokiu tokiu panašumu į *labjau, pjauti, bjaurus.*

Nevartoju lyčių — matyčiau, šokčiau, veikčiau, o tik — matyčia, šokčia, veikčia. Dvibalsių gale žodžių mūs kalboje perdaug; toki garsai sunkina atskiro žodžio ir eilutės sklandumą. Del to nevartoju — nei — nei (nei šiaip nei taip, nei jis nei aš), bet rašau su dauguma tariančių ir rašančių — *nė* šiaip *nė* taip, *nė* jis *nė* aš.

Rygiškių Jonas (Liet. Kalbos Gram. 50 p.) leidžia rašyti *jum, mum* vietoje *jums, mums.* Turėjau pagrindo pritaikyti tokius trumpinimus daiktavardžiams su būdvardžiais ne tik daugisk. naudininke — *geriem žmonėm,* bet ir įnagininke — *lygiom lankom* vietoje geriems žmonėms, lygiomis lankomis. Šitokios lytys be *s* geriau skamba eilutėje.

Kapsų ir zanavykų tarmė esanti kalbininkams pavyzdinga kirčiavimu. Bet šioje tarmėje girdima žodžių dvejopu kirčiu. Skaitytojas teiksis pateisinti vertėją kapsą, radęs čia vienaip, čia kitaip kirčiuotus šiuos ir kitus žodžius: manęs, tavęs, savęs; mane, tave, save; manim, tavim, savim; many, tavy, savy; palėisti ir paleisti (šu-

nes), prakéikti ir prakeiktì (žmonės), pagàuta ir pagautà (paukštė), pagìrta ir pagirtà; kòki tòki — kokì tokì; skaičiùs — skáičius; laipsniài — làipsniai; raudòna — raudonà; stačiài — stàčiai, malòniai — maloniài, žmogùs — žmògus, visuomèt — visùomet, etc.

Svyravau rašyboje — kaž kas, kaž kaip ir kažkas, kažkaip; perdaug, perdidelis — per daug, per didelis; nelengva, ne lengva etc.

Žodelį *del* rašau be taškelio, kaip *bet* ir *net*.

Vengiau lyčių — mokyti, mokau, moko, mokosi, mokiausi, mokytojas, o vartojau — mokinti, mokinù, mokina, mokinasi, mokinausi, mokintojas; šios antrosios lytys sklandesnės už pirmąsias.

Nors kalbininkai pataria kirčiuoti — siela, òda, pròga, gàtvė, rūšis (ant pirmojo skiemens), bet daugelis jiems žino kirtį tik gale. Šitaip dažniausia juos kirčiavau vertime. Tiktai *sielą*, labai gausiai vartotą poemoje, prisiverčiu kirčiuoti visada žodžio pradžioje.

Neprošalį ir *ne pro šalį*, *betkas* ir *bet kas*, *betkoks* ir *bet koks* stengiausi rašyti tuo pačiu dėsniu, kaip *delto* ir *del to*.

PRAGARAS

PRG. I GIESMĖ

(25 — 28 p.)

Ritmas: Gy - vé - ni - mó nu - žén - gęs pú - sę ké - lio

1 - 12 G i r i a. Dante žmogaus gyvenimą vadina kelione. Pats jis savo gyvenimo pusiaukelėje pasijutęs tamsioj girioje, į kurią kaži kaip, per sapną, įėjęs. Asmens alegorijoje nori pareikšti, kad jis, gyvenęs kurį laiką nuodėmingai, susiprato ir pasiryžo grįžti į dorovės kelią. Plačios prasmės alegorijoje — nesaugus žmogus kliūvęs į aistros ir nedorovės pinkles, skursta, kol Dievo malonė jį išvaduoja.

1 *pusę kelio* — Dn. savo kūriny il Convivio IV, 23 sako, kad mūsų gyvenimas slenka lanku, kildamas ir leisdamasis; aukščiausioji lanko vieta atitinka 35 amžiaus metus. Saliamonas 89-je psalmėje yra pasakęs: „Dies annorum nostrorum septuaginta anni". Mūsų gyvenimo dienų — septyniasdešimts metų. Be to Isajas: Esu pasakęs: vidury savo dienų eisiu prie požemių durų. „Ego dixi: in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi". Dante gimė 1265 m., savo įsivaizduotąją kelionę į kitą pasaulį įvykdė 1300 m., turėdamas 35 metus.

2 *tamsią girią* — nuodėmingą gyvenimą.

6 *Atgijus baimė*, patirta girioj; aleg. — Dievo teismo baimė, kurią nusidėjėlis pajunta, sąžinei prabilus.

8 *girios labą* — Virgilijų, atėjusį apginti poeto nuo trijų žvėrių.

10 *nelengva nusakyti*, — apsakys Beatričė, Skaistykl. XXX, 115...

11 *miego kieto*, — šv. Rašto lapuose miegas yra nuodėmės simbolis; žr. Isajas, L IX, 10 šv. Paul. į Rom. XIII, 11.

2 - 12 *Jau kelio* — doro gyvenimo.

13 - 20 Š v i e s u s k a l n a s. Pasijutęs baisioje vietoje, poetas skubiai eina pirmyn. Priėjęs kalnelį, pamato jo viršūnę saulės nušviestą. Nusiramina ir nori lipti aukštyn. Čia vaizduojamas žmogus, norįs išsigelbėti savo pajėgomis.

13 *ties kalnu*, — dilettoso monte (ties žaviu kalnu). Viešpaties kalnas, Genes. XXII, 14; psal. XV; antitezė tamsiajai giriai, doro gyvenimo simbolis

14 *pakalnė toji* — tamsioji giria.

16 *Aukštyn žiūriu* — slg. psal. CXX, 1 „Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi, — pakėliau savo akis į

kalnus, iš kur ateina man pagelba". *Planeta šviesioji* — saulė reiškia Dievą, nušviečiantį doriems gyvenimo kelią malonės spinduliais.

21 *Per kiaurą naktį* — visą nusidėjimo laiką, kai buvau pasigailėjimo vertas.

26 *Atsigręžiau stebėti*, — poetas baimingai pažiūrėjo į praeitį, į girią, kur įkliuvęs žmogus turi jaustis žuvusiu.

31 - 60 Trys žvėrys. Poetui, bandant lipti į kalną, pastoja kelią trys žvėrys ir verčia trauktis atgal. Tie žvėrys: pantera, liūtas ir vilkė, paimti iš Jeremijo V, 6, pagal senesnių komentatorių nuomonę vaizduoja tris nedorybes, paleistuvavimą, puikybę ir godumą. Vėlesniųjų nuomone, čia simbolis trijų valstybių: Florencijos, Prancūzijos ir Romos, del kurių poetas neteko ramybės.

32 *Pantera* — ital. *lonza*, lot. lynx, plėšrus leopardų veislės žvėris, barsas.

33 *dėmėto plauko* — margą.

37 - 43 *valandos* — buvo didysis penktadienis 1300 m. kovo 25 d. (kita versija — bal. 5 arba 8 d.).

38 *lydima žvaigždelių* — Ožio žvaigždyno. Senovės mokslininkai prisilaikydami Ptolomejaus sistemos, tikėjo, kad pasaulis buvo įkurtas pavasarį, saulei esant Ožio konsteliacijoje, kovo 25 d., Kristaus įsikūnijimo ir mirties dieną. Šita ir kitos eilutės (38 - 40) šitaip reikia suprasti: saulė kilo ir ėjo į mūsų akiratį susijungdama su Ožio ženklu, kaip kuomet Dievas suteikė judėjimą šiems pasaulio kūnams.

54 *Tariausi* — maniau, ar nereiks atsižadėt šviesiojo kalno.

60 *Grįžt ten, kur* — į baisią girią.

61 - 69 Virgilijus. Grįždamas į girią, Dn. pamato žmogų. Būta Virgilijaus, Beatričės pasiųsto jį gelbėti. Šis nurodo poetui kelionės kryptį ir apsiima vesti per pragarą ir skaistyklą lig žemiško rojaus, čia gi pavesti Beatričei, kuri parodys dangų.

61 *žemą kertę* — į tamsią girią.

63 *vos galįs ką tarti*, — Dn. iš karto nesusivokė, kas stovi priešais jį: gal šešelis, o gal žmogus, nes Virgil. pasirodė tylėdamas.

68 *Tėvai* — Virgilius Maro gimė Andes (Pietole) kaime, netoli Mantovos, Pompejui ir Krasui konsulaujant, (idibus Octobris) spalių 15 d.

70 *Julijaus* — Julijus Cezaris buvo nužudytas 44 m. pr. Kr.; Virgilijui tuomet suėjo 26 metai; tad jis didesnę savo gyvenimo dalį praleido Augustui viešpataujant.

72 *tuščius dievus* — netikrąjį Dievą garbinant; Virg. mirė 19 m. pr. Kr.

74 *Anchyzo sūnų* — Eneją.

75 *priešo* — Trojos miestui žuvus.

78 *kur džiaugsmo...* kur nėra nė pradžios nė galo džiaugsmo, — danguje.

81 *nedrįsdamas* — pamatęs staiga savo mokytoją tokiu metu, kada, besitraukdamas atgal, galėjo atrodyti silpnadvasis.

84 *grūdą rankiojęs* — mokslo ėmęs iš kūrinių: Eneidos, Bukolikų ir Georgikų.

88 *žvėris* — vilkė.

89 *išminčiau* — įžymiuosius poetus D. vadina ir kitose Komedijos vietose išmінčiais (saggi, savi), Prag. IV. 100.

98 *nors kemša skilvį* — „Avarus non implebitur pecunia — gobšas nebus pilnas pinigų", Eccl. V. 9.

100-111 Pranašavimas apie Veltrą. Vilkė nesiliaus dariusi nuostolių ant žemės, kol atvyks Veltras (šuo, kurtas), kuris nuvys ją atgal į pragarą, iš kur buvo Pavydo (Liucipierio) atsiųsta; ir tuo būdu išvaduos Italiją. Alegorijoje Dn. turėjo galvoje kažkurį kuklios kilmės, bet labai dorą, asmenį, išgelbėsiantį tėvynę.

103 *nerūpės laukai* — nebus grobikas; *šiaip koks turtas* — il peltro (metalas) — pinigai.

105 *Tarp feltrų* — Feltre — mažas miestelis Markių provincijoje; yra ir Feltro kalnas. Niekas nesusekė, kurią vietą D. norėjo nusakyti.

107 *Camillė* — Volskų karaliaus Metabo duktė, žuvusi kovoje su trojėnais, besiveržiančiais su Eneju į Italiją.

108 *Eurialas, Nizas* — du jaunu trojėnu, žuvusiu kartu kovoje prieš volskus. *Turnas* — rutulų karalius, Enejo nukautas.

112-136 Išganymo kelias. Virg., pasakęs, kad Dantės kryptis negera, siulosi vadovu per pragarą ir skaistyklą. Beatričė gi vesianti jį į dangų. Dante sutinka keliauti.

117 *antrąkart* — pasmerktieji malonėtų dar kartą mirti, negu kankintis.

118 *kam kęsti neįgriso* — skaistykloje (purgatorium), kur vėlės valosi nuodėmių likučius. *Jos nenusiminę, nes tikisi* Dievą regėti.

121 *lig aukštybės* — į dausas arba empirejų (dangų).

123 *tamsybės* — Virgilijus, miręs pagonu, nenuvyko į dangų. Jam teko vieta priešpragary (limbus), drauge su daugelio rimtų ir nekaltų asmenų vėlėmis. Limbe sielai tamsu, nors nėra kančių, bet nėr nė paguodos.

134 *Sargyba šv. Petro* — ties skaistyklos durimis, kurios esančios šv. Petro prižiūrimos.

PRG. II GIESMĖ

(29 — 32 p.)

1-9 Preliudija. Pradėdamas vaizduoti kelionę, Dantė kreipiasi, poetams įprastu būdu, į mūzas, kad stiprintų jo mokslą, protą ir atmintį.

4 *į kovų ... žygius* — teks nugalėti kelionės nemalonumai ir sielotis del pasmerktųjų kančių.

6 *bet paaiškės tai* — tos kovos bus paeiliui atpasakotos taip, kaip atmintyje suženklintos.

7 *prote tu* — kai kurių komentatorių nuomone, poetas raginęs veikti ne mūzas, bet savo protą ir aukštąsias sielos jėgas, ką jis pagarbiai mini dar Prg. X, 59.

10 - 42 Nusiminimas. Iš pat pirmųjų žingsnių Dn. nusimena ir klausia Vr., ar tikęs tokiam žygiui; čia Dantės žodžiai yra ne jausmų, bet proto kalba; Vr. jam įkvepia drąsos.

13 - 14 *Sakai* — Eneidoje VI, 266 ir sek. Virg. rašo, kaip Enejas (Silvijaus tėvas) gyvas būdamas nusileido į dvasių gyvenimą ir grįžęs pasakojo, ką regėjęs.

16 *Tasis* — Dievas.

17 *Del malonumo* Enejui sumanė juo pasinaudoti — įkūrdamas Romėnų imperiją ir Romos miestą.

18 *Kas toks ir kaip* — orig. il chi e il quale.

22 *Šalis su Roma* — orig. *la quale e il quale* (imperija ir Roma) Dievo apvaizdoje jau Enejo laikais buvo skirta šv. Petro katedrai vieta ir popiežių valstybei. „Roma yra viešpatė, iš Dievo gavo nepaprastą kilmę ir iš Dievo gavo nepaprastą išsiplėtimą". *Conv. IV, 4.*

23 *Petro skliaustų* — šv. Petro katedros.

24 *Šio ainiai* — šv. Petro įpėdiniai.

25 *tavo raštuos* — Eneidoje.

26 *vyrą* — Eneją. Anchyzas Elizejaus laukuose išpranašavo savo sūnui Enejui būsimą Romos garbę; jis padrąsino kovoti ir nugalėti Turną; nugalėjimas buvo tolima Romos įsikūrimo priežastis ir to, kad popiežiaus sostas taip pat Romoje.

27 *apsiaustą* — sostą ir valstybę.

28 *išrinktasis Indas* — taip vadinamas šv. Rašte šv. Paulius, Acta Ap. IX, 15. Šv. Paulius, kaip patsai sakosi, buvęs nuneštas į trečiąjį dangų, II ad *Cor.* 2. Pagal senovės legendas šv. Paulius buvęs nužengęs ir į pragarą.

29 *stiprinti tikybos* — kelionėje į pragarą šv-jam P. teko užkliūti skaistykloje ir čia teikti vilties atgailaujantiems, kad, krikščioniškai tikėdami ir apgailėdami nuodėmes, įgysią dangų.

33. *sargybos* — pragaro ir skaistyklos skyriuose.

34 *O jeigu* norėčia pamatyti dangų, atrodytų peraukštas (neprotingas) noras.

36 *Bet aišku tau* — poetas pasiveda Virgilijui; - I, 112.

40 *prieš tamsią šalį* — prieš neaiškią kelionę.

43 - 126 Sutvirtinimas. V-jus subara D-tę už dvejojimą, einantį iš sielos silpnumo. Norėdamas jį sutvirtinti, pasakoja, kokiu būdu išsiruošė į pagalbą. Būtent: Beatričė, nužengė iš dangaus į Limbą (priešpragarį) pas Virgilijų, paraginta kitų dviejų moterų (Gerosios Moters, — Marijos, ir gailestingosios Lucijos ir sutvarkė pagalbą. Pasitikėdamas dangaus pagalba, poetas nurimsta.

45 *baime peraiškia* — orig. *viltate*, šiaudadvasių silpnybe.

47 *Pabėga* — tur mest į šalį kilnią mintį.

51 *čia tau ne juokas* — kad tu graudžioj būklėje.

52 *stovėjau* — papasakosiu, kaip čion atėjau; *suturėti* — priešpragaryje laukiančios, nė pasmerktos, nė išgelbėtos vėlės. Prg. IV. 24.

53 *Šventa gražuolė* — donna beata e bella — iš Beatričės šventumo ir grožio Vr. suprato, kad ji iš dangaus áteina tam tikru reikalu; tad pasisakė mielai jos įsakymus vykdysiąs.

58. *O, dvasia Mantovos* — taip Beatričė pradeda kalbėt į V.; jos kalba eina nuo 58 ligi 114 eil. pertraukta Virgilijaus (76 - 84) žodžiais; Beatričė į savo kalbą įterpia Lucijos žodžius (103 - 109).

61 *mano draugas,* — Dante, mano mylimas, likimo persekiojamas. Beatr. stengiasi sukelt V-je palankumą nelaimingajam keleiviui.

62 *Įstrigęs į vingius* — žr. I, 29, 35. *(tyrų* — išbraukt).

71 *Beatričė* — poeto mylimos moteries vardas; apie ją žr. Dantės kūriny „La Vita Nuova". Diev. Komedijoje B-čė, nesiliaudama būti realia moterimi, yra dar alegorijos asmenim. Ji — teologijos simbolis, kai kam — veikliosios išminties, kai kam — sielos, kylančios į Dievą meilės sparnais, kai kam — kontempliatyvaus gyvenimo, kai kam — vidujės artisto vizijos, kai kam — apreiškimo simbolis. Iš žemės rojaus, iš žemiškosios laimės Beatričė veda Dantę į dangaus rojų, į amžinąją laimę. Tokiu vadovu žmogui yra Bažnyčia (žr. Dantės De Monarchia, III, 15 ir Convivio, IV, 4 - 6); tuo būdu B. būtų Bažnyčios autoriteto simbolis; o kadangi Bažnyčia vadovaujasi Dievo reveliacijos taisyklėmis, tad ir Beatričė yra teologijos, Dievo apreikštų žmonėms tiesų simbolis.

Beatričė buvo Folco Portinari, florentiečio, duktė... (žr. įvade).

72 *Ėjau del meilės* — atėjau čion ir kalbu meilės vedama; žr. 61.

74 *Tave minėt* — įsakius skubėti į pagalbą nelaimingajam Dantei, B., paskatindama Virgilijų, žada atminti jį dažnai Dievui, kuris gal išvaduos jį iš priešpragario.

76 *aną aplinką* — čia reikia suprasti mėnulį, kuris, einant Ptolomejaus sistema, sukasi aplink žemę arčiau už kitas planetas ir per tai jo ratas mažiausias. Tercinos prasmė tokia: žmogui dievinių dalykų pažinimu *(Per tave* — teologija) lemta yra stovėti aukščiau už visus kitus sutvėrimus, esančius mėnulio rate.

83 *į šitą centrą* — į pragarą iš dangaus. Virgilijus nesuprato, kaip gali šventa būtybė nusileisti į pragarą.

87 *ten eit į vidų* — į pragarą, kuris, pagal Dantės teoriją, yra viduje žemės.

88 *Baimei* — tercinoje yra Aristotelio posakis apie baimę, Etica, VIII: „Baimė žiūri į du daiktu, būtent į piktybę, arba negerovę (malum) ir į daiktą, galintį mums pakenkti".

92 *jūs skurdo eilios* (vostra miseria) — palaimintųjų džiaugsmai pagal scholastikus negali susidrumsti pasmerktųjų regėjimu.

94 *Gera Ponia* — Dievo Motina Marija; Jos ir Kristaus vardų Dn. iš pagarbos niekur pragare nemini. Marija — preventyvios Dievo malonės simbolis.

96 *kietus nuostatus* — sunkų Dievo leidimą suminkštins, kad paklydėlis nežūtų.

97 *Pašaukus Lucją* — Marija ragina Luciją, kad ši melstų Beatričę greitai suruošti nelaimingajam keliautojui pagalbą. Šv.

Lucija, sirakūzietė, kentėtoja, buvo laikoma akių ligonių užtarytoja; Dante susirgdamas akimis, tapęs šios šventosios garbintoju.

100 *kad žiauris gėlė* — Lucija užjausdavo kenčiantį artimą, nes ir pati buvo kentėjusi.

102 *Rachelė* — patrijarcho Jokūbo žmona, kontemplatyvaus gyvenimo simbolis.

105 *Jį... sužinojo* — Dante, išgyręs kūriny „La Vita Nuova" Beatričę, pagarsėjo.

107 *kovoje* — tamsios girios pavojuose.

109 *tiek paskubos* — Beatr. vyksta gelbėti Dantę greičiau, negu žmonės žygiuoja naudos reikalais arba pabūgę priešų.

113 *tokių žodžių* — Virgilijaus galybė išreikšta I, 82; iš jo žodžių yra garbės ne tik jam pačiam, bet ir jo skaitytojams su tyrinėtojais.

119 *žvėrį* — vilkę, žr. I, 49.

120 *į puikų kalną* — Quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus et mundo corde", — Kas pakils į Viešpaties kalną? Nekaltas darbuose ir tyros sielos. Ps. XXIII, 3 Jeigu nekaltieji užlips tiesiog ant kalno, tai poetui reikia eiti atgailų užuolankomis, kol jo protavimas pasidarys laisvas, tiesus ir sveikas; Skaist. XXVII, 140.

124 *Šventosios trys girdi* — tave užtaria Marija, Beatričė ir Lucija.

126 *mano žodžiais* — susistiprinai mano žadėta pagalba, I, 112, 121.

127 - 142 Dievo pagalbos vaisiai. Išgirdęs iškilmingai pažadėtą dangaus pagalbą Dn. atgauna drąsą; padėkojęs B-čei ir V-jui, pasisako be baimės keliausiąs.

127 *šalna* nakties šalna reiškia ignoranciją ir klaidą; ad Rom. XIII, 12, I ad Tess. V, 5,

133 *gailestingoji* — Beatričė.

138 *pirmoji pastanga* — pirmas pasiryžimas buvo jau pirma padarytas, I, 130 - 134.

140 *tu viešpats* — įsakinėti, *vadas* — kelionėje, *vadovas* — pamokinti klaidų išvengti.

142 *į nykią girios pusę* — į pragarą.

PRG. III GIESMĖ

(33 — 36 p.)

1 - 21 Įėjimas pro pragaro duris. Abudu poetai priėjo prie visada atdarų pragaro durų. Jų viršuje perskaitęs parašą, kuriame liepiama įeinantiems išsižadėti vilties, Dn. išsigąsta, bet Vr. jį suramina, ir abu eina gilyn.

1 *Pro mane kelias* — trijose tercinose durys prozopopejos būdu pasisako apie save ir pragarą; *į liūdnumo vietą* — į Ditės pilį, žr. VIII, 68; į ugnies pilį, X, 23.

5 *sudėstė skiltis* — esu Švenč. Trejybės darbas: Galios, Išminties ir Meilės, t. y. Dievo Tėvo, Sūnaus ir Šv. Dvasios kūrinys.

8 *tik amžinų daiktų tebūna* — tai išsireikšta einant Aristotelio teorija, kuria kai kurie daiktai buvę amžini, Dievo Pirmosios Priežasties iš karto tiesiogiai įkūrti, kaip antai: pirmoji medžiaga, dangus, angelai, ir vėliau — žmogaus siela; kiti daiktai, kaip antai: žemė, gyvuliai, augalai yra atsiradę dangaus veiksmu arba antromis priežastimis.

14 *Čia reik* — einant į pragarą tenka išsižadėti baimės ir abejojimo.

17 *Matysi...*, orig. *genti dolorose*, tekusius skausmams žmones, negalinčius protauti ir pažinti Dievo, kuris yra gyvenimo tikslas, tiesa ir patsai gyvenimas (via, veritas et vita).

22-69 Silpnadvasiai žmonės ir atšalę angelai. Tik spėjęs įžengti į prieangį, Dn. išgirsta dejuojant, raudant barantis, delnais pliekiant. Čia nubausti lengvadvasiai žmonės ir neveiklūs angelai. Jų tarpe Dn. vieną žmogų pažįsta. Nuogi ir basi, sparvų ir musių giliami, jie smarkiai bėga paskui vėliavą. Pasaulyje niekas jų neįjudino nė gera, nė bloga daryti, del to dabar jie yra priversti bėgti ir niekad nesustoti.

23 *kur nėr Mėnulio, nė Vežimo* — kur amžinai tamsu, besaulėje ir bežvaigždėje vietoje.

27 *plaštakų plojimo* — ranka į ranką mušimo iš širdies skausmo.

36 *Nė paniekoj, nė pagarboj* — nepasižymėję peiktinais arba girtinais darbais, arba — liurbiai, lengvadvasiai, tinginiai.

37 *choras... angelų* — Liucipieriui pakėlus maištą prieš Dievą, kai kurie angelai, nežinodami, kuo baigsis kova, pasiliko neutralūs. Jų likimas yra toks, kad nė dangui netinka, nes pertamsūs, nė pragarui, nes peršviesūs; todel bastosi šiapus Acherono.

42 *Nes... būklė* — prakeiktieji, buvę energingi žmonės, jaustųsi pragare aukštesniais už tokius, kaip tie silpnadvasiai. Šitie, taip sakant, nė pakarti nė paleisti, norėtų arba numirti, arba persikelti į kitą, kad ir skaudesnę, pragaro vietą.

53 *Kažkokios vėliavos* — nepriklausę nė prie jokios vėliavos dabar gauna vienijančią juos visus nemalonią vėliavą.

59 *šešėlį menkšo tojo* — yra daug ginčų tarp komentatorių apie tai, ką turėjo čia galvoje Dante. Dauguma spėja, kad popiežių Celestiną V, išrinktą 1294 m. ir po penkių mėnesių atsisakiusį popiežiauti. Kiti sako, — Dijoklecijoną, metusį senatvėje ciesoriauti; kiti Ezavą, pardavusį broliui vyresnybę. Pastarųjų nuomonė turi stiprų argumentą tokį, kad Celestinas V (Petras del Murrone), prikalbinėtas del Bažnyčios labo atsisakyti, šiaip aukštos doros žmogus, 1313 metais buvo pakeltas į šventųjų skaičių: Dante tai žinodamas negalėjo gramzdinti jo į pragarą. Bet pirmosios nuomonės šalininkai sako, kad šv. Petro Celestino kanonizacijos dekretas išgulėjęs 15 metų archyvuose nepaskelbtas.

Menkšas (kaip vargšas, niekšas) vertėjo pramatytas žodis, atitinkąs lotynų *vilis*.

64 *Negyvėliai* — tam tikru laiku neparodę jokios energijos, dabar turi judėti, vabzdžių verčiami. Čia pastebėtina, kad Dantės pragare kančios yra analogios kaltei.

70 - 136 Kilnojimas per Acheroną. Poetai prieina didelę Acherono (Acheronto) upę. Čia susirenka pasmerktos vėlės persikelti į pragarą. Kėlikas per upę, žilas senis Charonas, liepia Dantei atsitraukti iš pasmerktųjų tarpo. Virgilijus sudraudžia vairininką Dievo vardu. Charonas rūsčiai sodina pasmerktuosius į luotą ir kelia į kitą pusę. Virg. sako Dantei nenusiminti. Tuo tarpu sudrebėjo žemė ir sužaibavo; Dn. krito ant žemės.

78 *Prie Acherono* — pirmoji pragaro upė, minėta 71-je eil., Virgilijaus Georgikose IV, — palus inamabilis.

79 *Lyg sudraustas* — nuleidau nusiminęs akis, spėdamas iš šiurkštaus Virgilijaus atsakymo, kad jis pasižeidė mano klausimu.

83 *Toks žilis* — senas, pražilęs žmogus, Charonas, mitologijos asmuo, Erebo ir Nakties sūnus, senas ir negražus Averno keltininkas, žr. Aen. VI, 298.

87 *Kur karšta, šalta* — dvi didžiausios Dantės pragaro kančios: karštis ir šaltis.

88 *Tu, gyva dvasia,* — taip prašneka Charonas į Dantę, pastebėjęs, kad šis gyvas žmogus.

91 *Eik kitur* — galima manyti, kad Charonas siūlė kitą kelią ir lengvesnį laivą, būtent: minimą Skaistykloje, II, 101.

95 *ten* — danguje: Prag. V, 23; VII, 11.

96 *nutilk* — tuo pasakymu Vr. verčia Charoną suprasti, kad nėra apie ką daugiau kalbėti, matant aiškią Dievo valią.

98 *veidas lyg ramesnis* — Virg. Aen. VI, 102: „Ut primum cessit furor et rabida ora quierunt". — Kai tik liovėsi šėlęs ir nurimo pasiutę nasrai.

99 *akys ugnim* — del piktumo, pamačius „gyvą dvasią" (gyvą žmogų) ir išgirdus iš Vr. dangaus valią. Žr. Aen. VI,300: „stant lumina flamma".

100 *Šiurkščius žodžius* — Charono barnį 84 — 87

103 *keikė* — pagal scholastikų mokslą, — pasmerktieji, kiek sunkiau pajunta Dievo teisingumą, tiek labjau Jį niekina; žr. šv. Tomo Sum. Th. II, II, 13, 4. Be to, jie viską keikia, kas prisidėjo prie jų tokios būklės. Idėja paimta iš Hiobo III, 3; ir Jeremijo XX, 14.

111 *jei kuri atšlijus* — jei kuri nenori lipti į luotą arba tvarkytis.

115 *padermė piktoji* — pasmerktieji.

122 *Dievo pyktį* — Dievo nemalonėje, nusidėjęs ir neapgailėjęs.

124 - 126 *skubinas į kitą pusę* — į pragarą, už Acherono upės, nori skubiai nuvykti, nes Dievas jiems duoda vietoj baimės noro greičiau surasti savo kančias. Čia Virgilijaus atsakyta į Dantės klausimą 73 eilutėje.

127 *sielos tyros* — nepasmerktos.

129 *Žinai* — iš Charono nenoro paimti tave į luotą spėki, kad esi skirtas išgelbėti.

133 *vėjas kilo* — del tų nelaimingųjų likimo sudrebėjo žemė; kilo vėjas sužaibavo, Dante krito ir užmigo.

Kyla klausimas, kokiu būdu Dn. pasiekė pragarą, į kur tik vienų vienas kelias — Charono luotu, vairininkui atsisakius jį perkelti. Aiškina Buti, kad angelas miegantį Dantę pernešęs anapus upės. Analogiška vieta yra Prag. IX, 64..., kur patarnauja angelas panašioms aplinkybėms esant. Šv. Matas turi panašų posakį: „Et ecce terrae motus factus est magnus, angelus anim Domini descendit de coelo". — Ir štai pasidarė didelis žemės drebėjimas, nes Dievo angelas atžengė iš dangaus. XXVIII. Be to, panašu ir Skaist. IX, 52, kur Lucija neša Dantę į apgailos vietą.

PRG. IV GIESMĖ

(37 — 41 p.)

1-24 Vieta. Smarkus griausmas staiga prižadina iš miego poetą. Atsistojęs pamato, kad jau jis pragare. Virgilijus ramina ir pats susijaudinęs vedasi į pirmąjį pragaro rūsį, arba priešpragarį (limbą). Šv. Tom. Akv. Sum. th. P. III, Suppl. q LXIX šneka apie du limbu: limbus infantum (kudikių) ir l. patrum (tėvų) Dante duoda iš abiejų vieną, (limbus patrum) palikdamas limbo prieangyje silpnadvasius.

1 *griaustinio* — pragaro triukšmo, žr. 9 eil.

4 *Blaiviom akim* — išmiegotom.

13 *Gilyn* — griežtas Virgilijaus paraginimas eit į vidų; *į tamsiojo pasaulio sritį* — il mondo cieco — pragare nėra šviesos, X, 58, XXVII, 25; šv. Mat. VIII, 12, XXII, 13.

15 *Aš vesiu* — Virgilijus, būdamas vadas (II, 140), turi eiti pirmas prieš savo mokinį ir žiūrėti, kad šis neatsiliktų. Kai kas aiškina čia esant aliuziją į tai, kad Virg. pirmas aprašė pragarą, o Dante juo pasekė.

18 *ramindavai* — suramino pakalnėje I, 91; paskui — suabejojus, keliauti, ar ne, II, 43; vėliau dar ties pragaro durimis, III, 13...

23 *Kartu* — tuo pačiu pasiryžimu, bet pirmiau 14 eil. minėta tvarka.

24 *Į pirmą rūsį* — į priešpragarį; šita vieta minima „Apaštalų sudėjime": „nužengė į pragarus" (seniau: „į peklas" į atklanius").

25-45 Nekaltieji. Limbe nėra fizinių, teigiamų kančių, tik neigiamos, moralinės: netekimas amžinos laimės, iš to dejavimai ir širdgėla be sopulių. Čia laikoma daugybė nekrikštytų vėlių, neįleistų į dangų vien del stokos tikėjimo.

29 *daugybę* — sustojusių kuopomis: kūdikių, moterų, vyrų ir dūsaujančių.

30 *kūdikius* — mirusius be krikšto.

34 *Kad geros jos* — aktualiai nenusidėjusios Dievui, dar turinčios nuopelnų, bet visa to maža išsigelbėti, neatsigaivinus krikštu.

36 *tikybon tavo* — į tą tikėjimą, kurį tu, Dante, turi.

38 *tikro Dievo* — Kristaus atėjimą žmonių išgelbėti. Dang. XXXII, 24.

39 *aš* — taip pat priklausau prie neišgelbėtų.

42 *Beviltis lūkesys* — mes be kaltės esame prapuolę ir laukiame išganymo be vilties būti išganytiems.

46-63 Kristaus nužengimas į priešpragarį. Remiantis šv. Raštu, šv. Petro I 1. III sk., 18 ir tol. Bažnyčia moko, kad Kristus, mirties ir atsikėlimo laikotarpy, nužengė į limbą išvaduoti dorųjų Senojo Įstatymo vėlių. Dante dėsto čia tą mokslą Virgilijaus lūpomis.

49 *Ar vargas šis* — Dn. klausia, ar iš limbo kuomet nors išsivadavo bent viena kuri vėlė.

51 *Klausimui keistam* — supratęs mano neaiškiai išreikštą klausimą.

52 *Naujininkas* — Virgilijus mirė 19 metais pr. Kr. rugs. 22 d. tad priešpragary buvo jis buvęs maža kiek daugiau, kaip 50 metų tuo laiku, kai Kristus atsilankė.

55 *Išėjo* — paskui apsilankiusį Kristų išėjo iš priešpragario pirmasis žmonijos tėvas Adomas ir daug kitų.

57 *Klusnusis* — Moizė, davęs įstatymus Žydų tautai, patsai klausė Dievo įsakymų; Jozuės knygose XXII, 2 jisai vadinamas „Moyses famulus Domini".

59 *seneliai Izraelio* — patrijarcho Jokūbo šeimyna.

60 *Rachelė* — Jokūbo žmona, del kurios jis daug privargo, turėjęs tarnauti uošviui septynerius metus prieš vestuves, septynerius po vestuvių.

61 *eina* — vedasi Kristus į dangų.

62 *nevyko* — lig Kristaus mirties dangus buvo uždarytas.

64-105 Šviesa ir didieji poetai. Vr. ir Dn. eina pirmyn. Toliau tos vietos, kur Dn. buvo prižadintas iš miego, užėjusio ties Acheronu (III, 136; IV, 1), jis pamato ugnelę, kuri, lyg aušra, šviečia šiek tiek limbo vienoje vietoje. Tai žmogaus proto simbolis, bet proto be tikėjimo; todel ši šviesa pareina iš apačios, o ne iš viršaus. Šviesa iš aukšto simbolina reveliacijos šviesą, šviesa gi iš apačios — žmogaus protą; šioji nedaro žmogaus palaimintu. Nušviestoje vietoje stovi žmonės, palikę pasaulyje apie save garsų vardą. Štai išeina aikštėn keturi didieji poetai. Dante jų tarpe turi pagarbos.

68 *Kur pabudau* — iš miego, griaustinio prižadintas, žr. 1.-3 eil.

69 *Ugnį... gelminę,* — kuri nušvietė ne visą pragarą, bet pilį, ties kuria prisilaikė garbingieji vyrai.

70 *Iš tolo* — nepriėję pamatyto švyturio.

78 *nuteikia dangų* — del nuopelnų žmonėms; dangus yra jiems palankesnis ir leidžia sudaryti kilmingesnį būrį.

79 *kažkeno balsas* — gal būt Homero.

80 *didžiausiąjį poetą* — Virgilijų, kurs buvo laikinai išsiskyręs Dantės gelbėti (II, 52), dabar gi vėl grįžo, nes *nebuvo manęs skirtis.*

83 *keturi aukšti šešeliai* — keturių poetų, Dantės didžiausiais laikomų. Homerą jis žinojo tik iš vardo, nes nemokėjo graikų kalbos (žr. Conv. II, 15), o tada dar nebuvo vertimo į italų kalbą (Conv. I, 7); bet Horacijus, Ovidijus ir Lukanas, be to Stacijus, buvo jo mylimi poetai, tų laikų mokyklose žinomi.

84 *liūdesiu švelniu* — nes pozityviai nekentėjo.

86 *rankoje štiletas,* — kardas, nes giedojo karus.

89 *satyras* — rašė satyras.

90 *lėtas* — (ultimo) paskutinis, nes jauniausias ir mažiausios svarbos. Dante, pasak Benvenuti, pasekęs šių trijų poetų stilium: Horacijum satyroje, Ovidijum — komedijoje ir Lukanu tragedijoje.

92 *brangvardžiai man,* — poetai kaip aš, (Virgilijus) nes suskambėjęs garsas „pagerbkite poetą" visiems jiems atitinka, todel reikšdami man, poetui, pagarbos, ir save pagerbia.

Dvelkia Dantės švelnus pasisavinimas poeto vardo.

95 *Kurią išleido* — Homeras, poetų protoplastas, čia yra palaikytos pirmosios poetų laidos tėvu.

96 *Ji* — toji laida, lyg erelis aukščiausiai laksto.

99 *Vadas šypsosi* — pasigėrėdamas daroma pagarba.

102 *išmintingai* — poetai Dantei ir jo laikų žmonėms buvo išminčiais (savi), žr. 89.

106 - 114 Priešpragario pilis. Visi šeši poetai prieina prie pilies, apsuptos septyneriomis mūro sienomis ir uždarytomis septyneriomis durimis. Sienos alegorijoje reiškia arba septynias dorybes (išmintį, teisumą, tvirtumą, santūrumą, nuovoką, mokslingumą, protingumą), arba septynias filosofijos šakas (fiziką, metafiziką, etiką, politiką, ekonomiką, matematiką, silogistiką). Be to, pilį gina upė, iškalbos simbolis. Poetai pereina sausomis kojomis upę (genijams priešo iškalba — ne kliūtis) ir pro septynerias duris, reiškiančias septynias mokslo dalis, išdėstytas Triviume ir Quadriviume (gramatiką, dialektiką, retoriką, muziką, aritmetiką, geometriją ir astronomiją) įeina į pilies (garbės) vidų.

111 *Į erdvią lanką* — Virg. Enejidoje VI ir Homeras Odisėjoje XI panašiai vaizduoja pagarbos vyrus žaliuojančioje pievoje.

114 *švelniais žodeliais* — kaip išminčiams tinka, žr. Conv. IV, 2; Ecc. X, 12.

115 - 129 Didvyriai. Visi šeši poetai pasitraukia iš to šono, kur buvo įėję, susiieško vietą, iš kur viskas gerai matyti. Čia Dantei parodo pirmiausia didžiūnus, pasidarbavusius Romėnų imperiją įkūriant; paskui Saladiną, nuošaliai stovintį.

121 *Elektrą* — Atlaso dukterį, Dardano — Trojos įkūrėjo — motiną; *jos visas skyrius* — trojėnai, iš jo kilę, kaip antai: *Hektoras* ir *Enejas*. Bet nuo šitų peršoka į *Cezarį* — 122.

124 *Kamilę* — žr. I, 107; *Pentazileja* — Amazonių karalienė, Achilo nugalėta.

125 *Latina* — Lacijaus (Latiumo) karalių.

126 *Lavinija* — Enejo žmona.

127 *Brutą* — pirmąjį konsulą (Lucius Junius Brutus); ne Marką Junijų Brutą, Cezario užmušėją, kuris Liucipieriaus nas-

ruose, XXXIV, 65, *Tarkvina* — Tarkvinijų, paskutinį Romos karalių.

128 *Lukreciją* — (sk. trimis skiemenimis) dorąją Kolatino žmoną, Seksto Tarkvinijaus pažeistą. Juliją — Cezario dukterį, Pompejaus žmoną; *Marciją* — Katono žmoną, žr. Skaist. — I, 79; *Kornilją* — Scipijono Afrikiečio dukterį.

129 *Saladiną* — Egipto sultoną.

130 - 151 Mokslo vyrai. Toliau pamato mokslu pagarsėjusių vyrų: filosofų, teorininkų, gamtos istorijos žinovų, retorikų ir medikų. Dn. su Vr. po tam palieka keturis poetus ir toliau sau keliauja.

131 *Magistrą* — Aristotelį, žmonių protavimo vadovą.

134 *Čia pat* — po Aristotelio garsiausi filosofai; Conv. IV, 6. pastebi, kad Aristotelis ištobulino morališkąją filosofiją, pradėtą Sokrato ir tęstą toliau jo įpėdinio Platono su akademikais.

136 *Demokritas* — (sk. 3 skiem.) mokino, kad pasaulis savaime netyčioms susikūrė iš atomų.

137 *Dijogenas* — (sk. 3 skiem.) cinikas iš Sinopo. *Anaksagoras* — Periklo mokytojas: *Talė* — (Taletas) iš Mileto.

138 *Empedoklis* — iš Agrigento parašė poemą apie daiktų prigimtį; *Heraklitas* — iš Efezo; *Zenonas* — stoikas.

139 *rinkėjas* — žolių, šaknų, metalų ir t. t.

140 *Orfejus* — graikų mitinis poetas ir muzikas.

141 *Tulius* — (Ciceronas); *Lynas* — graikų mitinis poetas; *Seneka* — moralistas.

142 *Euklydas* — geometrijos elementų autorius; *Ptolomejus* — jo vardu vadinamos viduramžio astronomijos sistemos autorius.

143 *Avicena, Hipokratas, Galienas* — garsūs gydytojai.

144 *Averrois* — arabų filosofas, komentavęs Aristotelį XII amž.

151 *kur* — kur nėra nė kilnių vėlių, nė šviesos.

PRG. V GIESMĖ
(42 — 45 p.)

1 - 24 Pragaro teisėjas Minas. Poetai nužengia į antrąją pragaro dalį, paskirtą kūno nusidėjėliams. Prie vartų stovi teisėjas Minas; atėjusios vėlės turi pasisakyti kaltes ir išgirsti sprendimą. Minas žiauresnis ir bjauresnis už Charoną: turi uodegą ir griežia dantimis. Kiek eilių Minas apsuka aplink save uodegą, tiek rūsių žemyn į pragarą turi leistis nuteistoji vėlė. Nieko nežinodamas apie Dantės kelionę, jis nenori įsileisti nemirusio žmogaus į vidų. Bet Virgilijus sudraudžia Miną tais pačiais žodžiais, kuriais buvo sudraudęs Charoną (III, 88).

1 *iš pirmo rūsio* — Dantės pragaras yra tai didelė apvalaina gelmė, kuri, kaskart siaurėdama, pasiekia žemės centrą. Devynios

atskiros pragaro dalys, lyg aukštai arba atskiros buveinės, stovi viena po kitos. Atskira buveinė poemos originale vadinama *cerchio* — ratas, vertime — *rūsys*. Septintame rūsy yra trys skyriai *(gironi)*. Aštuntasis *(Malebolge — Baisiosios Daubos)* susideda iš dešimties apvalainų griovių, sujungtų tarp savęs akmeniniais tiltais arba slenksčiais.

4 *Minas* — Minosas, Zeuso ir Europos sūnus, Kretos karalius — teisdavys, griežtai teisingas žmogus, kuris poetų nuomone esąs kartu su Eaku ir Radamantu pragaro teisėjais, žr. Aen. VI, 432. Dante padaro jį velniu, jame atsispindi tartum nedorųjų sąžinė.

6 *apsivynioja* — uodegos eilių skaičius parodo nuteistajam, į kelintą pragaro rūsį turi smegti ir rasti savo nusidėjimams atitinkamą bausmę.

18 *Paliovęs teist* — pamatęs gyvą žmogų, Minas nustemba ir pertraukia teisimą.

22 *Leisk eiti* — fatale andare — neįprastu Dievo leidimu gyvam nukeliauti į pragarą.

24 *Nutilk* — daugiau nieko neklausinėk.

25 - 45 Paleistuviai. Paleistuvius, sumestus į tamsybes, nešioja niekad nesiliaująs smarkus viesulas; visi jie verkia. Nors tamsybės glūdi visame pragare, čia itin jos pritaikomos pasmerktiesiems del jų aistros, užtemdžiusios protą. Viesulas atitinka įvairius aistros krypsnius ir apsireiškimus nusidėjėliuose. Verkimas atitinka ypač nusidėjusius del meilės; Aen. VI, 440...

25 *Jau pradeda* — čia prasideda tikrosios kančios, nes pirmame rūsy prapuolėliai pozityvių kančių dar nejaučia.

34 *į kalno ribą* — vėlės viesulo prisuktos prie vietos *(ruina)*, kur įeinama iš pirmojo į antrąjį rūsį, pajunta iš gilumos smarkiau siautėjantį viesulą ir todel sukyla juose didesnių kančių, nepasitenkinimo ir burnojimo. Kai kas aiškina, kad *ruina* reikia suprasti plyšį pasidariusį žemėje, Kristui mirštant; ties juo vėlės susijaudina del amžinai prarastos laimės.

46 - 72 Nusidėję žema aistra ir per meilę. Iš 46 - 49 ir 85 eilučių galima spėti, kad Dn. šiame rūsyje, kaip ir žemiau kituose, yra suskirstęs nusidėjėlius į rūšis; tačiau aiškiai tų skyrių nematyti. Virgilijus parodo ir įvardija daugelį žmonių, mirusių del meilės. Dante gailesčio suspaustas pastyra ir apsvaigsta.

53 *daug tautų* — Mažojoj Azijoj.

55 *aistra pasižymėjus* — Semiramidė, Babilono ir Asirijos karalienė 1356 - 1314 pr. Kr.; Nipo žmona ir įpėdinė buvus nuožmi ir ištvirkusi moteriškė.

57 *Norėta apgaut* — kad dorieji negalėtų prikaišioti Semiramidei nedorybės, ji įstatymais įteisino motinos su sūnum jungtuves ir pateisino paleistuvavimą; *(libito fe'licito in legge)*, ji vedė savo sūnų, paskui jį nužudė.

58 *žinyne* — istorijos rejestruose.

60 *Šiandien* — 1300 m.

61 *Sava valia* — Didonė, Kartaginos karalienė, pamilusi Eneją ir sulaužiusi mirusiam vyrui Sichejui žodį, nusižudė.

63 *Kleopatra* — garsioji Egipto karalienė, Cezario, o paskui Antonijaus draugė.

64 *Elena* — Spartos karaliaus Menelajaus žmona, Pariso pagrobta ir išvežta; del jos kilo karas tarp trojėnų ir graikų.

67 *Achilas* — ginklais nenugalimas, buvo Poliksenos, savo sesers, nugalėtas meile, ir klastingai žuvo per vestuves su ja; Aen. VI.

67 *Parisas* — antrasis Prijamo sūnus, arba, gal būt, Apval. stalo ritieris, Viennos mylukas. *Tristanas* — karžygis, bretonų romanų nelaimingas didvyris, pamilęs savo dėdės, Kornvalijos karaliaus, žmoną Isottą, buvo užmuštas.

73-142 Francėska iš Rimini. Dante atsipeikėjęs pastebi dvi drauge lekiančias dvasias. Nori su jom pasikalbėti, o Virgilijus pamoko, kaip jas susistabdyti. Tiedvi sustoja ir prisiartina. Tai esama Francėskos iš Rimini ir jos suvadžiotojo svainio, Paolo Malatesta. Francėska papasakoja savo nelaimingą meilę ir žiaurią mirtį. Išgirdęs nelaimingos poros priepuolį, Dante neišturi širdperšos, alpsta ir krinta ant žemės.

85 *išsisegę* — atsiskyrę nuo Didonės kuopos, kurioje buvo susitelkę del meilės nusižudžiusių vėlės.

90 *sukruvintu baisiausiai* — nužudytus.

92 *taikos* — dangaus ramybės.

97 *Šalis* — Ravenna; *aš* — Francėska, Guido Minore da Poelentos duktė. Apie 1275 ištekėjo už Rimini šalies valdovo Gianciotto Malatesta, negražaus pažiūrėti, šlubo vyro, bet labai narsaus; juodu susilaukė vienos dukters Konkordijos. Francėska buvo teta Guido Novello Polentai, pas kurį Dante gyveno paskutinius savo gyvenimo metus.

98 *Pajūry* — Ravena poeto lakais stovėjo per tris kilometrus nuo marių. Čia dvi šalutinės upės — Paderono ir Padenna — įteka į Padą.

99 *davęs* — savo ir įtakų vandenis nuraminus jūroje.

100 Trys puikiai harmonizuotos tarcinos: pirmoje jo meilė, antroje — jos, ir trečioje abiejų bendra mirtis.

101 *Jisai* — Paolo (Povilas) Malatesta, liaudies kapitonas.

102 Francėskos vyras nužudė ją ir savo brolį taip staiga, kad nebuvo laiko apgailėti nusidėjimo ir teko nugrimst į pragarą.

107 *Kainėje* — žemajam pragare yra skyrius, vadinamas Caina, kur kenčia brolžudžiai, žr. XXXII g.

121 *tavo vadas* — Virgilijus, pasakęs Eneidoje IV, šitaip: Infandum, regina, iubes renovare dolorem — neapsakomą skausmą liepi atnaujinti, karaliene. Gal būt, Dante turėjo čia galvoje iš Boecijaus „De consolatione" šiuos žodžius: „In omni adversitate fortunae infelicissimum genus infortunii est fuisse felicem" — visokioje likimo priešgynybėje didžiausias nelaimės laipsnis yra tas, kad būta laimingo.

128 *apie Lančelotą* — vieną iš Apvaliojo Stalo (Table ronde) veikėjų. Lančelotas, aukštos kilmės vyras, buvo pagarsėjęs didvyrių žygiais. Gyvendamas karaliaus Arturo dvare, įsimylėjo jo žmoną. Tapo romano „Lančelotas iš ežero" vyriausiu veikėju.

137 *Galioto* (Galeotto) tarpininkavo tam vyrui su karaliene meilikautis. Pauliui ir Francėskai tokiu *Galeoto*, meilės žadintoju ir tarpininku, tapo romano autorius ir pačios knygos.

PRG. VI GIESMĖ
(46 — 48 p.)

1-33 Godulingieji ir jų bausmė. Dn. atsigaivinęs po apalpimo, pasijunta trečiame pragaro rūsy. Kokiu būdu atėjo iš antro į trečią, jis nutyli, kaip yra nutylėjęs perėjimą iš priešpragario į pirmąjį rūsį; žr. III, 136 ir V, 142; IV, 1 ir VI, 1; IV, 7 ir VI, 7. Trečiame rūsy baudžiami godulingieji; juos gulinčius ant žemės pliekia šaltas, purvinas lietus, sniegas ir kruša; be to, Cerberis drasko; visi šuniškai unkščia lyjami ir vartydamiesi. Bausmė pritaikyta tiems, kurių Dievas buvo pilvas, o prototipas — Cerberis. Kenčia pojučiais, kuriems perdaug pataikavo: skonis čia gauna purvo, uoslė — smarvės, regėjimas — tamsumo, klausymas — Cerberio lojimo, palytėjimas — šaltos drėgmės ir Cerberio draskymo.

2 *skausmas prislopinęs* — matydamas Francėskos su Paolo kančią ir sužinojęs jų sielvartus, Dn. netenka sąvokos; atsipeikėjęs pasijunta naujoje kančių vietoje, trečiame rūsyje.

13 *Cerberis* — baisus šuo, mitologijoje — trimis galvomis pragaro sargas; žr. Virg. Georg. IV, 483; Aen. VI, 417; Ovid. Met. IV, 450. Šį pragaro šunį randame viduramžio vokiečių poezijoje ir pas daugelį lotynų poetų. Dante jį perdirba į baisų žvėrį, pridurdamas prie šuns dar kitų ypatybių, būtent: barzdą, rankas, ir vadina: „fiera crudele e diversa" *(žiaurybė ypatinga)*.

18 *lupa, drasko* — visokiariopai kankina.

19 *Lyg šunes* — godulingieji yra panašūs į šunis, todel pragare šuniškai unkščia.

24 *Visi sąnariai* — Cerberis iš noro ryti ir draskyti visas drebėjo.

34-57 Florentietis Ciacco (Čiakko). Viena iš gulinčių purve vėlių atsisėda ir klausia poetą, ar ją pažįsta; gavus neigiamą atsakymą, pasisako savo vardą, kokiu ją Florencijoje pravardžiavo, būtent „Ciacco" (Čiūkis). Jis buvęs florentietis, bankininkas; perdaug valgydamas ir gerdamas taip apjakęs, kad nepažinęs pinigų. Buvęs protingas, iškalbus ir malonus žmogus, aukštesnio luomo florentiečiai mėgdavo jį savo draugystėje.

42 *Pradėjai ... raidą* — tu gimei pirmiau, negu aš miriau.

49 *pilyje* — Florencijoje.

51 *švarią vietą* — maloniai visur priiminėdavo.

52 *Čiūkis* — del didelio valgumo tasai florentietis buvo pramintas paniekinamai *Ciacco*. Bet buvę tuo laiku Florencijoje ir tokia pavarde žmonių.

53 *svarbią kaltę* — gašlumas valgyti, didesnis už kitus prasikaltimus, nes kenkia kūnui ir sielai.

58-76 Florencijos politikos nuotykiai po 1300 m. Dante klausia Ciacco, kuo baigsis florentiečių ginčai, ar yra ten nors vienas teisingas žmogus, ir kodel taip riejasi tarp savęs. Čiakas atsako pranašaudamas įvykius po 1300 m., kurių tarpe bus ir išgujimas iš miesto paties poeto; paskui mini teisingus florentiečius ir tris nedorybes, sukėlusias nesutikimą.

64 *Po ginčų* — tarp partijos Cerchi (Čerkijų), arba baltųjų ir Donati, arba juodųjų.

65 *partija žiaurioji* — baltųjų.

66 *aną* — juodųjų, Donačio vadovaujamų; čia galvoje faktas, kai 1301 m. birželio mėnesį po susekto sąmokslo juodieji buvo ištremti.

67 *trijų saulių* — trijų metų; *šioji* — baltųjų partija.

69 *Su to jėga* — popiežiaus Bonifaco VIII; *lukčioja* — kol abi partijos grūmėsi, popiežius ilgai nesikišo į jų ginčus.

70 *ginklai atstatyti* — juodųjų prieš baltuosius.

71 *laikys lyg pasimovę* — išmes iš valdžios vietų, vys iš miesto, konfiskuos turtą, nepaisydami nė ašarų nė keršto.

73 *Teisingu du* — nežinia, kuriuos asmenis poetas turi čia galvoje. Spėjama — patį Dantę ir Guido Cavalcantį; gal D. ir Dino Compagni.

77-93 Kilnūs florentiečiai. Dn. klausia Ciacco, kur vienas-kitas iš kilnesniųjų florentiečių. Šis paaiškina, kad jie del didesnių kalčių yra sumesti giliau pragare. Paprašęs poetą atnaujinti pasaulyje jo vardą kniubo į purvyną.

79 *Farinata* — žemiau, Prg. X,32 ir sk.; *Tegghiaio* (Tegiaio) tarp sodomitų, Prg. XVI, 41.

80 *Arigas* — poeto toliau neminimas; *Mosca* — smurto platintojas, Prg. XXVIII, 103; *Rusticucci* — (Rustikučči) tarp sodomitų, Prg. XVI, 44.

81 *tos kelionės* — pasaulio.

88 *grįžęs į pasaulį* — Dantės pasmerktųjų charakteringa žymė ta, kad jie nori būti žinomi, nepamiršti pasaulyje.

94-115 Pasmerktųjų likimas po jų prisikėlimo. Kai Ciacco parpuolė į purvyną Virg. sako, kad jis nekels anksčiau paskutiniojo teismo. Beeinant poetams pirmyn, D. klausia, ar po paskutinio teismo pasiliks tos pačios pasmerktųjų kančios, gal padidės, gal sumažės. „Padidės", atsako Virgilijus, eidamas Aristotelio teorija. Taip besikalbėdami prieina prie vietos, kur reikia nulipt į 4-jį rūsį, prieš kurį stovi sargas, turtų dievaitis Plutas.

104 *po ištarmės didžiosios* — po paskutiniojo teismo.

106 *išminties tikrosios* — einant Aristotelio teorija, siela yra tobulesnė kūne, pažinimo organe. Todel po prisikėlimo visi mirusieji bus tobulesni: pasmerktieji labjau jaus kančias, laimingieji — labjau džiaugsis laime.

111 *Sulauks dar* — po angelo trimito (po prisikėlimo), įgiję vėl kūną; *gausos nestinga* — bus tinkamai nubausti.

PRG. VII GIESMĖ

(50 — 53 p.)

1-15 Plutas, ketvirtojo rūsio sargas. Kiekvieną rūsį sergsti mitologijos asmuo — simbolis tos nedorybės, kuri ten baudžiama. Plutas turtų dievaitis, sergsti šykštuolius ir turto švaistytojus. Plutas piktumu ir nesuprantamais žodžiais nori neįsileisti poeto. Bet Virgilijus sudraudžia jį, kaip kad sudraudė Miną ir Charoną, parodydamas aukštesnį įsakymą.

1 *Pape* — visa ši eilutė neturi jokios reikšmės italų kalboje. Ligšiol komentatoriams nepasisekė įspėt jos prasmės. Rodosi, kad poetas norėjo išreikšti Pluto piktumą, tik jam, Plutui suprantama kalba.

3 *suprasdamas* — Virgilijus supratęs Pluto keiksmą.

11 *kažkas ... aukštai* — Dievas danguje.

12 *kur baudė* — Mykolas arkangelas pergalėjo ir nubaudė sukilusius angelus.

16-66 Šykštuoliai ir mėtytojai: jie ketvirtojo rūsio rate stovi vieni prieš kitus pusračiu. Kiekvienas laiko rankose sunkų grumulį (trinką - kaladę), surinktų arba praleistų turtų simbolį. Visą laiką bėgioja iš vieno pusračio galo į kitą, kur susidūrę su anos pusės bičiuliais mušasi, stumdosi, keikiasi; ir vėl atsigrįžę bėga į kitą galą, kur tas pat reikia daryti. Jų tarpe yra popiežių, kardinolų ir šiaip dvasiškių, kurių vardai sunku įspėti. Nusidėjėliai čia suskirstyti į dvi rūšis tuo dėsniu, kad kiekvienai dorybei yra dvi priešingos nedorybės: viena — perdedant, kita neištesint.

23 *Charibdė* — vandens sūkurys, pavojingas jūrininkams, Messinos sąsiauroje — priešais Siciliją.

38-39 Pasmerktųjų už gobšumą ir išlaidumą būrys, į kairę nuo Dantės ir Virgilijaus, turėjo galvas be plaukų; čia Dn. paklausia, ar jie visi dvasininkai; jo abejonė ir Virgilijaus atsakymas parodo, kad ne visi. Dvasininkai, tonsūruotieji *(kiaušu negauruotu)*, pažymėti eil. 46-48.

55 *Vieni kitų engėjai,* — šykštuoliai prikaišioja švaistytojams — *kam mėtai,* o šie šykštuoliams — *kam laikai.*

57 *Sauja užgniaužta:* del šykštumo vieni; *ar nušiupėję:* pliki, viską praleidę — kiti.

66 *jų siela* — visą pasaulio turtą šykštuolis sugebėtų paimti, o palaidūnas — praleisti.

67-96 *Laimė.* (Fortuna) Virgilijui suminėjus 62 eil. Laimę, Dante prašo paaiškinti, kas ji tokia, kad laiko turtus savo rankose, ir Virgilijaus lūpomis išdėsto, ką patsai parašė kūriny *Convivio* (Pokylis) IV, 11. apie šios žemės turtus: „jog jų netobulumas pirmiausia galima pastebėti netvarkos apsireiškime, kadangi juose nematyti tikro teisingumo, bet veik visada visiška nedorovė. Čia gi Laimė yra Aukštasis Protas, išdalijęs turtus nepaisydamas žmonių pasiskundimų. Skirtumas tarp *Conv.* ir šios Laimės yra tas, kad tenai ji parodyta tiesioginiu žmonių matu ją matuojant, o čia — objektyviu.

73 *Tasai* — Dievas.

74 *vadą* — išmintingas būtybes, neturinčias kūno, būtent: angelus (*Conv.* II, 5 Skaist. XXVIII); poetas prisimena apie kūrimą kartu dangaus ir angelų tomistiškąją teoriją.

75 *Kūriniai* — devynios matomojo pasaulio sferos; *spindi* — vadų vedamos sukasi.

76 *šviesos* — dieviškosios.

77 *Pasaulio prabangos* — turtai, garbė, grožis, pajėga, galybė, pagarba...

78 *prado* — paspirties iš Laimės pusės.

81 *veltui* — nors žmonių protas priešintųsi.

85 *jos* — Laimės.

87 *tie dievai* — angelai.

88 *gyvą veikėją* — sparčiai vykdančią turtų perėjimą iš vieno žmogaus į kitą.

89 *būtinumui* — Dievo valiai; Laimė yra greita ir turi eiti paskui būtinumą.

95 *pirmąja liaudžia* — angelais, leistais kartu su dangum.

96 *ratų judesiu* — savo pareigos vykdymu.

97-108 Nužengimas į penktąjį rūsį. Praėjo vidunaktis, prasideda antroji akcijos diena. Virg. su D. prieina prie pragaro balos — Stygo (Styx,) žr. Aen. VI, 323.

98 Jau po vidunakčio, jau Didysis Penktadienis.

109-130 Piktieji. Stygo upė laiko savo purviname vandeny rūsčiuosius, nugrimzdusius čia giliau, čia mažiau, žiūrint kiekvieno kaltės; kai kurie yra visiškai panardinti. Nenugrimzdę kaujasi tarp savęs, o panardintieji gargaliuoja neaiškiais žodžiais ir atdūsiais. Stygo kančios vaizduoja piktųjų elgsenos tęsinį.

PRG. VIII GIESMĖ

(54 — 57 p.)

1-30 Penktojo rūsio sargas — Flegis. Apėję rūsio dalį, kur sumerktos rūsčiųjų sielos, abudu poetai prieina prie bokšto; jau iš tolo sužibo signalai: dukart iš bokšto, o trečią — lyg atsakymui — iš toliau. Susidomėjęs Dn. pamatė laivelį su vairininku, maniusiu iš signalo, kad reikia perkelti į pragarą dvi atvykusias vėles. Flegis nenori gabent nemirusio Dantės, bet Virg. parodo aukštesnį įsakymą; abudu sėda į laivą.

19 *Flegis* (lot. Phlegyas) — mitologijos asmuo. Supykęs ant Apolono, kam suvedžiojo jo dukterį Koronidę (Eskulapo motiną), padegė Delfų šventovę; žr. Aen. VI, 618.

31-64 Filippo Argenti. Besikeliant per upę, prikimba florentietis Argenti ir nori užgauti Dantę. Bet Vr. nustumia jį šalin. Tasai, pykdamas, kremtasi dantimis.

32 *purvius* — Pilypas Argenti (sk. Ardženti) turtingas, išdidus, rūstus žmogus. Jis buvęs Dantės politikos priešas, priklausy-

damas prie *juodųjų*, kai Dn. priklausė prie *baltųjų*. Pramintas Argenti, nes pasikaustęs arklį sidabrinėm pasagom. Jo tikra pavardė — Adimari.

33 *Nešauktas varpelio* — nemiręs.

42 *tręšta* — pūva.

45 *laiminga* — motina; tai vienintelė D. K-je vieta, kur Dn. mini savo motiną.

52 - 54 *Teleista būna* — poetas geidžia matyti, kaip bus paniekintas rūstusis. Pamatęs, dėkoja Dievui (60 eil.) ir giria tvarką.

65 - 81 Liucipierio pilis. Jau iš tolo girdimas iš pilies verksmas, matomos mečetės. Virg. aiškina. Flegis, privežęs arti, liepia išlipti.

68 *Ditė* — žemoji pragaro dalis, gavus vardą nuo Ditės (lot. Dis) arba Liucipierio, pragaro valdovo Pilis nuo aukštutinio pragaro atskirta mūrais ir grioviais. Nuo jos prasideda apatinis pragaras.

71 *Mečečių*. Dante vaizduoja sau tvirtąsias pilies dalis mečetėmis; arba gal tuo norėjo parodyti paniekos muzulmonams.

81 *štai ir durys* — į Ditės pilį.

82 - 130 Velnių pasipriešinimas. Čia velniai bando neįsileist keleivių . Šį kartą kliūtis rimtesnė, nes ne vienas, bet daugybė priešinasi. Velniai nepaklausė Virgilijaus, kaip kad paklausė Charonas, Minas ir Plutas; jie verčia trauktis nuo durų ir šauktis dangaus atstovo.

98 *Septynis* — reiškia dažnai: Septies in die labitur iustus et septies resurget (Prov. XXIV. Septynisyk per dieną krinta teisusis ir septynisyk atsistos. (Eccl. XI, 2).

125 *prie didžiųjų durų*. Senovės padavimu čia velniai pasipriešino Kristui žengiant į limbą (žr. III, 11); tuomet Jis išlaužęs užraktus; nuo to karto durys stovinčios nerakinamos, pasak Bažnyčios giesmės: Hodie portas mortis et seras pariter Salvator noster disrupit — šiandien mirties duris taip pat ir užraktus mūsų Išganytojas išlaužė. Žemės drebėjimas Kristui mirštant kaip tik ir buvęs atgarsis tos kovos.

127 *Iškaba mirimo — III, 1 - 9.*

130 *Tasai* — iš dangaus siųstasis, angelas.

PRG. IX GIESMĖ

(58 — 61 p.)

1 - 33 Išgąstis. Dante pamatęs, kad Virg. atsitraukė nuo velnių ir grįžta, nusimena ir pabąla. Virg. stengiasi neišsiduoti, bet suklumpa vienu kitu žodžiu, o Dn. itin išsigąsta ir klausia, ar vaikščioja kas nors iš limbo į pragarą. Virg. sakosi buvęs pats vieną kartą ir tuo drąsina Dantę.

7 *priešą* — reiks nugalėti velnius, pastojusius kelią į pragarą.

8 *jei ne...* — Virg., stabtelėjęs po šitų žodžių, davė progos Dantei manyti, kad nutyli ką nors negera. *Teks jos mum laukti* — pagalbos iš dangaus žadėtos Beatričės lūpomis.

9 *O to* — angelo, siųsto iš dangaus, eil. 85.

14 *puszodžiui* — tame *jei ne* Dantei rodėsi nutylėtas svarbesnis dalykas.

16 *nykią olą* — orig. trista conca; taip poetas vadina pragarą, turintį plataus viršuj žemyn gi siaurėjančio indo formą.

17 *iš prieangio* — iš priešpragario (limbo) IV, 42 Dante, norėdamas įsitikinti, ar Virg. žino kelius į pragarą, klausia jo ne stačiai ("ar buvai"), bet aplinkiniais žodžiais *ar žengia* kas į pragarą iš limbo. Virg., supratęs klausymą, atsakė tiesiog: buvau.

22 *tamsiųjų rūsiai* — pragaras.

23 *Užraganautam Eritonės.* Ragana Eritonė (Erichto) iš Tesalijos; ji Lukano poemoje (Phars. VI, 727...), Jaunojo Pompejaus paprašyta, iššaukia iš kapų numirėlį ir liepia nupasakot, kuo baigsis pilietinis karas. Tai įvyko 30 metų po Virgilijaus mirties; Eritonė, jo laikų asmuo, likusi dar gyva, galėjo burtais iššaukti Virgilijaus kūną arba siųsti į pragarą vėlę, apie kurią kalba Lukanas.

27 *Jūdo žmonės* — giliausioji pragare vieta, kur pasmerktasis Kristaus išdavėjas ir kiti išdavikai, vadinasi pas Dantę *Giudecca* (Džiudekka) — Jūdynė Prg. XXXIV.

34 - 60 Trys fūrijos. — Kol Vr. ramina Dantę, šis išsigąsta, pamatęs tris fūrijas. Jos grumoja ir raižosi pykdamos, kad gyvasis ateina į pragarą. Virg. apgina mokinį.

38 *Trys figūros* arba erinos — nusiminimo simbolis; kai kam — susilpnėjusio tikėjimo į Dievą simbolis.

39 Fūrijos judesiais ir veidu atrodė moterys.

40 *Žaliųjų hidrų* — hidros labai gražūs vandeniniai žalčiai; jie nuodingi. Plin. Hist. Nat. XXIX, 4.

41 *Kerastų* — orig. ceraste — dviem ūsais nuodingi žalčiai. *Driežų* — orig. serpentelli — tam tikri žalčiukai.

44 *Pas verksmo deivę* — Hekatą arba Proserpiną, požemių karaliaus Plutono žmoną.

45 *erinos* — senovės kerštо deivės, tarnavusios Prozerpinai; simbolizuoja sąžinės graužimą.

46 - 48 *Megera* — priešė, žr. Virg. Aen. XII, 846, *Alettė* — amžina nenuorama; iš jos kyla visokia verksmo priežastis; Aen. VII, 324. *Tesifonė* — kerštijanti už žmogžudystę, Aen. VI, 555, X, 761.

52 *Meduza,* trijų gorgonių (Sthengo, Euryle, Meduza) jauniausioji, turėjusi tokią savybę, kad, pažiūrėjęs į ją, betkas virsdavo akmeniu. Gorgon, graikiškai — baisus, Afrikos žvėris. Gorgonių tėvas — Forkus. Fūrijos šaukiasi Meduzą, kad paverstų į akmenį atvykusius.

54 Tezejus su Piritoo nužengė į pragarą išnešt Prozerpinos. Piritoo sudraskė Cerberis, o Tezejų išgelbėjo Herkulesas. Fūrijos atsiminusios tą įvykį pyksta.

56 *Gorga* — *Meduza.*

56 *liktum amžiams* — negautum pakilti aukštyn.

61 - 103 Dievo atstovas. Kažin kas smarkiai sudundėjo anapus Stygo. Paaiškėjo, kad tai esąs angelas, Dievo siųstas

durims atidaryti. Perėjęs upę viršum bangos, prisiartino prie pragaro durų ir, palietęs rykštele, atidarė. Išbaręs velnius, grįžo.

61 - 63 *Kas teisybė...* Šita pastaba taikoma alegorijai, paslėptai Virgilijaus veiksme, kai jis uždengia delnais Dantės akis ir reiškia, kad žmogus, neapsišarvavęs mokslu, negali be pavojaus žiūrėti į veidą abejonėms ir skepticizmui (Meduzai).

64 *Per bangų tamsybę* — per drumstą Stygo vandenį.

68 *Iš nevienokio garo* — šalti su šiltais garais susidūrę gamina vėją.

73 *Akis atkniaubęs* — atėmęs nuo mano akių savo delnus.

80 *Nuo vieno* — nuo angelo

90 *baudžia* — velnius.

95 *gyvą Giją* — Dievo valią.

96 *didinat kankynę* — priešginos sunkiau baudžiami.

98 *Cerberio* — pasak senovės mitų Herkulesas, nuvengęs į pragarą, pasimovė Cerberį už kaklo ir išvilko laukan. Dante tuo įvykiu primena, kad nenaudinga priešintis aukštesnei valiai.

104 - 133 Eretikų sritis. Įėję į vidų pilies pamato daug neužvožtų karstų, iš kurių kyla aimanavimų. Virg. aiškina, kad karstuose laikomi eretikai.

112 *Arlyje* — Arles, Provanso miestas; tenai esama romėnų laikų kapinių.

113 *Polyje* — miestas Istrijoje. *Kvarnaro* — Adrijos jūrų atsiauta tarp Istrijos ir Dalmatijos.

131 *nevienodai* — nevienodumas karstų karščio pareina nuo nevienodos eretikų kaltės.

PRG. X GIESMĖ

(62 — 65 p.)

1 - 21 Klausimas ir atsakymas. Beeinant pasieniu ir pamačius atvožtus karstus, Dn. prašo leist pažiūrėti, kas juose guli. Virg. paaiškina, kad po didžiojo teismo karstai bus užkalti amžiams, ir priduria, kad ruožte, kur dabar juodu stovi, palaidotas Epikūras su kitais netikėjusiais sielos nemirtingumu. Virg. žada taip pat patenkinti išskaitytą Dantės sieloje, nors nepareikštą žodžiais, dėmesį.

11 *iš Juozapato* — klonio ties Jeruzolimu, kur įvyksiąs paskutinis teismas (Joel. III, 2, 12).

12 *Jos pašarvotos* — kūne, pasaulyje palaidotame.

13 *Epikūras* — graikų filosofas, grynai mechaniškos pasaulėžiūros atstovas, gim. 341 m. pr. Kr. Dantės nuomone eretikais reikia vadinti visus, kurių tikybiniai įsitikinimai skiriasi nuo Kristaus įkurtos Bažnyčios mokslo, nors tie netikėliai nepriklausė prie krikščionių šeimos; arba net stabmeldžiai, gyvenę prieš Kristų, pav. Epikūras su sekėjais, mokinusiais, kad siela miršta kartu su kūnu.

18 *Ir į tą dėmesį;* poetas buvo norėjęs pamatyti Farinatą ir Cavalcanti, žr. VI, 79.

21 *mokinausi,* žr. III, 76 ir tol., kur Vr. įspėja Dantę trumpai kalbėti.

22 - 52 Farinata Uberti. Viena vėlė, pažinus Dantę florentietį iš toskaniškos šnektos, atsistoja karste ir prašo palaukti. Dante prieina, Virgilijaus pastūmėtas, prie karsto. Dvasia, sužinojusi, su kuo kalbanti, vadina Dantę savo priešu. Tarp Farinatos ir Dantės įvyksta aitrus pasikalbėjimas.

26 *kilnios tėvynės* — Florencijos.

32 *Farinata Uberti,* gibelinų vadas 1239 - 1258 m., buvo vyras augalotas, gražus, kariškai status, rimtas, iškalbus, drąsus kovose. Sekdamas Epikuru, tikėjo tik į šį gyvenimą, jame ir norėjo pasižymėti.

52 - 72 Cavalcante Cavalcanti. Bekalbant su Farinata iškišo galvą iš to pat karsto Cavalcanti, Epikuro sekėjas, manydamas pamatyti greta Dantės savo sūnų Guidą, poetą. Iš Dantės žodžių jis neteisingai suprato, lyg Guido miręs, todel iš gailesčio krito aukštininkas į karsto dugną.

59 *deliai mokslo* — Cavalcanti manė, kad pakanka mokslo įeiti pamatyt pragaro, bet Dn. paaiškino, kad ateina kito vedamas.

63 *jūs Gvidas* — Guido Cavalcanti, gim. Florencijoje 1250 m., miręs 1300; buvo vienas puikiausiųjų lyrikų. Dante jį vadina pirmuoju savo draugu (Vita N. 3). Neaišku, kodel Guidas nemėgo Virgilijaus; gal del to, kad nemėgo lotynų kalbos, o mėgo filosofiją labjau, negu Virgilijus; be to epikurininkas Guidas nemėgęs Eneidos dievotumo.

70 *skirias* — Cavalcanti iš Dantės veido išskaitė, tarytum sūnus jau miręs, nors iš tikrųjų dar buvo gyvas; tai paaiškinta toliau 94...

73 - 93 Vėl Farinata. Baigia pertrauktą kalbą. Jam sunkiau klausyti esą apie tai, kad saviesiems nepasisekė grįžti į Florenciją, negu pragarą kęsti. Pranašauja Dantei ištrėmimą ir klausia, kodel florentiečiai taip persekioja Farinatos šalininkus. Dante prikiša kruvinus darbus ties Montaperti, o Farinata teisinasi ne jo vieno tai buvęs darbas; bet, giriasi, vienas išgelbėjęs Florenciją Empolyje.

75 *kaip iš pradžių* — nesidomėjo šneka apie Gvidą, kuris buvo jo, Farinatos, žentas.

80 *žmonos* — Prozerpinos (Ménulio), arba Plutono (pragaro valdovo), žmonos. Prasmė: dar nepraeis penkiasdešimt mėnesienų (ketveri metai ir du mėnesiai), tu pats, Dante, suprasi, kaip sunku grįžt, kartą išvytam į Florenciją. Eilės daro aliuzijas į 1304 m. birželio mėnesį, kada baltieji veltui bandė atsiimt Florenciją.

84 *savais įstatymais* — Ubertų, gibelinų partijos vadų, šeimyna buvo persekiojama įstatymais: išgriauti namai, patys paskelbti visuomenės priešais.

86 *Arbija raudona* — prikišama mūšis ties Montaperti 1260 m.

87 *Šventykloj* — šv. Jono bažnyčioje, kur susirinkdavo Florencijos vyresnybė pasitarti.

91 *prieš visus* — Empolyje; Farinata neleido kitiems gibelinams nutarti išgriaut Florenciją pasisakydamas, kad gins miestą su kardu rankoje.

94-120 Ką žino pasmerktieji. Farinata pasakė Dantei, kad bus ateityje; Cavalcanti nežinojo, kas dabar yra. Dante stebisi ir prašo paaiškinti. Farinata aiškina, kad jie, pasmerktieji, Dievui leidus, žiną būsimus įvykius, bet nė vykstančių nė įvykusių dalykų nežiną. Tai išgirdęs Dn. prašo pareikšti Cavalcančiui, kad jo Guidas dar gyvas; paskui klausia apie tuos, kurie kartu kenčia, Farinata atsako, kad esą su juo daugiau kaip tūkstantis, be to, Fridrikas II, Kardinolas ir kiti, kurių nenori nė minėti.

108 *kai durys ateities* — po visotinojo teismo nebus ateities; tada pasmerktųjų žinojimas neturės medžiagos.

119 *Fridrikas II*, ciesorius, buvęs eretikas ir bedievis.

120 *Kardinolas* — *garsusis Ottaviano Ubaldini*, Bolonijos vyskupas 1240 — 12444 m., mirė 1273 m. Buvo palankus gibelinams, priešinosi popiežiui su kitais kardinolais politikos reikaluose. Istorikas apie jį sako: „Fuit tamen epicureus ex gestis et verbis eius" — tai buvo epikūrininkas iš savo darbų ir iš kalbos.

130 *tos* — Beatričės, kuri ves poetą į dangų; čia ji lieps Dantei paklaust Cacciaguidą apie gyvenimo kelionę *(šuolį)* žr. Dang. XVII, 7.

PRG. XI GIESMĖ
(66 — 69 p.)

1-13 Popiežiaus Anastazo karstas. Poetai priėjo prie šeštojo rūsio; čia baisi smarvė kyla iš žemesniojo rūsio ir verčia juos prisiglaust prie vieno karsto, ir ramiai pastovėti.

4 *pragaro garai* — einą iš kraujo upės žemesniame VII-me skyriuje (XII, 46); jie simbolizuoja nusidėjėlių blogą garbę, paliktą pasaulyje.

8 *Anastazas* II 496-498 m. Norėdamas sutvarkyti klystančią Rytų Bažnyčią prašė graikų imperatorių išbraukti iš tikinčiųjų skaičiaus Cezarejos vyskupą Akacijų, monofizitą — eretiką. Tuo tarpu ateina pas Anast. II dijakonas Fotinas, Akacijaus šalininkas, ir prisimeilina prie popiežiaus; del to visi pasipiktina ir skelbia popiežių eretiku. Istorikai, sekdami šitą neteisią nuomonę, lig XVI šimtm. laikė Anastazą eretiku. Dante taip pat seka istorikų nuomone. Kai kuriems komentatoriams čia ne popiežius Anastazas, bet graikų ciesorius to paties vardo. Dante susiklaidino tam tikros kronikos dėka. Fotino herezija buvo tokia, kad Kristus jam atrodė esąs pirmiausiai žmogus, tik vėliau per šventą gyvenimą tapęs Dievo sūnumi.

13-66 Kaip sutvarkytas žemasis pragaras. Vr. nupasakoja D-tei likusios Pragaro dalies sutvarkymą, kad nereiktų

gaišinti laiko klausimais ir aiškinimais kiekvienoje vietoje. Llg dugno dar yra trys rūsiai (cerchietti) viens už kitą siauresni. Pirmajame (iš eilės — VII) sudėti skriaudėjai — artimo, savęs ir Dievo; antrame (VIII, Baisiojoj Dauboje) dešimtį griovių (daubų, bolgijų); ir trečiame (IX rūs)y išdavikai su Liucipieriu pačiame dugne.

20 *Paskiau* — Virg. paaiškina iš karto pragaro tvarką, kad nereiktų kiekvienoje daly aiškinti.

24 *smurto . . . suktų žabangų* — skriaudimas įvyksta jėga (liūto „dora") arba apgavimu (lapės „dora"). Apgavimas Dievui labjau netinka, negu skriaudimas atvirai.

25 *Žmogų vieną* — vien tik žmogų, nes bepročiai padarai naudojasi vien jėga.

28 *Rūsy pirmajam* — arba VII-jo rūsio I-me skyriuj.

43 *jusų aplinka* — jūsų (gyvųjų) pasaulį; *pats* — nusižudydamas.

45 *verkęs ten* — nusižudėliai jaučiasi nelaimingi pasaulyje, kur leista atitinkamai džiaugtis.

48 *Paniekinant gamtos* — darant nuodėmes prieš gamtos dėsnius, pav. sodomiją.

50 *Kaorsą* — Cahorso mieste viduramžyje buvo išnaudų (uzurarijų) arba didelių procentų ėmėjų lizdas. *Sodoma* — žr. *Genesis* XIX.

52 - 57 *Suktybę* — suktasis veikia arba prieš lengvatikį arba prieš atsargų žmogų. Abiem atvėjais jis veikia prieš įgimtą meilės jausmą.

61 *Pirmasis...* (suktybė 53 eil.) — apgaudamas pasitikintį laužo ne tik įgimtosios meilės ryšį, bet ir tosios, kuri kyla iš giminystės, draugiškumo, pasitikėjimo.

64 *gelmių dugne* —IX-me rūsyje, siauriausiame, turinčiame šulinio formą, yra Liucipieris (Ditė, Dis, Plutonas, Belzebubas — įvairūs tos pačios dvasios vardai).

67 - 90 Pasmerktieji ne Ditės pilyje. Dn. klausia, kodel rūstieji, paleistuviai, godulingieji, šykštuoliai ne žemai, prie Liucipierio, baudžiami. Virg. aiškina, kad nusidėję nesusilaikymu mažiau įžeidė Dievą, nes nesusilaikymas mažiau šlykštus už žvėrybę (bestialita) ir suktumą (frode). Aristotelio teorija trys darbai netinka dangui, būtent: nesusiturėjimas, žvėrybė ir suktybė.

70 *srutynuos* žr. VII, 106... — rūstieji.

71 *vėjas gena* — paleistuvius; *lietus — pliekia* — godžiuosius.

72 *susidurdami* — turtų švaistytojai ir laikytojai; žr. VII, 30 — 33.

91 - 115 Kaip procentai įžeidžia Dievą. Dn. prašo paaiškinti, kodel išnaudojimas (usura) įžeidžia Dievą, nors veikia tartum tiktai prieš artimą. Virg. aiškina taip: gamtą įkūrė Dievas, todel jį yra Dievo meno pabūklas; kas pareina iš gamtos ir ja seka, gali vadintis gamtos sūnumi; gamtos menas, kildamas iš gamtos, su ja bendraująs kaip mokinys su mokytoju; todel gamta gali vadintis tiesioginiu Dievo sūnum, o gamtos menas sūnaičiu. Iš abiejų (iš gamtos ir meno) žmogus turi imti gyvybę

ir išsilaikymą. Bet išnaudotojas priešinasi gamtai ir jos menui, savais keliais eidamas, kitų turtais pasitikėdamas; tuo pat jis niekina gamtą — Dievo vaiką ir gamtos meną — Dievo vaikaitį.

106 *Genesis* III, 19 — „Su prakaitu ant savo veido valgysi duoną". Žmogus savo reikalus turi tenkinti išnaudodamas gamtos jėgas su išradimų pagalba.

109 *O naudžius* — procentų ėmėjas (usurarius) ardo gamtos įstatymus, versdamas pinigus gaminti pinigus, kas nesusiderina su gamtos dėsniais. Kadangi menas ima įstatymą iš gamtos, tad procentų ėmėjas paneigia ir meną.

113 - 14 *Žuvys, Vežimo ratai* — žvaigždynai; Vr. nori pasakyt, kad neužilgo pasaulyje švis. Žuvų konsteliacija nusileido lig akiračio. Vežimas (Grįžulio ratai arba Meškinas didysis) stovi toje šalyje, iš kur pučia Caurus, vakarų vėjas. Dante išbuvo miške 10 valandų, vakare įėjo į priešpragarį, tad ligšiol jis yra kelionėje vieną parą.

PRG. XII GIESMĖ
(70 — 73 p.)

1 - 30 Minotaurai. Dante ir Virg. priėjo prie vietos, kur per griuvesius nulipama iš šešto į septintąjį rūsį. Čia sergsti Minotauras, gaivalinio piktumo simbolis. Virgilijus, pamatęs jį pykstantį, griežtai sudraudžia pašiepdamas. Kol tas raižosi piktumu, keleiviai pro jį praeina.

4 *Lyg ties Trentu* — poetas ima prilyginimą iš gamtos suvartyto kalno Pastello ties Chiusa.

12 *Baidyklė* — Minotauras, vyras tauro galva, gyvenęs Kretoje (Kandijoje) mitęs žmogiena.

13 *Karvėje* — Pasifė, saulės duktė, Kretos karaliaus Minoso moteris, įsimilėjusi taurą, susitikusi su juo mediniame karvės stabe; iš to gimęs baidyklė Minotauras.

17 *Atenų karalaitį* — Tezejų, Egejaus Atenų karaliaus sūnų, kuris užmušė Minotaurą, užklupęs Labirinte.

20 *Sesers* — Ariannos, Kretos karaliaus Minoso ir Pasifės dukters Ji, mylėdama Tezejų, pamokinusi jį, kaip užmušti brolis Minotauras ir kaip išeit atgal iš Labirinto.

30 *spruko* — akmenėliai, pajutę kojos sunkumą, sujudėdavo.

31 - 45 Pragaro sudužimas prieš nužengiant Kristui į limbą, pragaras sudrebėjo. Pirmą kart čion apsilankant Virgilijui (žr. IX, 22), dar nebuvo sudužimų; dabar gi jam ateina į galvą Empedoklio teorija, kad pasaulis susikūręs iš prieštaraujančių elementų — meilės ir nesantaikos, nes iš santaikos elementų padarytų chaosas.

37 *iš kitų girdėjęs* — sudužimas pasidarė Kristui mirštant.

38 *Ditės* — reikia *iš Ditės.*

39 *Gynėjas,* — Išganytojas, žr. IV, 53; *grobį:* vėles išvestas iš limbo (priešpragario).

42 *meilės* — atrodė, lyg elementai vienijasi.

46 - 90 Flegetonas ir Centaurai. Prieina prie kraujo upelio, kur pasmerkti žiaurieji prieš artimą. Mato daug Centaurų, sergėjančių pasmerktuosius. Susispyriavęs su Nesu, Virgilijus kreipiasi į vyresnįjį, Chironą, kurį prašo duot palydovą šiai vietai pamatyti. Chironas leidžia Nesą.

46 *kraujo upė* — Flegetonas, trečioji pragaro upė, kur kraujuose kankinasi kitų kraują praliejęs.

56 *Centaurų* — centaurai buvo pusiau žmonės pusiau arkliai, mitologinės būtybės, žiaurumo simboliai.

59 *trys* — Nesas, Chironas ir Folas.

68 *Deianiros* — Herkuleso žmonos, kurią Nesas norėjo pavilioti, bet pats buvo Herkuleso nuodinga strėle nušautas; Nesas mirdamas paliko savo sukruvintus marškinius Deianirai, paaiškinęs, kad jie turi galybę sukelti ir laikyti ištikimą meilėje tą, kas jais apsivilks. Toji apvilko Herkulesą, bet šis pašėlo, nes marškiniai buvo užnuodyti.

71 *Chironas* — Saturno ir Filliros sūnus; mitologijoje — gydytojas, raganius, astronomas, muzikas ir Achilo auklėtojas.

72 *Folas* — pilnas žiauraus piktumo; pasigėręs Piritoo su Ipodamia vestuvėse, šoko draskyti nuotaką ir kitas Lapitų mergas, paskui kovoje su centaurais — lapitais žuvo.

76 *žvėrių greitųjų* — centaurų.

84 *kur arkliažmogio* — nuo krūtinės skiriasi žmogaus ir arklio pavidalu.

87 *liepiamas* — žr. I, 91 - 93 ir 112.

88 *O toj* — Beatričė; paliko dangų, kur giedama aleliuja.

91 *Galios* — dieviškosios.

100 - 139 Įvairūs žiaurieji prieš artimą. Neso vedami ir aiškinami keleiviai slenka upės krantu; mato daug istorinių žmonių ir kitų, giliai įmerktų į kraujo drėgmę; kai kurie iki smakro, toliau iki pusės krūtinės; kiek kas toliau, tiek mažiau nugrimzdęs; paskutinių tik pėdos verda apsemtos. Čia pereina visi į kitą pusę, o Nesas grįžta atgal.

107 *Aleksandras* — kai kurių nuomone — Didysis, Makedonijos karalius —kiti neigia, nes Dn. jį mini garbingai (Conv. 4, II) šie spėja, čia esant Aleksandro iš Ferejos (Tesalijoje) tirono. *Dionyzas:* Sirakūzų valdovas, miręs 367 m. pr. Kr.

110 *Azolinas* — Onaros grafas, miręs 1259 m. kalėjime; didžiausias tironas, Padovos valdovas.

111 *Obyzas* — Ferraros markyzas, mir. 1293 m. iš sūnaus rankos.

112 *iš ten* — iš pasaulio, užtroškinęs priegalviu.

120 *ant Temzos* — Londone. Minimas faktas įvyko 1272 m. Guido iš Monforto užmušė iš keršto bažnyčioje per mišias Henriką,

Anglijos karaliaus brolį. Eduardas, karalius, brolio širdį liepė įdėt į auksinę kūpką ir įmūryti į Temzos tilto spyrį.

134 *Atilla* — hunų karalius.

135 *Pirras* — Epiro karalius; *Sekstas* — Pompejaus sūnus, jūrių plėšikas (piratas).

137 *Rinièras Pazzo* — vienas iš žiauriųjų gibelinų Maremmoje; *Riniers Corneto* tų laikų plėšikas.

139 *brido jis* — Nesas.

PRG. XIII GIESMĖ

(74 — 78 p.)

1 - 21 Liūdnasis šilas. Perėję per Flegetoną, poetai įeina į baisų šilą, pilną raganų Harpių. Virg. aiškina tai esant antrąjį skyrių, kur daug netikėtų baisenybių.

8 *Cecina* — nedidelis upelis, bėgąs į Vidaržemio marias, netoli Livorno. *Corneto* — nedidelis miestelis ties Civitavecchia; nuo 1922 m. vadinasi Tarquinia.

10 *Harpės* — mitologinės būtybės, vaizduojamos moterų veidu ir paukščio kūnu; žr. Aen. III, 209. Čia jos sąžinės graužimo simbolis.

11 *iš Strofadų,* Jonijos jūrų salų, kur harpės laikėsi; čia sustojo Enejas su savaisiais, keliaudamas iš Trojos į Italiją.

12 *Liūdnais gandais* — viena harpė, Celena, pranašavo trojėnams nelaimių ir kad iš bado valgysią stalus.

19 - 21 Virg. daro aliuziją į savo pasaką (Aen. III) apie Enejo nuskintus karklus, paplūdusius kraujais, ir apie Polidoro vieno iš Trojos gynėjų, paversto į medį, dejavimą, kai nulaužė šakelę aukoms kaišyti,

22 - 78 Petras Vigna. Dante dar nežino, kad keistuose medžiuose kenčia nusižudėlių vėlės, nors girdi iš visų pusių dejuojant. Virg. liepia pasilaužt šakelę. Dante, pasilaužęs šakelę, mato bėgantį kraują ir girdi balsą. Prašneka Pier della Vigna (sk. Vinja); jis guodžiasi del daromo skausmo, paskui pasipasakoja savo gyvenimą. Prašo užtart pasauly jo vardą.

48 *vienur eilutėj* — Virgilijaus poezijoje, Aen, III, kur kalbama apie pasriuvusius kraujais krūmus, žr. 19 - 21 paaišk.

54 *tau pasigerindams* — atsilygindams už padarytą sopulį, jis pasakos apie tave pasaulyje.

58 *Aš tas* — Petras Vigna iš Kapuos, Fridricho II kancleris, apskųstas, kad padaręs sąmokslą prieš ciesorių, buvo nuteistas akis išlupti; negalėdamas pakęsti pažeminimo, nusižudė 1249 m. sukuldamas galvą į sieną.

64 *paleistuvę* — pavydą.

66 *sostai griuvę* — invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum Sap. II, 24. Mirtis atėjo į pasaulį per velnio pavydą.

68 *Augustą* — ciesorių.

71 *Neteisus prieš save teisų* — nekaltas nusižudęs.

75 *pilnateisiui* — Fridrichas buvo geras valdovas, vadas, didelis politikas ir kt., bet kaipo krikščionį jį randame pragare X, 119.

79-108 Nusižudėliai prieš ir po Kristaus atsikėlimo. Pier de Vigna paklaustas papasakoja, kaip vėlės įeinančios į pragaro krūmus, ir kad, kūnams atgijus, nusižudėlių vėlės nesusijungsiančios su savo kūnais, nes netikslu jungti dabar tai, kas pirmiau jų pačių noru buvo išskirta.

86 *Pataikauja* — nor pataisyti tavo vardą pasaulyje.

94 *nuožmusis* — nusižudėlis.

109-129 Lano da Siena ir Jokūbas de Sant Andrea. Dvi nuogos vėlės, vejamos juodų kalių, kurios jų vieną prisiviję sudrasko.

118 *Mirtie* — antroji dvasia ironiškai šneka į Laną, kuris tyčia lindo į pavojų ir žuvo mūšyje ties Toppo, nenorėdamas nelaisvės, pamatęs gal kad jau neištruks.

119 *antroji* — De Sant Andrea, padovietis, paveldėjęs didelį turtą, išeikvojo jį ir nusižudė.

125 *kalių* — kalės reiškia kreditorius, nuo kurių bėga, slapstosi debitoriai.

130-151 Florentietis nusižudėlis. Paklaustas vienas verkiąs kelmas pasisako esąs florentietis — nusižudėlis; pasakoja apie Marso statulą ir kad nusižudęs savo namuose. Spėjama, tai esąs Rokas de Mozzi, praleidęs turtus. Kiti spėja, esąs Lotto degli Agli, juristas teisėjas, padaręs neteisų sprendimą ir nusižudęs iš nerimo.

143 *Švento Jono.* Florencija pirmojo globėjo Marso vietoje išsirinko šv. Joną Krikštytoją, už ką Marsas ketino ją bausti nuolatiniu karu *(vengia sustabdyti moną).*

147 *matyt galybės to paneigto pono* — Marso statulos dalelė liko prie senojo tilto; jei ne tai, Marsas būtų nedavęs atsistatydinti miestui po Atilos *(hunno)* išgriovimo.

151 *Pakibęs ant virželio* — pasikoręs.

PRG. XIV GIESMĖ
(79 — 82 p.)

1-42 Ugninis lietus. Virg. su Dn. ateina į trečiąjį rūsio skyrių, kur laikomi Dievo skriaudikai dideliame smiltyne, liepsnomis apipiltame. Dievo piktažodžiautojai (blasphemi) guli smėlyje aukštieninki ir nekruta; aržieji prieš gamtą (codomiti) nuolat laksto; prasikaltėliai prieš gamtą ir meną (usurarii) sėdi apsiblausę. Idėją apie ugninį lietų. Dn. paėmęs iš Šventojo Rašto, Gen. XIX, 24. Sunkiausiai kenčia Dievo niekintojai, negalėdami nė pasijudinti; mažiau — sodomitai, nes apmaudas šiek tiek mažėja bejudant.

3 *vėl tam* — florentiečiui, su kuriuo čia buvo kalbėjęs. *Užkimo,* — nes pridėtos šakelės ėmė gydyti žaizdas, per kurias kelmas kalbėjo.

15 *Katono pėdos* — Libijos smiltynai, kuriais Cato iš Utikos vedė Pompejo kariuomenės likučius pas Numidijos karalių Jubą. Luc. Pharsal. XI.

19 *nuogų* — visos vėlės nuogos (išskyrus veidmainius XXIII, g. 61), bet poetas dažnai taip pasako del didesnio ryškumo, arba del epiteto.

22 *aukštieninku* — akimis pakeltomis į dangų, prieš kurį gyvi būdami piktai šnekėjo; dabar guli bejėgiai; jų pikti žodžiai grįžta liepsnomis.

23 *sėdėjo* — didžių palūkanų ėmėjai, naudžiai (usurarii); lygiai kaip pasaulyje būdami, užuot darbavęsi, sėdėjo ir skaitė pinigus, ir čia sėdi. *nutilusi* — nedraugiška.

24 *nemaža lakstė* — sodomitai, prasikaltę iš piktos aistros, priversti dabar lakstyt lyjami, kaip paleistuviai; tik čia žemė karšta ir lietus ugninis, o anuos pliekia paprastas lietus.

28 *byrėjo* — „Dominus pluit super Sodomam et Gomorrham sulphur et ignem a Domino de coelo" Gen. XIX, 24. „Ignem et sulphur pluam super eum". Esech. XXXVIII. 22. — Ugnim ir siera lysiu ant jo.

31 *Indijoje* — Apie šį įvykį Aleksandras Didysis rašęs laiške Aristoteliui. Dante pasaką ėmęs iš Alberto Didžiojo *De Meteoris* I, 4, 8.

43 - 72 Capaneo. Smarkiųjų prieš Dievą eilėse Capaneo pirmiausia puola Dantei į akis turbūt del to, kad už kitus didesnis ir kad net kentėdamas su panieka žiūri į Dievo galybę, nes šneka: koks gyvas buvau, toks ir miręs būsiu; tokiu nusistatymu, jam pastebi Virgilijus, jisai didina savo kančias.

46 *dvasia didingoji pasvirus* — Kapanejus, Ipponoo ir Laodikės sūnus, vienas iš septynių Graikijos karalių, Poliniko santarvininkų, norėjusių paimti Tebus. Priėjęs prie mūrų ir smarkiai puolęs, prokeiksmais šaukėsi Dzeusą į pagalbą. Dzeusas jį nutrenkė žaibu. Kapanejus čia baudžiamos nuodėmės (puikybės) simbolis.

52 *Kalvį paalsins* — Vulkanas dievaitis, kuris gamindavo Dzeusui ginklus. Capaneo piktažodžiauja Dzeusui pragare, kaip ir pasaulyje.

55 *kitus,* — savo kalvius — *Ciklopus.*

56 *Mongibello* — prie Etnos Sicilijoje, kur buvusi Vulkano kalvė.

57 *sušunkant,* — kaip yra padaręs kovoje su milžinais.

58 *Flegra* — klonis Tesalijoje; čia ištikusi kova tarp Jupiterio (Dzeuso) ir milžinų, kurie kalną ant kalno kraudami norėję prilipti dangų.

68 *vienas tu* — septynių karalių; jų vardai šie: Kapanejus, jo žentas Adrastas, Tidejus, Hippomedontas, Anfiarajus, Partenopejus ir Polinikas.

73 - 93 Flegetontas (Flegetonas). Eidami antrojo skyriaus pagiriu prisiartina prie vietos, kur atbėga iš girios kraujo

upelis. Tai esąs įdomiausias daiktas iš viso, ką ligšiol matė Dante pragare.

79 *Bulikamėj* — šilto vandens ežerėlis netoli Viterbo; iš jo bėgo upelis; vandenį dalijosi mergos (meretrici) ir nešiojosi namon maudykloms taisyti.

94 - 120 Krito senis ir pragaro upės. Krite ant Idos kalno stovi stabas pečiais atsikreipęs į Damijatą, o veidu į Romą. Galva auksinė, rankos su krūtine sidabro, stuomuo vario, kojos špižinės tik dešinioji pėda, ant kurios stovi, molinė; pro ją, visą suskilusį, išskyrus galvą, bėga ašaros ir, prasigraužę per uolas, sudaro tris Pragaro upes: Acherontą, Stygą, Flegetontą ir vieną balą — Kocitą. Legendą apie stabą Dn. paėmė iš pranašo Danieliaus II, 31. Stabas gali reikšti progresyvų pasaulio blogėjimą. Pečiai į rytus ir veidas į Romą reiškia žmonijos kultūros krypsnį istorijos bėgyje. Padarytas iš įvairių metalų reiškia atitinkamą, vis blogėjantį, žmonijos stovį. Kai kurie aiškina, kad suskilęs stabas reiškiąs pagedusį pasaulį; plyšiai reikštų žaizdas, nuodėmių padarytas; jos visada atviros, ir iš jų bėga negera drėgmė į gelmę.

94 *mūs jūrių* — Vidužemio jūrių.

95 *Kritas,* — šiandien Kandija.

96 *Prie jos karaliaus* — pirmuoju karalium Krite buvo Saturnas; tuomet žmonės turėjo aukso amžių — nekaltybės stovį.

98 *Yda* — šiandien Psiloritis, kalnas vidury Krito; čia buvęs užaugintas Jupiteris.

100 - 102 *Rea,* arba Cibelė, Saturno žmona, Jupiterio motina. Saturnas girdėjęs pranašaujant jo sūnų atimsiant jam valdžią, todel žudydavęs užgimusius savo vaikus. Jupiterį Rea paslėpusi Ydos kalne, kai kūdikis pravirkdavęs, gyventojai subėgdavę kelti triukšmą, kad Saturnas neišgirstų kūdikio.

104 *į Damijatos vietą* (Egipte) — arba į rytus, kur buvo seniausios valstybės — egiptiečių, asyrų, persų.

105 *Romos dabas* (grožis); Roma Dantei vaizdavosi pasaulinės imperijos sostine. Del to stabas, valstybės simbolis, veidu atsikreipęs į Romą. Kai kuriem stabas yra Laiko simbolis.

106 *Galva* — Saturno, arba aukso gadynė.

107 *rankos* — sidabro metas.

108 *vario kieto* — vario metas, arba imperijos nusmukimas lig padalijant ją Teodozijaus metu.

109 *lig pažemės špižinė* — reiškianti tvirtą imperiją.

112 *suplyšęs ... be aukso* — tik aukso metas, buvęs be ašarų, sveikas, laimingas.

119 *Kocitą* — žr. Prag. XXXII, 23; užšalusi bala pačiam dugne pragaro.

127 *nesi apsukęs* — iš viso 9 rūsiai pragare, ratu vienas ant kito sustatyti.

131 *Leta* — užmiršimo upė, negali būti pragare kur pasmerktiems neleista pamiršti blogi darbai ir neišnaudota malonė; Letą ras Dante Skaistykloje XXVIII, 25 - 130.

132 *Flegetonas* — čia pat, pažįstamas iš tamsiai raudono vandens.

136 *Matysi pats* — Letą Skaistykloje XXVIII), kur vėlės, galutinai sušvarėja, apsiprausę toj upėje.

142 *degt negauna* — upelio krantai akmeniniai, del to apsaugoti nuo ugnies (90 eil.).

PRG. XV GIESMĖ

(83 — 86 p.)

1-21 Sodomitų šalis. Virgilijus ir Dante eina taku, turėdami iš kairės pusės upelį, o iš dešinės karštą smiltyną. Susitinka su žymia kuopa, prasikaltėlių prieš gamtą, kiekvienas stebisi ir atsidėjęs žiūri į keleivius.

2 *Upelis* — Flegetonas (XIV, 16) bėga tarp dviejų uolinių krantų, kurie negali užsidegti nuo liepsnelių; tačiau liepsnos čia nepasirodo, nes gesta nuo kylančių iš verdančios upės garų.

4 *Gvissand*, kaimas Flandrijoje netoli Calais. *Brugos*, Bruges, vakarinės Flandrijos žymiausias miestas.

9 *Kiarenta* — Karincija, lot. Clarentana. *Šilumą pajus* — kai pavasarį ims tirpti sniegai, ir upės ims tvinti.

12 *Kūrėjo* — Dievo.

22-54 Brunetto Latini — aukštos kilmės florentietis; dalyvavo politiniam Florencijos gyvenime, 1260 m. po nelaimingos gvelfams kovos emigravo į Prancūziją; 1280 m., susitaikius gibelinams su gvelfais, grįžo ir ėjo aukštas pareigas. Buvo filozofijos ir retorikos mokytojas; parašė: „Il tesoretto", alegorišką didaktišką italų kalba poemą; „Il tesoro" (Trésor), kaip ir enciklopediją, prancūzų kalba; „Il pataffio", Florencijos pasakėlių ir juokų rinkinį eilėmis. Dante stebisi, radęs Brunetto šitoje vietoje, kai šiaip jis buvo įtartas klastojimu, už ką pragare bausmė aštunto rūsio paskutiniame skyriuje. Dante naudodavosi Brunetto patarimais. Kodel jį Dn. pasodino sodomitų tarpe ir iš ko kilo poetui tokios nuodėmės įtarimas, nežinia.

38 *bauda* — už pasipriešinimą aukštesnei valiai.

47 *prieš laiką* — nemirusiam.

51 *nebrendęs amžiumi* — neturėdamas 35 metų.

52 *klajojančių pašonę* — pasaulį, kuriame žmonės nusideda.

55-99 Dantės likimas. Brunetas pranašauja Dantei būsimą garbę ir netolimus nemalonumus, pareinančius iš jo gerų darbų ir iš florentiečių nedėkingumo. Dante sakosi, kad visa tai numatąs.

59 *žvaigždės taip palankios* — Brunetas, būdamas astrologas, matė gerą žvaigždžių įtakumą į Dantės likimą. Dante buvo gimęs prie laimingos „Dvynukų" žvaigždės.

62 *Fiesolės* (lot. Faesulae), miestelis 3 mylias atstu nuo Florencijos; buvo Romėnų sunaikytas; tuomet dalis gyventojų nuvyko

į Florenciją, tik įkurtą. Iš Romėnų ir Fiesoliečių susidarė šiame mieste gyventojai.

64 *tu jiems nutolęs* — Dante buvo ištremtas iš miesto ir neįsileidžiamas atgal.

67 *žlibiais* — šitą pravardžiavimą iš tikro florentiečiai už kažkokį neapsižiūrėjimą turėjo.

71 *ir ši ir toji pusė* — tiek baltųjų, tiek juodųjų partijos.

72 *Bet žaliui bus atolas ne prie nosies* — sulietuvintas originalo patarlinis posakis — ma lungi fia dal becco erba. Nors Dante kurį laiką priklausė prie baltųjų (gibelinų) partijos, bet jų etika greitai atstūmė jį šalin; ir tuomet jis virtęs vienas sau partija (Dg. XVII, 68 - 69).

74 *kąst diegelį* — Dantę, kuris, pasak Boccaccio, kilo iš senos romėnų Frangipani šeimynos.

78 *Įkurtuves kai tie bjaurybės kelia* — kuomet fiesoliečiai įsikuria Florencijoje, Dantės prabočiai jau ten buvo.

79 - 81 Dante stengiasi pasakyti meilų žodį Brunetui: jei Dievas manęs būtų klausęs, jūs, Brunete, dar šiandien būtumėte gyvas.

82 *Jūs,* originale stovi daugiskaita *voi*, tik šioje vietoje del pagarbos mokytojui pavartota, kai kitur visada vartojama vienaskaitos antrasis asmuo *tu*.

90 *ponią* — Beatričę.

100 - 124 Kiti sodomitai. Brunetto, paklaustas apie savo nelaimės draugus, pasakė kai kurių vardus, o kitų del stokos laiko neišvardijo. Čia buvę dvasiškiai ir šiaip garsūs mokslo vyrai. Galop prašė nepamiršti veikalo *Tesoro* (Trésor).

107 *Dvasiškių* — orig. cherci. Italų cherco reiškia ne vien dvasininką, bet ir šiaip mokytą.

109 *Priscijonas* — parašęs lotynų gramatiką VI šimtm. ir dvi poemas.

110 D'Accorso — florentietis, teisių profesorius Bolonijoj apie 1275 met. Prie jo ir jo tėvo teisių fakultetas buvo aukščiausiai pakilęs. Ant Accorso kapo ir dabar yra paminklas.

111 *begėdį* — Andrių de' Mozzi, Florencijos kanoniką 1272 m., vėliau ten pat vyskupą, perkeltą į Vicenzą. Buvęs juokdarys, daug pasakų žmonėse apie save palikęs; pav., vienąsyk pamoksle pasakęs, kad Dievo Apvaizda panaši į pelę, tupinčią ant pantos, iš kur viskas jai gerai matyti, o jos niekas nemato.

112 *tarnų tarnaitis* — servus servorum Dei, pop. Bonifacas VIII perkėlė Mozzi ši Florencijos (nuo upės Arno) į Vicenzą (prie Bacchiglione). Čia mirė *(nutilo nervai)* 1272 m.

119 *Tesoro* susideda iš trijų dalių: istorinės, moralinės ir retorinės; visos turi tokius vardus: paprasta moneta, brangieji akmenėliai, tyras auksas.

122 *lenktynių* — kurios įvykdavo pirmą Gavėnios sekmadienį už miesto. Iš keturių dovanų pirmoji buvo 6 uolaktys gražaus žalios spalvos audeklo. Netik laimėjusieji gaudavo dovanų, bet ir paskutinis iš pralaimėjusių gaudavo gaidį, kurį turėdavo viešai neštis *usque in civitatem* — į miestą.

PRG. XVI GIESMĖ

(87 — 90 p.)

1-27 Dar vienas sodomitų būrys. Eidami briauna, Vr. ir Dn. mato smiltyne antrą būrį nusidėjėlių prieš gamtą; iš to būrio išsiskiria trys, norėdami pasikalbėti su keleiviais. Virgilijus liepia Dantei mandagiai su jais elgtis, nes tai buvę kilnesni žmonės.

2 *gretimam rūsy* — aštuntajame.

4 *trys šmėklos* — Guido Guerra, Tegghiaio Aldobrandi (Tegiaio) ir Jokūbas Rusticucci (Rusticučči).

5 *lėkė* — nes neleista sustoti.

8 *iš rūbų* — kaip dėvėjo florentiečiai, galima spėti iš Dantės atvaizdo, Giotto nupiešto, leidinio pradžioje.

16-18 *Ir jeigu oras* — mandagumo deliai Dante turėtų bėgt pasitikti, bet ugnis neleidžia. Kai kurie komentuotojai prikiša Dantei, kad prasikaltimui, šiaip šlykščiam, jis lyg pataikauja, norėdamas net apsikabinti (žr. 46 eil.) prasikaltėlius.

20 *amžinos bėdos* — paprasti pasmerktųjų pasiskundimai.

25-27 *keistai suktis* — kai veidus buvo atkišę į keleivius ir smarkiai aplink juodu bėgo, rodėsi tarytum galva ant sprando sukasi į priešingą pusę, ne į tą, kur visas kūnas sukosi.

28-45 Trys kilnieji florentiečiai. Vienas kalba visų trijų vardu, pasakydamas, kas jie toki ir klausdamas, kas toki keleiviai. Apie Teggh. ir Rusticuccį Dante jau buvo klausęs Ciacco. VI. 79.

37 *Gualrada* — Belinčiono Berti duktė grafo Guidi žmona; keturių sūnų motina; tarp tų sūnų buvo ir Guido Guerra tėvas, geras strategas, pasižymėjęs kovoje ties Beneventu, kur Karolius Anžujietis nugalėjo Manfredą.

41 *Tegghiaio Aldobrandi* — narsus karys, miręs apie 1226 m.; jo nepaklausę gvelfai pralaimėjo kovą ties Montaperti ir tapo išvyti iš Florencijos.

44 *Jokūbas Rusticucci* — aukštos kilmės florentietis. Pasimetė gyvenęs su žmona. Ar iš tikrųjų jis buvo pasileidęs į sodomiją, nėra įrodymų.

46-90 Florencijos ištvirkimas. Dante pasisako tiems nelaimingiems: esąs iš tos pačios pilies, juos pažįstąs ir gerai minįs. Florencijoje nesą dorovės, ką Borsieras, neseniai čion atvykęs, pranešė. Dante pritaria, o anie jį giria už aiškumą. Paskui prašo apie juos priminti pasaulyje ir išnyksta.

70 *Vilius Borsiere* — švelnus Florencijos karys; apie jį rašo Bocaccio Dekamerone, I. 8.

74 *Puikybe, perteklius* — dvi pirmutinės ydos ypač tų, kurie staiga iškilo. Apie *perteklių* žr. Dg. XV, 97-111.

75 Dante, atsakydamas vėlėms, kreipiasi ne į jas, bet į Florenciją ir tuo būdu pareiškia savo sielvarto pilną sielą; pakeltu aukštyn veidu, jis gyvai pasireiškia tremtinis, kurio širdy tėvynės

meilė ir jos vargingo stovio sąmonė kovoja su padarytos jam pačiam skriaudos aitrumu.

85 *Aš buvau, mačiau* — ital. *io fui;* buvojusį žmogų klausia kiti, kur buvo ir ką matė, tasai gi pasakodamas mini „buvau, mačiau".

91 - 136 Dantės juostelė. Užeina ant aukšto kranto; žemai girdėti upę šniokščiant; — tai Flegetonas aštuntame rūsy į kurį ruošiasi V. ir D. Nusijuosęs juostelę, Dante paduoda ją Virgilijui, o šis paleidžia žemyn į 8 rūsį, iš kur atlipa to rūsio sargas — Gerijonas.

95 *šitos upės* — Montone, arba Acquacheta (Lėtas Vanduo), bėganti pro Benediktinų vienuolyną į marias.

102 *kur tūkstantis* — poetiškas posakis, norįs pasakyti benediktinų vienuolių vaišingumą.

107 *virvelę* (corda) — šv. Pranciškaus juostelę, kokia apsijuosia to ordeno vienuoliai. Dante buvęs tretininkas. Juostelė saugumo pagundose (panteros) — kūniškos aistros antpuoliuose, simbolis.

108 *dėmėtą žvėrį* — (panterą), kuri buvo minėta I, 329. I, 32.

112 - 114 *Virvelę ... apačion nurito* — del ko Dn. nusijuosė juostelę ir leido numesti į gelmę, komentatoriai įvairiai aiškina. Kai kuriems virvelė yra gudrumo simbolis; kai laukiama iš prarajos išlendant vylimo pabaisos, reikia nusimest nuo savęs betkoks gudrumo ženklas; tai patarė padaryti išmintis (Virgilijus), kad pabaisa pasireikštų visu bjaurumu tam, kas neturi nieko bendra su gudrybe ar apgaule.

118 - 120 *O, kaip turi* — poetas mini reikalą būti atsargiam, kai betkas tykoja nuskriausti arba apgauti.

124 - 127 *Teisybę.* Poetas pataria nesiskubinti pasakot betkokį žinomą dalyką.

127 - 129 *tylėt sunku* — esąs priverstas pasakyti, ilgiau negalėdamas slėpti; tegu žūtų jo veikalas, jei meluojąs; savo veikalą branginąs, nes jis būsiąs amžinas. *Komedios* — čia triskiemenis žodis del ritmo.

PRG. XVII GIESMĖ
(91 — 94 p.)

Gerijonas. Tai skyriaus sargas, žmogišku veidu, apžėlusiom rankom, slibino kūnu, smaila užnuodyta uodega. Tai mitologijos padaras, Krizaoro ir undinės Kalirroės sūnus; jis buvo milžinas trimis stuomenimis ir trimis galvomis (Aen. VIII, 202) Dantės Gerijonas kitoks, panašus vietomis į Apreiškimo IX, 7 - 11 skėrį (locusta).

3 *visokią teršia puotą* — ital. *appuzza* — visą pasaulį apleidžia smarve. Gerijonas yra klastos simbolis.

10 *Jo veidas* — žr. Apocal. IX, 7. *Ariosto Orl.* XIV, 87: „Veidas — tai kūno pradžia, liemuo — vidus, ir uodega — pabaiga. Klas-

ta pradeda įsigavimu patikėjimo *(švelniom akim);* paskui pina savo vylių *(šiaip angis);* galutinai engia *(baisiąja šluota).* Šitie sakiniai išreiškia Vilimo istoriją.

12 *švelniom akim* — „tik pažiūrėti klasta švariai atrodo, kukliai veikia, bet visada klastingai ir piktai"; *Butti.*

15 *Išmargintas* — reiškia klastos gudrybes ir priedangą.

18 *Aragnė* — garsi Lidijos audėja. Ji metėsi varžytis menu su Pallade, ir buvo paversta į vorą (lot. aranea).

21 *vokiečiuos ėdriuos* — jau Tacitas vadina vokiečius ėdriais (ir žiauriais); tokia negarbinga apie juos nuomonė išsilaikė Italijoje iki Dantės laikų, o gal būt dar labiau sutvirtėjo santykiaujant su jais italams, kurie bendrai yra kuklūs ir nuosaikūs maisto atžvilgiu.

23 *ant pylimo* — ant kranto, kuris Flegetono pakraščiu apsupa iš vidaus septintąjį rūsį.

29 *netiesiai* — tiesūs keliai neveda į klastą.

31 *į dešinę tiesem* — pragare visada ėjo poetai sukdami į kairę, išskyrus šį kartą ir pirmiau IX, 132...

34-75 Išnaudotojai (usurarii) — naudžiai, kyšių ėmėjai. Netoliese Vr. su Dn. pamato ant žemės sėdinčių vėlių, norinčių tuo būdu nors kiek apsiginti nuo liepsnų lietaus ir nuo karštos smilties. Kadangi gyvi būdami naudžiai rankomis nedirbo, tai dabar jie neramūs. Ant kaklo kiekvienam kabo tuščias maišelis, į kurį atsidėję žiūri. Ant maišelio ženklas (herbas); iš jo galima pažinti, kuriai šeimynai pasmerktasis priklauso. Kad Dante, pradėjęs kalbėti apie Gerijoną — klastą, pereina į išnaudotojus, paaiškinama tuo, kad klasta (fraus) ir išnaudojimas (usura) yra tos pačios rūšies nusidėjimas, būtent: narsas prieš gamtą (violenta contra naturam); apgavikai ir išnaudotojai elgiasi prieš artimo meilę, ir tuo pat prieš Dievą, gamtos įstatymų Kūrėją.

40 *nesileisk į ilgą šnektą* — Vr. pataria su klastingais, nedorais ilgai nekalbėti.

60 *galvą liūto* — geltonas liūtas ant mėlyno dugno buvo Florencijos Gianfigliazzi (gvelfų) ženklas. Po kovos ties Montaperti jie buvo išvyti iš Florencijos, vėliau visi susibūrė į juodųjų partiją; buvę jų tarpe daug naudžių.

63 *šviesbaltę žąselę* — Ebriachi šeimos, gibelinų, ženklas. Didelių procentų ėmėjas buvęs Ciappo Ebriachi Florencijoje.

64 *kiaule* — Padovos Scrovegni šeimos ženklas; jų vienas buvęs išnaudotojas.

69 *Vitaljono* — Vitaliano del Dente, florentietis, 1307 m. miesto burmistras.

72 *kilnybė mūs šviesioji* (cavalier sovrano) — titulas didesnei pragare paniekai.

76-136 Nusileidimas į aštuntą rūsį. Pagrįžęs Dn. randa Virgilijų raitą ant Gerijono; Vr. liepia ir jam sėsti dviseda. Susėdę nusileidžia lėtai, sukdami didelius ratus.

106 *Faetonas* — mitologinis asmuo, Saulės ir Klimenės sūnus, gavęs į rankas tėvo vežimo (saulės) vadžias, nemokėjo valdyti.

Išėjęs iš vėžių vežimas būtų uždegęs visą pasaulį, jei Jupiteris nebūtų nutrenkęs Faetono į Eridaną. (Ovid. Metam. II.)

109 *Ikaras* — Dedalo sūnus, norėdamas pabėgti iš Krito, pasidarė sau ir sūnui sparnus ir vašku prilipdė. Sūnus iškilo peraukštai, saulė sutarpino vašką; netekęs sparnų krito į jūres. Ov. Met. VIII, 203.

129 *Paukštininką* (falconiere), falco — sakalas, vanagas, — paukštininkas gaudo paukščius mokyto sakalo pagalba. Kai nepavyksta nieko pagaut, paukštis ir paukštininkas abudu nepatentinki esti. Gerijonas (vilimas — klasta) nepatenkintas, nes nepavyko pakenkti keleiviams.

PRG. XVIII GIESMĖ

(95 — 98 p.)

1-21 Baisios daubos — orig. Malebolge (male — blogos ir bolge — daubos, duobės, grioviai, graižai); *bolgia* (boldžia) iš tikrųjų reiškia — grepšys, valiza. Malebolge skirtos apgavikų kančioms. Kai apgavimai yra painūs dalykai, tai ir aštuntasis pragaro rūsys yra sudėtingas. Erdvė tarp aukštos mūro sienos, nuo kurios krinta Flegetono upė, ir tarp šulinio gelmėje, kur įspraustas Liucipieris, padalyta į dešimtį koncentrinių daubų arba griovių (bolgia), kurie tvarkydamiesi viens žemiau kito nugyla siaurėdami diametre lig gelmės šulinio. Daubos sujungtos slenksčiais arba tiltais, kurie nutiesti nuo šio rūsio sienos (lyg rato stipinai į stebulę) atsiduria į šulinį ir čia įsikerta į jo rentinį. Šiuos griovius Dante sugalvojo pagal viduramžio pilių grioviais apsikasimą gintis nuo priešų. Tiltai ir slenksčiai, jungdami vieną bolgią su kita arba tą pačią sudurdami skersai, verčia vaizduotis architektūrinį statybos tvirtumą. Apačia tiltų gali eiti pasmerktieji.

5 *toks šulinys* — jame išdavikai su Liucipieriu įšalę Kocito baloje. Čia žemės centras ir visato centrinis taškas. *Vėliau* (XXXI, 130 — XXXIV: 79) plačiai jis aprašytas.

13 *Daubą gilią,* — visa Daubų sistema, iš tolo pamačius, atrodė neapgyventa.

20 *Pasuka kairėn* — aštuntasis skyrius atsiskleidžia keleiviams iš dešinio šono.

22-39 Suvedžiotojai. Pirmame graiže — suvadžioję moteris kitų atsakomybe; jie bėga į priešingą pusę negu suvadžiotojai savo atsakomybe. Juos muša velniai botagais. Greitas lakstymas atmena jų lakstymą paskui moteris.

28-30 *jubiliejaus metais* — Jubiliejus yra įsakytas kas 50 metų žydams Sename Įstatyme; tai buvo pasigailėjimo, atleidimo skolų, išlyginimo turtų metai. Katalikų Bažnyčioje yra tai atgailos ir nuodėmių atleidimo metai. Popiežius Bonifacas VIII paskelbė pirmąjį jubiliejų 1300 m. Atvykę į Rymą pelegrimai ir maldingai priėję prie šv. Sakramentų galėjo laimėti visišką nuodėmių ir baus-

mių už jas atlaidą. Jubiliejus galėjo pasikartoti tik po 100 metų. Klemensas VII jubiliejų laikotarpį sutrumpino lig 50 m., kiti popiežiai — lig 25 m., o tam tikrais atvejais, pav. 1933 m., užsakė nepaprastą jubiliejų Ryme, ir negalėjusiems ten nuvykti leido tas pačias malones gauti savo parapijoje.

Sant - Andželio pilis ir Šv. Petro bazilika stovi dešiniajame Tibro šone, o *kalnas*, tur būt Kvirinalo, kairiajame. 1300 m. atvyko labai daug maldininkų, tiltas per Tiberį buvo tik vienas, tad nuo spūsties teko gelbėtis Dantės minima tvarka. Pats Dante, spėti buvo tarp atvykusių.

40 - 66 Venedico Caccianimico. Bolonietis, prikalbino seserį Gizolę pasiduoti margrafui Obizzo II da Este, Ferraros didvaldai, norėdamas įgyti jo palankumą ir reikšmę mieste. Venedico buvo gvelfų vadas Bolonijoj, ir šiaip ėjo įvairias aukštas pareigas. Gizolė ištekėjo paskui už Niccolo da Fontana ferrariečio.

61 *sipa* — daugiau esą boloniečių čia pragare, negu jų provincijoje, tarp Savenos ir Reno upių; jų tarmės ypatybė — žodis *sipa*, vietoje *sia* (būtų).

67 - 81 Suvedžiotojai kitos rūšies, pliekiami kaip pirmieji.

69 *ties iškišuliu* — poetai ėjo sienos pakraščiu ir iš dešinės matė tik tą pliekiamą būrį, kurs link jų bėgo. Dabar, pasukę dešinėn palikę aną pragaro dalį (cerchie eterne — *amžių jauros)* užlipo ant skersinio tilto ir galėjo matyti antrąjį būrį, su kuriuo pirmiau turėjo bendrą kryptį ir per tai negalėjo matyti jo veidų.

82 - 99 Jazonas (Giasone), Tesalijos karaliaus Ezono sūnus, garsusis Argonautų vadas; jisai suvedžiojo Lemno karaliaus Toanti dukterį Izifilę, kai saloje buvo išmušti visi vyriškiai; metęs Izifilę, jis suvedžiojo gražią Medeą, Kolchidos karaliaus dukterį, kurios pagalba pavogė aukso vilną. Metęs ir šitą, vedė Kreono dukterį.

93 *kurios suktumas* — Izifilė sakėsi kitoms sąmokslininkėms susitarusioms iššudyti visus vyrus, kad ji užmušusi ir savo tėvą; vėliau paaiškėjo, kad jį paliko gyvą.

100 - 114 Plytlaižiai (adulatores). Pirmojo griovio (boldžijos) slenksčiu, kur šis įsikerta kryžmai į antrojo griovio (graižo) briauną, poetai atėję sustojo ir ėmė stebėti pasmerktus už veidmainišką mandagumą. Jie kankinasi mėšluose, kurie yra servilizmo simbolis. Pasmerktieji kitiems nekenkė pasaulyje, bet save ir žmogaus prigimtį labai žemino. Ne veltui sumesti į gilų ir nešvarų griovį. Plytlaižių niekšybę galima gerai įžiūrėti tik žiūrint iš aukšto.

115 - 126 *Aleksiejus Interminelli* iš Lukkos, Dantei žinomas ponas, priklausęs prie baltųjų partijos. Mėgęs limentįs ir prisimeilinti moterims.

127 - 136 *Tayda*, paleistuvė, iš Terencijaus *Eunuchus*. Tokių moterų tipas, kurios savo klastingu liežuviu prigauna vyrus. Dante paėmęs čia bus šiuos Terencijaus žodžius: Magnas vero agere gratias Thais mihi? Ar labai esi man dėkinga Tayda? Užuot atsakius „magnas", (labai) ji sako „ingentes" (neapsakomai).

PRG. XIX GIESMĖ

(98 — 102 p.)

1-30 Simonių graižas. Šventų daiktų pirkliai sukimšti trečiame Daubos skyriuje aukštyn kojom į skyles, išgręžtas dugne ir sienoje. Jų pėdas laižo liepsna. Atvykus naujiems pasmerktiesiems pirmieji nugrimsta į uolos apačią. Kadangi išvertė aukštyn kojom Dievo tvarką, dabar patiems reikia panašiai kentėti. Mindžiojo Šv. Dvasios liepsną, už tai dabar liepsna ėda jų kojas.

1. *Simone* — vadinamas lot. *magus* (raganius) apsikrikštijęs siūlė šv. Petrui pinigų, kad gautų galią daryt stebuklus. Nuo jo pareina *simonia*, arba šventų daiktų prekyba.

11 *šitą stotį* — pragarą.

17 *Šv. Jono* — Florencijos bažnyčioje; čia stovėjo krikšto vanduo (baptisterium); buvę keturi įgaubimai aplink švęstą vandenį. Juose stovėdavo lig juostos kunigai krikštydami. Tais laikais krikštas buvo tiekiamas iškilmingai, tik prieš Velykas ir Sekmines šeštadieniais, panardinant kūdikius į krikšto vandenį. Kunigai, stovėdami tose skylėse, buvo apsaugoti nuo minios, ir veikiant jiems nereikėjo lankstytis. Į tokią skylę įkritęs išdykaudamas vaikas ir apačioje įsipainiojęs, Dante, viens iš miesto prijorų, buvęs tuomet bažnyčioje, sukūlė kirviu marmorą ir išgelbėjo gyvybę.

31-78 Popiežius Nikalojus III. Jonas Kajėtonas Orsini 1277-1280, prisipažįsta savo kaltes.

40 *Ketvirto* — priėję ketvirto griovio briauną, pasuko kairėn ir nusileido į trečio griovio dugną.

45 *kojom rauda* — (orig. piangeva con la zanca), iškištos kojos virpėjo ir liepsnojo, rodydamos jų savininko kančią.

49 *nuodėmklausį* — tais laikais kai kurie prasikaltėliai buvo baudžiami mirtimi, užkasant juos žemyn galva gyvus į žemę. Nelaimingasis šaukdavo kunigą išpažinties į duobę, norėdamas tuo būdu pailginti gyvenimą arba ir sulaukti pasigailėjimą.

54 *pirmiau* — prakeiktieji žino ateitį; todel Nikalojus laukė popiež. Bonifaco 1303 m. lapkričio 11 d., Dante lankosi 1300 m. Nikalojus, manydamas, kad jau atvyko jo įpėdinis, nustemba.

57 *Gražiosios moteries* — Bažnyčios. Apie Bonifacą VIII istorikas Tolomeo da Lucca rašo: „Factus est fastuosus et arrogans, ac omnium, contemtivus" — pasidarė išdidęs, nesušnekamas, už tai visi jo nekentė. Šiais žodžiais pasiremdamas Dante gramzdina jį į III pragarą. *jos nuauti* — apiplėšti.

62 *Ne tas* — ne Bonifacas VIII, bet Dante.

69 *didžiasai apsiaustas* — popiežiaus rūbai.

70 *Meškos sūnum* — de filiis ursae, iš Orsini šeimos; orso — meška.

72 *lobis ten* — apie pop. Nikalojų III rašo istorikas (G. Villani, VII, 54) štai ką: „Jaunas kunigas, paskui kardinolas, buvo labai kilnus, doras ir nekaltų papročių žmogus. Bet paskui, popiežium tapęs, Nikalojus III pasidarė minkšto būdo, ypač pataikaudamas savo artimiesiems žmonėms, juos aukštindamas; jis buvęs

vienas pirmųjų arba gal pirmasis popiežius, kurio rūmuose pradėjo atvirai veikti simonija jo giminių naudai; del to jie pralobo visokiais turtais namais ir pinigais labjau už visus rymiečius; ir tai įvyko trumpu jo viešpatavimo laiku". Istoriką Villani galima įtarti šališkumu: jis buvo gvelfas, o Nik. III buvo palankus gibelinams. Vis delto tenka pripažinti, kad prie Nikalojaus III pradėjo pasireikšti popiežiaus dvare nepotizmas.

79-87 Popiežius Klemensas V. Nikalojus jau dvidešimt metų padus svildamas užsako, kad Bonifacas VIII (miręs 1303) degs trumpiau nes ateis Klemensas V. (1314 m.) ir nustums jį žemyn.

83 *Iš vakarų* — iš Gaskonijos; Klem. V buvo prieš tai Bordeaux arkivyskupu. Jį protegavo į popiežius Prancūzų karalius Pilypas Gražusis už gerus pažadus. Pilypui pataikaudamas perkėlė sostą iš Romos į Avinjoną, išblaškė neteisingai templarijų ordeną; tariant, elgėsi prancūziškai; už tai Dante, nenuostabu, taip smarkiai jam prišneka.

85 *Jazonas* — žydų vyriausias kunigas, už pinigus įgijęs tą titulą pas karalių Antijochą.

88-117 Pamokslas popiežiams simoniams. Poetas įsikarščiavęs skaudžiai prišneka popiežiams už simoniją, prilygindamas simonius prie paleistuvės, aprašytos Apokalipsyje ir gailėdamas, kam Kastantinas apdovanojo popiežių valstybe.

92 *kaip parašyta* — Evang. šv. Jono XXI, 19.

99 *ant Karlo* — Karoliui I Anžujiečiui Nik. III nepalankus buvo ir, kur galėjo, jam kenkė del tos, spėti, priežasties, kad tasai neleido savo giminaitės už jo giminaičio. Popiežius atėmė iš Karlo Toskanijos vikaro ir Romos senatoriaus titulus; palaikė Pročidą sukilime Sicilijoje. Šitas sukilimas vėliau, Nikolojui III mirus, pasikartojo ir žinomas istorijoje Sicilijos mišparų vardu.

100-103 Šita vieta įrodo, kad Dante didžiai gerbė popiežiaus didenybę, o smerkė tik tuos popiežius, kurie jo nuomone ją žemino.

103 *iš manęs tektų* — iš tikrųjų, kietų žodelių tuojau tenka.

106 *ponią žemą* — Romą; bet šv. Jonas kalbėjo apie pagonų Romą, o Dante pritaiko priekaištus popiežių Rymui.

109 *septynioms makaulėms* — turės septynis kalnus.

110 *dešimčia ragų* — dešimtį karalių.

114 *vieną*, nulipdytą iš aukso dievą turėjo žydai, o *jūs*, — *šimtą*, daugybę, kiekviename aukso gabalėlyje matydami dievą.

116 *legatą:* Kastantinas davė popiežiui Silvestrui karalystę.

PRG. XX GIESMĖ

(103 — 106 p.)

1-30 Bausmės burtininkams. Sumestos į ketvirtą griovį vėlės eina verkdamos atbulos užsukta į užpakalį galva. Gyvos būdamos būrė, arba, kitaip sakant, norėjo pamatyti pertoli stovinčius (ateities) daiktus. Dabar bausmei turi žiūrėt visada į užpakalį. Pamatęs jas Dante verkia iš pasigailėjimo, o Virgilijus jį sudraudžia.

2 *kanconės* — orig. della prima canzon: Dn. taip vadina pirmąją Diev. K-jos dalį arba pragarą, kur sumesti prapuolusieji.

9 *rodėsi procesija* — pasmerktieji ėjo lėtai, tvarkingai, nešnekėdami.

15 *Kurią regėt* — „Nox vobis pro visione erit, et tenebrae vobis pro divinatione". — Ištiks jus naktis už sapninkavimą ir tamsa jums už burtininkavimą. Michejas III, 6.

16 *Gavęs paralį* — suparaližiuotas.

28 *gailestis gyvuoja gavęs galą* — Šv. Tomas sako: „Sancti de poenis impiorum gaudebunt consideranto in eis divinae iustitiae ordinem" Šventieji bus patenkinti del prasikaltėlių bausmių, matydami jose Dievo teisybės tvarką.

30 *nagrinėt Jo tribunolą* — burtininkai, norėdami ateities spėjimais pakeisti Dievo nustatytą tvarką, nedorai elgiasi.

31 - 39 Anfiaras. Virg. pasako Dantei keleto senovės ir naujausių laikų burtininkų vardus. Anfiaras, vienas iš septynių karalių, puolusių Tebus. Savo burtais sužinojęs, kad dalyvaudamas „septynių" žygyje neteksiąs gyvybės. Todel pasislėpęs. Bet moteris jį išdavusi, ir jis turėjęs eiti į karą. Vieną dieną Zeusas pravėręs žemę, kur Anfiaras ir nugrimzdęs.

36 *kur Minas* — nė vienas pasmerktasis negali praeit pro Miną nenuteistas žr. Pr. V, 4...

40 - 45 Tiresijus. Tebų burtininkas. Norėdamas atskirti du susipainiojusiu žalčiu, sudavęs jiem rykšte ir virtęs moteria; po septynerių metų tuo pat būdu atvirtęs vėl vyru žr. *Ovid. Metam. III. 324...*

46 - 51 *Arontas.* Trečias senovės etruskų burtininkas, kuris išspėjo, nors neaiškiai, kad Cezaris nugalėsiąs Pompejų.

46 *strėnos ir pakinkiai* — atkreipti į Tiresijaus pilvą; už suktomis galvomis abudu turi pilvą užpakalyje, o strėnas pryšaky.

47 *Luno, Luni* — nedidis senovėje, dabar išnykęs, etruskų miestas, prie Magros žiočių.

49 *marmurus* — Carrara pasižymi balto marmuro klodais. Arontas, pasislėpęs kalnuose, būdamas burtininkas, norėjo turėt platų reginį į dangaus skliaustus ir jūrą.

52 - 57 Manto. Tebų burtininkė, Tiresijaus duktė; ji, tėvui mirus, bijodama tirono Kreonto, pabėgo iš Tebų, atėjo į Lombardiją ir apsibuvo toje vietoje, kur paskiau įsikūrė Mantova, Virgilijaus gimtasis miestas.

55 *perėjus* — kol atėjo į Lombardiją, apsuko daug kitų šalių.

58 - 99 Mantovos pradžia. Suminėjęs Mantą, Virgilijus atsimena savo tėviškę ir pradeda ramiai pasakoti Mantovos įsikūrimą. Aprašęs Gardo (Benaco) ežerą, pasako, kaip iš jo teka Minčo upė ir kaip šioji paskui išsipila bala. Vienoje tos balos sausoje vietoje sustojusi Manto ir toliau savo burtus variusi, po tam, kai pametė Tebus ir kaip po visą pasaulį prisiklaidžiojo. Čia ji mirusi ir čia paskui buvo įkurta Mantova.

59 *miestas Bako* — Tebai, pašvęsti dievaičiui Bakchui.

65 *Kamonikos,* — Camonica — vienas didesniųjų Lombardijos klonių.

67 *viduj kertė* kur Tignalgos upė įbėga į Gardo ežerą susisiekdavo trys dijecezijos. Šioje vietoje kiekvienas tų dijecezijų vyskupas galėjo turėt jurisdikcijos saviesiems.

92 *be burtų* — senovėje naują vardą bet kuriai vietai išspręsdavo burtas. Duodant vardą Mantovai burto nemesta.

95 *peiktina gudrybė Kazalodės* — Gudrus Mantovos magnatas Pinamonte Buonaccorsi prikalbino Mantovos valdovą Albertą Casalodį išbugdyt iš miesto keletą garsesnių gyventojų, — nusiraminsią, mat, kiti gyventojai. Tam įvykus, tasai su miestelėnais išmušė kitus žymesniuosius gyventojus ir paėmė pats valdyti miestą.

97 *žinok* esant kitų pasakų apie Mantovos pradžią, Virgilijus draudžia Dantei jomis tikėti, ką Dn. ir žada.

113 *Tragedijoje* — Dn. vadina Eneidą tragedija ir pasiaiškina laiške į Cangrande: „Komedija skiriasi nuo tragedijos turiniu (in materia) tiek, kad tragedija pradžioje maloni ir rami (admirabilis et quieta), bet gale baisi (foetida et horribilis). Taip pat ir žodyje (modus loquendi) jos skiriasi tuo, kad tragedija kilni ir puiki (elate et sublime), o komedija nuolaidi ir nuolanki (remisse et humiliter); be to šios kalba yra paprasta (vulgaris), kokia šneka ir moterėlės (in qua et mulierculae communicant)." Štai del ko Dn. vadina Eneidą tragedija, o savo poemą, rašytą itališkai, — komedija.

100 - 114 Euripilas. Dantei įdomu žinoti, kas daugiau yra šiame skyriuje. Virg. parodo Euripilą, senovės burtininką. Kai visi vyrai išėję į karą, o liko tik moterys ir vaikai, Euripilas su Kalkantu davę ženklą išplaukti Eulidos laivynui, žr. Aen. III. 113...

115 - 130 Ne senovės burtininkai. Parodęs senovės burtininkus, Vr. parodo ir keletą jų naujosios gadynės; paskui vedasi iš 4 į 5 griovį.

115 *Mikas Skotas* — šotlandietis, garsus ciesoriaus Fridriko II astrologas, gyveno apie 1290 m. Buvęs didelis burtininkas.

118 *Bonatti* — Guido Bonatti iš Forli, garsus astrologas. *Asdentas* — Parmos kurpius, pagarsėjęs burtais, metęs siūti batus pamėgsta nedorą amatą.

120 *Bet* — norėtų atsimest nuo burtų, bet pervėlu.

121 *burtininkės* — moterys, metusios savo verslą ir tapusios burtininkėmis; jos užduodavusios žolelių arba spėdavusios iš šildyto ir įpilto į vandenį vaško.

124 *Kainas* — mėnulis. Senovėje tikėjo mėnulio dėmes esant Kainą su iškelta šake. Kitiems mėnulio dėmės atrodė spygliai ar erškėčiai, prižėlę ant jo paviršiaus.

124 *ties Sevila* — Kadikse (Gades), kurs yra pabaigoje vakarinio žemės pusrutulio, o Ganges — rytinio.

127 - 130 Mėnulio šviesa — simbolis žmogaus proto silpnumo — Dantei leido keliauti tamsiu mišku (gyvenimo klajonėmis) ir prieiti prie kalno, kuriame pradžia išganymo; žr. Pr. I. 13...

PRG. XXI GIESMĖ
(107 — 110 p.)

1-21 Kyšininkai. Originale - barattieri — pirkinėtojai - pardavinėtojai, žemos vertės žmonės, parūpintojai valdiškos vietos už pinigus. Jie sumerkti dervos klane. Gyvi būdami rūpinosi veikti patamsiais ir slėpti savo apgaulingus darbus, todel čia panardinti, kad nieks jų nematytų. Nerūpėjo jiems tiesa, teisybė ir teisėtumas; todėl čia juos kamuoja velniai kerštingi Kyšininkai yra tie patys simoniai, tik prekiavę ne dvasinėmis „prekėmis", bet pasaulinėmis.

8 *žiemą* — Venecijiečiai, negalėdami plaukyti, taisosi laivus.

22-27 Šventos Zitos valdininkas. Ateina velnias užsimetęs ant pečių vieną šv. Zitos miesto (Lukkos) sukčių ir sviedžia žemyn nuo tilto į dervą. Lukkietis panėręs išlenda į viršų; velniai jį bado šakėmis, visaip pajuokdami. Komentuotojai spėja Dantę turėjus čia galvoje Martyną Bottaio, mirusį 1300 m.

41 *Bonturą* — ironija, nes Bonturo Dati buvo žinomas kyšių ėmėjas.

42 *tuoj „ne" į „taip"* — kyšių ėmėjai „ne" pakeičia ūmai į „taip".

48 *Švento Veido* — Lukkoje katedros bažnyčioje, vienoje jos koplyčioje, vadinamoje *Volto Santo* (Šv. Veidas), yra juodo medžio kryžius, atgabentas iš Konstantinopolio VIII šmt., kai paveikslai ten buvo persekiojami.

49 *Serkijos* — upė Serchio teka per pat Lucca; joje lukkiečiai vasarą maudydavosi.

53 *pastraksėt norėjai* — velniai, pašiepdami pasmerktojo norą atsikvėpti viršuj dervos, vadina tai noru pašokinėti.

58-75 Virgilijus ir velniai. Virg. pataria Dantei atsistoti uolos pašalyje, kol pats nuėjęs pasikalbės su velniais, ir liepia drąsiai laukti įvykių. Jau antrą kartą Vr. sutinka pasipriešinimą. Iš tikro, velniai, pamatę jį, atkiša savo įnagius. Bet jis įsako nuleisti ginklus ir išsiųsti vieną pasikalbėti; tik paskiau, išgirdę su kuo kalba, galės kerštauti arba nurimti.

62 *išvengiau kitados:* Virg. buvo nulipęs lig Kocito; žr. IX, 22 ir t.

76-97 Virgilijus ir Šunuodegis. Pasikalbėti su Virgilijum velniai vienu balsu išrenka Šunuodegį. Virgilijus griežtai sudraudžia pasisakydamas, kad ateina su Dante į Pragarą Dievo leidimu.

76 *Šunuodegis* (Malacoda) — kai kas spėja, kad šiuo vardu einąs Dantės asmens priešininkas Carlo di Valois arba Corso Donati. Tai netiesa.

88-105 Dantės išgąstis. Sustabdęs velnių įnirtimą, Vr. šaukiasi Dantę. Šitam atėjus, velniai stoja priešais ir, besityčiodami nori užgauti. Dante išsigąsta. Šunuodegis neleidžia velniams skriausti Dantės.

95 *Kaprona* — Caprona, nedidelė pilis; ją paėmė florentiečiai su lukkiečiais, apsupę 1289 m. dideliu būriu. Pasidavusi įgula išsiderėjo gyvybę. Tačiau su virvės kilpa ant kaklų buvo išvesta iš miesto. Dante šitą įvykį matė savo akimis.

106 - 114 Velnio melas. Norėdamas suklaidinti keleivius, Šunuodegis maišo tiesą su melu. „Šeštasis slenkstis... visas išardytas (tai tiesos būta). „Vakar diena suėjo 1266 metai, kai nugriuvo slenkstis" (ir tai tiesa). „Tai rasit lieptą, kurs tokius išlaiko"... (čia melas žr. XXIII, 123).

112 *vakar dieną* — Kristus mirė 34 metais kovo 25 d. apie 3 v. Tą valandą sudrebėjo žemė ir uolos skilo (žr. Mat. XXVII, 51); Pragaras taip pat nukentėjo. Nuo to laiko, anot Šunuodegio, suėję 1266 metai ir 1 diena be 5 valandų. Tad turėtume keleivius šioje vietoje 1300 metais apie 10 val. ryto.

115 - 139 Velnių draugėje. Šunuodegis meluodamas apsimeta geraširdžiu. Siunčiąs sargybą link keleivių tako (nebuvėlio), tai ir juodu galį kartu eiti. Surikiuoja velnius. Viršila Begomaris daro pragaro etiketui tinkantį signalą; visi išeina, o paskui juos ir poetai.

118 *Buožgalvis su Veltvila* — (Alichino, Calcabrino). Velnių vardai originale neturi ypatingos reikšmės. Vertime laisvai sulietuvinti.

PRG. XXII GIESMĖ

(111 — 115 p.)

1 - 15 Velnių draugėje. Keturios pirmosios šios giesmės tercinos būtų visiškai iškilmingos, jei nesijungtų su komiška anos giesmės pabaiga. Kaip bebūtų, Dante čia pasirodo karo dalykų žinovas.

14 bet smuklė — ne bažnyčia... suprask, pragare tik tokia draugė galima rasti.

16 - 30 Kaip sukčiai nori atsikvėpti — Dn., nusiraminęs Virgilijaus žodžiais (XXI, 133), žiūri į verdančią dervą ir mato, kaip prakeiktieji stengiasi išlysti į viršų atsikvėpti, bet pamatę velnią, vėl paneria.

19 *delfinai* — įspėja jureivius apie artėjančią audrą, nes prieš audrą jie artinasi prie laivo.

31 - 75 Čiampolo iš Novarros. Vienas nesuskumba panerti, jį ištraukia už plaukų Vilkšnervis iš dervos. Nelaimingasis, velnio laikomas, pasisako Virgilijui esąs iš Novarros; tarnavęs pas Tebaldą ir ėmęs pelnauti suktybėmis. Virg. paklausia, ar nėsą dervoje lotynų (italų).

52 *Tebaldos*, Šampanijos grafas 1253 paveldėjo, tėvui mirus, Novarrą; dalyvavo su Liudviku IX Tunise; grįždamas 1270 m. mirė.

60 *ant kukio* — ant vašo, pritaisyto prie karties galo.

76 - 90 Broliukas Gomita ir Mikas Zankė. Nutilus kankintojams, Ciampolo pasakoja apie kaikuriuos kančios draugus: broliuką Gomitą ir Miką Zanchę.

81 *Gomita vienuolis* — nežinia kurio ordeno, Galluros gubernatoriaus (Sardinijoje) reikalų vedėjas; buvęs gudrus ir suktas, pardavinėjęs valdininkų vietas; paleidęs sąmokslininkus, ėmęs kyšius, pagaliau pakartas.

83 *karštuolius* — sąmokslininkus.

84 *padarė* — paleido už kyšį.

88 *Mikas Zankė* iš Logodoro, Sardininoje; karaliaus Enzijaus namų prižiūrėtojas; vėliau mirus Enzijui, vedė jo našlę Adalaziją ir tapo Logodoro valdytoju. Buvo bene tik santykiuose su Gomita. Zankę užmušė žentas Branca d'Oria. žr. Pr. XXXIII, 137.

91 - 132 Prigauti velniai. Kalbėdamas su poetu, gudrusis novarietis sugalvojo, kaip išsisukti iš velnio nagų. Jis klastingai žada poetui pašaukti iš dervos lombardų ir toskanų. Jo žodžiai apgauna velnius ir jie atsitraukia; o jis tuo tarpu įšoka atgal į dervą; Buožgalvis ketina vytis, bet nesuskumba.

125 *kurs pražiopsojo* — Buožgalvis.

126 *tas jau mirko* — buvo jau įšokęs į dervą ir panėręs.

133 - 151 Velniai suklimpsta. Veltvila lekia paskui Buožgalvį, manydamas pasidžiaugti peštynėmis. Bet novarietis jau buvo panėręs; tada Buožgalvis kimba į Veltvilą; abudu nukrinta į dervą. Nukritę išsiskiria, bet susitepę sparnus negal iškilti. Kiti velniai bėga jų gelbėti. Nuotykis atatinkąs vietai ir asmenims.

134 *gundė draugą* — Buožgalvį.

135 *susiniaus* — Buožgalvis su novariečiu.

137 *tas į savo draugą*. Buožgalvis į Veltvilą.

PRG. XXIII GIESMĖ

(116 — 120 p.)

1 - 57 Poetai išsigelbsti. Kol velniai betriūsia, traukdami du savo draugu iš dervos, D. ir V. traukiasi ir keliauja tolyn. Dante, bijodamas, kad velniai neatsivytų, prašo Virgilijų gelbėti. Šis, paėmęs Dantę, nučiuožia kranto briauna į šeštąjį griovį. Iš ten pamato, kad velniai atvyko ir stovi ant krašto 5-jo skyriaus, bet jiems neleista įkelt kojos į 6-jį.

3 *pranciškonų broliu du* — pranciškonai turėjo tada paprotį, dviem keliaujant, eiti vienam paskui kitą; vėliau tą paprotį pakeitė ir ėmė vaikščioti greta.

4 *Ezopo pasakoj* — tai ne Ezopo pasaka, bet taip tik buvo manyta. Žiurkė, priėjusi pilną vandens griovį, negalėjo persikelt į kitą pusę. Varlė apsiėmė ją pernešti, iš tikrųjų gi manė prigirdyti; tuo tikslu net susirišo abi po koją. Bet kai vidury griovio varlė traukė žiurkę į dugną, ši stengėsi išsilaikyti viršuje. Besigrumiant užklupo vanagas ir nusinešė ne tik žiurkę, bet ir varlę.

7 „Nūn" ir „dar" ne vienodai skamba, bet turi tą pačią reikšmę; taip pat velnių susivaidijimas ir Ezopo pasaka sukelia vienokį jausmą apie blogas klastos pasekmes, kai du pragariniai, norėdami viens kitam padaryti bloga, abudu susmunka į dervą.

25 - 30 Abudu spėjame pavojų, tad abiem tinka vienoks patarimas, — bėgti.

43 *suskilusio uolyno* — šita vieta (akmeninis tiltas į 6-ją boldžiją sudužo žemės drebėjimo metu Kristui mirus ant kryžiaus (Prg. XII, 45), o velnias buvo sakęs, kad tiltas stovi (XXI, 106 - 111).

58 - 72 Veidmainių kančia. Šeštame skyriuje poetai randa veidmainius lėtai slenkančius, verkiančius, sunkiais apsiaustais, švininiais paauksintais iš viršaus gobtuvais, apgaubtomis akimis. Puikiai atvaizduota veidmainystė: paauksinimas — tai nėsančios dorovės išvaizda; švinas — vidujinė nedorovė; švarko sunkumas — rūpestis išlaikyti dorovės išvaizdą; akių apsigaubimas — prisimetimas nusižeminusiais.

63 *Kelne* — vokiečių mieste Köln ant Reino kranto.

66 *fridrikinis* — Fridrikas II liepdavęs apkalti švinu tėvynės išdavėjus ir įmesti į ugnį.

73 - 108 Broliai Godenti. Dante ieško pažįstamų. Vienas toskanas tuoj sušneko. Dante paklaustas pasisakė apie save ir patyrė, kad čia esama dviejų boloniečių, priklausiusių prie brolijos (fratres gaudentes, džiaugsmingųjų brolių) — Catalano de' Catalani ir Loderingo degli Andalo; pirmasis buvo gvelfas, antrasis gibelinas. Bet greitai abudu pasidarė uolūs gvelfai; to deliai gibelinai turėjo bėgti iš miesto. Tuo laiku išbėgo Uberti su šeimyna, jo gi rūmai buvo sudeginti.

106 *dėjonės nepartingu* — Catalano ir Loderingo statėsi nepatartiniais žmonėmis, bet, paaiškėjus kad jie gvelfai, turėjo pasitraukti iš Florencijos; už veidmainystę Dante juos padėjo į pragarą.

108 *ištuštintas Gardingo* — dalis Florencijos miesto, kur buvo gibelinų partijos vadų rūmai, tų dviejų (Catalano ir Loderingo — miesto galvų) sudeginti iš pataikavimo gvelfams. Už tokį darbą *(gavo šluota)* buvo pašalinti iš valdžios.

109 - 126 Kaifas su Annu. Iš nepabaigtų Dantės žodžių į Gaudentį galima spėti, kad manė juos barti. Bet nutilo, pamatęs prikaltą prie žemės Kaifą, kurį visi prakeiktieji eidami mindžiojo. Jis šitaip kenčia už veidmainišką patarimą judėjams prieš Kristų. Catalano sako, kad lygiai taip nubaustas ir šio uošvis Annas, be to, daugelis kitų sinedrijono hipokritų, balsavusių už Kristaus mirtį.

122 *tarnybiniai* — sinedrijono, nuteisusio Kristų mirti; už Kristaus kraują žydų tautai teko nukentėti; čia tam tikras apsivilimas karštu sinedrijono poelgiu. Jeruzolimo išgriovimas Tito kardu irgi buvęs pasekmė to poelgio.

124 *besistebintį Virgilį* — pirmą syk pragare jisai stebisi, nes tik šitos kančios nebuvo matęs anąkart apsilankęs; mat tada, prieš Kristaus mirtį dar Kaifo su Annu čia nebuvo.

127 - 148 Išėjimas iš 6 griovio. Catalano, Virgilijaus prašomas, papasakoja smulkiai kelią pro vieną sugriuvusį tiltą, kur galima bus išeiti iš šio skyriaus. Čia Virgilijus suprato, kad velnias jį norėjo suklaidinti. Abudu dabar smarkiai žengia tolyn į priekį.

141 *Ten tas* — Šunuodegis, žr. XXI, 106.

143 *Bolonijoj* — mokslo vietoje, nes čia buvo Italų universitetas.

146 *nekantrumą* — del velnio melo.

PRG. XXIV GIESMĖ
(121 — 125 p.)

1 - 21 Išgąstis ir susiraminimas. Dn. matydamas Virgilijų nusiminusį, išsigąsta: gal neišves, mano, iš šito skyriaus. Bet, kai prieina prie išgriautos vietos, Virg. atgauna malonią nuotaiką. Dante vaizduoja savo ūpą gražiu palyginimu su kaimiečiu, pamačiusiu vasario mėnesį šalną.

1 *Netolimoj pradžioj* — sausio ar vasario mėnesį Italijoje oras šiltas; nors tai viduržiemis, vanduo, tačiau neužšala, ir vidudieniais galima ganyti gyvuliai laukuose. Pasitaikius šalna nustebina neramiai ūkininką; bet greitai sniegas tirpsta, ūkininkas nurimsta.

2 - 3 *prie Vandeniaus* — Akvariumo konsteliacijoje esti čia minimu laiku saulė (Febas). Tiek diena, tiek naktis turi tada po 12 valandų.

4 *baltojo broliuko* — sniego.

6 *laikytis neketina* — vidudienį šerkšnai nutirpsta.

20 *ties žaviuoju kalnu,* žr. I. 61; III, 20.

22 - 60 Sunkus lipimas. Virg. apžiūri griuvesius ir apgalvoja kaip pro juos praėjus. Paskui atsargiai eidami keleiviai prieina tiltą, skiriantį nuo 7 - jo skyriaus.

31 *švino švarknešiams* — veidmainiams XXIII, - 61.

38 *į vidų šulinio* — į žiotis, išėjimą iš pragaro; žr. XXXIV, 85.

38 - 40 Aštuntasis. Baisiųjų Daubų rūsys savo plotme atatinka šulinio briauną; todel išorinis kiekvieno skyriaus krantas yra aukštesnis *(atlaši* pusė), o vidujinis — žemesnis *(nunirus* pusė). žr. Prg. XVIII.

41 *laipsnį aukštutinį* — 7-jo griovio (daubos), iš kur išsikiša sugriautojo tilto paskutinis nuskilęs akmuo (skala).

55 *Daug aukštesni kalnai* — Skaistykloje.

57 *ryžkis* — pažinęs nusidėjimą (pragare), turėsi pasitaisyti (skaistykloje) ir tada pamatysi Beatričę (danguje).

61 - 96 Vagys ir jų bausmė. Nuo tilto poetai mato 7-me skyriuje vagių kančias. Jie keikia, žalčių kandžiojami; ikąsti pavirsta pelenais ir vėl atgyja; virsta žalčiais ir vėl žmonėmis. „Žaltys yra gudrus, taip pat ir vagis. Žaltys įlenda pro visokią

skylę, vagis įsiskverbia į visokią vietą. Žalčio visi nekenčia, taip pat ir vagies. Žaltys, pasislėpęs žolėj, įkanda, vagis paslaptomis nuskriaudžia". *Land.*

63 *aną takelį* — kuriuo poetai ėjo lig 6-os daubos.

65 *kito griovio* — septintos daubos.

66 *nemaloniai, biauriai* — vagių susišaukimas, susišvilpimas nėra tvarkinga žmogaus kalba.

73 *mūro briauna* (cinghio) — slenkstis tarp 7 ir 8-os daubos.

82 *Septintoje dauboje vagys.* Vieni paversti žalčiais, kiti panašūs į žmones. Bendraudami keičiasi, virsta išgamomis, viens kitam kenkia. Poetas ne be pagrindo tokius vaizdus kuria. Visiems žinoma, kaip vagys viens kitą paveikia susitelkę į gaują, kaip sugeba kalbėtis savo kalba, gudrauti, viens kitą pavaduoti, pasikeist vaidmeniu, — pavirsti viens kitu; kaip sugeba viens kito nekęsti, niekinti, ir, nepaisant artimumo verslo, viens kitą išduoti. Žaltiškos vagių vingės jų veiksme, čia pasirodant, čia pasislepiant, jų nuolatinė baimė būt suimtais, ir bendrai visos šio niekšiško verslo priemonės, yra poeto puikiai pavaizduotos šioje ir kitoje giesmėje. Pastebėtina, kad pasmerktieji šioje dauboje vaidina bendrą savitarpinį budelio vaidmenį. (Štrekfuss).

85 *Libijos simltyne — Libija* — Afrikoje į Egipto vakarus — Romėnų laikų Sachara, pasižymėjusi įvairiais žalčiais, minimais Lukano, Ovidijaus, Plinijaus ir kt.

86 *driežais* — originale jų vardai: *chelidri* — nuodingi žalčiai, prisilaiką vandeny ir ant žemės; *iaculi:* žalčiai skraiduoliai; *faree* kirmėlės, rėžiančios, pasak Lukano, uodega vagutę žemėje; *cenchri* įvairių spalvų žalčiai, neiną tiesiog, tik vingėmis arba šuoliais; *amphis-boena* — dvigalvis driežas, — viena galva pryšaky, kita uodegoje. Kai kurie čia minėti žalčiai priklauso fantazijai.

93 *helitropia* — brangus akmenėlis, žalias, kaip smaragdas, raudonais taškeliais; buvęs geras nuo žalčio įkandimo; be to, kas jį nešiodavęs prie savęs, to niekas negalėdavęs įžiūrėti.

97 - 139 Vanni Fucci. Prie vieno pasmerktųjų priselina žaltys ir įkanda; įkastasis pavirsta pelenais, bet vėl atgyja. Tai Vanni Fucci, iš šalies prigyventas pistoijiečio Fucci de Lazzari sūnus. Jisai 1293 metais drauge su notaru Vanni della Monna išplėšė Pistoijos katedros zokristiją. Buvo įtarta ir suimta daug žmonių, vienas — Rampino di Ranucci — buvo jau nuteistas pakarti. Bet pagautas Della Monna pasakė tiesą. Fucci buvo pabėgęs, o Della Monna pakartas.

124 *kaip mulo* — iš nesusituokusių moteryste tėvų gimęs, kaip kad mulas — iš asilo ir arklio; be to, Fucci buvo užsispyrėlis, kaip mulas, žiaurus plėšikas, kuriam vieta 7-me rūsy.

129 *teriojos* — todel turėtų būti 7-me rūsy.

140 - 151 *Baltųjų nelaimė.* Norėdamas padaryti sau malonumo iš Dantei padaryto nemalonumo, Fucci nupasakoja būsimus baltųjų nepasisekimus Florencijoje 1300 lig 1306 metų.

142 - 150 Rodosi, kad Dante turėjo galvoje šiuos įvykius: kada Pistoijos pilietinis karas pasiekė aukščiausią laipsnį, viena

nuosaikesnioji partija, linkusi prie baltųjų, privertė vyriausybę pavesti miesto valdžią Florencijai, kur tuomet vyravo baltieji. Atvykę iš Pistoijos vadai pradžioje elgėsi ramiai, bet vėliau 1301 m. paveikė, kad Pistoija gautų burmistru Andrea Gerardini su sąlyga išvyti visus juoduosius. Su liaudies pagalba burmistras išvijo juoduosius, (eil. 143) tuo tarpu įvyko Florencijoje perversmas juodųjų naudai (eil. 144). Pistoija, vis dar baltųjų valdoma, buvo priversta pradėti kovą su Florencija, kuri su Lukkos pagalba pradėjo atsiminėti vieną po kito miestą. Pagaliau 1305 buvo apgulta ir patį Pistoija. Ilgai gynėsi, bet badas privertė pasiduoti. Tuoj buvo išvyti visi baltieji tiek iš Florencijos tiek iš Pistoijos; jų namai sunaikinti, turtas konfiskuotas.

145 - 146 Šiose kovose juodųjų vadu buvo markyzas Malaspina, Valdemagros savininkas. Dante turi galvoje benetik jį, minėdamas debesis, susitvenkusius *Magroj* (Val de Magroje) iš tirštų ūkų ir davusius audrą arba smarkų mūšį prie Piceno, kur baltieji buvo nugalėti ir išvyti iš tėvynės.

147 *Marsas* — karo dievaitis.

151 *Aš pasakiau* — pasmerktasis parodo piktumo Dantei, priklausančiam prie baltųjų.

PRG. XXV GIESMĖ

(126 — 130 p.)

1 - 9 Fucci piktžodžiauja. Baigęs pranašavimą Fucci puola Dievą paniekos ženklu ir žodžiu. Bet vienas žaltys apsisuka jam aplink kaklą, o kitas suveržia rankas.

2 *špigom dviem* — špiga (kumščioje nykštys tarp smiliaus ir didžiojo piršto), kam nors atkišta, jau iš seniai reiškia panieką. Prato mieste buvo statute straipsnis, kad, jei kas rodys špigą dangui, Dievo arba Dievo Motinos statulai, mokės 10 lyrų baudos.

10 - 15 Dante bara Pistoijos miestą. Suerzintas Fuccio pasielgimu, poetas prišneka Pistoijai, auklėjančiai tokius piktadarius, kaip Fucci, Geriau esą būtų pelenais pavirsti, negu auginti tokio būdo žmones, karta po kartos nedoresnius.

12 *Kai blogybe* — savo nedorybėmis pralenki savo tėvų tėvus, kuriais buvo Katilinos sekėjai, gavusieji čia prieglaudą.

15 *karžygy* — Kapaneo, žr. XIV, 46...

16 - 33 Kakas. Vienas baisus centauras, driežų aptūptas, vejasi Fucci. Tai Kakas (Caco), Vulkano sūnus, laukinis žmogus, gyvenęs Aventino urve; jis pavogė 4 jaučius ir 4 karves iš Herkulo kaimenės ir įsivedė tuos gyvulius į landynę atbulus, kad savininkas nesusektų. Bet Herkulas, išgirdęs gyvulius baubiant, aptiko vagį ir nužudė.

16 *Nubėgo* — Vanni Fucci, pamatęs iš tolo centaurą.

19 *Maremoje* — žr. XIII, 9 pajūris ties Lukka; čia buvę daug žalčių.

21 *mūsų lytį* — žmogaus pavidalą, nes centauras yra lig pusės arklys.

34-151 Florencijos vagys ir kaip jie persimeta. Ateina trys dvasios: Agnello Bruneleschi, Buoso degli Abati ir Puccio Sciancato ir pradeda kalbėtis su poetu; visi iš Florencijos. Atvyksta dar vienas florentietis — Cianfa Donati, šešiakojės angies (driežo) pavidalu; šis įsikirtęs į Agnello, pavirsta kartu su juo kažkokia baisenybe. Šitaip jiem susimetus ateina Pranciškus Cavalcante ir taip pat susimeta su Buoso.

43 *Cianfa* (Čianfa) — iš kilnios Donačių šeimos; buvo didelis arkliavagis ir užraktų laužytojas.

78 *rėpliojo neskubiai* — šiuo nauju pavidalu. Romos teisės žino tris vagysčių rūšis: pirmiausia jos rodo skirtumą tarp šventų ir paprastų daiktų; po tam paprastuosius skirsto į visuomeninius ir privačius. Rodos, kad Dante turėjo galvoje šitą skirtumą. Fucci — šventvagis (šventųjų daiktų vagis); Cianfa ir Agnello Florencijos valdininkai, tai visuomenės daiktų vagys; ir trys kiti florentiečiai suminėti buvo paprastieji vagys.

94 *Gali dabar, Lukane, tu nustoti.* Lukanas *Farsalijoje* IX pasakoja Sabelą, Katono armijos kareivį, žalčio įkąstą Libijos smiltyne ir suplendėjusį. Kitas kareivis Nasydis, angies įkąstas, sutinęs ir plyšęs. Dantės aprašomas persimetimas yra tikrai vienas iš gražiausių fantazijos vaizdų.

97 *Ir Kadmo su Aretuza* — Kadmas paverstas žalčiu, žr. Ovid. Metamor. IV. Aretuza — šaltiniu, *Ovid. V.*

100 *lytys pakitėtų* — žmogaus ir žalčio ir atbulai, arba dvilinkas pakeitimas, Lukanui ir Ovidijui nežinomas.

104 *į dvi suskilo* — iš tų Cianfos, angies pavidalo, uodegos dalių išeis Agnello kojos.

105 *Žmogus* — Agnello, florentietis iš Brunelechi šeimos.

112 *rankos pažastėm trumpėja* — žmogaus rankos trumpėja ir lieka tiek, kiek reiks sudaryti pirmagalinėm žalčio kojom; o Cianfai — žalčio kojos pratįsta sudaryti žmogaus rankoms.

117 *suskilęs* — sudaro dvi driežo kojas.

118 *garai* — dviejų prigimčių kvapas duoda viena kitai naują varsą: gyvatės žmogui ir žmogaus gyvatei.

121 *vienas stoja* — buvęs driežas tapo žmogum ir atsistojo; o buvo žmogus parkniubo šliužu.

124 *stačiasis* — Ciafa, iš angies tapęs lig galvos žmogum.

126 *Ausys* — žaltys neturėjo ausų; dabar išplėšia iš žmogaus veidų mėsos, iš kurios jam pasidaro ausys ir lūpos.

130 *snukį* — iš žmogaus burnos pasidarė žalčio snukis, o ausys išdilo.

133 *liežuvis* — žmogaus liežuvis suskyla, nes gyvatei, kuriai tenka tasai liežuvis, reikia dvišako.

135 *garas jau* — lieka kiekvienam savasis, nes pirmiau bendras garas buvo sudaręs spalvas.

139 *naujuoju veidu* — iš gyvatės snukio virtusiu.

148 *Puccio Sciancato* — Florencijos vagis; dieną, ne naktį, vogdavęs; užkluptas nebėgdavo, nes buvo šlubas. Jis iš trijų pirmųjų, priėjusiu prie poetų, tik vienas pasilieka nekeičiamas.

151 *O trečias* — driežas, atėmęs žmogaus pavidalą iš Buoso, buvo Francesco de' Cavalcante. Jį užmušė Gavillės miestelio (ties Florencija) gyventojai. Nužudytojo giminės keršijo gavilliečiams mirtimi, kur tik jų kurį sugriebdami.

PRG. XXVI GIESMĖ

(131 — 134 p.)

1-12 Priekaištai Florencijai. Karčios ironijos ir paniekos žodžiais Dante mini Florenciją ir spėja už kaltes ateisiant bausmių; kas turi ateiti, tegul ateitų greičiau, — geidžia poetas.

2 *Žemes ir jūras* — florentiečiai tuomet buvo žinomi įvairiose pasaulio šalyse ir, gal būt, del to didžiavosi.

3 *pragare* — Dante aptinka beveik visuos skyriuos florentiečių.

4 *penki* — pirmesnėje giesmėje minėti, — Bruneleschi, Buoso, Sciancato, Čianfa ir Cavalcanti.

5 *del kurių* man, florentiečiui, gėda ir skaudu.

7 *poryčio sapnų* — senovėje tikėjo, kad aušros sapnai buvę teisingi. „Namque sub auroram iam dormitante Lucina, Tempore quo cerni somnia vera solent. Ovid. Heroid. XIX, 195. Rytmetį dar prieš aušrą, bemiegant Lucinai, kuomet užėjęs sapnas dažnai nurodo tiesą.

9 *Prato kartų dūmą* — Prato miestelis su kitais Toskanijos miestais nekentė išdidžiosios Florencijos. Kiti komentuotojai sako, kad čia esą kalbama apie kardinolą Niccolo di Prato, siųstą popiežiaus 1304 m. nuraminti Florencijos; kai nepavyko, jisai metęs ekskomuniką.

10-12 Šitas bausmes Florencija yra iš tikro užsipelniusi; jos bus įvykusios savu laiku, jei įvyks tuoj; jei ateis vėliau, poetui kaskart bus sunkiau jų laukti, nes labjau senstant, didėja jo tėvynės meilė.

13-48 Blogiems patarėjams bausmė. Tais pačiais keliais ateina abu keleiviu į aštuntojo griovio tiltą. Čia pilna liepsnų; kiekvienoj po blogą patarėją, kurių patarimai, kaip mažos žarijos, sukėlė tam tikru laiku didelį gaisrą. Viršūnėmis smailos liepsnos reiškia patarėjų liežuvius.

17 *uolyno* — slenksčio.

19-24 *Labai krimtausi.* Dante daro sau pastabą išvengti bausmės, tekusios blogiems patarėjams. Santykiaudamas su aukštuoliais ir politikais, jis galėjo tapti savo patarimais profesionalus nusidėjėlis; jo *šviesioji žvaigždė* arba planeta užtemtų ir įgytas labas arba Dievo duotas protas nuo jo atsitrauktų.

26 *visatos žibintas* — saulė.

28 *Uodų spiečiai* — ima įkyrėti saulei nusileidus, kada musės jau aprimę.

30 *žibutėm* — *(lucciole)* šviesiais vabaliukais naktį matomais.

34 *meškomis kerštavęs Elizejus* — pranašas Elizejus, supykęs ant apspitusių jį ir „plikiu" pravardžiavusių vaikų, Dievo žodžiais subarė; išlindę iš krūmų du lokiai ėmė tuos vaikus draskyti, žr. IV, Karal. II, 23.

40-75 Uliksas, (Odisejas) ir Dijomedas. Dante, pamatęs liepsną dviem viršūnėm, nori sustabdyti ir pasikalbėti. Vrg. aiškina, kad jos viduj sugaubti du Graikijos didvyriai: Itakos karalius Uliksas (Odisejas) ir Dijomedas, Tidejaus sūnus. Abudu viename liepsnos apsiauste, nes išvien veikė vogdami Paladiuma (Virg. Aen. I, II). Liepsnoje dvi viršūnės, nes maža tarp dviejų buvo vienybės, tačiau jiem sunkiau toje vienybėje kęsti. Ulikso liepsnos viršūnė didesnė, nes jis buvo sumanytojas bendrų su Dijomedu darbelių, kaip tai Palamedo nužudymas ir atitraukimas Achillo sužadėtinės Deidamijos.

Kas blogai pataria artimui, tas nusideda šviesai arba protui, kurio yra gavęs gausiai iš Dievo; toksai vagia, tartum, tą šviesą iš Dievo. Šventieji už savo gerus patarimus kyla į dangų, ir priešingai, blogi patarėjai, per nedorą panaudojimą šviesos, grimsta į pragarą. Jie tenka liepsnai, kuri pagrobia jų sielą pagal taisyklę: kuo kas nusidėjo, tuo jis ir baudžiamas.

41 *lyg vogtas daiktas* — nusidėjėlis, apsuptas ir paslėptas liepsnoje.

54 *Eteoklas* su broliu Poliniku — Edino vaikai ilgai ginčijosi, katram teks Tebai; dvikovoje viens kitą nukovė; iš laužo, kuriame degė jų kūnai, pasirodė dvišaka liepsna. Statius, Theb. XIII, 430.

59 *Trojos, iš kur* — žuvus Trojai, Enejas atvyko į Italiją ir davė pradžią romėnų tautai. Jie pavogė iš Trojos šventovės Palladės statulą, nukritusią nuo Olimpo kalno; pagal Apollono orakulą tie turėjo laimėti karą, pas kuriuos bus Palladė. Kita jų klasta — didžiulis medinis arklys, kurio viduriuose pasislėpė graikų karžygiai, kad būtų įtraukti į Trojos miestą. Trojiečiams patarė įtraukt tą arklį Sinonas. Tam tikslui teko net praardyti miesto vartai. Išlipę iš arklio vidurių graikų kariai įsileido savuosius ir paėmė Troją. Enejas su būriu trojėnų išsigelbėjo ir, nuvykęs į Italiją, davė pradžią romėnų imperijai.

61 Uliksas su Dijomedu yra apsupti viena liepsna, nes išvien klastingai veikė Trojos nenaudai.

62 *Daidamija*, Sciro karaliaus Likomedo duktė, Achillo sužadėtinė, nenorėjusi leisti mylimojo į karą su trojiečiais ir perrengusi jį moteriškai. Uliksas su Diomedu, prisimetę pirkliais, atėjo į karaliaus dvarą pardavinėti moterims tinkamų daiktelių ir be to ginklų. Moterys metėsi daiktelių žiūrėti ir pirkti, o Achillas — ginklų. Pažintas ir prikalbintas į karą eiti, pametė sužadėtinę ir išėjo su tariamaisiais pirkliais kariškos garbės ieškoti.

63 *Palladė* — Atenų Palladės statula šventai saugojama Trojoje, vadinama Palladium. Nuo jos išsaugojimo turėjęs pareiti miesto saugumas. Uliksas su Diomedu klastingai statulą pagrobė.

74 *gal supykti* — graikai nenorėtų kalbėti su Dante del savo išdidumo ar del neapykantos lotynų, kilusių iš Trojos. Su Virgilijum jie, spėti, kalbės, nes jis pagerbė juodu Eneidoje, II, 165...

76 - 142 Ulikso kelionė ir mirtis. Virgilijus prašo Uliksą, apgaubtą liepsna, papasakoti savo mirties įvykį. Tasai pasakoja Dantės sugalvotą versiją, bet pagrįstą padavimu, kad Uliksas (Odisejas) antrą kartą iškeliavęs iš Itakos ir įkūręs Lizbonos miestą, pramintą Ulyssipo.

82 *galingos mano eilės* — Virg. primena Uliksui su Diom. savo nuopelnus, nes apie juodu tinkamai kalbėjęs Eneidoje.

85 *aukštesnysis liepsnos ragas* — Uliksas, būdamas didesnis klastininkas, didesne liepsna apsuptas.

91 - 93 Dante, sekdamas Virgilijų, tvirtina, kad ragana Circė (Kirkė), yra pavertusi Ulikso palydovus į kiaules netoli Gaetos miesto, gavusio tokį vardą iš Enejo, kuris šitaip pagerbė savo auklę Gaetą.

95 - 96 *vaiko* — Telemacho, *seno tėvo* — Laerto, *žmonelei* — Panelopei.

Salas — Korsiką, Siciliją, Balearų salas ir kitas, išmėtytas Vidužemin*ė*se (Mediterraneos) jūrose.

107 - 109 *siaurą žiotį* — Gibraltaro sąsiaurą, (Herkuleso stulpus). Uliksas su palydovais atvyko į tą vietą, kuri tų laikų numanymu buvo kraštutinė; už jos žmogui eiti reiškė priešintis Dievo valiai.

110, 111 *Sevilija* — miestas Ispanijos pakrašty, Ceuta — Afrikos pakrašty. Abudu netoli sąsiauros.

117 *kur žmonių nieks neregėjo* — tų laikų nuovoka antroji žemės rutulio dalis į vakarus buvo vandenų apsemta, žmonių negyvenama.

118 - 120 Šitie žodžiai į draugus buvo Ulikso, kaip blogo patarėjo didžiausia nuodėmė. Žuvo iš Dievo siųsto viesulo.

124 - 125 Pasukę laivo užpakalį į rytus, jie plaukė į pietų vakarus, į kairį šoną iš tiesiosios linijos einančios į vakarus, kol priplaukė antrame žemės rutulio šone stovintį (Dantės sugalvotą) Skaisytklos kalną, Jeruzalės antipodą.

126 *Ir iš kairės bangas* — keliaujant iš Gibraltaro ir norint pasiekti Skaistyklos pasirodžiusį kalną reikėjo vis laikytis kairiosios krypties.

130 *Penkis kartus mėnulis* — tad Uliksas su draugais plaukė penkis mėnesius. Nuo Kadikso lig įsivaizduojamo Skaistyklos kalno yra 2050 mylių; tad jie kasdien nuplaukdavo apie 13 mylių.

133 *kalną* — Skaistyklos kalną.

137 *Iš naujo krašto* — iš pasirodžiusios žemės, pradžiuginusios pradžioje keleivius.

PRG. XXVII GIESMĖ
(135 — 138 p.)

1-30 Guido da Montefeltro. Uliksui baigus kalbėti, pasirodo kita dvasia ir klausia žinių iš Romanijos. Čia Guido da Montefeltro, žymiausias ir gudriausias tų laikų žmogus Italijoje.

7 *Lyg tas Sicilijos jautis* — čia kalbama apie varinį jautį Atenuose, kurį padarė Perillas ir dovanojo Agrigento (Sicilijoje) valdovui. Į tą jautį, įkaitintą, mesdavo ir uždarydavo baudžiamuosius: jų riksmas buvo panašus į jaučio baubimą. Valdovas Falaridas, iš visų pirmą liepė įmest patį Perillą, tuo būdu nubaustą už tokį nežmonišką išradimą.

21 *lombardišką* — baigusiam kalbėti Uliksui Virgilis, būdamas lombardas, pasakė tarmiškai istra ten va', più non t'adizzo; istra (dabar) ir adizzo (skatinu) priklauso tarmei; vadinasi: „dabar sau eiki, daugiau neprašau pasakoti". Šitai išgirdęs Montefeltro užsimanė žinoti, kas darosi Romanijoje, gretimoje šaly su Lombardija.

28 *taika su romanu, ar karas* — pats Guido esąs iš Romanijos, tad nori žinoti, kas joje girdėti.

31-54 Romanija 1300 metais. Virgilijaus padrąsintas Dn. aiškina Montefeltrui Romanijos politikos būklę, — atviro karo nėsą, bet gresiąs.

33 *Lotynas jis* — lotynais Dante vadina gyventojus Italijos provincijų į Pado pietus; į tos upės žiemius — vadina lombardais.

37 *Romanjos* — Romagna, susidedanti iš šių laikų provincijų: Bolonijos, Ravennos, Ferraros ir Forlì; šiaurėje ją ribojo Pado upė, o Apeninai skyrė pietuose ir vakaruose nuo Toskanijos.

41 *spalvotą vytį* — šeimyna Polentani turėjo erelio herbą.

42 *Cervija* — kaimas į pietus nuo Ravennos, Polentanų valdžioje.

43 *O žemę* — Forlì išlaikius apgulimą 1281 — 1283 m., kai popiežius Martynas IV buvo išsiuntęs prieš Romanijos gibelinus prancūzų kariuomenę ir italų gvelfus; visą tą ekspediciją sumušė Guido da Montefeltro kariuomenė.

45 *Žali nagai* — nuo 1296 Forlyje viešpatauja Ordelaffi Scarpetta, turįs herbe liūtą žaliai apvadžiotą.

46 *Verucchio Kudliai* -- Verukkio pilis; ją gavo Paulius Malatesta iš Riminiečių. Jis su sūnum Jacintu nužudė Montagną de Parcitatis, Arimino karį, gibeliną; praminti už žiaurumą šunimis.

48 *Kur pirmiau* — Riminyje ir nerimastauja partijos inirtimu.

49 *Lamonui ir Santernui* — dvi upės, ant kurių kranto stovi miestai — Faenza ir Imola.

50 *liūtuką* — Maghinardo Pagani, kurio ženklas — liūtas baltame graiže.

51 *kitėja* — Romanijoj — gibelinas, o Toskanijoj — gvelfas.

52 *Pilis, kur Savio* — ant Savio upės stovi Cisenos miestas; kadangi jis stovėjo tarp klonio ir kalno, tad viena dalis priklausė valdovui, o kita buvo laisva.

55-84 Guido Montefeltro senatvėje. Atsakęs į Guido klausimą, Dn. prašo pasisakyti, kas jis toksai, nes dar nežinojo su kuo kalbasi. Tasai manymas, kad kalba su pasmerktuoju, atvirai pasisako, kaip senatvėje pasitraukė iš pasaulio ir kaip tasai vėlyvas pasitaisymas būtų jį išgelbėjęs, jeigu nebūtų jo vėl įtraukęs į seną nusidėjimą didysis kunigas.

70 *didis kunigas* — Bonifacas VIII, pasak Dantės paklausė grafą Montefeltro, kaip suvaldyti Prenestino miestą (Preneste), kardinolų Jokūbo su Petru Colonna laikomą. Popiežius išviję Kolonnus, liepė miestą išgriauti. Kardinolai išbėgo į Prancūziją ir Siciliją.

89 *Akrų imti.* San Giovanni d,Acri, kraštutinė vieta Palestinoje, krikščionių užimta, saracenų atsiimta 1291 m. Dante nori pasakyti: nė vienas Bonifaco priešas prieš 6 metus nebuvo prisidėjęs prie saracenų, ėmusių Acri, arba — prieš bažnyčios draugsmę — ėjęs pirkliauti į magometonų šalį.

91 *į mano liną* — į mano lininę juostelę, mano vienuolišku apžadų ženklą.

94 *Siratti* (pasitais. — *iš Siratti)* — šiandie Sant'Oreste netoli Romos, kur buvęs pasislėpęs popiežius Silvestras.

105 *mūs pirmatakas* — Celestinas V, žr. III, 59.

112-132 Velnias pergalėjo. Toliau pasakoja Guido, kad jam mirštant atėjo šv. Pranciškus pasiimti jo, bet pasirodė ir velnias, kuris visai logingai įrodė, kad Guido turi tekt jam, o ne šventajam. Po tam nusinešė į pragarą pas Miną; šis atiteisė jam vietą blogų patarėjų skyriuje.

Guido patarimas buvo trumpas, bet turiningas: „daryk nedaug, žadėki gausiai". Popiežius, paklausęs patarimo, paskelbė Kolonnams (110 eil.) dovanojimą kalčių, grąžino atimtus titulus ir davė laisvę. Tačiau įsakė išgriauti lig pamatų Prenestino miestą. Kolonnai po tam išsiskirstė, kur kuris jautė asmens saugumą.

127 *sakė* — aprangydamas apie save 8 kartus uodegą, žr. V, 4.

PRG. XXVIII GIESMĖ
(139 — 142 p.)

1-21 Bausmė nesantaikos platintojams. Nuo 9 daubos tilto poetai pamato skizmatikų ir kitų nesutikimų platintojų kančias. Kaip gyvi būdami draskė vienybę, taip pragare juos kapoja į dalis velnių kardai.

4 *mat, žodis* — persilpnais žodžiais negalima tinkamai atpasakot tiesą, čia ir atmintis esanti persilpna.

7 *jei atgytų* — jei visi nukauti Pietinės Italijos laukuose (Apulijoje) samnitų ir pūnų kovose susirinktų parodyt savo žaizdų, nesuteiktų tokio reginio, koks buvo 9 griovyje.

11 *žiedų vežimą* — primenama kova ties Kannais, kur Hannibalas pririnkęs nuo užmuštų romėnų rankų daugybę žiedų pasiuntė į Kartaginą.

14 *Roberto Guiskardo* — Rob. G., brolis Normandijos valdovo Rišardo, pergalėjo XI šimtm. graikų ciesoriaus Aleksiejaus kariuomenę, pasiųstą užkariaut Kalabrijos ir Apulijos.

15 *Ceperano:* Čia netoliese Cassino kalno 1265 m. įvyko pirmoji kova tarp Apulijos ir Sicilijos karaliaus Manfredo ir Karolio I Anžujiečio (d'Angou). Trečioji Apulijos armija, pamačiusi, kad bloga, perėjo iš Manfredo į Karolio pusę.

17 *Tagliacozzo* — (sk. Taljakodzo) nedidelė pilis Abrudzuose; čia Karolius 1268 m. sumušė Konradiną.

18 *Alardo* — di Valeri, Karoliaus patarėjas; veikė patarimu, ne ginklais.

22 - 51 Mahometas. Ateina pasmerktasis pusiau perrėžtas. Tai Mahometas, islamizmo įsteigėjas, didžiausias tų laikų atskalūnas. Prieš jį eina Ali, įpėdinis, perskelta galva. Mah., pasisakęs savo kančių tvarką, klausia Dantę, kas jis. Į tai atsako Virgilijus.

52 - 63 Fra Dolcino. Daugybė dvasių, išgirdusių, kad Dn. nemiręs dar žmogus, sustojo pažiūrėti jo. Mahometas jau buvo pakėlęs koją eiti, bet susilaikęs vėl kalba. Jis prašo Dn. įspėt kitą eretiką — Dolcino, dar nemirusį, kaip turi elgtis, jei nori, laimėt kovą.

55 *Dolcinui* — visuotinio komunizmo skelbėjas „apaštališkųjų broliukų" vyresnysis su 3000 šalininkų apsikasė Novarros kalnuose. Klemensas V, pasiuntęs prieš jį kariuomenę, būtų nepaėmęs tvirtovės jėga, jei sniegas ir badas nebūtų privertę pasiduoti. 1307 met. Dolcino sudegė Novarroje ant laužo kartu su savo „seseria Kristuje" Margarita iš Trento.

64 - 90 Pier da Medicina — istoriko žodžiais — fuit pessimus seminator scandali — erzino Boloniečius prieš Gvidą Polentą ir Malatestino da Rimini.

75 *Marcabo* — nedidelė pilis, venecijiečių pastatyta ties Ravenna; Ramberto da Polenta 1309 m. tą pilį išgriovė. *Verčelli* — miestas Piemonte. Tarp Marcabo ir Vercelli yra nuolaidžiai išsitiesusios Lombardijos lygumos.

77 *Angiolello ir Gvidono* — Guido del Cassero ir Angiolello (Andžiolello) da Carignano (Carinjano) du kilmingieij iš Fano, pakviesti Malatestino Malatestos į puotą, buvo nuskandinti jūroje ties Kattolikos pilim.

82 *Nuo Kipro* — visose vidužemio jūrose.

83 *Neptūnui* — jūrų dievui.

84 *Argolikų* — graikų jūrų plėšikų.

85 *Vienakis* — Malatestino, žiūrįs viena akim.

89 *Focara* — kalnelių virtinė nuo Cattolicos lig Pesaros, nuo kur pučia pavojingas jūrininkams vėjas. Pro čia važiuodami keliauninkai darydavo Dievui pažadus, dėdami aukas apylinkės bažnyčiose. Numesti į jūrą, jie nebuvo spėję nė to pasižadėjimo padaryti.

91 - 102 *Kurijonas* — buvęs Pompejaus, paskui Cezario, šalininkas. Cezariui pataręs nelaukiant pereiti Rubikoną ir pradėti karą.

103 - 111 Moska dei Lamberti. Apie jį buvo minėta VI, 80. Amedejų šeimynos posėdyje, kur buvo svarstoma, kaip atlyginti grafui Buondelmonti už nuskriaudimą giminaitės, Mosca pasakė „įvykis daro pradžią" (capo ha), vertime: „kad veikt, tai veikti". — reikia nužudyt grafas. Nužudymas 1215 met. padarė Toskanijoje sumišimą; buvo sunaikinta visa Lambertų šeimyna, ir tai davė pradžią gvelfų su gibelinais karams.

112 - 142 Bertram dal Bornio. Dante regi baisų reginį. Ateina priešais žmogus nukirsta galva, kurią jis pats nešasi rankoje. Galva kalbėjo: esąs trubadūras Bertram dal Bornio, Hauteforto pilies valdovas; Dantės jis apdainuotas Conv. IV, 11, kaip geras kavalierius, karžygis, jaunikis, trubadūras, protingas, iškalbus, mokąs vinguriuoti tarp pikta ir gera. Per jį kilo nesusipratimų tarp jaunučio Anglijos karaliaus Henriko II ir jo tėvo. Senatvėje Bertram įstojo į vienuolyną.

115 *sąžinė drąsinti* — poetas, pradėdamas pasakoti neįtikimą dalyką, drąsina save sąžinės grynumu ir verčia skaitytoją tikėti, kad pasakos tikrai matytą dalyką.

126 *klausk To* — Dievo leidusio tokį kitimą.

137 *Achitofelis* — Absalono patarėjas maište prieš tėvą — Dovydą.

141 *šio kiaušo* — strėnkauly, atkirstame nuo galvos.

142 *teisingumas tvirtas* — dantis už dantį, akis už akį (Exod. XXI, 23, 24).

PRG. XXIX GIESMĖ

(143 — 146 p.)

1 - 12 *Virgilijaus įspėjimas.* Dante, susijaudinęs lig ašarų, žiūri žemyn į 9 daubą, o Virgilijus jį pažadina: kelionė esanti tolima, o laiko nedaug lieka.

10 *Mėnulis jau* — buvo Didžiojo Penktadienio pusiau antra val. po vidud., o kitoje pusėje žemės buvo naktis su mėnuliu pilnatyje.

13 - 39 *Geri del Bello.* Dn. teisinasi pasilikęs del to, kad pajutęs žemai skyriuje savo giminaitį Geri del Bello; Virg. pataria juo nesisieloti.

28 *Altafortės* — Gotfor (Altaforte) pilis Gaskonijoj, priklausanti Bertramui da Bornio (Prg. XXXIII, 134), kurioje buvo apgultas Henriko II kariuomenės.

31 *jį parinko* — Geri del Bello, susipykęs su vienu Sacchetti, buvo užmuštas; giminės, neatlyginę už tai kerštu, tų laikų nuomone, buvo laikomi negarbingais.

40 - 51 *Dešimtasis griovis.* Užėjus poetam ant 10 daubos briaunos, Dante išgirsta apačioje baisų dejavimą ir riksmą, ir jaučia didelę smarvę. Žemai kankinami padirbinėtojai visokių daiktų, asmenų, pinigų ir žodžių; kiekvienas būrys kenčia kitaip, pagal savo darbus.

46 *Kijanos pelkėj* — Valdichiana — netoli Arezzo ir Kortonos.

47 *Maremmos* — žr. XIII, 7, labai nesveika vieta, taip pat ir Sardinija.

52 - 72 *Metalų padirbinėtojai.* Alchimikai, metalų klastotojai baudžiami parkais ir šašais, arba suparaližuoti, arba vaikščioja rėplomis.

55 *Didvaldos tarnaitė* — Dievo teisingumas.

59 Egina nedidelė sala ties Atenais. Yra tokia pasaka: Junona, supykusi ant nimfos Eginos už tai, kad ši priėmusi Jupiterį mylėti, nusiuntė į salą marą; išgaišo visa kas buvo gyva. Eginos sūnus Eakas, salos viešpats, liko gyvas vienas. Atsisėdęs po ąžuolu, jis prašė Jupiterį duoti salai tiek gyventojų, kiek matė skruzdėlių ties savo kojom. Jupiteris paklausė; naujieji gyventojai buvo praminti mirmidonais iš žodžio „myrmex" — skruzdė.

73 - 120 *Griffolino D'Arezzo.* Dante mato du pasmerktuoju, labai nušašusiu, besigremžiančiu nagais. Viens jų esąs Griffolino d'Arezzo, pasisakęs Albertui iš Sienos galįs oru palėkti. Negalėjęs gi pasisakymo įvykdyti, apskųstas vyskupui kaip nužadėtojas raganius gavo mirti ant laužo.

105 *Ir kad daug saulių* — pasmerktasis linki Dantei gyventi pasaulyje daug metų (daug saulės apsisukimų), ir kad jį žmonės gražiai minėtų.

114 *Išminties nedaug turėjo* — įtikėjo į nerimtą, juokams posakį.

116 *Dedalo* — kuris mokėjo lėkti, žr. XVII, 109.

119 *Alchimija* — arabiškai al-Kimia — mokslas išimt auksą; čia suprasti reikia to mokslo vartojimas auksui klastoti.

120 *Minas* — savo teismo teisingu sprendimu siunčia nusidėjėlius į pragarą.

121 - 132 *Sieniečių nerimtumas.* Pamatąs Alberto iš Sienos tokį neišmintingą darbą, Dante daro sieniečiams priekaištų, kad jie esą nerimtesni už prancūzus. Jam karštai pritaria Capocchio, su ironija minėdamas kai kuriuos nerimtus sieniečius. Poeto sugretinimas sieniečių su prancūzais pareina, tur būt, iš to, kad Sienos miestą pastatę ir apgyvenę pradžioje prancūzai.

124 *Nušašėlis* — Capocchia.

125 *Stricca* di Giovanni, Bolonijos burmistras 1276 - 1286.

126 *Jis apsižiūri* — ironija.

127 *Miccolo* (Niccolò) de Buonsignori; „Fuit primus qui docuit poni garofanos in saporibus". Jis pirmutinis mokinęs vartoti gvazdikus skoniui. Bet gvazdikai jau buvę ir be jo žinomi. Tad kiti sako, kad Niccolò pramanęs kepti fazanus ant gvazdikų anglių; tai buvo nauja ir labai brangiai atsieidavo.

130 *Palaidūnų bandą* — Stricca, Niccolo, Caccia d'Ascian, Abbagliato ir kiti (viso 12) Sienos jaunikaičiai, priklausą prie *palaidūnų* (brigata spendereccia), ardė normalią gyvenimo eigą.

131 *Caccia d' Asciano.* (Kačja d' Ašijano), prisidėjęs prie palaidūnų brigados, praleido vynuogių sodus ir rūmus.

132 *Abbagliato* (Abaljato) — ironizuojamas, kad, prisidėjęs prie Asciano, iškėlė savo išmintį viešumon.

133 - 139 *Capocchio* (Kapokkio). Kitus išvardijęs pasisako ir patsai esąs Capocchio da Siena, metalų padirbinėtojas; pasmerktas lauže sudegti 1293 m.

136 *Di Capocchio* — Dantės draugas, su juo kartu mokinęsis Bolonijoj gamtos filosofijos. Padirbinėjo metalus ir žuvo ant laužo; del to *palaiko* Dantę, puolantį sieniečius.

139 *bezdžionę tikrą* — mokantį mėgdžioti, padirbinėti.

PRG. XXX GIESMĖ

(147 — 151 p.)

1 - 12 Kadmas su Hermona turėjo keturias dukteris: Semelę, Agavą, Autonoą ir Iną. Semelė iš Jupiterio pagimdė Bacchą. Junonė įpykusi ant Jupiterio už neištikimybę, nekentė visos Kadmo padermės ir visaip keršijo tebiečiams. Ji pirmiausia pražudė Semelę, prikalbindama prašyti Jupiterį, kad atvyktų pas ją griausmu ir žaibu. Ji taip paveikė kitas Semelės seseris, kad per pokilį pas Bacchą jos netekę nuovokos palaikė Agavos sūnų šernu ir čia pat jį nužudė. Ji nusiuntė pas Iną ir jos vyrą Atamantą raganą (furiją) Tisifonę, kuri taip sumaišė tiems protą, jog Atamantas, palaikęs žmoną liūtiene, o vaikus liūtukais, trenkė į uolą sūnų Learchą, motina gi su kitu sūnum Melikertu metėsi į jūrą, kur Neptūnas, Venerai prašant, pavertė į dievaičius: Iną į Luekateą, Melikertą į Palemoną. Pagaliau ir Kadmas su žmona buvo paversti į žalčius (Ovid. Met. IV, 131...)

13 - 20 Trojų išgriovę graikai stovėjo laivuose Trakijos pakrašty. Tada Achilas pareikalavo sau gyvos aukos, karaliaus Priamo su Hekuba dukters Poliksenos. Po atnašavimo jos lavonas buvo grąžintas motinai. Eidama vandens dukters žaizdoms plauti ji pamatė pamestą pajūryje paskutinio likusio gyvo sūnaus Polidoro lavoną. Čia Hekuba neteko proto ir su kitomis trojietėmis puolė Trakijos karalių Polimnestorą, kuriam buvo pavedusi sergėti sūnų nuo graikų, sugebėjusių vis delto išgauti Polidorą iš globėjo. Hekuba pavirto į kalę; staugdama ir lodama iškabino Polimnestorui akis (Ovid. XIII. 400...)

31 Gianni Schicchi (Dženni Skikki) Florencijos pilietis mokėjo prisimesti kitu asmeniu ir mėgdžioti kalbą. Yra neaiškių pasakų, kad Simanas Donati nužudė savo dėdę Buoso Donati (žr. Pr. XXV, 141) del to, kad šis ne jam paliko mirdamas didelius turtus, nedorai įgytus. Simanas susitarė su Schicchi suklastoti dėdės testamentą. Tuo tikslu nukišo kažkur dar šiltą mirusio Buoso lavoną ir į jo patalą paguldė Schicchi; šis taip puikiai suvaidino nabašnyką, jog apsigavo notaras su liudininkais. Netikras testamentas buvo patvirtintas vietoje tikrojo, pagal kurį Buoso turtai turėjo tekti vienuolynams. Už patarnavimą Schiochi užsirašė pats sau gerą veislinę kumelaitę ir daug pinigų.

33 *Arezzietis* — alchimikas Graffolino iš Arezzo (Pr. XXIX, 100...)

37 - 41 *Myrrha senmergė* — senovės laikų merga, Kipro karaliaus Ciniro duktė. Degdama kūno geismais prisiplakė prie savo tėvo kita mergaite prisimetus. Paaiškėjus tikrenybei, tėvo prakeikta ir pasmerkta, bėgo į Arbiją; čia pagimdė sūnų Adonisą ir verkė ilgą laiką dėl savo kaltės. Dievai pasigailėjo nelaimingosios ir pavertė į mirros kvepiantį medį (Ovid. X, 298—502).

42 Kitas toks — Gianni Schicchi, žr. 31.

49—51 Šitas pasmerktasis serga hidropija. Viduriai labai išpūsti daro jį panašų į tokią skripką, turinčią didelį apvalų liemenį ir plonąkaklą (ital. liuto, rus. ir lenk. lutnia).

52 - 57 Hidropijos ligoniai netenka limfinio skysčio kraujuje; per tai trokšta gerti; kūnas netekęs įtaisyklingo maisto, liesėja; ypač veidas darosi neproporcianalus išpūstam pilvui.

61 Meisteris Adomas iš Brescia, Romėnos grafų Guido, Aleksandro ir Aginolfo prikalbintas padirbinėjo florenus (žr. 77). Susektas, nuteistas ir sudegintas ant laužo tarp Florencijos ir Romėnos.

65 Casentino — Klonis aukščiau Arezzo su daugeliu upelių.

70 - 72 Italjos puikių vietų atsiminimas yra didžiausia bausmė pragare Adomui.

74 Florencija nuo 1252 m. liejo auksinius pinigėlius florėnus (paskiau vadinamus *zecchini);* vienam šone jie turėjo atmuštą Šv. Jono galvą, kitame — leliją. Svėrė pusę uncijos ir buvo be priemaišos kito metalo (24 karatų). Florentiečiai didžiavosi šiais pinigais ir skaudžiai baudė padirbinėtojus.

76 Gvidoną — Guido, Aleksandras ir Aginolfo, buvo Romėnos grafo Guidono vaikai, dorosios Gualdrados (Pr. XVI, 37—39) vaikaičiai.

78 Fonte Brando — gražiai aptaisytas, gausus vandeniu šaltinis ties Siena.

86 Vienuolika mylių. — Iš šios vietos daugelis stengiasi atspėti pragaro skyrių ir rūsių dydį; 11 mylių būsiant lygiai pusė aplink 9-jį griovį (XXIX, 9); iš to išvedama, kad 8-ji dauba turi 44 mylias ratu, 7-ji — 88 ir t. t.

Karatas reiškia 24 dalis aukso. Adomas dėdavo 21 dalį aukso ir 3 dalis vario.

91 - 129 Sinonas ir Putifaro pati. Ketvirtoji padirbinėtojų rūšis kalta del svetimų žodžių iškraipymo. Kenčia didelį karštį, kuris ėda jiems smegenis, iš jų kyla dvokiąs garas. Tarp savęs pragare keikiasi ir pešasi.

97 Ant Juozapo — Putifaro pati nepasidavusi jos viliojimams Juozapą apskundė vyrui, kad Juozapas norėjęs ją suvilioti; žr. Genes XXXIX.

98 Sinonas — gudrus graikas prikalbino Trojos karalių Prijamą įtraukt į Trojos miestą medinį arklį, kuriame buvo pasislėpę graikų karžygiai. Aen. II, 57—194.

116 *florenu kiekvienu šimtaisyk* — vienas netikras pinigas galėjo apeiti šimtus žmonių.

128 veidrodį Narciso — vandenį. Narcisas, pamatęs savo atvaizdą vandenyje, pamilo save ir liko paverstas gėle.

141 *Žodžiai nutylėti* — Virgil. bara Dantę; šis teisinasi ne žodžiais, bet tyla.

PRG. XXXI GIESMĖ

(152 — 155 p.)

1-6 Achillo ietis. Pagal mitologiją, Achillas, gavęs iš savo tėvo Pelejo stebuklingą ietį, kuri pirmuoju kirčiu sužeisdavo, antruoju gi pagydydavo, žr. Ovid. Met. XIII. 171. Senovės poetai prilygindavo prie Pelejo ieties moteriškės žvilgsnį arba pabučiavimą. Čia Dante dailiai prilygino Virgilijaus liežuvį, kurs iš karto ji subarė, paskui pagydė barnio žaizdą širdyje.

7-45 Milžinai. Poetai palieka paskutinį griovį ir eina artyn šulinio, kuris pačiam dugne, devintame rūsyje, prilaikąs išdavikus. Kažkas garsiai sutrimituoja. Dante žiūri į tą šalį, iš kur kilo garsas, ir jam priešais pasirodo tartum bokštuota pilis. Virg. liepia taip nemanyti ir aiškina, kad tai milžinai lindi nuo juostos iš šulinio. Vienas tų milžinų ima kalbėti nesuprantama kalba. Tai stabmeldžių mitologijos milžinai ir vienas — Nimbrotas — biblijos milžinas. Visi prasikaltę puikybe prieš Dievą, o labjausiai Liucipieris, gulįs pačiam šulinio dugne; žr. Ovid. Metam. I, 151; Fast. V, 35.

16 *Karolius Didžiasai* — 778 m. mūšyje ties Roncisvalle žuvo daugybė krikščionių. Vadas Rolandas, pamatęs nelaimę, norėjo prisišaukti į pagalbą ciesorių Karolių, todel sutrimitavo nepaprastai garsiai.

46-81 Nembrotas. Pirmasis milžinas, — tai biblioje minimas Nembrodas, Chamo padermės galva, pirmutinis Babilonijos karalius. Jisai sumanęs statyti Babelio bokštą.

48 *prie kojų*, — kurių buvo nematyti, nes sukištos į šulinį.

49 *Gamta* — Dn. seka graikų mitologiją, pagal kurią gigantai buvę padaryti iš molio ir toki būdami, nors šoko kariant prieš dangų, tačiau buvo nepavojingi.

58 *buožė Rymo* — Didelė špižinė buožė Dantės laikais stovėjo prieš senąją Baziliką; dabar ji stovi viename Vatikano muziejų sode, vadinamame *giardino della Pigna* (pušies sodas).

63 *trys friziečiai* — augaloti Italijos žmonės. Sustoję trys vienas ant kito, dar nepasiektų Nimbrodo plaukų.

67 *Rafelmai...* nesuprantami žodžiai, nes Babelio bokšto statytojas ėmė kalbėt tokiu žargonu, kokio niekas nesupranta.

82-111 Fijaltas. Poetai eina tolyn į kairę ir prieina dar vieną didesnį už Nembrodą, milžiną, surakintą grandine. Tai Fijaltas, Neptūno ir Ifimedijos sūnus; smarkiausias kovotojas

prieš Dzeusą; žr. *Horat.* Od. III. Dante nori pamatyti Briareą, bet jis stovįs pertoli; jo vietoj Virg. žada parodyti Anteą. Fijaltas čia ima šėlti iš pykčio.

93 *Čia jis rado taiką* — Jupiteris, surakindamas Fijaltą šioje pragaro vietoje.

98 *Briareą* — Briareas, Urano (Dangaus) ir Geos (Žemės) sūnus, šimtarankis milžinas, atkišo prieš Dzeusą 50 kardų, 50 skydų ir 50 burnų, iš kurių ėjo liepsna.

100 *Anteą* — Neptūno ir Žemės sūnų. Mito liūtiena ir miegojo ant žemės, iš kurios, kaip iš savo motinos, ėmė jėgų. Kovoje prieš dangų nedalyvavo; del to nesurakintas. Poetai su juo kalbasi.

103 *O tas* — Briareas.

112 - 145 Anteas. Virgilijui prisigerinant lipšniais žodžiais, Anteas paima abu keleiviu, pasilenkia ir nukelia į šulinio dugną; paskui vėl išsitiesia, lyg laivo stiebas.

129 *nesusilauks malonės* — laimingos mirties.

136 *Carisenda* — vienas iš garsiųjų pasvirusių Bolonijos bokštų, pastatytų 1110 m. Pilypo Garisendos. Pažiūrėjus į debesis pro bokštus, atrodo, kad bokštai svyra ir griūva. Tokio įspūdžio turėjo Dn., nukeltas žemyn ir pažiūrėjęs į Anteo pečius.

PRG. XXXII GIESMĖ

(156 — 159 p.)

1 - 15 Pradžia. Pradėdamas aprašinėti paskutinį pragaro rūsį, giliausiąjį ir baisiausiąjį, Dante bijo, kad nesuras atitinkamų žodžių; jis šaukiasi į pagalbą mūzas ir iš karto puola išdavikus, kurie sumesti į šią vietą.

10 *Laumės tos* — mūzos, ragintos jau II giesmėje.

11 *Amfijonui* — Dzeuso ir Antijopės sūnui; puikiai paskambinęs citra nuviliojo nuo Citerono kalno akmenų, kurie savaime sukrovė sieną aplink Tebus.

16 - 39 Kainė, giminių išdavikų vieta. Dante žemyn nukeltas vis dar žiūrėjo aukštyn į Anteą; tik štai išgirsta iš po savo kojų kažin ką besiguodžiant, kam stoja ant galvos. Apsižiūri, kad juodu stovi jau paskutiniame, 9-me rūsyje ant užšalusio ežero Kocito. Stovėjo pirmoje rūsio buveinėje, skirtoje giminių užmušėjams; toji buveinė praminta Kaine nuo pirmojo brolio žudytojo Kaino. Pamato prapuolėlių, įšalusių lig juostos lede, veidais žemyn nuleistais. (Ledas — kietos išdavikų širdies simbolis).

29 *Pietrapaną* — Alpių kalnas tarp Serchio ir Magros, šiandien Pania; *Taberniuką* — Tabernicchi; nežinia kurį kalną Dantė turėjo galvoje.

32 *tuo metu, kai* — vasaros metu.

40-69 Mangonos grafai ir Camičion de'Pazzi. Dante pažiūrėjęs į ledinį ežerą, lenkiasi ten, kur girdėjo šnekant, ir pamato greta dvi galvas supainiotas į krūvą plaukais. Klausia, kas juodu. Tuodu pakelia ašarojančias akis, bet vėl pikti nuleidžia jas užšalusias. Kitas pasmerktasis pasako poetui, neminėdamas vardų, kas tuodu; be to, išvardija kitus tris čia pat pasmerktus; ir pasisako pats save, pridurdamas neužilgo ateisiant vieną giminaitį jo pavaduoti.

57 *Bisenzio* — upelis netoli Florencijos.

61 *Širdį* ir *šešelį:* Artus (iš romano *Lancelot du lac),* gindamasis nuo Mordreco taip jį pervėrė, kad per žaizdą perėjo saulės spinduliai.

65 *Sassol Mascheroni* — iš Florencijos; užmušė globojamą giminaitį, norėdamas paveldėti jo turtą.

68 *su Kamičjonu* — Alberto Camicione dei Pazzi iš Valdarno, nužudė klastingai Ubertiną, giminę.

69 *Carlino* — de Pazzi 1302 pardavė Piantravigne pilį Juodiesiems. Del tos klastos daugelis baltųjų suimta ir nužudyta.

70-111 Antenora, politinių išdavikų vieta. Poetai įeina į antrąją Kocito vietą — Antenorą, kur kenčia tėvynės ar savųjų išdavikai, puse galvos įšalusia lede veidu aukštyn. Dante netyčia paliečia vienam veidą; tas rėkia; Dn. norėtų žinoti jo vardą; tasai, nors verčiamas sakytis, nesisako. Tik kančios kaimynui pašaukus jį, Dn. išgirsta, kad tai Bocca, padaręs klastą Montaperti mūšyje 1260 m.; jisai nukirtęs galvą vėliavos nešėjui Jacoppo de'Pazzi; iš to kilo gvelfų pusėje, kur jis buvo, sumišimas ir jie pralaimėjo.

88 *Antenoroj* — Antenoras, Trojėnų kunigaikštis, kartais minimas del gerų darbų — patardinėjęs sugrąžinti graikams Eleną; kartais gi — išdaviku, atidavusiu Graikams Palladiumą, įleidusiu medinį arklį į miestą.

94 *ne to man stinga* — priešingai, aš noriu, kad pasaulis mane užmirštų.

112-123 Buoso da Duera ir kiti išdavikai. Bocca keršija už pareiškimą jo vardo, pasakydamas Dantei pirmiausia pareiškėją ir kitus kančios kaimynus. Pirmasai — tai Buoso Duere, kuris su markyzu Uberto Pallavicini viešpatavo ilgą laiką Kremonoje; jisai, 1265 m. pastatytas su kariuomene užkirsti kelią Karoliui Anžujiečiui, parsidavė už pinigus ir praleido prancūzus.

119 *Beccheria,* Bekkerija — Valombrozo abatas, popiežiaus Aleksandro IV legatas Toskanijoje, kardinolas, veikęs klastingai gibelinų naudai, už ką buvęs nužudytas.

121 *Soldanierą* — silpnadvasį florentietį gibeliną, persimetusį į gvelfus.

122 *Gannellone* — padarė Karlomanui klastą užsiųsdamas ant Rolando saracenus; Tabaldello de' Manfredi Faenzos, priklausiančios Montefeltrui, naktį atidarė prancūzams miesto vartus.

124-139 Ugolino ir Ruggieri (Rudžieri). — Dante eidamas užtinka du sušalėliu; vienas jų graužia kitam kiaušą.

Graužiantį paklausia, kas jis toks, ir prižada, jei tik teisėtai graužia, pranešti pasauliui jo teisėtumą. Graužiantysis, — grafas Ugolino della Gherardesca; graužiamasis — Ruggieri degli Ubaldini, Pisos arkivyskupas.

130 Tidejas — Kaledonijos karalius, vienas iš septynių, puolusiu Tebus. Pavykus nukauti savo žeidiką, mirtinai tebiečio Menalippo sužeistas, prašė atnešti jo galvą, ir mirdamas įnirtęs ją graužė.

PRG. XXXIII GIESMĖ

(160 — 164 p.)

1-78 Ugolino mirtis. Pasiskatinęs viltimi padidinti savo priešui panieką pasaulyje, Ugolino pakelia galvą ir kalba; pirmiausia pasisako, kas jisai ir kas tasai, kuriam graužia pakaušį; paskui pasakoja savo mirimo smulkmenas. Baigęs pasakoti vėl ima dar didesniu įnirtimu krimsti priešą.

13 *Ugolino* della Gherardesca, Donoratiko grafas, daugelio dvarų savininkas Maremmoje, gvelfas išvijo iš Pisos, susitaręs su arkivyskupu Ruggieri, Nino de'Visconti ir pats ėmė valdyti miestą. Vedė Pisos kariuomenę prieš Genovą ir pralaimėjęs mūšį ties Meloria grįžo ir tapo burmistru, o vėliau — su brolėnu Ugolino Visconti (žr. Prag. XXII, 81, Skaist. VIII, 47) gavo visą valdžią. Jiedviem pradėjus pyktis, pasinaudojo gibelinai, kurie vadovaujami arkiv. Ruggieri prisidedant Gualandi, Sismondi ir Lanfranchi (eil. 32) išvijo Viscontį, o grafą įmetė su dviem vaikais ir dviem brolėnais į kalėjimą, apkaltindami jį išdavimu lukkiečiams kelių pilių. Po septynių mėnesių kalėjimo raktai įmesta į Arną; Ugolino su vaikais Gaddo ir Ugoccione, ir brolėnais Brigata ir Anselmuccio mirė badu 1288 m.

14 *Ruggieri Ubaldini*, kardinolo Oktavijaus (žr. X, 120) giminaitis Pisos arkivyskupas (1278). Už nedorą žygį prieš Ugolino popiežius Nikalojus IV nuteisė kalėti lig gyvos galvos; bet popiežiui mirus sprendimas neįvyko. Mirė 1295 m.

22 *plyšį sienos* — Ubaldi bokšte, pramintame nuo Ugolino mirties bado bokštu, buvo uždaroma vieta laikyti kaliniams.

51 *tėti* — Anzelmučiui Ugolino buvo dėdė. Poetas didesniam efektui du brolėnu stato sūnumis; visų gi keturių vaikų tuo pat tikslu mažina amžių.

80 „*si*" — italų kalba

81 *kaimynai* — florentiečiai ir lukkiečiai.

82 *Caprara ir Gorgona* — dvi salelės gretimoje jūroje, priklausančios Pisai.

86 *pardavė tvirtovę* — Ugolino perleido lukkiečiams pilis: Bientiną Ripafratą ir Viareggio; o Florentiečiams — Fucecchio; bet tai padarė norėdamas tuos miestus atitraukt nuo Genovos ir išgelbėt Pisą. Po kurio laiko žmonės apkaltino Ugolino, kad jis klasta išdavęs pilis. Ugolino kliuvo į pragarą pas išdavikus į An-

tenorą ne del šito išdavimo, bet del kitos politinės klastos prieš Niną, kurį Dante labai mylėjo (žr. Skaist. VIII.)

91 - 108 Tolomea. Taip vadinama trečioji paskutinio rūsio buveinė, nuo žydo Ptolomejo, užmušusio per puotą savo uošvį su giminaičiais (žr. I Machab.); kitiems tas vardas pareinąs nuo Ptolomejo, Egipto karaliaus, kuris nužudė Pompejų. Šie klastadariai sukišti į ledą, aukštieninki, turi žiūrėti aukštyn; negali nė verkti, nes pirmosios ašaros užšaldo akis, o kitos turi grįžti atgal ir didinti kančią. Čia Dante pradeda jausti Liucipierio sparnų vėją.

109 - 150 Broliukas Alberigo ir Branca D'Oria. Viena dvasia prašo poetus nubraukti nuo akių ledą, kad galėtų nors kiek išsiverkti. Dante žada patarnauti, jei pasisakys, kas jis. Esąs „Frate Alberigo". Dante stebisi manydamas, kad Alberigo dar nemiręs. Iš tikrųjų, tas pasakojasi, kūnas likęs pasaulyje gyvas velnio globoje, bet siela tuoj prasikaltus čionai buvo atbugdyta. Taip esą ir Brancai D'Oria: jo kūną nešiojąs pasaulyje velnias, o patsai pragare. Dante nueina šalin nenušluostęs dvasiai akių.

118 *brolį Alberigą* — Ugolino de'Manfredi sūnus, Faenzos gvelfas, priklausąs prie draugijos „fratres gaudentes". 1285 m. užmušė pasikvietęs pietų du priešu, Manfredą ir Albergettą, su kuriais jis tartum susigerino; baigiant pietus Alberigo tarė: „Vengano le frutta" — neškite vaisių; tai buvo ženklas žmogžudžiams, laukusiems gretimame kambary, pulti ir užmušti svečius; iš to parėjo priežodis: duoti broliuko Alberigo vaisių.

126 *Atropos* — deivė, kuri nukerpa gyvenimo vielą ir ragina sielą išeit iš kūno.

137 *Branca D'Oria* — Genevos karžygys Logodaro valdovo (žr. XXII, 88) Miko Zanchės žentas; užmušė pasikvietęs į svečius savo uošvį. Branca D'Oria buvo įžeidęs Dantę; šis keršija jam šiomis eilėmis.

151 - 157 Dante prišneka genoviečiams. Po Brancos Dante kabinasi į kitų genoviečių įvairias nedorybes ir bara juos.

PRG. XXXIV GIESMĖ

(165 — 168 p.)

1 - 36 Pragaro padugnė. Paskutinė 9-jo rūsio buveinė Džiudekka (Jūdynė) prilaiko geradarių išdavikus, visiškai įšalusius lede įvairiomis pozomis. Buveinės sargas ir kartu baudžiamasis — Liucipieris (Disas, Ditė, Belzebubas), sukilusių prieš Dievą angelų vadas, nutremtas į pragaro dugną žemės centre. Jo nasruose kenčia dvasinio autoriteto išdavikas — Jūdas Iskarijotas ir politinio — Brutas ir Kassijus.

Poetas pradeda giesmę Gavėnios lotyniško himno eilute: *Vexilla regis prodeunt*, skirtą pagerbti dangaus Karaliaus vėliavoms, pridurdamas žodį *inferni* (pragaro), kad ji tiktų Liucipieriui, vadinamam del antitezės (28 eil.) pragaro valdytoju (imperador del do-

loroso regno). Plasnodamas nepaprastai dideliais sparnais duoda malūno audros metu vaizdą, ir pergąsdina Dantę.

Alegorijos: Liucipieris — pradžia viso blogo (36 eil.; jo antitezė — Švenč. Trejybė. Jo trys veidai — neapykanta, nepajėgumas, ignorancija — antitezė Dievo meilei, galybei ir išminčiai. Poetai priėję prie Liucipierio klubų reiškia sielos pasisukimą į tikrąjį kelią; upelio čiurlėjimas lipant iš pragaro — širdingas gailestis.

Džiudekkoje tyla; pasmerktieji, sustingę leduose, kenčia bausmę širdžia.

18 *Kadaise* — prieš maištą Liucipieris buvo gražiausias Dievo padaras.

30 - 33 *Liucipierio ūgis* išvedamas proporciniais dėsniais iš milžinų (Prg. XXXI, 59) ūgio; jų veidas atitinka Vatikano Belvedere buožę (šyšką) turinčią 10 palmių (plaštakų) ilgio. Kadangi žmogaus kūnas yra devynis kartus aukštesnis už jo galvą, tad milžino ūgis yra 90 plaštakų; imant gi plaštakos santykį su prancūziška pėda — 6 : 10. ir padauginant tai iš 90, gausime 6 : 10 . 90 milžinui 54 pranc. pėdas. Jei milžinas yra apytikriai lygus Liucipierio žastiniams (rankai nuo pažasties lig delno riešos), o žmogaus vidutinis aukštis siekia 6 pėdas, tad Liucipierio žastinių ilgį arba *X* išspręsime šita proporcija: žmogaus ir milžino ūgis 6 : 54 yra tolygus proporcingai milžino ir Liuc. žastinių ilgiui, būtent 54 : X; kitaip vertus turime X = 54 . 54 : 6 = 486 pėdas. Kadangi žmogaus rankos sudaro tik trečdalį jo ūgio, tad Liucipierio ūgis turi 486 . 3 = = 1458 pėdas.

68 - 87 Išėjimas iš pragaro. Poetai prieina prie pat Liucipierio. Antrosios dienos vakaras apie $6^1/_2$ val. Dante sėda Virgilijui ant pečių; šis gi, nutaikęs laiką, kai sparnai yra pakilę kimba į Liucipierio paslėpsnį ir leidžiasi lig jo vidurio. Čia Vrg. apsiverčia ir pradeda lipti aukštyn žemutine Liucipierio puse. Taip juodu pasiekia naują pietinį atšiaurį. Ligšiol kelionėje pro Pragarą užtruko 24 valandas.

76 *ties kulšių skydais* — ties šonų minkštimais, kur Liucipierio kūno pusė.

88 - 93 Liucipieris aukštyn kojomis. Nuo sprudos, kur pastatytas buvo Dante, pažiūrėjus į Liucip. jau jo viso nematyti, kaip pirmiau, o tik kojos.

94 - 126 Liucipierio nukritimas ir Pragaro pradžia. Virg. ragina Dantę stoti ir eiti, nes jau esąs rytas. Dante stebisi ir klausia, kur dingo Kocitas, kodel Liucipieris aukštieninkas ir kaip tai įvyko, kad čia buvo vakaras, o čia jau rytas. Virg. aiškina, kad dabar juodu atvyko į kito atšiaurio šalį, ir kokiu būdu Liucip. krisdamas iš dangaus atsidūrė Pragaro dugne.

115 *Žmogus* — Kristus. Dantės sąmone Golgota stovi pačiame sūkury žieminės rutulio pusės; ją atitinka pietinėje pusėje Skaistyklos kalnas, pasidaręs iš žemės, pasitraukusios, kada Liucipieris krito iš dangaus. Iš žemės vidaus lig Skaistyklos pakalnės eina koridorius *(kiauris)* tiek ilgas, kiek gilus pragaras. Beveik visą dieną poetai tuo koridorium eina.

121 - 126 Dviejų atšiaurių (hemisferų, žemės pusrutulių) persitvarkymas pagal Dantę įvyko šitaip: Liucipieris („Belzebubas" Seno Įst. knygose; „Dis", „Ditė" — mitologijoje) krito iš dangaus staiga, lyg strėla, pro atšiaurį antipodinį Europai; jo galva įsmigus į vidurį žemės nukreipta į europėjinę rutulio šalį (į šiaurę), o kojos į pietinę. Žemės dalis pietiniame atšiaury, lyg iš baimės metasi į jūrą ir jos dalis paskiau iškilusi formuoja Siono kalną. Bet dalis tos žemės, *lyg ištrūkusi* iš demono, grįžta atgal ir palieka paskui save neužsivėrusį kiaurą koridorių, kuriuo dabar poetai kyla į viršų ir pasiekia Skaistyklos kalną.

127 - 128 Nuo Liucipierio veda į pietinio atšiaurio viršų koridorius *(takas)*, kurio ilgumas yra lygus viso pragaro aukštumui. Kitaip sakant, koks tolis nuo paviršiaus žemės lig Liucipierio, toks pat — nuo Liucipierio lig kito atšiaurio viršaus. Ir vienas ir antras ilgis yra lygus žemės radiusui arba jos diametro pusei.

130. *upelis* — nešąs Letos vandenis iš Skaistyklos; to upelio laikydamiesi poetai išeina į viršų.

139 *žvaigždes* — šviesą. Šiuo simboliniu žodžiu Dante baigia ir kitas poemos dalis (Skaistyklą ir Dangų).

Kada poetai išlipo iš pragaro buvo rytas prieš saulėtekį, kas pasakyta I Skaistyklos giesmėje. Tad dabar 27 kovo arba gal 7 ar 10 balandžio (pareina nuo to, kokia kas laiko pirmąją Dantės mistiškosios kelionės dieną), ankstybas rytas pietiniame atšiaury ir kartu vakaras — šiauriniame (Jeruzalėje). Nuo žemės centro Dante ėjo minėtu koridorium į viršų 24 valandas.

SKAISTYKLA

Klaidos tekste: 173 p. 94 e. *an* reikia — ant; 181 p. 74 e. *vardant* — vardan; 182 p. 113 e. *Konstoncijos* — Konstancijos; 253 p. 141 e. *atlada* — atlaidą; 257 p. 117 e. *svorį!?* — svorį!

SK. I GIESMĖ
(171 — 174 p.)

Ritmas: Į gė - res - nės ban - gàs plas - nò - ja bù - rės
Ir vèr - žias mà - no siė - los èl - di - jà.

1-3 Į geresnes bangas — skaistykla būsianti švaresnis objektas poeto sielai (gabumams) už pragarą, kurį išdainaves vadina *baisia jūra*.

4 *Antra karalija* — Skaistykla — Purgatorio. Dante stato skaistyklą atvirame ore, nesilaikydamas nė senovės mitų nė krikščionių mokslininkų nuomonės, pagal kurias ji ant žemės. Pasinaudodamas legendų, padavimų, pasakų, mistiškų apreiškimų, teologinių išvadų, geografijos ir kosminių davinių bei prasimanymų medžiaga, jisai savo genijale fantazija duoda skaistyklai didžiulio kalno geometrišką, taisyklingą išvaizdą. Tas kalnas su nuolaidžia, neplačia aplinkui pakalne yra išsikišęs iš Didž. Okeano antipodu Jeruzalei, ir turi konuso formą nulyginta viršūne. Apačioje — priešskaistyklio įvairios įlankos nuokalnumai, kalvos, pavestos dvasioms pabūti, kol jos pradės skaistyklos atgailą. Aukščiau, išėjus iš žemės lygmens, tam tikroje vietoje prasideda skaistykla — kalnas suskirstytas į septynias, ratu aplink, pakopas (terasus), sujungtas viena su kita laiptais, iškaltais kalno uoloje. Pakopose dvasios daro įvairiomis kančiomis atgailą. Viršuje kalno — puikus sodas arba žemės rojus, kuriame dvasios, baigę atgailą, tobulinasi ir laukia laiko pakilti į empirejų. Apačia — antipurgatorium — aprašoma nuo I lig X giesmės, vidus — septynios pakopos nuo X lig XXVIII, žemės rojus — nuo XXVIII lig galo.

7 *Dainas pirmesniąsias* — poetas prašo mūzas duoti jam tą pačią galią, kokia dainavo pragarą, — orig. poesia morta (žuvusiųjų poezija).

9-12 Kalijope, vadinama maxima mūzų tarpe, (Ovid. Metam. V, 662), eposo mūza, turėjusi aukštą herojišką stilių. Kai pasikesino rungtis su mūzomis devynios Tesalijos karaliaus Prierio dukters ir paveržti dainos pirmenybę, Kalijope mūzų vardu nuveikė savo gražia giesme karalaites, kurias dievai pavertė visas šarkomis. Šarkos ėmė plūsti dievus ir nelaukė pasigailėjimo.

13 *Švelnutės spalvos* — rytmetį, prieš švitimą, dangus gauna safyro mėlsvą spalvą. *Rytų safyro,* nes yra dvejopas safyras: rytų — neperšviečiamas, geresnis ir bet kuris iš daugelio kitaip vadinamų.

15 *Lig pirmutinės sferos* — lig mėnulio sferos, kuri, einant Ptolomejaus sistema, devynių sferų tarpe sukosi aplink žemę arčiausiai.

17 *iš sopulyno* — iš pragaro.

19 *skaisčioji Žvaigždė* — Venera. Senovėje tikėta, kad Veneros planeta veikia žmonėse meilę. Venera rytmetį stovi Žuvų konsteliacijoje, kurios per tai gauna palydovių vardą. Venerai nušvitus, palydovės darėsi tamsesnės.

22 *Į kitą polių* — Dante, išėjęs iš pragaro, stovėjo veidu į rytus ir todel, norėdamas pamatyti pietų poliusą, jis turėjo kreiptis į dešinį šoną.

23 *Keturios žvaigždės* — pietų atšiauryje. Žemės rojus, pagal Dantę, yra Jeruzalės antipode. Tik Adomas su Jieva, kol buvo rojuje, galėjo atitinkamas šiai vietai žvaigždes regėti. Tokių 4 žvaigždžių iš tikro esama Centauro konsteliacijoje. Alegorijoje 4 žvaigždės reiškia 4 vyriausias (kardinales) doroves: išmintį, teisingumą, drąsą ir nuosaikumą (prudentia, iustitia, fortitudo, temperanti).

29 *Į kitą šoną* kairįjį, link žiemių.

30 Grįžulys — Grįžulio Ratų, Didžiojo Meškino arba Vežimo konsteliacija. Ji jau buvo nusileidus.

31 *Senelį* — Katoną jaunesnįjį arba iš Utikos. Jis gimė 95 m. ir mirė 46 m. prieš Kr., tad seniu vadinamas be pagrindo, iš poetiškos licencijos. Būdamas nusižudėlis, turėtų būti padėtas pragare septintojo rūsio antrame skyriuje. Tačiau poetas savo tolerancijos aktu padeda jį priešskaistyklyje, iš kur kada nors pakils aukštyn į dausą. Nusižudymą teisinančios apystovos — laisvės meilė arba *maloni brangenybė,* (71, 72 eil-).

40 *Iš amžinų tamsų* — iš pragaro, iš kurio Dn. ir Virg. išėjo požemių upeliui bečiurvint.

48 *Į uolenas* — į Skaistyklą.

50 *Žodžiu ir rankos mostu* — Virgilis liepia Dantei klaupti.

54 *Dangaus Ponios* — Beatričės, įsakiusios parodyti Dantei pragarą ir skaistyklą.

58 *Jisai* — Dante.

59 *Suklajojo* — suklydo miške ir norėjo trauktis atgal, išsigandęs trijų žvėrių.

75 *Pabaigoj dienų* — amžių pabaigoje Kato įeis į dangų.

77 *Nekliudo Minas* — aš (Virgilis) gyvenu limbe (priešpragary), netekęs pragaro sargui Minui į rankas, kuris skirsto nusidėjėlius į atitinkamas jų nuodėmėms vietas.

79 *Marcijos* — Marcija, Katono žmona, Marcijaus Pilypo duktė, padėta priešpragary. Katono įsakymu ji atsiskyrė ir ištekėjo už jo draugo oratoriaus Hortensijaus. Kai šis mirė, ji vėl grįžo prie Katono.

89 *Tvarka neleidžia* — Kai Kristus išvedė Katoną iš limbo, nutrūko ryšys tarp jo ir Marcijos, nes išrinktieji su pragaro ir

ir priešpragario gyventojais neturi santykių; šių nelaimingųjų prašymai neišklausomi.

90 *Anas šalis* — priešpragarį.

91 *Donnos* — Beatričės, žr. 54 eil.

94 *Žilvytį ant klubų* — komentatoriai žilvityje mato nuolankumo ir atgailos simbolį.

100 *Salelę* — priešskaistyklis pajūryje.

103 *Stipresnis koks želmuo.* Tercina pasako alegoriją: želmuo reiškia puikybės žmogų; saloje nėjoks kietas lapuotas želmuo negali augti; kitaip sakant, nėjoks žmogus, rodąs puikybės savo darbais ar sumanymais, negali čia gauti vietos.

106 Saulė rodys kelią skaistykloje ir teks eiti pasauliui iš rytų į vakarus.

109 *Stoviu* — Dante buvo atsiklaupęs (49 eil.)

114 *Į pakraščius* — į pajūrį. Skaistyklos kalną aplinkui supa *pakraštys*, kuriame dabar stovi poetai. Įėję čion jiedu stovėjo veidais į rytus (žr. 22 eil.) paskui kalbėdami su Katonu nusikreipė į žiemius. Dabar vėl krypsta į rytus link jūros. Tai jiedu stovi rytiniame salos šone, kas bus pažymėta vėliau, IV, 53.

122 *Kur saulės su rasa* — pakalnėje, kur rasa labjau priešinosi saulės veiksmui.

127 *Apsvaigusi galva,* orig. guancie lagrimose — ašaroti veidai — iš džiaugsmo. kad išėjo iš pragaro arba iš gailesčio, pradedant atgailą.

131 - 132 Primenamas Odisejo nuotykis: išplaukė į šią jūrą ir žuvo.

133 - 136 Alegorija: Dievo malonė neišsemiama; ji, teikiama žmonėms, pati nemažėja.

SK. II GIESMĖ

(175 — 178 p.)

1 - 9 Mistinės kelionės 4-ji diena; saulėtekis apie $6^1/_2$ val. Dante turi įsižiūrėjęs ant žemės paviršiaus keturis taškus, būtent: Jeruzalę, Ebro upę Ispanijoje. Skaistyklos kalną ir Gango upę Indijoje. Tie taškai (meridianai arba lankai), jo nuomone stovi lygioje tolumoje vienas nuo kito. Kadangi tarp dviejų meridianų yra 90^0 atstumo, tad Jeruzalė nuo Skaistyklos kalno stovi už 180^0 arba lygiai už pusės viso paviršiaus žemės; kitaip tariant, šių dviejų kalnų gyventojai yra tikri antipodai vieni kitiems. Šie du punktai turi bendrą horizontą arba bendrą akiračio ribą. Todel, kai saulė (iš Jeruzalės žiūrint) pereina vakaruose šią ribą ir leidžiasi, tuo pačiu metu ji teka rytuose Skaistyklos kalnui. Du likusieji, Gango ir Ebro, taškai turėdami vietas anų dviejų tarpe, stovi vienas nuo kito taip pat 180^0 atstu, nuo Jeruzalės gi ir Skaistyklos — 90^0, ir šį atstumą saulė perbėga per 6 valandas. Todel kai saulė Jeruzalei rodosi besileidžianti vakarų horizonte, tuomet Skaistyklai ji taikosi tekėti. ir tuomet čia Skaistykloje, nyksta

aušros balsgena ir rausva spalva, o jos vietoje pasireiškia priešsaulėtekio tiršta oranžinė (auksinė) spalva. Tuo tarpu Gange, 90° į rytus, jau saulė nubėgo 6 valandas po savo nusileidimo, ir tenai dabar vidunaktis. Pavasario pradžioje naktis turi Svarstyklių konsteliaciją, kurioje pradžioj rudenio (šešiais mėnesiais vėliau) saulė teka. Tuomet naktis darosi ilgesnė ir Svarstyklių konsteliacija išsprūksta, tartum, nakčiai iš rankų, nes tuomet Svarstyklės stovi padangėj dieną kartu su saule.

10 - 12 Keleivių, nežinančių kelio, svyravimas.

13 - 15 Marso planeta labjau parausta a) rytmetį, kai pakyla ūkana, b) būdama arti jūros paviršiaus, kur taip pat guli tiršta ūkas, ir c) blizgėdama vakare padangėje. Tercinoje norėta pabrėžti šios mintys.

16 - 51 Poetams bestovint pajūryje iš tolo atlekia šviesa, joje gi pasireiškia dešinėje, kairėje ir žemai kaž kas balta. Tai angelas keltininkas, kilnojąs dvasias iš Tibro žiočių į Skaistyklos kalną. Viduj laivo šimtas dvasių; visos gieda dėkos psalmę. Priveżęs prie krašto angelas laimina jas ir apsisukęs grįžta skubiai atgal.

25 *Ponas* — Virgilijus tylėjo, kol šviesos šonais pasireiškė sparnai ir iš tolo pažino, kad čia angelas.

30 Pirmą kartą Dante susitinka su angelu, bet nuo šio laiko jam teks jie dažniau matyti.

35 - 36 *Šventom plunksnelėm* — abiem sparnais, kurie visada toki: nesišeria ir nežyla.

52 - 75 Paliktos vėlės krante nežino, kur eiti. Poetai taip pat nežino. Dvasios, pamatę Dantę gyvą, apsupo ir stebisi.

57 Saulė jau buvo pavariusi Ožragio žvaigždyną iš horizonto, kuriame jis stovėjo saulėtekio metu. Norėta pasakyti, kad saulė jau užtekėjo ir šiek tiek pakilo.

76 - 117 Viena dvasia nori apkabinti Dantę. Poetas tą pat padaryti stengiasi, bet veltui. Žodis po žodžio poetas pažįsta savo draugą Casella (sk. Kazellia) ir prašo padainuoti. Daina sužavi visus. Casella buvęs geras dainininkas ir malonus pasikalbėti; šiaip nieku nepasižymėjęs asmuo.

95 - 97 *Tik tas* — angelas keltininkas; *savo nuožiūra* — Dievo įstatymais pagrįsta, angelas veikia taip, kaip Dievo numatyta.

98 *Mėnesiai trys* — nuo 1299 m. Kalėdų, kada prasidėjo Bonifacijaus VIII jubiliejus, pagal kurį ir mirusieji dalyvavo jubiliejiniuose atlaiduose. Angelas jų vėles vežė *(tarnaut nestoja)* į Skaistyklos pakraštį. Prieš tai angelas imdavo vėles, reikalingas greičiau perkelti.

103 *Vėl* — angelas grįš į Tibro žiotis, kur susirenka dvasios, perkeltinos į Skaistyklą, arba išvengusios pragaro, į kurį kelias per Akerono požeminę upę.

112 Dantės sudėto teksto, kuriam Casella yra pritaikęs melodiją, pradžia tokia: „Amor che nella mente mi ragiona".

119 *Senelis* — Katonas, staiga išnykęs I giesmės 109 eil. ir dabar vėl staiga pasirodęs.

130 *nuo giesmės* — metę klausyti dainos.

SK. III GIESMĖ
(179 — 182 p.)

1 - 33 Beeinant poetams link kalno Virg. atrodė susikrimtęs del to, kad buvo subartas didžiojo romėno. Švietė saulė. Dante pastebi tik ties savim nusitiesusį šešėlį ir kreipiasi prie Virg. išsigandęs, gal jį vieną paliko. Tasai aiškina savybes, Dievo suteiktas mirusiųjų sieloms.

6 *Ar rasčia* kelią į kalną ir Skaistyklos žymiąsias vietas.

12 *Dvasia gi suveržta* — mintimi apie Casella ir Katoną.

15 Kalnuose — Skaistykla esanti visų didžiausias kalnas, jūrai (bangoms) papuošalas.

20 *Ne du šešėliai*, būtent: Virgilijaus ir Dantės.

21 *Žemė netuščia* — užklota Dantės šešėliu.

22 - 27 *dar temsta* — Virg. aiškina: dabar saulė leidžiasi Brindisi apylinkėje, kur jo kūnas (duodavęs ir jis kadais šešėlį) buvo pradžioje 19 m. pr. Kr. palaidotas; vėliau gi cies. Augusto įsakymu perkeltas į Neapolį.

28 - 30 Šv. Tomo Akv. (Sum. th. III, Suppl. 75...) teorija einant mirusiųjų kūnai yra skaidrūs, kaip dausos.

32 *Kaip aš* — dvasios, turinčios kūno pavidalą, taip pat gali kęsti kūniškas kančias dvasiškai. Kaip tai gali įvykti, yra paslaptis, žmogaus protu neišaiškinama, o tik Dievo galybe ir jo įstatymais.

36 *trilypio Majestoto*, — Švč. Trejybės.

37 *Quia* — delko. Žmonės paprastai mėgsta ieškoti priežasties net ten, kur protas nesugeba jos rasti, nes neturi protavimui pagrindo.

39 *Marijos gimdymas* — Kristus. Jeigu žmogus iš prigimties viską žinotų, Adomas nebūtų nusidėjęs ir Kristui nebūtų tekę eit į pasaulį.

40 - 44 Čia pasakyta šitoji mintis: senovės dorieji žmonės, patalpinti po mirties limbe, sielojasi del to, kad jų proto dvejojimas nebuvo išspręstas tikėjimu. Pats Virg. priklauso prie tų, kurių pilnai laimei stigo tikrojo tikėjimo. Del to jis ir dabar prislėgtas (žr. Prg. IV, 40).

49 - 51 Leriči ir Turbija — dvi vietos Genovos pajūryje turi nepaprastai stačius krantus. Pirmoji rytuose pajūrio, ties Sarsana, antroji vakaruose, ties Monako. Pro čia Dante vykęs į Francūziją.

60 *Lėtai judėdamos* — iš 135 — 141 eil. matyti, kad šioji minia susideda iš žmonių, mirusių su atgaila Bažnyčios ekskomunikoje. Eina lėtai, nes nesiskubino grįžti prie Dievo arba gal del to, kad apsivalymo procesas lėtas.

72 Dvasios stebisi, matydamos poetus, einančius priešinga kryptimi.

88 *dėmę* — Dantės šešėlį.

98 *Ne be dangaus malonės* — ne be Dievo leidimo, kaip Uliksas (Pr. XXVI, 112...) Dante eina į šias sritis.

102 *Delnu atvirkščiu* — Italijoje paprastas ženklas eiti atgal yra daromas atbulu delnu, eiti gi pirmyn — delnu į save. Čia vėlės rodė poetams ženklą trauktis nuo kalno, o ne artintis prie jo.

103 *Viens* — Manfredo dvasia kalbėjo į Dantę, tų pačių laikų žmogų; bet Manfredas buvo miręs kurį laiką prieš poeto gimimą; ir šis ano nepažįsta.

107 Sicilijos karalius Manfredas buvęs labai gražus vyras.

112 Manfredas, Apulijos ir Sicilijos karalius, cies. Fridricho II sūnus, Henriko ir Konstancijos anūkas. Manfredas nemini motinos (ji buvo Blanka Lancia), nes gimė iš neteisėtos poros. Jis nuolat kovojo su Bažnyčia; žuvo mūšyje prie Benevento, prieš tai popiežiaus Klemenso IV ekskomunikuotas.

115 *Dukrelę* — Manfredo duktė taip pat buvo vardu Konstancija, ištekėjusi už Aragonijos karaliaus Petro. Po garsiųjų Sicilijos mišparų (1282 m.) Petras įgijo Siciliją. Konstancijos vaikai: Alfonsas valdė po tėvo Aragoniją, o Jokubas — Siciliją.

117 *Tiesą težinos* duktė, kad aš (Manfredas) esu ne pragare, kaip kad gal būt ji mano, bet Skaistykloje.

120 Į gailestingą žmoną — Švenč. Panelę.

121 Dante primeta Manfredui daug nuodėmių: užmušęs savo tėvą, giminaitį Konradą IV, buvęs šiaip ištvirkęs ir eretikas; bet istorijoje kaltės neįrodytos. Jis tikrai kaltas del pasisavinimo Sicilijos karūnos prieš tikrą jos savininką Konradiną.

124 *Ir kai ganytojas Kozencos* Manfredo kūno del ekskomunikos karalius Karolius neleido palaidot šventoje vietoje. Jis buvo palaidotas gale Benevento tilto. Priešų kareiviai pagarbai apdėjo vietą akmenimis. Bet Kozencos arkivyskupas popiežiaus Klemenso IV įsakymu liepė iškast lavoną ir perkelt iš bažnytinės žemės į Abruzzo, kur jis ir buvo įkastas ar pamestas Verdės paupyje.

133 *Nepakenks ganytojai* Net ekskomunikuotas gali gauti dangų, jei gyvas būdamas gailėjosi už nuodėmes ir turėjo vilties Dievo gailestingume mirdamas. Tačiau priešskaistykly turi stovėti 30 kartų ilgiau, kaip nešiojo su savim ekskomuniką. Šitas laikotarpis nieku nepagrįstas, poeto prasimanytas.

145 *pagalba iš žemai* — žmonių maldos trumpina skaistykloje esančių kančias, einant tikėjimu į tikėjimo taisyklę „šventųjų bendravimą."

SK. IV GIESMĖ
(183 — 186 p.)

1 - 12 Dante paneigia filosofų nuomonę, kad žmoguje yra ne viena, bet kelios sielos. Platonas manė, kad žmogaus siela trilypė: vegetarinė, jausminė ir protinė. Teologai pripažįsta vienoje sieloje minėtą trilypę galią, būtent: gyvybės, jausmų ir proto. Kuomet viena sielos galia veikia, visa siela veiksme susitelkia, kitos gi tuotarpu atrodo neveikiančiomis, pav. stipriai susimąstęs kartais negirdi šaukiamas.

14 *Manfredo kai klausiau* — Dante, klausydamas Manfredo, nepasijuto, kaip saulė padarė trijų valandų žygį pirmyn po tekėjimo. Dangaus sfera dalinasi 360 laipsniais, kuriuos saulė „pereina" per 24 valandas, tad per valandą — 15 lp. Imdami Dantės mistikinės kelionės pradžią 27 kovo, dabar turėtume 9 v. 28 min. ryto; imdami gi 7 bal. — turėtume 10 val. ryto. Su Manfredu poetai ėjo dvi valandas.

19 - 21 Poetai užlipa ant pirmos terasos (pakopos) eidami siauručiu taku uolose, panašiu į plyšį tvoroje, kurį savininkas užtaiso dygiomis šakomis.

25 -26 *Nolį* — miestas ant stačiakalnio Riviera di Ponente, Genujos apylinkėje. *Sanleo* — tvirtovė Urbino provincijos kalne. *Bismantova* — kalnas Modenos kunigaikštijoje.

31 - 33 Poetai dabar lipa aukštyn iš apačios Skaistyklos kalno, kuris pradžioje status. Į jį įlipt galima tik takeliu pro plyšį (22 eil.) Paskui prieinama prie statumo daugiau kaip 45° (41, 42 eil.), užlipamo įsikabinant į uolos iškišulius.

47 Kelias, kuriuo ėjo Dante, siauru plyšiu išvedė jį į terasą (pakopą) juosiančią Skaistyklos kalną aplinkui. Sekdami šiuo keliu poetą, mes turėtume visuomet iš vieno šono, iš oro, tuščią erdvę, iš antro šono, iš vidaus. stačią uolų sieną, per kurią siauras takelis nuveda į kitą terasą. Skaistyklos kalnas turi pragaro piltuvo formą, tik žemyn apvožto. Pragaro piltuvas eina siaurėdamas gilyn į žemę; Skaistyklos piltuvas eina smailuma į viršų.

57 Europoje, žiūrėdami į rytus, saulę turime dešiniame šone; čia gi, pietų hemisferoje, ji pasirodo Dantei kairioje, arba tarp jo ir šiaurės. *(Akviloninių šalių).*

59 *Veidrodžio* — saulės; orig. carro della luce — šviesos vežimas.

61 - 66 Čia pasakyta: saulė *(Veidrodis,* šviečiąs *aukštai - žemai* arba abiejose hemisferose) pasirodytų tau nustumtu į žiemius toliau, negu dabar ją matai. Būtent: Poliuksas ir Kastoras *(Dvyneliu žvaigždynas)* stovi į žiemius dviem konsteliacijom arčiau, kaip Avinas, kuriame dabar esama saulės. Jeigu saulė stovėtų Dvynų konsteliacijoje, tai nušviestoji Zodiako juosta, kur dabar saulė, stovėtų dar arčiau į žiemių atšiaurį, (ties Meškinais) nebent Zodiakas, išėjęs iš gamtos nuostatų, gautų naują kryptį. Iš esmės Virgilijus norėjo pasakyti štai ką: jei dabar būtų birželio mėnuo, tu matytum saulę toliau nuo savęs kairiame šone.

64 *ties Meškinais* — šiaurės konsteliacija — Ursus maior ir minor liet. — Grįžulio Ratai (Vežimas).

65 *Zodjako ratą.* Senovės astronomai, prisilaikydami nuomonės, kad saulė sukasi aplink žemę, Zodijaku vadino saulės ekliptinį kelią ir dalino jį į dvyliką lygių dalių. Beveik visos žymesniosios planetos ir daug mažesniųjų žygiavo zodijako zonoje. Tas planetas senovės astronomai sugrupavo į 12 žvaigždynų (konsteliacijų), imdami jas ta eiline tvarka, kokioje „eidama" saulė su jomis susitikdavo, būtent: lotyniškai eilutėmis:

Sunt — Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amhora, Pisces.

Lietuviškai: Avinas, Jautis, Dvynai, Vėžys, Liūtas, Mergelė, Svarstyklės, Skorpijonas, Šaulys, Ožys, Ąsotis, Žuvys.

67 - 69 Čia pasakyta, kad Sijono kalnai arba Jeruzalės ir Skaistyklos kalnas yra antipodai tarp savęs. (žr. Sk. II,1...).

71 *Kelias* — ekliptika, kuria nelaimingai važiavo saulės vežimu Apolono sūnus Faetonas (Prg. XVII, 107).

79 - 84 Per tai, kad Sijonas ir Skaistykla yra antipodai, Ekvatorius, eidamas viduriu aplink žemę, tiek yra čia Skaistyklai atitolęs į žiemius, kiek žydams Jeruzalėje jis atitolęs į pietus.

88 - 90 Čia matome skirtumą tarp Pragaro ir Skaistyklos kelionės; tenai kaskart statesni ir sunkesni keliai, čia kalnai kaskart nuolaidesni ir lengvesni eiti. Tai aiškinama tuo, kad kaip į blogą mes skubiai grimstame, taip pat ir gerą — pradžioje sunkiau, bet paskui iš įpročio lengviau kylame.

122 Rimtasis Dante pirmą kartą savo poemoje šypsosi, pamatęs žinomą Florencijos tinginį Belacqua, turėjusį muzikos reikmenų dirbtuvę. Dante, matyti, su juo gerai pasipažinojo.

130 Pirmoji priešskaistyklio rūšis atgailautojų, Bažnyčios neklaužadų, bastosi Skaistyklos klonyje 30 kartų ilgiau už savo pasaulio gyvenimą, kol bus įleisti į Skaistyklą; ties uolos krantu antroji rūšis nesirūpinusių išganymu per tinginį išbus priešskaistykly tiek laiko, kiek gyveno pasaulyje.

138 Jau tuoj vidudienis; tuo pačiu metu Jeruzalėje turi būti vidunaktis, o Maroke — nakties pradžia.

SK. V GIESMĖ
(187 — 190 p.)

1 - 6 Pasitraukusiems nuo dvasių poetams saulė švietė į dešinį šoną. Dante seka paskui Virgilių, o jo šešėlis krinta kairiame šone.

20 Dantei negražu, kad susidomėjo ištižėliais ir per tai sumažino savo skubą kilti į tobulio kalną.

24 *Choralinį Miserere* — 50 psalmę: *Pasigailėk manęs, Dieve,* orig. verso a verso — eilutė po eilutės, vienai šaliai pradedant, kitai atsakant, kaip chore daroma.

36 *Už garbę* — Dante atsiskaitys su dvasiomis, mandagiai jį čia kalbinančiomis, pranešdamas apie jas pasaulyje ir sukeldamas gyvųjų tarpe maldas už atgailaujančias.

52 - 57 Slankiojančios prie Skaistyklos kalno dvasios — trečioji apsileidėlių rūšis — priklauso žmonėms nužudytiems staiga, be nuodėmių atleidimo. Tačiau Dievas už tai, kad jie dovanojo savo priešams, ir darė širdingą gailestį, leido atgailauti.

61 *vardu taikos* — del noro nuvykti į dangų ir regėti Dievą.

63 *Iš svieto svietan* — iš pragaro į skaistyklą, iš čia į dausą.

64 Kalba Jokūbas del Cassero, Fano miesto pilietis. Sukėlė prieš save Estės grafo Azzo neapykantą per tai, kad, būdamas Bolonijos burmistru, trukdė grafui daryti taiką kare su Bolonija ir Parma. Azzo liepė Cassero nužudyti, suėmęs jį jojantį į Milaną.

75 *Antenoro vaikų* — padoviečių, kurie tiki, kad Padovą įkūrė trojėnai arba jų protoplasto Antenoro vaikai.

80 *Mira* — miestelis prie kanalo, einančio iš Brento upės, tarp Padovos ir Oragio (miestelis tarp Padovos ir Venecijos iš lagūnų šono).

89 Buonconte di Montefeltro, Gvidono sūnus, padėto Pragare (XXVII, 67 - 71) tarp blogų patarėjų. Žuvo mūšyje ties Campaldino. Jo kūnas po kovos nesurastas. Ką pasakoja Dante, yra poetiška fikcija. Buonconte skundžiasi žmona Joanna ir giminėmis, pamiršusiais melstis už jį. Tas mūšis įvyko 1289 m. 11 birž. iš vienos pusės tarp Florencijos tremtinių, arezziečiams padedant, ir iš kitos — florentiečių gvelfų. Pirmiems vadovavo vyskupas Vilhelmas Ubertini su Buonconte, gvelfus nugalėtojus vedė Amerigа di Nerbona; šių tarpe dalyvavo ir Dante Alighieri, būdamas gvelfas jaunatvėje.

96 *Ermo* — kamedulų vienuolių vieta, vadinama paprastai eremo, virtusi paskui savybiniu vardu Ermo.

98 *Kur upė upeliuką* — netoli Babbieno, kur į Arno įbėga Archiano.

104 *pragarinis* — velnias.

108 *Bet likusi* — kūnu bus įdėtas į nepaprastą karstą.

112 Senovėje buvo manoma, kad audras sukelia piktosios dvasios, gavę valdžios gaivalams...

116 *Pratomagno* — viena Apeninų dalis, dešinėje Arno, skirianti Valdarno nuo Casentino pakalnės.

133 *Pia de Tolomei* ištekėjo už Nello de Pannocchieschi (Pannokieski). Nello, uždaręs žmoną Maremmoje bokšte už neištikimumą, ar, gal būt, delto kad norėjo vesti kitą, liepė išmest ją pro langą ir leist užsimušti.

SK. VI GIESMĖ
(191 — 195 p.)

13 - 14 *Arezzietis* — Benincasa iš Arezzo, juristas. Būdamas Sienos burmistro pavaduotoju, nuteisė mirti garsaus XIII amžiuje plėšiko Ghino di Tacco sūnų ir giminaitį. Vėliau Ghino keršindamas užpuolė Benincasą teismo posėdyje ir, nužudęs jį, grįžo į savo pilį.

15 *Čia tas* — Tarlati Ciacco (sk. Čjako) iš Arezzo. Bėgdamas iš kovos ties Campaldino įkrito į Arno upę ir prigėrė.

16 - 17 Fridrichas *Novello* — nužudytas 1292 m. gvelfo Fumarolo de Bostoli. *Pisietis* — Farinata degli Scornigiani, nužudytas kažkokio Beccio. Farinatos tėvas, tapęs vienuoliu pranciškonu

ne tik nekeršijo sūnaus žudikui, bet, eidamas Evangelijos patarimu, nuolankiai ištiesė jam ranką ir dovanojo.

19 *Orso* — vienų nuomone čia yra suminėtas Orso Alberti, nužudytas giminių; kitų gi — Napoleonas da Cerbaia, dėdės nužudytas.

22 *Petras della Brossa* — prancuzų karaliaus Pilypo Drąsiojo mylimasis sekretorius, dvarionių nekenčiamas, apkaltintas išdavimu ir nužudytas 1276 m. Kaltinimą iškėlė karalienė Marija Brabantė.

28 Dante primena Eneidos vietą VI, 372,... kur Virgilis paneigia reikalą melstis už mirusius, kai Sibilla kalba į Palinurą: *Desine fata deum flecti sperare precando* — liaukis tikėjęs, kad dievų sprendimą nulenktum maldomis. Virgilijus pasiteisina, kad tenai kalbėjęs apie žmogų, buvusį dievų nemalonėje.

37 - 39 Dievo teisingumas per tai nesikeičia, jei gyvieji, mylėdami savuosius mirusius, sutrumpins maldomis jiems skirtą ilgesnį laiką išbūti skaistykloje.

40 *Vieta* — Eneida, VI, 373.

42 *Nes ten* — Eneidoje — kalbu pragarą ir pragarui skirtą asmenį, o čia matome skirtus Dievui, reikalingus maldų pagalbos.

43 *Klausimo nerišk* — čia teologų darbas; kai susitiksi su *šviesiąja* moterim (Beatriče), ji, būdama teologijos simbolis, išrodys tiesą ir suderins ją su protavimu.

51 *šešėlis ilgas* — trečią valandą po pietų.

56 - 57 Saulė už Skaistyklos kalno, todel, neleisdama spindulių į Dantę, nerodo jo šešėlio. Ji tris kartus užtekės, kol poetai pasieks kalno viršūnę.

74 *Sordello*, kilęs kaip ir Dante, iš Mantovos. Buvo garsiausias XIII amžiaus pradžioję poetas — trubadūras, parašęs „Thesaurus thesaurorum", kur aprašyti įžymiausi valstybės vyrai. Dantei Jis buvo tam tikras pirmatakas, mokytojas.

76 *Italia* — sk. triskiemeniu žodžiu.

77 *Verge* — nes ne monarcho, bet daugelio kunigaikščių netvarkingai valdoma. *Be vairo laive* — neturinti tikro valdovo, imperatoriaus.

78 *namai bešvariai* — orig. bordello, paleistuvystės namai.

88 - 90 Nėra naudos iš Justinijano kodekso; priešingai, — gėda juos turint ir nesilaikant jų.

93 *Dievo liepta* — šv. Mato XXII, 21: Atiduokite ciesoriui, kas yra ciesoriaus, o Dievui, kas yra Dievo.

97 Albertas Habsburgas, ciesoriaus Rudolfo sūnus, vainikuotas 1298, turėjo Rymo karaliaus titulą, bet niekad neatvyko į Italiją.

98 *Bjaurybė* — Italija prilyginta prie neprajodinto arklio (indomita e selvaggia).

100 - 103 Albertas mirė 1308 m. nužudytas. Poetas išveda žiaurų įvykį įspėjimu papėdininkui Henrikui VII liuksemburgiečiui.

106 - 109 Poetas kreipiasi į Vokietijos imperatorių ir vadina jį „Uomo senza cura" apsileidėliu. Tercina interpretuojama šitaip: ateik pamatyti kuo pavirto Italijoje kovodami tarp savęs imperijos

šulai: Montecchi šeima Veronoje, Cappelletti Kremonoje, Monaldi Peruggijoje, Filipeschi Orviete; vieni jau sugniuždyti, kiti gi pavojų blaškomi. Montecchi ir Cappelletti, dvi šeimos, žinomos Šekspyro tragedijoje „Romeo ir Julija".

110 *Taviškių* — grafų, markyzų ir kitų kilmingų vyrų ir moterų.

111 *Santafior* — Maremmos grafystė, nukentėjusi 1300 m. nuo Sienos piliečių.

112 *Tavo* — Roma, imperijos centras.

125 *Marcellus* — čia bene tik bus Claudius Marcellus, Pompejaus šalininkas prieš Cezarį, imperijos ieškotoją. Kitiems atrodo, kad Dante čia turėjęs galvoje Marcellių nugalėtoją II-me punų kare.

127 *Florencja* — trijų skiemenų. Labai ironizuodamas poetas prikaišioja florentiečiams, kad jie nedori, neteisingi, gobšūs, nerimti, nepastovūs.

SK. VII GIESMĖ
(196 — 199 p.)

Priešskaistyklis: malonus klonelis, valdovai besirupinę žemiška didybe.

1 *trečią ir ketvirtą sykį* — daug kartų, apribotas skaičius vietoje neapriboto.

4 - 5 Prieš Kristaus prisikėlimą visos mirusių sielos ėjo į požemius: teisingųjų į limbą, nedorųjų stačiai į pragarą, nes Dantės nuomone prieš Kristaus žmonių išpirkimą niekas negalėjo gauti išganymo, tad negalėjo eiti į Skaistyklą. Del to ir Virgilijus sustojo limbe, nebuvęs krikščioniu ir miręs prieš Kristaus gimimą (Prg. IV, 52...). Tad ir Skaistyklos kalnas prieš Kristaus prisikėlimą neturėjo gyventojų.

6 *Prie Cezario* — Caius Iulius Caesar Octavianus liepė perkelti Virgilijaus kūną į Neapolį (Sk. III, 27).

7 Žr. Prg. IV, 34 - 42.

10 - 13 Žmogaus, matančio netikėtą dalyką, atvaizdas.

14 *Žemyn akim iš pagarbos* — Sordello išdidumas nyksta didžiojo poeto akivaizdoje.

18 *Pilies gimtos* — Mantovos, kur gimė Sordello ir Virgilijus.

25 *Ne veikdams* — ne už pozityvę kaltę *bet neveikdams* — už negatyvę — per stoką tikėjimo.

26 *Saulę* — Dievą.

27 *Pervėlai* — po mirties, kai Kristus atėjo į Limbą (Prg. IV, 52)

28 - 29 *tamsi vieta... be kančių* — limbas, priešpragaris.

32 - 33 *Minią mažyčių* — sielos kūdikių, mirusių be krikšto, Adomo ir Ievos kaltėje.

34 - 36 Limbe esą dar ir dorų pagonų vėlės, neturėjusios trijų teologijos dorovių: tikėjimo, meilės ir vilties, ir per tai negavusių viso išganymo.

39 *Tikrąją Skaistyklos vingę* — ligšiol poetai vaikščioja priešskaistyklyje ir prašo parodyti vietą, pro kurią gautų įeiti į tikros Skaistyklos kelią.

40 *Man leista* — Sordello galėjo vaikščioti po visą priešskaistyklį, būdamas nepriskirtas prie tam tikros vietos. Tačiau lig laiko negalėjo įeiti į tikrąją Skaistyklą.

42 *Kiek aš galiu* — lig Skaistyklos vartų, pro kuriuos dar Sordello negali eiti.

58 - 60 Ši vieta nusako tokią tiesą: žmogus, neturėdamas Dievo malonės, tos sielų saulės, nepajėgs iš savęs nė žingsnio į gerą nužengti. Bet žemyn leistis, ant vietos trypti ir sukintis aplinkui, net grįžti į blogą jis gali tamsoje.

64 - 72 Poetams pasikeičia kalno išvaizda: prieš juos įdubimas, jame — puikiai žaliuojanti lanka. Iš vietos, kur jiedu stovėjo, vingiuotas takelis nuolaidžiai vedė į atviros įlankos kraštą, arba į vietą, iš kurios matyti jos daugiau, kaip pusė.

73 *kokkas* — lot. coccum, škarlato žirneliai, kurie duoda griežtos raudonos spalvos dažą arba purpurą. *Lengvas baltis* — orig. biacca, balta medžiaga iškasama žemėse.

74 *Medelis Indijos* — komentatoriai ne vienaip supranta, kokį poetas mini čia medį. Daugeliui tinka hebanas, Indijos juodmedis, puikiai blizgąs lekėruotas.

75 Smaragdas gražiausiai spindi toje vietoje, kur esti įskeltas. Šioje tercinoje (73 — 75) yra suminėtos įvairios spalvos, gamtos teikiamais originalais: geltona — auksu, balta — sidabru, balsgena — biacca, žalia — smaragdu, juoda ir tamsi — lekėruotu hebanu, raudona — kokku (purpura).

91 - 96 Klonyje sėdi vainikuotųjų valdovų dvasios, vienos aukščiau, kitos žemiau. Čia atgailaujama jų kaltė — apsileidimas pareigose. Visos gieda, tik kai kurios, ir čia apsileisdamos, neprasideda prie himno; šių padėtis tolesnė nuo Skaist. vartų. Pačioje aukštumoje sėdi vokiečių imperatorius Rudolfas, Austrijos Habsburgų namo pirmasis tėvas (Sk. VI, 103). Vainikuotas Aachene 1273 m. Jis apsileido, nesivainikuodamas Romoje, ir nėkiek nesirūpino Italijos reikalais, kuri tapo beveik nepriklausanti imperijos. Mirė 1291 m.

97 *Plotuos Moldavos* — Moldavos upyne; Moldava įbėga į Elbą, ši gi — į jūrą.

100 - 102 Ottokaras II, čekų karalius (1253 — 1278), žuvo mušyje ties Viena, kovodamas prieš Rudolfą. Juodu ten buvo priešai, — čia draugai. Dantės nuomone Ottokaras, dar mažas būdamas, atrodė gabesnis valdyti valstybę už sūnų Vaclovą IV (m. 1305 m.) suaugusį.

103 *Nosiuks,* orig. Nasetto, Pilypas III, prancūzų karalius, greta *meilučio* — Henriko III, Novarros kunigaikščio. Pilypas, jūrų kovoje admirolo Ruggiero Lauria (Aragonijos karaliaus Petro

III siųsto) nugalėtas pasitraukė į Perpignano ir mirė nusiminęs 1285 m.

106 *senis* — Pilypas III.

109 *Tėvas* ir *žentas*. Čia Dante nori suminėti Pilypą Gražųjį, įvairiose Komedijos vietose peikiamą, Rudolfo III sūnų ir Henriko III žentą, tuomet (1300) buvusį Prancūzijos karalium.

112 *stambusis* — Petras III, Aragonijos karalius ir Sicilijos (nuo 1282 m.)

113 *Kurs žymią nosį turi* — Karolius andegavenietis, pranc. karaliaus Henriko VIII sūnus, pasisavinęs Neapolį su Sicilija, Konradino žudikas. Dante talpina žudiką Skaistykloje, atsižvelgęs, tur būt, į jo atgailą prieš mirtį.

116 *Jaunuolis* — Alfonsas, vyresnysis Petro III sūnus; buvo tik 6 metus Aragonijos valdovu (1285 — 1291). Buvęs tinkamas tėvo palikuonis.

121 *To, Kurs* — Dievo.

124 *Nosiuką* ir *Petrą* — Karolių ir Petrą III. Karoliaus sūnus sunaikino Provansą ir Apuliją blogai tas šalis valdydamas.

127 *Tiek derlius ne į grūdą* — supr.: derliaus grūdai tiek nepanašūs į pasėlio grūdus, menkesnis už savo sėklą... Karolius II tiek blogesnis už savo tėvą, kiek Konstancijos vyras Petras III yra geresnis už Karolių I, kurio pirmoji žmona buvo Beatričė, (Bičė) duktė Provanso grafo Raimundo, o antroji — Margarita, Burgundijos grafaitė.

130 Henrikas III, Anglijos karalius (1216 — 1272), gerų norų valdovas, bet silpnos valios.

133 Vilhelmas VII, Manfredo margrafas (1254 — 1292), ciesoriaus vietininkas, gibelinų vadas; Aleksandrijai sukilus, buvo suimtas ir uždarytas geležiniame narve. Mirė kalėjime. Jo sūnus Jonas I keršydamas puolė Aleksandriją, bet tuo pačiu laiku jo šalis buvo užpulta ir sunaikinta.

SK. VIII GIESMĖ

(200 — 203 p.)

1. *Jau buvo valanda* — vakarinė, kuri jūros keleiviui sukelia išsiilgimo mintis.

7 *Kad ausyse* — kai vienas jausmas (poeto matymas) įsitempia, kitas (klausa) tartum neveikia.

12 *Gerasis Dievulėli* — orig. l'altro non calme, betkas kita, ne Tu, Dieve, manęs neramina.

13 *Te lucis ante terminum* — Tave (Kūrėjau) šviesai nykstant prašome; — bažnytinės kompletos himnas, kuriame meldžiama, kad Dievas saugotų nuo negerų sapnų ir aistringų pagundų.

19 - 21 *Į tiesą* — Dante skatina skaitytoją suprasti tiesą, kurią parodysiąs figuroje *(apdangstytą)*. Jis mano, kad per uždangą skaitytojas įžiūrėsiąs tikrenybę. Kitaip sakant, tiesa sunku gerai išdėstyti, bet ji lengvai įžiūrima pro uždangą. Tiesa yra tokia:

demonas tykoja sielas naktį, puldamas jas nešvariais vaizdais ir sapnais. Bet, esant Skaistyklos kalne, kur demonas neturi galios veikti, nereikia bijoti jo pinklių ir prašyti dangaus pagalbos. Iš tikrųjų Dante, rodosi, palieka tiems priešskaistyklio apsileidėliams baimės kančią kęsti, kai kas vakarą pasirodo jiems žaltys ir tenka melsti iš angelų pagalbos gresiančiame pavojuje.

22 *eilę* — sielų, sėdinčių slėnyje.

25 *Du angelai* — drąsinti nusiminusius. Apsiginklavę trumpomis; bukomis ietimis, tuo įrodydami, kad Dievo teisingumas turi pasigailėjimo; arba, kad angelai veikia ne puldami, bet gindami.

28 *Žali švarkai* — žalia spalva reiškia viltį, vyraujančią Skaistykloje.

35 *Akis ilstu* — angelų veidai degė didele šviesa, kurios kūniškos akys bijojo.

37 *Iš kraštų Marijos* — nuo Kristaus, buvusio jos įsčioje, arba jai esant mūsų užtarėja.

40 - 42 Žmogus negali žinoti, iš katros šalies ateis gundytojas. Dante atsargaudamas metasi prie aukštesnio žmoniško mokslo, Virgilijaus.

46 Matyti, kad slėnis buvo negilus, vos penkių - šešių žingsnių.

53 *Nino* — (iš sutr. Ugolino) de Visconti, vaikaitis per motiną tragiškojo grafo Ugolino Gherardesca (Prg. XXXIII). Buvo Galluros Sardinijoje gubernatorium. Išvytas iš Pisos 1288 m. mirė 1296. Dante džiaugiasi, kad, nežiūrint kruvinų gyvenimo nuotykių, Nino neįkliuvo į pragarą.

58 *per vietas liūdniausias* — per pragarą.

60 Turėdamas žemės gyvybę, ieškodamas dangiškosios.

62 *Atgal pasvyra* — ligšiol Skaistyklos vėlės pažindavo Dantę, gyvą žmogų iš šešėlio; dabar gi, sutemus, sužinojo tai iš jo žodžių. Štai del ko Sordello ir Nino nustebo.

65 *Konrade* — čia minimas Konradas Malaspina, apie kurį čia pat 115 - 120 eilutėse.

67 - 69 Dievas slepia savo malonės priežastį nuo žmonių. Todel, iš dėkingumo už gautą malonę atvykti į Skaistyklą, pasakyk Jonei etc...

71 *Jonei,* — Sordello duktė Joanna, tuomet dar visai jauna, ištekėjusi vėliau už Rišardo di Cammino (Dng. IX. 48)

72 *Kur* (danguje) *tokių* (nekaltų) klauso.

73 *Motina* — Jonės motina, Nino našlė, antrąsyk ištekėjo 1300 m. už Matteo Visconti. Našlės vilkėdavo juodą drabužį ir turėdavo galvą aprištą balta skarele. Numest baltą skarelę reiškia ištekėti antrą kartą. Vertime pavartotas žodis p a k a l k ė, nuotakų nešiojamas ligi 1880/90 m. Lietuvoje, sidabru siūtas, galvos perjuosimas.

79 - 81 Slibinas (angis) buvo Visconti šeimos herbe, o Gaidys — Galluros kunigaikščių. Tercinos prasmė tokia: gražiau būtų buvę Nino žmonai turėti ant karsto parašą: čia ilsisi Beatričė, teisėjo Nino, Galluros valdovo, žmona; o ne tokį: „čia ilsisi Be-

atričė, pono Azzo Visconti milaniečio žmona"; kitaip sakant, geriau būtų padarius likdama lig mirties našle.

86 *Žvaigždės lėtos...* Poetai žiūrėjo dabar į pietų poliusą. Žvaigždės apie poliusą daro trumpesnį kelią ir del to juda lėčiau, kaip ratas netoli ašies (trumpesniuose stipinuose) lėčiau sukasi už toliau stovinčią nuo ašies rato vietą.

89 - 93 *Švyturius tris,* reiškiančius tris teologijos doroves: tikėjimą, viltį ir meilę. Poetas iš ryto buvo matęs keturias žvaigždes, kurios simbolizuoja keturias vyriausias doroves: išmintį (prudentia), teisingumą (iustitia), drąsą (fortitudo) ir susivaldymą (temperantia). Šios pasirodo žmonėms iš ryto, pradėjus jiems dienos veiklumą ir gaunant iš jų šviesos. Anos gi trys ramina ir gina žmones beilsinčius naktį. Diena — veiklumo simbolis, naktis — susikaupimo.

95 *Priešas* — žaltys.

104 *Sakalai* — taip poetas vadina angelus, budėjusius prieš žaltį, norėdamas nusakyti jų jėgą ir greitį.

112 - 114 Vėlė pradeda kalbėti, linkėdama Dantei laimingai, su Dievo pagelba, pasiekti Skaistyklos kalno viršūnę (tikslą). Visą gerą valią pataria suderinti su Dievo malone (šviesa).

115 - 119 Val de Magros pilis, tarp Genujos ir Lukos, priklausė turtingos ir narsios markyzų Malaspina šeimos. Vyresnysis Konradas Malaspina yra miręs 1250 m. Šio anūkas Franceschino, pas kurį Dante viešėjo Millazo pily, mirė 1306 m. Bet čia kalbanti dvasia atatinka Konradą Malaspiną, Lunigianos margrafą, mirusį 1294 m. Štai kaip Dante atsilygina geradariams.

120 Konradas buvo perdaug atsidėjęs savo šeimai ir permaža rūpinosi sielos išganymu. Jo meilė dabar sutvarkoma Skaistykloje.

131 *blogų vadų* — Bonifaco VIII ir kitų.

133 Saulė dabar esanti Avino kojų žvaigždyne nebus dar septynis kartus grįžus į tą pačią vietą; kitaip sakant, nepraeis septyneri metai, tu pats, sako Malaspina Dantei, patirsi mano namų vaišingumo: tave priims Franceschino di Milazzo ir kiti mano giminės.

SK. IX GIESMĖ

(204 — 207 p.)

1 - 3 Titonas Laomedonto sūnus, trojėnų karaliaus Priamo brolis, labai gražus jaunikaitis Auroros (aušros) mylimasis. Jisai turėjo dvi aušras: vieną saulės aušrą — žmoną, kitą — mėnulio, kaip meilutę. Poetas čia mini antrąją, — mėnulio balsgeną švitėjimą.

2 *Titono jaunojo* — orig. Titone antico, supr. senovės Titono, kuomet jis buvo jaunas. Aurora buvo jam iš dievų išmeldus nemirtingumą, bet pamiršo paprašyt amžinos jaunatvės. Titonas paseno ir buvo paverstas į pievos oželį.

4 - 6 Čia poetas išreiškia Skorpijono kirmino (žalčio) žvaigždyną, vadinamas jį šaltakrauju gyviu, nes žaltys yra šalto kraujo, o gal del to, kad žiemą sustingsta, arba gal del to, kad Skorpijonas pasirodo padangėje šaltais menesiais (nuo galo spalių lig galo lapkričio).

6 *Kurio pavojinga uodega* — didieji žalčiai apsisukę apie žmogų, nuspaudžia gyvybę. Esama žalčių su užnuodytais gyliais uodegoje.

7 *Naktis... aukštyn.* Dienos su naktimi susilyginimo metu naktis eina aukštyn ir puola žemyn per savo 12 žingsnių arba valandų, nuo 6 val. po pietų lig 6 val. ryto. Tad Skaistykloje, po 3 nužengtų žingsnių, buvo 9 val. nakties. „Aukštyn" ir „žemyn" galima imti nepriklausomai vieną nuo kito; du žingsniu darydama naktis pirmyn, reiškia nakties eigą, trečias žingsnis žemyn — jos artėjimą prie galo. Kiti sako, kad Dante turėjęs galvoje klasikų nakties dalinimą į 5, 6, ar 7 dalis, būtent: crepusculum (sutemos), conticinium (nutilimas), nox intempesta (ramybė), gallicinium (gaigystė), matutinum (rytmetys), diluculum (prašvitimas). Tad trys žingsniai iš šešių aukštyn pasiektų nakties zenitą ir įvestų į žemyn jos puolimą. Kiti stengiasi išaiškinti šią tamsią vietą žvaigždynų kombinacijomis.

10 - 12 *Adomo* kūną turėdamas, Dante gula ant žemės, o Sordello ir kiti bekūniai nebuvo reikalingi poilsio.

13 Dante turėjo galvoje pranašo Izaio žodžius: „Skleidžiau garsus lyg kregždė, liūdėjau kaip balandis" (XXXVIII, 14).

16 - 18 Sapnai prieš rytą turi pranašavimo žymių (Prg. XXVI, 7)

20 *Erelis* reiškia preventyvę apšviečiančią Dievo malonę.

23 Ganimedas, Trooso Trojos karaliaus sūnus, Jupiterio pasivertusio ereliu pagrobtas nuo Idos kalno ir nuneštas į Olimpą.

24 *Į aukštą teismą* — orig. Sommo concistoro, į dievų stovyklą. Čia Ganimedas gavo pareigų vyną pilstyti.

30 -31 *Nešė lig aukštų ugnies sričių.* Dantės laikais buvo manoma, kad už oro srities esama ugnies gaivalo, apsupusio mūsų atmosferą ir nusitesusio lig mėnulio. Į šią sritį kyla žemiškoji ugnis (Dng. I, 115) ir iš jos pareina žaibai, partraukiami mūsų atmosferos neramumais.

34 *Achillas*, Pelejo ir Tetidės sūnus, gimęs buvo įmerktas į Stygo vandenį ir pasidaręs atsparus žaizdoms, išskyrus vietos, už kurios motina jį laikė, kišdama į upę. Buvo paduotas protingam Chironui (Prg. XII. 7) auklėti; kai jau paūgėjo, motina nešė miegantį į Schiro salą pas karalių Likomedą. Dante mini epizodą, kai Achillas nuneštas pabudo. Achilą ties Troja išsiviliojo Uliksas į Achajų kariuomenės stovyklą kovoti su trojėnais.

44 *Saulė du žingsniu.* Dante užmigo 9 val. vakare; kadangi susilyginimo dienos su naktim metu saulė teka 6 val., tad dabar (28 kovo, 8 ar 10 bal.) jau 8 valanda, ir Dante yra miegojęs apie 10 - 11 valandų. Nereikia stebėtis, nes per ištisas tris paras buvo nemiegojęs. (Prg. XXXIV, 135).

45 Dante atsikreipė į jūrą, kur nieko nematė, tik vandenyną ir dangų; tad dar labjau stebėjosi ir bijojo.

49 Visos lig čion nueitos erdvės reikia laikyti priešskaistykliu, kur sielos dar ne valomos. Dante be sąmonės persikėlė per Acherono upę (Prg. III, 136...), taip pat be sąmonės nuvyksta pas Skaistyklos vartus.

55 *Lucija* (Prg. II, 94) — gelbinčios Dievo malonės simbolis. Žmogus negali pakilti savo noru ir jėgomis į aukštesnįjį pasaulį, bet jam reikia Dievo paspirties.

58 *šviesių vėlių* — Nino, Konradas ir vainikuotųjų sielos (Sk. VIII, 44)

61 - 62 *Vartus*... čia reikia suprasti ne pačias Skaistyklos duris, nes jos buvo uždarytos (121 eil.), bet jų prieangį uoloje, kur sėdi angelas.

72 *Naujo meno — aš metu* — sustiprinu alegorijomis. Erelis ir šv Lucija reiškia alegorijoje Dievo malonės pagalbą pakilti Dantei į tikros atgailos vietą. Kiti aiškina: aprašymas įėjimo į tikrąją Skaistyklą reikalingas aukštesnio stiliaus.

73 Skaistyklos durys visiškai siauros, uždaros, saugojamos; priešingai, — į Pragarą plačios (Prg. V. 20), atviros, nesaugojamos.

76 *duris* — būtent tas šventasias, minėtas Prg. I. 134, pro kurias einama į dangaus malonybes. Šiomis durimis reikia vadinti patį Kristų pasak šv. Jono X, 7: „Aš esmi durys avims".

77 Durys kai kuriems šioje vietoje simbolizuoja atgailos sakramentą (išpažintį). *Trys laipsniai* įvairiai spalvoti reiškia tris atgailos sakramento sąlygas: gailestį, išpažintį ir atgailavimą. Sargybinis — (nuodėmklausis), taip blizgąs, jog nusidėjėlis nuleidžia prieš jį akis. Rankoje kardas, teisingumo simbolis. Tyli kol neįsitikina, kad penitentas prie jo artinasi. Priėjusį išklauso trumpai, neslėpdamas jo sunkenybių. Jam pakanka žinoti, kad prisiartinęs yra veikiamas Dievo malonės. Tuomet jį įleidžia į vidų.

85 *Iš ten* — kur stovite. Tais pačiais beveik žodžiais pasitiko poetus Pragare centauras Nessas (Prg. XII. 63).

86 *Kur angelas* — poetas nori pasakyti, kad vėlės, einančios į Skaistyklą yra atlydimos angelo, kaip kad iš Romos lig priešskaistyklio jos su angelu lydovu atvyksta.

94 - 103 Skaistyklos durys yra atgailos sakramento simbolis. Angelas prie jų atsisėdęs reiškia Bažnyčios valdžią išrišti ir surišti per nuodėmklausį. Trys laipsniai, kuriais poetas žengia lig durų, reiškia tris atgailos dalis: gailestį už nuodėmes, išpažintį ir atsiteisimą veiksmais. Pirmojo laipsnio balta spalva reiškia atgailos visiškumą ir atvirumą; antrojo laipsnio tamsi spalva ir jo suskilimas — reiškia širdies gailestį, trečiojo raudona spalva — Dievo meilę. Sargybinio kardas yra teisingumo simbolis.

104 Slenkstis blizgąs deimantu simbolizuoja Bažnyčios nepaneigiamą galią atleisti nuodėmes.

106 *Malonia nuotaika* — savo noru.

109 - 111 Atgailaujaučio vaizdas.

113 *Septynias P.* — raidė *P.* reiškia peccatum, septynisyk įbrėžta — septynias didžiąsias nuodėmes. Tie ženklai išdils poetui vienas po kito septyniuose Skaistyklos skyriuose.

13 Pradžioje sunku eiti, bet nugalėtas kelias teikia noro keliauti tolyn.

115 Angelo — sargybinio rūbai peleninės spalvos arba sausos žemės reiškia atgailą ir žmogaus menkumą. Pelenai — atgailos simbolis — beriami Pelenų trečiadienį tikintiesiems ant viršugalvio, kunigui tariant: memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris — atsimink žmogau esąs dulkėmis ir į dulkes pavirsiąs.

117 - 126 Sidabriniu raktu kunigas atidaro atgailaujančio širdį, norėdamas pamatyti, kas joje nuodėminga. Auksiniu jis atidaro širdyje vartus į dangų, kai duoda nuodėmių atleidimą. Sidabriniu raktu patikrinama, kas yra vertas išganymo; auksiniu veikiama Kristaus, turinčio galią atleisti nuodėmes, vardu. Sidabrinis raktas reikalauja be Dievo pagalbos dar ir žmogaus sugebėjimo surasti užrakto stūmuoklius (mazgus); auksinis vien Kristaus nuopelnais verčiasi. Tačiau abudu raktu vartojami atgailos reikale.

128 *Klysdamas* — nebūk griežtas įsileisdamas pro duris, ir klysk greičiau nuolaidumu nevertam, negu griežtumu atleidimo vertam.

131 - 133 Nes nėra pavojingesnio darbo, kaip grįžti į nuodėmingą kelią.

137 - 138 *Tarpejos urvuos skrynios.* Tarpejos skardys arba Kapitolijaus kalnas priglaudė Romos iždinę. Julius Cezaris, paėmęs Romą, kai pabėgo iš čia Pompejus, sumanė paimti pinigus iš iždinės. Liaudies tribūnas Metellas turėjo drąsos priešintis Cezariui, kuriam per tai teko jėga paimti pinigus. Tuo atveju Tarpejos šventyklos durys buvo triukšmingai atidarytos ir iždinės skrynios išplėštos.

139 Už triukšmingų durų girdimi malonūs garsai vėlių, Dievui dėkojančių už malonę.

140 *Te Deum* laudamus — šv. Ambrozijaus sustatytas dėkingumo himnas del šv. Augustino susipratimo tikyboje. Bažnyčia jį lig šiandien vartoja, dėkodama iškilmingai Dievui už betkurią malonę.

SK. X GIESMĖ

(208 — 211 p.)

1 - 3 Dante išrodinėja (Sk. XVII, 103... XVIII, 19 - 72), kad nuodėmės pareina iš nedoros ir netikros meilės; del negeros meilės (vert. *pakraipos)* žmonės dažnai verčiasi žemiška ir pajautų meile, iškrikdami per tai iš tiesaus kelio į klaidingą *(kreivą).* Prie tikrosios Kristaus meilės durų prieina sielos itin rečiau, jei jas išmeta iš kelio klaidingi tikslai, nedoras palinkimas į jausmus.

5 - 6 Angelas perspėjo (Sk. IX 132), kad atgal negalima žiūrėti.

7 - 9 Reikia įsivaizduot siaurą takelį, vingėmis čia į kairį čia į dešinį šoną, tarp dviejų kalno sienų, kurių viena kartais lyg į priekį prasineša, kai kita lyg atgal atsilošia; kartais gi, priešingai tos sienos tvarkosi. Poetas prilygina tų sienų paraleliską kraipymąsi prie vandens bangų. Alegorijoje vingiuotas takas reiškia žemės gyvenimo sunkią eigą.

14 *lovą* — horizontą. Buvo jau po pilnačio penkta diena; mėnulis leidžiasi po keturių valandų saulei patekėjus. Dante pabudo po dviejų valandų saulei patekėjus, pas Skaistyklos vartus truputį užtruko, tad ėjo vingiuotu takeliu beveik pusantros valandos.

17 *Iš tos ausies,* — Dante vadina sunkųjį takelį adatos ausimi (cruna), turėdamas be abejonės galvoje Išganytojo žodžius (Mat. XIX, 24): „Lengviau yra išlysti kupranugariui pro adatos ausį, kaip turtingam įeiti į Dievo karaliją".

18 *Kalnas sušliįęs* — kur nėra plyšio, bet sienos suėję į krūvą.

20 Keleiviai, įėję į Skaistyklą, čia vienur čia kitur siauru takeliu išeina į lygumą, aikštę, ratą, pakopą arba terasą, sprūdą arba briauną. Šie žodžiai vartojami išriekšti septynis Skaistyklos skyrius. Visi skyriai lyg terasos suka ratu aplink kalną. Ratas, kur dabar stovi poetai, yra žemiausias ir didžiausias, nes jame valoma didžiausioji yda — puikybė arba išdidumas. Kiekviena aukštesnioji pakopa yra kaskart mažesnė. Pragaras ir Skaistykla turi panašumų: Pragaras — piltuvas, kuris kaskart siaurėja gilyn eidamas į žemę ir kaskart turi didesnių kančių. Skaistykla — kalnas, kuriuo lipantiems kaskart lengviau ir maloniau darosi besivalant nuodėmes. Ten amžinas ūkas, čia — šviesa; ten liūdesis virsta kentėjimu, čia — teikia laimės priemonę.

22 *Nuo pakraščio* — nuo išorinio kalno šono, kur nieko daugiau nėra, tik oras apsupąs kalną.

24 Nuo išorinio pakraščio lig kalno aikštė turėjo penkis metrus ilgio arba beveik 18 pėdų.

25 - 27 Kiek akims buvo prieinama, toji aikštė (pakopa, lygumа), tarpkalny atrodė vienodo pločio.

28 Kiekviename Skaistyklos skyriuje prie įėjimo yra atvaizduoti pavyzdžiai dorovių, priešingų valomoms nuodėmėms; prie išėjimo gi — pačių nuodėmių pavyzdžiai. Išdidumo atgailautojai turi pakeliui ant sienos nuolankumo pavyzdžių, atvaizduotų ant balto marmuro sienos. Baltas marmuras — simbolizuoja nuolankumo tyrumą.

31 *Jis* — nugriūtkalnis, kalno sienos.

32 Polikletas — garsus graikų skulporius, gyv. apie 480 m. pr. Kr., Fidijo bendralaikis, su juo mene lenktyniavęs.

34 - 36 Paveikslas vaizduoja arkangelą Gabrielių, pareiškusį Marijai, kad taps Išganytojo motina, teiksiančio žmonijai taiką ir išganymą.

40 *„Ave"* — pirmasis angelo sveikinimo žodis.

41 *Moteris* — Kristaus motina Marija.

44 *Ecce ancilla Dei* — Štai aš Dievo tarnaitė.

57 *blogi tarnai* — buvo uždrausta levitams lytėti Santaros skrynią. Oza besvyrančią griebė laikyti ir buvo Dievo nubaustas mirtimi. (II Karalių, VI, 6 - 7).

58 - 61 Taip tobulai buvo išraižyti sienoje septyni chorai, jog akys susiklaidinę reginiu sakė: — gieda, ausys gi, — negieda.

65 *Psalmius* — Karalius Dovydas, atrodė nerimtai, perdaug džiaugsmingai šokdamas.

68 *Mikolė* — Sauliaus duktė, Dovydo žmona, pamačiusi karalių šokantį prieš šventąją skrynią, paniekino jį savo širdyje (II Kar. VI. 16).

71 - 93 *Naujos istorijos* — išbraižytos sienoje; pasaka yra sugauta iš šitokios legendos pas Povilą Diakoną (Vita S. Gregorii). Prie ciesoriaus Trajano, pasiruošusio joti į karą, priėjo našlė ir prašė teisingumo prieš jos sūnaus žudiką. Ciesorius pažadėjo teisti nusikaltusį sugrįžęs iš žygio. Moteris nenusileido, nors ciesorius tvirtino, kad jo palikuonis tai įvykintų, jei pats negrįžtų. Našlė nesiliovė prašius. Tuomet Trajanas patenkina ją prieš savo žygį. Šv. Gregorius popiežius esą meldėsi su ašaromis už Trajano švelnią sielą ir laimėjo pergalę prieš pragarą, būtent, Trajanas, kad ir pagonas, buvo Dievo malone pirmiau stebuklingai prikeltas iš numirusių ir pakrikštytas, paskui perkeltas į dangų.

94 *Ans* — Dievas.

99 *Menininko* — Dievo.

106 Poetas vėl kreipiasi į skaitytoją. Dantės nuomone skaitytojas gali nustebti dviem dalykais: pačiomis kančiomis ir jų ilgumu. Kęsti privaloma, nes teisingumas to reikalauja, bet ne ilgiau, kaip lig paskutinio teismo, kada žemė ir Skaistyklos kalnas išnyks, ir atgailavimas bus baigtas.

107 *kilnūs norai* — atgailą daryti už savo nuodėmes ir susitaikyti su Dievu.

113 *žmonės kažkoki* — kas buvo pasauly išdidus, Skaistykloje yra baudžiamas tokiu pažeminimu, jog sunku įžiūrėti jame žmogaus atvaizdas.

118 - 120 Tad čia, pirmoje Skaistyklos pakopoje, atgailauja išdidieji, eidami aplink kalną naštomis prilenktais prie žemės sprandais. Kiek žemėje vaikščiojo be sunkumo pakeltomis galvomis, tiek čia — prislėgti, prilenkti prie žemės.

121 - 123 Poetas kreipiasi į puikybės apimtus žmones.

124 - 126 Žmogus yra skirtas pavirsti iš žemės kirmėlaitės į dangaus drugelį. Jo padėtis panaši į suvystytą voratinkliuose kirminėlį, tad jis yra netobulas — per įgimtą nuodėmę ir turi savyje nesveiko išdidumo.

137 *Kiek sunkmenys* — nuodėmės, nelygiai sunkios pas kiekvieną atgailautoją.

SK. XI GIESMĖ

(212 — 215 p.)

1 - 24 Viešpaties maldos atpasakojimas eilėmis. Malda geriausiai tinka nusižeminimui parodyti. Todel ir čia, tobuliausioji, paties Kristaus sudėtoji malda įdedama į atgailaujančių už puikybę vėlių lūpas.

2 *beribi* — orig. non circonscritto — neapribotas, pagal šv. Tomo pasakymą: Deus nullo corporali loco clauditur — Dievas nėra uždarytas bet kurioje užčiuopiamoje vietoje. (Sum. Th. p. I, 2, qu. C 11, art. 4.)

3 *pirmąsias būtybes* — dangų ir angelus.

4 - 6 Čia išreikšta Švč. Trejybė: galybė — Dievas Tėvas, vardas — Sūnus, kvapo malonybė (orig. dolce vapore) — Šv. Dvasia.

7 - 9 Dante stengėsi kadaise pasaulio nuotykiuose surasti ramybę, bet nesurado tenai Dievo *(iš aukšto)* taikos.

13 - 15 Čia vėlės meldžiasi tik savo naudai, bet ne, kaip 19 eil., už gyvuosius. Prašydamos duonos (mannos), jos prašo ne žemiško maisto, bet kad Dievas stiprintų ir šviestų jas, nes vienas protas, nepalaikomas iš aukšto, neveda pirmyn, bet atgal.

22 - 24 Skaistyklos sieloms priešas negali kenkti savo pagunda. Todel paskutinį prašymą jos siunčia Dievui ne už save, bet už likusius pasaulyje.

31 - 33 *kad jos* — skaistyklos sielos gali tik melstis už gyvuosus; šie gi joms gali įtikti ne tik maldomis, bet ir gerais darbais. „Ista tria (Eucharistia, eleemosyna et oratio) ponuntur quasi praecipua mortuorum subsidia; quamvis quaecumque alia bona quae ex charitate fiunt pro defunctis, eis valere credenda sint" — Tie trys dalykai (Komunija, išmalda ir malda) laikomi kaip ir ypatingoji mirusiųjų pagalba, nors betkurie kiti geri darbai iš meilės daromi už mirusius, reiktų manyti, juos šelpia.

36 *žvaigždyno* — dausos, susidedančios iš planetų.

37 - 42 Virg. pasveikina vėles atitinkamais jų geismus linkėjimais ir prašo parodyt kelią į kalną.

49 - 72 Kalba Omberto Aldobrandeschi, toskanas, Vilhelmo sūnus. Žuvo 1259 m. Campagnatico tvirtovės (dell' Ombrone slėny) aikštėje, sukeltos prieš jį seniečių liaudies pasmaugtas.

79 *Oderyžis* (rimni) — Oderisi d'Agobbio, garsus miniatūristas Cimabue mokyklos. Mirė 1299.

82 *Franko* — Francesco Bolognese, kitas miniatūristas, gal Oderisio mokinys. Mokytojas užleidžia pirmenybę mokiniui — didelio nusižeminimo pavyzdys, tinkąs atgaulaujančiam už išdidumą.

89 *kur juodi* — pragare.

94 *Cimabue* (Čimabue) — florentietis (1240 - 1300), buvęs savo amžį didžiausias dailininkas tapytojas.

96 *Giotto* (sk. Džiotto), taip pat florentietis, Dantės draugas, Cimabuės mokinys, nustelbęs tapyboje savo mokytojo garbę. (1266 - 1337). Jis nupiešė ant sienos Dantės portretą Florencijos miesto rotušėje. Portretas aptiktas tik 1840 m. Giotto stebino savo paišiniais Rafaelį ir Michelangelą. Buvo beto didelis architektas. Įvedė į tapybą ekspresiją, jausmą, gyvybę, švelnumą, judesį, naturalumą.

97 *Guidai* — Guido Cavalcanti, pirmasis italų poetas (trubadūras) (žr. Prg. X., 60) ir Guido Guinicelli (Sk. XXVI, 922).

103 - 108 Dante norėjo pasakyti: ar bus skirtumo mūsų garbėje po tūkstančio metų, jei mes mirsime senatvės sulaukę ar būdami kūdikiais, pradedančiais ištarti kokį žodį. Tūkstantis gi metų sulygintas su amžinybe yra daug trumpesnis už mūs akimirksnį, sulygintą su judesiu dangaus sferų (ratų), kurių tarpe lėčiausiai sukasi nejudomas žvaigždynas, apeidamas savo kelionės ratą per 36 000 metų.

109 - 114 Kalbamasis asmuo yra išvardintas toliau 121 eil., būtent Provenzano Salvani iš Sienos. Buvo gibelinų vadas, pagarsėjęs taikos ir karo metu. Jis buvo Sienos miesto priešaky, kada Florencijos gvelfai buvo smarkiai sumušti ties Montaperti (4 rugs. 1260 m.). Žuvo Florencijos su Siena kovoje ties Colle di Valdelsa (1269). Jo galvą priešai nukirto ir nešiojo po stovyklą užmautą ant smaigo.

117 *Valią* — saulė sudaigina gėles, vėliau jas sudžiovina, atima spalvą. Taip pat laikas iškelia betkieno garbę ir paskiau ją naikina.

124 *šitaip* — sunkmenų spaudžiamas.

125 *monetos* — atgailos į skolą už akiplėšišką išdidumą.

127 - 132 Dante žinojo, kad Salvani mirė daugiau kaip prieš 30 metų su atgaila paskutinėje valandoje. Be to žinojo iš Belakva (Sk. IV. 127...) kad mirę su atgaila paskutinę valandą, turi išbūti priešskaistykly tiek metų, kiek gyveno *(gyvybės metą)* pasaulyje nebent maldos sutrumpins atgailą, tad teisėtai Dante stebisi ir klausia, kodel Salvani yra tuoj po mirties įleistas į Skaistyklą ir čia keliauja aukštyn.

136 - 139 Dante Oderisio lūpomis daro aliūziją į savo kelionę ištremty, taip pat išganingą, kaip Salvani rinkliava.

SK. XII GIESMĖ
(216 — 219 p.)

1 - 9 Dante ėjo pasilenkęs šalia Oderisi; abudu žingsniavo lygiu, lėtu žingsniu, kaip jaučiai junge. Bet Virg. įsako palikti Oderisį, nes atgailos vietoje reikia kiekvienam eiti smarkiau. Dante išsitiesia, bet sieloje pasilieka nužemintai prislėgtas matytais atgailos reginiais.

12 *lengvio eisenoj* — poetai galėjo sparčiau eiti, nes neturėjo ant pečių naštos.

13 - 15 Sparčiau galima eiti, pasižiūrint į juntamą po kojų taką.

16 - 18 *Viršuj* — ant akmeninės lentos, padėtos ant kapo.

21 Tik kilnesnės jautresnės sielos graudinasi, atsimindamos mirusius mielus asmenis.

22 Šonais kalno atvaizduoti kilnūs nuolankumo pavyzdžiai, ant grendymo gi, kuriuo eina puikybės atgailautojai, regimi išdidžiųjų atvaizdai (70 - 72 eil.), kurie metasi atgailautojams į akis ir verčia juos prie nuolankumo.

25 Liucipieris, ištrenktas iš dangaus už puikybę (Prg. XXXIV, 17).

28 *Briarėa* (3 skiem.). Briarėas, vienas iš šimtarankių milžinų graikų mitologijoje, kovojęs prieš titanus. Jis grūmė priešus uolų atšaižomis. Dante painioja, klaidingai jį įtraukdamas į titanus.

31 - 33 *Timbrėa* —, taip vadinosi Apollonas iš Timbros, kur turėjo sau pavestą šventovę. Apolonas, Minerva (Palladė) ir Marsas atvaizduoti tą valandą, kai nugalėjo milžinus; visi trys dar ginkluoti stovi aplink tėvą Jupiterį.

34 Nembrotas, statęs Sennaaro slėnyje Babilono bokštą.

37 Niobė, Tantalo ir Dionės duktė, Amfiono žmona. Išdidi savo turtais, grožiu, kilme ir ypač septyniais sūnumis ir septyniomis dukterimis, ėmė pajuokti Latoną, vieno sūnaus Apolono ir vienos dukters Dianos motiną. Iš keršto Apolonas nužudė jai septynis sūnus, o Diana — dukteris; tuomet Niobe pavirto verkdama vaikų į akmenį (Ovid. Met. VI, 146 - 312).

40 - 42 Saulius, pirmasis Judejos karalius, filistinų nugalėtas krito ant savo kardo. Apie tai išgirdęs Dovydas, sušuko: Gelboės kalnai, tegul nenukris ant jūsų nė rasa nė lietus... Dantei atrodo, tur būt, kad šūkis įvyko, nors Biblija to nepasako.

43 - 45 *Aragnė*, Lydijos karaliaus Idmono duktė, gera audėja, išmokusi aust iš Palladės, bet per išdidumą stojusi mene į dvikovą su mokytoja. Perpykusi Palladė pavertė ją į vorą, o gražų audinį sudraskė.

46 - 48 Roboamas, Saliamono sūnus, savo išdidumu davė progos žydams išsiskirti į dvi karalijas. Jis pats turėjo išbėgti iš Jeruzalės.

50 Almeonas, Tebų pranašautojo Amfiarao sūnus. Amfiarao, žinodamas ateitį, žinojo ir tai, kad žus Tebų kare. Tad pasislėpė vietoje, tik vienai žmonai Erifilei žinomoje. Edipo sūnus Polinikas sugundė Erifilę puikiais, Vulkano darbo karieliais, ir ji išdavė paslaptį; Amfiarao buvo priverstas dalyvaut nelemtame žygyje. Almeonas, sužinojęs motinos nedorą darbą ir tėvo pakurstytas, užmušė savo motiną.

52 - 54 Sennacheribas, niekšas Asirijos karalius, išėjęs kariauti prieš dievotą Jūdejos karalių Ezekiją, niekino Izraelio Dievą. Ezekijas nužemintai meldėsi, ir Dievas atsiuntė nakties metu į priešų stovyklą angelą, kuris nužudė 185 tūkstančius assyrų, Sennacheribas grįžo į Ninivą; nepoilgam jį užmušė jo vaikai, kada meldėsi savo dievui Nisrochui (IV. Kar. XIX, 8 - 37).

55 - 57 Persų karalius Kyras, ilgai ir karingai gyvenęs, buvo nukautas mūšyje su masagetų tauta. Masagetų karalienė Tamira (Tamyris) liepė nupjaut Kyro galvą ir įmesti į kraujų duobę, prišnekėdama: atsigerk dabar kraujo, kurio visada troškai gyvas būdamas.

58 - 60 Assyrijos kariuomenės vadas Holofernas, karaliaus pasiųstas užkariauti vakarų tautas, apgulė Jūdejos miestą Betuliją, kuris, netekęs vandens, ruošėsi pasiduoti. Bet gražuolė Judita pasiruošė išgelbėti miestą. Ji nuvyko į priešų stovyklą; čia Holofernas, pavergtas jos grožiu, pakvietė į puotą. Judita nukirto naktį priešų vadui galvą ir parnešė į Betuliją. Tuotarpu iš ryto sumišę assyrai bėgo jūdejų žudomi šalin.

61 - 62 Troja — miestas, Ilijonas — miesto tvirtovė arba akropolis.

70 Poetas, savo Skaistykloje parodęs bausmę, tuoj krypsta į žmones ir rodo jiems tų bausmių gydančią reikšmę ir taisančią pusę.

71 *nenuleiskit veido* — čia turite progos pamatyti savo išdidumo blogybę.

76 *kas* — Virgilijus.

79 Dantės Skaistyklos pakopos arba terasos skiriasi vienos nuo kitų stačiu kalnu ir jungiasi siauromis sunkiai prieinamomis kopėčiomis (laiptais) iškirstomis uoloje. Ties pirmuoju kopėčių laiptu visuomet stovi angelas žvalgas, nuimąs nuodėmės ženklą nuo kylančio aukštyn atgailautojo. Tokių angelų yra septyni; skiriasi tarp savęs tam tikrais ženklais arba žymėmis. Jie neturi savų vardų, tik skiriasi atitinkamais evangelijos žodžiais, kurie iš jų lūpų girdimi ir atskiromis apsiaustų spalvomis. Jie gieda evangelijos palaiminimus, kiekvienas gi — tokį palaiminimą, koks atitinka jo skyriuje valomai nuodėmei.

81 *Šešta tarnaitė* — šeštoji saulės valanda. Dante valandas vadina saulės tarnaitėmis, tad ir dienos tarnaitėmis, nes diena gema ir miršta su saule. Dienos su naktimi susilyginimo metu diena turi 12 valandų. Dantės kelionė vyksta tokiu susilyginimo metu; tad šešta valanda reiškia popietinį laiką; poetai yra išbuvę šiame skyriuje apie tris valandas.

84 *Mat* — reikia branginti laikas, nes „visos mūsų nemalonybės, jei ieškosime jų priežasties, pareina nuo nemokėjimo naudotis laiku" (Conv. IV. 2).

88 Pirmąjį sargą (Sk. II, 13) Dante lygina su Marsu, šį su Venera (aušrine žvaigžde); Pirmasis buvo pelenų spalvos rūbuose, su kardu rankose, ir pasitiko ateivius įspėjančiais žodžiais; šitas — baltai apsitaisęs, pasitinka išskėstu glėbiu.

94 Nedaug žmonių ateina į Skaistyklą (Mat. XXII, 14).

95 *pakilti* — į dangų.

96 *Vėjeliui* — nuodėmėms, čia gi — puikybei.

99 *Jis leidžia* — „Deus humilibus dat gratiam" — Dievas teikia malonės nuolankiems (I Petr. V, 5).

100 - 102 *Ten.... mieste* — Florencijoje, išeinant iš vartų link *(šventovės)* šv. Miniato reikia kilti truputį aukštyn vienu keliu. Toliau jis skiriasi į dvi šalis. Dešinysis kelias turi keletą laiptų. Šventovė stovi toje miesto šalyje, kur esama Rubiconto tilto, dabar vadinamo alle Grazie. *Įstatais lemtais* — ironija Florencijai.

105 *Svarstyklių ir matų dorovės* — kada buvo vartojamos tikros svarstyklės ir matai; ironija Florencijos pirklių suktybėms.

106 *Taip čia* — turėdami panašius laiptelius galime pereiti į 2 - jį Skaistyklos skyrių.

110 *Laimingi nuolankūs* — pirmasis palaiminimas — beati pauperes spiritu (Mat. V, 3), kurį gieda angelas, kai einama iš pirmo į antrąjį skyrių. Kai kurie aiškina, kad tą giesmę, esą, gieda jau apsivaliusios dvasios.

117 *kaip apačioj* — pirmame praeitame skyriuje. Pirmoji P, reiškusi puikybės nuodėmę, išnyko tą valandėlę, kai angelas brūkštelėjo sparnais per veidą Dantei. Kiti ženklai nublanko, nes visos kitos ydos mažiau įžiūrimos darosi, kai tik netenkame išdidumo.

127 Ydos panaikinimas įvyksta per tam tikrą sielos rūpestį, triūsą, įvyksta ne iš karto, tik nejučiomis, kaip kad naktis dildama pareina į rytmetinę prieblandą paskui pasireiškia dienos šviesa. Dante iš sykio nepastebėjo, kad išdilo jam pirmoji P angelo sparnų veiksmu ir nežinojo, del ko jam taip lengva pasidarė. Visų P panaikinimas reiškia sielos išsilaisvinimą iš žemiškų palinkimų, kurie trukdo keliaut į tobulybę.

SK. XIII GIESMĖ

(220 — 224 p.)

1 Laiptai privedė poetus prie pirmojo Skaistyklos skyriaus galo. Čia prasideda antrojo skyriaus kalnas, siauresnis, turi aplinkinę terasą staigiau už pirmąją besilankstančią aplinkui.

7 *Šešėlių* — nėra braižinių, kokiais išdabintas I skyrius; čia atgailaujantieji turi užsiūtas dratu akis.

9 *Melsvu dažu* — color livido — šiame skyriuje atgailaujama pavydo nuodėmė. Pavydas poezijoje yra vadinamas *livor* (sutinimo mėlynumas).

14 - 15 Virgilijus daro karišką judesį „dešinėn aplink".

16 - 18 Saulės šviesa veda taku, nes čia nėra angelo, kuris kituose skyriuose vedžioja ateivius. *Kalbėjo jis* — Virg. į saulę.

20 Dievo malonė, jei jos netrukdo nuodėmė, veda sielą į tobulio aukštybes.

25 *Dvasios* — nematomos, gal angelai; kvietė į meilės stalą ir tuo būdu vykdė darbą, priešingą pavydui.

29 *Neteko vyno* — posakis primena Marijos rūpestingumą Kanos vestuvėse. Šiuo ir panašiais meilės žodžiais čia valomi pavydu nusikaltusieji.

32 Didelio draugiškumo ryšys rišo Orestą su Piladu. Kai Pirras sumanė nubaust Orestą mirtimi, Piladas pasivadino ano vardu, bet Orestas atvirai pasisakė Pirrui: aš esu Orestas.

36 Kristaus įsakymas, Mat. V, 44.

37 - 72 Pavydūs nekesdavo artimo, todel dabar, atgailaudami meilės trūkumą, sėdi broliškai susėdę vienas kitą parėmęs pečiais, apsiausti mėlsvais apsiaustais, užsiutomis geležiniu siūlu akimis, nes jas laikė perdaug atmerktas į artimo padėtį, — pasidžiaugt jo nelaime, nusiminti jo laimėjimais. Gieda visų šventų litaniją.

39 - 42 *Iš meilės verpalų* — pavydo kaltei bausti ir taisyti pavyzdžiai imami iš priešingos ydai dorybės, būtent: meilės. Išdidieji verčiami susiprasti ir taisytis nuolankumo ir nubaustos puikybės pavyzdžiais skulptūros atvaizduose; tas pat daroma pavydo skyriuje garsais, skelbiančiais meilės pavyzdžius, būtent meilės svetimų (Marija), draugų (Orestas) ir priešų (Išganytojo žodžiai). Vėliau išgirsime balsus įvykusios už pavydą bausmės. Pirmieji (meilės) garsai atrodo lyg botagai, kurie verčia eiti dorovės keliu; vėlesnieji — pavidas, laikąs mus, kad neitume blogais keliais.

71 - 72 Pagautam arba išimtam iš lizdo sakalui prijaukintojai pritraukia akių vokus siūlu ar dratu ir suriša galus ant galvos, kad paukštis be šviesos likęs greičiau nurimtų ir prisijaukintų.

83 *skaudžią siūlę* — vietą, kur susegti akių vokai.

89 *Putas* — nuodėmės liekanas. Kaip putos reiškia vandens nešvarumą, taip nuodėmių liekanos — sąžinės neskaistumą. Iš mūsų sielos kyla mūsų geismai, kaip upės srovė iš savo šaltinio; jei geismai švarūs, jie įeina į mūsų sąžinę šviesūs; jei jie nešvarūs, užteršia sąžinę.

93 *naudingas būsiąs* — paprašęs gyvųjų melstis už jį.

95 *Tikros pilies* — dangaus karalystės, į kurią tikrai kiekviena dvasia, Skaistykloje besivalanti, nueis.

102 *Smakrą kilsčiojo* — neregiai, norėdami ką išgirsti, kelia smakrą aukštyn.

106 Kalbanti dvasia yra Sapia (savia — išmintinga), Sofija (išmintis) Ghinibaldo Saracini žmona, ištremta iš miesto Sienos, gyveno Colle. Čia 1269 įvyko mūšis su sieniečiais. Sapija žiūrėjo pro langą ir neapsakomai džiaugėsi, kai sieniečiai bėgo sumušti.

114 *Gyvenimo... skliaustuos* — Dante lygina žmogaus gyvenimą su arka arba skliaustais; viršūnė atitinka 35 m.; tad Sapija turėjo daugiau, kaip 35 metus.

118 *Sutriuškinti* — maniškiai (sieniečiai).

122 *Nebijau* — mano laukimas įvyko; kas ateis iš Dievo, man tiks.

123 *strazdas* — sena pasaka: strazdas, pamatęs sausio mėnesį tirpstantį ant saulės sniegą, išlėkė iš urvo ir, žioplas būdamas, skelbė: dabar nebijau tavęs, Dieve — žiema jau praėjo.

127 Petras Pettinaio, šukų pirklys Sienos mieste, labai teisingas ir pamaldus. Sieniečiai jį laikė šventu žmogum; daręs esą stebuklingus gydymus. Be jo maldų Sapija taip greitai nebūtų pakilus Skaistykloje į antrąjį skyrių.

133 - 138 Dante nesijaučia visai nekaltas pavydu. Prisipažįsta esąs kaltesnis puikybe, *del kančių, kurios žemiau* 1 - me skyriuje.

144 *Kojomis* — apvaikščiodamas pažįstamus ir ragindamas juos melstis už Skaistykloje kenčiantį.

149 *Nušviest maniesiems,* — kad esu skaistykloje, bet ne pragare, kaip gal jie mano.

152 *Talamonė,* — jūros prieplauka Maremmoje, daug kartų gyventojų pamesta del malarijos ligos. Miestas apgriuvęs. Sieniečiai daug lėšų išleido atstatinėdami, ir vis veltui per malariją.

153 *Dianą* — požemio vandens gysla. Sieniečiams daug kainavo beieškant tos gyslos. Dianos šulinys šiandien yra miesto aukštumoje, Karmelitų vienuolyne.

154 Admirolais Dante čia vadina floto vadus, arba Talamonės porto darbininkus, kurių daugelis mirė malarija.

SK. XIV GIESMĖ

(225 — 229 p.)

1 - 9 Du kalbantieji šešėliai, kaip paaiškės žemiau, tai du romaniečiai (Romanijos piliečiai) — Guido del Duca ir Rinieri da Calboli. Išgirdę Dantės žodžiuose „gyvas" (Sk. XIII, 142), viens kito klausia, kas jis toks. Pirmos terzinos žodžiai priklauso Guidui, antrosios — Rinieriui.

2 - 3 *mirtis sparnus* — kol dar neatsiskyrė sielą nuo kūno ir nenulėkė į dausas. Dante mirkčiojo akimis, nes nebuvo jam vokai susegti geležiniu siūlu.

10 *Ir itin viens* — Guido del Duca.

16 - 18 *Upelis* — Arno, kurio poetas nemini vardo del žemiau (30 eil.) pasakytos priežasties. Vadina upeliu, turėdamas galvoje Arno pradžią Falteronos kalne, pačiame Apeninų gubrakalnio centre, iš kurio gauna pradžią dar penkios ar šešios upės, jų tarpe ir Tibras.

20 - 21 Dante čia kuklus del savo pavardės, kuri tuo laiku, 1300 m., jau buvo garsi; kuklumas pateisinamas XIII giesmės naštomis ant išdidžiųjų pečių. Šiaip, Dante apie savo ateities garbę mini Prag. I, 34... ir Sk. XI, 99.

23 *kurs kalbėjo pirmiausia* — Guido.

32 *Gubriakalnį* — Apeninų kalnas senovėje buvęs išvien su Sicilija, nuo kurios vulkano jėga atkirto Peloro iškišulį ir padarė Messinos jūros siaurumą.

34 *priepyla apsčia* — Arno upė, kylanti iš labai vandeningos Apeninų vietos, ilgainiui šelpiama įvairiais upeliais iš šonų, darosi plati ir galinga.

35 *saulės syvus,* — vanduo čia pavadintas saulės syvais, nes saulės veikimu vanduo veržiasi į upes, kurios jį atiduoda jūrai, o iš čia vėl traukia drėgmę, upėms maistą.

38 *blogas podirvis* — čia yra išreikšta nuomonė, kad žemės padėtis ir oras nustato žmonių būdą, o atitinkamos šalį žvaigždės (anų laikų manymu) veikė žmonių įpročius.

42 Ragana Circė (Kirkė), paversdavo savo svečius į gyvulius, ypač į kiaules.

43 - 54 Dante šveičia kaimynus. Nešvariomis kiaulėmis jis vadina Casentino gyventojus, šunimis lojikais — Arezzo gyventojus, vilkais — godesniuosius akiplėšas florentiečius ir lapėmis — pisiečius del jų sukčiavimo ir gudravimo.

45 Arno upė čia dar neplati.

48 *Ir ieško* — Arno iš pradžių bėga į rytų pietus ir išsitiesia Katanijos Alpuose į pietus Arezzo kryptimi; bet, neprieidama Arezzo staiga *(pikta)* nusikreipia lanku į rytus.

50 *vilkais* Dante dažnai pravardžiuoja florentiečius del jų godumo ir dar del to, kad Florencija buvo Toskanijos gvelfų centras.

51 *Ji* — Arno upė, jos vaga tenka poetui vadinti (maledetta) prakeiktu ir (sventurata fossa) klaikiu grioviu.

53 *Lapučių* — Pisos gyventojų. Jų klastingas gudrumas buvo minėtas Pr. XV, 67 ir XXVII, 75.

56 *Jų vienas* — Dante tegul išgirsta pranašavimą apie savo tėviškę.

59 *Viens tavo ainis* — Taip kalba vis Guido į Rinierį. Šio ainis buvo Fulcieri da Calboli, kuris 1300 m., antrą kartą išrinktas Florencijos burmistru, parsidavė Juodiesiems, mėtė į kalėjimą daugelį Baltųjų, juos kankino ir žudė įtaręs klasta. Ir šie Baltieji florentiečiai įskaitomi į vilkus.

61 *Bus parduoti* dar gyvi būdami.

62 Jautis pasenęs, nors nieku nekaltas, būna papjaunamas mėsai.

63 Tokiu darbu Fulcieri užsitarnaus negarbę.

64 *iš miško klaikaus* (selva oscura) — iš Florencijos.

70 *vieną vėlę* — Rinieri.

77 *Kai žodžiai tau užtrūko* — Dante atsisakė savo vardą pasisakyti 20 eil.

81 *Guido del Duca* — apie jį maža turime žinių; kilęs iš Brettinoro.

86 *ten širdis* — laikinose gerybėse, kurios, betkieno valdomos, negali teikti džiaugsmo artimui.

88 Rinieri da Calboli iš Forlì, kilmingos gvelfų šeimos narys. Buvo narsus ir doras, pažiba savo namų; jo gerų savybių nė vienas iš įpėdinių nepaveldėjo.

94 *šie visi laukai* — aukščiau 91 - 93 eil. minėtose Romanijos ribose.

95 *Nuodingų krūmų* (venenosi sterpi) — blogiausios rūšies žmonių (žr. Pr. XIII, 7) Veltui juos kulturintumėte, nes liks, kokiais buvo.

97 Lizio da Valbona doras ir labai vaišus žmogus. Henrikas Manardi iš Brettinoro, išmintingas geros širdies vyras, Gvido del Duca draugas.

98 Petras Traversari, Ravennos valdovas Fridricho II laikais. Guido di Carpigna, grafo Ranierio sūnus, buvęs už visus duosniausias, dorai gyveno.

99 *Romaniečiai* (romagnuoli) Romanijos piliečiai. *Gimine bevarde (bastardi* — nelegalūs vaikai) — netekę tėvų dorovių.

100 *Fabro* de Lambertazzi bolonietis, buvęs Pisos burmistru 1254 m.

101 Bernardas Fosco faenzietis, buv. Pisos burmistru 1249 m. ne iš didžiųjų kilęs, tad „liekna rykštelė".

103 Guido da Prata ir Ugolin d'Azzo, du dideliu draugu, žemos kilmės, tačiau sugebėjusiu pasiekti aukštos pagarbos.

106 Fridrichas Tignoso iš Rimini, labai visų gerbiamas už dosnumą ir rimtumą.

107 *Frav ersari* ir Anastagi Ravennos magnatų šeimos.

109 drąsūs žygai — karingumas), meilė, maldingumas — trys viduramžio pasaulionių idealai.

112 *Brettinoro* — Romanijos miestelis tarp Casenos ir Forli.

115 *Bagnacavallo,* Romanijos miestas tarp Lugo ir Ravenos. Dante daro aliuziją į nykstančią, nedorą grafų Malvicini šeimą.

116 Grafai *Castrocaro* Mentonoje buvo gibelinai, bet 1282 pasidavė Bažnyčiai ir atidavė pilį. 1296 m. su Mainardo Pagani jie atsigriebė. Grafai Conio sutinkami XIII šimtmečio pabaigoje gibelinų eilėse.

118 *Pagani,* Imoli ir Faenzos valdovai. Pietro Pagani 1263 m. paėmė Imoli ir išvijo iš ten boloniečius, bet šie greitai vėl atsigriebė ir jį išvijo. Jie būsią dori tik po Maghinardo Pagani, praminto demonu, mirties. Šis Pagoni yra suminėtas Prag. XXVII, 50.

121 *Ugolin de Fantolin,* doras Faenzos pilietis, miręs bevaikis 1282 m.

127 - 129 Vėlės juto keleivių žingsnius ir tylėjo, tad juodu turėjo spėti neklaidingu keliu einą.

133 Kaino žodžiai, užmušus Ablių, kuriuos ne jis pats taria, nes yra padėtas pragaro Kainėje, bet nematoma dvasia arba angelas. Šitas ir sekantieji šūkiai vaizduoja nubaustą pavydą.

139 *Aglaura,* Atenų karaliaus Kekropso duktė, trukdžiusi iš pavydo meilikauti savo seseriai su dievaičiu Merkurijum, už ką buvo paversta į akmenį.

143 *brizgilu* — grasiais žodžiais, sulaikančiais nuo pavydo.

146 Senas priešas — demonas.

SK. XV GIESMĖ

(230 — 234 p.)

1 - 6 Tarp pradžios dienos ir trečios valandos naktį yra trys valandos laiko. Todel lig vakaro buvo dar trys valandos, nes susilyginimo dienos su naktim metu, kuriuo Dante tariamai vaikščioja kitame pasaulyje, saulė leidžiasi, mūsiškai imant, šeštą valandą vakare. Vadinasi, Skaistyklos kalne buvo *sutemos,* o *ten* Italijoje, kur poetas rašė poemą, buvo vidunaktis, nes Skaistyklos laikas atsilieka nuo Italijos laiko devyniomis valandomis.

2 *dangaus aplinka* — žemė, saulė ir žvaigždynai, Dantės ne visai vykusiai priliginta prie linksmo kūdikio.

7 - 9 Nuo jūros pakraščio lig kalno apačios poetai ėjo iš rytų į vakarus (Sk. III. 16). Paskui pasuko į dešinę (Sk. V, 1 - 6) arba į žiemių šalį. Dabar, apėję kalno ketvirtą dalį, vėl eina į vakarus.

10 - 12 Iš terasos į terasą veda poetus angelai, šviesdami kaskart vis stipriau. Šį kartą prie angelo šviesos prisidėjo dar besileidžiančios saulės šviesa. Poetas negalėjo suprasti, iš kur tiek stiprios šviesos.

16 - 24 Kuomet spindulys, kritęs ant veidrodžio ar vandens, užlūžta ir šoka į šalį spindėdamas, sudaro du lygius kampus: — kritimo ir užlūžimo; jei krintančio ir užlužusio spindulio tarpe stovės statmuo (perpendiculeras), jo (statmens) atstumas nuo abiejų spindulio (krintančio ir lūžusio) šonų bus lygus. Patyrimo akis

tai įrodo. Tokios užlūžusios šviesos poetas gavo į veidą. Ji iš Dievo, užlūžo angelo veide ir iš čia krito ant poeto.

29 *pasiuntinys* — angelas, pasitinkąs ateinančias dvasias ir rodąs joms kelią lipti į Skaistyklos naują skyrių.

33 Tiek turėsi džiaugsmo iš tokių šviesių reginių, kiek leis tavo prigimtis.

36 *Laiptais ne tik stačiais* — pirmąją nuodėmę nusivaliusiam, kiekvienas žingsnis pirmyn Skaistykloje tampa kaskart lengvesnis (Sk. XII, 115 - 126).

44 *romanas* — Romanijos dvasia, Guido del Duca (XIV, 87)

46 - 48 Skaistyklos dvasios geidžia, kad žemės gyventojai nenusidėtų tomis kaltėmis, už kurias reikia atgailauti.

51 Pavydas, lyg kalvio dumplės, dūsaus jūsų krūtinėse.

55 - 57 Kiek didesnis palaimintųjų skaičius džiaugiasi ta pačia gerove, tiek kiekvienas iš jų laimingesnis. Priešingai esti žemėje, kur betkurio turto *dalyba mažina* kiekvieno gavėjo dalį *(nuosavybę)* (50 eil.).

64 - 66 Žmogaus protas, į žemės reikalus *(tuščius niekus)*, nepajėgia įžiūrėti aukštesnių, dvasios dalykų, ir todel jam sunku supaisyt atitinkamą aiškinimą.

68 *Gėris* — Dievas.

74 Palaimintieji, geriau save pažindami, labjau viens kitą myli; ir ne vien betarpė Dievo meilė juos kaitina, bet didina tą meilę atspindžiai, krisdami nuo vieno ant kito, kaip veidrodžiuose žiburys.

77 *Beartičė* danguje įrodys skirtumą tarp žemiškų gerovių, mažėjančių prie dalybos, ir dangiškų, didėjančių besidalinant.

79 *Penki ženklai* — penkios P, arba likusios nuodėmės, angelo įrėžtos į kaktą (Sk. IX, 112).

81 *Skausmais* — atgaila, be kurios nėra atlaido.

85 *reginiu ekstaziniu* — norima pasakyti: kad protas buvo pagautas ne nuostabumo, bet apreiškimo, kai kitos sieloje jėgos neveikia.

87 *Šventovė* — Saliamono bažnyčia Jeruzalėje.

88 *moteris* — Marija, atradusi Kristų tarp mokytų žydų.

85 - 92 Šitie regėjimai turi tos pačios reikšmės, kaip ir plastiškieji vaizdai išdidžiųjų skyriuje, ir balsai pavydo skyriuje. Čia jie ruošia kaltuosius rūstybe prie švelnumo. Kadangi šitas skyrius, matysime žemiau, pripildytas ūkanų, tad pavyzdžiu negalima išreikšti regimu paveikslu, o tik ekstazės regėjimu.

94 - 105 *Kita žmona* (moteris) — Atėnų valdovo Pisistrato žmona. Pasakojama, kad kažkoks jaunikaitis pabučiavo viešai aikštėje valdovo dukterį. Motinai prašant atkeršinti, Pisistratas atsakęs: „Jei mes žudysime mus mylinčius, ką turėsime daryti nekenčiantiems?"

106 - 114 Trečias regėjimas: šv. Stepono kentėtojo akmenimis mušimas.

115 Ligšiol poetą laikė ekstazė; čia grįžta sąmonė; jis supranta vaizdų klaidinančią, bet neklaidingą esmę: tuos vaizdus jis laikė tikrais, bet atitokęs pamatė jų dirbtinumą ir vis delto jie buvo teisingi, nes pagrįsti tikrenybe ir turėjo mokinančios prasmės.

130 - 132 Turėjai regėjimus, kad širdis nusiteiktų taika ir švelnumu, privalomu atgailaujantiems. Rūstybė yra ugnis, ji malšinama vandeniu.

133 - 138 Kas eina šiuo keliu, nepaisydamas geros įtakos, padarytos į jį vaizdais, neprivalo pasitenkinti vienu regėjimu, nes sielos apvalymo kelias yra kovos ir darbo kelias.

SK. XVI GIESMĖ

(235 — 239 p.)

1 - 9 Rūstybe nusikaltę valosi tamsiuose ir karčiuose dūmuose, stipresniuose už pragaro dūmus.

9 *vedasi* — Dante, apsuptas dūmais (rūstybe) eina greta Virgilijaus (išminties), kad neišklystų iš kelio arba neužkliūtų jam koja.

16 Šio skyriaus tamsoje dvasios gieda trijų kartų invokaciją iš šv. mišių: „Agnus Dei" — „Dievo Avinėli, kuris naikini pasaulio nuodėmes, pasigailėk mūsų" (du kartu), „duok mums taiką" (trečią kartą). Dievo Avinėliu čia yra vadinamas Kristus, paėmęs, nekaltas būdamas, pasaulio nuodėmes savo sąskaiton.

27 *Kur skiriama* — kur laikas skirstomas dienomis, naktimis, mėnesiais (orig. calendi); dvasia nori pasakyti, kad Dantę, kalbantį apie dvasias (vert. *mus čia mini),* ji laikė dar nemirusiu žmogum.

30 *ar čia* — keliautojai visur klausiasi kelio.

34 *truputį* — rūsčioms dvasioms neleista išeiti iš dūmų skyriaus (142 - 145 eil.).

36 *ausimis* — jei negalime viens kito matyti, tačiau galime kalbėtis.

37 - 39 *myrio vystykluos* — kūne reikia man pakilti į dangų, po to, kai esu išėjęs iš pragaro.

42 *Būdu,* kokiu niekas iš žmonių, išskyrus Eneją ir šv. Paulių, į dangų nekilo (Prg. II, 32).

46 *Marco Lombardo* — narsus, duosnus XIII šimtmečio venecietis, pratęs prie aukštų manierų, tačiau linkęs greit užsidegt piktumu.

48 *Už ką* — už garbę, del kurios dabar ricieriai nejautrūs.

49 *išeisite tiesiau* — į ketvirtą Sk. skyrių.

51 *aukščiau* — danguje.

54 *Dvejojimą... ne vieną... dvejetą.* Poetas pats žino, kad pasaulis blogoje padėty. Ką buvo jam apie tai pasakęs Guido del Duca (abejojimas paprastas) ir tai, ką dabar sako Marco, patvirtina (dviguba) abejojimą. Dvejojimo esmė tokia, kad jis nežino, ar del to žmones taip sugedę, kad turi sugedusią valią ar del žvaigždžių įtakos (68 - 68 eil.) Guido del Duca (XIV, 38 - 39) nustatė abejojimą, iškeldamas sugedimo priežastį — *žemės podirvį;* Marco

peikia karžygius už nudilusią jų dorovę (48 eil.) Sudėjęs krūvon abudu posakiu Dante dvigubina savo abejojimą del Dievo teisingumo, leidžiančio tiek bloga įsiveist pasaulyje.

63 *danguje* — žvaigždžių įtakume, ką tikėjo Dante su savo laikų žmonėmis; bet tvirtino, kad ir laisva žmogaus valia lieka galioje šale to įtakumo.

68 *žvaigždė* — planeta, žvaigždės įtakumas.

69 *Neišviangiamumą* — necessitas, — būtinumą.

70 - 72 Dievo teisingumas reikalauja iš žmogaus elgtis laisva valia, kurios negali varžyti nėjokia planetų įtaka.

73 Viduramžių astrologai tvirtino, kad viskas žemėje veikia iš žvaigždžių įtakos (Dng. XIII, 64), per kurią gyvuliai ir augalai labjau ar mažiau esti tvirti; net akmenų stiprumas pareinąs nuo žvaigždžių. Taip pat ir žmogaus prigimtis ir jėgos pareinančios nuo žvaigždės, kurios įtakume jis gimė. Venera duoda palinkimo į kūniškus juslumus, Marsas — karingumo ir kit. Bet šie palinkimai nėra absoliutūs, juos gali nuveikti laisva valia, Dievo malone stiprima, Jo įsakymais vedama.

76 *Šviesos* — proto ir apreiškimo, kad galėtų atskirti gerą nuo blogo.

78 *Jei ugdoma* — jei yra išlavinta mokslu, meile ir dorovėmis. *Pergalėt valioja* — stipri išlavinta žmogaus valia nugalės planetų blogus įtakumus.

79 Jūs, žmonės, priklausote Dievo, bet jums palikta laisva valia. Dievo valdžia yra didesnė ir Jo prigimtis aukštesnė už gamtos (žvaigždžių) jėgas (įtakumus).

80 - 81 Žmogus išėjo iš Dievo rankų protingas padaras, turįs protą ir valią; jo niekaip neveikia žvaigždynų (planetų judesiai Šv. Tom. akv. Sum. Th. I. 75, 6; šv. Ang. Civ. Dei V, 1).

85 - 93 Dante dėsto sielos atsiradimą per Dievo kurybinį veiksmą. Siela, Dievo išleista, vėl stengiasi grįžti prie Dievo, savo aukščiausiojo labo. Visame, kas jai atrodo gražu, nori matyti Dievo atvaizdą ir del to veržiasi į tą tariamą grožį. Bet čia dažnai ji apsirinka; todel reikalinga mokyti (vadovo) ir tvarkyti (teisių, įstatymų), kad nesiektų klaidingos gerovės.

95 *Valdovo reikia* — Dantės monarchiškų pažiūrų atgarsas; reikia imperatoriaus, kuris nusimanytų apie teisingumą ir vestų į tikslą, pasižiūrėdamas į pilies bokštą, nes kas įžiūri bokštą, gali vesti tuos, kuriems vadovauja, į pilį.

97 Nors įstatymai yra leidžiami, bet niekas jų nevykdo. Ciesorius toli nuo Italijos, negali vadovauti, neįžiūrėdamas (bokšto) vietos, kur turėtų vesti.

98 - 99 *Nes prieky vadas* (orig pastor chi precede) — „Dievas įsakė žydams nevalgyti gyvulių mėsos, kurie neturi šių dviejų savybių: atrajaus ir perskeltų kanopų. Mistiško įsakymo aiškintojai tvirtina, kad atrajų reikia laikyti išmintimi, neskeltas kanopas — veiklumu. Poetas šiuo Šv. Rašto vaizdu norėjo pakartoti savo nuomonę, išreikštą kūriny „De Monarchia", kur šitaip sako:

Šv. Petro įpėdinis *(vadas)*, turėdamas aukščiausią pareigą sieloms vadovauti, stovi aukščiau kilmingumu už imperatorių, *atrajoti moka* (ruminar puo), jis todel gali gaminti dvasiai peną krikščionių valstybėje, bet *neturi perskeltų kanopų* arba dviejų atskirų jėgų". Taip aiškina Paolo Costa. Kiti komentatoriai (Filaletas, Notter ir Fleiderer) spėja, kad atrajavimą reikia laikyti dorovių ir įstatymų aiškinimu, perskeltas kanopas gerais darbais, ypač dosnumu, nesutaikomu su užgniaužta kumščia.

100 *Tad liaudis* — „Matydama savo ganytoją einantį (Dantės, gibelino, nuomone) prieš savo dvasinės tarnybos esmę, jį paseka ir ieško žemiškų gerybių". P. Costa.

103 *žemais veiksmais* (mala condotta) — del stokos gero vado ir geros valdžios.

106 *saulės dvi* — du autoritetai: dvasinis ir pasaulinis.

109 *Su pastoralu sujungtas kardas* — Evangelijos skelbimo ir valdyti žmonių sąžinės galybė yra *sujungta*, suvienyta, su galybe priversti žmones ginkluota jėga vykinti pasaulinės valdžios įstatymus.

113 *varpa pamokys* — kokia sėkla toks augmuo. Jei nori surasti priežastį, del kurios tiek daug blogo pasaulyje, atsimink susijungimą dviejų galybių, matyk blogus žmonių papročius, pareinančius iš nętvarkingo valdymo ir pažinki iš blogų pasekmių blogą priežastį. Dorovė kyla iš gerų įstatų, geri įstatai iš išminties ir tikybos: bloga bus tam, kas išmintį ir religiją niekina.

115 *Adigės ir Pado apskritys* — Treviso sritis Lombardijoje ir Romunijoje.

116 Kol nekilo nesutikimų tarp Fridriko II Hohenštaufo ir popiežių.

118 - 120 Didelė ironija: anais laikais nedrįso niekšas prieiti prie doro ir pakalbinti. Dabar gi atvykęs toksai žmogus, gali prie kiekvieno prieit drąsiai, nes dorų nėra.

124 - 126 *Konradas da Palazzo* iš Brescijos, 1279 vadas kare prieš Tarentą, 1288 Piacenzos burmistras. *Gerardas* da Camino iš Trevigi, vyriausias Trevigi vadas 1283 — 1306. *Guido da castel*, aukštesnės kilmės pilietis iš Reggia, francūzų pramintas (il semplice) gerutis, *taurus*.

127 Romos bažnyčia paėmusi abi valdžias, dvasinę ir pasaulinę, neapsisprendė, kad pečiams paėmė persunkią naštą, galinčią sugniuždyti ją ir priversti sukniubti purvuose. „Ante omnia ergo dicimus unumquemque debere materiae pondus propriis humeris coequare, ne forte humerorum nimio gravata virtute, in coenum cespitare necesse sit. Dante de Vulg. El. II, 4.

132 Levitai negavę nuosavybės (IV Moiz. Num. XVIII, 20); jie gavę miestus naudotis, bet ne nuosavybės teisėmis.

133 *Gerardas* buvo Toskanijoje visų žinomas, „geru" (buon) vadinamas. Morkus stebisi, kad Dante, būdamas toskanas, klausia apie jį. Turėjo dukterį Gaią (linksma), išsigarsinusią savo linksmu būdu Toskanijoje; per ją ir tėvo vardas buvęs garsus.

SK. XVII GIESMĖ

(240 — 243 p.)

1 - 12 Gana vykusiu palyginimu poetas piešia, kaip jis su Virgilijum išėjo iš dūmų, kurie laiko apsupę rūsčiuosius, ir pamatė saulę jau beveik besileidžiančią.

3 *plėvutę* — senovės zoologų nuomone kurmis turi ant lėlės ploną plėvę, per tai negali matyti. Klaidinga tokia nuomonė, nes toje plėvėje esama plyšio, pro kurį kurmis mato.

17 Vaizduotė, taip prislopindama kartais mūs jausmus, jog negirdime čia pat triukšmo, gauna pradžią šviesoje, pareinančioje iš dangaus planetų arba stačiai iš Dievo, angelams tarpininkaujant.

19 *regiu* — vaizduotė teikia Dantei nubausto rūsčio vaizdų; *merginą* — Filomelę, apie kurią pirmiau kalbėta Sk. IX, 14, dievų paverstą į lakštingalą.

22 - 24 Vaizdas taip sutelkė protą, kad išoriniams įspūdžiams poetas pasidarė kurčias.

25 - 30 *tasai* — Amanas, galingas persų karaliaus Asvero ministras. Jis, neapkęsdamas žydo Mardochejaus, nes šis neteikė pageidautos pagarbos, nusistatė prieš visus žydus ir turėjo galvoje juos iššudyti. Bet patsai žuvo ant kryžiaus, paruošto Mardochejui.

34 *Mergelė* — Lavinia, Latiumo karaliaus Latyno ir Amatos vienturtė duktė, pažadėta rutulų karaliui Turnui, kurį nukovė Enejas, tekusi paskui Enejui.

35 *Mamyte* — Amata, Lavinios motina, pasikorė iš pykčio, išgirdusi, kad duktė teka už Enejo, o ne už Turno, apie kurio mirtį dar nežinojo.

40 - 69 Ties pat laiptais, vedančiais iš 3 į 4-ją pakopą, stovi angelas, taip šviesiai sušvitęs, jog Dante pabunda iš mąstymo apie rūsčiųjų bausmes. Angelas, pasakęs dvejetą žodžių, kur kelias keleiviams, nubraukė sparnu nuo Dantės kaktos dar vieną P ir užgiedojo: „Laimingi jūs taikingieji", kai tuo tarpu poetai kilo laiptais aukštyn.

47 *Kažkas* — taikos angelas.

48 *nepradėjęs* — kitą ką galvoti ar kalbėti.

51 *išdyla* — Dante bendrai nusako apie didelį susidomėjimą, nenurimstantį kitaip, tik susidūrus su dėmesio objektu.

52 - 54 Mano akių galia buvo bejėgė prieš kalbančią šviesą, kaip saulė, neleidžianti stačiai į save žiūrėti.

58 Angelas žmonėms taip palankus, kaip esti kiekvienas žmogus sau; nes žmogus, norėdamas sau betką gero padaryti, veikia neragindamas savęs.

59 *jei kas* — žmogus nesiskubina daryti kitam gero, bet laukia, kol jį paprašys ir nekartą *lūkčioja* nedarydamas iš anksto klastingai nusistatęs neištesėti.

61 *paspauskim koją* — skubėkime eiti.

63 *kol vėl dienoja* — Skaistykloje nakties metu eiti negalima; Sk. VII, 44 - 60.

67 *Laimingi* — Beati pacifici, quaniam filii Dei vocabuntur — palaiminti taikūs, nes Dievo vaikais vadinsis; Mat. V. 9.

70 - 72 Dabar 6 val. vakaro 28 kovo arba 8 balandžo ar gal 11 balandžio. Nuo žengimo į trečią pakopą praėjo apie trys valandos.

73 - 75 Pasireiškia pailsimas, kai stinga šviesos, kuri tik viena teikia jėgos ir kantrybės kelionėje į gerą.

85 *Dorovės meilė* — orig.: amor del bene. Skaistyklos skyriuje apsivalo tingėjusieji (neturėjusieji *aukšto akstino)* gerą daryti.

91 Skaistyklos moralės struktūros vaizdas. Meilė esanti dvejopa: įgimtoji (instinkto) ir dvasinė. Pirmoji niekada nesikeičia ir neklysta. Antroji gali kartais pasirinkti klaidingą objektą, kartais gi pasirinkus tikrąjį, neišlaiko nuosaikumo: perdaug ar permažai jo ieškodama. Jeigu ji (meilė) ieško aukščiausiojo Gėrio arba, ieškodama žemiško gėrio, neišeina iš ribų, tuomet veda žmogų dorovės keliu; jei priešingai elgiasi, veda į ydą, kurią galima vadinti smurtu prieš Dievą, skyrusį mus laimei ir džiaugsmui. Išėjusią iš ribų meilę, kuri veda į rūstį, žmogus negali nustatyti nė prieš save patį (106 - 108 eil.) nė prieš Dievą (109 - 111), nes visa tai neatitiktų įgimtą eigą. Todel negera meilė gali būti nustatyta artimo nenaudai. Ji veda į išdidumą (121 - 123 eil.) Toji meilė, del kurios vėlės valosi pirmuose trijuose skyriuose, klysta objektą pasirinkdama. Aukščiau Skaistykloje atgailauja tie, kurių meilė nenuosaiki buvo: vieni permažai mylėjo vyriausiąjį Gėrį, kiti perdaug aistringai mylėjo žemės gėrį.

94 *Gimtoji* — įgimtoji meilė (instiktas) niekada nenukrypsta nuo tikrojo objekto.

95 *Antroji* — kuriai leista rinktis objektas, gali suklysti trejopai: 1) pasirinkdama tai, kas bloga — puikybę, pavydą, rūstį; 2) mylėdama persilpnai (apsileidimas) aukščiausiąjį Gėrį, 3) perdaug mylėdama žemišką gėrį (tandumas, išlaidumas, pataikavimas kūnui).

99 *Nieks neprikiš* — pasinaudojant žemės gėrybėmis; maitintis, taupyti netik ne nuodėmė, bet dar dorovė bus (nuosaikumas), jei laikysis tam tikrose ribose.

100 - 102 *Bet jei* — jei žmogus pasirenka negerą objektą savo meilei, arba ir gero objekto nemyli atsidėjęs, jis nusideda.

103 - 105 „Boni aut mali mores, sunt boni aut mali amores", sako šv. Augustinas: tiek betkas esti doras ar nedoras, kiek vadovaujasi dora ar nedora meile.

106 - 108 Kadangi yra griežtai sutapusi su asmenimi, kuriame ji pasireiškia, tad visa, kas pareina iš tos meilės, negali stoti prieš save ir savęs neapkęsti.

109 - 111 Neįmanomas dalykas, kad būtis galėtų atsiskirti nuo Pirmosios Būties — Dievo; iš to seka, kad visoks jo jausmas yra tolimas nuo neapykantos Pirmojo, nes, Jo neapkęsdamsa, savęs neapkęstų.

112 *jei gerai tariu* — jei gerai dėstau argumentus.

115 - 117 Čia išreikšta puikybės yda. Ir ji pareina iš meilės ir palinkimo į bloga. „Superbia dicitur amor propriae excellentiae" sako šv. Tomas Akv. Sum. Th. II, 2-ae, qu c L III, 3.

113 - 120 Čia yra nusakytas pavydas. „Invidia est tristitia de alienis bonis", — pavydas yra nusiminimas artimo gerove, šv. Tom. ten pat qu. XXXVI, 1, 2.

121 - 123 Trečias nepalankumo artimui pasireiškimas — rūstybė. Jos tikslas — kerštas.

125 *Čia apačioj* — žemesniuose Skaistyklos skyriuose.

127 *Slaptingoji gerovė* — Dievas.

131 *tingus* — nusikaltę apsileidimu Dievą mylėti turi atgailauti ketvirtame skyriuje.

134 *Be geros esmės* — Tik Dievas iš esmės yra geras: „Solus Deus est bonus, per suam essentiam", Šv. T. Akv. Sum. Th. I, 6, 3. Dievas Kūrėjas, yra priežastis ir pradžia (šaknys) viso ko gero, be to ir išvada (vaisius); kąi žemiškoji, netobula, laimė yra panaši į medį be šaknų ir vaisių.

138 *jų eilės* — šykštumas ir išlaidumas, apsirijimas ir paleistuvavimas.

139 *Galvą sukti* — paliekama pagalvoti ir susekti.

SK. XVIII GIESMĖ

(244 — 248 p.)

2 *idėjos* — nuomonė apie meilę, — gero ir blogo pradą.

5 *Tylėjau* — per tai Virg. galėjo spėti, kad Dn. ne viską įsisąmonijo.

9 *šnekindamas* — pirmas pradėjęs kalbėti.

15 *gerą ir blogą* — pirmesnėje giesmėje (104 - 106 eil.) Virg. pasakė, kad iš meilės kyla tiek geri tiek blogi darbai.

18 *Spangių* — neįžiūrinčių protu, kuriems rodosi, kad visokia meilė iš esmės yra girtina.

19 - 21 Žmogaus sielą lengvai pagauna visa, kas gražu ir malonu, bet ji ne pirmiau mesis į tai, kaip pažins, jog malonis ar grožis yra jai pasiekiamas.

22 - 24 Išoriniai, užčiuopiami daiktai atsimuša sieloje, kaip veidrody, ir po tam protas ima juos į mintį. Jei mintyse tie daiktai randa palankumo, jie verčia valią jais pačiais susidomėti.

25 *ten palinkus* — į išorinius daiktus, *nusiteikia* — gauna malonumo.

26 *įgimtis* — įgimtoji meilė, kuri atsiliepia žmoguje iš naujo per malonį. Pirmutinis malonis toks, kad siela linksta pažindama gėrį ir malonį, antrasis gi — kai metasi į malonį.

28 - 30 Ugnis iš savo prigimties yra linkusi į aukštį kilti, kur randa sau tinkamą gaivalą plėtotis ir stiprėti. Senovės mokyti nežinojo, kad oras sunkesnis už ugnį ir kad per tai oras traukė ugnį kilti aukštyn; jie manė, kad ugnis iš savo įgimto savumo kyla į savo sferą, esančią jų nuomone tarp atmosferos ir mėnulio planetos.

31 - 33 *toj siela* pradeda geisti mielo daikto; jos geismas nėra koks materialinis judesys, lyg tasai ugnies į viršų, bet dvasinis, kuris nenurimsta (neaptingsta), kol negaus džiaugtis tuo daiktu.

34 - 36 Daugelis susiklaidinę tvirtina, kad kiekviena meilė savo esme yra gera ir jai pasiveda.

37 - 39 *ji* — meilė ima sau pirmąją medžiagą iš įvairių daiktų. Jos pradžia, noras gerovės, visada yra gera, bet ne kiekvienas atskiras įvykdymas yra geras, nes žmogus kartais klaidingai laiko gera tai, kas iš tikrųjų nėra gera. Dante, rodosi, norėjo pasakyti, kad meilė savaime nėra nė gera, nė bloga.

43 - 45 Abejonė: jeigu meilė pareina iš išorinių daiktų, ir jei siela negali jų išvengti, ji neturi nuopelno gerai ar blogai pasielgusi.

46 - 48 *Kiek protu galiu.* Virg., išminties simbolis, pasisako galįs šiuo klausimu spręsti tik žmogaus proto ribose; kiek dalykas siekia aukščiau mūs proto ir įeina į tikėjimo ar apreiškimo ribas, reikia laukti aiškinimo iš Beatričės (teologijos).

49 - 51 Čia kalbama apie žmogaus sielą. „Anima est forma substantialis hominis" — siela yra esminė žmogaus forma — Šv. Tom. Akv. Sum. Th. p. 1, qu LXXVI, 4. Forma scholastikai vadina tai, per ką betkas iš galimybės pareina į realybę. Formos esti esminės arba pasitaikomos. Siela, pav. per kurią susidaro žmogus, yra esminė forma, o būdas, kokiu jis tampa išmintingas, yra pasitaikomoji forma. Tyrosios dvasios, angelai, yra tik formos be materijos. Žmogaus siela — taip pat forma, skiriasi nuo materijos tuo, kad gali būti ir be josios ir su ja sujungta. Priešingai, gyvulių sielos negali savaime būti, ir todel išnyksta kartu su kūnu.

50 - 54 *kūne ... savaimingai.* Visokia esminė forma, susijungus su kūnu, nors ji iš esmės yra savistovė *(savaiminga),* turi ypatingos galybės, (specifinės dispozicijos), kuri ją skiria nuo kitų formų. Specifinė žmogaus galia — išmintis, kuri įžiūrima tik iš pasireiškimų *(išdavos),* kaip kad nenudžiūvęs medis pasireiškia žaliais lapais.

56 *pirmųjų sąvokų* — aksiomų, pav.: iš dviejų priešingų teigimų teisingas tik vienas.

57 - 60 *pirmų geismų* — arba pirmųjų palinkimų, pav. į laimę, į malonį, į savęs apsigynimą. Dante šitas problemas riša vienu užsimojimu, pareikšdamas stačiai, kad tai nesusekamas žmogui dalykas (homo non sape — žmogus nežino). Visa tai yra žmoguje įgimta. *Pirmieji geismai* nėra nuodėmingi; jų negalima nė girti, nė peikti.

61 - 63 Kadangi su pirmaisiais geismais susyja kiti norai ir geismai, kurie, būdami laisvi, gali būti geri ar blogi, todel žmogus gavo laisvę rinktis arba pasekt vienus ir kitus norus; toji laisvė privalo skirti gera nuo blogo ir rinktis gera.

64 *Čia pradas* — įgimtoji išmintis yra tasai šaltinis, iš kurio žmogus gali semti nuopelnus jei jis linksta prie gero.

67 - 69 *sielą nesugadintą* — žmogaus pirmąją valią, kuri linkus yra į laisvę, rinktis; jei ji tokia nebūtų, žmogus neturėtų progos dorai ir nuopelningai pasielgti.

72 *laisvi* — savo valia žmonės gali pasipriešinti blogiems geismams.

73 *Beatės* — Beatričės, kuri simbolizuoja teologiją; *galia rinktinė* (orig. *nobile virtu)* teologijos yra žinoma laisvos valios vardu.

76 *Mėnulis,* vėlai užtekėjęs, panašus į įkaitusį varinį puodą, temdė savo šviesa silpnesniąsias žvaigždes.

79 - 81 *prieš žvaigždes,* — kurios rodėsi eina iš rytų į vakarus, mėnulis gi slinko iš vakarų į rytus, zodiako taku ir pilnačio metu buvo Svarstyklių sietyne. Dabar jis randasi priešingame tam, kuriame buvo saulė, ženkle, būtent: Skorpione. Poetas išreiškė tai savaip, būtent: kada saulė šiuo taku eina, rymiečiai ją mato leidžiantis tarp Sardinijos ir Korsikos.

82 Virg. *(švelnusis vadas)* labjau pragarsino savo gimimo vietą Pietolą (Andes) už Mantovos didmiestį, ties kuriuo tas kuklus kaimelis stovi.

84 *nusikratė* — Dantės paklausimų.

88 - 90 Šitame skyriuje valosi tų sielos, kurie nepakankamai rūpinosi išganymu. Dabar jie smarkiai bėgioja į savo atgailos vietą. Jų skuba prilyginta prie Beotijos bachantų nepaprasto triukšmo.

91 Ismenas ir Asopas — dvi upės Beotijoje. Jų krantais lakstė boetiečiai naktimis su nuodeguliais rankose, norėdami permelsti Bachą, Tebų miesto ir Beptijos globėją.

100 - 102 Du uolumo pavyzdžiai; vienas iš krikščionių, kitas iš pagonų gyvenimo. Pirmasis — Marijos atsilankymas pas Elzbietą. Antrame kalbama apie Julių Cezarį. Kuomet 49 m. pr. Kr. Pompejus pasitraukė iš Italijos ir nuvyko į Graikiją, Marsilijos miestas sukilo prie Cezarį, o Ispanijoje Pompejaus šalininkai stiprinosi Ilerdos pily. Cezaris, apgulęs Marsiliją, paliko apgultą miestą Trebonijui su Decijum Brutu, o patsai, nė valandėlės nelaukdamas, metėsi į Ispaniją ir ūmai paėmė Ilendrą, kur buvo užsidarę Pompejaus vietininkai Afranius ir Petreus.

111 *plyšys* — laiptai uoloje į aukštesnę pakopą.

115 - 117 Nelaikyk mūsų storžieviais, jei nesustojame, nes amžinasis teisingumas judesio norą mumyse palaiko.

118 *San Zeno* — vienuolynas Veronoje. Čia minimas vienuolyno vyresnysis Gerardas, miręs 1187 m., gyvenęs ciesoriaus Fridricho Barbarosos laikais.

120 Fridrichas Barbarosa išgriovė Mediolaną 1162 m.

121 *Viens toks* — šv. Zenono abatas (Gerardas) pranašauja, kad Albertas della scala, Veronos burmistras (miręs 1301 m.) prasmegs pragare už tai, kad vienuolio vyresniuoju skirs neteisėtą sūnų Juozapą; šis Giuseppe buvo abatu 1291 - 1314 m. Bažnyčios įstatymai draudė pakelti į vyresnybę neteisėtos moterystės vaiką, kuris be to dar buvo šlubas ir ištvirkęs. Tas pats Albertas della Scala turėjo tris tikros moterystės sūnus: Baltramiejų, Albiną ir Can Grande; pas šį pastarąjį Dante viešėjo.

130 - 135 Bausto tingėjimo pavyzdys: žydai, *(jūdėjai)*, atsilikę Moizes užpakaly ir žuvę tyruose; išliko tik du: Jezus Navino sūnus ir Chalebas; juodu perėjo Raudonąsias jūras ir pasiekė Jordano upės krantus žadėtoje žemėje.

136 - 138 Antras tos pačios ydos pavyzdys. Anchyzo sūnus Enejas, sudeginęs savo laivyno dalį, paliko Sicilijoje senius, moteris ir kai kuriuos savo lydovus Acesto globoje, nes šiems nerūpėjo žygiai ir garbė.

145 Čia baigiasi Dantės antroji Skaistyklos diena.

SK. XIX GIESMĖ

(249 — 253 p.)

1 - 3 Tercinoje yra išreikšta paskutinė nakties valanda, prieš saulėtekį, vėlesnė už pirmesnes valandas. Vėsumas, anų laikų aiškinimu, parėjęs iš mėnulio, esančio žemės, arba Saturno įtakoje; mėnulio šviesa, puldama iš aukšto žemyn, kaip kad saulės šviesa, kildama aukštyn, šildo orą ir žemę.

4 - 6 Toji pat valanda yra išreikšta, pasinaudojant geomantia arba tam tikru būdu susekti ateitį. Toks viduramžio būdas išpranašauti ateitį buvo daromas stebint įspaustus užmerktomis akimis lazda taškus ant žemės arba suženklintus rašalu ant popieros. Taškų atskiras grupes geomantai įvairiai vadino (motina, dukterim, vaikučiais ir kit.). Viena iš tokių grupių vadinosi Fortuna Maior — didžioji liktis, susidaranti iš šešių punktų, panašiai sugrupuotų, kaip Vandeniaus žvaigždyno galas, susiduriąs su Žuvų žvaigždyno pradžia. Poetas norėjo pasakyti, kad rytų horizonte žvaigždės rodė artimą saulės švitimą. Šiuo prieš švintant laiku, esą, (Prg. XXVI, 7, Sk. Sk. IX, 16 - 18) sapnuojama tiesa. Čia Dantė dėsto savo sapną.

7 - 9 *moteriškę* — simbolizuojančią tris ydas: godumą, smaguriavimą ir paleistuvavimą. Šios moteries idėją Dante bus ėmęs bene tik iš šv. Rašto, Patarlių VII, 10 - 12.

10 - 15 *Lyg saulė* — kaip saulės šiluma atgaivina sustingusius nuo nakties šalčio žmogaus narius, taip Dantės žvilgsniai atitaisė tos moteries liežuvį, narius ir išjudino veiduose meilės (rausvai baltą) spalvą. Alegorijoje imant, godusis, smaguriautojas, paleistuvis, įsivaizdavę mėgiamą dalyką, teikia jam savybes, kokių tas neturi.

19 *Čia aš* — Sirenos buvo Melpomenos ir Achelojaus dukters; turėjo nežmonišką baisų kūną ir labai gražų moterišką veidą, be to puikiai dainavo. Gyvendamos jūrose, išplaukdavo viršutine kūno dalimi ir viliodavo dainomis jūreivius į pražūtį. Net mitologijoje jos yra laikomos simboliu klastingų, pragaištingų žemės gėrybių.

22 *Uliksą* — Odisejų, kuris Circės nurodymu užkimšo ausis vašku savo palydovams, o save liepė pririšt prie stiebo; šitaip pa-

daręs išsigelbėjo nuo sirenų. Čia Dante prieštarauja Homerui, leisdamas Sirenai pasigirti, kad įsiviliojus Uliksą į jūrų gelmes dainomis.

23 *kas mane pamilo.* Sirena reiškia jausmų malonį. Poetas nori pasakyti, kad jeigu kas pasiveda kūno jutuliams, retai grįžta į dorą kelią.

26 *moteris Šventa* — Lucija (Sk. IX, 55), visuomet vedanti į gerą, judinanti žmogaus protą (Virgilijų) pažinti, koki tušti yra žemės turtai ir koki kilnūs dangaus turtai. Vaizduoklė dabina patraukiančiais papuošalais *šveplą moteriškę;* protas gi liepia matyti po tais papuošalais šlykščią moterį arba nedorovės realybę. Tad kai kurie komentatoriai *šventą moterį* spėja esant čia Dorovę, Tiesą arba net Beatričę.

31 - 33 Proto šviesoje nuodėmė pasireiškia visu savo šlykštumu; pran. Ezechiel. XVI, 37 sako: „Atskleisiu tavo negarbę prieš juos, ir pamatys visą tavo bjaurumą. *Anosios ši* — šventoji moteris palytėjo nedorąją, kiti aiškina, kad Virgilijus.

36 *Ieškosime uoloj švarplos* — lipti į penktąjį skyrių.

37 - 39 Buvo rytas 24 kovo, ar 12 balandžio. Poetai eina vis iš rytų į vakarus. Saulė jiem šviečia į pečius.

44 *kaž kas ragino* — penktojo skyriaus angelas, pasitikdamas ir rodydamas taką.

48 *pro dvi sienas,* — darančias uoloje du laiptų šonu.

49 Angelas, suplasnojęs sparnu, panaikino Dantei ketvirtąjį P arba nusiminimo nuodėmės ženklą.

50 - 51 „Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur" — palaiminti verkiantieji, nes jie bus suraminti (Mat. V, 4).

52 Virgilijus stebisi, kad Dante po tokio švelnaus angelo pakalbinimo eina nuleista galva, nusiminęs.

58 *ragana* — klastingas jausmingumas, *sena,* kaip žmonių giminė. Kas laikė įsivaizduotas gėrybes tikromis, tas atgailauja aukštesnėse *(čia aukščiau)* Skaistyklos pakopose.

62 *dausoj ratus* — sferas, planetas. Metafora iš paukštininkų amato. Dievas dausoje šviečiamomis sferomis, lyg paukštininkas vilione, vilioja žmogų prie dangiško maisto.

71 *daugybė* — būrys atgailaujančių šykštuolių.

73 Orig. lotyniškai pasakyta iš CXVIII ps.: „Adhaesit pavimento anima mea" — prisiglaudė prie aslos mano siela.

76 - 77 Maloniai pakalbindamas nelaiminguosius, Dn. vadina juos Dievo išrinktaisiais ir ramina ta tiesa, kad jų kančia mažėja del sąvokos, jog teisingai kenčia ir ne amžinai.

78 Parodykite kryptį į šeštąjį skyrių.

81 Eikite į dešinį šoną pasukdami.

84 Dante jautė iš dvasios žodžių (79 eil.), kad ji nuvokia čia esant gyvo žmogaus keleivių tarpe.

85 *Tad,* poetas paprašė žvilgsniu Virgilijaus leist pakalbėti su dvasia.

99 *Kristaus čia regi vikarą* — popiežių Hadrianą V, kilusį iš Ottobuono Fieschi, Lavagnos grafų šeimos. Lavagna *(gražus upelis)* Genujos šaly. Apie Dantės prikišamą Hadrianui šykštumo istorijoje neaptinkama pagrindo. Hadrianas V buvo popiežium vieną mėnesį ir devynias dienas.

104 *didis švarkas* — popiežiaus apsiaustas (pareigos) reikalauja daug rūpesčio iš nešiotojo, kuris nori nesutepti jo ydomis ir neteisingumais.

111 *Į čia* į amžinąjį pasaulį ėjau iš noro.

115 Dante patiekė Hadrianui tris klausimus 94 - 96: Kas jis? del ko atgailautojai guli kniūbšti? ar negeidžia betko pasaulyje? Hadrianas atsako paeiliui, kas buvo iš kur kilo, kuo nusidėjo ir kaip grįžo prie Dievo (99 - 114); paaiškina kančios savybes šiame skyriuje (115 - 126); mini savo giminaitę, kuri pasaulyje galinti už jį melstis.

127 - 129 Dante nesigaili atskirų popiežių, kimšdamas kai kuriuos net į pragarą, bet rodo visuomet didžiausios pagarbos Bažnyčios institucijai (Prg. XIX, 101).

128 *klausydamas tiktai* — dvasia del savo kniūbščios padėties negalėjo matyti Dantės, klaupiančio, suvokė tai iš kalbos intonacijos.

133 Popiežius į Dantę kreipiasi žodžiu *brolau,* ne sūnau, nes tame pasaulyje jau nėra popiežių ir visoks nelygumas išnyksta.

137 *Nė gi tuokias* — (neque nubent, Mat. XXII, 30) Kristaus žodžiais farizejams. Popiežius nori pasakyti, kad jisai, kad ir buvo Bažnyčios vyru, tačiau tos jungtuvės išsirišo jo mirtimi; per tai pagarbos jam dabar nereikia.

139 *Eik sveikas sau.* Pragaro sielos nenori atleisti keleivių, čia gi, priešingai, jos skubina prie savo atgailos.

142 Alagia dei Fieschi, Moroello Malaspina žmona, labai dora moteriškė. Dantei ji buvo pažįstama, nes Malaspinos šeimoje viešėjo. Ją mini čia, norėdamas pabrėžti, kad dorove išsižymėjo iš kitų Fieschi moterų. Ji tik viena pasaulyje galinti melstis už mirusį Hadrianą.

SK. XX GIESMĖ

(254 — 258 p.)

1 Originale šitaip: bloga kovoti valiai prieš geresnę valią. Hadrians turėjo stipresnę valią nutraukti pasikalbėjimą ir eit atgailauti. Dantės gi noras buvo silpnesnis — kalbėtis ir klausyti.

3 *nesočias pintis* — turėjau nutilti nepatenkinęs smalsumo.

7 Dvasios gulėjo kniūbščios pakrašty briaunos, keleiviai gi turėjo eiti prisilaikydami pasienio.

8 *kuo žemėj susivilgė* — šykštumo nuodėme.

10 *senoji vilkė* — gobšumas, minėtas Prg. I, 49.

12 „Kas mėgsta sidabrą, nepasisotins sidabru, ir kas mėgsta turtus, tam nėra iš jų naudos" (Ekl. V, 9).

13 Viduramžių laikais manyta, kad dangaus sferos *(ritiniai)* turi įtakumo į atskirų žmonių reikalus. Dante tos nuomonės ne visiškai laikėsi.

15 *bjaurybę* — viso blogo šaltinį: gobšumą ir šykštumą.

19 Neturto pavyzdžiai. Juos užmena patys atgailautojai ir mąsto. Dieną jie garbina geruosius, naktį peikia ir niekina bloguosius. Nuo pat ryto nusiteikia dorovės vaizdais, atėjus nakčiai prisipildo pasibaisėjimo ir pasipiktinimo jausmais del nedorų darbų.

21 *gausindama žmoniją* — gimdydama kūdikį.

26 Caius Fabricius Lucinius, Romos konsulas, 282 m. pr. Kr. nepriėmė iš samnitų dovanų, paskiau ir iš karaliaus Pyrrho.

33 Mikalojus, Myros vyskupas, gyvenęs III šimtmečio gale, aprūpino tris seseris, įmesdamas pinigų per langą, kad ištekėtų, o nenueitų blogais keliais iš neturto.

39 *ten parvykęs* — grįžęs į pasaulį baigt gyventi.

40 *ne del pašalpos* — dvasia žino, kad jos gyvieji giminės labai ištvirkę, todel nelaukia iš jų maldų sau pagalbos.

43 *Aš sėkla piktmedžio* — kalbanti dvasia yra Hugo Didysis, pirmasis Kapetaičių (Kapetingų) dinastijos tėvas. Dante jį supainiojo su sūnum Hugonu Capet (987 - 996). Labai nekęsdamas Prancūzijos, tėvynės nelaimių vyriausios priežasties, Dante nesuvaldo čia savo žodžių.

46 *Pilis* — Douai, Lille, Gand ir Bruges. Pilypas Gražusis užėmė Flandrijos dalį. Dantės prašomas iš Dievo kerštas įvyko 1303 m., kai Flandrijos piliečiai sukilo ir sumušė prancūzus ties Courtrai.

50 *Liudvikų, Filypų.* Nuo 1060 lig 1316 m. Prancūziją valdė keturi Filypai ir penki Liudvikai.

52 *mėsininku* — Hugo Capet iš tikrųjų buvęs Paryžiaus grafas; žmonių legendoje jis pareina iš jaučių pirklio ar mėsininko. Dantei patiko legenda, žeminanti prancūzų dinastiją ir ja verčiasi.

54 *minyku* — čia klysta Dante. Paskutinis Karolaitis (Karolingas) Liudvikas V. mirė 21 geg. 987 m., po jo liko gyvas Karolius, Lotaringijos hercogas; jis netapo vienuoliu, bet suimtas mirė nelaisvėje. Bene bus poetas sukeitęs paskutinį Karolingą su paskutiniu Merovingu — Childerichu III, mir. 752 m.

59 *Našlaujančiai karūnai* — po mirties paskutinio karolingo, Liudviko Tingiojo.

60 *pašvęstus* — šv. chrizma pateptus karalius.

61 - 63 *Kol provansalio kraičio...* — mano vaikai, pasakoja Hugonas, neturėjo pasauly didelės reikšmės ir jėgos, bet ir nieko nedarė blogo nuo Roberto I lig Liudviko IX (1270), būtent, kol neužsimanė gauti provansalio kraičio arba turtų su valstybe Raimundo Berlinghieri, Provanso grafo, kurio duktė Margarita ištekėjo 1234 už Liudviko IX, o Beatričė po tėvo mirties ištekėjo 1245 m. už Karoliaus Andegaveniečio, galėjusio gauti su žmona Provanso žemę.

64 *Bet čia* — nuo provansalio kraičio Prancūzija pradeda plėšikų darbus.

65 *taisant klaidą* — karti ironija: atgailaudama už grobimus, pirmiau padarytus, grobia — taisydama klaidą — anglų karoliaus Normandiją, Gaskoniją, Ponthieu.

67 Karolius Andegavenietis 1265 m. atėjo į Italiją paimti Neapolio ir Sicilijos.

68 *Konradinas*, Ciesoriaus Konrado IV sūnus, paskutinis iš Hochenštaufų, gimęs 1252. Jisai 1267 žygiavo prieš Karolių atsiimti tėvo palikimo; bet sumuštas 1266 prie Taglacozzo (Prg. XXVIII, 17) kliuvo į nelaisvę. Negarbingasis priešas Karolius nužudė jį Neapoly 1268 m.

69 *Tomą* — šv. Tomą Akvinietį, jei klausyti pasakų, liepęs Karolius nunuodyti iš baimės, kad šis filosofas bus jam priešingas Lijono bažnytiniame susirinkime.

71 *kitas Karlas* — Valois šeimos, pramintas Bežemis, sūnus Filypo drąsiojo ir brolis Filypo Gražiojo; jis 1301 m. atėjo į Florenciją taikos, tartum, daryti; tačiau per jį buvo iš miesto išvyti Baltieji, jų tarpe ir Dante.

73 *Beginklis* — atsivedė tam tikrą skaičių grafų ir baronų ir penkis šimtus raitelių prancūzų. Pats jis buvo apsišarvavęs Jūdos Iskarijoto ginklu (kauke), apgavimo ir melo įrankiu.

75 Florencija tada buvo turtinga piliečiais ir visokiu geru. Karolius pasinaudos.

Florencija — triskiem. žodis.

79 *suimtą, ir laisvėj* — Karolių II Neapolio karalių, pramintą Šlubuoju (žr. Dg. XIX, 127), sūnų Karolio Andegav., gim. 1243. Buvo paimtas į nelaisvę iš laivo 1284 kovoje Neapolio įlankoje su Petro Aragoniečio Admirolu Ruggieri d'Oria. Kalėjęs daug metų, grįžo ir vainikavosi karalium po tėvo mirties 1289 m.

80 Karolius II išleido jaunutę dukterį Beatričę už seno našlio Azzo VIII, Estės margrafo; sakoma, kad gavęs už tai nuo žento 30 tūkstančių guldenų.

85 *Sumažint gėdą*. Visa, kas ligšiol buvo negera poetui yra mažmožis prieš didžiausią kaltę — popiežiaus Bonifacijaus paėmimą nelaisvėn Ananijoje. Benvenuto Rimbaldi šitaip aprašo įvykį: „Sciarra de Colonna su 300 raitelių ir su daugeliu prietelių bei samdytų pėstininkų paskui karaliaus vėliavą vieną rytą įėjo triukšmingai į Ananiją. Nedėkinga minia sekė paskui karaliaus vėliavą link popiežiaus rūmo. Popiežius, išgirdęs triukšmą, visų apleistas, tarė sau: kadangi turiu mirti kaip Kristus išduotas, mirsiu kaip Kristaus vikaras. Apsisiautęs popiežiaus apsiaustu, su raktais rankoje atsisėdo popiežių soste. Sciarra ir jo sekėjai, Dievui norint, kad šventoji aukštybė liktų nepaliesta, nieko jam nedarė, bet vien žodžiais iškoneveikęs, paliko gerai apsaugotą ir puolė plėšti turtus. Po trijų dienų ananiečiai susipratę griebė ginklus ir, kardinolui Flisco vadovaujant, išvijo Sciarrą su sėbrais". Kai kurie raštininkai mėgsta minėti čia karaliaus Filypo ministerį Vilhelmą Nogaretą, davusi esą popiežiui delnu į žandą. Iš aukščiau padėtos kronikininko citatos matyti, kad tai pasaka, ne tikrenybė. Ir Dante vargu būtų nutylėjęs tokią tikrenybę.

91 *Pilotą* — Karalių Filypą Gražųjį, išdavusį popiežių Kolonnams, jo didžiausiems priešams, kaip kad Pilotas atidavė Kristų žydų valiai.

93 *gobšumo šluotą*. Filypas išsirūpino iš popiežiaus Klemenso V leidimą panaikinti Templarijų ordeną 1312 m., norėdamas *(neteisiu keliu)* sudoroti ordeno turtus.

97 - 99 *Marčią* — Mariją, vadinamą Viešpaties mylėtine; atsakymas į antrąjį klausimą, žr. 19 eil.

102 *priešingais vaizdais* — dieną giedame dorovės pavyzdžius, naktį mąstome atgailai nedorus nedorųjų darbus.

103 - 117 Pavyzdžiai nubausto gobšumo: Tyro karalius Pigmalijonas nužudė Sicheją, savo dėdę ir sesers Didonos vyrą, norėdamas paimti jo turtus. Didona pabėgo ir įkūrė Kartageną.

106 *Midas*, Frygijos karalius, išprašė iš dievų malonę, kad viskas, ką palytės, pavirstų auksu. Mirė badu, nes valgis taip pat virto auksu.

109 *Achanas* — pasisavinęs grobį Jeriche, buvo užmuštas akmenimis (Joz. VI, 17).

112 *su patim* (vyru Ananiju), jie, nuslėpę savo turtus apaštalams, krito negyvi (Ap. dar. V. 1 - 11).

113 *Heliodorą* suspardęs mistinis arklys, kai tasai taikėsi apiplėšt Jeruzalės šventovę (II Mach. III, 7 - 40).

114 *Polidorą* jaunuolį nužudė klastingai Trakijos karalius Polinestras, sumanęs paimti jo turtus. Už tai Hecuba, Priamo žmona, išlupo jam akis ir nužudė.

116 *Krassas* žuvo žygyje prieš partų šalį. Karalius Orodes liepė nukirsti jam galvą ir pilti pašaipai auksą į burną.

118 - 123 Čia atsakymas į Dantės klausimą 36 eil. Hugonas nori pasakyti: kadangi mūsų žodžiai esti kartais garsūs, kartais tylūs, tad ir dienos pasigėrėjimai dorove buvo ne mano vieno kalbami, bet kartu ir kitų dvasių, tik silpnu balsu.

127 Kalno drebėjimas, atsiliepiąs atgailautojų sieloje. Panašų įvykį turime Pragare, III, 130. Tenai drebėjimas reiškia atvykimą sielos į amžinas kančias ir visus pragaro gyventojus sukrečia baime; čia gi reiškia Dievo malonę, — kančių pabaigą, ir baigiasi džiaugsmo himnu, kurį gieda dvasių sutartinė.

130 - 132 Deloso sala, viena iš Cikladų Graikų Archipelage, žinoma senovėje iš Dianos ir Apolono kulto. Neptūnas, esą iškėlė salą iš po vandens į viršų. Tuo pasinaudojo Latona, pavydžiosios Junonos visur persekiojama, atvyko čion ir rado prieglaudą pagimdyti dvynukam — Dianai ir Apolonui. Sala lig to įvykio plaukiojo jūrose, dabar gi apsistojo vietoje.

136 *Gloria in excelsis Deo*, pradžia angelų giesmės, kurią jie giedojo piemenėliams prie gimusio Išganytojaus prakartėlės Betlejuje (Luk. II, 14).

SK. XXI GIESMĖ

(259 — 262 p.)

1 *Įgimtas žinoti troškulys* — tiesiog geismas ir bendrai, įgimtas žmogui pasiilgimas laimės. Jis gali būti nutildytas čia žemėje tik Dievo apreiškimu, o aname pasaulyje — visiškai malšinamas tik Dievo regėjimu; šv. Tom. Akv. Sum. Th. II, qu. IV, 8.

3 Samarietei tarė Jėzus: „Kas gers vandenį, kurio aš duosiu jam, tas amžinai netrokš". Ir samarietė tarė Kristui: „Viešpatie, duok man to vandens, kad amžinai netrokščia". Jon. IV, 14, 15.

4 *kankino* noras sužinoti tiesą.

9 *Dviem mokiniam*, eidamas į Emaus. Luk. XXIV, 13 - 16.

10 *šešėlis* — poetas Publius Papinius Statius, (40 - 96 po Kr.). Buvo laikomas lygios galios su Virgilijum.

11 Stacijus, baigęs savo atgailą, — *žiūri* į liekančias dar atgailauti dvasias.

13 Stacijus laiko poetus dvasiomis, kylančiomis į dangų, ir sveikina Kristaus patartu būdu, Mat. X, 12.

18 Virgilijus, būdamas pagonas, negali įeiti į dausą, nes vienu protu nepasiekiamos galutinės aukštumos.

23 *Rėžius* — ženklus, kur išdilo P ant Dantės kaktos.

27 *Clothò* — viena iš senovės deivių, nustatančių gimusio žmogaus likimą. Ji dėjo kuodą į vindelį, Lachesis verpė žmogaus gyvenimo siūlą, o Atropos, atėjus laikui, nutraukdavo siūlą.

32 *Kur pragaro pradžia* — limbas, priešpragaris, Virgilijui skirtoji vieta.

43 - 45 *Šioj vietoje* — aukščiau žemiškos atmosferos veikia kiti, Dievo duoti įstatymai, nepasiduodami betkuriems įtakumams.

46 Su skaistyklos vartais ir trečiuoju laipsniu, kur sėdi sargas, baigiasi žemiškoji atmosfera. Aukščiau nėra lietaus, krušos ir kitų žemiško oro pasireiškimų.

50 *dukra Taumanto* — Iridė, Taumanto ir Elektros duktė, — vaivorykštė (Laumės juosta).

52 *Sausi garai* — senovės metereologai žino sausus ir drėgnus garus; iš šių darosi lietus, sniegas, kruša, iš pirmųjų vėjas ir žemės drebėjimas. Jei Skaistykloje sudrebėjo kalnas, to priežastis ne atmosferinė, tik betkuri kita, būtent: Dievo tvarka, pakeliant dvasią iš skaistyklos į dangų.

67 Stacijus mirė 90 m. po Kr. Dante jį randa Skaistykloje 1300 m. Iš to matyti, kad jis išbuvo čia 12 šimtmečių; — 5 šimtmečius — šykščiųjų skyriuje, 4 — tinginių skyriuje (XXII, 92 - 93) ir likusius tris šimtus metų, spėti, priešskaistyklyje arba vienoje iš trijų pirmųjų Priešskaistyklio pakopų.

72 *Kad Viešpats...* Skaistyklos dvasios džiaugiasi išvadavimu betkurios draugės iš kančių; jos prašo su viltimi Dievą, kad veikiai išvaduotų ir jas.

82 *Tuos metuose* — 70 po Kr. g., kada romėnų vadas Titas sugriovė Jeruzalę.

85 *Gražiu vardu* — poetu.

87 *Kristaus nežinojo* — buvo pagonas.

89 *tolosietis* — Stacijus gimė Neapoly, bet Dante supainiojo šį su kitu Stacijum, gimusiu Tuluzoje.

92 *Tebus... Achilą* — Statius parašė poemas *Thebaidą, Achilleidą, Silvae.* Mirė nebaigęs Achileidos.

94 Stacijus ėmęs įkvėpimo iš Virgilijaus Eneidos.

100 - 102 *Per dieną* pasilikčia Skaistykloje. Nors tai gražus žmoniškas pasiryžimas, bet jis nesuderinamas su Katono mokslu (II, 120 - 122).

106 - 108 Juokas ir ašaros ne nuo mūs valios pareina.

130 - 131 Kaip pirmiau Sordello (Sk. VII, 15), Stacijus rodo didžiausios meilės Virgilijui ne tik savo mokytojui poeziją rašyti, bet ir parodžiusiam kelią į krikščionybę (XXII, 66).

SK. XXII GIESMĖ

(263 — 267 p.)

1 - 3 Poetas, nenorėdamas kartoti angelo pasirodymą ir nutrynimą iš Dantės kaktos P *(rando),* pasitenkina įvykio suminėjimu.

5 „Palaiminti, kurie alksta ir trokšta tiesos, nes jie bus pasotinti" Mat. V, 6. Angelas, ištaręs *alksta,* nedasakė *trokšta.* Antroji dalis sakinio bus ištarta išleidžiant iš šeštojo skyriaus (XXIV, 9), kur atgailauja pataikavusieji skoniui.

7 *kojos lengvesnės* — nes jau penktoji P nutrinta nuo kaktos (Sk. II 120 - 122).

9 Virgilijus ir Stacijus vadinami čia *greitomis vėlėmis.*

10 Jei sužinome, kad mus kas myli už tam tikrus mūsų savumus, pradedame ir mes mylėti mus mylinčius. Del to ir Virgilijus mylėjo Stacijų, kai sužinojo šio meilę iš Juvenalio, kuris padėtas priešpragary kartu su Virgilijum. Juvenalis, romėnų raštininkas, satyrikas.

22 *Kuriuo būdu.* Virg., sužnojęs iš popiežiaus Hadriano, kad šiame skyriuje atgailauja šykštieji, ir nežinodamas, kad čia pat ir išlaidieji kenčia, stebisi ir klausia Stacijų, neįtariamą šykštumu, del ko jis šioje vietoje.

25 *tokiems* — išmintingiems.

34 *gobšumą pertoli* — Stacijus perdaug aikvojo, už tai gavo skaistykloje gulėt šimtmečius (orig. migliaia di lunari — tūkstančius mėnesių).

40 *Prakeiktas aukso alki...* tekstas paimtas iš Virg. Aen. III, 50: Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames. Prie kokių baisių darbų tu nepastumi žmones, tu prakeiktas aukso alki. Dante vartoja šį tekstą kitokia prasme, nes italų kalboje *sacra fame* reiškia šventą alkį, su pusiausvira, tvarkinga, — galintį žmonijos norus turtų išlaikyti nenuodėmingais.

42 *Su trinka dirbčia* — pragare šykštieji ir turtų mėtytojai stumdo trinkas (Prg. VII, 27).

44 *laisvės davė rankom* — ėmiau mėtyti turtus.

50 *atvirkščios rūšies* — išlaidumas.

51 *savo žaliavą* — orig. suo verde; *čia pat* — skaistykloje *padžiauja* (orig. secca — džiovina).

52 *priešingos šalies* — šykštumo priešinga šalis yra beprotiškas aikvojimas.

56 Jokasta, Tebų karaliaus Kreono duktė, Lajo žmona ir Edipo motina. Nežinodama, kas Edipas, ištekėjo už jo ir pagimdė du sūnu — Eteoklą ir Poliniką ir dvi dukteris — Antigoną ir Ismeną. Stacijus aprašo savo Tebaidoje karą, kuriame tiedu Jokastos sūnūs nužudė viens kitą dvikovoje (Prg. XXVI, 54).

57 *dainiaus bukolikų* — Virgilijus, parašęs *Buccolica*, kuriuose minima viena iš devynių mūzų — Clio, istorijos globėja ir garbės skelbėja. Tercinoje pasakyta: iš tavo garbinimo mūzos Clio reikia spėti, kad nebuvai dar krikščionis, bet pagonas.

63 *žvejį* — šv. Petrą, nes Kristus jį su Andriejum pašaukdamas pasakė: „Eikite paskui mane, aš jus padarysiu žmonių žvejais" Mat. IV, 19.

64 - 66 Stacijus pripažįsta Virgilijų savo mokytoju poezijos, tikėjimo ir dorovės. *Parnasas* — Fokydos kalnas, kuriame gyveno Apolonas ir mūzos.

70 Stacijus sakosi, kad tikėjimo šviesa pirmąkart blykstelėjo jam iš Virgilijaus žodžių, kurie viduramžy buvo laikomi Kristaus atėjimo pranašyste: „Magnus ab inetgro saeculorum nascitur ordo. Iam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna; Iam nova progenies coelo demittitur alto". Pasireiškia visiškai nauja amžių tvarka; jau grįžta Mergelė, jau grįžta Saturno valdžia, jau nauja giminė nužengia iš dangaus aukštumos, Buc. IV, 5 - 7 (*Mergelė* — Astrea, Dzeuso ir Temidės duktė, t. y. iustitia, pasišalinusi iš žmonijos del jos ištvirkimo geležies, špižo ir vario gadynėj, dabar gi, grįžtant *Saturno valdžiai* — arba aukso amžiui, ir ji grįžtanti.) Buc. IV, 5 - 7.

79 *tavo žodžiai* — IV bukolikų eklogoje.

80 *skelbiančių* — apaštalų, krikščionių.

88 *Kol privedu graikus* — prieš baigdamas Tebaidos IX knygą, kurioje aprašomi graikų žygiai ties Ismeno ir Azopo upėmis.

90 *Neparodau* — Stacijaus krikštas nėra įrodomas istoriškai.

92 *ketvirtame aukšte* — kur atgailauja nusiminusieji.

69 *kol baigiame* — gale šio skyriaus, kur bus plyšys uoloje lipt į aukštesnį skyrių.

97 *Terencijus* gim. Kartagine 183 m. pr. Kr., lotynų poetas komikas. Titus Maccius *Plautus*, (254 - 184 pr. Kr.) lotynų komedijų rašytojas. Lucius *Varro*, lotynų dramatinis poetas, Horacijaus draugas. Statius *Caecilius* mir. 187 m. pr. Kr. lot. komedijų rašytojas.

100 *Aulus Persius* Flaccus, lotynų poetas satyrikas. Tas *graikas* — Homeras.

105 *deivės* — mūzos Parnaso kalne.

106 *Antifontas* — graikų tragikas. *Euripidas*, garsus graikų tragikas, gim. 480 m. pr. Kr. Dante neskaitė jį originale; juos žino iš Aristotelio.

107 *Simonidas,* — garsus graikų poetas (559 - 469 pr. Kr.) *Agatonas,* graikų tragikas (448 - 401), jo neliko nė jokio rašto.

108 *apvainikuotų* poeto vainiku.

109 - 114 Šiose tercinose Dante mini asmenis, veikiančius Stacijaus poemose. *Antigonė,* Edipo ir Jokastos duktė, *Deifilė,* Adrasto, orgivų karaliaus duktė, Tidejaus žmona, Diomedo motina. *Argija,* Deifilės sesuo, Poliniko žmona. *Ismenė,* Antigonės sesuo; Isifilė, parodžiusi ištroškusiai Adrasto kariuomenei Langijos šaltinį. *Tirezijo duktė* Dafne, ne ragana Manto, kuri padėta pragare XX, 55. *Tetė,* Achilo motina. *Deidamija* su seserimis, Scirijos karaliaus Likomedo dukterims (Prg. XXVI, 62).

118 *keturios dienos tarnaitės* — valandos 6-10 prieš vidudienį praėjo.

127 Dante laikė save Virgilijaus ir Stacijaus mokiniu, vieninteliu tuomet jų žinovu ir sekėju. Tercinoje kukliai mini šį dalyką.

131 *medis* šakomis aukštyn ilgesnėmis, kad niekas neįliptų vaisių skintis. Čia ne pažinimo medis, nes jis aukščiau (Sk. XXIV, 113), bet gyvenimo medis.

137 *tyras skystimėlis,* gal būt Eunoės upė (XXX, 129).

142 - 154 Susilaikymo pavyzdžiai: *Marija* Kanos vestuvėse rūpinasi, kad svečiai būtų patenkinti. Senovės rymietės gerdavo tik vandenį. Pranašas *Danielius* nevalgė siūlomų jam valgių nuo Babilonijos karaliaus stalo; *šv. Jonas* Krikštytojas, Florencijos globėjas mitęs prastu maistu tyruose.

SK. XXIII GIESMĖ
(268 — 271 p.)

5 Skaistyklos laiptais lipant nuolat girdimas skatinimas nesustoti, nes stovėjimas yra kančių ilginimas.

11 *Man burną atidaryk* Viešpatie, (ps. 50, 17) garbinti tave, nes gyvendamas žemėje ją atidarinėjau skanėsiams.

16 - 18 Dvasios ėjo ta pačia kryptimi su poetais.

21 *maldinga ir tyli* — baigę giesmę dvasios susikaupę ėjo pirmyn.

26 *Erisichtonas,* Tesalijos karaliaus Trijopo sūnus, bedievis, sumanęs kirsti Cererai pašvęstą girią, buvo nubaustas tokiu baisiu badu, jog dantimis draskė savo kūną (Ovid. Metam. VIII, 726).

28 - 30 Žydų istorikas Juozapas Flavijus aprašo baisybes, Titui imant Jeruzalę. Viena moteriškė Marija nužudžiusi sūnų ir valgiusi iškeptą. Gynėjai buvo labai išliesėję; dabar juos atsiminė Dante, pamatęs atgailaujančius apsirijimą.

32 *Omo.* Viduramžio simbolistai tvirtino, kad Dievas išbrėžė žmogaus veide žodį *homo* — žmogus. *H* neištariama, lieka „omo", kur dvi *O* vaizduoja akis, *M* nosį ir jos šonais du grioveliu. Liesųjų veiduose tas žodis dažnai ryškiai matomas.

37 - 39 Dvasių liesumą veikia obuoliai ir vanduo, pirmesnėje giesmėje minėti (132-137 eil.). Priežastis liesėjimo, kai dvasiom nereikia maisto, išaiškinta žemiau 67 ir kt. eil.

43 *nepažinčia* — badas labiau iškeičia veidą, kaip balsą. Čia Dante pažino kalbantį iš balso.

48 Donati *Forese* (mir. 1296 m.) poetas, brolis garsaus Corso Donati, juodųjų vadas. Jo seserį Picardą Dante mini Dng. III, 34. Buvo draugas ir gentis Dantei, vedusiam į du metu po Beatričės Portinari mirties Gemma Donati. Forese mėgėjas gero stalo, atgailauja skaistykloje.

49 *žvynus sausus* — orig. asciutta scabbia; odos sausi spuogai su niežėjimu; — mėgėjus gerai valgyti poetas vaizduoja kitame gyvenime niežais kankinamais; pasaulyje lepino ir tukino kūną gerais valgiais, dabar jie išbadėję netenka veide išraiškos *(šviesos)*.

52 Iš paties klausimo tono atrodo, kad Forese pažino Dantę ir kad šis dar gyvas žmogus.

58 *kas taip nurengia* — suliesina, orig. sfoglia — išrengia iš žalių lapų.

59 *kai stebiuos* — iš nusistebėjimo nesugebu minčių pareikšti žodžiais.

lašuos ... vandeny (137 eil. XXII) ir medyje (131 eil. ten pat) Dievo įstatymu glūdi jėga, nuo kurios liesėja atgailaujantieji šiame skyriuje.

67 *obuolio* — obuolys pas Dantę yra aukštesnės gerovės simbolis (Prg. XVI, 61; Sk. XXVII, 115; XXXII, 73).

70 - 74 Dvasios, nuolat eidamos ratu skyriuje, sustoja kaskart ties medžiu su kvapsniais obuoliais ir ties upeliu su vėsiu vandeniu. Negalėdamos pasitenkinti valgiu ir gėrymu, jos kenčia.

72 *malone* — dvasios skaistykloje kenčia neprieštaraudamos, bet net su noru, nes kęsdamos raminasi; jų valia susiderina su Dievo valia.

74 *Eli* — Kristus mirdamsa iš skausmo tarė: Eli, Eli, lamma sabachthani — Mano Dieve, mano Dieve, kodel palikai mane.

76 - 78 Dante sutinka Foresę Skaistykloje 1300 m. pavasarį. Jei dar tada nebuvo suėję penkeri metai nuo jo mirties, tai Forese mirė 1295-6 m.

79 - 84 Forese atidėliojo atgailą lig mirties, ir pasak Belakvos (Sk. IV, 130) jis turėjo būti priešskaistyklyje tiek metų, kiek delsė grįžti į Dievą. Dante, žinodamas draugo gyvenimą ir mirtį, dabar klausia, del ko taip aukštai jis dabar atgailos skyriuose.

87 *Nelės*, — Donati Foresės žmonos Joannas (Giovanella) maldos sutrumpino jo kančias. Dante jaunesnis buvo parašęs sonetą, kuriame stato pajuokai šitą dorą asmenį. Dabar atsilygina gražiai jį čia suminėdamas. Nellos vardas ir daugelio kitų be reikšmės istorijoje būtų nežinomi, jei Dante nebūtų jų įamžinęs.

94 *Barbagioj* — 3 skiem. (sk. Barbadžioj), Sardinijos kalnuotoje šalyje, kur Dantės laikais vyrai buvo išsižymėję laukinių tautų papročiais, o moters ištvirkavimu.

96 *Kaip ten* — Florencijoje, kur moterų papročiai žemesni už Barbagijos.

100 *iš sakyklų* — Dantės mintyje vyskupų dekretai ir kanoniškos bausmės už moterų begėdiškas madas.

103 saracenes — viduramžio laikais saracenais vadino visas ne krikščioniškas (išskiriant žydus) tautas.

107 *bausmių* — Forese pranašauja florentiečiams dang nelaimių po 1300 m., kurių tarpe buvo kova su pisiečiais 1315 m. 29 rugp., joje žuvo daug kilmingų piliečių.

109 - 111 Florentietės ims gailėtis anksčiau, negu dabarties kūdikiai paaugs jaunikaičiais.

114 *šešėlį* — Dante, turėdamas kūną, turėjo ir tikrą šešėlį saulei šviečiant.

115 - 117 Dante mini santykius su Forese ir turi, rodosi, galvoje abiejų ydą smaguriauti.

118 *Iš ten* — iš nuodėmingo pasaulio.

119 *Jisai* — Virgilijus.

120 *šito švyturio sesytė* — saulės sesuo esanti (luna) mėnulis; jo apvalainumas reiškia pilnatį.

122 *Per mirusius tikrus* — pragaro pasmerktuosius.

124 *Iš ten* — iš pragaro amžinos tamsos.

126 *Kur valotės* — kalno keliais eidami, jūs apsivalote nuo žemiškų nešvarumų.

128 *kur laukia Beatričė* — žemės rojuje.

131 *antroj vėlė* — Stacijus.

133 *amžiniems džiaugsmams* — dangui tikusi, nes baigusi atgailą.

SK. XXIV GIESMĖ

(272 — 276 p.)

4 *lyg negyvos,* panašios į numirėlius del liesumo iš noro valgyti ir gerti.

7 *Čia aš* — Dante toliau kalba pradėtą kalbą apie Stacijų, kurio vardu nesuminėjo.

9 *lėtą eiseną* — Stacijus, labai mylėdamas Virgilijų, lėčiau negu reikiant eina į dangų išleistas iš skaistyklos.

10 *Piccarda,* Simano Donati duktė, Corso ir Forese sesuo. Įstojusią į šv. Klaros vienuolyną brolis Corso Donati išveržė į pasaulį ir be jos noro išleido už Rosellino della Tose (žr. Dg. III, 42).

12 *žvilgsnis įžulus,* nes pamatė gyvą žmogų (Dantę) ir nustebo.

15 *Olimpe* — dausos laimėje.

16 - 18 Šiame skyriuje galima dvasios vadinti jų vardais; jos neįsižeidžia, nes šiaip del liesumo ant veidų nepažįstamos.

19 Bonadžiunta — lukietis, notaro profesijos, be to — poetas.

21 *visų liesiausias* — didžiausias smaguriautojas.

22 - 24 Popiežius Martynas IV (1281 - 1285), mėgęs skaniai pavalgyti. Jo mėgstamas valgis buvę virti unguriai, palaistyti baltu Bolseno vynu.

26 *kiekviens patenkintas* — dvasioms malonu buvo, jų vardą minint, nes tikėjosi, kad Dante, grįžęs į gyvųjų tarpą, sukels už jas maldas.

28 *Ubaldą* — Ubaldino da Pila, brolis kardinolo Ottaviano Ubaldini, Dantės įkišto į pragarą X, 120; jis pats brolis Ugolino d'Azzo, (Sk. XIV, 105) ir arkivyskupo Ruggieri (grafo Ugolino priešo) tėvas (Prg. XXXIII, 14). Mėgo gerai ir daug valgyti. Vyskupas *Bonifacijus* de Fieschi genovietis, Ravenos arkivyskupas, popiež. Inocento IV giminaitis. Jo valgumas žinomas istorijoje tik iš Dantės eilių. Priešingai, buvęs įžymus kalbėtojas, šelpęs savo plačios dijecezijos pavargėlius bado metu. Mėgęs kelti ir iškilmingas vaišes.

31 Markyzas de Rigoglosi (sk. Rigoljozi) iš Forlì. Išgirdęs, kad apie jį mieste kalbama, jog daug geriąs, liepęs pranešti, kad visuomet trokštąs.

39 Gentucca (Džentukka) iš Lukkos, nežinomas asmuo; del jo komentatoriai nesutampa ginče.

43 *nevilki ilgų kol kas* — neužaugusi ir neištekėjusi.

45 *mūs miestas* — Lukkos miestas, kurį daug kas peikia. Ir Dante išpeikė lukiečius, išvadinęs juos išnaudotojais (Prg. XXI, 41).

49 Bonagiunta pažino Dantę.

50 *Naujas eiles* — lyriškas, meilingai filosofinio turinio, pradėtas Guido Guinicellio, Dantės ir Guido Cavalcanti, nesutampančias stilium su provansalų ir doktrinalinėmis eilėmis.

51 „Donne ch' avete intelletto d'Amore" — taip prasideda pirmasis D-tės eilėraštis. Vita nuova § 19.

52 - 54 Tercinoje išreikšta ars poetica — poezijos esmė; susidedanti iš dviejų dalių, būtent: meilės, sujudusios poete, ir išorinio išreiškimo žodžiais to, ką sako meilė.

55 *Notaras* — Jacopo da Lentini vadinamas notaru, XIII šimtm., rašęs provansalų stilium.

56 *Guittone* d' Arezzo, doktrinališkų eilių tėvas, mir. 1294 m.

58 *jūs* — gal čia tik Dantę vieną turi galvoje kalbėtojas, o gal ir kitus: — Guido Cavalcanti, Gino da Pistoia.

61 *Tam stinga grožio* — kas stengiasi labjau įtikti ir del to metasi į kitą, priešingą jūsų širdingam ir naturaliam, stilių, to kūrinys bus dirbtinis, be įkvėpimo. Toks buvo provansalų stilius.

62 *stinga nuovokos geros,* — rodančios poetui reikalą dainuoti tai, ką širdis jaučia ir kuo ji pasitenkina, o ne stengtis kitų norus atspėti ir jiems pataikauti.

63 Dvasios skaistykloje neturi pavydo; tad ir Bonagiunta buvo net patenkintas, kalbėdamas apie geresnius už savo kūrinius.

64 Panašus palyginimas. Prg. V. 47; D. XVIII, 73 - 75.

78 - 81 *Ir nors* ... Dante, Florencijos pilietis, norėtų mirti savo gimtoje vietoje, bet tokių ydų priviso Florencijoje, kad poetas anksčyvesnę mirtį laikytų Dievo malone.

83 *Kalčiausias* del Florencijos nelaimių — Corso Donati. Forese regi ir pranašauja savo brolio baisią mirtį. Corso, išvijęs Baltuosius su Dante iš Florencijos, patsai buvo apkaltintas 1308 m. klasta ir smurtu. Bėgdamas iškritęs iš balno ir buvo nukautas kataloniečių.

84 *klony bus* — pragare (orig. valle dolorosa), iš kur nėra išganymo.

88 - 90 Šitas mano pranašavimas veikiai įvyks. Forese kalba 1300 m., o Corso Donati žuvo 1308 m.

98 *su dviem* — Virgilijum ir Stacijum.

103 - 105 Tas pats medis, minėtas Sk. XXII, 131 ir XXIII, 68; vienas prie įėjimo, antras čia prie išėjimo iš skyriaus.

115 Ir čia iš šito medžio girdimi skatinimai susilaikyti.

116 *Aukščiau* — medis pažinimo gero ir blogo stovi viršuje Skaistyklos, žemės rojuje. Pirmasis šio skyriaus medis skelbė Marijos susilaikymą (XXII, 142); antrasis — Ievos nesusilaikymą. Kaip šv. tėvai mėgdavo minėti Marijos ir Ievos priešingumą, būtent: gyvybės vaisiaus Motiną statydavo prieš motiną, iš kurios buvo kilęs mirties vaisius (nuodėmė), taip stato čia vieną prieš antrą ir Dante.

118 *Kažkas* — tur būt angelas, medžio sargas.

121 - 123 *Dvikrūtinius* — centaurus, turinčius pusiau žmogaus ir pusiau gyvulio kūną. Girtuoklystės pavyzdžiai. Lapitai pakvietė centaurus į Piritoo ir Hipodamijos vestuves; pasigėrę ryžosi pavogti nuotaką ir jos palydoves. Per tai kilo kova, kurioje centaurai beveik visi žuvo.

124 - 126 Gedeonui einančiam prieš madijanitus Dievas įsakė imti su savim tik tuos vyrus, kurie gers vandenį iš Charodo upelio rieškėmis; kurie gi pasilenks ir gers atsigulę, tų neimti. Tvarkingai pasirodė tik trys šimtai.

127 *Prie pasienio šono* — vidaus pasieniu.

130 Poetai praėjo pro medį ir turėjo platesnį kelią.

143 Dante nuo šviesos apakęs ėjo paskui poetus, laikydamasis, kaip neregiai, arti jų klausos pagalba.

148 - 150 Poetas kartoja trisyk *jutau*, norėdamas įvaizduoti kvapsnies jausmą; panašiai kartoja žodį *išvydau* (Dang. XXX, 95 - 99) įvaizduoti mistinės Rožės reginį.

150 *Ambrozija* — dievų gėrymas ir valgis; taip pat ir tepalas, neleidžiąs mirusiam kūnui gesti.

151 *Ir išgirdau* — iš susivaldymo angelo. Jis nubraukė Dantei šeštą P nuo kaktos ir leido eit į septintąją pakopą. Dante aiškina čia Evangelijos žodžius: „Beati, qui esuriunt iustitiam (Mat. V, 6), kur kalbama apie palaimintuosius, trokštančius teisingumo del susivaldymo gėryme ir valgy.

SK. XXV GIESMĖ
(277 — 280 p.)

1 - 3 Vėl astronominis laiko nustatymas. Pirmą pavasario mėnesį saulė esti Avino žvaigždyne, o naktis priešingoje pusėje — Svarstyklių žvaigždyne. Tauro žvaigždynas stovi tuoj už Avino žvaigždyno, o Skorpijonas — už Svarstyklių. Todel, jei Tauras stovi vidudienio vietoje, reiškia, kad Avinas ir saulė su juo pasitraukė prieš dvi valandas iš vidudienio lanko, nes kiekvienas žvaigž-

dynas (konsteliacija) per dvi valandas turi užėmęs dvyliktą padangės dalį. Iš to išvedama, kad dabar Skaistykloje buvo 2 valanda po vidudienio, o antipode, Skorpijono srity, 2 val. vidunakčio.

9 *dviem netarnauja* — plyšys buvo siauras, vienam išsitekti.

10 - 12 Dante norėtų sužinoti, del ko bekūnės esybės liesėja; bet jis nedrįsta klausti, ir tik Virgilijaus paskatintas klausia.

22 *Meleagaras* — Kaledonijos karalaitis, turėjo tuomet mirti, kai sudegs nuodegulis, kurį likimo deivės užžiebė jam gimus. Altea, motina, užgesino nuodegulį ir paslėpė. Bet kai Meleagaras medžioklėje susiginčijo su dėdėmis už šerną ir juos nužudė, Altea išėmė paslėptą nuodegulį ir metė į ugnį. Kai tik sudegė, Aleagaras mirė. Virgilijus norėjo čia pasakyti, kad tiek Meleagaro mirties, tiek dvasių liesėjimo priežastis yra slėpiningas dalykas: čia veikė galia, iš kitur pareinanti.

25 *veidrody*. Dvasiniai (šėšėlių) kūnai yra tartum jų sielų atvaizdas veidrody; kaip veidrodis tiksliai parodo judesius prieš jį vykstančius, taip lygiai ir dvasiniai kūnai leidžia įžiūrėti jų vidujinius judesius ir sielvartus.

27 *Ko neįkandai* — ko nesupratęs buvai ir klausei, dabar (man paaiškinus) gal jau supratai.

30 *sopamas žaizdas* — abejojimas yra sielos žaizda, gyjanti tik kai protas patirs tiesą.

31 - 33 Stacijus teisinasi Virgilijui, kad jo akivaizdoje drįs kalbėti, laikydamas netikusiu darbu tart žodį prie to, kurio iškalbumas ir išmintis verčia visus jo klausyti. Bet Stacijus čia pasinaudoja Virgilijaus prašymu aiškinti Dantei abejonę.

34 - 36 Stacijus meilingai kreipiasi į Dantę, vadindamas jį sūnum, kad sukeltų visą jo dėmesį žodžiams, kuriais sustiprės protas, o dvejojimus išsisklaidys.

37 - 60 Stacijus dėsto kūno ir vegetatyvės sielos gimimą, pasiremdamas iš dalies šv. Tomo mintimis.

37 *Geresnis kraujas* — „Kraujas tam tikru virškinimu paruoštas gimdymui, yra tyresnis ir tobulesnis už paprastą kraują", Šv. Tom. Sum. th. III, 31, 5.

38 *nesunaudotas maitinant gyslas*. Kai gyslos paėmė sau iš maisto kiek reikiant kraujo, likusis yra nesunaudotas, kaip kuklaus valgytojo valgis, likęs ant stalo.

40 *įgyja*. Tas kraujas (žmogaus sėklos pradas) gauna galios teikti esmę ir prigimtį žmogaus nariams.

41 *kaip ans* — tikrasis kraujas, kurs arterijomis tekėdamas palaiko ir stiprina kūną.

43 *Vėl persidirbęs* — dar kartą perviršintas ir išvalytas, pavirsta gaivinančia sperma ir krinta į vietą, kurios vardą padoriau nutylėt, būtent: į sperminių liaukų vietą.

46 *Čia* — motinos įsčioje; *del aukštos kilmės* — kaipo pareinąs iš širdies, kraujo šaltinio.

47 Moteries generatinis pradas yra pasyvus, priimąs veikimą vyriškojo prado, kuris yra aktyvus. „In generatione distinguitur operatio agentis et patientia. Unde relinquitur, quod tota

virtus activa sit ex parte maris, passiva autem ex parte feminae". S. Th. Aq. Sum. Th. III, 32, 4.

49 *Veikia* — gyvybės gemalą gamina.

52 - 57 *Jėga veiklioji* — tėvo sėklos veikimas formuoja sielos vegetaciją, panašią į augalų. Bet augalas esti susyk tobulas gyventi, o fetus animatum (gemalo gyvuonis) turi dar tobulėti: gauti jausmus ir proto potenciją.

58 - 59 *Čia vystos, plečias* — jėga formuojanti naują gyvybę, pagal reikalą skėsdamosi ar plėsdamosi, veikia naujus narius. Toji jėga pareina iš gimdančiojo širdies, kurioje yra Dievo įdėta galia formuoti naujo kūrinio narius.

61 *iš gyvūno* — iš žmogaus embrijono (gemalo), kol į jį Dievas nėra įleidęs protaujančios sielos. Šiuo klausimu Dante atmeta Origeneso preegzistencijos teoriją, paimtą iš Platono, kad Dievas, kurdamas pasaulį, sukūręs ir žmonių sielas. Atmeta ir Tertulijono mokymą, kad, kaip žmogus gimdo kūną, taip jo siela gimdanti naują sielą. Dante laikosi šv. Tėvų Laktancijaus, Augustino ir kitų scholastikų, kurie mokina, kad sielą sukuria Dievas ir įleidžia į kūną: per patį prasidėjimą — pagal vienus, šiek tiek vėliau — pagal kitus ir pagal šv. Tomą Akvinietį, kurio griežtai laikosi ir Dante.

63 *Vienam šviesūnui* — Averrois (žr. Prg. IV, 144); jis savo komentaruose prie Arsitotelio „De anima" mokina, kad esąs dvejopas proto principas: vienas intelektas aktyvus, antras pasyvus. Aktyvusis yra beasmenis, amžinas, skyrium nuo individų, kurie vis delto jame dalyvauja. Pasyvusis intelektas yra pereinamas, priklausąs nuo aktyviojo, formoje jungiasi su individu, bet esmėje pasilieka šale jo ir yra visiem žmonėm bendras. Iš to pasak Ozanamą, seka, kad po mirties iš žmogaus sielos lieka tik intelekto vieningumas, o nėra nė ko bausti, nė kam atlygintimo už nuopelnus teikti. Prieš tokį Averrois mokslą stojo šv. Albertas Didysis ir šv. Tomas Akv.

65 *Galybių proto* (orig. „possibile intelletto). Šiuo terminu Dante su scholastikais vadina bendrą žmonijos dvasią, arba universalųjį intelektą, kuris yra įleidžiamas į visą sielą, o ne į bet kurį kūno organą. Šis intelektas (possibilis) yra žemesnis už tą, kuris pareina stačiai iš Dievo ir judina „visatą" (intellectus agens). „Quandoque enim ponunt quattuor intellectus, scilicet: intellectum agentem, possibilem, et in habitu, et adeptum. — Possibilis intellectus... qui magis est in potentia *(galimybėje arba galybių)* ad intelligibilia, quam intelligibilium activus... S. Thom. Sum. theol. I, 76, 1; 79, 10; 87, 1. Comp. theol. cap. 80, 83.

70 *Teikėjas judesio* — Dievas.

72 *Pūs naują dvasią* — įpūs sielą į kūno gyvūnėlį.

73 *ką radusi* — vegetatyvią ir sensityvią sielą kūno gyvūnėlyje. Protinga siela, čia tik sukūrta, sukaupia savyje vegetatyvią ir sensityvią galią ir formuoja vieną būtį arba tobulą sielą (žr. Sk. IV, 1 - 6), kuri *gyva* (kiek yra vegetatyvi), *jausminga* (kiek yra

sensityvi, *save bevaranti, orig se in se rigira*) save savyje atvaizduojanti ir gaunanti iš savęs nuovoką apie savo buvimą.

76 - 78 Kaip saulės karštis, sutapęs su vynuogių sultimis, paverčia jas į vyną, taip nauja siela, Dievo įkvėpta ir gaivinama sensityvia dvasia, pavirsta protinga siela.

79 - 81 *Lachezė* — viena iš trijų deivių, verpiančių gyvenimo siūlą; *sunaudoja liną* — kai žmogus miršta, jo siela nešasi, ką gavo galios iš dangaus ir žemės.

82 *pojučiai apmirę*, — netekę organų, lieka be energijos.

83 *atmintį* — dvasinės galybės, išsivadavusius iš kūno varžtų, taps stipresnės.

85 Palikusi kūną, siela tuoj ir savaime pasijus Acheronto (Pr. III, 122...) krante arba Tiberio pakrašty (Sk. II, 100 - 105). Čia jį sužinos savo ateitį.

88 - 90 Kai siela suras krantą Acheronte ar Tibery, ji ims spindėti savo senoviškame kūno pavidale.

96 Nuvykus į pragarą ar į skaistyklą, siela užbrėžia ore savo atvaizdą, apsisiausdama lyg kokiu lengvu oriniu apsiaustu. Bet šv. Tomas sako: „Anima separata a corpore non habet aliquod corpus. Sum. th. p. III Suppl. qu. LXIX, art. 1. Dante anaip manė dar ir del to, kad šiaip jis nebūtų galėjęs ryškiai dėstyti sielos būklės po mirties.

100 *Jos vaizdas* — naujas orinis kūnas seka jos sielą, kaip liepsnelės liežuvis — ugnį.

101 *šešelis* — ne tikra, bet figuros prasme.

108 Čia baigta aiškinti klausimas (20 eil.) del ko dvasios liesėja. „Mirtis nėra pavirtimas į nieką, kai deivė suverps visą gyvenimo kuodelį, žmogui teks nutraukt gyvenimas; priešingai, siela atsipalaiduoja nuo kūno, nešdama su savim dieviško ir žmoniško prado sąjungą (70 - 80 eil.) Tuo tarpu kai žemesnioji kūno jėga nutyla ir apmiršta, sielos savybės, būtent: protas, valia ir atmintis stiprėja, likę be kūno, ir tobulėja (82 - 84 eil.) Kada siela nusileidžia viename iš dviejų pakraščių, Acherono ar Tiberio ir iš čia persikelia į pragarą ar į skaistyklą, ji užima savo kurybine jėga oro aplinkumą ir jame pasireiškia savo atvaizdu, kokį kitados turėjo realiame kūne ant žemės (85 - 96 eil.) Čia ir yra kūnas to šešėlio, kuris sudaro pasitraukusios iš pasaulio dvasios formą arba organą, dabar prisidėjusį prie jo sielos savybių, tiek aukštesnių, tiek žemesnių. Todel toks kūnas turi visus jausmus, regėjimą ir klausą, jis gali pareikšti norą, atmintį, džiaugsmą ir liūdesį, žiūrint kas veikia jo dvasios jėgas. (97 - 108 eil.). Tačiau skaitytojas šiaip žino, kad šis netikras kūnas yra laikinis ir pereinamas ir kad per paskutinį Teismą visos sielos atgaus savo žemiškąjį kūną, nušvitusiu ar aptemusiu pavidalu". Fleiderer.

109 *paskutiniai* — septintame skyriuje, skirtame valytis paleistuviams.

118 - 120 Primenamas saugumas, kokio reikia ginantis nuo nusidėjimo skasitybei. Čia negalima į visas šalis dairytis, bet rei-

kia matyti vienoje pusėje ugnis, antroje — bedugnė. Propercijus yra pasakęs: „Oculi sunt in amore duces" — Akys yra meilei vadai.

121 - 139 Atgailaujantieji meldžiasi minėdami skaistybės pavyzdžius.

121 *O Dieve...* Summae Deus clementiae, pradžia himno iš Brevijoriaus šeštadienio rytui.

127 *Aš vyro nepažįstu* — Švč. Mergelės žodžiai, pasakyti arkangelui Gabrieliui apreiškimo metu.

130 - 132 Skaistybės pavyzdžiai iš mitologijos. Skaistybės deivė Diana išmeta iš savo tarpo Jupiterio suvedžiotą nimfą Kalistę, kurią Junona pavertė į mešką, o Jupiteris įkėlė į žvaigždyną; Šis taip ir vadinasi, Didžiosios Meškos (Meškino) žvaigždynas (Ovid. Met. III 401 - 530).

138 - 139 Žaizda primena septintąją P, iš užbrėžtų Dantės kaktoje ties skaistyklos vartais.

SK. XXVI GIESMĖ
(281 — 285 p.)

3 Virg. atmena Dantei pirmiau (XXV, 118) duotą įspėjimą atsargiai eiti.

4 *dešinysis petys* buvo atkreiptas į saulę; buvo po vidudienio netoli 5 val. Saulė žemyn krisdama dažė baltai vakarinę dangaus dalį.

7 - 8 Vėlės pažįsta Dantę gyvu esant iš šešėlio, krintančio į ugnį ir darančio ją tamsesnę toje vietoje.

14 *nepamirštąs* — skaistyklos kančios yra su noru ir malonumu kenčiamos; dvasios nesiveržia iš jų.

16 *visų paskiausias* — Dante, ėjęs paskui Virgilijų ir Stacijų. Vėlės pastebėjo, kad jis ėjo paskutinis iš pagarbos vyresniems, nes šiaip, su nuvalytomis P, turėjo lengvą eiseną.

25 *toj vėlė* — Guido Guinicelli.

28 Aistringieji atgailautojai čia suskirti į du būriu žingsnioja į įvairią šalį, kaip pragare dvasios (XVIII, 26, 27).

32 *bučiuojas* — in improperium nefariae coniunctionis, quam in saeculo peregerunt, — paniekai nedoro sutapimo, padaryto pasaulyje.

34 - 36 Dantės didelis smulkių dalykėlių pastabumas.

40 - 42 Palestinos miestai, sunaikinti ugnim už ištvirkimą. Pazifae, Minotauro motina, čia greta Sodomos minima, kaip žvėriško gašlumo pavyzdys.

47 *raudas tas pačias* — Summae Deus clementiae — didžiausio pasigailėjimo Dieve.

52 - 57 Aš dar nemiriau nė jaunas būdamas, nė pasenęs.

58 *šviesos ieškodams* — poetas pasako savo kelionės ir savo poemos tikslą: pataisyti savo paklaidas.

63 *platūs rato šonai* — empirejume, aukščiausiame ir erdviausiame, didžiausia skuba einančiame dangaus rate.

64 *įrašyti* — į poemos lapus.

74 *šnekinęs pirmiau* — Guido Guinicelli.

77 *kaip kad Cezario.* Julius Cezaris jaunystėje santikiaudamas su Bitinijos karaliumi Nikodemu taip pagadino savo garbę, kad buvo pajuokiamas vardu „karalienė". Grįždamas iš Gallijos trijumfe girdėjo kareivius dainuojant tą pačią pašaipą: Gallias subegit Caesar, Nicomedes Caesarem. Dante norėjo pasakyti, kad šiame skyriuje atgailauja prasikaltę Sodomos nusidėjimu.

81 *geriau* — išpažindami garsiai savo nuodėmę atgailautojai veikiau save nuvalo.

82 *hermafrodito.* Hermafroditas buvo Merkurijaus (Hermeso) ir Veneros (Afroditos) sūnus, gavęs iš abiejų tėvų sudėtinį vardą. Turėjo tėvo bruožus ir motinos švelnumą. Jis susijungė į vienetą su nimfa Salmakide, turinčia abi lytis (Ovid. Met. IV, 286 — 288). „Peccatum luxuriae consistit in hoc, quod aliquis non secundum rectam rationem delectatione venerea utitur. Quod quidem contingit dupliciter: uno modo secundum materiam in qua huiusmodi delectationem quaerit; alio modo secundum quod, materia debita existente, non observantur aliae debitae conditiones" S. Th. Aq. Sum. th. 154, 1. Paleistuvystės nuodėmė susidaro iš to, kad ne pagal taisyklingą nuostatą kas nors naudojasi veneriniu malonumu. Tai įvyksta dvejopai: vienu būdu per medžiagą, kurioje ieško malonumo, antru būdu, kai esant tinkamai medžiagai, yra neišlaikomos kitos būtinos sąlygos.

85 *Kai skiriamės* — eidami savo keliu.

86 *Tos vardą* — Pasifae, Viduramžio žmonėms Pasifaės vardas būdavo taikomas ištvirkusiai moteriškei.

87 *Kur bėgosi* — Pasifae, pasislėpusi karvės stabe, kurį padarė Dedalas ir aptraukė oda, mušdinosi su bulium užuodusiu mėgiamą odą. Žr. Pr. XII, 13; Ovid. *Hervid.* V, 17 Horat. Od. II., V, 1; Ovd. Met. IV, 374...

90 *laikas keliauti* — netoli vakaras.

92 *Guido Guinicelli* — bolonietis, XIII šimtmečio antros pusės poetas, mirė 1276 m., Dantės pirmatakas, jo labai vertinamas.

94 - 96 Dn. nori pasakyti: Išgirdęs ir pamatęs Guinicellį nudžiugau panašiai, kaip Toantas ir Eunejas, pamatę motiną Izifilę, kai gresė jai mirtis (Sk. XXII, 109 - 114)

97 Dante vadina Guinicellį tėvu poezijos mene, pirmutinį ėmusį dėstyti poezijoje ne tik meilę bet ir filosofijos dalykus, ką vėliau darė ir Dante.

112 *jus* — Dante, rodydamas pagarbos Guinicelliui, kaip pirmiau Brunetto Latiniui pragare, kreipiasi žodžiu *jūs*, ne *tu*.

115 Čia turimas minty Arnoldas Daniello, XII amž. trubadūras, meilės eilelių (canzoni) autorius.

120 Limožinietis, poetas iš Limoges, Gerault de Berneil, rašė 1175 — 1220 m. Jis su Daniello buvo dviejų krypčių vadai poezijoje: „tamsios" ir „šviesios" manieros. Dante buvo Daniello manieros šalininkas — rašyti ne paprastu žodžiu, bet įmanomu tik sugebantiems slėpinius susekti.

124 *Guittonas* iš Arezzo, doktrinalės krypties įkūrėjas, įvedęs į lyriką mokslo ir dorovės temas.

126 *Kol nustelbė* nauji poetai, gražiau už jį pradėjo rašyti; tarp jų ir patsai Guinicelli.

128 *vienuolyne* — danguje.

129 *Kur Kristus vyresniuoju* (orig. abbate).

130 - 132 Dvasios skaistykloje jau nenusideda iš naujo (Sk. XI, 22 - 24), todel liepk pasaulyje kalbėti už mus Viešpaties maldą lig žodžių „nevesk mus į pagundą, bet gelbėk mus nuo pikto", nes toks prašymas mums jau be prasmės.

140 - 148 Originale šitas eilutes Dante duoda provansalų kalba: „Tan m'abellis vostre cortes deman"...

SK. XXVII GIESMĖ
(286 — 289 p.)

1 - 4 Poetas čia apʼtaria laiką keturiuose žemės rutulio šonuose. Jeruzolime, kur Išganytojas liejo kraują, buvo saulėtekio metas. Ant Gango upės — vidudienis (orig. „nona" bažnytinis terminas, reiškiąs vidudienį). Skaistyklos kalne — povakaris. Ant Ebro upės Ispanijoje — vidunaktis, nes Svarstyklių ženklas, kuriame dabar buvo saulė, stovi diametrališkai priešingoje pusėje su Avino konsteliacija. Čia aiškėja, kad Dante, kaip jau pastebėta Sk. II, 1 - 2 vaizdavo sau Gangą ir Ispaniją (Ebrą) stovinčias nuo Jeruzolimo į rytus ir vakarus lygiai 90^0 atstu (Dg. IX, 86). Dabar yra arti 6 val. vakaro 29 kovo, ar 9 ar 12 balandžio 1300 m.

6 *Dievo angelas* — kituose skyriuose po vieną, čia gi du: vienas šiapus, kitas anapus liepsnos. Pirmasis skaistybės angelas, antrasis — žemės rojaus sargas.

8 *Palaiminti tyros širdies* — Beati mundo corde, nes jie regės Dievą, Mat. V, 8.

11 Reiškia: paskutinė P (peccatum) naikinama ne kitaip, tik dieviško teisingumo liepsnomis.

15 Žmogžudžiai viduramžy buvo leidžiami gyvi į duobę žemyn galva ir užkasami (Prg. XIX, 49...)

21 *Vieta ši* — skaistyklos ugnis kūno ne naikina, tik valo jo (ugnimi) užtrauktas kaltes.

23 *Ant Gerijono* — žr. Prg. XVII, 91.

34 *lyg įkastą* — užsispyrusį kūnu ir dvasia (orig. fermo e duro).

35 *Sumišęs* — dėl mano užsispyrimo.

36 Tik ši liepsnos siena skiria tave nuo Beatričės. Tai sakydamas Virg. tikrai žinojo paveiksiąs Dantę ryžtis eit į ugnį.

37 - 39 Piramas ir Tisbė, susimilusi nelaiminga pora, senovės Romeo ir Julija. Tėvai neleido jiedviem matytis. Per sienos plyšį susitarė (tėvų namai stovėjo greta) susitikti už miesto. Tisbė atėjo pirmoji, bet liūtas užpuolęs ją nuvijo, sugriebęs galvos skarą ir sukramtęs. Piramas, atėjęs, rado sukruvintą mylimosios skarą ir manydamas, kad ji sudraskyta, nusižudė savo kardu. Sugrįžo pavymu Tisbė ir šaukė vardu mirštantį Piramą. Šis pravėrė akis,

pamatė Tisbę ir amžinai jas užmerkė. Tisbė čia pat nusižudė tuo pačiu kardu. Kraujas apšlakstė šilko medį, kuris iš gailesčio baltas šilkuoges pavertė į randonas. Ovid. Met. IV, 55 - 166.

43 *galvą krest* — tai reiškė ir nepasitenkinimą ir skatinimą.

44 *Šioj pusėj liksime?* — klausime raginimas, tinkąs vaikams, dar paremtas pažadais dovanų.

47 Pirmiau visi trys ėjo šia tvarka: Virg. Stac. ir Dante. Dabar gi Dante eina tuoj paskui Virgilijų. Žemės rojuje Dante eis pryšaky anų dviejų.

52 *Tėvelis* — orig. lo dolce padre mio.

55 *iš ten* — iš anos šalies skambėjo angelo balsas. Poetai, negalėdami liepsnose matyti tako, žengė į girdimą balsą. Poetas nemini, kada ir kas nudildė paskutinę P (peccatum luxuriae); bet galima suprasti, kad toji raidė nudilo liepsnose.

57 *Kol priėjom* — laiptus, iškaltus uoloje, lipti į žemės rojų.

58 Veníte benedicti Patris mei, — Išganytojo žodžiai, kuriuos tars teisingiesiems Paskutinio Teismo dieną. Mat. XXV, 34 Angelas dabar sako juos apsivaliusiems, ypač — Stacijui: Ateikite mano Tėvo palaimintieji.

64 - 66 *tiesės...* Poetas sako, kad šitas paskutinis keleivis buvo iškaltas uoloje ir ėjo stačiai. Saulės spinduliai, greitai turėsią užgesti, krito į takelį, kuriuo lipdamas aukštyn poetas turėjo priešais save šešėlį, kai tie spinduliai iš užpakalio jį lietė.

67 - 69 Neturėdami teisės atsigręžt atgal, poetai suprato saulę nusileidus, kai ant laiptų jau neįžiūrėjo Dantės šešėlio.

70 *akiračio plačius kraštus* — iš tos aukštumos, kurioje dabar stovėjo Dante, horizontas atrodė beribis.

74 *Norėjom eit, bet* — po saulėleidžio neleista vaikščioti Skaistyklos kalne.

76 - 87 Šiose dviejose tercinose idiliškas palyginimo vaizdas, kaip poetai nakvojo. Pirmą palyginimą taiko sau, antrą aniedviem poetam, ties juo budintiem.

97 - 99 *gražuolė* — Lija, pirmoji patriarko Jokūbo žmona, Labano duktė.

104 *Rachelė* — Lijos sesuo. Abidvi sesers gėrisi savim, atsivaizduodamos Dievo grožyje, kuris yra sąžinės veidrodis. Jos yra simbolis veiklaus, konstemplacinio ir dievobaimingo gyvenimo.

108 *Aš rankom* — darbu Dievo valią vykindama, *ji akim* — Dievo savybes stebėdama turime paguodos. Lija pranašauja Matildos pasirodymą.

109 - 111 Keleiviui itin malonus tos dienos rytas, kurią jis tikisi grįžt į tėvynę. Dantę toks jausmas suėmė baigiant skaistyklos kelionę ir nepoilgam pradėsiant trečią ir paskutinę jos dalį.

117 *Saldinę obelį* — tikrąją gerovę.

127 Ugnis amžina — pragare; ugnis laikinė — skaistykloje.

129 *Kur* — žemės rojuje Virgilijaus funkcija baigėsi. Lig šių ribų žmogus gali ateiti per proto (jį simbolizuoja Virgilis) pagalbą. Toliau keliaujant — į amžiną laimę — permaža vieno proto, bet reikia dar apreiškimo (jį simbolizuoja Beatričė).

131 *turėsi savo valią vadą* — Deus reliquit hominem in manu consilii sui. Eccles. XV. 1. Dievas palieka žmogų jo nuostato rankose.

136 *mielas akeles* — Beatričę, žr. Prg. II, 116.

139 Nors dar Virg. nenueina nutilęs, bet jau daugiau nekalba ir neatsitraukia tik del to, kad nori Dantę pavesti Beatričei.

142 *vainiką, mitrą* — Tavo valia išgydyta ir jos neveikia niekas, kas priešinasi Dievo valiai, tu gali ir privalai ją sekti, nes veda stačiai į tikslą. Del to tau nereikia dvejopos vadovybės, žmoniją tvarkančios (Sk. XVI, 94 - 96).

SK. XXVIII GIESMĖ
(290 — 294 p.)

1 *į dievišką mišką* — į žemės rojų.

4 *ant kranto* — ant viršutinio laiptų laipsnio. Čia atsiskleidžia lyguma arba erdvė skaistyklos viršukalny, nat kurio žemės rojus. Dante, skirdamas žemės rojui Skaistyklos kalne vietą, laikėsi scholastikų, ypač šv. Tomo Akv. nuomonės. Šv. Tomas tvirtina, kad rojus buvo reali vieta žemės rutulio rytų šalyse. Bet niekas, išskyrus Dantę, negretino Skaistyklos prie to kalno, kuriame žemės rojus.

8 *lygiai pūsdamas* — ne taip kaip ant žemės, kur vėjų pūtimas esti įvairaus smarkumo.

20 *Chiasso,* šiandien Classe, Ravenos pajūry vieta, garsi gražiais pūšynais.

21 *Širokko* (Scirocco) pietų rytų vėjas. Kuomet jis (arba *pietys)* pučia, Ravenos pušys siūbuoja, šlamėdamos tam tikru šlamesiu ir gausmu.

25 *upelį* — Letą.

40 *Žmona* — Matilda, kurią Dante vadina vardu tik gale šios dalies poemos (XXXIII, 119).

50 *Prozerpina,* Cererės duktė. Plutonas ją pagrobė berenkančią pievoje gėles. Matilda, žavingas rojaus asmuo, yra aktyvumo simbolis. Del jos identiškumo yra ginčo tarp komentatorių. Vieniems ji istoriškas asmuo, būtent Kanossos margrafienė, kitiems kažkokia vokietė, kitiems Beatričės draugė, Dantės kūriny *Vita nuova* minima.

55 *rausvas* — (vermigli), *geltonas* (gialli) —aukso spalvos žiedai, meilės ir skaistybės simbolis.

58 *Paklausius* manęs prašiusio (46 eil.) artyn ateiti.

59 - 60 *garsus* — nes moteris giedojo, jos žodžiai dabar buvo suprantami.

63 *Pravėrė* — ligšiol Matilda laikė primerktas akis iš kuklumo.

64 - 66 Dante, vaizduodamas Matildos grožį, pasinaudoja Veneros nuotikiu, kai ją bučiavo sūnus Amoras, nieko blogo nemanydamas, *(nevogčia),* ji pajuto širdy meilės judesį.

71 *Ponte* — Helesponte, per kurį Kserksas bėgo pralaimėjęs mūšį ties Salaminu. Leandras tą vandenį naktį perplaukdavo, skubindamas pasimatyti su mylimąja Hero.

74 Tarp *Sesto* ir *Abido* — du miesteliai: Abidas, kuriame gyveno Leandras, viename Helesponto šone, Sestas — kitame šone.

76 *Jums* — Matilda kalba į visus tris: Dantę, Stacijų ir Virgilijų.

76 - 79 Matilda nori pasakyti: nesistebėkite, kad aš šypsausi, nes, būdama be nuodėmių, turiu nuolat sielos džiaugsmą, kaip kad pasakyta 91-je psalmėj „delectasti" — tu paguodei. Delectatio reiškia pasigėrėjimą, paguodą, malonumą.

78 *Kur lopšiui* — rojuje, kur pirmųjų tėvų lopšys atsiradimas (orig. nido — lizdas).

85 - 87 Dantei kilo abejonės, delko rojuje vanduo (Lėtos upė) bėga, vėjas judina medžių šakas, kai Stacijus jį kitaip buvo nustatęs (Sk. XXI, 43 - 54).

91 *Aukščiausias Gėris* — Dievas, *tikdamas* — patikdamas tik sau — (orig. — che solo a se piace), — tik savo vieno darbais pasigėrėdamas, nes negali jam patikti, kas netobula arba nešvaru, būtent visos kitos būtybės. „In angelis suis repperit pravitatem" Job. IV, 18. — Savo angeluos rado nedorybę.

97 Dantės teorija einant, audra *(tvanka)* kyla iš garo, kuris įtrauktas į šaltą atmosferą, tirštėja ir gamina debesis; iš debesų — upeliai, šaltiniai; teorija nepriešinga dabarties teorijai.

100 *karo* — žalos.

102 *ties vartais*, pro kuriuos įėjome (Sk. IX, 76, 130), ir aukščiau nėra audrų, nė lietaus...

103 - 108 Ligšiol Matilda patvirtino tai, ką Dn. girdėjo iš Stacijaus (Sk. XXI, 43...); dabar aiškina, iš kur kyla vėjas, judinąs medžių šakas, ir iš kur čia pasirodo vanduo. Senovės manymu žemė stovėjo nejudėdama viduje visatos. Oras *bėga apsukai, kaip buvo pradėjęs bėgti* su Primum Mobile ir su kitomis sferomis nuo rytų į vakarus; kitaip sakant, kai sukasi Primum Mobile, ima suktis ir žemiau esąs oras, pasiekiąs net žemiausias vietas, kaip kad Mėnulį. Garai, sudarantieji vėją, vaikščioja žemai įvairiomis kryptimis, ne būtinai iš rytų į vakarus. Bet aukštyn garai nekyla ir oras ten visada dvelkia viena kryptimi, jei neužkliūva už ko kelyje. Skaistykloje oro dvelkimas randa pakeliui mišką, kuris ima judėti ir šlamėti. Šio judėjimo ir šlamėjimo priežastį norėjo sužinoti Dante iš Matildos.

107 *gyvas oras* — efyras, neturįs garų.

109 - 118 Vėjas ima iš žolynų veislės galią ir sėja juos kitose vietose, net tokiose, kur jų šiaip negalima buvo laukti dygstant.

121 Matilda, išaiškinus pirmą abejonę, imasi aiškinti antrą, kaip gali būti čia vandens, jei nėra lietaus.

124 Skaistyklos vanduo ateina iš neišsemiamo šaltinio ir nepareina nuo atmosferos veikimo. Jo čia yra visada tiek, kiek nubėga

dviejomis upėmis, bėgančiomis iš to paties šaltinio priešinga kryptimi: Leta (nuodėmių pamiršimo upė) ir Eunoe (gerų darbų atminimo).

133 *šis* — Eunoės vanduo.

140 *aukso amžiaus* — Felix nimium prior aetas. Labai - labai laimingas pirmasis amžius. Boetius, Phil. Cons. II, 5. Aurea prima sata est aetas. Aukso buvusi priadžioj gadynė. Ovid. Met. I, 89.

143 *Čia vis pavasaris* — Ver erat aeternum Ovid. Met. I, 107.

147 *Jie rado malonumo* — poetam malonu buvo išgirsti Matildos žodžiai apie poetų aukso amžių ir amžiną pavasarį.

SK. XXIX GIESMĖ
(295 — 299 p.)

2 *Ji gieda vėl* — Matilda, kai tik baigė kalbėti į Dantę, pragydo: „Beati quorum tecta sunt peccata".

4 - 6 Poetas prilygina Matildą prie mitologinių nimfų, norėdamas pabrėžti jos švelnius ir dorus judesius ant šventos upės kranto.

7 *prieš vandenį* — prieš Letos tėkmę.

9 *Aš* — Dante kitu krantu ėjo lygiagrečiai su Matilda.

10 *Vos varsneles* — originale: apie šimtą žingsnių abudu (apie 50 žingsnių kiekvienas).

12 *abiem krantais į rytus* — ėjau vėl į rytus, kaip rodė abu upės krantai, staiga padarę alkūnę. Ta pati kryptis pasidarė dabar, kokia buvo įeinant į žemės rojų. (Sk. XXVII, 133).

14 *krypt visa ji* — simbolinė malonė krypsta stačiai į tuos, kas jos ieško. Prieš tai Matilda tik akimis krypo į Dantę, dabar gi *visa*, norėdama tuo judesiu ir žodžiu *brolau* parodyti meilės ir didelio atsidėjimo jam padėti.

16 *nušvinta* — švyturiai, žr. 50 eil.

22 *Švelni giesmė* — 24 senių, žr. 83 eil.

24 *Ievos kaltes* — ji kaltesnė už Adomą. „Peccatum mulieris erat gravius quam peccatum viri". Moters nuodėmė buvo sunkesnė už vyro nuodėmę. S. Thom. Sum. th. II, II, 163, 4.

27 *kantriai laukt* — pakęsti kurį laiką nežinojimą.

28 - 30 Jei Ieva nebūtų nusidėjus, aš būčia *šitaip* žemės rojuje *džiugavęs pirmiau* (iš pirmųjų gyvenimo dienų) ir *ilgai* (visą gyvenimą).

37 *Mergelės šventosios* — mūzos jau minėtos Prg. II, 7; XXXII, 10; Sk. 1, 8. Pradėdamas dėstyti didžiąsias dangiškas grožybes, sunkias apsakyti ir aprašyti, Dante šaukiasi į pagelbą mūzas.

40 *Helikonas* — kalnas Beotijoje, mūzų buvimo vieta. Čia bėga du upeliai: Aganippas ir Hippocrenas. Tiedviem upeliam Dante liepia prasivert ir gaivinti.

41 *Urania* — atstronomijos arba dangiškų daiktų mūza, poeto šaukiama su kitomis mūzomis *(choru)* pritarti jo pastangoms.

43 *medžiai septyni* — septyni švyturiai, pasirodę tolumoje, tartum medžiai. Jie reiškia septynias Šv. Dvasios dovanas: Dievo

baimės dovaną priešingą puikybei, pamaldumo — pavydui, tvirtybės — rūstybei, mokslo — apsileidimui, patarties — šykštumui, išminties — apsirijimui ir proto dovaną priešingą paleistuvavimui. Kai kurie komentatoriai mato septyniuose švyturiuose simbolį septyniems sakramentams, kaipo įrankiams išganymui gauti.

55 *į vadovą žvelgiau* — paskutinį kartą, nes vėliau Dante, atsikreipęs pamatyti Virgilijaus, jau jo nepamatė.

57 *nuostabu jam ne mažiau.* Beatričės pasirodymas ir visa, kas su ja buvo, priklauso kontempliatyviam gyvenimui. Todel Virgilijus, arba išmintis, žemiškas mokslas, lygiai taip nustemba, kaip ir Dante.

61 *donna* — Matilda.

65 *žmonės* — 24 seneliai. Balti rūbai reiškia skaistybę, nekaltybę.

67 *vandenio veiduos* — Letoje.

77 Sluoksniai, pareiną iš septynių žibintų, simbolizuoja, kaip sakyta 43 eil., septynias šv. Dvasios dovanas arbas Jos vaisius.

79 *Juostos driekėsi toli labai* — septyniariopa šv. Dvasios jėga savo dovanomis apklesčia Bažnyčią nuo senų laikų lig būsimų, kurių galo žmogaus akis neįžiūri.

83 *Dvidešimts keturi seniai,* kaip šv. Jono Apokalipsėje IV, 4. Ten reiškė 12 patriarchų ir 12 apaštalų, o pas Dantę 24 Senojo Įstatymo knygas.

92 *žvėrys keturi,* kurių išvaizda yra paimta iš šv. Jono Apokal. IV, 6-8 ir pranašo Ezechielio I, 4-14; jie reiškia keturias evangelijas.

95 *Akių.* Žvėrių sparnuose akys reiškia nusimanymą praeities, dabarties ir ateities reikaluose; toks nusimanymas tinka evangelijoms.

96 *Argas,* Jonos sargas, pilnas akių, Merkurijaus apgautas ir nužudytas. Ovid. Met. I, 568-749 Sk. XXXII, 65.

104 *Jonas* — evangelistas, matė žvėris su šešiais sparnais, Ezechielius — su keturiais.

107 *Vežimas trijumfinis* simbolizuoja visuotinę Bažnyčią. *Grifonas,* (erelis - liūtas) reiškia Kristų, Dievą ir Žmogų, kurio asmenyje vienijosi dvi prigimtys, būtent: dieviška ir žmogiška.

110 - 111 Eidamas užpakaly švyturių ties vidurine juosta *(ruožu),* Grifonas turėjo po tris švyturių ruožus iš kiekvienos šalies; iškėlęs į aukštį abu sparnu, jis per tai nesuardė spalvų šoninėse šviesų juostose.

112 - 114 Primena Giesmių Giesmę V, II: „*Jo* galva — tyras auksas". Auksas yra trijų Dievybės savumų simbolis: šviesos, švarumo ir didingumo. Aukso išvaizdą turėjo visa, kas Grifone imta iš paukščio — galva ir pryšakys; pasturgalis — iš liūto buvo baltai raudonas. Baltoji spalva — švarumo ir tobulio simbolis, raudonoji — meilės. Baltai raudona spalva reiškia pilną meilės tikėjimą.

115 Romos *didvyriai,* (orig. Scipijonas Afrikietis ir Augustas) po didelių laimėjimų važiuodavo į miestą puikiame dviem ratais

vežime. Grifono vežimas, nori pasakyti Dante, buvo gražesnis ir brangesnis už didvyrių vežimą ir už Saulės vežimą, kuriuo skrido nelaimingai į dausas Faetonas. Žr. Ovid. Met. II, 107-110.

117 *toj* — dviratė.

119 *žemė skundėsi,* Faetono padegta. Jupiteris nutrenkė nerimtą vežėją žaibu: vežimas subyrėjo, o vežėjas nukrito į Eridano upę.

127 - 129 Šokį veda tarpais Tikėjimas, tarpais Meilė (Viltis pirmiau anų niekad negali eiti); šokis tarpais esti spartus, tarpais gi lėtas, pareina kaip gieda Meilė, kuri yra visų dorovių motina.

121 *Jaunuolės trys* reiškia tris teologines doroves: raudonos spalvos — meilę, žalios — viltį ir baltos — tikėjimą.

130 *keturios* šokėjos reiškia keturias kardinales doroves: išmintį, teisingumą, susivaldymą ir tvirtumą (prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo). Jų raudoni rūbai, meilės spalvos, nes be meilės jos negalėtų gyventi. Jų šokį veda išmintis, turinti tris akis žiūrėti į praeitį, dabartį ir ateitį.

134 *seniai du* ne vienaip apsitaisę, bet rimti ir lygiai einą, Apaštalų Darbų ir šv. Pauliaus laiškų atstovai.

136 Hipokratas, įžymus graikų gydytojas, medicinos tėvas, gimė apie 470 m. pr. Kr.

137 *gamtos vaikams* — žmonėms gydyti buvo Dievo leistas su atitinkamais gabumais.

139 Šv. Pauliui skiriamas kardas, nes kardu persekiojo krikščionis prieš savo pašaukimą būti krikščioniu ir kardu jam buvo nukirsta galva.

142 *kuklūs keturi* — įasmeninti laiškai — šv. Petro, Jokūbo, Jono ir Jūdo.

143 *vyras viens senoks* — apokalipsis įasmenintas.

146 - 148 *tų pirmųjų* — 24 senių. Jų galvas vainikavo ne balti lelijų žiedai, bet rožės ir kiti raudoni žiedai — simbolis krikščioniškos meilės, o gal kentėtojų mirties, juos ištikusios.

151 *griausmas* — ženklas iš dangaus sustoti procesijai.

SK. XXX GIESMĖ
(300 — 303 p.)

1 *Septyni žibintai,* apie kuriuos kalbėta XXIX giesmėje, originale pavadinti *settentrione* arba septynios žvaigždės, mūsiškai Grįžulio ratai su polerine žvaigžde, kuri per visą naktį nenusileidžia *(nė vakaro nė ryto nežino).* Šitas žvaigždynas rodė dvasioms, kur elti ir kur sustoti, kaip Gryžulio ratai rodo jurininkams kryptį.

7 *būrys senelių* — 24 seniai, Seno Įst. pranašai, sustojo ir krypo į Kristų, savo ramybės centrą, jų pačių išpranašautą.

10 *Vienas* — Saliamonas — Giesmių giesmės žodžiais (IV, 8), šūktelėjo Beatričę.

16 *visas šimtas* angelų, buvusių mistiniame vežime, ligšiol nematomų, pasireiškusių su senio (Saliamono) šauksmu. Šimtas reiškia daugybę.

19 *Pagirtas kurs eini* — tokiais žodžiais žydai sveikino Kristų jojantį į Jeruzolimą palmų sekmadienį. Šiuo atveju žodžiai taikomi nė Dantei, nė Grifonui, bet Beatričei, veikiai pasirodysiančiai.

21 *Pagerbkite* — „Manibus o date lilia plenis" Teikite pilnomis rankomis lelijas. Virg. Aen. VI, 883. Žodžiai Anchyzo, kalbančio Marcellio garbei.

31 *Ponia* — Beatričė, iškilmingai užsakyta ir dideliu ilgesiu laukiama, pasirodo pagaliau, bet veido dar nerodo. Apsitaisius trijų, teologinių, spalvų rūbais. Dante čia užmezga vėl savo meilės istoriją, nutrauktą kuriny *Vita nuova;* jo sielos drama susitvarko susitaikymu „Dieviškoje Komedijoje".

35 *Kadaise* — Beatričė mirė 1290 m.; regėjimas įvyksta 1300 m. Tad per 10 metų Dante nejuto tokio sielvarto, koks kilo Beatričę pamačius.

37 Dante vis dar nemato Beatričės veido apklėsto šydu; bet kažkokia galia iš jos ėjo ir veikė jį kaip pirmiau.

46 *Maniau,* kaip ligšiol pavojuose ir abejonėse darydavau, kreiptis į vadovą. Bet tasai jau buvo atsitraukęs ir išnykęs.

52 - 54 Visos gėrybės ir žemės rojaus džiaugsmai, paruošti mūs motinai Ievai, ir kadaise prarasti, negalėjo dabar sulaikyti Dantės ašarų, kai neteko Virgilijaus.

55 Dantės vardas vienintelį kartą čia netikėtai ištartas visoje poemoje, teikia scenai realumo, įterpto į fikciją.

57 *kita verksmams proga* — Beatričė nepoilgam darys Dantei aštrių priekaištų.

58 Admirolo, žvelgiančio iš savo laivo į kitus laivus, autoritetas ir didingumas palyginime teikia nuovoką apie Beatričės autoritetą Dantei.

63 Dante sakosi neišvengęs nesuminėti savo vardo.

64 *donną* — Beatričę.

65 *širdžia susektą* iš debesio gėlių, angelų barstomų (žr. 28 eil.)

67 Beatričės galva buvo apgaubta šydu, ant kurių buvo uždėtas *Minervos* gėlių arba alyvų vainikas. Alyvos vadinamos buvo Minervos medžiu, nes ginčo metu tarp jos (Atenos) ir Poseidono, kas valdys Atiką. Minerva patraukė prie savęs šalies gyventojus, atnešdama jiems alyvos aliejinį medį.

74 *Kaip netingėjai* — klausime yra ironijos: pagaliau ir tu teikeisi atlipti į kalną, kuriame viename žmogus gali rasti laimę.

76 *į veidrodį bangos* — į Letos vandenį.

77 *Į krantą* — *iškeliu* savo žvalgsnius iš vandens, savęs nusigandęs, į krantą (orig. all erba — į žoles).

81 *pasityčiojimą šventą* (orig. pietate acerba), pareikšta anksčiau 74, 75 eil.

83 *Viešpatie* — pirmųjų devynių punktų XXX psalmės pradžia: In te, Domine, sperari...

85 - 90 Palyginime du palyginimai: Dante lygina save su sniegu, o girdėtus žodžius — su vėjais; Beatričės žodžius — su šiauriu, pučiančiu iš slavų šalies, angelų žodžius — su piečiu iš Afrikos. Pirmasis vėjas sušaldo drėgną sniegą, antrasis verčia jį tirpti, kaip žvakę.

85 *italų gubrakalny* — Apeninų viršukalnyje.

92 *ėmė suokti* — dvasios ir angelai visada gieda harmonijoje su dausų sferomis. Platono ir Pitagoro nuomone pasaulio sferos judėdamos teikia harmoningos sferų muzikos. Dante, šios teorijos laikydamasis, priduria, kad angelai prisideda prie sutartinės su sferomis.

97 *šaltis mane* (širdį) *spustelęs* atsileido ir pasireiškė *vandeniu* (ašaromis) ir *garu* (atdusiais.)

103 - 105 Beatričė sako angelams, kad jie per amžius budi ir regi savo Kūrėją: nė diena nė naktis (miegas) nenuslepia nuo jų nė vieno žingsnio, kurį daro pasaulis. Čia išsakytas ir priešingumas toks, kad žmonės regėdami turi pasiduoti nakties ir dienos įtakumui.

106 - 108 Tercinos reikšmė tokia: jūs angelai, žinote, kas įvyksta pasaulyje, tad atsakydama įsamonysiu tą, kurs stovi anapus Letos, kad jo gailestis būtų lygus su kalte.

109 - 117 *planetos* tų laikų astrologų sumetimais turėjo įtakos į įgimtų dovanų brendimą. Dante esą gavęs gimdamas ne tik iš planetų įtakos jėgų stiprėti dvasiai, bet ir iš ypatingos Dievo malonės.

118 Prasmė: daugiau priauga piktžolių tuose laukuose, kurie neįdirbti *(jei apleisti)*, arba prasta sėkla apsėti, ypač jei tie laukai yra derlingi savaime. Beatričė nori pasakyti, kad Dantės nuodėmės tiek didesnės, kiek jis buvo gausiau apdovanotas malonėmis.

122 *Ilgai* — šešioliką metų. Beatričė turėjo 8 metus, kai Dante 9 metų pirmą kartą ją pamatė (1274 m.); ji mirė 1290 m., sulaukus 24 metų amžiaus.

124 *antros gyvenimo dalies* — jaunybės.

125 *žengt kitur* — į amžinybės gyvenimą.

126 *del kitos* — jis kreipėsi jausmais prie kitos.

127 Kada iš mirtingosios virtau nemirtinga.

130 *Blogais keliais* — netikromis filosofų pasaulėžiūromis gėrėjosi, užuot ėjęs tikru tikėjimo keliu. Čia įrodymas, kad Dantei ne kūniškos nuodėmės prikaišiojamos, bet šios trys: 1) Beatričei mirus, jis mylėjo kitas moteris; 2) atšalo mylėjęs Beatričę, kai ji tapo šventa, nemirtinga, 3) pametė tikrus kelius ir ėjo netiesiais.

139 *į prapuolenių šalį* — į pragarą.

141 *tą melždiau* — Virgilijų (Prg. II, 116; Sk. XXVII, 137).

144 *be atgailos* — nors Dante jau neteko visų septynių P, tačiau pas jį dar liko nuodėmių, kokios neatleidžiamos nė priešskaistykly, nė septyniuose skaistyklos skyriuose.

145 Atgaila pasireiškia ašaromis.

SK. XXXI GIESMĖ
(304 — 307 p.)

3 *jau pirmiau* — į angelus XXX, 103...

5 *ar tai tiesa,* kuo tu kaltinamas XXX, 109 - 138.

11 *tamsios dėmės* — iškrypimo iš kelio.

24 *Labo* — Dievo, kurs yra visokio gero šaltinis.

25 *kakėti* — pereiti siekiant kojomis dugną.

29 *betkam kitam* — ne tam Labui, minėtam 24 eil.

40 - 42 Čia Dievo teismas lyginamas su tekėlu. Prisipažinimas atšipina nuodėmės didumą, kaip tekėlas, pasuktas prieš peilio ašmenis, šipina peilį.

47 - 48 *Velionis mano* (orig mia carne sepolta) mano palaidotas kūnas turėjo, rodosi, vesti tavo žingsnius, į priešingą šalį o ne ten, kur pats pasirinkai.

57 *iš aukštai bičiuolę* — ne žmogų, bet dvasią, išėjusią iš regimo bendravimo su tavim.

61 - 63 Kartus nuostolis, sako Beatričė, turėjo tavę pamokinti geriau dėmėtis žemiško labo nepastovumu. Nes tik jauniklį paukštelį lengvai sugauna paukštininkas, bet ne senį, mokantį pažinti kilpas.

68 *barzdą* — ironiškai vietoje veidą. Beveik visi Dantės biografai kalba apie jo tankią garbiniuotą barzdą ir tokius pat plaukus ant galvos, nors mes matome jį portretuose visai apsiskutusį del to, kad visi portretai pareina iš mirusio poeto maskos, kuriai, žinoma, reikėjo pirmiau nuskusti barzda ir ūsai.

75 *Gudrybę* — Beatričė mini Dantės barzdą, norėdama pasakyti: tu jau ne vaikas, iš savo kalčių neišsisukinėki.

76 - 78 Kai pakėliau galvą, jau nemačiau angelų, barstančių *gėles* (Sk. XXX, 20...)

79 *Akim vis nedrasiom* — del baimės, gėdos ir nuolankumo.

80 - 81 Beatričė, žiūrėjusi į Letą, dabar atsisuko į Grifoną, jungiantį savyje dvi Kristaus asmenybes, dievinę ir žmoginę; ji jau nežiūri į savo neištikimą mylimąjį.

85 Dante, pastebėjęs Beatričės nepaprastą grožį, pasirįžta. Meilė baigia tai, prie ko paruošė baimė, gėda ir prisipažinimas.

89 *puoliau alpdamas* — šitas puolimas reiškia nuodėmės mirimą ir prisikėlimą laimei. Antrąsyk Dante krinta apalpęs: pirmąjį — pragare (V, 142), išklausęs Francėskos ir Pauliaus prisipažinimą, ir dabar antrą — del Beatričės priekaištų už tą pačią nuodėmę.

90 *Ji* (Beatričė), būdama *pradžia* poeto sielvartų (bėdos), žino gerai jo praeitį ir dabartį.

92 *moteris kilni* — Matilda panardina Dantę pamiršties vandeny, Letos srovėje. Matilda matomos bažnyčios simbolis, Beatričė — nematomos. Pirmajai pritinka apvalymo veiksmas.

97 *laimės sritį* — kitą Letos krantą, kur Dante išgirsta angelus, giedančius 50 psalmės „Asperges me" „pašlakstyk mane ir būsiu švarus, numazgok mane ir būsiu baltesnis už sniegą".

100 *Gražioji* — Matilda įleidžia Dantę pradžioje ligi kaklo į vandenį, o paskui panardina, kad gautų į burną gurkšnį pamirštie vandens ir panaikintų savy visą nuodėmių atmintį.

103 - 105 *tarp merginų* — reiškiančių keturias doroves (XXIX, 130 - 132). Netekęs nuodėmių, poetas susigyvena su dorovėmis. Jis stovi vidury, o mergelės šoka ratu aplink jį, ištiesusios viršum jo po ranką. Rankos reiškia: teisingumo ranka saugoja nuo žioplumo, tvirtumo ranka — nuo bailumo ir susilaikymo ranka — nuo palaidumo.

106 *Čia nimfos... žvaigždės.* Keturios mergelės yra keturios žvaigždės, kurių šviesa švietė Katono veidą (Sk. I, 23, 37) ir kurios vadovavo Dantei (Sk. VIII, 91). Kardinalės dorovės žemėje yra nimfos, išganingos patarties genijai; dausose — žvaigždės, šviečiančios žemei, ne sau ir ne dausai.

107 - 108 Beatričė vėl čia minima, kaip teologijos arba tikėjimo simbolis. Kol dar nebuvo atėjęs į pasaulį tikrasis tikėjimas, moralinės dorovės jau veikė ir pagonų tarpe; to negalima sakyti apie teologines (tikėjimą, viltį ir meilę) doroves.

109 *jos* — Beatričės.

110 *tris drauges* — teologinės dorovės, kurios giliau už mus įžiūri; jos suteiks tavo akim didesnio stiprumo žiūrėti į Beatričės akis.

116 - 117 *Smaragdų blizgesiu* — Beatričės šviesiomis akimis, iš kurių Amoras paleido į Dantę savo strėles (įmylėdino).

121 - 123 Dieviškoji ir žmogiškoji būtybės nuostabiai jungėsi Kristuje. Beatričės akyse Jisai (*Gyvūnas,* Grifonas) pasireiškia čia žvėris, čia erelis, nors iš esmės Kristus Žmogus yra visiškai lygus Kristui Dievui. Tačiau teologija nagrinėja Jo savybes skyrium.

130 *trys jaunutės* — virtutes theologicae: tikėjimas, viltis ir meilė: *aukštesniu laiptu* — aukštesnės rūšies.

134 *gerbėjui* — Dantei.

139 Džiaugsmo šūkis, kai Dante pamatė nusiklėstusią Beatričę, — ne simbolišką, bet realę. Jis neaprašinėja iškilmingos valandos, o tik pareiškia džiaugsmą, prisipažindamas, kad nė jis nė betkuris kitas poetas neįveiktų atvaizduoti Beatričės grožio, kai ji nusiklėstė galvą.

SK. XXXII GIESMĖ
(308 — 312 p.)

1 Čia įsakmiai pasakyta, kad Beatričė mirė 10 metų prieš šiuos 1300 metus.

3 Vienam jausmui stipriai veikiant, kiti tartum aptyla.

8 *viena deivių* — teologinių dorovių, stovinčių vežimo dešiniame šone (XXIX, 121) ir Dantės — kairioje, kai jis buvo atsikreipęs į vežimo pryšakį (XXIX, 113).

10 - 12 Akys pakenčia tik atitinkamą šviesą. Perdidelė šviesa apakina žmogų kuriam laikui, kol pereina aitris ir vėl grįžta regėjimas. Norėdamas pasakyti, kokia šviesa ėjo iš Beatričės akių,

poetas lygina savo padėtį su to, kuris pažvelgė stačiai į saulę ir valandėlei apako.

15 *Už tuos, kur* — už deives, kurios atitraukė mano akis nuo B-čės savo posakiu (9 eil.)

17 - 18 Procesija grįžta, iš kur atėjo, būtent: — į rytus. Kad nesuirtų tvarka, visi jos dalyviai, pradedant žibintais, sukasi į dešinę; tik centras sukasi aplink save vietoje. Atsisukusiems saulė kaitina veidus.

19 - 21 Šiam vaizdui suprasti skaitytojas privalo atsiminti rikiuotę besisukančią atgal.

25 *šventos moters* — keturios kardinalės dorovės iš kairio šono ir trys teologinės — iš dešiniojo.

27 Kuomet Bažnyčia (vežimas) yra apsuptas dvasinėmis teologinėmis) ir moralinėmis dorovėmis, tuomet Kristaus dvasia (Grifonas) eina nekliudomas pirmyn.

28 *Gražioji* — Matilda.

29 Žemės rojuje Stacijaus vaidmuo visiškai pasyvus.

29 *prie tojo rato* — dešiniojo, ties kuriuo trys moterys.

31 Žemės rojus dabar negyvenamas del Ievos, priklausiusios žalčio, nuodėmės. Čia toji rojaus dalis, kurioje augo gerą ir blogą pažinti medis; joje dabar del tos nuodėmės nėra žalumyno.

34 Nuo tos vietos, kur Dante susitiko su procesija, lig medžio atstumo bus trijų strėlų šūvis arba 1200 itališkų mastų, arba mažiau kaip pusė mylios (maždaug — trejos varsnos).

37 *Adomai* — skausmo ir priekaišto murmesys, kadangi Adomas nusidėdamas įtraukė į skurdą visą žmonių giminę.

38 *aplinkui medį* — Dievo pasodintą žmogui pažinti gerą ir blogą. Medis be lapų simbolizuoja Romos monarchiją apaštalų laikais, neturinčią krikščioniškų dorovių. Jis storesnis į viršų, kaip ans iš XX, 133, ir reiškia monarchijos neliečiamybę, ciesoriaus galybę.

42 *Indų* miškuose esą toki aukšti medžiai, kad strėla nedalekia lig viršūnės Virg. Georg. II, 122-124.

43 - 45 Šitie žodžiai atitinka dvejopą medžio reikšmę, minėtą 38 e. paaišk., nes Kristus (Grifonas) nevalgė saldaus ir nuodingo vaisiaus; Jis be to nesiekė ciesoriškos valdžios, nes pasakė: „Mano valdžia yra ne šio pasaulio" ir „atiduokite ciesoriui, kas yra ciesoriaus" (Mork. XII. 17).

43 *paukšti* — Grifone.

47 *žvėris dvilypis* — orig. l'animal binato (erelis - liūtas, žr. XXIX, 107 ir paaišk.)

48 Šie žodžiai Grifono lūpose yra Kristaus posakio į šv. Joną Krikštytoją parafrazė: „Taip reikia mums vykinti visokią tiesą". Mat. III. 15.

50 *augmuo našlys,* netekęs lapų ir žiedų, kaip sakyta 38 ir kit. eil. Vežimo medinis rodyklis Grifono jungiamas su medžiu del giminingumo medžiagos *(del* bendros *kilmybės).*

52 *mūsų augmens* — žemės augalai.

53 *Šviesa didžioji* — saulė.

54 *Iš už Žuvies* — šviesa iš Ožio konsteliacijos, arba, kitaip sakant, pavasario šviesa.

57 *Į kitą konsteliaciją* — į vasarą nuėjus.

58 - 60 Daugeliui komentatorių medžio žiedų rausva spalva primena Kristaus kraują iš perdurto šono.

61 - 63 Procesija giedojo, o Dante, išklausęs vieną - kitą eilutę, užmigo.

65 - 69 *Blakstienai Argo* (Sk. XXIX, 95; Ovid. Met. I, 568-747), turėjusio šimtą akių ir atkakliai budėjusio, kad kas nepaveržtų jo mylimosios Jonos, puolusios taip pat į akį Jupiteriui. Merkurijus užmigdė Argą, pasakodamas apie dievaitį Paną ir jo mylimąją Siringą, ir nužudė.

70 - 72 Negalėdamas papasakoti, kaip užmigo, Dante pereina į savo pabudimą iš miego, pertraukto Grifono šviesa ir Matildos pažadinimu: „kelk".

73 - 84 Vaizduodamas savo miegą, Dante pasinaudoja Evangelijos pasakojimu apie Kristaus atsimainymą. Kaip trys užmigo Taboro kalne, taip užmiega Dante Skaistyklos kalne; kaip mokiniai, pabudę ir dar įmigę, paregėjo Kristaus garbę (Luk. IX. 32), taip ir Dante mato Grifono šviesą. Kaip Kristus priėjęs pažadino mokinius tardamas: „kelkite" (Mat. XVII, 7) taip ir Dante išgirdo: „kelki". Kaip mokiniai pakilę nieko daugiau nematė, tik Kristų, taip ir Dante pamatė tik Matildą.

85 *Sumišęs* — manydamas, kad Beatričė jį paliko.

88 *draugių būry* — septynių deivių su žibintais rankose.

91 Dante neklausė Matildos žodžių, nes mąstė apie Beatričę.

94 *tiesiog ant žemės* — ant grynos žemės, šiaip nebuvo kur sėdėti, nes ir šaknys (86 eil.) nebuvo, tur būt, išlindę iš žemės.

98 *kiekviena su žibintu,* buvusiu procesijoje, paimtu Dantei miegant.

100 - 102 Beatričė praneša Dantei, kad gaus gyventi dausų Romoje arba danguje, kur Kristus yra pirmasis pilietis.

103 *pasaulio naudai.* Čia parodytas galutinis poemos tikslas, būtent: bendras žmonijos labas. Žmonija gyvena blogai socialiu ir moraliu atžvilgiu, nežiūrėdama Dievo duotos tvarkos, nes ji neturi dviejų gerų vadų: pasaulinio ir dvasinio, kurie vestų žmones į dvigubą laimę.

105 *Eilių galybe* — eiliavimo menu.

112 *Erelis.* Vizija paimta iš pranašo Ezechieliaus XVII, 3,... kur erelis vaizduoja Babilono karalių, žydų persekiotoją. Čia jis reiškia Romos ciesorius, Neroną, ir Deoklecijaną, Bažnyčios persekiotojus.

119 *Lapė* — reiškia herezijas, kurių tikslas sugadinti dogmatus. Beatrčė (teologija) ją subara ir nubaido.

124 - 129 Vėl nelaimė, — nusileidžia dar kartą erelis ir apipila vežimą pūkais. Pūkai reiškia įvairias imperatorių dovanas, ypač Konstantino, Bažnyčiai (Prg. XIX, 115). Dantės nuomone tos dovanos neišėjo į gerą Bažnyčiai, o monarchiją sumenkino. Ere-

liui leidžiant pūkus girdėti aukštai balsas, reiškiąs dangaus sielvartą del įvykio.

130 - 135 *smakas,* imtas iš Apokalipsio XII, 3, reiškia tiek ten tiek čia demoną; jis nuplėšia Bažnyčiai pirmykštį jos kuklumą ir neturtą.

136 - 141 Vežimas, Bažnyčia (dvasiškija) apsitaisė turtais ir pasaulinėmis ištaigomis.

142 - 147 Vežimas pavirsta į Apokalipsio bestiją XVII, 1 - 18, iškoneveiktą Prg. XIX, 109. Septynios galvos reiškia septynias didžiąsias nuodėmes; pirmųjų trijų (puikybės, rūstybės ir gobšumo) du ragai reiškia, kad tos nuodėmės dvigubą daro skriaudą: Dievui ir artimui.

149 - 152 *Kekžė* — orig. puttana Romos kūrijos Dantes laikais figura, būtent prie popiežių Bonifacijaus VIII ir Klemenso V. *Milžinas* — reiškia prancūzų karalių Pilypą Gražųjį, turėjusį negeros įtekmės Kūrijoje ir ją saviems tikslams panaudojusį.

158 *klederą* — apirusį vežimą. Įstumimas vežimo į girią yra užsakymas būsimo 1305 m. perkėlimo Šv. Sosto iš Romos į Avignoną.

159 *skydas* — miškas uždengia Dantei reginį į paleistuvę ir *klipytą* (apirusį vežimą). Yra ir kitokių aiškinimų šiam Dantės regėjimui.

SK. XXXIII GIESMĖ

(313 — 317 p.)

1 *Pagonai, Dieve* — Deus, venerunt gentes... 78 psalmės pradžia: „Pagonai, Dieve, atėjo į tavo paveldėtą daiktą, suteršė tavo šventąją šventovę, Jeruzolimą pavertė į griuvėsius". Čia Dovydas skundžiasi asyrų užpuolimu ir prašo Dievą nubausti puolikus. Dante pritaiko psalmę prie Bažnyčios nelaimių.

2 - 3 *trys* teologinės ir *keturios* kardinalinės dorovės (moterys) gieda psalmę, pasidalydamos punktais.

9 *meile degdama* — užsidegusi Bažnyčios meile, jos nelaimėmis sujaudinta.

10 - 12 *Nebus manęs* — Kristaus žodžiai į mokinius (Jon. XVI, 16). Išganytojas užsakė savo mirtį ir kėlimą iš numirusių. Beatričė (Bažnyčios valdžios simbolis) nori pasakyti: pasaulis tik trumpam laikui bus netekęs savo dvasinės vadovybės; popiežius greit grįš iš Avignono į Romą.

15 *senelis* — Stacijus.

18 *sudilgiusi* savo akių šviesa mano akis.

28 *sukąstu garsu* — orig. senza intero suono — ne pilnu garsu.

34 *indas* — vežimas.

35 *buvo, jo jau nėr* — „Bestija, kurią matei, buvo ir nebėr" Apok. XVII, 8. Dantės nuomone Avignono sostas nebuvo šv. Petro katedra, nė Bonifacijus VIII su Klemensu V buvo tikri šv. Petro įpėdiniai, o tik uzurpatoriai. Dng. XXVII, 22...

36 *Ištvirkėlis* — Milžinas XXXII, 152.

37 *plunksnų į ratus* — į vežimą; Sk. XXXII, 124...

39 - 45 *Neliks be ainio* — imperijos sostas neliks visą laiką be ciesoriaus. Gims įpėdinis, kurio simbolinė skaitlinė bus 515, lotyniškai — D V X (penki šimtai penki ir dešimts arba kitaip žiūrint — Dux (vadas). Kurį vadą Dante turėjo galvoje, sunku susekti. Skaitmenų simbolika paimta iš Apokalipsio (XIII, 18), kur 666 skaitmuo įrodo ciesorių Neroną.

49 Najadės buvo deivės, likimo sprendėjos. Dante sako, kad faktai parodys pranašavimo tiesą, išaiškins enigmą D V X.

51 *Be nuostolių* — ir nebus tokios žalos, kokią turėjo tebiečiai, kuriems Temidė nusiuntė žvėrį sudraskyti avis ir sunaikyt pasėlius. Ovid. Met. VII. 762.

53 - 54 *tiems, kurie* — dar nemirusiems.

55 - 57 *du kartu* — pirmą kartą Adomas pasikėsino prieš medį, antrą — Milžinas; kitiems atrodo — Adomas ir Erelis, kitiems — Erelis ir Milžinas.

58 Kas apiplėšia medį, kaip yra padaręs Milžinas, atitraukdamas vežimą nuo medžio, tas įžeidžia Dievą, davusį tam vežimui kitą tikslą. Rojaus medis simbolizuoja ir Romos imperiją. Kas jai atima Šv. Sostą arba mažina jos valdžią, tasai keikia Dievą savo darbu.

63 *Kas* — Jėzus Kristus, miręs už Adomo nuodėmę.

65 *viršūnę* — šio medžio šakos aukštyn plačiau skečiasi, kai kitų medžių eina siauryn, kad niekas į jį neįliptų ir nesužalotų (Sk. XXII, 133 - 135).

67 - 69 Elsa — upelis Toskanijoje, įbėgąs į Arną, turi savy daug rūkšties ir kalkių, kuriomis ūmai apsitraukia įmestas į jį daiktas. Šilkuogės, aptaškytos Piramo, Tisbės mylimojo, krauju, pasidarė raudonos (žr. XXVII, 37). Beatričė prilygina prie Elsos vandenio Dantės tuščias mintis, kurios jam dar neleidžia aiškiai suprasti įvykusio čia pat regėjimo. Iš tų prastų minčių gaunamas malonumas nudažė Dantės sielos švarumą, kaip kad Piramo kraujas padarė šilkuogėms (Sk. XXVII, 37, 39 Ovid. Met. IV, 55 - 60) ir jis nesuvokė moralinės prasmės Dievo teisingumo įsakymo pirmiem tėvam neliesti uždrausto medžio vaisiaus.

72 *vertės* — reikšmės.

76 - 78 Tercinos prasmė: Kaip grįžtąs iš Palestinos keleivis parsineša lazdoje užkištą palmos šakelę, taip ir tu, nors dabar visko negali įbrėžti į savo suakmenėjusią širdį, privalai parsinešti iš rojaus į žemę bent atspindį regėtų dalykų.

79 - 81 Dantė žada parsinešti savo atminty *(kaktoje)* Beatričės žodžius.

82 - 84 Jis vis delto klausia, delko jos žodžiai aukštesni už jo suvokimo jėgas.

85 - 87 Beatričė atsako: delto nelengva tau suprasti mano žodžiai, kad priklausei žmonių mokslui, atsidėjęs jam po mano mirties.

88 - 90 Pasinaudota pranašu Izaju L. V. 8, 9.

91 - 96 Dante, išgėręs pamiršimo vandens iš Letos srovės, neatsimena, kad būtų kuomet *nors* atsitraukęs nuo Beatričės.

97 Nėr įvykio be priežasties ir iš įvykio spėjame priežastį.

103 - 105 Saulė vidudienį, rodosi, lėčiau eina. Ji kaskart įeina į kitą meridianą.

109 *ties šešėliu pustamsiu* — ties nusitęsusiu miško skystu šešėliu.

112 *Prieš jas* — prieš nimfas dievinio miško pakraštys, stovinčio vidury Skaistyklos kalno. *Eufratas* ir *Tigras*, dvi upės iš to paties šaltinio, kurias mini Pradž. kn. II, 10 - 14, Žemės rojuje yra minimos dar dvi upės — Pisonas ir Geonas. Bet Dante šių dviejų vietoje stato Letą ir Eunoe.

114 *lyg draugai supratę* — vien prie kito pripratę.

115 Ką Dante sako, čia į Beatričę, atitinka ne jos asmenį — dukterį Folco Portinari, — bet simbolinę jos vertę.

121 *Esu pasakius* — Matilda buvo jau išdėsčius (Sk. XXVIII, 88 - 144) Dantei žemės rojaus vandenis, vėjus, vietas ir pirmuosius gyventojus.

123 Nors Dante buvo išmaudytas pamiršimo vandeny, kur dingsta nuodėmių atsiminimas, tačiau kitus dalykus jis privalo atsiminti.

127 *Eunoe* — žr. Sk. XXVIII, 25...

136 - 141 Dieviškoji Komedija turi 100 giesmių. Neskaitant pirmosios, kaipo įvado, visos trys dalys turi po 33 giesmes. Dante nutraukia Skaistyklą, simetrijos dėsniais varžomas, su 33-ja giesme.

140 *šiam giesmynui* — Skaistyklai.

145 Visos trys dalys baigiasi žodžiu *stelle* (žvaigždes) galininko linksnyje.

DANGUS

Klaidos tekste. 351 p. 69 e. *Rytys* — išbraukti; 364 p. 32 e. *Mieliausojo* — Mieliausioji; 34 e. *astidavus* — atsidavus; 367 p. 22 e. *neapsakomai* — neapsakomi; 375 p. 129 e. *skaistaveidžius* — skaistveidžius; 387 p. 50 e. *Carteldo* — Certaldo; 403 p. 148 e. *nesiglosto* — besiglosto; 422 p. 10 e. *Taip, Donna* — Taip Donna; 431 p. 11 eilutė reikia patvarkyti šitaip: Žvilgsniuos savo turi tokios pat jėgos; 346. p. 47 e. *krykdyt* — krikdyt; 441 p. 50 e. *kad, riedėti* — kad riedėti; 443 p. 130 e. *Djonizijus* — Dijonizijus.

DNG. I GIESMĖ
(319 — 322 p.)

Ritmas: Gar - bė To, Kurs tvár - ko ir jú - di - na vís - ką Į ví - sa - tą vér - žia - si rúo - žais švie - sós.

1 - 3 eil. *Garbė To, Kurs* — dievinės galios veikimas arba pirmoji judinamoji priežastis, kuri yra „monevs non motum" (judinąs nejudinamas) Tom. Akv. Sum. theol. I, 105, 2. Gloria Domini plenum est opus eius (Dievo sankūra pilna Jo garbės). Eklez. *Ryškiai vienur, o kitur silpnai* — Dievas nevienodai pasireiškia savo padaruose: kilnesniuose esama daugiau Jo gaivinančios šviesos, žemesniuose — mažiau. „Deus in creaturis mirabilis, in hominibus amabilis, in angelis desiderabilis, in se ipso incomprehensibilis, in reprobis intolerabilis, item in damnatis ut terror et horror". Dievas kūriniuose nuostabus, žmonėse mielas, angeluose geidžiamas, Pats savyje nepermanomas, pasmerktuose nepakenčiamas, juose taip pat išgąstis ir pabaisa. Šv. Bern. Medit. I.

4 *Danguj* — empirejuje, kurs poeto sumetimu yra aukščiausias ir skaisčiausias iš visų dangaus dalių. Jame susitelkę palaimintieji.

7 *besiekdamas ilgesio sritį* — žmogus, ieškodamas savo vyriausiojo tikslo, Dievo, tiek įsigilina į pažinimą, jog atmintis nepajėgia paskui protą sekti; todel jis nesugeba apsakyti, ką yra sužinojęs, pasak šv. Povilo: Et vidit ea quae non licet homini loqui. Ir pamatė tai, ko žmogui neleista kalbėti.

13 *Ir kurinį baigsiu* — parašius III Diev. Komedijos dalį, Dangų, kūrinis bus baigtas. *Febai vadove* — Febas arba Apolonas buvo mūzų ir poetų globėjas. Jo garbei buvo skirtas lauro medis, iš kurio lapų būdavo pinami poetams vainikai. Kai kas prikiša

Dantei, kam kreipėsi į pagonų dievaitį; bet poetas pasiteisina savo kūriny „Convivio", kad gražiose melagystėse, kokios esančios graikų legendos, slapstosi alegorinė prasmė. Tad Apolono antrašu Dante prašė tikrojo Dievo pagalbos.

16 *Ligšiol* Parnaso kalnas Fokidoje turi dvišaką viršūnę. Vienoje šakoje gyveno mūzos, o kitoje — Apolonas. Poetas nori pasakyti: ligšiol, rašant Pragarą ir Skaistyklą, pakako žmonių mokslo, dabar gi Dausai reikia dieviškos išminties ir aukštesnio meno priemonių.

19 *Marsiejaus griaučius.* Satyras Marsyas, radęs Minervos fleitą, pramoko švilpauti ir stojo bandytis su Apolonu, katras iš jų gražiau švilpaus. Pakviestas teisėju karalius Midas pirmenybę pripažino satyrikui. Supykęs Apolonas nubaudė abudu: blogam teisėjui prilipdė asilo ausis, o drąsuolį Marsiejų nulupta oda pakorė medyje. Ovid. Met. VI, 382 - 400. Dantės pasakymu satyrikas buvo išvilktas iš odos greitai, lyg kardas iš makštų, nors Ovidijaus aprašyme žiaurus darbas užtruko ilgai.

22 *Galingasai* — Dante poetų įpročiu kreipiasi į Apoloną, bet galvoje turi krikščionių Dievą; *šešėliais* — tikromis varsomis negalima dangus nupiešti, nes atmintyje liko tik šešėliai matytų grožybių.

25 *pas želmenį brangų* — pas laurą, Apolono mylimą medį.

28 *tėve* — Apolonas didvyrių ir poetų tarpe buvo vadinamas tėvu, be to, visi dievai senovėje turėjo tėvo vardą.

32 *Delfiškei dievybei* — Apolonui, nes Delfuose jis turėjo didžiausią šventovę. *Dafnės šaka* — lauro šaka. Dafnė, Penėjaus duktė, buvo paversta į laurą. Dantė nori pasakyti: Apolonas apsidžiaugtų, pamatęs jį besiskinantį lauro lapų poeto vainikui už dangaus aprašymą, ypač kad retai pasitaiko poetams ir ciesoriams triumfuoti del žmonių nepalankumo.

37 *kibirkštėlė menka* — Dante žada sukurti kuklų kūrinį, tačiau kiti jo paskatinti galėsią sukurti tikrai vertingą.

37 - 42 Čia Dante pradeda viziją. Astrologiniais sumetimais jis nori paaiškinti, kad tą valandą prasideda pavasaris: saulė tekėdama *(pasaulio žibintas)* kasdien esti kitoje konsteliacijoje. Dabar ji buvo Ožio ženkle, o keturi visatos lankai — horizonats, zodiakas, pusiaujas ir kolūras — sudarė tris kryžius; vadinasi, buvo pavasarinis dienos ir nakties susilyginimas. Nuo šio laiko žemė ėmė justi gaivinančios jėgos vegetacijoje, kuri Dantės laikų teorijomis buvo žvaigždžių įtakoje.

43 *Čia vakaras* — Dante su Beatriče stovėjo dar ant skaistyklos kalno, pietiniame pusrutulyje, kurio antipodas (Poeto noru), yra Siono kalnas, šiauriniame pusrutulyje. Tenai skaistykloje aušo diena, čia gi mūs žemėje artinosi naktis.

46 - 48 Beatričė stovėjo į rytus atkreiptu veidu; jeigu tuo pavasario metu būtų stovėjus mūsų šiauriniame pusrutulyje, saulė būtų jai švietus iš dešinio šono. Dabar gi, jai esant pietinėje hemisferoje, saulė švietė iš kairiojo šono; *erelis* galįs žiūrėti stačiai į saulę.

49 - 54 Beatričės žiūrėjimas į saulę, lyg spindulio refleksas, patraukė Dantės akis ten pat žiūrėti.

55 - 60 *Ten* — žemės rojuje žmogaus vidujiniai ir kūno pojučiai buvo stipresni, negu *šičia* — *žemėje*. Tad Dante sakosi trumpai galėjęs pakęsti akimis saulės šviesą; *antrą šviesybę* — dar vieną saulę.

62 *švinta* — čia norima minėti ne ryto švitimą, bet Dantės atmainai įvykstant, šviesos padaugėjimą.

64 *Beatė* — lot. Beatrix, italų originale Beatrice (tariant — Beatričė); lietuviai, kuriems teko šis vardas minėti, bando pasakyti francūzų rusų tarsena — Beatrisa (sė) arba lotynų italų būdu — Beatrice (čė). Prof. Būga patarė vertėjui rašyti — Beatrikė. Bet jo neklauso mūsų rašytojai ir šitaip nenori lietuvinti svetimų vardų, pav.: Horacijų vadinti Oračium, Ovidijų — Ovidžium. Bene bus geriausia svetimų vardų klausime prisilaikyti kiek galint arčiau originalo. Tad šiame vertime dažniausia bus randama Beatričė; retkarčiais įvairumui bus pasinaudota nekensminga licencija — Beatė, Beatritė. Amžinuos akiračio ratuos — saulę su žvaigždynu poetas vadina amžinais ratais (eterne ruote, eterni giri), nes visuomet žvaigždės ir saulė (tų laikų teorija) sukasi.

68 *Glaukas* — Beotijos žvejys, pamatęs vieną kartą, kad sugautos žuvys, prarijusios tam tikras žoles, atgyja ir šoka į jūrą, paragavo ir jis tos žolės ir virto nemirtingu jūrų dievu. Ovid. Metam. XIII 898 - 968.

70 - 72 *atmainos* — perėjimas vizionieriaus iš žmogiškos būties į dvasinę pavadintas originale *trasumanar* (transhumanatio); vienas francūzų vertėjas čia panaudoja graikų žodį — metamorphose, lenkas nusikala — przeczlovieczenie. Lietuvių kalboje atitinka žodis *atmaina, sudvasėjimas*.

71 *Glauko likimas* palengvins suprasti sudvasėjimą kiekvienam, kuris tikisi būt išganytas.

76 *iš rato* — iš dangaus. *Mieliausias* — mylimas kaip tikslas. *Judini* — ne kaipo causa efficiens, bet esi judėjimo priežastis del juntamos danguje meilės į Tave. Kitame savo kūrinyje (il Convivio) Dante sako, kad Dievas gyvena nejudomame dausos skyriuje arba Empireume ir kad po šiuo skyrium yra antras, vadinamas Primum Mobile, kuris nuolat sukasi del labai karšto geismo (feventissimo appetito) susijungti visomis savo dalimis su Empireumu.

85 *Čia ji,* — kuri matė mano sielos jausmus.

79 *Užsidega rodos dangus* — kadangi vizionierius atvyko į dausos ugninę sferą. *Netvinsta* -- tark netvįsta.

88 *Pats save laikyki kaltu* — tu patsai esi savo abejojimų priežastis, klaidingai įsivaizdavęs, kad esi dar ant žemės. Klaidą galėjai pastebėti šaltu protu.

93 *Nelėks taip* — žaibas taip sparčiai nelekia, kaip tu atlėkei čion, į ugninę sferą, pakilęs iš skaistyklos viršukalnio.

94 Dantės abejonių jausmus, minėtus 68 eilutėje, Beatričė išsklaidė trumpais žodžiais ir šypsniu.

96 *negaliu išspręsti* — naujos paslapties, panašios į pirmąją būtent: kaip jisai, Dante, žmogus su kūnu, gali kilti *(į kūnus giedrius)* — į orą ir ugnies sferą.

101 *Akis į mane* — Beatričė ėmė aiškinti jo naują abejonę.

103 - 108 *Daiktai*, kiek jų yra pasauly, gražiai sutvarkyti. Tąja tvarka ir savo grožiu jie panašūs į Dievą. Tvarkoje ir grožyje protingos būtybės mato Dievo išmintį, kuri susikūrė pasaulį savo garbei.

109 - 117 Dievo nustatytoji tvarka pasauly yra įvairiai privaloma visiems kūriniams. Tobulesnieji — angelai ir žmonės — stovi arčiau Dievo, tad jų prievolės didesnės, žemesnieji gi — negyvi daiktai ir gyvuliai — stovi toliau nuo savo Kūrėjo, tad mažesnės jų prievolės. Kiekvienas be to siekia savo tikslą gautomis jėgomis. Todel liepsna, pavyzdžiui, savo prigimtimi kyla aukštyn, gyvuliai žeme rėplioja, medžiaga yra linkus jungti savo dalis.

118 - 120 Ne tik daiktus ir gyvulius judina įgimtos jėgos, bet ir būtybes su protu ir širdžia.

122 *Pastovųjį dangų* — empirejų.

123 *judrusis dangus* — primum mobile. Žr. paaišk. 76 eil.

124 - 136 *į ten* — į dangų, žmogaus galutinį tikslą *(taikinio vidų)* spiria jį įgimtasis instinktas (lanko templė). Tačiau jis kartais suviliotas prabangomis iškrypsta savo laisva valia iš nurodyto jam kelio.

133 *žaibai*. Žaibas ugnies teisėmis turėtų kilti aukštyn. Krisdamas žemyn, jis parodo netikslumą, kaip ir žmogus savo tikrąją kryptį *(pirmą smarkumą)*, kuri siekia į dangų, nukreipdamas prabangomis į žemę.

136 *šalin nustebimas* — sako Beatričė, kad tu sudvasėjęs kyli aukštyn į dausą, kaip kad nereikia stebėtis krintančiais žemyn vandenimis arba aukštyn kylančia liepsna.

DNG. II GIESMĖ
(323 — 327 p.)

1 - 6 *menkučiais laiveliais* — nepasiruošę klausyti teologijos dalykų. *Klausytojai uolūs* — pasiryžę klausyti giesmės. *Eldijos* — Dangaus. *Keliasi* — supr. giesmė sklandžiai eina linkui savo pabaigos. *Sugrįžkit* — pasitenkinkite skaitydami Pragarą ir Skaistyklą; nesileiskite į teologijos gelmes, kur, nesugebėdami irtis savo laiveliuose paskui mane, galite žūti.

7 *Šiuo vandeniu* — Dante čia pasako, kad pirmiau niekas dangaus neaprašė. Tik jis dabar, pasitikėdamas mokslu (Minerva), įkvėpimu (Febu-Apolonu) ir meno jėgomis (Mūzomis), pradeda šį darbą; *padangėj* — mūzos rodo jam poliusą (orig. Orse — Grįžulio ratą), darbo tikslą.

10 *vienas kitas* — išrinktieji; *kaklais ištiestais* — pakelta galva (dvasia) nuo senai į *dangišką duoną* (į Dievo tiesos mokslą) dabar drąsiai plaukite savo luote paskui mane; *žiūrėkit vagos* — neduokit išdilti mano prarėžtam pėdsakui.

16 *Kolchidos keleiviai* — argonautai, keliavę į Kolchidą paimti aukso vilnos. Jų vadas Jazonas, norėdamas gauti tą vilną, turėjo apmalšinti du geležiniais ragais ir špižinėm kojom jaučiu, kuriem be to ėjo iš šnervių liepsna; apmalšintais — suarti lauką. Į paruoštą dirvą jam teko pasėti slibino dantys, iš kurių išaugo karžygių rikiuotė. Žr. Ovid. Met. VII, 104... Dante sako: labjau jūs, klausytojai, nustebsite mano giesmės nepaprastais vaizdais, negu argonautai nustebo įvykiais.

19 - 30 Baigęs žodį į klausytojus, poetas veda toliau viziją. Jis kyla Beatričės akimis traukiamas ir geismu pasiekti Dievą į *karaliją dausų* — empireumą, kur šviesiausia (1, 4), *Aukštyn* — žr. I, 142. *Kažkas stebūklingo* — mėnulio maloni šviesa, kuri buvo nuostabi palyginus su pirmiau (I, 79) matytąja. *Aplinka pirmoji* — mėnulis Ptolomejaus sistema yra pirmoji artimiausioji žemei planeta;

debesio skraistėj — įėjęs į mėnulį vizionierius pasijuto esąs lyg šviesiame debesyje.

34 *amžinas eteris* — scholastikų nuomone saulė, mėnulis ir žvaigždės buvo sudėtos iš negendamos (amžinos) medžiagos; Šv. Tom. Akv. Sum. th. III.

37 *Jei visas aš ten* — Dn. stebisi, kaip jis, būdamas kūnas, gali tilpti kitame kūne (*ten* — mėnulyje). Dante nori pasakyti (37 - 42): jei aš visas su kūnu galėjau įsiterpti į mėnulį, nors žmonėms sunku suprasti, kaip vienas dydis, tilpdamas kitame, jo nesuardo, tad visiems tektų geisti pakilt į dangų; ten pamatys didesnių stebuklų, būtent: Kristų, kuris viename savo asmeny vienija dvi prigimtis — dievinę ir žmoginę.

43 *Ten* — toje esmėje, Kristuje, kurį palamintieji regi tiesiog. Danguje pamatysime savo akimis tai, ką ant žemės tikime, negaudami regėti.

44 *Be įrodinėjimų* — tikėjimo tiesų ten nereiks mum įrodinėti scholastiškai, visas tiesas intuityviai tikėsime; jos bus mums aiškios, kaip principai arba aksiomos.

49 *tamsūs ženklai* — mėnulio dėmės. *Kainas ir jo žagarai* — žmonės pasakoja, kad matomas mėnulyje veido siluetas esąs Kaino, Adomo sūnaus; eidamas Diėvui atnašauti Kainas nešėsi ant pečių žagarų pundelį; sutikęs brolį Abelį su avinu ant pečių, nukovė brolį. Už tą nuodėmę Dievas įspaudė jį su žagarais į mėnulį, o Abelį įstatė į aštuntojo dangaus žvaigždyną.

52 *su šypsniu* — del pasakos apie Kainą ir del Dantės ignoracijos. *Jei klaidina* — žmonės klysta, norėdami susekt tiesą pajautimais — regėjimu, pasakų klausymu ir kitaip.

60 *Liesumas ir tirštis* — Dante, eidamas Averroe teorija, įrodinėja, kad mėnulio dėmės pareina nuo įvairumo medžiagos jo paviršiuje: retas paviršius, duodąs tamsias dėmes, nes šviesą suimąs, o tirštas — aiškias dėmes, nes šviesą atmušąs.

64 *aštuntoji aplinka* — pastoviųjų žvaigždžių.

66 *vienos kitų neatitinka* — savo įtakumu į kitus kūnus ir į žemę žvaigždės buvę nelygios.

67 *Jei vien sudėtim* — jei žviagždės skirtųsi tarp savęs tik materiale sudėtim, jos vis delto turėtų vienodą galią veikti žemę. Toji galia, (virtus) proporcijos dėsniais sutvarkyta, didesnė būtų didesnėse žvaigždėse, mažesnėse — mažesnė.

70 *Pradai formaliniai.* Scholastika žino kūnuose du pradu, — materialį (medžiagą) ir formalį (esmės kūną) arba kūnų galią ir įvairumą.

71 *visus, be vieno, pradus* — tasai vienas yra Dantės principas, būtent: tirštumo ir liesumo teorija mėnulio dėmėms išaiškinti. — Štai viso argumentavimo turinys: aštuntosios aplinkos žvaigždės skiriasi tarp savęs dydžiu ir šviesa (prigimtimi); jei tas skirtumas pareitų nuo tirščio ir liesio, jos visos turėtų vienodą galią (veikti į kitus kūnus), ir skirtųsi ne prigimtimi, bet laipsniu. Kadangi jų galia ne vienoda ir tas nevienodumas pareina nuo įvairių esmės (formalių) pradų, tad Dantės teiginys (tirščio ir liesio) yra klaidingas.

73 *liesa medžiaga* — jei mėnulio dėmės pareitų nuo liesumo, jis (mėnulis) arba būtų skersai liesas, skystas, iškorijęs, arba sluoksniais liesas ir tirštas, kaip žmogaus kūnas ir knygų lapai (čia juodi čia balti).

79 Pirmuoju atveju — jei jis būtų skersai liesas — jo dėmes aiškiai matytume per temimą, kada jis stovi tarp mūsų ir saulės.

82 *Pirmuoju — klysti,* nes saulės spinduliai skersai mėnulį neprasimuša.

83 *Antruoju* — antrąja dilemos puse eidamas, būtent, kad tirštis ir liesis mėnulyje sluoksniais sudėstytas, taip pat klysti.

85 - 90 Mėnulis nepraleidžia šviesos skersai save, nes turi tvirtos medžiagos, nuo kurios spinduliai atšoka, kaip nuo veidrodžio.

91 Galėtum sakyti Avicennos teorija, kad toje vietoje, kur liesumas yra labjau prasiplėtęs, o tirštumas prasideda giliau, šviesa nugilus mėnulio plutoje veikia silpniau ir del to matosi dėmės.

94 - 105 Patyrimas ir bandymas išaiškina abejonę. Žvakė iš trijų veidrodžių, kurių vienas stovės toliau, grąžina akiai vienodą šviesą; taip ir saulė refleksuose neduos dėmių, o tiktai šviesą.

106 - 111 Išsiaiškinęs klaidas, paklausyk tiesos žodžių apie dangaus įtakumą.

112 - 145 Beatričė štai ką pasakoja: viduj nejudomojo dangaus (empireumo) yra pirmas judantysis (primum mobile), kurio paskyrimas yra teikt kitoms sferoms judesio. Po tam eina žvaigždės; kiekviena turi savo angelą - judintoją, išmintį, įtakumą, kurs jungiasi su žvaigždės kūnu, kaip žmogaus siela su jo kūnu. Iš to susijungimo gaunama mišra galia, kuri dėka savo sudėties (vaiskumo ir giedros) šviečia skersai dausinius kūnus. Kiekvienos išminties jėga, galėdama keistis, verčia kaitalioti spalvą savo planetai, arba net vienoje planetoje, pav. mėnulyje, pasireikšti šviesioms ir tamsioms dalims.

112 *Aukštojoj... stiprovėj* — empireume, kuris yra šviesos, meilės ir ramybės vieta. Jame juda primum mobile arba devintasis dangus, vadinamas kristaliniu.

113 *Gâlioja jos* — sferos arba žvaigždės turi atitinkamos sau galios ir įtakumo į žmones, į kitas sferas; del to ir žmonės turi nevienodą pobūdį, nes yra gimę vieni Marso, Merkūrijaus, Veneros įtakume, kiti gi kitų planetų. Taip senovėje tikėta. To tikėjimo liekaną turime lietuvių šitokiuose posakiuose: „jis yra meškos (vilko, ožio ir kt.) „plemiete" (supr. — planetoje) gimęs".

115 *Dangus tolesnysis* — aštuntasis arba pastoviojo žvaigždyno dangus teikia savo žvaigždėms įtakumo, gauto iš devintojo.

118 *Už to kiti dangūs* — septynios žemesnės sferos, kiekviena atitinkamu sau skirtingumu *(tam tikrais pradais)* veikia, savo tikslu ruošdamos priežastį (sėklą), iš kurios, kaip grūdas iš sėklos, pasireiškia gaminančios pasekmės.

121 Dausinis pasaulis, kaip išrodyta, turi sudėtingą tvarką; veiksmas vystosi palaipsniui; galia eina iš viršaus (iš empireumo) ir skleidžiasi į žemesnes sferas.

125 *Esi ant teisybės grindų* — esi sužinojęs dangaus tvarką.

127 Galia — priežastis, gaminanti pasekmes; *judėjimas ratų šventų* — primum mobile ir kitų sferų ėjimas.

129 *Pareina* — nuo angelų.

130 *Dausas gi, kur* — aštuntąją, žr. 115.

131 *Gilioji mintis* — angelų jėgos, gautos iš Dievo.

132 *teikia žymių* — Dievo angelas judina aštuntąjį dangų, suteikdamas visiems tos aplinkos dalyviams (kitoms žvaigždėms) savo žymių, kaip antspaudą, gautą iš Dievo.

133 - 138 Kaip žmogaus siela reiškia savo jėgas įvairiais kūno organais (akims regėjimą, ausims girdėjimą), taip ir išmintis veikia savais organais, kurie yra sferos arba žvaigždės, turinčios sau atitinkamos galios.

139 *Galia įvairi*, pareinanti nuo angelo judintojo, sukelia įvairias pasekmes tame jo judinamame kūne, su kuriuo toji galia jungiasi, kaip žmogaus gyvybė su jo kūnu, ir gamina naują gyvybę.

142 *iš ramios prigimties* — iš angelo judintojo išminties.

143 *mišrioji galia* — angelo galia, įėjusi į sferą (kūną).

147 *per taisykles formalias* — ši galia, einanti iš angelo judintojo yra formalinė taisyklė, aktyvusis pradas, vidujė ir esminė priežastis, kuri teikia šviesos ir šešėlių per savo partikulerią galybę.

DNG. III GIESMĖ

(328 — 331 p.)

1 *Saulutė* — Beatričė, jaunatvėje sužavėjusi Dantę, dabar šviečia jam protą žiniomis apie mėnulio dėmes.

4 - 9 *Ir aš* — sužinojęs tiesą, Dante buvo bemanąs ir patsai pareikšti savo klaidą, bet naujas reginys nedavė pradėt kalbėti.

10 *pro lygius stiklus* ir tyrame negiliame vandeny mes pamatome savo atvaizdą ypatingai švelnų, nepanašų į veidrody matomą — Giliame ir nelygiu paviršium vandenyje atvaizdo visai nematyti.

14 *perlai* prie baltos moterų kaktos atrodo švelniai, beveik kaip mūs veidas stikle arba negiliame vandeny.

16 *Tokių tad* Dante pamatė dvasių švelniais, kaip vandeny arba stikle, veidais.

17 - 20 *klaidą Narciso* — Narcisas savo atvaizdą vandeny palaikė tikru vaizdu (Ovid. Met. III, 407 - 510), o čia Dante atvirkščiai, tikrus dvasių veidus palaikė kažkokių asmenų, užpakaly stovinčių, veidais. Todel atsigręžęs pažiūrėjo.

24 *šypsos* — išmintingųjų įpročiu, nes balsu juoktis jiems netinka.

26 *nebrendus mintis* orig, pueril coto — vaikiškas galvojimas.

28 *Vertiesi* — tu nori paaiškinti dalyką (matytus atvaizdus) fizikos dėsniais, o čia tenka verstis teologija. Be reikalo gręžiesi pamatyt užpakaly, tartum, stovinčius asmenis, kai jie stovi priešais tave.

30 *Atkeltos* — jų tikroji buveinė — su kitais šventaisiais Empireume, o čion jos tik atsilanko (Dn. IV, 28 ir t.). Tas pat žinotina ir apie sutiktas dvasias kitose planetose, kurias lanko Dante; *su apžadų ydomis* — neišlaikę neliečiamybėje skaistybės apžado. Be trūkumų išlikę jos būtų besilankančios mergelėms skirtą planetą.

31 *gali tikėti* — Dievas, Tiesa, neleidžia šioms dvasioms nuo savęs nutolti, todel jos tikėtinos.

34 *Į dvasią, kuri* — į Pikardą, kuri iš žemės gyvenimo pažino Dantę.

39 *nesupras nieks* — amžinojo gyvenimo malonumo negalima tikrai suprasti, jo nepatyrus.

41 *kokią turit dalią* — Dante prašo paaiškinti, kuris čia palaimos laipsnis; *turit* — jūs Pikarda ir kitos su ja dvasios.

43 *Mūs meilė* — Šv. Trejybės Trečiojo asmens ypatybė — nesipriešina jūsų norui; panašiai nesipriešina ir Tojo meilė, kuri visus dangiškius suvienodina savo meilėje.

47 Nors aš danguje gražesnė, negu pasaulyje, vis delto gerai įsižiūrėjęs, pažinsi manyje Pikardą Donati.

51 *Planetoje* — Mėnulyje, kuris silpniau sukasi už kitas dausų planetas.

52 *Mes čia užsidegę* — atsako į klausimą, „kokią turit dalią". Jos esą patenkintos Dievo teikiama joms dalia, nes joms tinka, kas Jam tinka.

57 *kaip reikiant* — šitą danguje vietą, lyg neaukštą, mum skyrė Dievas delto, kad apžadai buvo dalimi neišlaikyti, dalimi nerūpestingai laikyti. Pikarda Donati buvo Dantės draugo Forese Donati ir Dantės priešo Corso Donati sesuo (Sk. XXIII, 32 ir XXIV, 82). Corso Donati ištraukęs Pikardą iš šv. Klaros vienuolyno ir išleidęs už Rosselino della Tosa. Pikarda nepoilgam po vestuvių mirė.

64 Dantei įdomu, ar dvasios patenkintos savo vieta, ar negeidžia aukštesnės.

67 Dvasios šypsosi del vaikiško klausimo, o Pikarda aiškina (70 - 90 e.), kad palaimintieji turi norą tik tą, kurį Dievas turi. Čia Dante kartoja šv. Tėvų mokslą, šv. Aug. De civ. Dei XXII, 30, 2, šv. Jer. Adv. Jov. 2

69 *Pirmieji karšti jausmai* — Dievo meilės liepsna.

78 *Prigimtis tokia aukštumų* — meilės danguje esmė tokia, kad mylįs to pat geidžia, ko ir Tasai, kurį mylima; kitaip esant nebūtų tikros meilės.

80 *esme* — esencija (scholastiškai sakant).

81 *Vieną* (valią) *tegauti* — mūsų valios visai susiderina su Dievo valia ir sudaro vieną valią. „Sola divina voluntas, quae semper est recta, est regula humanae actionis. Divina voluntas est prima regula qua regulantur omnes rationales voluntates" „Vien tik Dievo valia, būdama visada teisinga, yra taisyklė žmogaus veksmui. Dievo valia yra pirmoji taisyklė, kuria tvarkosi visos protaujančiųjų valios" Thom. Aqu. Sum. th. II, 104, I.

82 *plote visame,* danguje yra įvarių palaimos laipsnių; visur tačiau vienoda dieviška nuotaika. Tad nėra nepasitenkinimo dangiškių tarpe del gautos vietos.

86 - 87 *marios* — kaip vandens bėga upeliais į marias, savo pabaigą, kurios tačiau buvo jiems ir pradžia (Sk. XIV, 34 - 36), taip į Dievo valią linksta visos būtybės, kurias arba Dievas stačiai iš nieko sužadino arba jas gamta (antraeilės buvimo priežastys) pagimdė prisitaikydama prie Jojo valios. Todel Dievo valia kartu pradžia ir pabaiga viso, kas esti, kaip kad marios yra vandenų pradžia ir pabaiga.

89 *nors* — vienoje vietoje daugiau, kitoje mažiau pasireiškia Dievo malonė, nes aukštesnieji dausos skyriai turi didesnio ir geresnio įtakumo, už žemesniuosius.

95 *Smalsaudamas* — Dante nori sužinot iš Pikardos, kokį ji buvo susimetus audeklą (apžadą), kurio nebaigė austi.

96 *strigo šaudyklė* — negalima buvo baigti austi (apžade pasilikti).

97 - 102 Kalbama apie šv. Klarą Asyžietę. Ji gimė Asyžiuje 1194 m. Sciffi (sk. Šiffi) šeimoje. Buvo turtinga ir gražuolė. Nuo jaunų metų mėgo vienumą ir apgailą. Įsižiūrėjus į to paties meto ir to paties miesto piliečio šv. Pranciškaus dorybes, Klara pasivedė jo vadovybei ir jo patariama įkūrė 1212 m. mergelėms vienuolyną su regula, kuri išplito greitai visoje Italijoje. Mirė 1253 m.

104 *su jąja ėjau* — įstojau į šv. Klaros vienuolyną. Įstojusios į vienuolyną ir padariusios tenai apžadus, jau negali grįžt į pasaulį. Pametimas vienuolyno po apžadų vadinasi apostazija.

109 *antroji dvasia* — Pikarda rodo ciesorienę Konstanciją, buvusią taip pat vienuole. Konstancija Vilhelmo I, Sicilijos karaliaus, duktė; Henriko VI žmona; Fridricho II motina, gimė 1154 m., mirė 1198 m. Čia Dante seka savo laikų padavimą, kad Konstancija buvusi vienuolyne, Palermo arkivyskūpo iš ten išimta popiežiaus leidimu ir išleista už vokiečių ciesoriaus Henriko.

114 *neteko šešėlio* — buvo jai nuimtas vienuolių apgaubas nuo galvos, kuris dengė akis.

117 *Apgaubo (veliono)* — dvasioje liko venuole.

119 *Iš antrojo trečią vėją* — Konstancija pagimdė Fridrichą (trečiąjį iš antrojo Švabų namo) ciesorių. *Vėju* kai kas vadina triukšmingą ciesoriaus galybę. Kai kas originalo žodį *vento* (vėjas) ima prieveiksmiu, vietoje *venuto* (parėjusį). Henrikas II buvo paskutinis galingas iš Švabų namo valdovas.

130 *Del to* — Dante buvo sumanęs klausti, bet susilaikė.

DNG. IV GIESMĖ
(332 — 335 p.)

1 *Tarp valgio čia vieno teñ antro.* — Pikardos žodžiai sukėlė Dantėje dvigubą abejonę, ir jis nežinojo, kurią pirmiau pasakyti Beatričei. Tylėjo. Panašiai daro ir žmogus, stovėdamas tarp dviejų valgių, lygiai toli nuo jo padėtų, ir nežino, kurį pirmiau siekti. Kas negirdėjo apie Buridano asilą, nustipusį badu tik del to, kad nepasiryžo prieiti prie vieno iš dviejų avižų lovio.

1 - 6 Laisvo pasirinkimo klausimas, šiose dviejose tercinose poetiškai atvaizduotas, yra svarbus filosofijoje. Palyginimas apie žmogų, lygiai tolio nuo dviejų valgių stovintį yra paimtas iš šv. Tomo Akv. Sum. th. I, II, 13, 6. Apie ėrelį tarp dviejų plėšrūnų — iš Ovid. Met. V, 164.

7 *Neskelbsiu kaltu* — nė pagirimą, nė papeikimą buvau užsitraukęs ant savęs, nes dvi lygios abejonės nedavė kalbėti. Tik už tai žmogus vertas girimo ar peikimo, ką daro laisvas būdamas. Čia gi Dante buvo suvaržytas abejonėmis.

14 *Lyg Danielius* — pranašas, paaiškinęs karaliaus sapną, gerai nuteikė jį ir tuo būdu sutrukdė, kad nežudytų kitų sapninkų. Beatričė, paaiškinus Dantės abejones, nuramino jo sielvartą.

19 *Galvoji...* Jei Pikarda su Konstancija norėjo tesėti apžadus, argi, priverstos netesėti, jos neteks atitinkamos vietos danguje?

22 *O antra abejonė,* — kaip šios dvasios, sulaužiusios apžadą, atvyko į mėnulį? Gal jos buvo šioje nepastovioje planetoje prieš įstodamos į savo kūną, ir iš tos planetos paveldėjo nepastovumo? Gal jos vėl grįžo į savo pradžios vietą?

24 *Teorija Platono* — pradžioje Dievas sutvėręs visas žmonių sielas ir kiekvienai paskyręs žvaigždę. Sielos leidžiasi iš žvaigždės į žvaigždę ir žemėje sutampa su kūnais. Mirusio žmogaus siela, jei jis buvo doras, grįžta tais pačiais keliais į savo žvaigždę. Dievui leidžiant, toji siela gali pakartotinai įsikūnyti. Jei žmogus buvo nedoras, jo siela turėjo pirmiau valytis kančiomis ir tik po tam gavo grįžti į savo žvaigždę. (Plat. *Tim.* arba Aug. *Civ. Dei,* XIII, 19) Šią teoriją Dante sukritikuoja Beatričės lūpomis.

25 *nurimti* — nusvirti į vieną iš dviejų klausimų ir prašyti paaškint jį.

27 *kuris įkyresnis* — pavojingesnis; būtent, antrasis, nes liečia tikybą.

28 - 63 Beatričė kritikuoja Platono teoriją apie dvasių grįžimą į žvaigždes. Visi palaimintieji, pasak jos, gyvena Empireume. Dante susitinka su jais įvairiose planetose, tuo jam norima sučiuopiamai parodyti, kad nelygus palaimos laipsnis, nes tik šiuo būdu Dante, būdamas žmogus, gali šią tiesą suprasti. Prie žmogaus nuovokos prisitaikydamas šv. Raštas šneka apie Dievo rankas, akis ir kitus narius. Bažnyčia vaizduoja angelus su žmogaus veidu. Gal būt, Platono mintis neatitinka jo žodžus; jei juos aiškinti taip, kad jis turįs čia galvoje žvaigždžių įtakumą į žmones, tuomet jis neklysta, nes žvaigždžių įtakumas neginčijamas daiktas.

31 *tenai* — Empireume, tikroje šventųjų buveinėje.

32 *už dvasias* — minėti aukščiausi šventieji negavo aukštesnės vietos už Pikardą, Konstancią ir kitas čia regėtas dvasias.

34 *aukštasis dangus* — Empireumas.

37 *šitoje sferoj* — Mėnulyje.

49 *Platono* teorija apie sielų kilimą iš žvaigždžių ir jų grįžimas atgal į žvaigždes yra išdėstyta jo kuriny *Timejus*.

54 *gamtoj buvo gavusi lytį* — gavusi kūną, kuris yra žmogaus materialė dalis". „Forma hominis est anima rationalis; materia autem homini est corpus". „Žmogaus lytis yra protinga siela" „žmogaus medžiaga yra kūnas". Thom. Aqu. Sum. th. II, 2, 164. „Anima rationalis est forma sui corporis", ten pat I, 76. „Protinga siela yra savo kūnui lytis".

58 - 60. Jei Platonas nemanė savo žodžiais tvirtinti, kad sielos kyla iš žvaigždžių ir ten grįžta, bet tik norėjo nurodyti, kad iš žvaigždių ateina geras ar blogas įtakumas į sielas, — jo teorijos su tiesos pagrindu, netektų pajuokti, nes iš dangaus iš tikrųjų ateina tie įtakumai, nors laisvos žmogaus valios jie nevaržo. (Sk. XVI, 73; D. II, 67).

61 *Šis dėsnis* — klaidinga kilimo iš žvaigždžių ir grįžimo sielų teorija buvo priimta visame pasaulyje (išskiriant žydų tautą) ir sutvirtino netikslią nuomonę, kad didvyrių sielos, pav. Jupiterio, Merkurijaus, Marso ir kt. grįžo į savo planetas, kurios per tai neteisėtai gavo savo vardus ir susilaukė dieviškos pagarbos.

64 *Antra abejonė* — tikriau pirmoji iš pažymėtų 19—22 eil.; aiškinimo tvarkoje ji yra antroji.

65 *Nuodų tiek neturi* — nėra pavojinga tikėjimui, savo klastingumu neišves iš tiesos kelio.

67 - 72 Beatričė nori pasakyti: jei žmonėms kartais atrodo neteisingas Dievo teisingumas, jie vis delto neprivalo eit į eretiškus svarstymus, bet stiprintis tikėjimu. Tikintysis žino, kad ne visi Dievo sprendimai jam supaisomi. Todel galėčia, sako B., neaiškinti tau įvykio (19—21 eil.), kur tam tikras Dievo teisingumo žygis atrodo tau neteisingas, bet kadangi tai liečia tokią tiesą, kuri prieinama ir žmogaus protui, tavo norą patenkinsiu.

73 *Prievartą tikrąją* — tikroji prievarta įvyksta, kuomet verčiamasis visomis jėgomis priešinasi verčiamam. Bet šios šventosios buvo nuolaidžios, prisiderino prie apystovų; galėdamos grįžti į vienuolyną, — negrįžo. Tad negali teisintis, kad tikrą prievartą kentėjo.

76 - 78 *Valia* — tvirtos valios nėjokia prievarta neįveiks: verčiama stiprėja, kaip gamtoje liepsna vėjo gesinama.

79 - 81 *Nusilenkė jėgai* — šios šventosios apsileido jėgai, galėdamos grįžti į vienuolyną, bet negrįždamos. Konstancija liko našlė 1197 m. Ji tuomet galėjo grįžti į vienuolyną, bet negrįžo. Taip pat ir Pikarda, jei Dante, žinąs jos gyvenimo nuotykius, tai tvirtina.

83 *Laurynas* — kentėtojas, diakonas, nukankintas Ryme Valerijono laikais (258 m.) Gavęs prefekto įsakymą parodyti Bažnyčios turtus, atvedė jam pavargėlius ir tarė: štai kur jos turtai. Buvo suaižytas lazdomis ir užmestas ant geležinių krotų, po kuriomis degė anglys. Kentėjo nepaprastu tvirtumu, pašiepdamas budelius ir prašydamas vartyti ant raudonų geležų, kad visas kūnas lygiai nukeptų (Brev. Rom. 10 rugp.).

84 *Mucijus* — Kajus Mucijus Scevola, Romos jaunikaitis, suimtas ir tardomas priešų stovykloje, padėjo ant degančio aukuro ranką, kuria jam buvo nepavykę nužudyti Porseną, apgulusį Romą.

87 *Bet* — toks tvirtumas, kaip Lauryno ir Mucijaus — retenybė.

89 *Dvejones* — sumestas 19 - 22 eil., ir plačiau 67 ir t. eil.

90 *dar nekartą* — dabar žinai, kad laisvoji valia privalo visai linkti į gerą, nes šiaip neduotų nuopelnų. Prievartai ištikus, turi išlikt nusistačiusi grįžti prie pirmojo savo pasiryžimo, kai tik pasidarys galima.

91 *šulinys* — naujas sunkus klausimas, kurio be pagalbos neišrištum.

94 - 99 *Buvau tau* — buvau šnekėjus (Dng. III, 31...), kad šventosios dvasios nemeluoja. Bet Pikardai sakant (Dng. III, 115 ir t.), kad Konstancija liko širdy vienuole, aš tau tvirtinau (aukščiau 79 eil. ir kt.), kad neliko. Čia tad prieštaravimas: ar viena ar antra turi būti netiesa.

101 *Nenoromis visai* — prieš savo absoliučią valią ir norą. Čia pavojus iš šalies priverčia žmogų eiti prieš savo nusistatymą arba valią. Tokio pavojaus nėsant, jam netektų daryti kas nors prieš savo norą.

103 *Almeonas,* Amfiarao ir Erifilės sūnus, nužudė motiną (Sk. XII, 56) keršydamas už apgautą mirštantį tėvą.

106 Jei žmogus nenorės blogo ir vis delto su blogybe kad ir verčiamas sutaps, bus pasekmėje padaręs negryną darbą. Konstancija, be abejo, savo absoliutėje valioje liko visad vienuole, bet relatyvioje — neliko. Todel tiesą sakau aš (Beatričė), turėdama galvoje relatyvią valią, ir tiesą sako ji (Pikarda), turėdama galvoje absoliučią. Abidvi sakome tiesą šiais skirtingais atžvilgiais.

109 *Valia geležinė* negali linkti nė į mažiausią blogą. Bet žmogus, absoliučiai nepritardamas nuodėmei, kartais linksta į blogą.

117 *dvejonės abi* — abudu klausimai pasidarė man aiškūs.

118 Dante džiaugiasi sužinojęs tiesą, tik nežino, kaip dėkoti Beatričei. Dievas, sako, atlygins jai.

124 - 138 Iš sužinotos tiesos dažniausiai kyla noro daugiau sužinoti, kaip kad dygsta iš medžio šaknų nauja atžala. Dante dabar klausia, ar už neišlaikytus apžadus galima kitais gerais darbais atsilyginti Dievui.

126 *Pirmatiesė* — Tiesa, kurios ribose glūdi visos tiesos, yra patsai Dievas.

129 *Nes geisti daugiau* — visi žmogaus giesmai neturi vertės prieš geismą įgyti Dievą.

132 *nuo kalno į jūrą* — kadangi mūsų protas nesugeba pažinti vyriausios tiesos susyk, tenka jam kilti nuo vienos ant kitos tiesos ir stengtis kuomet nors pasiekti pačią viršūnę. Sužinojęs vieną tiesą, tuoj pajunta naujų neaiškumų. Tad neišvengiamai tenka aiškinti sau abejones, tyrinėti ir kilti nuo žemesnių tiesų į aukščiausiąją, arba į tiesų viršūnę — Dievą.

140 *Meilingais žvilgsniais* pažiūrėjusi Beatričė žada paaiškinti naują klausimą.

DNG. V GIESMĖ
(336 — 339 p.)

1 *Jei aš suspindėjau* — reiškia: jei aš meilės ugnyje pasirodžiau blizganti labjau, kaip kad galėčia blizgėti paprastoje žemės meilėje... Morale prasme aiškinama šitaip: nesistebėk, jei teologija danguje tobuliau suvokia Gėrį, kaip žemėje, ir geriau žino, kas daro jame pažangos.

8 *Į amžiną šviesą* — į Dievą.

10 *kitu kuo* — klastingais žemės vyliais.

13 *Tu klausi* — Beatričė kartoja jam klausimą, pasakytą pirmiau IV, 136 - 8, ar gali žmogus atsiteisti kitu kuriuo geru darbu už apžado sulaužymą.

27 *Dievas... atsako pritariamai.* Apžado esmė tokia: žmogus pasižada Dievui (pav. skaistybėje gyventi, pasninkauti, šelpti pavargėlius ir p.), o Dievas pasižadėjimą priima.

28 Žmogaus pasižadėjimas (auka) ir Dievo priėmimas aukos sudaro tarp jų sutartį. Tad sutarties (apžado) laužymas reiškia imti svetimą daiktą, už kurį nėra kuo atsiteisti.

29 *brangiojo daikto* — laisvosios valios.

30 *per tam tikrąjį aktą* — per apžadą, kuris yra laisvosios valios aktas.

34 *iš klaidos svarbesnės* — paaiškinau, kad už apžadą nėra kuo atsilyginti.

36 *vėl tau akuotas* — tavo protui kliūtis, nes dispensos sąvoka nesuderinama su pirmiau sakytu teigimu.

37 *Prie stalo dar sėdėti* — privalai manęs klausyti, kol išgirstas tiesas suvoksi.

43 *Auka toj* — laisvosios valios pasireiškimas apžade (29 eil.) susideda iš dviejų dalių: iš daikto arba medžiagos, pav. skaistybės, pasninko ar kt., ir iš sutarties tarp žmogaus ir Dievo. Žmogus atsi-

žada Dievui didžiausio turto — laisvosios valios —, Dievas tą duoklę priima.

54 *Jei pirmą jos turinį keistum.* Jei apžado pirmąją dalį (medžiagą) pakeistum kitu daiktu, ypač vertesniu, apžadas dar liktų nesulaužytas.

55 - 56 Niekam neleista pačiam pakeisti apžado.

57 Bažnyčios valdžia turi *sidabro ir aukso raktus,* t. y. galybę tvarkyti apžadus.

58 - 60 Dispensa neardo apžado, bet vietoje vieno žadėto Dievui daikto tenka pažadėti tiek vertesnis kitas daiktas, kiek šešetas didesnis už ketvertą. Skaitmens čia nereikia imti matematiškai, bet taksatyviai (vertinamai).

61 - 63 Yra tokių didelių apžadų, pav. — skaistybė, jog nėra didesnio daikto, kuris tiktų pakaitoms už anąjį.

64 - 68 Žmonėms nedera laisvai žiūrėti į savo apžadus, bet juos vykdyti išmintingai. *Jeftė,* žydų vadas, padarė apžadą paaukoti Dievui asmenį, kuris pirmutinis jį pasitiks, grįžtant po laimingos kovos su amalekitais. Pasitiko duktė ir buvo neišmintingo tėvo nužudyta ant aukuro.

69 - 72 *didvyrį graiką* — Agamemnoną, kuris panašiai kaip Jeftė paaukojo dukterį Efigeniją. Verkė nekalta mergelė mirdama ir visi, kas sužinojo žiaurų įvykį, gailėjo.

73 - 75 Apžadus darykite ne lengvapėdiškai, bet rimtai apsisvarstę. Nemanykite, kad betkuris apžadas laimės jums Dievo gailestingumą.

76 *Vaduokitės* Seno ir Naujo įstatymo Šventuoju Raštu.

81 *judėjui* — čia mini žydą, nes pirmiau (449 ir k. eil.) minėjo Senojo Įstatymo apžadų taisykles.

85 - 93 Beatričė su Dante lekia į 2-jį dangų, į Merkurijaus planetą.

94 *Čia nušvietė* — Beatričės veidas, aukščiau kylant, labiau spindėjo.

99 Jei planeta darėsi šviesesnė, taip pat ir Dante sakosi pasidaręs šviesesnis.

105 *Per jįjį* — dangaus dvasios trokšta meilės; tad nudžiugo pamačiusios Dantę, nes galėsiančios jam gero velydamos patenkint savo jausmą.

117 *prieš atsiskyrimą* — prieš mirtį, nes Dante buvo gyvas žmogus.

122 *ką sakys* — visa tai bus neabejotina tiesa, nes danguj nėra melo.

129 *Kur saulė... užstoja.* Merkurijus stovi arčiau saulės ir mums mažiau matomas del saulės didesnio jame veikimo.

136 *Taip aš netekau* — vėlė (ciesoriaus Justinijono) iš džiaugsmo pasidarė tiek šviesi, kad Dante jos jau neįžiūrėjo, tik girdėjo ką kalba.

DNG. VI GIESMĖ
(340 — 343 p.)

Visus šios giesmės žodžius kalba ciesorius Justinijonas. Jį Dante sutiko antroje dausų dalyje — Merkurijaus planetoje.

1 - 6 reikia šitaip suprasti: Nuo to laiko, kada cies. Konstantinas Didysis 330-ais metais perkėlė sostinę iš Romos į Konstantinopolį, stovintį Europos pakrašty, pasukęs tuo atveju kariuomenės vėliavas iš vakarų į rytus, iš kur jas kadaise buvo atnešęs Enejas, lig Justinijono laimėjimų (536 m.) praėjo daugiau kaip 200 metų.

7 *Ūksminguos sparnuos* — posakis remiasi XVI, 8 psalmės žodžiais: „Savo sparnų ūksmėje globok mane". Romėnų ereliai valdė pasaulį, laikydami jį tartum apgaubtą savo sparnuose. Aquilae (ereliai) romanae buvo tai kariuomenės dalių ženklai (signa), mūsiškai — vėliavos. Varinis erelis dabino viršūnę stiebo.

9 *Tenai* — pasaulyje buvau ciesorius, o *čia* danguje, kur visi lygūs, vadinuosi savo tikru vardu.

10 *Justinijonas* (sk. 3 skiem. — Justinjonas), gim. 482 m. mir. 565 m.; išsižymėjęs vandalų nugalėjimu Afrikoje ir ostgotų Italijoje; garsus teisių sutvarkymu į Codex Justinianeus, kuriuo lig paskutinio amžiaus vertėsi Europos valstybės. Iš jo pagamintas Napoleono Kodeksas, veikiąs ir šiandien vietomis Lietuvoje. Šiaip Justin. buvęs žiaurus, nedoras valdytojas. Italai nenor dovanot jam Romos paniekinimo perkeliant sostinę iš čia į Bizantium (Konstantinopolį) ir sako, kad Dante privalėjo padėt jį pragare.

14 *Viena prigimtis Kristuje.* Dvi iš tikrųjų yra Kristaus prigimtys — natura divina et humana. Monofizitų klaida tokia, kad Kristus turėjęs tik vieną, dievišką, prigimtį; žmogus Jis tik atrodęs, bet nebuvęs.

15 *rodėsi gera* — Just. buvo trumpą laiką suklydęs, nesigilindamas į klausimą, ir todel buvo sau ramus.

16 *Agapito* — popiežiaus maldomis ir įtaka ciesorius metė klaidingą tikėjimą.

21 *du* — dviejų mokytojų priešingomis nuomonėmis negalime sekti, nes jei vienas sako tiesą, antras — netiesą.

23 *tą darbą* — kodekso tvarkymą.

25 *Belizarui* — įžymiam savo kariuomenės vadui. Nedėkingas Just-nas įmetė Belizarą kaži už ką į kalėjimą. Šio įvykio Dante rodosi nežinąs; taip pat ir to, kad kodeksą tvarkė Tribonianus su kitais juristais.

29 *klausimą pirmą* — V-je giesmėje Dante, susidūręs su Justno vėle, paklausė dviejų dalykų, būtent: *kas ji* ir *del ko ji čia* Merkurijuje. Į pirmą gavo atsakymą 28 eil.; į antrąjį nesiskubina atsakyti, bet ima pirmiau pasakoti (29 - 96 eil.) romėnų žygių istoriją.

36 *žuvus Palantui.* Trojai žlugus, vyriausias trojėnų vadas Enejas, su savaisiais atvyko į Laciją. Jam pasipriešino Turnas, palaikė gi jį lotynų karalius Evandras, siųsdamas savo sūnų Palantą talkon. Palantas žuvo kovoje. Enejas, nugalėjęs Turną, paveldėjo

pasak poeto (Aen. VIII - X) Palanto teises, vedė Latino dukterį Laviniją ir padarė su trojėnais pradžią naujai romėnų tautai, valstybei ir religijai. Palanto ir Enejo kovos Lacijuje yra pirmutinis priešistorinis romėnų vyčių žygis.

37 - 96 Romėnų erelių istorija. Jų sparnų ūksmėje klestėjo per tris šimtus metų albanų galia. Nuo kovos trijų Horacijų su trimis Kurijacijais, nuo sabinių pagrobimo iki Lukrecijos mirties ir karalių nuvertimo Romos ereliai pasidarė žinomi gretimoms šalims. Jų garbė iškilo per karus su gallais ir epirotais, Torkvato neperviangiamu teisumu, Kvincijaus dorove, Decijų kilniu atsidėjimu, Fabijų karių didybe, Scipijono, Pompejo ir Cezario laimėjimais, Augusto karų žygiais ir politika, Kristaus mirimu ir Jeruzolimo išgriovimu. Čia poetas šoka nuo Tito į Karoliaus Didžiojo laikus, kada tie patys ereliai palaikė Bažnyčią prieš longobardus.

37 *Alba Longa* — Lacijaus sostinė; ją įkūrė Enejo sūnus Askanijus. Laikoma Romos motina. Čia Enejo vaikai valdė per 300 metų, kol trys romėnai Horacijai nugalėjo tris albaniečius Kurijacijus ir tuo žygiu laimėjo valdžią Romai.

40 *nelaimės sabinėms* — Romulo laikais romėnai, manydami sukurti šeimas, puolė kaimynus sabinus ir parsivedė iš ten prievarta po žmoną.

442 *Lukrecija* — Ištikima Kollatino žmona, Seksto Tarkvinijaus išniekinta, nusižudė. Piliečiai išvijo Tarkvinijų giminę iš Romos, kur po to pasidarė respublika.

44 *Brennas* — gallų vadas, Kamillo nugalėtas; *Pyrrhas* — epirotų karalius.

46 Titas Manlijus *Torkvatas* — gallų nugalėtojas. *Kvincijus* — Cincinnatas — garsusis diktatorius (*cincinnus* reiškia — gauruotas, suveltais plaukais).

47 *Decių* ir *Fabių* — gentys, išsižymėję romėnų istorijoje.

49 *arabų* — kartaginiečių, kuriuos vedė į Italiją Hannibalas.

51 *Kalnais* — Alpiais, iš kurių pradeda bėgti Pado (Po) upė.

52 Čia minimi — Kornelijus Scipijonas Afrikietis 17 metų būdamas nugalėjo Hannibalą prie Ticino, 19 metų — prie Kannų, 23 m. — paėmė Ispaniją, 33 m. galutinai nugalėjo Hannibalą. *Pompejui*, nugalėjusiam Marijų, senatas suruošė trijumfą. Vadas turėjo tik 25 metus.

54 *Kalva, kur stovėjo* Fiesolės miestas — netoli Florencijos. Romėnai jį išgriovė už priglaudimą Katilinos.

55 *Paskui* — prieš pat Kristaus gimimą Cezaris su romėnų ereliais išėjo suvaldyt Galliją.

58 - 60 *nuo Reno lig Varo* — Cezario kovų vieta transalpinėje Gallijoje.

62 *Krantuos Rubikono* — nedidelio upelio, kuris skiria Italiją nuo cizalpinės Gallijos.

64 *Ispanijoj, Durazzo, Farsalas* — Cezario kovų vieta su Pempejum. Pompejus pralaimėjęs nubėgo lig Nilo ir čia klastingai žuvo.

67 *Antandron* — į mažą miestelį Frygijoje; *Simojo* — Simois, upelis netoli Trojos. Čion užklydo Cezaris, vydamas Pompejų.

68 *kame Hektoras kniubo* — Trojoje. Cezaris pasinaudojęs proga nuvyko pamatyti Trojos vietą.

69 *Ptolomejui* — Egipto karaliui, iš kurio Cezaris atėmė valstybę ir pavedė jo seseriai Kleopatrai.

70 Iš Egipto Cezaris staiga metėsi į Mauritaniją ir puolė tos šalies karalių Jubą. Jį nugalėjęs, metėsi vėl į Ispaniją, kur baigė karą, sutrėmęs Pompejo sūnus.

73 *Augustas* Oktavijonas nuveikė Cezario žudytojus Brutą ir Kassijų, kuriuos Dante padėjo skaudžiausioje pragaro vietoje, būtent — Liucipierio nasruose. (Prg. XXXIV, 64 - 67).

75 *Modenoj* Oktavijonas nuveikė Marką Aurelijų, *Perugijoj* (sk. Perūdžijoj) apgulė ir suėmė jo brolį; patį miesą apiplėšė.

76 *Kleopatra* — pralaimėjus mūšį stengėsi suvilioti nugalėtoją moteries gudrybėmis. Neturėdama nė čia pasisekimo, nusižudė angies nuodais.

79 Augustas, paėmęs Egiptą, nuėjo lig Raudonųjų jūrų.

81 *Jano šventovė* — taikos metu stovėdavo uždaryta.

86 *trečiąjį Cezarį* — Tiberijų, kuriam valdant kentėjo ir mirė Jėzus Kristus; šiam įvykiui Dante teikia didelės reikšmės. Kristaus mirtis yra kerštas už pirmąją Adomo nuodėmę; čia *jam* (Tiberijui) teko būti *Dievo rūsčiui* įrankiu. Bet Dievo teisingumas norėjo, kad to keršto vykintojams žydams neliktų neatkeršinta. Čia Titas gauna misiją su romėnų ereliais išgriauti Jeruzolimą.

94 Karolius Didysis gynė Bažnyčią nuo longobardų (773 m.). Nors jis buvo vėliau šio įvykio apvainikuotas ciesorium, tačiau Dantei jis tinka romėnų ciesorium, nes Dantės supratimu monarchija nebuvo išnykus de iure, o tik laikinai arba de facto. Čia baigta romėnų vyčių istorija.

97 Dabar poetas (Justinijono lūpomis) užsipuola gibelinus ir gvelfus del jų nedoro elgesio prieš tuos pačius romėnų ženklus.

98 *baru ir prikaišioju* — pirmiau 31 - 33 eil. poetas suminėjo, kad gibelinai ir gvelfai lygiai nusideda romėnų monarchijai.

100 *Viens* — gvelfai nori vartoti vietoje erelio *geltoną* aukso *leliją*, kuri reiškė prancūzų ženklą, arba Apulijos karaliaus Karoliaus II, gvelfų vado.

101 *kits* — gibelinai nori panaudoti romėnų erelį (visos valstybės ženklą) savo partijai.

105 *paneigti dėsnį tiesos* — jei gibelinai vartos valstybės ženklą ne jos labui, bet savo prasimanymams, jie tuo būdu paniekins tiesą.

106 *Karaliau* — Apulijos karaliau, romėnų galybė suvaldė stipresnius už tave liūtus.

109 Bendras posakis, paimtas iš šv. Rašto (Exod. XX, 5), bet gali nurodyt Karolių Martellą, Karoliaus II sūnų.

111 Dante ramina save ir kitus, kad Dievas neleis išnykti Romos imperijai su jos ereliais ir tekti Prancūzijos lelijoms jų vietoj įsikurti. Čia Just-nas baigia kalbėt apie romėnų vėliavas.

112 Dabar atsako į antrąjį klausimą: dėl ko jis čia.

113 *mažutė žvaigždė* — Merkurijaus planeta; ji prilaiko vėles gero dariusias pasaulyje iš noro garbės ir pagarsėjimo.

116 *tad* — tokios dvasios negavo aukštesnio laipsnio pas Dievą. „Illi qui solum propter honorem vel bona faciunt vel mala vitant, non sunt virtuosi". Kas vien del garbės arba del pelno daro gera arba vengia blogo, nėra kilniais. Thom. S. Th. II, II, 121, I.

118 Garbė danguje teikiama pagal nuopelnų kiekį. Šventieji gauta garbe yra patenkinti.

124 - 127 Aiškintina: kaip įvairūs garsai sudaro sutartinę, taip mes dausoje įvairios garbės dvasios sudarome dangišką harmoniją.

128 - 142 Just-nas baigia kalbėti, nurodydamas čia pat danguje Romejų iš Villanova, Raimundo Berlingero Provansijos kunigaikščio ministrą, kuris savo valdovui daug gero padarė, pav. išpiršo keturias jo dukteris karaliams.

DNG. VII GIESMĖ

(344 — 348 p.)

1 Justinijonas, baigęs savo sakmę, pradeda giesmę dangaus karių pagarbai, ir šokio ritmu veikiai išnyksta kartu su kitomis dvasiomis Dantei iš akių.

2 *blizgančią gretą* — angelus ir palaimintas dvasias.

5 *dvasia* — Justinijonas.

6 *aureolės dvilinką ratą* — Just-as ima spindėti dviguba šviesa, būtent: jo paties garbės šviesa ir jam teikiama Dievo šviesa, kad Dante pasitenkintų ir pasigėrėtų. Kiti aiškina, kad viena šviesa reiškianti Just-no įstatymų garbę, antroji — karinių žygių garbę.

10 - 24 Dantei kilo abejojimas: kaip galėjo *teisingas kerštas* būti *teisingai* baudžiamas? Bet jis nedrįso klaust Beatričės. Čia ji pati pradėjo aiškinti.

11 *savo poniai* — Beatričei.

14 *B ar IČĖ* — negaliu ištarti per nedrąsumą nė pradžios nė pabaigos žodžio „Beatriče".

19 *neklaidingu žvilgsniu.* — Danguje klysti negalima, Beatričė skaito Dantės mintis.

20 *teisėtą kerštą* — žr. Dng. VI, 88 - 93. Jei Kristus ant kryžiaus teisingai atkeršijo savim už pirmųjų žmonių nuodėmę, ar teisingas buvo Tito darbas keršyti žydams už Kristaus kančias?

25 *valiai* — žmogaus laisvoji valia pasipriešino Dievo įsakymui, kuris buvo to žmogaus naudai duotas.

26 *žmogus negimęs* — pirmasis tėvas Adomas.

31 *Jis* — Kristus Adomo (žmogaus) prigimtį sujungė su savo (Dievo) prigimtimi viename — Dievo — asmenyje Šventosios Dvasios veiksmu.

35 *Susijus... prigimtis.* Adomo prigimtis, kuri dabar jungiasi su savo Kūrėju *(Pradžia),* buvo pradžioje nekalta.

38 *krypti iš kelio* — nutolti nuo Dievo, kurs yra „kelias, tiesa ir gyvenimas", Jon. XIV, 6.

40 - 45 *Bausmė tad* ir t. Bausmė, kurią kryžius vykdė, Kristaus (vien žmogaus) prigimčiai buvo teisingai pritaikyta; bet Kristui (vien Dievo asmeniui) toji bausmė buvo visai neteisingas darbas.

47 *Ir Dievui ir žydams* — Kristaus mirtis tiko Dievo teisingumui, nes įvyko per ją žmonių išganymas; tiko žydams, nes patenkino jų kerštо geismą; bet žydai didžiai nusidėjo kerštaudami, ir todel sudrebėjo žemė Kristaus mirties valandoje.

52 *kodel* — Kristaus mirtis esąs nesuderinamas dalykas su Jo dievybe.

58 *Šio dekreto* — Kristaus mirties paslaptį gali susekti tik protas Dievo meile apšviestas.

63 *žiaurybė ana* — Kristaus mirtis.

64 Tercinos prasmė: Dievo malonė neturi savimeilės, bet liepsnodama leidžia iš savęs gražias žarijas, — amžinas būtybes.

67 *tiesiog* — netarpininkaujant sutvertam daiktui.

68 *padarui* — tobulieji Dievo kūriniai gauna amžinybės neišdildomą žymę.

70 *Būtybė* — angelai ir žmonės yra tiesiogiai sutverti; jie gauna laisvą valią ir nepriklauso nuo antraeilių kūrinių.

73 *kas* tiesiog pareina iš Dievo gerumo, tas yra kilnesnis ir todel Jam labiau mielas.

74 *Malonei* — Dievo gerumui; tasai gerumas angeluose ir žmonėse atrodo Dievui aiškesnis ir gyvesnis del tų kūrinių panašumo į Kūrėją.

76 *Pralobsta* — žmogaus kūnas, turėdamas savyje Dievo leistą jam sielą, darosi kilnus.

77 *Bet* žmogus, netekęs kurios nors Dievo žymės (nusidėdamas) iškrinta iš savo kilnumo.

85 *Jūs veislė* — žmogaus prigimtis per Adomo nuodėmę pasidarė nuodėminga; ir todel Dievo duotosios malonės (dangus) darosi jai nepasiekiamas.

90 *perbridęs brastą.* Žmogus galėjo grįžt į Dievo malonę dviem keliais, vadinasi: jeigu jam Dievas tiesiog dovanoja kaltę arba, jeigu savo paties jėgomis žmogus galėtų pakilti.

95 *klausyk.* Beatričė ims aiškinti problemą.

97 *Toks būdamas* — žmogus būdamas apribota būtybė.

98 - 100 *tiek... kiek.* Žmogus atgailaudamas nesugebėtų tiek nusižeminti, prieš Dievą, kiek jis parodo noro iškilti pirmą kartą nusidėdamas.

104 *priemonėm tomdviem* — per teisingumą ir per gailestingumą, arba per vieną iš tų dviejų savybių.

111 *įrankius tuos* — Dievas gelbės žmogų abiem savybėm — teisingumu ir gailestingumu.

112 *tarp aušros ir...* Nuo pasaulio įkūrimo lig paskutinio teismo nebuvo ir nebus didesnio įvykio už Dievo Žodžio įsikūni-

jimą. Mus čia stebina Dievo gerumas ir teisumas, Jo gailestingumas ir teisingumas.

117 - 120 *tiesmukai* — Jei Dievas tiesiog būtų dovanojęs žmogui kaltę, Jis būtų parodęs tik savo gerumą. Patsai gi mirdamas už žmogų, parodė ir teisingumą.

121 - 129 Dante klausia, delko vieni daiktai yra Dievo leisti amžini, o kiti skirti sugesti.

130 - 135 B. aiškina: angelai, žvaigždės *(erdvumai)* yra Dievo sutverti amžinai, kiti gi, neamžinieji, ima savo gyvybę iš gamtos jėgų.

136 - 141 Antraeiliai daiktai (žvėrys ir k.) gauna pradžią ir formą atitinkamos žvaigždės veikimu.

145 *Čia...* Einant nustatytu principu (67 eil. ir k.), jog tiesiogiai Dievo leisti daiktai yra nemirtingi, tenka išvesti žmogaus kūno ir sielos nemirtingumas, nes Adomą ir Ievą Dievas sutvėrė patsai abudu nemirtingu. Jei Dievas galėjo pirmųjų tėvų kūnus sutverti iš žemės, tie kūnai mirę ir grįžę laikinai į žemę, vėl Dievo galybe bus pakelti ir sujungti su siela visiems amžiams.

DNG. VIII GIESMĖ
(349 — 353 p.)

1 *suklydęs* — kada žmonės dar buvo pagonai ir be įstatymų, jie tikėjo, kad toji planeta, kuri sukasi trečiame dausų rate, savo spinduliais daro įtakos į sensualę meilę. Planetą praminė deivės Veneros vardu ir gerbė ne tik deivę, darydami aukas su įžadais, bet ir jos motiną Dionę su sūnumi Kupidonu, manydami, kad ir šie veikia meilę.

2 *Kipro gražuolė* — Venera, kuri gimė iš jūros putų Kipro saloje.

9 *tūnojęs prie Didos* (Didonos) krūtų — Eneją, pabėgusį su draugais iš Trojos, audra priblokšė prie Kartaginos. Čia viešpatavo Didona *(Dido)* netekusi neseniai vyro. Venera, bijodama, kad Eneją neištiktų čia kas nors blogo, nusiuntė Kupidoną. Šis prisimetė Enejaus sūneliu Askanijum, atsisėdo karalienei ant kelių ir besiglamonėdamas, kol Enejas pasakojo Trojos žuvimą, įmylėdino ją į Eneją.

10 *šitos* — deivės Veneros vardu.

12 *Ji gula vėliausiai* — Veneros žvaigždė paskutinė iš ryto liaujasi švietus ir vakare pirmutinė pradeda švitėti.

19 - 21 *šviesumas* — Dante pamato švieseles ratu besisukančias vienas sparčiau, kitas lėčiau. Būta dvasių. Jų vienos daugiau, kitos mažiau turėjo dievaregystės jėgos, ir todel nevienodai greitai judėjo.

27 *serafinų rate* — judesio pradžioje. Primum mobile, serafinų varomas, daro pradžią dausų judesiams.

31 *švieselė* — Karolius Martellas, Karoliaus II, Andegavenos karaliaus vyresnysis sūnus, buvęs Ungarijos karalium, miręs 1295 m.

34 *su tuntu vedėjų* — su angelų Kunigaikščių choru, judinančių Veneros planetą.

35 *Kryptim ta pačia* — (atsižvelgiant į erdvę) trečiosios dausos sferoje; *judesiais* — (atsižv. į laiką) — amžinais; *geismu* — (atsižv. į tikslą) — lekiame prie Dievo.

36 *savo raštuos* — Convivio II, kur Dante trečiosios dausos judintojais laiko Sostus, ne Kunigaikščius. Vėliau jis pakeitė nusistatymą del dangaus hierarchijos pareigų.

40 Dn. dažnai akimis prašo leist jam kalbėti. Beatričė pritaria akimis.

49 *Pasauly buvau trumpai* — Karolius — Karoliaus II Anžuječio sūnus, gimęs 1271, vainikuotas 1290 Ungarijos Karalium. Gyveno 25 metus. Jį yra matęs Dante Florencijoje.

51 *blogo mažiau* — būčia sutaikęs Siciliją su Aragonija ir nebūčia leidęs karui naikinti šalį.

52 *Šis džiūgesis* — čia danguje.

55 *mane mylėjai* — Dante laukė iš Karoliaus, pakviesto į Ungariją karalium, daug gero Florencijai.

58 - 63 Karolius pasako savo valstybės ribas.

61 *Auzonijos* — taip vadina poetai Italiją.

64 *Štai jau karūna* — Karolius, mirus 1290 dėdei Vladislovui IV, buvo apvainikuotas Ungarijos karalium. Bet iš tikrųjų ten viešpatavo Andriejus III; tik vėliau Karoliaus sūnus Robertas gavo tą titulą ir sostą.

67 *Trinakrė* — taip vadinama yra Sicilija del trijų kalnų: Peloro, Pochino ir Lilibeo.

67 - 70 Tarp Peloro ir Pochino pūtė rytys vėjas ir nešė sieros dujas ant Sicilijos. Šis Dantės pasakojimas neigia senovės pasakojimą, kad apačioje Sicilijos buvęs uždarytas milžinas Tefejas, kurs pūsdavęs siera iš Etnos koserės.

69 *Rytys* — (išbrauktinas žodis).

71 - 75 *Būt... laukus* — Sicilija nebūtų sukilus prieš mūsų namą ir nebūtų pasivedus Aragonijos karaliui Petrui, bet būtų laukus savo teisėtų valdovų, pareinančių iš Karoliaus I, mano senelio, per mane, ir iš ciesoriaus Rudolfo Habsburgiečio — per jo dukterį Klementę, mano žmoną. Bet Palermoje įvyko 1282 m. Baltramiejaus naktį prancūzų žudynės, Sicilija atsimetė nuo Neapolio ir perėjo į Andegavenų pusę.

73 - 78 *nedoroji valdžia* — Robertas, Karoliaus brolis, valdė Siciliją su katalonų karių pagalba. Šie buvo neturtingi, gobšūs ir del to spaudė valdomuosius.

79 - 84 Robertas ir pats būdamas gobšus, nors jo tėvas toks nebuvo, perkrovė siciliečių kantrybės saiką, pavedęs valdyti šalį gobšams katalonams.

85 - 93 Kalba Dante į Karolių Martellą. Po kelių meilių žodelių paklausia, kaip gali saldu pasikeist į kartu, vadinasi: delko iš gero duosnaus tėvo kilo gobšūs vaikai.

94 - 135 Karolius aiškina: iš tikro kiekvienas daiktas turėtų gimdyti panašius į save daiktus, jei Apvaizda nebūtų kitaip patvar-

kiusi. Žmonių prigimtyje reikia matyti ne tik paveldėjimo žymes, bet ir dausos įtakumą, veikiantį nepriklausomai. Dievas teikia dangaus kūnams savybių, kurias šie realizuoja savo tikslams pasaulyje. Žmogus iš Jo rankų išėjo socialus; visuomenei reikia įvairių profesijų ir pareigų; tad reikia įvairaus pobūdžio, gabumų žmonių. Ir Jis yra davęs žvaigždėms galios dalyti gemantiems asmenims savybių, nežiūrint nė jų tėvų prigimties nė visuomeninės padėties.

97 *Gėris* — Dievas.

106 *Nes šiaip*... jei to nebūtų, dangus nerodytų tvarkingų pasekmių atitinkančių dievišką prototipą, iš kurio pasireiškia Dievo menas, bet rodytų netvarką, vadintiną griuvėsiais.

109 *nebent planetas* — Dievas suteikė planetoms galios. Jei jos liautųsi gaivinę pavestus sau tvarinius, būtų netobulos, per jas ir Pirmasis Gaivintojas taip pat netobulas pasireikštų. Bet tai kalbėti yra nesąmonę tvirtinti.

116 *be vardo piliečio* — jei žmonės gyventų nesusijungę į draugijas, palaidai, jiems sunku būtų gyventi.

120 *mokintojas* — Aristotelis, kuris savo raštuose „Politika" ir „Etika" įrodinėja įvairių pareigų reikalą visuomenei.

124 *Kserksas* — vienas gimė turėdamas gabumų kariauti, kitas *Solonas* — įstatymų gamintojas, kitas *Melchisedekas* — Salemo kunigas, Kristaus pavaizduotojas (žr. Genesis XIV, 18 - 20); kitas, kaip Dedalas *(tėvas sūnaus)* — linkęs į meną, nes įsitaisė sparnus lėkti.

127 *Jėga* — dausų planetoms duotoji jėga teikia žmonėms *(žemiškam vaškui)* įvairių gabumų ir pareigų; bet ji nežiūri jų luomo ir kilmės. Kitaip esant,

130 *Jokūbas* nesiskirtų nuo savo brolio Esavo.

131 *Kvirino* — Romulo; jo tikras tėvas buvo žemos kilmės, žmonės gi jį laikė gimusiu iš dievaičio Marso.

135 *Dievo galybė* — Dievas neleidžia visiems vaikams panėšėti į savo tėvus, nes pasaulis atrodytų neįvairus ir nuobodus. Todel

139 *Gamta* — arba įgimtos žmogaus savybės tik tuomet išbujos, jei turės laimingų apystovų ir eis gamtos rodoma kryptimi.

DNG. IX GIESMĖ

(354 — 357 p.)

1 *Klementė* — Karoliaus duktė, gimus 1290 m., ištekėjusi 1315 m. už prancūzų karaliaus Liudviko X.

2 *Paaiškino man* — išsklaidė mano dvejones

3 *vaikai* — sūnūs, ypač Karolius Robertas, kuriam įstatymais priklausė Neapolio ir Sicilijos Karaliaus sostas.

6 *už skriaudą jūsų* — už Karoliaus ir tavo, Klemente, namų skriaudimą bus nubausti skriaudėjai.

7 *palaimintos sielos* — Karoliaus Martello

8 *į saulę* — į Dievą

14 *Iš tų spindinčiųjų* — iš dvasių prisilaikančių Veneros planetoje

16 *kaip pirma* — kuomet prašiau leist kalbėti į Karolių.

19 *Ah, teikis* — patenkinti mano norą pirmiau, negu jį tau išdėstysiu, ir parodyk, taip pasielgdama, kad tavyje atsiliepia mano mintis.

25 - 31 Toje Marchijos Trivigniškės dalyje, kuri guli tarp Venecijos ir Brentos su Piave upių, stovi *kalnelis* su Romano pilim. Iš tos pilies yra kilęs Ezzelinas III, žiaurus valdovas. Juo nėščia motina sapnavusi, kad pagimdžiusi degantį šakalį, kuris padegė Marchiją.

31 *Kamienas mūs bendras* — Aš Kunizza ir jis Ezzelinas III vieno tėvo, Ezzelino II, vaikai

32 *šioj vietoj blizgu* — Veneros planetoje, kuri meilingai mane veikė, kol gyvenau pasaulyje.

36 *Nors jūsų žmonelės supras tai vargu* — Pasaulyje būdamas vadovavausi meile, kurią pakreipiau į Dievą ir, gavau čia dangų. Visa tai nelengva suprast žmonėms.

37 - 45 Kunizza sumini dar vieną dvasią, nutylėdamas jos vardą, čia pat sušvitusią. Dvasia palikusi ilgam laikui gerą vardą pasaulyje. Bet Marchijos žmonės nesirūpina garbe.

46 - 63 Bet, kalba toliau Kunizza, niekšingosios italų žemės gyventojai bus smarkiai suspausti: Bacchigliono balos vanduo pavirs ties Vicenza raudonu nuo padoviečių kraujo. (Čia juos gibelinai tris kartus sumušė: 1311, 1314 ir 1318 m.) Trevize, pranašauja Kunizza, bus nukautas Rišardas Camino, ciesoriaus kariuomenės vadas. Feltro vyskupas lieps suimti ir išduoti Ferraros pabėgėlius.

49 *Kur* — Trevize

50 *tas* — Riccardo da Camino

53 *ganytojo* — Feltro vyskupo Aleksandro Novello. Ferraroje kilo sumišimas; kai kurie piliečiai išbėgo į Feltrą, tikėdami čia būsią išsigelbėję. Tačiau vysk. Novello, turėdamas Feltre dvasinę ir pasaulinę valdžią, paklaūsė Ferraros valdytojo Pino da Tosa ir išdavė pabėgėlius; jie buvo nubausti mirtim.

54 *Maldos angas* — Maltoje, netoli Bolseno ežero, stovėjo kalėjimas. Čia kalėjo prasikaltę tokiais nedorais darbais, kokiems nėra pasigailėjimo. Bet prasikaltusių tarpe nebuvo nė vieno, kurio kaltė sulygtų su Feltro vyskupo kalte.

58 *vikaras meilus* — Pino da Tosa, ėjęs laikinai gubernatoriaus pareigas Ferraroje.

58 *partijai prietelis* — gvelfų (popiežiaus) šalininkas

61 - 63 *Aukštai* — empireume esama išmintingų dvasių, kurias žemėje vadinate Sostais; čia danguje jos yra priimtuvais (veidrodžiais), suimančiais Dievo šviesą ir dalinančiais tvariniams.

64 - 108 Kai Kunizza baigė kalbėti, suminėtoji anksčiau 37-40 dvasia sušvito skaisčiau Dantės akyse ir, jo prašoma, ėmė kalbėti apie save. Tai buvo Folkas arba Folketas marsilietis. Pagy-

venęs linksmai pasaulyje įstojo į cistersų vienuolyną 1200 m. Vėliau tapo Toluzos vyskupu, mirė 1233 m. Pasaulyje pagarsėjęs kaipo trubadūras meilės dainomis ir romanais. Šventai baigęs gyvenimą, paimtas į Veneros planetą.

73 - 81 *sparnai jų šeši.* — Izaijas rašo VI, 1 - 3 „Mačiau, viešpatį, sėdintį aukštame soste... Serafinai stovėjo aukščiau jo: vienas turėjo šešis sparnus ir antras šešis sparnus; dviem dengė jam veidą, dviem kojas ir dviem lėkė".

82 - 87 Poetas apibrėžia Marsilijos, Foleto gimtinės, geografinę vietą. Tik klysta su savo laikų mokslininkais, kad tarp Europos (Gibraltaro) ir Afrikos krantų esą 90 laipsnių, nes iš tikrųjų yra tik 42 ilgumo laipsniai.

86 *Prieš saulę* — iš vakarų į rytus; *daro ten meridianą* — jei vietą ties Gibraltaru vadinsime horizontu, toji pati vieta, nuo Palestinos žiūrint, turėtų meridijano ilgumą (pasak Dantės) arba 90 gradusų; iš tikro gi turi — tik 42.

89 *Ebra* — Ispanijos upė, *Makra* — Italijos. Tarp tų dviejų upių, viduje, stovi Marsilija.

91 *Buggea* — miestas šiaurinės Afrikos pajūryje, Alžyre, gulįs beveik tame pačiame meridijane su Marsilija.

93 *Pripylusios.* Poetas turi galvoje marsiliečių žudynę, kuomet Brutas Cezario įsakymu paėmė miestą.

96 *yra mane tenai gaivinus* — pasaulyje buvau atsidėjęs meilei, šios planetos gaivinamas. Dabar jai pačiai teikiu šviesos.

97 *karščiavusi* — kūniška meilė. Belo duktė — Didonė.

98 *Paerzinus sielas Kreuzos* (pirmosios Enejo žmonos) ir *Sichėjo* (mirusio Didonės vyro); vadinasi, Didonė įsimylėjusi Eneją užgavo anų širdis, bet vis delto mažiau pasižymėjo meile už mane.

99 - 102 *Kaip aš.* Mano meilės nuotykiai žymesni buvo už anų. Nė labjau mylėjo Fillis, gyvenusi ties Rodopės kalnu Trakijoje, kai ją paniekino Domofoontas, metęs ir negrįždamas, privertęs nusižudyti. Nė labjau už mane buvo įsimylėjęs Alkidas (Herkulesas) Jolę, Tessalijos karalaitę, už ką pavydėdama jo žmona Deianira davė jam apsivilkti užnuodytais Nesso marškiniais. Folkas buvo labai pamilęs savo valdovo Barral žmoną ir daug kitų gražių moterų. Mirus tai žmonai, jis pasitraukė iš pasaulio į vienuolyną.

103 - 105 Palaimintieji neatsimena savo kalčių, palikę jas Letos (pamiršimo) upėje skaistykloje (Sk. XXVIII, 127... XXXIII, 91...).

106 - 108 Čia dausoje regime Dievo veikimą, kaip Jis tvarko ir dabina savo didįjį kūrybos darbą, ir matome dangaus įtaką žemėje.

107 - 126 Folkas, žinodamas Dantės mintis, pasakoja toliau. Sužibusi smarkiai švieselė esanti Raabės, Jericho laisvos moteriškės siela; ji paslėpė savo name Jozuės žvalgus ir tuo padėjo nugalėti. Už tai atkelta į šią dausą pirmiau už kitas Kristaus atpirktąsias, nes per ją įvyko laimingai pirmasis žygis į Šv. Žemę, kuri dabar popiežiui nerūpi.

118 *šitas dangus.* Einant tų laikų pažiūromis, žemės šešėlio smaigalys siekė trečią dausos sferą, ir toliau nėjo.

119 *su Kristaus aidais* — su Kristaus trijumfu. Kristus, nužengęs į požemius, paėmė su savim Seno Įstatymo teisingąsias dvasias, savo pergalės grobį ir nusivedė į dangų.

121 - 123 Raabė tinkanti betkuriai planetai papuošti ir pažymėti Jozuės (kiti aiškina — Kristaus) kovą pakeltom maldingai aukštyn rankom.

124 - 126 Popiežiams priekaištas, kad nesirūpina Šv. Žemės išvadavimu.

127 - 142 Folkas prikiša aukštajai dvasiškijai gobšumą. Florencijoj *(tavo pily)* esą veikia velnias; jis ugdo tenai *piktžoles* (florenus), kurie pakeičia ganytojus į vilkus.

134 *dekretalai* — popiežių dekretai arba įstatymai, juristo Raimundo da Pennafort surinkti į penkias knygas 1234 m. Dekretalų tekstai buvo gausiai pakomentuoti čia pat kraštais lapų, del to ir vadinosi *subraukyti.*

138 *Kur angelas* Gabrielius *davė* Marijai apreiškimą

140 *Ramybės vietelė* — Rymo žventovės. 142 *Negalės ištvirkauti* — neaiškus pranašavimas, kad Bažnyčia veikiai kryps į gerą pusę.

DNG. X GIESMĖ
(358 — 362 p.)

1 - 6 Per Dievo išmintį ir amžinąją meilę buvo sukurtas pasaulis. Čia veikė Tėvas per Sūnų Šventoje Dvasioje. Visi trys, arba Švč. Trejybė, tą darbą padarė. *Pirmoji Galybė,* sako Dante, arba Dievas Tėvas, turėdamas kūrybinės galios iš savęs, žiūrėdamas į Dievą Sūnų, kuris yra Išmintis, Mintis, Jo Žodis, ir imdamas iš jo kūrybai normą, kartu su Meile arba Šv. Dvasia, kuri iš anų abiejų yra kilusi, padarė matomus ir nematomus daiktus taip tvarkingai, jog kas tik tuos darbus mato, negali atsidžiaugti Dievo didybe.

9 *Kur rasi kryžmai dvi kryptis* — kur zodiakas perkerta pusiaują (ekvatorių). Pastoviosios žvaigždės (laikantis su Dante Ptolomejaus sistemos) juda lygiagrečiai pusiaujo kryptim nuo rytų link vakarų; planetos gi (saulė, mėnulis ir kt.) — eina zodiako ratu nuo vakarų link rytų. Punktai, kuriuose persikerta *(susiženoja)* tiedvi kryptys rodo ekvinokcijų (nakties ir dienos lygumą). Į šiuos punktus poetas liepia mum kreipti dėmesį ir stebėtis Kūrėjo išminčia, kuris zodiako kryptim paleido planetas, gavusias šitaip įvairiai veikti žemę. Nes jeigu jos eitų paralelėje su pusiauju, saulė visuomet laikytųsi viršum pusiaujo, ir iš tikro *daug galybės be tikslo atliktų,* nes žemės dalys atitinkančios nuolat ekvatorių, turėtų nuolatinę vasarą ir perdaug karščio, per tai neturėtų vegetacijos ir būtų negyvenamos; kiti gi žemės ruožai turėtų amžiną

pavasarį ir čia nenoktų javai ir vaisiai; polarinės gi šalys gautų nuolatinę žiaurią, taip pat be vegetacijos, žiemą.

15 *įtikti žmonėms,* — nes žmonės geidžia planetų įtakumo.

16 *Bet...* jeigu einančios zodiako ruožu planetos slinktų lygiagrečiai su pusiauju, žemė turėtų pragaišties; žr. notą aukščiau.

19 Jeigu zodiakas nelygiai skersai (nuožulniau kaip dabar) perkirstų pusiaują, planetos ir gi nelygiai veiktų žemę: šviesa ir šiluma, nakties ir dienos valandos, lietūs ir vėjai, ledai ir sniegai kitaip, negu dabar, būtų suskirstyti; ir todel vėl *neliktų tvarkos ant žemės* ir danguje.

22 - 24 Poetas prašo skaitytoją susitelkt, gaunant puotauti prie aukštųjų tiesų, kurios kaskart didesnio teikia malonumo.

28 *Vyriausias Tvarkytojas* — Saulė

31 *suminėtąją* (8 eil.) *ribą,* — kur saulė sutapusi su Ožio konsteliacija, pasiekia ekvinokcijaus punktą.

32 *Vis slenka* — keičia vietą ir rodo kaskart kitą ankstybesnę valandą. Einant Ptol. sistema, saulė slinko spiralėmis *(nuolaidžiai)* nuo vieno į kitą tropiką. Čia nurodoma saulės kryptis nuo tropiko Ožragio (kuriame esti rudens dienos ir nakties lygybė — ekvinokcijus) link Vėžio tropiko (kuriame pavasario ekvinokcijus). Šioje kelionėje kaskart darosi dienos ilgiau, vadinasi: saulė kasdien anksčiau pradeda švisti.

34 Kaip žmogus nejunta, kada kyla pas jį mintis, taip Dante nejuto, kada atlėkė į Saulės planetą. Tačiau pažino esąs aukštesnėje planetoje iš pasireiškusios stipriau šviesos veide.

40 *visa tai* — palaimintosios dvasios.

42 *ne spalvom* — dvasios ir saulė turėjo tą pačią spalvą, bet skyrėsi šviesos stiprumu.

43 - 45 Tuščios mano pastangos, sako Dn., aprašyti, kaip įvairiai blizgėjo dvasios. Pataria skaitytojui įsivaizduot pačiam ir geist pamatyti.

46 Vaizduoklė, imaginacijos galybė, sugeba sukurt sau vaizdą tik iš to, ką jausmai pasiekia. Kadangi žmogaus akis nėra mačiusi stipresnės už saulę šviesos, tad jam sunku įsivaizduot tokia didesnė šviesa ir aprašyti.

494 *tokią pamatom* — labjau už saulę šviesią šventųjų buveinę ketvirtame danguje arba Saulėje; *šeimyną* — šv. dvasių būrį.

50 *kurs* — Dievas Tėvas prieš amžius yra pagimdęs Dievą Sūnų, iš Tėvo gi ir Sūnaus yra kilusi Šv. Dvasia. Visi gi Trys Šventiesiems teika laimės *(atrakina),* leisdami save regėti.

53 *švyturių daug* — būtent: palaimintųjų sielų, šviesesnių už saulę.

71 - 72 *brangių gražumėlių* — didžių šventųjų. Jų negalima parsigabent į žemę, kaip kad meno kūrinių neleidžiama (jau ir tuomet Florencijoje) išvežt į užsienį.

73 - 75 Šventieji taip gražiai giedojo, kad sunku papasakoti; reikia pačiam išgirsti, nes šiaip iš pasakojančio tiek jas suprantam, kiek iš nebylio išgirstum *naujienėlių.*

82 - 138 Šv. Tomo Akviniečio dvasia kalba į Dantę, kad visos dvasios yra pasiruošę patenkinti jo norus, kurių nesą reikalo reikšti žodžiais, nes palaimintieji mato net tylimas mintis. Šventasis pasisakė, kas esąs ir paaiškino, kas yra čia pat stovinčios kitos dvasios, darančios vainiką arba ratą.

83 *Malonės liepsna,* iš kurios susikuria Dievo meilė ir veikdama stiprėja.

86 *veda šiais laiptais* — kelia į aukštesnes dausos šalis.

87 *Vėl gaus pakartot* — kas nusileistų iš dangaus į žemę, nerimtų ir veržtųsi atgal.

88 *Kas vyno* — jei kas nesuteiktų tau dangiško mokslo arba žinių, tas būtų išsižadėjęs savo laisvės ir panašus būtų į vandenį, negaunantį tekėti į jūras.

92 *ponios* — Beatričės; į ją žiūrėdamos dvasios skaisčiau šviečia.

93 padrąsinus — davusi jėgos keliauti į dausą.

94 *Aš* — Tomas iš Akvino

96 Kur sotūs visi — kas žiūri vienuolyno regulos *(tvarkos),* tas tobulėja.

98 *brolis-magistras;* — Albertas Didysis gim. 1193 m. Švecijoje, mir. 1280 Kelne, buvo garsiausias tų laikų teologas, pramintas doctor universalis. Čia šv. Tomas vadina jį broliu, nes Albertas buvo taip pat dominykonas; vadina magistru, nes pas jį mokinosi Kelne teologijos.

99 *Tomas Akvinietis* — didis Bažnyčios daktaras, g. 1226 Roccasecca pily ties Monte Cassino, kunigaikščių šeimoje; mirė 1274 m. keliaudamas į Liono visuotinį susirinkimą. Mokino teologijos Kelne, Paryžiuje ir Neapoly. Parašė *Summa theologica ir Contra gentiles,* be to Aristoteliui komentorius. Pramintas doctor angelicus. Priskirtas prie šventųjų skaičiaus 1323 m.

103 Pranciškus *Gracijanas,* garsus XII šimtmečio kanonistas. Sutvarkė 1150 m. kanonų teisę, paruošęs knygas vadinamas „Decretum Gratiani". Stengėsi suderinti abidvi — civilinę ir kanoniškąją — teises.

107 *Petras* Lombardas, parašęs „Sententiarum" libri IV. Mokino teologijos Paryžiuje apie 1160 m. Dausoje stovi greta Gracijano, nes kiek tasai padarė gero kanonams, tiek šitas teologijai. Savo kūrinio įvade save lygina su našle *(vargšele),* atidavusią visa, ką turėjo, Bažnyčiai.

109 *Penktasis* — Saliamonas

115 *Greta* — Dionyzas Areopagitas, šv. Pauliaus patrauktas į krikščionybę. Jis parašęs „De coelesti hierarchia".

119 *advokatas* — Paulius Orosius ispanas V šimtm. apologetas. Parašė „Historiarum libri X contra paganos". Šv. Augustinas skatino rašyti, ir vėliau naudojosi darbu.

125 *Cieldauro* — šv. Petro bažnyčia Pavijoje

131 *Beda* Venerabilis (674 - 735) Anglijos mokytasis teologas. *Izidorius* (560 - 636) Sevilijos vyskupas, teologas ir kalbininkas.

Rišardas, mir. 1173 m. teologas mistikas, šv. Viktoro ties Paryžium vienuolyno vyresnysis.

136 *Sigieri* Brabanto, filosofijos profesorius, vienas iš steigėjų Sorbonos universiteto.

139 - 148 Kai šv. Tomas baigė rodęs 12 daktarų, jie tartum nematomu ženklu paraginti, grįžo vėl šokti ir giedoti. Šokdami ir giedodami teikė tokio malonumo, kokio tik danguje galima patirti.

DNG. XI GIESMĖ

(363 — 366 p.)

1 - 12 Pergalvojęs, kaip malonu buvo žiūrėti į palaimintas linksmas dvasias ir klausyti jų giesmių, poetas gailisi tų žmonių, kurie gaudo žemės tuštybes, pamiršę amžinas gėrybes.

2 *Silogizmai* — ginčai, protavimai.

3 *rėžyti žemę sparnais* — gretintis dvasia prie žemės dalykų.

5 *aforizmų* — mokslo apie mediciną. Ipokratas parašė knygą vardu „Aforizmai"; joje dėsniai medicinos studijoms.

6 *sofizmais* — klaidinančiais posakiais.

10 *aš atsimetęs* — Dante, paniekinęs nuodėmę, pametęs pragaro kančias, perėjęs skaistyklą ir ten apsivalęs, šventos vadovės Beatričės vedamas, pakilo į dangų, kur susitinka su įvairiais šventaisiais.

11 *Su savo ponia* — Beatriče

13 - 27 Dvasios, pašokę ir pagiedoję, vėl sustoja ir susitvarko, kaip kad buvo pasirodę X-je giesmėje, o šv. Tomas Akvinietis vėl kalbasi su Dante.

13 *grįžo į savo vietas* — X-je giesmėje parašyta, kad šioje dangaus šalyje arba saulės planetoje, apsupo Dantę ir Beatričę ratu 12 mokytų vyrų dvasių; jos džiūgavo sukdamosi aplink ir neapsakomai maloniai giedodamos. Iš jų tarpo išsiskyręs šv. Tomas aiškino Dantei jo abejones ir pasakė vardus visų buvusių rate dvasių.

14 Vėl visos šoko ratu giedodamos. Paskui antru atveju kalba šv. Tomas, kai kitos dvasios sustojo savo vietose.

16 *ugnyne* — palaimintos dvasios buvo šviesios, kaip ugnis.

17 *Pažįstamą* — šv. Tomą

18 *švinta labjau* — nes jame padidėjo Dievo meilės veikimas.

19 - 21 *Kaip... taip* — mane nušviečia amžinosios laimės spinduliai; jiems veikiant, aš pamatau tavo sielvartą, būtent: dvi abejones.

25 *kas neaišku* — X-je giesmėje 96 ir 114 eil.

28 - 42 Apveizda, norėdama pagelbėti Bažnyčią, pasakojo šv. Tomas, atsiuntė pasauliui du vyru: šv. Pranciškų ir šv. Dominyką. Abudu lygiai buvo tikę minėtam tikslui ir lygiai daug veikę. Todel, manydamas pagirti abudu, kalbėsiąs apie vieną. Čia Dante leidžia dominykonui, šv. Tomui, pagirti šv. Pranciškų, o vėliau pranciškono Bonaventūros lūpomis pagirs dominykonus.

Be to šv. Tomas peikia savuosius dominykonus, o Bonaventūra — savo pranciškonus už apsileidimus. Dante iškelia danguje vyraujančią meilę, prikiša dviem besivaržantiems del pirmenybės ordenams ir parodo, kuklumo esmę, kai girimas pareina iš kitų, o peikimas iš savųjų.

29 *akys aptemtų* — žmogaus protas permenkas pasiekti Dievo galybės gelmes.

31 *prie savo Brangaus* — prie Kristaus.

32 *Mieliausioji Tojo* — Kristaus Bažnyčia; Kristus ją įgijo savo krauju.

34 *Be baimės* — mylimoji (Bažnyčia) *jam* (Kristui) *atsidavus* davė sau du veikėju.

36 *Dvejopiems darbams* — šv. Pranciškus rodė, kaip reikia *gerbt* (mylėti) Kristų, o šv. Dominykas gavo pareigos *mokyti* josios *(savęs)* Bažnyčios narius.

39 Šv. Pranciškus *degė* serafinų meile. Seraphim reiškia dvasias degančias meile.

39 Šv. Dominykas blizgėjo cherubinų šviesa. Cherubim reiškia mokslo šviesą.

40 Tik vieną Pranciškų girsiu, bet ir Dominykas bus išgirtas, nes abudu tą patį darbą dirbo.

43 - 117 Šv. Tomas kilniais žodžiais pasakoja šv. Pranciškaus gyvenimą

43 *Tupinas* — upelis, bėgąs ties Asyžium ir įplaukiąs į Tiberį; *vanduo* — kitas upelis (Chiascio) įplaukiąs į Tupiną. Tarp šių dviejų upelių stovi Asyžius.

44 *Ubaldo* — šv. Ubaldas (1129 — 1160) buvo atsiskyrėlis, vėliau Gubbio vyskupas.

45 *Atkalnis derlus* — Subasio kalnų grupės atšlijusi dalis. Nuo čia iš vakarų pusės pučia vėjai čia šilti čia šalti, žiūrint meto; jie atsimuša į Perugijos miestą iš rytų arba *Saulės vartų* šalies.

48 *Prislėgta Nocera ir Gualdo* — dvi vietos, toliau stovėdamos, nenorėjo priklausyti Perugijos.

49 *Toj vietoj* — Asyžius stovi nuokalnioje vietoje.

50 *saulelė* — Pranciškus Bernardone, gimęs 1182 m. Tomas Celano, aprašydamas šv. Pranciškaus gyvenimą, šitaip pradeda: „Kaip užtekėjusi pasauliui saulė, šv. Pranciškus švietė gyvenimu, mokslu, stebuklais".

51 *nuo Gango* — vasaros solsticijaus metu, saulė į mus tekėdama nuo Gango žiočių, esti labai šviesi ir kaitri.

57 *Dorybėms* — pasaulis atsigriebia, pamatęs tikrą dorovės pavyzdį pas žmogų.

58 *nuotaka* — neturtą. Italų kalboje neturtas — povertà — moteriškos giminės. Pranciškaus tėvas priešinosi tokiom „vedybom". Savo nuotakai — neturtui — šv. Pranciškus yra sustatęs giesmę.

62 namuos tribunolo — Asyžiaus vyskupo Guido teisme. Pranciškus buvo pardavęs tėvo arklį ir kai kuriuos savo drabužius, tėvo įtaisytus; gautus pinigus pavartojo šv. Damijono bažnytėlei taisyti. Tėvas iškėlė jam bylą vyskupo teisme, versdamas sūnų išsižadėti

tėvo palikimo. Pranciškus netik išsižadėjo (1207) to, kas galėjo jam tekti po tėvo galvos, bet nusimovęs ten pat teisme drabužius, atidavė tėvui tardamas: „dabar galiu drąsiai kalbėti — Tėve mūsų, kuris esi danguje, kuriame visas mano turtas ir pasitikėjimas".

64 *Vyras pirmasis* — Kristus; *josios* — neturto.

65 *Per tūkstantį metų ir šimtą* — nuo Kristaus mirties lig šv. Pranciškaus niekas nemylėjo neturto.

66 *nieks nelankė* — nors daug atsiskyrėlių ir šiaip šventųjų mylėjo neturtą, tačiau nė vienas nebuvo šiuo atžvilgiu toks tobulas, kaip šv. Pranciškus.

67 *Amiklatas* buvo neturtingas žvejys rytų Adriatiko pajūryje. Gulėdamas asloje ties savo bakužės durim, neišsigando, kai Julius Cezaris, kariaudamas su Pompejum, iš netyčių įėjo į vidų. Neturtas apgynė vargšą nuo baimės tokio žmogaus, kurio privengė pasaulis.

70 *tvirta ir kantri* — toji nuotaka (neturtas) mylėdama Kristų, kuris mirė nuogas, pasilypėjo su juo ant kryžiaus, ko net motina Marija nesugebėjo.

79 *šventas Bernardas* — iš Kvintavalle, turtingas aukštos giminės Asyžiaus pilietis, pirmasis šv. Pranciškaus pasekėjas.

81 *sielojosi* — šv. Bernardas iš didelio uolumo, *gal nepavys* — neprilygs šv. Pranciškui tobuliu.

82 *basas* — šv. Pranciškus vaikščiojo basas. Čia reiškia pirmojo novicijaus apsitaisymą ordeno rūbais.

83 *Egidijus* — antrasis šv. Pranciškaus sekėjas. Iš tikrųjų, antruoju buvo Petras, Dantei nežinomas. Egidijus parašė knygą „Aukso žodžiai", mirė 1172 m. *Silvestras* — Asyžiaus kunigas, prisidėjęs prie šv. Pranciškaus. Pirmiau mėgo pinigus rinkti; buvo net du kartu paėmęs kainą iš Šventojo už akmenis, parduotus šv. Damijono bažnytėlei taisyti. Bet jam prisisapnavo, kad iš Šventojo burnos išėjo auksinis kryžius ir siekė dangų, o skersiniai buvo ilgi lig pakraščių žemės. Gailėjosi savo silpnybių Silvestras ir visas pasidavė Dievui.

84 *Jaunoji* — neturtas; *jaunasis* — šv. Pranciškus.

85 *ruošiasi* — keliaut į Rymą pas šv. Tėvą, kad patvirtintų regulą 1209 ar 1210 m. *Su magisru ir tėvu* — su šv. Pranciškum, kuris buvo savo bičiuliams dvasios vadovas ir vyresnysis.

87 *apsijuosę* — apsivilkę vienuolių rūbais, kuriuos ypač vienodijo apsijuosimas arba juostelė.

88 - 93 Šv. Pranciškus, nežiūrėdamas savo žemos kilmės (buvo pirklio sūnus) nė savo prastos (elgetos) išvaizdos, drąsiai keliauja į Rymą pas popiežių. Inocentui III šv. Pranciškaus regula atrodė perkieta; tad labai atsargiai, vien žodžiais, ją patvirtino.

94 - 99 Pranciškonų skaičius ūmai pasidarė didelis. Popiežius Honorijus III 1223 m. iškilmingai jų regulą patvirtino, Šv. Dvasios veikiamas.

100 - 105 Šventasis svajojęs pakrikštyti sultoną, Egipto karalių Malek al Kemal, bet nepavyko. Grįžo veikti į Italiją.

106 *Tarp Tibro ir Arno* — Alvernijos tuščiuose kalnuose 1224 m. du metu prieš mirtį šv. Pranciškus gavo iš Kristaus savo ordenui trečiąjį patvirtinimą (antspaudą) penkių žaizdų pavidale. Pirmą buvo davęs popiežius Inocentas, antrą — Honorijus.

108 *dvejetą metų* — paskutiniais dvejais metais gyvenimo šv. Pranciškus, turėdamas kojose žaizdas, negalėjo paeiti pėsčias. Jo žaizdas žinojo tik vienas broliukas, drapanų skalbėjas.

113 *žmonelę* — neturtą.

114 *sergėt nuo apgavikų* — čia kalba apie tikrąją meilę, veikiančią atvira širdžia, be apgaulingo prisimetimo.

117 *garsiom šermenim* — šv. Pranc. įsakė palaidoti savo kūną prasčiausioje kapinių vietoje, tarp nusižudėlių.

118 *Dabar* — šv. Tomas, suminėjęs pirmiau 35 eil. du kunigaikščiu ir papasakojęs apie pirmąjį, būtent šv. Pranciškų, trumpai suminės antrąjį.

119 *šv. Petro laive* — Bažnyčioje.

121 *Tai mūs patrijarkas* — mūsų ordeno steigėjas šv. Dominykas.

123 *Geriausiomis prekėm* — kas vykdo įstojęs į dominykonų ordeną steigėjo regulą, tas susikrauja turtų dangaus karalystėje.

124 *jo kaiminėlė* —dominykonai; *naujo ėdimo* — turtų ir garbės.

127 *avinėliai* — tėvai dominykonai.

128 *Nuo savo piemens* — nuo šv. Dominyko regulos.

128 - 129 *sugrįžta... sulysę labjau* — avelės leidžiama į gerą ganyklą, kad tuktų; jei jos neramios laksto, nepaėda ir liesėja.

132 *Pasiūtum...* Gerų dominykonų esą nedaug. Jiems aprėdyti reiktų nedaug medžiagos.

136 *Aš būsiu tavo norą išklausęs* — prašei paaiškinti abejonę 35 eil. aš būsiu išaiškinęs, jei tik supratai ir įsidėmėjai, ką sakiau; *bent kiek* — paaiškinęs vieną iš dviejų pasakytų 35 eil. abejonių.

137 *medis toksai* — Dominykonų ordenas

138 *Išvada kokia tiksliausia* — kaip reikia aiškinti antroji sąlyginio sakinio dalis: „jei žiūri tvarkos".

DNG. XII GIESMĖ
(367 — 371 p.)

1 - 21 Kai tik šv. Tomas baigė įrodinėjęs, dvylikos palaimintų dvasių vainikas pradėjo vėl suktis; ir ūmai iš vidaus antras 12-os gyvų šviesų vainikas, kuris sukosi šokdamas ir giedodamas kartu su pirmuoju. Vaizdas darėsi panašus į dvi orarykštes, abi vienokios spalvos; dvi šventųjų girlandos sukosi aplink Dantę ir Beatričę.

7 *Tai buvo giesmė* — tiek gražesnė už poetų (Virgilijaus) ir deivių giesmes, kiek saulė yra skaistesnė už jos spindulį, atsimušusį toli *(paalsintą)*, pav. mėnulyje.

12 *Iridei*, Taumanto dukrai, dievų, ypač Junonės, tarnaitei.

14 *balsas laumės;* — Echo (aidas) buvo sunaikinta meile į Narcisą; jos liko tik kaulai; šiuos likučius dievai pavertė į akmenį; liko pagaliau iš jos gyva dalelė — aidas.

16 *Iš to* — iš Iridės juostų žmonės atsimena šv. Raštą Gen. IX, 8... kur Dievas žada jų daugiau nebausti tvanu.

22 *neapsakomi* — tekste klaid. neapsakomai.

31 - 45 *Ir tarė* — šv. Bonaventūra (žr. 127 eil.) pranciškonas, giria šv. Dominyką atsilygindamas už tai, kad šv. Tomas, dominykonas, pagyrė šv. Pranciškų. Paskui prikiša savo ordeno netvarką.

31 *Iš tų* (dviejų) *kunigaikščių* — šv. Pranciškaus ir šv. Dominyko, kuriuodu palaikė Bažnyčios įrančią dorovę ir gynė nuo eretikų.

32 *kalbėsiu* — pasakosiu antrąjį, būtent: šv. Dominyką; pirmasis — šv. Pranciškus buvo apsakytas XI giesmėje.

33 *Per jį* (šv. Dominyką) šv. Tomas, dominykonas, iškėlė pirmojo (šv. Pranciškaus) garbę.

37 *Kariuomenė Kristaus* — krikščionys, netekę Dievo malonės, nelengva buvo suburti po viena kryžiaus vėliavą; suburtiejie sunkiai laikėsi tos vėliavos.

40 *Vado* — Dievo, kuris ne už nuopelnus, bet iš meilės palaikė sudvejojusius kovotojus (krikščionis).

43 *sakėm pirmiau* — Dng. XI, 31; žmonai — Bažnyčiai.

44 *žodžiu* — šv. Dominykas ir jo ordenas veikė pamokslais prieš eretikus; *darbais* — šv. Pranciškus veikė prieš žmonių nedorus darbus; abudu vienijo krikščionis po ta pačia Kristaus vėliava.

46 - 54 Šv. Dominykas (1170 — 1221) gimė Europos vakaruose Calarogoje (Senojoj Castilijoj), kur, kaip tuomet atrodė Dantei, saulė vidurvasarį skęsdavo Ožragio tropike. Calaroga priklausė Castilijos karaliaus, turinčio du liūtu skyde; tas skydas buvo padalintas į keturis sklypus: vienu šonu viršutiniame sklype turėjo atvaizduotą pilį, apačioje liūtą; antru šonu — viršutiniame sklype — liūtą, apatiniame gi — pilį.

58 *Jau motinos įsčioj* — šv. Dominyko išminties galybė pasireiškė nėščiai motinai: ji sapnavusi sapną, tartum pagimdė baltmargį šunį, kuris su nuodeguliu snukyje padegė pasaulį. Baltmargumas rodė būsimo ordeno baltai juodus rūbus, padegimas — pasaulio dvasiai įtekmę.

61 Per krikštą šv. Dominykas susituokė, tartum, su Tikyba; susituokusieji (jaunieji) vienas kitą apdovanojo. Tikyba jam davė išganymo tikrybę, o jis prižadėjo ją gintį.

64 *Žmona* — krikšto motina sapne regėjo Dominyką su žvaigžde kaktoje; tai reiškė, kad jis ir jo vienuoliai švies ir vadovaus pasauliui.

67 Vardas Dominykas, iš *Dominus* — Viešpaties, buvo tėvams angelo įkvėptas.

71 *Kristaus* — Dante, iš pagarbos Išganytojui, nerimuoja Kristaus su kuriuo nors paprastu žodžiu.

75 *pirmąją patartį* — neturtą.

78 *šitaip likimo kely* — reiškia: atėjau į pasaulį ne minkštai ilsėtis, bet budėti, būti nuolankus ir neturtingas.

79 *Felikse* — vardas Feliksas (Laimingas) visiškai tiko tokio sūnaus tėvui.

80 *Jone* — hebraiškai reiškia moteriškę, kuriai yra Dievas palankus, gailestingas.

83 Šv. Dominykas turėjo mokytojais du garsiu kanonistu: Henriką Suzietį, Ostijos vyskupą ir Tadą Alderotto, florentietį. Mokinosi ne karjerai, bet iš noro įgyti mokslo.

88 *maldavo* — šv. Dominykas nuvyko į Romą 1205 m. ne privilegijų ieškoti ir beneficijų, bet gauti leidimą kovot su eretikais.

96 *dvidešimts keturias šakas* — 24 Sen. Įstatymo knygas; taip supranta senesnieji komentatoriai; kiti mano, kad Dante čia turi galvoje 24 Bžnyčios daktarus, pal. X, 91.

100 *eretikų* — prądžioje Dominykonai kovojo prieš albigensų ereziją.

102 *kur* — Tuluzos apylinkėje.

103 *upelis* — šv. Dominyko sekėjai vadinami čia upeliais, kurie gaivina bažnyčios daržus.

105 *medelynas* — tikintieji.

112 *Bet kelias* — šv. Pranciškaus išvestas aplinkratis buvo jo sekėjų — pranciškonų pamestas; ypač aukštumos jiems pasidarė nepasiekiamos, iš kur pirmiau vyko geri darbai *(medus)*, dabar negera daroma *(pelėsiai)*

115 *šeimynėlė* — pranciškonai.

117 Pranciškonų šeima taip esanti atsigręžus nuo šv. Pranciškaus, kad, kur pirmųjų jo sekėjų stovi išspausti pėdsake pirštai, ji dabar ten *(įkėlė)* deda kulnis.

119 *raugės* (kūkaliai) — aliūzija į dvasios priešgynas, išvytus iš *(aruodo)* Bažnyčios Jono XXII bullėmis 1337 ir 1338 m.

121 *mūs draugėj* — pranciškonų ordene ieškodamas uoliai, rastų vieną - kitą brolį, galintį pasigirti, kad esąs tikras pranciškonas laikąs regulą.

124 Tikrais observantais negalima vadinti nė Ubertinadą Casale, norėjusį padaryti regulą griežtesnę už pirmąją, ir per tai turėjusį išstoti iš ordeno, nė Matą d'Acquaspartą, pranciškonų generolą 1287 m., paskui kardinolą, kuris perdaug atleido regulą.

127 Kalbantysis balsas pasisako esąs šv. Bonaventūra; pramintas doctor seraphicus, buvo 18 metų pranciškonų generolu, Albano vyskupu ir kardinolu; gim. 1221 m. mirė 1274, parašė puikių teologijos traktatų.

130 *Iliuminatas ir Augustinas* — pranciškonai — įžymieji teologai, dvasios vyrai, šv. Pranciškaus artimi sekėjai.

133 *Petras Mangiadore* — Comestor, prancūzų teologas, 1164 m. Paryžiaus universiteto kancleris, *Petras Ispanas* (1226 — 1277), teologas, buvęs medicinos profesorius, paskui Bragos arkivyskupas, kardinolas, 1276 m. išrinktas popiežium (Jonas XXI); parašė, „Summulae logicales", į kurias daro poetas aliūziją sekančioje eilutėje.

136 Šv. Jonas Chrizostomas, Antiochijos patriarchas 398 m. *Natanas* pranašas, kuris drąsiai prikišo karaliui Dovydui nuodėmę. *Šv. Anzelmas,* Kantorberijos arkivyskupas 1093 m., parašęs kūrinį *„Cur Deus homo?" Donatas* — gramatikos autorius, buvo šv. Jeronimo mokytoju, komentavo Terencijų ir Virgilijų.

139 *Rabanas* Mauras (776 — 856), rašė teologijos dalykus, pamokslus, eiles, aiškino Bibliją. *Joachimas de Floris* (1130 — 1202) įsteigėjas naujo ordeno; parašė daug teologijos dalykų, tarp kurių Apokalipsio komentarus pranašo dvasia.

142 *Dvasios galiūną* — šv. Dominyką turėjau pagerbti, baigia šv. Bonaventūra, atsižvelgęs į šv. Tomo mandagumą, kad pagyrė šv. Pranciškų.

DNG. XIII GIESMĖ
(372 — 376 p.)

1 -30 Kai tik šv. Bonaventūra baigė kalbėjęs, tuoj ėmė vėl šokti ir giedoti 24 dvasios, susitvarkę dviem ratais. Poetas nori, kad skaitytojas nors šiek tiek pajustų vaizdo grožį, tad prašo įsivaizduoti 7 Grįžulio Ratų žvaigždes ir dvi Mažosios Meškos didesniąsias žvaigždes kartu su 15 šviesiausių padangės žvaigždžių. Tos dvidešimt keturios žvaigždės sudaro du žvaigždynu, panašius į Ariadnos vainiką, vienas antrą atitinkančiu ir besisukančiu priešinga kryptimi. Jei tai sugebės skaitytojas, jis turės silpną nuovoką apie poeto matytą dvasioje realybę. Vežimą (Grįžulio ratus) arba Didįjį Meškiną. (Ursus Maior). Šitas žvaigždynas sukasi aplink žemę neišeidamas iš mums visada matomos dangaus hemisferos.

10 *Mažojo Meškino* — Ursus Minor — žvaigždynas, kurio dvi paskutinės žvaigždės plačiau išsiskėtę (žiotis); jo siauresnysis galas (smaigalys) turi polerinę žvaigždę, kuri yra kartu žemės ašies smaigalys: apie šią ašį eina *pirmasis* ratas (judesys), būtent: pastoviųjų žvaigždžių dangus.

14 *Mino dukters* — Ariadnos, kurios gėlių girlandą pavertė į žvaigždyną Bakchas, norėdamas suraminti nelaimingąją, kuomet Tezejus, nužudęs su jos pagelba Minotaurą, ją pametė (Ovid. Metam. VIII. 274...) *Minas* arba Minossas, pragaro sargas (Prg. V, 4., XIII, 96).

24 *Chianos* — nedidelio, lėtai bėgančio upelio Toskanijoje.

26 *asmenis tris* — Švč. Trejybę.

27 *prigimtis dvi* — Kristaus dieviškąją ir žmoniškąją prigimtį.

31 - 111 Šv. Tomas yra pasakęs, Dng. X, 114, „Pasaulio nelankė kita taip šviesi" išmintis. Tas gi posakis sukėlė pas poetą abejonę, (D. XI, 26.) nes jam atrodė, kad Adomo ir Kristaus išmintis buvo didesnė už Saliamono. Šv. Tomas sklaido abejonę paaiškindamas, kad Adomas ir Kristus buvo už visus žmones išmintingiausi, o Saliamonas — už visus karalius.

32 *tasai* — šv. Tomas, papasakojęs šv. Pranciškaus (elgetos) gyvenimą.

34 - 36 *Kai grūdus...* baigęs darbą su pirmąja tavo abejone (Dng. XI, 25 - 133...) imsiu aiškinti antrąją *(kult antrą grendymą).*

37 *žmoguje tame* — Adome.

40 *Ir tame* — Kristuje.

48 *Kokia čia* — Saliamonas (X, 112...)

52 *idejos blizgesys* — ideja yra forma, arba nuolatinis ir nesikeičiąs esimo pagrindas visiems daiktams, net ir tiems, kurie dar neturi formos.

54 *Parėjęs* — iš amžinos *meilės,* arba Viešpaties Dievo ir Jo gerumo; nes kaip Dievas yra amžinas, taip visų daiktų esamų ir būsimų ideja nuo amžių yra Jo paruošta Jo mintyse iš Jo neribotos meilės. Dievo mintyse gimęs Žodis vadinamas Ideja, yra visų sukurtų daiktų pavyzdys ir jų visų kilnumo šaltinis, kadangi tas Žodis yra tyriausias Tėvo esmės atvaizdas ir Jo šviesos blizgesys.

55 Bet toji gyvoji šviesa *(blizgis šviesos),* Dievo Žodis, kyla iš savo šaltinio *(aušros),* iš Amžinojo Tėvo ne paprastai, bet likdamas esmės vienybėje su Juoju, susijęs su Juo, be to ir su Šv. Dvasia *(Meile),* kuri sudaro trejybę su Tėvu ir Sūnum.

58 Tasai Dievo Žodis vien del savo gerumo, nepriverstas, leidžia savo spindesius į devynias dausas, (sferas), nė kiek nemažindamas savo dieviškosios šviesos, kuri lieka visa, neišdalinta, nesumažėjusi.

61 *Iš čia,* iš sferų, šviesa eina į žemesnes būtybes, palaipsniui, kol pasiekia žemiausias, kylančias iš sėklos (gyvulius ir augalus).

67 *medžiaga* visiems daiktams yra sferų galia; ji duoda jiems formą, tačiau ne vienokią. Tad medžiagą, Dievo Idejos nušviesta, vienur ryškiau, kitur silpniau spindi; *vadovai* — sferų įtaka.

68 *idealą* — idealas yra šviesos prototipas, Dievo Ideja, gyvasis Žodis, jis šviečia kiekviename daikte, tačiau nelygiu šviesumu.

73 Jei kūrinio medžiaga yra visais atvejais geriausios rūšies ir, jeigu ją paveikia sfera visa savo galia, kūrinys esti tobulas.

76 *gamta* — antraeilė priežastis Dievo panaudota kūrybai.

79 *Jei meilė karšta* — Šv. Dvasia teikia *Pirmosios Jėgos* (Dievo Tėvo) kūriniams spindulių *(spinduliuos)* arba Idejos (Dievo Žodžio), tuomet kūrinys bus visiškai tobulas. Nes antraeilė jėga (gamta) gamina netobulus dalykus.

82 *Taip* — tiesiogiai veikiant Dievui. *Moliui* — pavirsti tobula gyvybe Adomo asmenyje.

84 *Taip,* tokiu būdu Marija pradėjo Jėzų Kristų.

85 - 87 *Tad... pritarti galiu* tavo nuomonei, kad žmogaus prigimtis nebuvo ir nebus niekame pasireiškus tokia tobula, kaip Adomo ir Kristaus asmenyse.

90 *Anas* — Saliamonas. Dante, girdėdamas Adomo ir Kristaus didybę, galėjo paklausti, delko šv. Tomas vadina Saliamoną tokiu didžiu *(be lygybės),* jog netenka jo lyginti su kitais.

92 - 102 *kas jis buvo* — Saliamonas buvo karalius; jam per sapną Dievas liepė prašyti malonės. Jis nepaprašė dovanos aiškinti metafiziką, dialektiką ir geometriją, bet išminties valdyti žmones.

103 - 108 Jei sulyginai dabar sakomus žodžius su pirmiau (X. 114: „pasaulio nelankė kita taip šviesi") pasakytais, tai suprasi, kad išmintį *be lygybės* vadinu karališka išminčia. Tad Saliamonas nebuvo protingesnis už visus žmones, bet tik už visus valdovus, kurių tarpe maža išmintingų.

110 *Mūs Meilę* — Kristų.

111 *kaip pirmiau* — Kristų ir Adomą laikyk, kaip prieš mano išaiškinimą Saliamono, tobuliausiais žmonėmis.

112 - 129 Šv. Tomas įspėja Dantę, kad nekeistų įsisąmonytų tiesų, kaip kad keisdavo eretikų vadai, nepatikrinę argumentų už ir prieš kurią nors propoziciją. Nereikia be to perdaug greitai spręsti apie keno nors pasmerkimą ar išganymą.

130 - 142 Jei sprendi, žiūrėk pradžios ir pabaigos dalyko, mat stagarai nelieka tokiais, tik sulapoja; laivas perplaukia laimingai marias, bet nuskęsta kartais pačiame uoste. Ir skriaudžiąs Bažnyčią gali pasitaisyti, ir jai atsidėjęs gali nusidėti.

DNG. XIV GIESMĖ
(377 — 380 p.)

1 - 9 Dante su Beatriče stovi dviejų koncentrinių ratų viduje, o šv. Tomas tų ratų periferijoje. Pradžioje kalbėjo šv. Tom., dabar gi pradeda Beatričė. Todel kalba pirmiau ėjo iš periferjos į centrą, o dabar — iš centro į kraštus. Poetas čia sugriebia panašumą į vandens judėjmą inde, kuris daro bangas arba iš vidaus į šonus, arba iš šonų į vidų, žiūrint to, ar vanduo pajudintas iš vidaus ar iš indo šono. Palyginimo alegorija tokia: Beatričė, stovėdama viduje, simbolizuoja dievišką išmintį, o šventųjų eilė ratu sudaro, tartum, indo sienas, kuriose pasiliko dieviška išmintis. Vanduo reiškia Dievo žodį; tas vanduo arba eina nuo šventųjų daktarų bangomis į išmintį — Beatričę, arba jos judinamas eina link indo kraštų — daktarų; poetas gi su Beatriče gesina savo dvasios troškulį gaivinančia drėgme.

10 - 13 *jis* — Dante, *nors tyli liežuvis,* dar nepavertė į formą savo minties. *Vienas dalykas gilus, būtent:* ar jūs ir po prisikėlimo kūno taip, kaip dabar, skaisčiai blizgėsite. Atsakymas 37 - 39 eil.

19 - 33 Šventieji, išgirdę Beatričės klausimus, pajunta didelį džiaugsmą, nes gauna progos parodyti meilės atsakymų į klausimus. Jie ima iš džiaugsmo vėl šokti ir maloniai giedoti Švenč. Trejybės himną.

37 Kol bus dausoje džiaugsmo, bus gi jo per amžius, karšta meilė leis iš savęs, kaip dabar, šviesą, kuri darys visada šventiesiems apsiaustą tokį, kaip dabar.

40 *Iš rūbų skaistumo* — mus apsupęs šviesumas parodo mūsų meilės dydį; meilės laipsnis pareina nuo to, kam leista regėti Dievą (nuo palamintųjų vizijos), regėjimas gi atitinka Dievo malonę, kuri yra teikiama pagal kiekvieno nuopelną.

43 *Kada atgausime kūną* — kada šventas mūsų kūnas atsikels iš numirusių, mes tapsime Dievui malonesni.

46 - 51 Sakinių prasmė tokia: palaimintasis, virtęs tobulesnis per susijungimą sielos su kėlusiu iš mirusių kūnu, gaus daugiau dovaninės malonės (šviesumo), nes bus tobulesnis; didesnė malonės šviesa padarys jame stipresnę sielos regėjimo galią ir per tai padidės Dievo vizija, kuri iš savo pusės pakels meilės karštį; šis gi karštis stipriau kaip pirma spindės aplink palaimintąjį.

52 - 57 Kūnas čia yra prilygintas prie degančios žarijos, o siela, — prie liepsnos aplink žariją. Vadinasi, didelė šviesa, apgaubdama palaimintuosius, netrukdys juos matyti, nes po ta šviesa, lyg žarija po liepsna, švitės jų kūnai, kurie tuo tarpu ilsisi žemėje.

58 - 60 Čia išaiškinama abejonė (16 - 18 eil.), ar tokia šviesa nebus perstipri kūno akims. Atsakoma, kad jeigu palaimintųjų skaistis didėja, didėjant meilei prie Dievo, tad ir jausmų jėgos atitinkamai didėja ir gauna galios žiūrėti į tai, į ką pirmiau, ne tiek tobuli būdami, negalėjo žiūrėti.

61 Bekalbant Tomui apie kūnų kėlimą iš numirusių, palaimintieji klausė ir pasiilgo savo kūnų, ką pareiškė darniai pritardami „Amen".

64 Palaimintieji geidė kūno prisikėlimo ne tik sau, bet ir savo brangiems asmenims, kurių tarpe kai kas dar nemiręs buvo, arba valėsi skaistykloje.

67 - 78 Viršum dviejų girlandų pasirodė nauja šviesa, kaip kad horizonto ryto švitimas. Joje poetas pastebi naujų dvasių, lyg kad sutemoje naujų žvaigždžių čia pasireiškiančių, čia vėl nykstančių. Ir rodosi jam, kad dvasios rikiuojasi ratu aplink tas girlandas, švitėdamos taip, kad jo akys aptemsta.

79 - 90 Dante, negalėdamas žiūrėti į naujas šviesas, kreipia akis į Beatričę; ši pasirodo taip labai graži, šypsosi dieviškai, jog jis negal to atsiminti ir apsakyti. Tačiau Dantės akys įgyja galios kilti, ir pasijunta pakeltas į trečiąją dausą vienu akimirksniu. Pakilęs į Marsą, dėkoja Dievui už malonę.

88 *bendrąja širdžių kalba* — vidaus dvasine kalba, kuri visoms tautoms yra suprantama.

91 - 117 Marso planetoje Dante rado Kristaus kovotojų sielas. Jų bendras blizgėjimas susiburia į dvi juostas, viena skersai kitos, ir daro kryžiaus pavidalą. Šitas dvi šventųjų juostas Dante prilygina prie dangaus Paukščių tako. Šviesos juda kryžiuje, kaip dulkelės spindulyje, įėjusiam pro plyšį į tamsų kambarį.

91 *krūtinėje auka* — aš vis dar buvau nesiliovęs atnašauti Dievui dėkingas mintis už malonę.

96 *Helios* — graikiškai — saulės dievas.

99 *Tarp poliusų* — Paukščių kelias (lot. Galaxia, „pieno kelias" kitose kalbose) tęsiasi nuo Arkties lig Antarkties. Senovėje susidarė apie šį žvaigždyną pasakų ir įvairių mokslo spėliojimų.

110 - 102 Dantei pasirodė Marso akiratyje du šviesų ruožai, viens kitą perskirdami statmeniniais diametrais. Ratas tuo būdu buvo padalintas į keturias lygias dalis (segmentus); iš radiusų pasidarė kryžius *(garbingasis ženklas* — venerabil segno).

103 - 105. menas — Dante skundžiasi, kad jo įgudimas rašyti nesugebės įtikti atminčiai, kuri buvo sugriebusi neapsakomą vaizdą.

106 - 108. Kas, paėmęs savo kryžių, seka Kristaus pėdomis, tas Dantei dovanos jo nesugebėjimą, kai tą patį vaizdą pamatys danguje.

109 - 111 Palaimintųjų sielos švitėdamos susigrupuoja kryžium ir juda iš viršaus į apačią, iš apačios į viršų, skersiniais iš vieno galo į kitą. Susitikdamos smarkiau žybtelia, nes padidėja jose dangaus malonė. Iš tikro, sunku puikiau ir iškilmingiau atvaizduoti didvyrių sielas, kariavusių už tikybą, Bažnyčią ir Kryžių. Čia džiūgauja kariai, dalyvavusieji Kryžiaus žygiuose, kurie tokį pat kryžiaus ženklą nešiojo ant krūtinės; čia taip pat — kentėtojai už tikėjimą, nes kitos vietos Dante jiems neturi savo Dausoje. Tos sielos padėtos Marso planetoje del to, kad ši planeta tų laikų astrologų nuomone suteikia asmenims, jos įtakoje gimusiems, drąsos kariauti ir galios tam darbui.

112 - 117 Dulkių judėjimas geriausia įžiūrimas tamsiame kambary, į kurį įsiskverbia saulės spindulys pro langinės plyšį. Kaip gintis nuo įkyraus saulės karščio, žmonės prasimanė gudraudami.

122 Dante, sužavėtas giesme, ėmė kilti į ekstazę. Tik du žodžiu sugavo jo ausis, iš kurių reikia spėti, kad dvasios giedojo Kristaus prisikėlimą ir pergalėjimą ne šv. Rašto žodžiais, bet šiaip kuriuo Bažnyčios himnu. Kristaus prisikėlimas ir pergalėjimas yra žmogui įmanomos sąvokos; jas tad mini Dante, gudriai nutylėdamas kitas, kurių negalėjo, dar nemiręs, suprasti.

127 - 139. Poetas sakosi niekad nejautęs didesnio malonumo už šią šventųjų giesmę. Susijaudinęs išleidžia iš akių savo tikslą — Beatričę, kuri vienu žvilgsniu, būdavo, išblaško abejones ir suteikia gaivinančio sielą peno. Bet tikisi, kad išmintingas skaitytojas mokės jį pateisinti, turėdamas galvoje į aukštybes kilimo tiesą: kuo aukščiau kylam, tuo randamos ten šviesos *(grožio gyvi antspaudai)* labjau šviečia ir veikia, tuo tarpu, kai atkilęs į Marsą jis dar nebuvo pažvelgęs į Beatričės akis, švietusias vis skaisčiau bekylant.

138 *Šventos malonybės* — žiūrėjimo į Beatričės akis, iš kur vis didesnis Dievo pažinimas, poetas nebuvo išsižadėjęs, nes ne kitaip kilo, tik į jas žiūrėdamas, o jos vis skaistesnės darėsi.

DNG. XV GIESMĖ

(381 — 385 p.)

1 - 3 *Geroji valia.* Visokia žmogaus valia, tiek gera tiek bloga, (žr. Sk. XVII, 18) pareina iš meilės. Tikrosios meilės dvasia pasireiškia noru daryti gera kitiems, netikrosios gi meilės dvasia verčia žmogų veikti savo naudai. Tokia *geroji* meilės dvasia dabar paveikia šventuosius liautis giedojus, kad galėtų išgirsti, ko geidžia Dante.

5 *šventąsias stygas* — šventųjų sutartinį giedojimą, aprašytą XIV giesmėje. Stygomis vadinami čia šventieji; Dievas *(dangus)* savo dešine *(rankomis)* atleidžia ir pavaro *(taiso)* jų garsus.

7 - 9 *Kas... gal neklausyti.* Šventieji, net neprašyti, yra pasiruošę patenkinti Dantės norą; bet tasai noras privalo būti doras, ne nuodėmingas.

10 - 12 Poetas paaiškina, delko išganingai veikiančioji meilė, nukreipta į nedorą giesmą, yra baudžiama.

13 - 30 Cacciaguida sveikina savo ainį — Dantę.

13 - 24 Palyginimas su krintančia žvaigžde. Viena iš blizgančių chore dvasių (Dantės senelis Cacciaguida — sk. Kačjagvyda) leidžiasi žemyn nuo dešiniojo kryžiaus skersinio lig apačios. Ugninis rėžys, bėgdamas kryžiaus šviesiu kamienu, atrodė lyg šviesa alebastro inde.

17 *tam pačiam šone... tvarka.* Žvaigždė, sušvitusi ir staiga patraukusi į save žiūrovo akį, lieka savo vietoje, tik ugninis rėžys pasirodo ir nyksta.

21 *lig pakojo* — lig apačios kryžiaus.

22 *perlas* — dvasia, leisdamosi žemyn, buvo panaši į perlo žirnelį, ištrūkusį iš perlų grandinės. Bet dvasia pasiliko kryžiaus ribose, vadinasi, neištrūko iš savo grandinės.

25 - 27 Auchyzas, sulaukęs savo sūnaus Enejo Elyziume, džiaugėsi, kaip dabar Cacciaguida džiaugėsi savo ainiu Dante.

26 *giesmium didžiu* — Virgilijum (Aen. VI, 684 - 691)

30 *du kartu* — vieną kartą dabar, dar nemirusiam, ir antrą — po mirties.

31 *šviesa* — Cacciaguida.

33 *Ir čia ir tenai* — ir kalbančia dvasia ir Beatričės akių šypsena.

35 *atsidūriau į sritį* — Dante, pakilęs dvasia, manė, kad jau pasiekė dangaus laimės aukštumas.

43 - 45 Kuomet Cacciaguida pradėjo ramiau kalbėti, Dantei darėsi jo mintys supaisomos.

49 - 54 Ilgai tavęs laukiau; kad atlankysi mane šičia, aš žinojau iš Apvaizdos knygų, kuriose nesikeičia pažymėti ateities įvykiai. Būk dėkingas Beatričei, čion tave atvedusiai.

55 Kaip visi skaitmens gaunami iš vieneto kiek reikiant pakartoto, taip ir palaimintiems visokia malonė pareina iš Pirmosios Meilės, iš Dievo, iš viso gero šaltinio.

58 *Tad manęs neklausi* — Kadangi tu spėji, kad aš iš Dievo žinau tavo mintis, tad nė neklausi, kas aš toks, ir kodel labjau tavim džiaugiuosi už kitas dvasias.

61 - 63 *šitam gyvenime* — ar danguje palaimintieji, kiekvienas pagal savo laimės laipsnį, regi Dievą, kuriame lyg veidrody atspindi mintys pirmiau, kaip pasireiškia.

64 - 69 Nors Cacciaguida žino Dantės mintis, dar nepasakytas, tačiau del didelės jam meilės leidžia jas pasakyti.

73 - 75 *Mylėt ir gebėti.* Mylėti ir sugebėt meilę pareikšti palaimintiems lygiai lengva; bet žmonėms sunkiau pareikšti, ką

jaučia, negu jausti. Tad Dantei, dar žmogui, sunkiau yra pareikšti tai, ko nori; *pirmą Lygybę* — Dievą, kurį gavote išvysti atsiskyrę nuo kūno.

76 - 78 *Tos sąvokos* (jaust ir sugebėt jausmą išreikšti) *Saulėje* (Dievo asmeny) yra tokios viena su kita lygios, jog nėjoks palyginimas negali to lygumo paaiškinti.

85 *topaze. Topazas* — brangus akmenėlis, baltas gelsvai patamsintas; jis vaiskus ir gali suimti į save visų kitų brangių akmenų skaistumą. Sakoma, kad, kas nešioja prie savęs topazą, tam nekenkia priešai.

88 *atžala mano... aš tavo kamienas* — Tu esi mano ainis... aš tavo tėvų tėvas Cacciaguida.

90 *ir aiškino šiuos kitus dalykus* — Dante deda į senelio lūpas tris kalbas: 1) apie Florenciją su jos senais gražiais papročiais, 2) apie jos vėlesnę istoriją (XVI giesmė) ir 3) apie savo likimą (XVII g.)

91 *Tasai.* Cacciaguidos sūnus buvo Allagiero I, pasisavinęs motinos pavardę. Mirė 1201 m. ir atgailauja skaistyklos pirmamjame skyriuje, kur kenčia nusikaltę išdidumu. Šio sūnus vadinosi Bellincione, iš kurio gimė Alighiero II, poeto tėvas.

95 *Pritiktų* — Cacciaguida ragina poetą pasimelsti už Bellincione, nes gyvųjų maldos labai naudingos skaistykloje esantiems.

97 - 127 Cacciaguida, pasakęs, kad jo sūnus buvo Dantės tėvo senelis, pasisakė save. Bet kol pasipasakos save, piešia gimtojo miesto Florencijos papročius, koki ten buvo jo gimimo metais.

97 Ties senomis Florencijos sienomis stovėjo benediktinų, dar ir dabar stovįs, vienuolynas vardu „Badia" su bažnyčia, iš kurios varpinės buvo girdimas kasdien skambėjimas pamaldoms: tercijai, sekstai, nonai, mišparams. Artimiesiems gyventojams patogu buvo tuo skambėjimu tvarkyti savo dienos darbą.

99 *Žiūrėjo... taikos* pirmieji partijų kruvini susirėmimai Florencijoje įvyko 1177, dvidešimčia metų po Cacciaguidos mirties.

100 - 103 Žr. Skaist. XXIII, 94 ir tol., kur barama Florencijos dabartis, čia, priešingai, giriama senovė.

106 *Nebuvo apytuščių namų* — senovės florentiečiai gyveno ankštesniuose butuose, vėliau gi jie priprato prie erdvių su daugeliu kambarių namų, kurie dėl to stovėjo apytušti.

107 *Sardanapalas,* Asyrijos karalius 667 - 626 pr. Kr. pasižymėjęs senovėje nepaprastu ištaigingu gyvenimu. Poetas nori čia pasakyti, kad Cacciaguidos laikų Florencija, kuri žiūrėjo kuklumo ir dorovės, dar nežinojo Sardanapalo lepumų.

109 - 111 *Montemalas* — šiandien Montemario, kalnelis netoli Romos. *Uccellatoio* (Uččeliatoijo) — kalnelis netoli Florencijos. Dante norėjo pasakyti, kad iš Montemalo gražesnis reginys į Romą, kaip iš Uccellatoio į Florenciją. Pranašauja, kad abiejų miestų žuvimas bus lygaus masto: Florencijos griuvesiai bus *(puikesni)* baisesni už Romos.

112 *Bellincion Berti,* kilmingas Florencijos pilietis, tėvas gerosios Gualdrados (Prg. XVI, 37), gyvenęs antroje dalyje XII šimtmečio.

115 - 117 Čia minimos dvi aukštos gvelfų šeimynos: Vecchio (Vecchietti) ir Nerli. Jų vyrai dėvėjo prastais rūbais, moterys verpdavo linus.

118 Kiekviena florentietė galėjo tikėti, kad mirsianti tėvynėje. Vėliau, kilus nesutikimams, būdavo ištremiami iš miestų vyrai, kartais su moterimis. Vyrai, vieni ištremti, arba išvykę prekiauti, apsigyvendavo Prancūzijoje ir dažnai pamiršdavo savo žmonas.

127 - 129 *Lapo Saltarello,* suktas juristas ir poetas, kartu su Dante ištremtas ir labai jam įkyrėjęs. *Cianghella* della Tasa, Dantės laikų išdidi ir ištvirkus moteriškė. *Cincinatas* — garsus romėnų diktatorius, Kornelija Scipijono Afrikiečio duktė, Grachų motina; abu aukštos doros asmens. Tercinoje pasakyta: kai senovėje sunku buvo susitikti su nedoru žmogum, taip dabar — su doru.

133 *Marijos atsiunčiamas* — originale pasakyta: Marija mane davė (motinai), šaukiančiai gimdymo metu.

134 *Bažnyčioj* — šv. Jono, kur florentiečiai krikštydavo vaikus.

142 *Prisijęs prie* Konrado III, kurs 1147 m. surengė žygį Šv. Žemės vaduoti. Kiti sako, kad Dante čia galėjo minėti Konradą II (1024 - 1039), kuris kariavo prieš saracenus Kalabrijoje ir buvo atvykęs pakeliui į Florenciją.

144 *kalte piemenų nebudrių* — Šv. Žemė priklauso teisėtai jums, krikščionys, bet Bažnyčios valdovai nesirūpina ją atgauti.

148 *Po skausmo* — po kankinio mirties pasijutau danguje.

DNG. XVI GIESMĖ

(386 — 390 p.)

1 - 9 Šioje vietoje Dante sau pačiam prikiša išdidumo jausmą, nes, būdamas danguje, didžiuojasi savo kilme. Ir priduria, kad šeimos kilnumas reikia saugoti, nes jį apkarpo, kaip kokį apsiaustą, laikas, jei kaskart nebus priduriamas naujais gerais darbais.

1 *kraujas* — giminė arba kilmė.

7 *tu* — kraujas arba kilmė.

10 - 27 Į kitas dvasias, išskyrus Beatričę, Dante kreipiasi stačiai iš „tu", bet į savo tėvų tėvą Cacciaguidą taria dabar „jūs". Beatričė del to šypsosi. Poetas nori išgirsti apie Cacciaguidos tėvus ir senelius, be to — apie anų laikų Florencijos piliečių skaičių, ir kokios kilmingiausios šeimynos tuomet ten gyveno.

10 *Romoj senų* — pirmą kartą romėnai esą pavartoję „jūs" vietoje „tu" į Cezarį, grįžusį į Romą ir pasidariusį diktatorium. Tas paprotys, kitose tautose prigijęs, neišsilaikė pas juos.

13 Beatričė stovėjo iš tolo, nes Dantės pasikalbėjimas neturėjo nieko bendro su teologija. Matydama Dantės pagarbą savo giminės seneliui, ji šypsosi, lyg peikdama jį. Poetas po to vėl kalbino Cacciaguidą iš „tu".

14 - 15 *man tai* — įspėjimas. Karaliaus Artūro žmona Ginevrà, apie kurią kalbama Lancelloto romane (Prg. V 1, 24 ir t.), žuvo už pabučiavimą karžygio Lancelloto. Darbą pastebėjo dvaro pana Mallehault, kuri, ir pati mylėdama karžygį, sukosėjo, kad tiem negražu būtų.

21 *lukštas žmogaus* — Dantės, dar žmogaus, kūnas džiaugsmo galėjo neišlaikyti ir sutrūkti.

22 *brangusis pradmuo* — orig. cara mia primizia — mano brangus prabočiau.

25 *Švento Jono šeima.* Taip poetas vadina Florentiečius, turinčius šv. Joną Krikštytoją savo globėju ir to šventojo vardu bažnyčią.

32 *maloniu žodžiu... nevartojamu jau.* Cacciaguida prabilo didesniam rimtumui lotyniškai. Dantės laikais liaudis jau nevartojo lotynų kalbos, bet moderna favella.

34 *kai ištarta „Ave"* — Į klausimą, kada esate gimę, Cacciaguida atsako: nuo tos dienos, kada arkangelas pasveikino Švenč. Panelę tardamas „Ave Maria" (tą dieną 25 kovo per Apreiškimo šventę florentiečiai šventė naujus metus) Marso planeta, kurioje buvo Cacciaguida, apsisuko 580 kartų. Marsas apsisuka per 686 dienas ir 23 be maža valandas. Tie 580 apsisukimų atitinka 1091 metus, kuriuose yra gimęs Cacciaguida.

37 *prie Liūto pagrįžo* — Marsas turėjo sau atitinkamą zodijake Liūto ženklą.

40 - Cacciaguida į klausimą, kas buvo jo seneliai, atsako neišvardindamas jųjų. Tik pažymi, kad jie priklausė prie labai senos giminės, gyvenusios pačiame vidury Florencijos, netoli šv. Petro vartų, netoli Calzaioli g-vės. Miestas buvo suskirstytas į šešis skyrius *(barus)* vadinamus sestiere. Šv. Jono dieną florentiečiai darydavo raitųjų lenktynes į Arno upės šalį. Paskutinis pribėgimas sestiere buvo ties šv. Petro vartais.

45 *kuklumas sulaiko.* Šiuo posakiu Dn. nori parodyti, kad jo seneliai pareina iš romėnų; jis kitoje vietoje (Prg. XV. 77) yra tai aiškiai pasisakęs.

46 - 48 Atsakymas į klausimą, kiek tuomet buvo florentiečių. Jų skaičius tuometinis atitiko penktąją dalį dabartinio. 1300 m. Florencijoje gyveno apie 70000 žmonių, tad Cacciaguidos laikais ten gyveno apie 14000.

49 - 154 Cacciaguida paaiškina, kad jo laikais visi miestelėnai buvo tikriniai, dar nesusimaišę su ateiviais iš kaimo. Mini po to žymseniąsias tų laikų šeimynas ir kaip vėliau susmuko.

50 - 57 *Campi, Certaldo, Figghine* — toskanų kaimai.

Galuzzo ir *Trespiano* — du kaimai už dviejų mylių nuo Florencijos. *Aguglijos mužikas* — Baldo iš Aguglione, turėjęs įtakumo Florencijoje Dantės laikais; jis rūpinosi 1311 m., kad poetas negautų amnestijos. *Signos gudruolį* — Fazio dei Morubaldini, paeinąs iš Signos pilies netoli Florencijos, juristas, didelis sukčius.

58 - 60 Jei popiežius nekariautų prieš ciesorių, senoviškos šeimynos nebūtų ištvirkę ar susmukę. *Conti* — nebūtų pardavęs

savo pilies florentiečiams, Cerchi begyventų sau Sieve pakalnėje, *Buondelmonti* — nebūtų persikraustęs į Florenciją ir nepradėjęs Gvelfų su Gibelinais kovų. Nevienas, pralobęs mieste, būtų grįžęs ten, kur tėvas dar vaikščiojo su krepšiais.

70 - 72 Didelis gyvulys greičiau krinta už mažą atsargų, didelė tauta veikiau suskursta už mažą, taikią ir nuolankią. Dante sugretina vieną su penkiais — Cacciaguidos laikų Florenciją su savo laikų, kuomet ji turėjo penkis kartus daugiau gyventojų, bet ir silpnesnė buvo.

73 - 75 Ne tik atskiros šeimynos nyksta, bet ir miestai: *Luni* ir *Urbisaglia* — seni miestai, baigė nykti Dantės laikais. *Chiusi* (Clusium — etruskų karaliaus Porsenos sostinė) ir *Sinigaglia* — taip pat nyko: pirmasis pavirto į mažą miestelį, antrąjį apleido gyventojai del malarijos.

79 - 81 Žmonių padaryti daiktai, ilgiau išsilaiką, taip pat sulaukia mirties, kaip ir jūs, žmonės, tik, trumpai gyvendami, anų nykimo nepastebite.

82 - 84 Mėnulio įtekmė jūrai buvo žinoma Dantei. Kaip mėnulis veikia, kad jūra čia užpila krantą, čia jį palieka toli gryną, taip ir Likimas daro Florencijai, čia ją pakeldamas, čia vėl pažemindamas.

88 - 93 Poetas mini seniausias Florencijos pavardes, Dantės laikais jau nėsančias arba baigiančias nykti.

94 - 99 Vieni iš seniausių Florencijos šeimynų vadinosi Ravignani. Jų rūmas su bokštais stovėjo netoli šv. Petro vartų, Grafas Guido (nas) 1314 vedė Belinciono dukterį Gualdradą (žr. Prg. XVI, 37. D. XV, 114) Vėliau Guidono rūmai buvo parduoti Cerchi'ui. Čia pat netoliese gyvena nedrauginga Donati šeima. Iš tų dviejų šeimų nesutikimų *(niekšybių)* Florencija turėjo daug nelaimės. Poetas pranašauja abiejų namų vyresniesiems ištrėmimą — *perdaug apsunkintas vežimas neišsikas.*

100 - 102 *Della Pressa* šeima iškilo į valdininkus, *Galigaio* į karžygius.

105 *saiką klastojusį* — anonimiškai suminėtą čia Chiarmontesi šeimą, pasižymėjusią negražiu darbu, nes vienas iš jos narių darė suktybę muitinėje, ištraukęs vieną šulelį iš druskos saiko ir pabiras susišluodavęs savo pelnui.

106 *Šaka* — Donati, Calfucci ir Uccellini parėjo iš tos pačios atžalos. Šie išnyko, Donati išliko.

107 *kurulių* kedės Romoje — vyriausių valdininkų vietos.

110 *Suirėlius tuos* — Uberti šeimą, buvusią didelėje aukštumoje. Savo herbe pirmieji pavartojo aukso kamuolėlius, o kilniais darbais davė garbės miestui.

112 - 114 Čia poetas norėjo išrodyti Visdomini šeimą ir Della Tosa, iš seniai laikomas Florencijos Vyskupo rūmų globėjais. Jie turėjo teisę gyventi mirus vyskupui rūmuose, valdyti turtus, ten valgyti ir gerti, kol bus paskirtas kitas.

115 - 118 Pašėlusia gauja Dn. vadina Adimari (Prg. VIII. 32...), kuri, įsižeidusi kažkuo Dantei prijoraujant, paėmusi — sako —

poeto turtą ir visaip jam kenkusi ištremtam. Bet turtingiems ir galingiems ji per akis pataikavusi.

119 - 120 Ubertino Donati buvo vedęs Belinčione Berti dukterį ir negalėjo pakęsti, kad uošvis kitą dukterį išleido už Adimari.

124 - 126 Della Pera vardu buvo praminti varteliai (porta Peruzza) įeiti į seniausiąją *(mažytį miesto vartelį)* Florencijos dalį arba centrą (piccol cerchio). Nuostabu rodėsi Dantei, kad nuo privataus žmogaus gavo vardą miesto vartai (žr. koment. Di Paolo Costa).

127 - 132 Visos šeimos gavusios Hugono Didžiojo, Toskanijos margrafo, herbą, pasidarė jo kilmės dalyviais. Tik viena jų — Giano della Bella, nors vartojo tą herbą su auksiniais pasaitais, ėjo su liaudimi prieš didikus. Hugonas mirė šv. Tomo dieną 1106 m. ir tą dieną kas metai už jo vėlę buvo laikomos iškilmingos egzekvijos.

133 - 136 Importuni ir Gualterotto gyveno šv. Apaštalo priemiestyje *(Borgo)*. Ateivių vadinama čia Buondelmonte; jeigu jis nebūtų atsikraustęs į Florenciją, būtų išvengta maištų, ginčo su Amides šeima ir nužudymo Buondelmonte, iš ko paskui kilo karas tarp gvelfų ir gibelinų. Buondelmonte, susižiedojęs su Amideo šeimos mergele, metė ją ir vedė Gualdradą Donati. Apleistosios broliai keršydami nužudė jį. Todel poetas sako, kad daug geriau būtų buvę, jei šio žmogaus senelis, besikraustydamas iš savo rūmo, būtų nuskendęs Emos upėje, per kurią teko keltis iš Montebuono į Florenciją.

145 *akmenio žemo* — likučių Marso statulos. Kaž kuris pilietis patarė padėti ties tiltu likučius senovės Florencijos globėjo dievaičio Marso, kurs išgelbėjo miestą nuo svetimų priešų, bet už vidaus karus pareikalavo aukos. Toje vietoje, kur tie likučiai stovėjo buvo nužudytas Buondelmonte.

148 - 150 Cacciaguida vėl giria senus laikus, nors iš tikrųjų Dn. čia perdeda: ir tais laikais ne taip gera buvo, kaip liepia savo seneliui pasakoti.

151 - 154 Čia kalbama apieFlorencijos herbą, leliją. Pradžioje miestas turėjo herbe baltą leliją raudoname vėliavos lauke. Bet kai buvo išvyti gibelinai 1251 m., gvelfams reikalaujant, vėliavos laukas gavo baltą spalvą, o leliją raudoną; *„aukštieninkų vėliavų vėjai nepūtė*, vadinasi, florentiečių vėliava lig to laiko nebuvo priešų paimta ir apversta paniekai žemyn.

DNG. XVII GIESMĖ

(391 — 394 p.)

1 - 3 Poetas taip dideliai norėjo sužinoti tiesą, kaip Faetonas, bėgąs pas savo motiną Klimenę paklausti, ar jis tikrai yra Apollono sūnus, ką Jupiterio sūnus Epatosas neigė. Apollonas, teigdamas klausimą, leido sūnui pareikšti betkurį norą. Faetonas pareikalavo vienai dienai saulės vežimo pasivažinėti. Bet, tokį norą vykdydamas,

žuvo. Jis mokina tėvus ne ūmai vykdyti vaikų prašymus; Ovid. Met. I, 748; II, 328.

13 *seneli* — Dante į Cacciaguidą, savo tėvų tėvą.

14 Trikampyje gali tilpti tik vienas bukas *(išskėstas)* kampas.

19 - 23 Žr. Prg. X. 73; XV, 61; Sk. VIII, 133; XI, 140; XXIV, 43 - 48, kur Farinatà, Brunetto Latini, Malaspina ir Orderisi da Gubbio nusako Dantei ateitį.

28 *šventajam* — Cacciaguidai.

32 *Senovė* — senovės orakulai.

37 *Atsitiktinumai* — orig. contingenza — pasitaikomi dalykai (ne būtini — necessaria) atspindi, lyg veidrodyje, dieviniame žinojime, kuriame juos pažįsta ir teisingosios sielos.

40 - 42 Prasmė: toji įvykių (ne būtinųjų, tik pasitaikomųjų, vadinamų contingentia) eilė, kilusi iš antraeilių jėgų (Dng. VII, 124, XIII, 64...) stovi Dievo apvaizdoje ir Jo paskyrimu tvarkosi, žmogaus laisvės tačiau nevaržant. Būsimieji contingentia yra žmogaus protu susekami tik iš priežasčių. Kadangi iš tų priežasčių gali tie įvykiai ir nekilti, todel žmogus juos pažindamas, pažįsta be viso tikrumo. Kitaip reikia pasakyti apie Dievo protą. Jis ir būsimus contingentia pažįsta ne iš priežasčių, bet iš realybės ir be laiko ribų, nes Jam viskas, kas įvyksta laiko ribose, yra dabarties įvykis, atsižvelgiant į amžinybę. Šia pažiūra Dante atmeta atsitiktinumą ir klaidingą predestinacijos teoriją. Pasakodamas čia pat savo liūdną ateitį, jis nori pasakyti, kad ir mažiausi gyvenimo įvykiai yra tartum numatyti dideliame pasaulio ir išganymo plane.

43 *Lyg,* kaip vargonai iš tolo paliečią ausį, taip iš tam tikrų priežasčių matau savo proto akimis tavo ateitį — sako Cacciaguida.

46 *Ipolitas* (Hipolitas) Tezejaus sūnus turėjo bėgti iš Atenų, nedoros Fedros apkaltintas.

46 - 52 Jau kovo mėnesį 1300 m. Romoje prie popiež. Bonifacijaus VIII pradėta galvoti baltųjų nenaudai, tad ir Dantės nenaudai.

52 - 53 *ant baustų* pagal priežodį „vae victis".

54 *keno* — juodųjų.

61 - 63 Šioje tercinoje Dante nusiskundžia tais baltaisiais, su kuriais teko nešti ištrėmimo jungas.

66 *smilkiniai* — orig. rossa la tempia, galima versti ir paraudonuos iš gėdos veidai.

69 *Vienam būti partija* — tai ir įvyko, Dantei 1302 m. atsimetus tiek nuo juodųjų tiek nuo baltųjų partijos.

70 *pirmą pastogę* — Bartolomeo della Scala Veronoje.

74 Jis tau teiks pirmiau, negu paprašysi.

76 *vaiką* — Can Grande, gimęs 1291 m., turėjęs 10 metų 1300 metais, kai poetas pas jo tėvą viešėjo.

82 Dar jaunas būdamas taps garsus gražiais darbais, kol dar popiežius Klemensas V, neįgriebs ciesorių Henriką VII (1312 m.) pakviestą į Romą ir nepalaikytą.

88 - 92 Dante turėjo vilties, kad Can Grande padės ciesoriui įsigalėti. Poetas, nenorėdamas virsti klaidingu pranašu, draudžia skelbti savo pranašystes, — deja, neįvykusias.

118 - 120 Jei nepasakysiu tiesos savo priešams, bijau, kad man neprikaišiotų tie, kuriems dabartis bus virtusi praeitim.

129 Kai kurie komentatoriai peikia šią eilutę del trivialumo, netinkančią šventojo lūpoms danguje. Bet ji pateisina poetą už daug kartų pasakytus skaudžius žodžius priešams.

136 - 142 Prasmė: tau yra parodytos pasaulio garsenybės pragare, skaistykloje ir danguje, nes šiaip paprastais žmonėmis, jų slaptais darbais, silpnais argumentais tu būtum paveiktas likęs.

DNG. XVIII GIESMĖ

(395 — 398 p.)

1 - 3 Cacciaguida nutilo ir vėl paskendo dieviškame mąstyme, o poetas svarstydamas girdėtą pranašavimą čia liūdo, čia raminosi.

4 - 6 Donna — Beatričė pataria poetui mesti sunkias mintis ir nepamiršti, kad Dievas bloguosius nubaus.

8 *paramą* — Beatričę.

11 *ar pajėgs patarnauti mintis* — poetas nepasitiki sugebėsiąs grįžti mintimi atgal ir atvaizduoti reginį.

13 - 18 Dabar jis galįs tik tiek atsiminti, kad toje valandoje, klausydamas apie įvyksiantį kerštą, nejutęs keršto savo priešams; nuo tokios nedoros minties jį saugojęs Beatričės veidas, leisdamas iš savęs meilės spindulius.

20 *Nusikreipki* į Cacciaguida, rasi jame ir kitose dvasiose dangiško džiaugsmo.

22 - 27 Dante spėja iš Cacciaguidos akių, kad tas dar nori kalbėti.

28 *šito medžio* — Dante lygina Dangaus skyrius su medžio šakomis. Yra skirtumo tarp žemės medžio ir šiojo, kuris ima galybę iš aukštumų, nes žemiškas medis ją ima iš šaknų, be to meta pageltusius lapus kas ruduo, esti nevisuomet vaisingas. Dangaus vaisiai — palaimintos dvasios, kurių skaičius vis didėja.

31 *anų šalių* — kol gyveno pasaulyje.

32 *išsigarsino* — Karolius Didysis, Orlandas, Jozu, Machabėjai ir kt.

33 *Mūzos* — poetai daug rastų jų darbuose temų.

38 *Jozuės vardą* — Cacc. pašaukė Jozuę, įvedusį žydus į pažadėtąją žemę. Jozue — garbingų karių protoplastas, gavęs šiame dausų skyriuje vietą.

41 *Machabėjus* — išgelbėjęs žydus iš Antiocho Epifano tiranijos.

42 *Žaislą vaikai* — orig. *paleo,* tam tikras medinis vilkutis, paleistas ir botagu sumaniai kertamas, sukasi šokinėdamas.

43 *Karlas Didysis* — vakarų imperijos atstatytojas ir Bažnyčios geradaris (Prg. XXX, 17, Sk. VI, 96). *Orlandas* — garsusis Karlo karžygis.

45 *Kaip sekama paukštė* — Dante taip žiūrėjo į tuodu šventuosius, kaip žiūrima į paleistą gaudyti paukščių sakalą.

46 - 48 *Vilhelmas* d'Orange, karžygis, paskui — 812 m. vienuolis, prancūzų epopejos didvyris. *Rainouart,* labai augalotas vyras, pagonas, pasikrikštijęs kovojo greta Vilhelmo. *Gotfridas de* Bouillon, pirmojo žygio vaduoti Šv. Žemių vadas, pirmutinis Jerozolimos karalius. Robertas *Guiskardas,* Apulijos ir Kalabrijos kunigaikštis, Normandijos karžygis, sukūlęs 1085 m. saracenus. Visi čia minėti yra Seno ir Naujo Įstatymo kariautojai už tikėjimą.

51 *Parodė, kas* — Cacc. grįžo į dvasių tarpą ir parodė savo tikrąją vietą, iš kurios garbina giesmėmis Dievą kartu su kitais šventaisiais.

52 - 62 Dante žvelgia į Beatričės akis ir nustemba josios pakitėjusia šviesa. Kiek kartų ji kilo į aukštesnę dausos sritį, arčiau prie Dievo, ji darėsi skaistesnė. Ir dabar ji kilo su Dante aukštyn.

63 *plačiau ir plačiau* — Ptolomejaus sistemoje aukštesniosios sferos apklėsdamos žemesniąsias, buvo platesnės.

68 *Šeštojoj* — Jupiterio planetoje. Dantės pasakymu (Conv. II, 14) Jupiteris turėjo baltą šviesą, lyg sidabrinę, o Marsas — ugninę, raudoną. Tad perėjimas iš raudonos į baltą sferą čia palygintas su moters veidu, kuomet jame išnyko susigėdinimo rausvumas ir grįžo paprastas baltumas.

71 *meilė, esmė tų kraštų* — palaimintųjų Jupiteryje esmė yra meilė.

72 *Lotynų raidėm* — Dantės nauju sumanymu šventieji Jupiteryje rikiuojasi lotyniškomis raidėmis į kai kuriuos sakinius iš Išminties knygų Salamono: Diligite iustitiam qui iudicatis terram — mylėkite teisingumą, jūs, kurie teisiate žemę.

82 *O dieviška Mūza* — Dante prašo deivę padėti jam nupiešt teisingai trumpais žodžiais matytą vaizdą.

88 - 93 Penkiuose žodžiuose Dante suskaitė balsių ir priebalsių 35 raides. Pirmieji du žodžiai daro sakinį, turėdami veiksnį ir tarinį *(du žymiu žodžiu).*

94 *lig M paskutinės* — penktame žodyje — terram.

95 Balta Jupiterio spalva darė foną, kuriame raidės M bruožai atrodo auksiniai.

100 - 102 Pamaišius laužo žarijas, kyla aukštyn daug kibirkščių; prietaringi žmonės iš jų spėlioja, ar turės pasisekimo ir kiek reikaluose, kiek metų gyvens. Tokį spėliojimą romėnai vadino ignispicium.

104 *saulė* — Dievo malonė, leidžianti iškilti vieniems aukščiau, kitiems žemiau, kiekvienam sulyg jo įgytai garbei.

106 - 114 Pasidarė gotiška M. Dvasios vėl persitvarko. Gotiškosios *M* šonai savaime panašūs į erelio sparnus; tad dvasios susispietę vienos stulpu tarp sparnų, kitos viršuje raidės, padarė iš savęs erelio — su kaklu ir snapu — bruožus. Tuo būdu pasireiškė dausoje ciesoriškos valdžios ir kartu teisingumo simbolis žemėje.

109 - 111 Dante stebisi meno reginiu ir sako: Dailininkas šį paveikslą sukūręs, patsai nesilavino, nes jis duoda kitiems dailininkams galybę kurti, pav. paukščiams susivyti meniškai lizdą.

112 - 114 Kiti šventieji, susibūrę viršuje į lelijos formą, truputį persitvarkę, baigė erelio bruožus.

Lelija reiškia simboliškai valdovus, teisingai valdžiusius pasaulį. Dante norėjęs per leliją padaryt aliūziją į prancūzų monarchiją; per persitvarkymą lelijos į erelį jis manęs pareikšti, kad toji monarchija privalo susilieti į bendrą pasaulinę monarchiją. Tuo būdu pateisinama, delko D-te pyko ant popiežiaus Avignone, stovėjusio sumanymui skersai kelią.

115 *Gražioji žvaigždelė* — Jupiterio planeta. Kaip Marso planeta gamina karišką dorovę, taip Jupiterio — teisingumo jausmą, kurį vaizduoja erelis, užbrėžtas daugybe švyturių.

118 - 126 *Protą* — Dievą; *dūmas* — visa kas priešinasi teisingumui: gobšumas, savo naudos ieškojimas.

121 - 126 Dante prašo Dievą, kad nubaustų tuos, kurie ardo tvarką siaurindami pasaulinės monarchijos ribas. Jis kaltina dvasiškiją, ypač pyksta ant popiežiaus Klemenso V. Jam rodėsi, kad dvasiškija Bažnyčią panaudoja įrankiu pasauliniams tikslams, kai Bažnyčią įkūrė Kristus savo krauju ir stebuklais, o kankiniai ją sutvirtino. Už kenksmingą dvasiškiją Bažnyčiai, prašo šventuosius pasimelsti.

127 - 129 Bažnyčios valdovai dabar kariauja su savo priešais ne ginklais, bet ekskomunikomis, atimdami dangaus peną — sakramentus.

130 - 133 *Bet tu berašąs* — Dante turi galvoje popiežių, rašantį ekskomunikas, paskui vėl jas naikinantį už atsipirkimą. Primena apaštalus Petrą ir Paulių, nepaperkamus.

134 *Vienuolį* — šv. Joną, arba tikriau floreną, auksinį pinigą, ant kurio atmuštas florencijos globėjas šv. Jonas. Aštrus ir gudrus priekaištas popiežiui, kad jam nerūpįs šv. Petras *(Žvejas)* su šv. Povilu, bet pinigai.

DNG. XIX GIESMĖ

(399 — 403 p.)

1 - 6 Erelis, kurio paveiksle susibūrė palaimintos sielos, yra Dievo teisingumo simbolis. Tasai pats erelio ženklas yra Romos valstybės simbolis. (Dng. VI). Dante savo poemoje puikiai iškelia amžinosios ir laikinosios valstybės reikšmę.

7 - 9 „Nė akis neregėjo, nė ausis negirdėjo, nė į mintį neparėjo žmogui tai, ką Dievas paruošė jį mylintiems" (Kor. II. 9).

10 - 12 Erelis kalba vienas, bet žodžiuose jaučiama visų valia.

15 Dangaus garbė yra didesnė už betkurį geismą.

22 - 33 Dante prašo šventuosius išaiškinti tokią abejonę, kuri nuo seniai lyg alkis persekioja. Abejonė išdėstyta vėliau 70 ir k.

eilutėse yra tokia: be Kristaus tikėjimo ir be krikšto nėra išganymo. Bet neturėjusieji progos gaut tikėjimą ir krikštą, mirę turėtų būti pasmerkti. Del ko? Už kokią kaltę? Kur teisingumas? Dante atsako į savo abejonę netiksliai, pasiteisindamas tik tuo, kad Dievo teisingumas yra mum nesusekamas.

25 *Jūs pūstelkit* — dvelkit į mane šviesa; mano siela atsigriebs, suteiktu palaiminimu, lyg alkanas maistu.

40 - 45 Dievo definicija.

44 *jo Žodis* — Dievo išmintis. Dievas, duodamas pasauliui ribas (orig. — apibrėždamas cirkuliu) ir tvarkydamas matomus ir slaptus daiktus, negalėjo suteikti savo kūriniams tiek šviesos, kad *(žodis)* duotoji išmintis nebūtų didesnė už žmogišką protą.

46 *pirmas Puikusis* — Liucipieris, norėjęs susyk daugiau, kaip skirta buvo, šviesos, kurios būtų daugiau įgijęs tobulėdamas, bet nenorėjo laukti palaipsnio tobulėjimo ir krito, lyg nedanokęs vaisius.

49 - 51 *Jei taip* — jei Liucipieris, būdamas tobuliausia būtybė, negalėjo susekti Dievo beribės esybės, tad dar sunkiau yra tai padaryti žemesnio pasaulio gaivalams.

52 - 57 Žmogaus protas niekada negali susekti Dievo paslapčių, nes jos vyksta toli už mūsų išmanymo ribų.

64 Visokia tiesa pasauly pareina iš vieno šaltinio — Dievo; visokia priešinga šiai tiesai nuomonė pareina iš žmogaus proto tamsumo arba iš piktosios dvasios įkvėpimo (iš nuodėmių, čia vadinamų *nuodu*).

67 - 69 Dabar pamatei savo silpnas jėgas, kuriomis norėjai susekti Dievo paslaptis.

79 „Kas toks esi, žmogau, jog ginčijiesi su Dievu?" Rom. IX, 20.

81 *sprindžiu pelės* — orig. d'una spanna — delno pločio, — posakis ne taksatyvus, bet poetiškas.

82 - 84 *su manim* — su Teisingumo dvasiomis. Tik šventieji gauna matyti Dievo paslaptis, o mirtingieji privalo nuolankiai laikytis tiesos, šv. Rašte randamos, nes šiaip neišsipainios iš abejonių.

86 *Valia amžinoji* — Dievas.

95 Šventasis paveikslas — erelis, susidedąs iš palaimintų dvasių, pripildytų daugybe šventų jausmų; jų visų jausmai sutampa į vieną.

97 *Kokiais neįmanomais garsais giedojom* — „Kas iš žmonių galėtų sužinoti Dievo sumetimą? arba kas galėtų susekti, ko Dievas nori? Išm. IX, 13.

101 - 102 *ženkle... kurs vardą romėnų"*, erelį turėjo romėnai savo karo žygių vėliavose.

104 *Kristaus* — Dante Kristaus, iš pagarbos, nederina rimu su kitu žodžiu, Dn. XII, 7; XIV, 104.

105 *Nė prieš, nė po* Kristaus prikalimo prie kryžiaus.

109 *etijopai* — arba iš viso — pagonai iškilsią aukščiau už blogus krikščionis paskutinę teismo dieną.

112 - 148 *Ką jūsų karaliams tars* — Dantė daro krikščionių valdovams priekaištų, už nedorus darbus, užrašytus Dievo teisingumo knygose. *Albrechtas* ciesorius sunaikino 1304 m. čechų žemę. Prancūzų karalius Pilypas Gražusis *(klastorius)* žuvęs medžioklėje, kaltinamas už netikrus pinigus; Anglijos karalius *(anglas)* Eduardas I ir Škotijos *(šotlandas)* Robertas — už karus tarp savęs; *Ispanijos princo* — Ferdinando IV, *čeko* — Vaclovo IV. Neapolio ir *Jeruzalės* karaliaus Karolio II *(Šlubis)* nuodėmės pažymėtos raide *M* (mille — tūkstantis), o geri darbai raide *I* (vienetas); *ugningos salos* arba Sicilijos, kurioje Etnos vulkanas, karalius yra Fridrichas II. Sicilijoje mirė Enejo tėvas *Anchyzas*. Frideriche II-jo dėdė — Balearų karalius Jokūbas I, o brolis — Aragonijos karalius Jokūbas II. *Portugalų* karalius — Dionyzijus; *Norvegų* — Akonas VII; *dalmatas* karalius — Urozijus I. *Ungarija* būtų laiminga, jei jos nespaustų ateity, kaip kad praeity spaudė, Andriejus III. *Navarra* būtų laiminga, jeigu Pirinejų kalnai saugotų ją nuo prancūzų.

145 - 148 Patikėtina, kad Navarra susilauks blogo likimo, nes jau dabar Kipro miestai *Nikozija* ir *Famagosta* kenčia žiaurią priespaudą; *žvėrimi* tiems miestams buvo Henrikas II de Lusignan prancūzų kilmės, 1300 tapęs Kipro karaliumi. Nedoras buvęs, įtartas, kad nunuodijo savo brolį. *Prie kitų,* pirmiau minėtų valdovų, *nesiglosto* — (tekste klaid. nesiglosto) arba gyvena nedorai, kaip ir tie.

DNG. XX GIESMĖ

(404 — 408 p.)

1 - 12 Saulei nusileidus, ima rodytis ir blizgėti viena po kitos žvaigždė. Panašiai, ereliui liovus giedoti, atskiros šviesos, būdamos jo sąstate, gavo daugiau gyvumo iš padidėjusios malonės ir džiaugsmo; jos pradėjo skyrium giedoti taip puikiai, kad žmogaus kalba nepajėgia apsakyti ir atmintis išlaikyti.

1 *ugnelė* — saulė.

4 *degė anąja* — tame pačiam dangaus skliaute, kuriame švietė saulė, dabar ima rodytis žvaigždės.

6 *galybe minėta pirmiau* — saule.

8 *svieto erelis* — erelis buvo romėnų vėliavų ženklas, pasaulio valdovas.

13 *O meilė* — Dievo.

16 - 19 Kai jau šventieji, kurie atrodė lyg brangių akmenėlių grandinė ir puošė šeštąją dausos planetą arba Jupiterį, liovėsi giedoję, poetas išgirdo kažkokį, lyg vandens kritimą.

21 *gausą parodo* — iš čiurvėjimo garso galima pažinti, dar nematant srovės, kiekį vandens.

22 - 27 Daugelio balsų gaudimas, susitelkęs erelio gerklėje, virsta supaisomais žodžiais, kaip gitaros kakle garsai, tvarkomi

muziko pirštais; arba rage, gaudami toną iš natų, kai pūtėjas čia uždaro čia atidaro vamzdžio skyleles.

31 *Į tą mano dalį* — į akį. Erelis galįs stačiai žiūrėti į saulę.

34 - 36 Dante matė erelio galvą profiliu, kaip romėnų vėliavoje; tad vieną tik akį, kurioje buvo susitelkę šešios įžymenybės.

37 - 42 Karalius Dovydas dabar žino, kad ne vien Dievo malone, bet ir savo nuopelnu įgijo danguje garbę.

43 - 48 *Iš penketo tų — viena* — ciesorius Trajanas, parodęs teisingumą našlei, netekusiai sūnaus; Sk. X, 73 - 93 ir 106. Pagal senovės legendą Trajano vėlė šv. Gregorijaus popiežiaus maldomis grįžo į kūną iš pragaro, kur buvo patekusi, neturėdama krikšto; Trajanas šį kartą gavo krikštą ir po to dangų. Todel čia ir pasakyta, koks vargas pragare ir kokia laimė danguje.

49 - 54 Judėjos karalius Ezechijas, išgirdęs iš pranašo Jeremijo reiksią nepoilgam mirti, išmeldė iš Dievo malonę nukelt mirtį už penkiolikos metų.

49 *blakstienlanky* — akies voko viršuje.

55 - 60 *Toliau žiburys* — ciesorius Konstantinas, perkėlęs įstatymus *(su pandektais)* ir Romos erelius - vėliavas *(ir manim)* į Bizantiją, tad virtęs graiku, įkūrė naują valstybę su sostine Konstantinopoliu, Romą gi paliko *sveika intencija* popiežiui. Del tos geros intencijos gavo dangų, nors padalinimas imperijos paskiau išėjo į blogą romėnams — arba ir visam pasauliui.

61 *Anas ant to lanko* — ant erelio blakstieno.

62 *Vilhelmas* II, Sicilijos karalius, pramintas geruoju — Gulielmus Bonus gimė 1152 m., 1189. Liko 14 metų po tėvo Vilhelmo I Piktojo mirties. Nežiūrint sunkių apystovų, greitai sutvarkė valstybę taikos ir teisingumo dėsniais. Globojo Bažnyčią. Tėvo paliktus didelius turtus vartojo labdarybei ir Dievui tinkantiems darbams; pastatė puikią šventovę Monrealyje Sicilijoje; davė pagalbos popiežiui Aleksandrui III prieš ciesorių Fridrichą Barbarosą; išleido del politikos savo tetą ir įpėdinę Konstanciją (Sk. III, 113; Dn. III, 118; IV, 98) už Henricho Hohenštaufeno. Visa Sicilija ilgai gailėjosi mirusio.

63 *Šaly* — Sicilijoje. Originale minimi du Sicilijos valdovai Karolius II šlubasis (Sk. XX, 79; Dn. XIX, 127) ir Fridrichas II (Sk. VII, 119); Dn. XIX, 131). Siciliečiai verkia mirusio Vilhelmo del jo gerumo ir rauda del Karoliaus ir Fridricho, dar gyvų, žiaurumo.

68 *Rifejas* — Žuvęs Trojoje paskutinę to miesto naktį. Jį mini Virgilijus (Aen. II, 339, 394, 426 ir kt.) kaip vieną iš doriausių trojiečių; šiaip Rifejas nieku nepasižymėjęs asmuo.

70 *Dabar jis pamatė* — Rifejas daugiau nusimano apie Dievo malonę už žmones nemirusius, bet ir jo žvilgsnis nepasiekia dugno, nes apribota būtybė nesulygs su neribotąja.

73 - 84 Erelis vėl nutilo; Dante, nemanydamas, kad pagonai gali įeit į dangų (Dn. XIX, 113), pamatęs čia vieną mirusį prieš

Kristų, čia antrą — po Kristaus, nustebęs negali susilaikyti nepaklausęs, nors klausimą dar nepareikštą dvasios jau žino dieviniu regėjimu; jos džiaugiasi, kad gaus paaiškinti.

88 - 90 Tu tiki mano žodžiais, bet visko neįmanai: žmogus gali gaut meilės ir vilties malonę su pagalba. Šv. Gregorijaus maldomis Trajanas atgavo gyvybę ir įtikėjo į Kristų; Rifejas tikėjo, kad ateis Kristus ir gavo išganymą tikėjimo, meilės ir vilties pagalba.

94 *Dangaus karalystė nuveikia* — šv. Matas sako XI, 12. „Dangaus karalystė prievartą kenčia, o drąsieji ją nutveria;" ir tik del to nutveria, kad Dievo valia apsiima būti nuveikta. Žmonių prievarta pareina iš puikybės ir žiaurumo, bet Dievo iš meilės ir nuolaidumo.

97 - 98 Reikia atskirti Dievo dvejopą valią: vieną — absoliučią, niekuomet nenuveikiamą; antrą — sąlyginę. Pirmąja valia nekrikštyta siela privalo likti neišganyta; bet Dievas gali rast būdą jai pasikrikštyti ir tapti išganytai, tuomet abidvi valios (absoliuti ir sąlyginė) pasireiškia susiderindamos.

99 *Nuveikusi esti pati nuveiktoji* — meilė ir viltis nugali Dievo Valią, kuri apsiima tapti nugalėta, ir tasai apsiėmimas virsta Dievo valios nugalėjimu.

100 *Pirma ir penktoji dvasia* — Trajanas ir Rifejas

103 Rifejas mirė tikėdamas į būsimą Kristaus kančią arba išganymą. Trajanas mirė jau įvykus kančiai ir išganymui. Jie buvo per tai krikščionys...

106 *Viens* — Trajanas. Legenda apie Trajano išgelbėjimą iš pragaro maldomis šv. Gregorijaus buvo gerai populeri Dantės laikais. Ją mini ir šv. Tomas Akv. Sum. Th. III, supl. 71, 5. Poetas nori pastebėti, kad ir pagonai gali tapt išganytais teisingųjų užtarymu.

117 *Šiame šviesume* — šioje dausų planetoje.

118 *Antroji* — Rifejas.

119 *Gelmėj* — Dievo gailestingumo šaltinyje, kurio pradžios negalima niekam susekti.

127 - 129 *Trys moters* — Tikėjimas, Meilė ir Viltis, kurias Dante matė prie Bažnyčios Vežimo dešiniojo rato (Sk. XXIX, 121 ir kt.). Šitos trys dorybės Rifejui atstoja krikštą dar daug pirmiau, kol buvo šis Sakramentas įsteigtas (Nuo Trojos griuvimo lig Kristaus skaitoma 1184 metai). Poetas taiko šiam stabmeldžiui teoriją baptismus poenitentiae (atgailos krikštą), kurį mini Šv. Tomas, Sum. Th. III, 68, 3.

133 - 135 Erelis trumpai išsitaria apie paskyrimą (predestinaciją) patardamas nesiskubinti teist, kas išganytas, o kas pasmerktas, nes visa tai Dievo valioje.

142 - 148 Kaip geras gitaristas palaiko gerą giesmininką, per ką giesmė atrodo švelnesnė, taip dvi šviesos (Trajanas ir Rifejas) gražiai tarp savęs sutapę, palaikė žibėdamos erelio kalbą.

DNG. XXI GIESMĖ
(409 — 412 p.)

1 - 24 Kai erelis baigė kalbėti, Dante vėl žvilgtelėjo į Beatričę; ji nesišypsojo, nes dabar jos grožis tiek padidėjo, kad žmogaus akys negali tiesiog į ją žiūrėti be pavojaus pavirsti pelenais, kaip kad Semelė pavirto, pamačiusi Jupiterį visą skaistų. Beartičė tapo skaistesnė del to, kad ji ir poetas jau buvo pakilę į septintąją dausą Saturno planetoje; čia viešpatauja tyla ir ramybė; čia kontempliatyvių dvasių buveinė. Poetas klauso valdovės įsakymų. Kilimas į Saturną įvyko nejučiomis, kaip ir pirmieji kilimai.

14 *iš po Liūto srities.* Poeto vizija įvyksta kovo mėnesį, kuomet Saturnas stovi Liūto ženkle. Planetos turi įtekmės viena į kitą. Šiuo atveju šaltas ir sausas Saturnas, susidūręs su liepsningu Liūtu, gauna malšinančios įtekmės ir *suvienyta galybe švinta.*

21 *į rūpestį naują* — į daiktus, kuriuos teks pamatyti Saturne.

24 *pirmą smagumą* (žiūrėti) *antruoju* (klausyti) *keičiuos.* Malonu buvo regėti Beatričės skaistį, bet paklausyti jos įsakymo taip pat malonu.

keičiuos — keičiu sau.

25 *Viduj to kristalo* — Saturne, kurį ankščiau 17 eilė poetas vadina veidrodžiu.

26 *Plačiausiai* — planeta Saturnas, tų laikų manymu, buvo toliausiai nuo žemės, vardą turėjo dievaičio Saturno, kuriam viešpataujant, poetų pasakomis einant, buvusi pasaulyje aukso gadynė, be skriaudų ir prievartos. Ovid. Metam. I. 89 - 112.

28 *geltòni... laiptai.* Kaip Marso planetoje pasirodė poetui kryžius, kentėtojų simbolis, kaip Jupiterio planetoje — erelis, imperijos simbolis, taip čia auksinės kopėčios *(laiptai)* reiškią tokią mintį, kad dvasių kilimas kontemplacijos keliais yra aukštesnis už pirmesnius.

34 - 42 Dante, norėdamas atvaizduoti reginį žmonėms įmanomu vaizdu, lygina dvasių judėjimą kopėčių laiptuose su varnų skraidymų, kai jos pakyla iš lizdų.

43 *Kažkokia dvasia* — šv. Petras Damijonas.

46 *Bet ta* — Beatričė.

49 - 51 Beatričė išskaitė Dantės norą kalbėti *Asmens* (Dievo) regėjime.

61 - 63 Saturne prisilaiko tos palaimintos sielos, kurios pasaulyje buvo atsidėję kontemplacijai, savy susikaupę. Beatričė yra teologijos, kontemplacijos ir mistikos simbolis. Kontemplatyvus žmogus, tikėjimo reginiais nusiteikęs, atsitraukia nuo išorinio pasaulio ir gyvena vidaus gyvenimu arba Dievu. Čia tai ir išreikšta simboliškai, būtent: Beatričės tylėjimu, nesišypsojimu. Netinka kontemplacijai taip pat ir giesmės.

67 - 72 Ne del to, kad turėčia daugiau už kitas dvasias meilės Dievo ir tavęs, verčia mane prisiartinti ir kalbėti, bet Dievo įsakymas.

76 - 78 Klausimas, kurį Dante čia stato, liečia predestinaciją (paskyrimą), jau XX g. 130 eil. ir tol. paliestą.

81 *girnų spartą.* Ratu besisukančios dvasios reiškia laimę beregint Dievą viduj ratu besirutuliuojančios visatos. Ratas ir judesis ratų dažnai aptinkamas pas Dantę, ir yra dievybės simbolis. Šiuo pateisinami ratai ir ratų judesiai dausose, palaimintųjų į ratą suktiniai XI ir XII Dausos giesmėse, taip pat ir čia girnų minėjimas; pagaliau patsai Dievas vaizduojamas ratilu Dng. XXXIII, 116, 127 ir tol..

82 *Iš meilės apsiausto* — iš palaimintos dvasios, apgaubtos spinduliais.

84 *Pro drapaną veržias* — Dievo šviesa pareina į mane pro spindulius *(šviesą),* kurie mane yra apsupę.

85 - 87 *josios* (dievinės šviesos) galia, paveikus mano regėjimą, pakelia mane aukščiau, kaip mano prigimčiai tinka, ir tuomet mano protas, apšviestas, savo galybe mato Dievą: tad jau savoji galia veikia, ne dievinė.

91 - 102 Skaisčiausia dvasia, nes arčiausia Dievo stovinti, — Serafinas, ir jis nepajėgia susekti tau rūpimą tiesą (prerestinaciją), nes šis klausimas tiek yra sunkus, jog liekti tik vien Dievui aiškus; žmonėms netenka juo svaiginti sau protas.

103 - 105 Šventojo atsakymas nutraukė problemą, palikdamas ją neišspręstą; poetas pakláusė, su kuo kalbąs.

106 - 108 Apeninų kalnuose, į rytus nuo Arezzo, išsikiša Katrijos kalnas 1700 metrų aukščio, netoliese nuo Esimo upės versmių tarp Gubbio ir Pergola. Katrijos šiauriniame atkalnyje, prie upelio Cesano, stovi įžymus kamendulų vienuolynas. Fonte Avellana vadinamas; čia viešėjo 1318 metais Dante. Vienuolynas įsteigtas 1000 metuose.

114 Petras Damijonas, Bažnyčios daktaras, gimė Ravennoje 988 m. mirė Faenzoje 1072. Sulaukęs 32 metų amžiaus, įstojo į vienuolyną Fonte Avellana. 1058 m. pop. Steponas IX pakėlė jį prieš norą į kardinolus ir paskyrė Ostijos vyskupu.

118 Dante nenutylėjo nė del vaišingumo savo grieštos minties ir pareiškė kad Katrija teikė pirmiau Saturnui gausiai naujų gyventojų, bet dabar ji pavirto į netikusį niekam, moraliai imant, seną griuvesį, iš kurio nėra naudos, ką turės nepoilgam pastebėti visas pasaulis.

121 Šita tercina įvairiai skaitoma; vieni žodį *atgailautojas* (peccator) prikergia prie Petro Damijono, kiti taiko Petrui degli Onesti, gyvenusiam šv. Marijos vienuolyne del Porto ties Ravenna.

125 *kepurę uždėjo* — kardinolo skrybelę. Damijonas kovojo prieš Bažnyčios didikų puikybę.

139 - 142 Dvasios, pasipiktinę, sušuko.

DNG. XXII GIESMĖ
(413 — 417 p.)

7 *čia dangus* — šventa vieta, kur visi veikia iš gero noro ir uolumo. Tad nėra ko išsigąsti. Išgirstas šūkis yra bausmės šaukimas už blogus darbus.

10 *Gali suprasti* — jei išsigandai vieno šūktelėjimo, būtum neišsilaikęs visų dvasių giesmės ir mano (sako Beatričė Dantei) šypsnio.

15 *prieš mirtį matysi.* Kokį faktą turi Dante galvoje, tikrai niekas nepasako, tik spėja, kad čia minimas kerštas yra taikomas Bonifcijui VIII, paimtam nelaisvėn 1303 m.

16 *kardas* — teisingumo simbolis. Jei trokštame teisingumo, jis atrodo delsiąs; jei bijome, — rodosi, skubėdamas mus baudžia.

23 *šimtą* — vietoje; daugybę dvasių, apsuptų šviesa. Jų grožis didėja, atsimušant vienos spinduliams į kitos.

28 *Iš tarpo tų perlų* — iš palaimintųjų tarpo.

29 *Puikiausias* — šv. Benediktas, įkūręs didžiausią vienuolyną 528 m. Monte Cassino, Neapolio karalystėje.

34 - 36 Kad tavęs nesutrukdyčia keliauti į dangų, aš atsakysiu į tavo klausimą, dar nepasakytą.

37 - 39 Monte Cassino apylinkėse gyveno pagonai, gerbią Apoloną.

40 - 45 *Aš pirmas.* Šv. Benediktas iškirto pagonų gojų ir įkūrė savo vienuolyną, žmones gi patraukė į tikrąjį tikėjimą. Monte Cassino vienuolynas yra išsaugojęs mūsų civilizacijos dokumentus sunkiausiais istorijos laikais.

47 To karščio pilni — Dievo meilės, ugdančios sielas.

48 *vaisiai* — darbai, —*želmynas* (orig. *fiori* — gėlės, žiedai) — mintys, jausmai ir žodžiai.

49 Šv. *Romualdas,* Kamendulų ordeno įkūrėjas (950 - 1027); jis gavo iš piliečio Maldoli lauko netoli Arezzo; iš campo Maldoli, kur pastalė 1018 m. vienuolyną, visas ordenas yra pramintas Camaldoli. *šv. Makarius* iš Aleksandrijos, šv. Antano atsiskyrėlio mokinys, miręs 404 m. Kitiems rodosi, kad Dante čia mini šv. Makarijų egiptietį, Libijos atsiskyrėlį, mirusį 391 m.

55 - 57 Poeto širdis, dangiškos meilės spinduliais veikiama, plečiasi, lyg rožė, saulės kaitinama.

58 - 60 Dante geidžia matyti šv. Benedikto veidą, apgaubtą palaimintųjų blizgesiu.

61 - 63 Šv. Benediktas atsisako parodyti veidą; *tavo* troškimas pamatyti *ir mano* — nerodyti bus patenkintas aukščiausioje dausos sferoje arba Empireume, kur visi šventijei telkiasi, o atskirose žemesnėse planetose pasivaidindami parodo savo laimės laipsnį.

64 - 69 Empireum nejuda ir tuo skiriasi nuo kitų dausos sferų. Jame nėra ribų, nes stovi už erdvės, tad neturi nė poliusų. Visos jo dalys stovi nejudomos toje pat vietoje, kur visada buvo.

68 *kopėčios*, atvaizduotos XXI, 28 ir t. t. kontemplacijos simbolis; jos kelia žmogų nuo žemės lig nematomų jam aukštumų — lig Dievo.

73 - 75 Priekaištas benediktinams už apsileidimą. Regulą perrašinėja ne tam, kad jos laikytųsi, bet iš įpročio kopijuoti visokius, kartais neturinčius vertės, raštus.

76 „Mano namai vadinsis maldos namais, ir jūs juos pavertėt plėšikų urvu" šv. Mat. XXI, 13.

78 *Gobtuvai suplėkusius miltus.* Benediktinai nešiojo baltos spalvos rūbus. Kaip iš suplėkusių miltų, nors jie balti, negalima iškepti geros duonos, taip iš benediktinų, dėvinčių baltus rūbus (gobtuvus) negalima laukti gerų darbų del jų nesilaikymo regulos.

79 - 81 *Naudžius* — usurarius, imąs didelius procentus, yra mažiau nemalonus Dievui už vienuolį nedorą.

82 - 84 Bažnyčios turtai vartojami palaikyti vargšus, Dievo vardu prašančius, o ne dalinti giminėms arba dar blogesniems asmenims.

85 - 87 *žmonės* (vienuoliai) išlepę kūnu, virsta silpni dvasia; jie neturi ištvermės dirbti; bet ne ilgiau vienuolynui lemta veikti, kaip laikotarpį atitinkantį — nuo ąžuolo išdygimo lig gilėms užaugant.

88 „Sidabro ir aukso aš neturiu" Apašt. Darbai III, 6.

93 *Iš baltos juoda* — dora pavirto į nedorą.

94 Iš tikro mažesnis stebuklas atrodo Jordano vandens į atbulą pusę pradėję eiti (Joz. III, 14 - 47) ir pasitraukimas Raudonųjų jūrų (Išėjim. XIV, 21 - 29), kaip surasti vienuolių pertvarkytoją.

121 - 123 Dante prašo žvaigždyną duoti savo jėgos kelionei į dangų, — baigti šventą poemą.

128 - 138 *Pažvelgki žemyn* — pamatysi visas septynias žemesniąsias planetas, kokios jos didelės, kokios greitos, ir kiek atstu viena nuo kitos. Puikus atsigręžimas į praeitą dausomis kelią ir gražus sugretinimas didžiųjų planetų su smulkučiu Žemės kamuolėliu, kurio nereikia perdaug vertinti, bet, protingam esant, siekti anų aukštumų.

139 *Latonos dukrelė* — Diana arba mėnulis arba Prozepina.

140 - 141 *Neturi dėmių*, apie kurias Dante kalbėjo Dng. II, 49 - 105. Kodel jis dabar mato mėnulį be dėmių, nepasako, tik mini savo spėliojimus — skystį ar tirštį, sudarančius tas dėmes.

142 *Hiperijone* — saulė, kurios tėvas Hiperijonas, gimęs iš Urano (dangaus ir Geos (žemės).

144 *Mają* — Merkūrijaus motiną; *Dijonė* — Veneros motina. Čia Dante mini motinas vietoj vaikų. Šios dvi planetos — Merkūrijus ir Venera sukasi aplink Saulės planetą.

145 - 146 Jupiteris, stovėdamas tarp savo sūnaus Marso ir savo tėvo Saturno, malšino perdidelį karštį pirmojo ir perdidelį šaltį antrojo.

151 *Aikštelę* — gyvenamos žemės paviršius, kurioje mes žiauriai kovojam, atrodo menkas taškelis, sulyginti su dausų visuma.

154 *Į Skaisčiąją* — Beatričę.

DNG. XXIII GIESMĖ
(418 — 421 p.)

1 - 15 Beatričė stovi ir atidžiai žiūri į vidų dangaus, lyg laukdama kažko nepaprasto pasireiškiant. Dante taip pat geidžia matyti jos laukiamą reginį.

1 *maloniam žalumyne* — miško žalumynas paukštei mielas del lizdo su vaikais.

3 *Kol viską slepia nakvynė* — nakties tamsa.

11 *į aukštį erdvyno* — į tą padangių šalį, kurioje saulė esti vidurdieny ir atrodo lėčiau einanti.

14 - 15 *Atrodžiau* — pagautas dar nežinomo džiaugsmo, bet jau ramus, nes vilties gaivinamas. Patsai laukimas malonaus įvykio teikia laimės.

16 Labai trumpas tarpas skyrė mano geismą regėti nuo paties regėjimo.

17 - 45 Pradėjo labjau švisti dangus. Dante pamatė tūkstančius šviesėlių ir viršum jų kažkokią saulę, visoms joms teikiančią šviesos, pro kurią pasireiškė Kristaus asmuo. Dantės protas apsvaigsta; jis pamiršta, ką yra matęs.

20 *Rinktinė eilia, vaisinga...* Žmonių dorovė yra Dievo malonės išdava, pareinanti į juos, Dantės nuomone, per planetų ratų ėjimą. *Kristaus trijumfo.* Kaip romėnų vadai trijumfuodami veždavosi paskui save paimtą iš priešų grobį, taip poetas spėja, kad Kristus atėjo su atimtu iš velnio grobiu, susidedančiu iš apaštalų, mokinių ir šventųjų tėvų.

22 *Jos* — Beatričės, kuri gavo neapsakomos išraiškos akyse, jog Dn. atsisako atpasakoti.

26 *Trivija* — Diana arba mėnulis; *tarp nimfų skaisčių* — tarp dangaus planetų.

30 *Kaip elgias mūsiškė* (saulė) — kaip mūsų saulė teikia žvaigždėms žvilgesio, taip pasirodžiusi kibirkštyse Saulelė (Kristus) jas visas darė šviesomis.

32 *Būtybė* — Kristaus asmuo

37 Šv. Paulius (I į Kor. I. 24) vadina Kristų Dievo Jėga ir Dievo mintimi.

38 - 39 Mūsų tėvų nuodėmė uždarė kelią iš žemės į dangų. Mesijas vėl atidarė tą kelią. Visais amžiais nuo Adomo lig Išganytojo maldingieji geidė ir laukė, kad šis trūkumas bus pataisytas.

42 Dante ne pirmą kartą čia sako, kad ugnis iš savo prigimties turi kilti aukštyn.

43 - 44 Poeto išmintis, pavaišinta Kristaus ir Jo trijumfo regėjimu, darosi didesnė ir nesupaisoma, stipresnė už kūnišką lukštą, kuriame prisilaikė.

46 - 49 Beatričė liovėsi šypsojusis į Dantę, kai jiedu pakilo aukščiau Jupiterio dausos, kadangi jis neturėjo akyse stiprumo iškęsti jos šypsnio (Dng. XXI, 4 ir kt. 62 ir kt.). Dabargi, trijumfuojantį Kristų paregėjęs, įgyja stiprias akis. Tačiau jis sakosi

nesugebąs atvaizduoti Šventosios šypseną ir skaistį ir visa, ką matė dausoje.

52 Beatričės žodžiai atgaivino Dantę ir jo sieloje atsivaizdavo kai kurie pirmiau matyti dalykai; šiaip jie būtų likę neįtraukti į praeities knygas.

55 *lūpos* — visi poetai nesugebėtų atvaizduoti Beatričės (teologijos) grožio.

56 *Polihimnija* — viena iš devyneto mūzų, lyriškosios poezijos ir harmonijos deivė.

61 - 63 Kaip negalima nupiešti žodžiais Beatričės šypsenos arba bent jos užbrėžti, taip lygiai tenka daug kas apleisti iš matytų reginių, aprašinėjant dangų.

65 *toks darbas* — poemos rašymas.

67 *Keliai* — poemos rašymą Dn. mėgsta vadinti ne visiems įmanoma kelione laivu.

71 *sodo* — palaimintųjų būrio, darančio Kristui trijumfą.

73 *rožė* — Marija, kurioje įsikūnijo Dievo sūnus.

78 *Akis statyti griežtai* — poeto silpnas regėjimas vėl turėjo susitikti su stipria šviesa.

79 - 81 Dante regi Kristaus apšviestus šventuosius, bet paties Kristaus, pakilusio aukščiau, nemato. Reginys Dantei atrodo taip, kad tartum jis stovi aukščiau debesio, pro kurį prasiveržia saulės spindulys ir apšviečia jam pievos žoles ir gėles.

84 *spindulio pradžią* — Kristus pakilo tiek aukštyn, jog Dante negalėjo pasekti Jo akimis.

85 - 87 Žodis į Kristų: Aukštoji Galybe, suteikusi savo šventiesiems šviesos, pakilai į aukštesnę vietą, kad aš gaučia akyse jėgos, nes tavo akivaizdoje buvau apakęs nuo tavo šviesybės.

88 - 90 *radastos* — Marijos, kurią sveikinu kasdien rytą ir vakarą kalbėdamas „Viešpaties Angelas".

90 *didesnės šviesos* — gavęs jėgos žiūrėti, dairosi Marijos.

92 *skaisčiausios žvaigždės* — taip pat Marijos.

94 - 96 *nusileido liepsna* — archangelas Gabrielius. Jisai buvo siųstas ant žemės pareikšti Marijai įsikūnijimo paslaptį, dabar danguje atrodo skirtas jai tarnauti. Dante vaizduoja jį greitai lekiantį aplink Marijos galvą ir lėkimo rėžiu darantį ant jos vainiką.

100 *dangišką lyrą* — archangelo melodiją.

101 - 102 Senovės paišyboje Švenč. Marija buvo piešiama mėlynu apsiaustu. Del to dausoje ji pasirodo poetui šafyro spalva, nuo kurios gauna mėlsvo atspalvio visa empirejaus padangė.

103 Gabrielius gieda: Atsistojęs tavo, Marija, akivaizdoje pareiškiu tau visų angelų meilę.

105 *Viltį mums* — Kristų.

107 *Kol Sūnų seksi* — vadinasi, per amžius.

110 - 111 *Suktinyje* — archangelui besisukant viršum Marijos galvos. *Kitų švieselių* — kitų šventųjų.

112 - 120 *Karališkas apsiaustas* (lo real manto) taip yra pavadinta devintoji dangaus sfera arba primum mobile — kristalinis dangus apsiaučiąs visas kitas sferas, stovįs arti paties Dievo. Jame

reiškia Šventoji Dvasia savo kūrybinę jėgą. Sferos vidujinis pasienis (interna riva) tiek toli nuo nejudančių žvaigždžių, kur dabar stovėjo Dante, jog jis, kai Švenč. Panelė pakilo į Empireum prie savo Sūnaus, nepajėgė sekti jos akimis.

119 *vainikuotą šviesybę* — Švč. Panelę.

129 *Dangaus Karaliene* — Regina coeli, Velykų metu giedamas mišparų pabaigoje himnas.

130 - 132 Kristaus veikėjai, Jo Evangelijos platintojai, gaus čia danguje didelį derlių arba džiaugsmą, kurį ant žemės buvo pasisėję.

135 Babilono nelaisvė reiškia žemės nuodėmingą gyvenimą; po jo galės gauti amžiną laimę tik tie, kurie paneigė auksą, vadinasi: labjau geidė amžinos malonybės, kaip laikinės.

137 - 139 *Laikytojas raktų* — šv. Petras, kuriam Kristus tarė: „Tau duosiu dangaus karalystės raktus" (šv. Mat. XVI, 19).

DNG. XXIV GIESMĖ

(422 — 426 p.)

1 - 9 Beatričė prašo palaimintuosius išrinktus puotauti su Dievo Avinėliu ir suteikti Dantei vandens, kurį jie geria, o jis trokšta, būtent — pažinti dangiškus dalykus.

1 *Brolija* — apaštalai.

2 *jis* — Dievas.

4 *jis* — Dante.

7 *žmogaus* — Dantės.

10 - 18 Dvasios, išgirdę B. prašymą, džiaugėsi sukdamosi aplinkui, atrodė gi šviesesnės.

10 *planetos* — susitvarkę suktis atrodė, kaip planetos, besisukančios aplink savo ašį. Dng. XIII, 19-2-1.

13 *laikrodis* — jau X, 139 - 148 minimas; ten valandų mušimas, čia ratelių judėjimas, aprašomas parodyti skirtumą palaimintųjų laimės žemesnioje ir aukštesnioje dausoje.

19 - 45 Iš besisukančių dvasių išsižymi viena šviesiausia, šv. Petras, ir tris kartus džiaugsmingai apeina ratu aplink Beatričę, giedodamas neapsakomai gražią giesmę; paskui taria B-čei: savo kilniais jausmais į Dantę tu mane išskiri iš brolijos, su kuria sukausi. B-čė prašo jį paegzaminuoti Dantę.

19 *iš gražiausios vienos* — šv. Petro.

24 *mano fantazijai punktą pastatė* — taip nuostabiai giedojo, jog Dn. negali aprašyti girdėtos melodijos, neturėdamas tam nė sugebėjimo *(proto)*, nė kalboje tinkamų posakių.

28 *seser* — šv. Petras taip vadina Beatričę.

35 *paliko raktus* — Viešpats Jėzus paliko šv. Petrui Bažnyčioje valdžią, kurios simbolis yra raktai; šv. Mato XVI, 19.

39 *ant jūros bandyti žingsnius* — šv. Mato XIV. 28.

41 *tenai įžiūri* — tu viską matai per Dievą, nes jame palaimintieji regi viską atvaizduota. Dng. XVII, 37...

43 - 45 Kadangi dangus visiems yra skirtas per tam tikrą tikėjimą, tad pagerbti žodžiais tikėjimą, pravartu bus pavesti Dantei.

46 Baccalaureatus — buvo teologijos mokslų titulas, duodamas mokiniui, baigusiam kursą; toks kandidatas turėjo teisę aukštesnių laipsnių (licentiatus ir doctoratus) ieškoti.

47 *ruošia jėgas* — tvarkosi argumentus. Jam buvo leista argumentuoti, bet nekelti naujus klausimus, — kas privalu magistrams.

51 *ne bet kuo* — tikybos dalykais; *ne bet kas* — šv. Petras. Tiek egzaminatorius, tiek egzamino objektas — yra ne eiliniai daiktai.

53 - 78 Į šv. Petro klausimą, kas yra tikėjimas, Dn. atsako iš šv. Pauliaus laiško sąvokomis: Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium — tikėjimas gi yra laukiamųjų dalykų esmė, įrodymas nematomųjų.

58 *Vyriausiajam vadui karių* — apaštalų pirmininkui.

62 *To brolio* — šv. Pauliaus.

64 *esmė* — esminis pagrindas *laukiamųjų dalykų* (- vilties).

66 *šita apybraiža* — originale quidditate (esminė savybė); *jam* — tikėjimui; *tiko* — tinka.

70 *slėpiningi* — orig. *profonde cose* (gilūs daiktai), kuriuos danguje atvira akimi įžiūrime, žemėje tik tikėjimu sugaudome.

76 - 78 Turint tikėjimą reikia galvoti (orig. sillogizzre — sigolizmuoti) ir viskas tikyboje aiškėja. Per tai tikėjimas virsta įrodymu arba argumentu.

79 - 81 Šv. Petras taria pasigėrėjimo posakį del Dantės tikybinės sąvokos: jei visi taip tikėtų, sofistams esą pasauly nebūtų vietos.

83 - 85 Teisingai apibrėžei tikėjimą: jis yra pinigas, jo metalas ir stovis — tikėjimo esmė. Ar tokį pinigą tu turi *(nella tua borsa* — savo kišeniuje, t. y. sieloje) klausia šv. Petras. ,

86 *apvalaina* — niekame neištrupintą, sveiką.

89 *akmenėlis brangus* — tikėjimas.

90 - 91 Kaip tu įgijai tikėjimą, kuris yra visų dorovių pagrindas arba: kuriuo įvertinami geri darbai?

91 - 96 Tikėjimą ėmiau iš šv. Rašto — Seno ir Naujo Įstatymo, parašyto Šventosios Dvasios įkvėpimu. Šv. Rašte randu paties Dievo žodžius, del to jie man daro įrodymą (silogizmą), prieš kurį turi nusilenkti visi kiti įrodymai.

98 *Tradicijos* — Šv. Rašto.

99 *Ką tarsi?* Ar šv. Raštas atrodo tau esąs Šv. Dvasios įkvėptas ir kuo įrodysi?

100 - 105 *stebuklai* — įvykiai, nė gamtos, nė žmogaus darbu nepagaminti. Jei šv. Rašto dievškumą įrodinėji stebuklais, tad kas įtikins tave, kad būta stebuklų? Tu neturi kitų įrodymų per patį šv. Raštą, kaip dieviškumą tu nori įrodyti stebuklais; — taip šv. Petras painioja Dantę. Bet šis didingai atsikerta.

106 - 108 Jei kitų stebuklų nebūtų, didžiausiu stebuklu atrodo tai, kad bemoksliai žmonės, niekeno neverčiami, sugebėjo išplatinti krikščionybę.

111 Priekaištas Bažnyčios vadams, užleidusiems Kristaus vynyną piktomis žolėmis.

116 - 117 Kvotimas vyko laimingai, nes mokinys buvo keliamas kaskart į aukštesnį mokslo laipsnį.

118 - 121 *Malonė* — Dievo malonė tavo žodžius tvarkė, ne savo mokslu verteisi atsakinėdamas.

122 - 129 Dante išdėstė pirmiau tikėjimo esmę ir parodė tikėjimo šaltinius. Dabar jis klausiamas atskirais tikėjimo punktais ir kuo jie pagrįsti.

126 *Jauno pralenkei į karstą kojas* — nors šv. Jonas atbėgo pirmas prie Kristaus kapo, bet į vidų įėjo pirmiau už jį šv. Petras, tuo būdu parodydamas savo tvirtą tikėjimą, kurį dabar mini Dante.

132 *Per meilę ir geismą* — originale: — „tutto il ciel muove, non moto, con amore e con disio". — Dievas judina Dangų meile ir geismu visų norinčių įgyti dangaus laimę.

133 *fizika, metafizika.* Fizikos ir metafizikos įrodymais Dievo esimą reikia laikyti Aristotelio argumentą, aptinkamą jo knygose Phisica auscultatio ir Metaphisica. Pirmasis įrodymas toks: kiekvienas judėjimas turi pareiti iš betkurio judintojo; delto reikia pripažinti pirmąjį nejudantį judintoją. Antrasis toks: niekas negali pasireikšti be priežasties (causa efficiens), delto reikia pripažinti priežasčių priežastį. Be to šv. Tomas Akv., Aristotelį kartodamas, sako: „Mes aptinkame regimuose daiktuose daug ar mažiau gero, kilnaus ir teisingo; delto turi būti aukščiausias gėris, kilnybė ir tiesa, kas turi per tai vadintis aukščiausioji esybė, kurią vadiname Dievu". Jis mini dar šv. Joną Damsceną taip sakantį: „Daugelis daiktų be sąvokos iriasi į geriausią tikslą; tad juos judina Esybė, žinanti tą tikslą. Toji Esybė yra Dievas". — Dante turėjo čia galvoje šituos įrodymus. Sum. Th. p. I, 3-6; Sum. con. gent. 1. I, 13. Metafizika paprastai vadinama filosofų Dievo esimo įrodymai.

136 Tikėjimas remiasi Senuoju (Moize, pranašais ir psalmėmis) įstatymų ir Naujuoju (Evnegelija), be to *skelbėt ir jūs* (apaštalai): Apaštalų Darbus, Laiškus ir Apokalipsį.

138 *Iš Dvasios palaimos* — gavę Šventąją Dvasią iš dangaus.

141 *Est* vienaskaita mokslas yra visam tikėjimui pagrindas, arba kibirkštis, iš kurios išauga didelė šviesa (visas krikščionių mokslas).

DNG. XXV GIESMĖ

(427 — 430 p.)

Poetas pradeda dangiškos vilties giesmę jausmingu žemiškos neįvykusios vilties pareiškimu. Jis tikėjosi, kad baigęs „Dieviškąją komediją" (poema sacro) bus pakviestas grįžt į Florenciją ir vainikuotis poetu šv. Jono bažnyčioje, kurioje buvo krikštytas.

2 *iš žemės — dausų žaliavos* — poemos medžiagą sudaro žemė ir dangus.

4 *prie gražios avidės* — prie Florencijos, kurioje poetas jaučiasi ramus, lyg ėrelis, nors kovojo su jo priešais.

6 *Vilkams* — didikams, draskiusiems Florenciją.

8 *Kitokiu rūbu* — jau ne jaunuolis, bet subrendęs.

12 *apsupdamas mane* — Šv. Petras tris kartus apsisuko virš um manęs, kas reiškė, kad esu tikras krikščionis.

13 - 15 Iš tos pačios šviesų vietos, iš kur buvo išsiskyręs šv. Petras, dabar išsiskyrė dar viena šviesa ir artinosi prie Beatričės su Dante.

17 *poną* — šv. Jokūbas. Jo kūnas Kompostelėje (Ispanijos Galicijoje) sutraukia kas metai minias maldingųjų.

24 *dangiško stalo maistu* — Dievo žodžiu ir mokslu.

27 *ugningi* — dviejų apaštalų, kartu stovinčių, taip padidėjo šviesa, jog Dantės veidai labai degė.

28 *tarė Beatė* — į šv. Jokūbą.

32 *Juk šitą dorybę* — Kristui atsimainius Taboro kalne buvo kartu trys apaštalai: Petras, Jonas ir Jokūbas. Jie simbolizavo Tikėjimą, Meilę ir Viltį.

34 *Kelk galvą,* — kurią nuleidai del nepaprastos šviesos.

35 - 36 Kas atvyksta čion iš ano pasaulio, privalo sustiprėti trimis dievinėmis dorybėmis: — tikėjimu, meile ir viltimi.

37 *iš antro žibinto* — iš šv. Jokūbo.

40 *mūs Valdovo malone* — Dante gavo pasinaudoti nepaprasta Dievo malone regėti nemiręs pragarą, skaistyklą ir dangų.

41 - 42 *viską,... ką turi slaptoj* — kas yra žinioje tik Dievo, angelų ir šventųjų.

43 - 47 Tiesa, kad tu galėtum pakelti viltį žmonėse, į kurių tarpą dar grįši, kadangi viltis teikia pagrindo meilei, privalai gerai ją pažinti. Tad pasisakyk, kas toji viltis ir ar tu jos turi.

49 *mano geroji* — Beatričė, padėjusi man atskristi į dausas.

52 *mūs saulės* — Dievo, kuriame šventieji skaito lyg raštuose viską.

53 Beatričė giria Dantę del jo vilties; kuklumas neleidžia jam pačiam save girti.

55 *palikti Egiptą* — žemę arba nelaisvės vietą.

56 - 57 *vykt į Jeruzalės kraštus* — į skaistyklą ir dangų, nors dar įsakyta jam gyventi žemės gyvenimu.

58 Dar dviejų klausimų tikslas ne įsamoninti Jokūbą, kuris šiaip žino Dantę iš Dievo, bet įtikinti jį, kad grįžęs į žemę, praneštų žmonėms, kaip dideliai Jokūbas gerbia viltį.

67 - 69 Dante apibrėžia viltį Petro Lombardiečio (Senten. III, 26) žodžiais: „Est enim spes certa exspectatio futurae beatitudinis veniens ex Dei gratia et meritis praecedentibus". Vadinasi be tikėjimo ir gerų darbų nėra vilties.

70 - 81 Atsakydamas į trečią klausimą „iš kur ji (viltis) pas tave atėjo", Dn. aiškina, kad viltį gavęs iš daugelio šv. Rašto vietų, ypač iš Dovydo psalmių, be to ir iš paties Jokūbo laiško.

70 *del daugio žvaigždžių* — iš šv. Rašto knygų ir šv. tėvų.

72 *Aukščiausiojo Vado* — Viešpaties *giesmės* (psalmių) *kūrėjas* — Dovydas.

73 „Sperent in te qui noverunt nomen tuum" Tavy turėkite viltį žinantieji tavo vardą. Ps. IX, 11. Dante sakosi gavęs iš šitos psalmės pirmąją viltį.

74 - 75 Viltis tik iš tikėjimo pasireiškia; *mano tikyba*, kurią Dante dabar turėjo (Dng. XXIV, 86 ir kt. 130 ir kt.).

76 - 78 Dante gavęs vilties ir iš šv. Jokūbo laiško. Iš tikro, apaštalas nekalba stačiai apie viltį, bet stilium panašus į Dovydo cituotos psalmės vietą, ir tuo būdu gali įkvėpti vilties, kaip tai I, 12, II, 5, IX, 8.

82 *Čia garsas ateina* — iš šv. Jokūbo.

83 *Dorybėn* — į viltį; *lik palmės* — šv. Jokūbas pirmas iš apaštalų mirė kentėtojo mirtim prie Irodo Agrippos ir per tai tapo vilties simboliu persekiojimų metu; *trauktis iš lauko* — (uscir del campo) — kristi garbingai kare.

87 Dante klausiamas apie vilties esmę.

88 Šv. Rašto Sename ir Naujame Įstatyme yra išrodytas vilties tikslas.

92 *dviem švarkais* — Izaias: „in sua terra duplicia possidebunt" — savo žemėje gaus puikius rūbus sielos — ir kūno dangaus laimėje.

93 *Žemė vadiname* — šį mielą gyvenimą danguje.

94 - 96 *tavo broliukas* — šv. Jonas Apokalipsyje (VIII. 9) vaizduoja minią, baltais rūbais stovinčią prieš sostą ir Avinėlį, su palmų šakomis rankose. Jo žodžiais parodomas mūsų vilties tikslas — susivienyti su Dievu.

98 Psalmės žodžiai, pirmiau (73 eil.) suminėti; juos dabar pirmieji pradeda šv. Petras ir Jokūbas, o kiti šventieji prisideda giedoti.

100 *švyturėlis* — šv. Jonas, Dantės prilygintas saulei.

101 - 102 Žiemos metai, kada visą mėnesį (21 gruodžio — 21 sausio) saulė stovi Ožragio ženkle, naktį danguje pasirodo Vėžio sietynas. Kai nusileidžia Vėžys, užteka saulė; kai nusileidžia saulė, pasirodo Vėžio sietynas. Čia jeigu Vėžys turėtų nors vieną žvaigždę tokią šviesią, kaip šitas švyturėlis (šv. Jonas) visą minėtą mėnesį būtų šviesu tiek dieną tiek naktį.

107 *prie dvejeto dvasių* — prie šv. Petro ir Jokūbo.

108 *Kaip dera joms suktis* — iš Dievo meilės jos kaskart sparčiau sukosi, susiję ta meile į krūvą, ir giedojo: Sperent in te...

112 *mūs Pelikano* — Jėzaus Kristaus. Šv. Jonas per paskutinę vakarienę turėjo priglaudęs galvą prie Kristaus krūtinės. Viduramžių rašytojai prilygindavo Kristų Egipto paukščiui pelikanui. Pasakose randame, kad pelikanas prakirstavo sau krutinę ir krauju atgaivindavo savo vaikus, jei jiems įgylė angis. Del to pelikanas galėjo būti Kristaus simboliu.

114 *Iš kryžiaus* — Kristus pavedė globoti savo motiną šv. Jonui.

122 *Bet tarė šviesa* — šv. Jonas. *Į mus* — į mane.

123 *dalyko neleisto* — Dante, atsimindamas Evangelijos vietą, kur pasakyta, kad šv. Jonas nemirė, tik gyvas paimtas į dangų (šv.

Jon. XXI, 20 - 23), dabar norėjo patikrinti savo žinią. Tačiau šv. Jonas vadina tą mintį neleistinu danguje dalyku.

124 *Ligi mūsų* — kolei dangui skirtųjų dvasių sudarys Dievo numatytą skaičių.

127 *Dvi šviesos tiktai* — Kristus ir Švenč. Jo Motina pakilo į dausą su kūnu.

132 *iš trijų šventųjų* — Petro, Jokūbo ir Jono.

133 - 139 Nurimus giesmei ir šokiui, Dante kreipia žvilgsnį į Beatričę, norėdamas, kaip paprastai, sužinoti, kas dabar daryti. Bet apakęs šv. Jono šviesa, nepajėgia jos pamatyti, nors stovi čia pat ties ja. Jis labai susijaudina.

DNG. XXVI GIESMĖ

(431 — 434 p.)

2 *Iš blizgančio žaibo* — iš ugnies, kuria buvo apsisiautusi šv. Jono evangelisto dvasia.

6 *jo vietoj* — kol nesi atgavęs regėjimo, užuot žiūrėjęs, naudokis kalba.

7 Šv. Jonas stačiai klausia, koks meilės objektas, kur jos paskutinis tikslas.

9 *Šviesa gi atgijusi* — Šv. Jonas ramina poetą, kad tuoj praregės, nes šiaip būtų nusiminęs ir neatsakytų į klausimą.

11 eilutė pertvarkyt šitaip: *Žvilgsniuos savo turi tokios pat jėgos,*

12 *Ananijas* — nuėmė šv. Pauliui apakimą. Ap. Dar. IX. 10...

15 *Pro kur* — pro akis įėjo į poeto širdį kūniška Beatričės meilė ir jos alegorija — dieviškų daiktų pamėgimas.

16 - 18 Į pirmąjį klausimą, koks meilės objektas, Dante atsako: *Gerovė* arba Dievas, dangaus srities globėjas; Jis yra man pradžia ir pabaiga tų raštų, kuriuose įvairiai išskaitome meilę. *Alfa* ir *Omega* — yra pirmutinė ir paskutinė graikų alfabeto raidės; posakis paimtas iš šv. Jono Apr. I, 8, XXI, 6, XXII, 13: „Aš esmi Alfa ir Omega, pradžia ir pabaiga".

24 *Kas liepė šį taikinį įsižiūrėti* — kas pamokino mylėti Dievą.

25 *Per filosofų* tvirtinimus, kad kiekvienas žmogus geidžia aukščiausio Gėrio...

26 *iš čia* — iš dangaus: šv. Dvasios įkvėpimu žmonės rašo dieviško mokslo knygas. Tad du argumentai verčia mylėti Dievą: vienas žmogiškas — filosofų išvados, antras dieviškas — šv. tėvų Dievo įkvėpti raštai ir Bažnyčios autoritetas.

28 - 36 *Gėris — pažintas.* — Visas sumetimas telpa šiame silogizme: 1. Gėris pažintas verčia save mylėti. Toji meilė tiek esti didesnė, kiek tobuliau yra pažintas gėris. 2. Bet Dievas yra aukščiausias Gėris, ir visa, kas šiaip yra gero, atrodo lyg Tojo Gėrio spinduliai. 3. Todel Dievą pirmiausiai privalo mylėti kiekvienas, kas Jį pripažįsta Aukščiausiu Gėriu. (Scartazzini).

37 *šioji tiesa* — jog Dievas yra Aukšč. Gėris.

38 *tojo filosofo* — Aristotelio, kuris pasakė: „Unus est princeps — Vienas yra pradžia. Taip pat Fizikoje ir Metafizikoje bei knygoje „De causis" Dievą laiko vyriausia priežastimi ir Aukšč. Gėriu. Kiti spėja, kad Dante čia turėjo galvoje Platoną, kuris pradžioje savo „Sinopso" sako, kad Meilė (Aukšč. Gėris) yra pirmiausias iš visų amžinų dalykas. Kiti — Dionyzijų Areopogitą.

40 - 42 Tą pat skelbia patsai Dievas (orig. *verace autore),* kuris buvo Moizės paprašytas: „Parodyk man savo garbę" — Ostende mihi gloriam tuam, atsakė: „Aš tau parodysiu visą gėrį — Ego ostendam omne bonum tibi. Eccles XXXIII, 18).

43 - 45 *patsai — paskelbti turėdams* — Šv. Jonas Apokalipsyje, 1, 8, kur Dievas vadinamas Alfa ir Omega, viso ko pradžia ir pabaiga (tikslas). Kiti aiškina, kad čia Dantės turėta galvoje šv. Jono evangelija, kurioje pirmasis skyrius kalba apie Dievo Žodžio įsikūnijimo paslaptį.

46 - 48 Pasirėmęs filosofų argumentais 25 eil. ir Raštų autoritetu 26 e., kuris susiderina su jais, žiūrėk į vyriausios savo meilės taikinį — Viešpatį Dievą.

49 - 52 Šv. Jonas klausia, ar turi Dante dar kitų meilės akstinų.

53 *dangiško Aro* — šv. Jono. Pranašo Jezekijeliaus regėjime, I, 4 - 13, erelis yra šv. Jono simbolis, jautis — šv. Luko, liūtas — šv. Morkaus ir žmogus — šv. Mato.

55 - šv. Jonas norėjo, kad poetas, pripažinęs pirmąsias priežastis mylėti Dievą — protą ir šv. Raštą, parodytų dar kitas, būtent: Kristaus gyvenimą ir darbus.

58 *Pasaulio esmė* — pasaulio esimas rodo Kūrėjo didybę; *mano esybė* — mano kilimas iš Dievo.

59 *per ją* (Kristaus mirtį) *gyvas esu* — skirtas dangui.

61 *minėtų tiesų* — jog Dievas yra Aukšč. Gėris.

62 *iš purvyno,* kuris atmena pavojingas bangas, Prg. I. 24 ir atitinka *tamsią girią,* Prg. I. 1. Tad filosofų sumetimai, apreiškimo autoritetas ir Dievo gerumo mąstymas jį atitraukė nuo klaidingos meilės *(purvyno)* ir pakreipė į tikrąją meilę.

65 - 66 *amžinas Sodininkas* — Dievas. šv. Jono XV, 1: Pater mens agricola est — Mano tėvas žemdirbys; *myliu aš tiek, kiek...* — Kuomet poetas buvo pasidavęs nešvariai meilei, jis mylėjo Dievo sutvėrimus del jų pačių ir labjau už Dievą; dabar gi jis juos myli tiek, kiek juose atspindi Dievo malonė. „Mes turime mylėti artimą del Dievo, nes artime yra Dievo gėrio. Mylėdami nusidėjėlius, mes mylime suteiktą jiems galią įgyti amžinąją laimę, bet ne jų nuodėmes" Thom. Akv. Summa th. I. 2, 26, 6.

67 Po laimingo Dantės kvotimo iš trijų teologinių dorybių (tikėjimo, vilties ir meilės) šventieji ir Beatričė, rodydami džiaugsmo, trisyk sugieda „Šventas".

76 - 79 Dante atgauna stiprų regėjimą ir gali žiūrėti į Beatričės akis, kurios taip stipriai švietė, jog įmatomos galėjo būti nuo šimto mylių.

80 - 81 Poetas nustebo pamatęs ketvirtą šviesą.

83 *Pagerbia* — garbina; *pirmoji dvasia* — Adomas, žmonių tėvo siela.

91 - 93 *Dievas sutvėrė* — Adomą *nunokusiu obuoliu* — subrendusio žmogaus amžiuje, ne kūdikiu.

94 - 96 Dante nepareiškia žodžiais savo klausimų, žinodamas, kad Adomui jie atsispindi pas Dievą.

109 - 114 Adomas išskaitė Dantės mintyse šiuos keturis klausimus: 1) Kiek metų perėjo nuo Adomo sutvėrimo? 2) Kaip ilgai jis buvo rojuje? 3) Kokia buvo tikroji priežastis, jog Dievas už valgymą draustojo vaisiaus taip skaudžiai nubaudė žmogų? ir 4) Kokia kalba kalbėjo pirmieji tėvai?

115 - 117 Adomas pirmiausia atsako į trečiąjį svarbiausiąjį klausimą. Valgyti vaisius savaime nebuvo baustinas darbas, bet Dievo įsakymo laužymas pavertė jį į nuodėmę.

118 - 123 Priešpragary Adomas buvo 4302 metu. Ant žemės gyveno 930 metų. Tad Dantės nuomonė seka Euzebijų ir laiko, kad nuo pasaulio įkūrimo lig Kristaus mirties perėjo 5232 metai.

124 - 132 Į paskutinį klausimą Dante Adomo lūpomis primena savo mintis, išreikštas kūriny „De vulgari eloquetia": pirmieji žmonės turėję tam tikrą formą kalbos — konstrukciją ir tarseną. Ta forma jie naudojosi tiktai lig Vavilono bokšto statybos, o po tam atsirado įvairių kalbų. Tik žydai, nedalyvavę statyboje, išlaikę originalę kalbą. Tačiu šioje vietoje Dante tvirtina ką kitą. Dar prieš bokšto statymą išnykusi pirmykštė kalba, pirmasis žmogus galėjęs kalbėti kaip norėdamas, bet nėra gavęs tam tikros kalbos, kuri tačiau kaitaliojasi per veikiančių planetų įtekmę, ir yra žmonių padaras.

133 - 136 Pirmas žodis, kokį Adomas ištaręs, buvęs *El* — Dievas. *El* hebrajų kalboje reiškia Dievas, arba Stiprus, Galia, Jėga.

139 - 142 *Ant kalno* — rojuje. Dantės nuomone Adomas išbuvo rojuje kurį laiką nekaltas ir jau prasikaltęs, būtent nuo pirmos po vidudienio valandos lig septintos, viso septynias valandas.

DNG. XXVII GIESMĖ

(435 — 439 p.)

1 - 9 Kai Dante išpažino tikėjimą, viltį ir meilę, visas dangus sugiedojo padėkos himną. Poetas dvigubai džiaugiasi: ausimis, — girdėdamas malonią giesmę, akimis, — regėdamas šventųjų laimę. Visa tai mąstydamas sušunka del palaimintųjų džiaugsmo, taikaus gyvenimo, del turtų, kurių nė netekti galima, nė daugiau pageidauti.

10 - 11 *o toji* — šv. Petras. Kitos trys liepsnos — šv. Jokūbas, Jonas ir Adomas.

14 - 15 *Kaip Jovis* — (Jupiteris) *pakistų* — Jupiterio paprastai sidabrinė spalva darosi iš pykčio rausva; priešingai, Marso rausva — darosi balta. Apaštalas, teisėtai supykęs, pasireiškė pa-

keistoje šviesos spalvoje, panašiai kaip kad Jupiteris ir Marsas būtų pasikeitę rūbais, lyg paukščiai plunksnomis.

16 - 18 Iškilminga tyla po giesmės.

19 - 61 Dante, turėdamas neišgęstančios popież. Bonifacijaus VIII ir Klemenso V neapykantos, dar kartą, jau paskutinį, daro popiežiams keturis priekaištus: a) gobšumą ir norą valdyti (40 - 45 Prg. XIX, III Sk. XXXII, 6); b) krikščionių iškrikdinimą ir šališkumą (46 - 48); c) krikščionių kurstymą kariauti tarp savęs (49 - 51); d) peraikvojimą dvasinės valdžios (52-54 ir Dng. V. 73, XII, 88).

21 *Matysi* ir kitus šventuosius, pakeitusius, kaip aš, savo spalvą, nes mes visi vieną jausmą jaučiame: jei aš rūstinuosi ir kitos dvasios rūstinasi.

22 - 24 *Tasai gi* — Bonifacijus VIII; *naudojasi* — (blogu tikslu — orig. usurpa) — ieško sau naudos *mano namuos* (šv. Petro katedroje), vakuojančioje (kuri *stovi be pono*), nes Dantės manymu Bonifacijus nebuvo popiežium, išrinktas su simonijos pagalba.

kai matome dieviškai juos — Dievo akimis, viską matančiomis (tad ir Bonifacijaus rinkimus) žiūrėdami, žinome, kad šv. Petro katedra neturi tikro, taisyklingai išrinkto, popiežiaus.

25 *mano kapo* — Šv. Petras yra palaidotas Romoje. Bazilika pastatyta ant vietos, kur buvo Nerono cirkas. Jame kankinio mirtimi mirė šv. Petras. Bazilikoje laikomos jo relikvijos.

26 *Į dvokiančią balą* (cloaca) kraujų, — nekaltai pralietų; ir *purvų* — nedorovės ir ydų.

27 *iš čia išsibrovė* — buvo iš dangaus išmestas už puikybę.

28 - 31 *tokių spalvų* — raudonų. Dangus del svetimų nuodėmių apsineša raudona gėdos spalva.

36 *karalių Karaliui* — Kristui.

40 *Kristaus Žieduotinę* — Bažnyčią; *girdė* — gaivino pralietas kankinio kraujas: mano (šv. Petro) ir dviejų pirmųjų po manęs popiežių *Lino* ir *Kleto*.

44 Keturi popiežiai kentėtojai.

46 - 48 *dešinioj* — palaimintieji, *kairioj* — pasmerktieji (Mat. XXV, 33) *dalis... dalis* — Guelfai ir Gibelinai, abeji lygiai krikščionys. Popiežiai laikė vienus savaisiais (dešinioj), antrus svetimais (kairioj).

49 Nuo 1229 m. popiežiaus kariuomenė pradėjo nešioti vėliavoje emblemą — Bažnyčios raktus.

52 *savo paveikslo* — popiežiaus antspaude yra šv. Petro atvaizdas.

53 *Pirktų privilegijų* — būdavo gaunamos privilegijos iš popiežių melagingais pagrindais už žymias taksas.

54 *kratytis* — pykti, keisti varsą.

55 - 56 *vilkus plėšrūnus* — šv. Mat. VII, 15: „Saugokitės netikrų pranašų, kurie ateina pas jus ganytojų rūbuose, viduje gi yra plėšrūs vilkai". *Ganytojauja* — vyskupijose. Vilkais čia Dante vadina įsipirkusius vyskupus.

58 *Kahorso sūnus* — gimęs Cahorse popież. Jonas XXII ir *Gaskonas* — Klemensas V; abudu viešpatavo prieš Bonif. VIII;

mūs kraują tariasi gerti — ruošiasi naikinti Bažnyčią, mūsų kraujo prekę.

59 *švari pradžia* — mūsų padaryta, jų suteršta.

61 - 63 Kaip per II Punų karą Dievas išgelbėjo Romą ir skyrė ją valdyti pasaulį, taip dabar vėl grąžins tvarką: ciesorių ir popiežių į jų pašaukimą valdyti pasaulį.

67 *kuomet...* Čia Dante pažymi žiemos metą arba susilyginimą dienos su nakčia, čia saulė pasirodo Ožragio konstelecijoje.

76 - 78 Beatričė liepia Dantei žvilgtelti į žemės planetą.

79 *pirma* poetas buvo pažvelgęs į žemę, pakilęs į Dvynukų konsteleciją (XXII, 133).

80 *Matau* — dabar poetas stovėjo ties gyvenamos zonos kraštu. Senovės geografai dalino mūsų hemisferą į septynias gyvenamas sritis arba zonas. Jos prasidėjo šioje pusiaujo (ekvatorio) pusėje ir ėjo su juo lygiagrečiai (paraleliai). Pirmoji sritis (zona) stovėjo arčiausiai pusiaujo; o savo pradžią turėjo Gango meridijane, vidurį — Jeruzalės meridijane ir galą — Kadikso (Gado) meridijane. Kuomet poetas pirmą kartą (Jeruzalėje 3 v. po vidudienio) žvelgė iš Dvynų į žemę, Dvynų konsteliacija stovėjo perpendikuliniame tiesume su Jeruzale, kuris atitiko pirmąją žemės zoną; dabar gi jis stovėjo Kadikso meridijane arba ties galu pirmosios zonos žemėje. Todel jis pasislinko į vakarus lanku 90 — gradusų ir perleido 6 valandų laikotarpį: Romani, Lect. D. 36 p.

82 Čia stovėdamas Dante matė Atlanto okeaną, kuriame žuvo Odisejas (Uliksas) (Pr. XXVI, 90 - 142), už Kadikso mato Afrikos krantą — Feniciją, kur Jupiteris pagrobė Europą, Agenoro dukterį (Ovid. Metam. II, 832 - 875).

85 - 87 Tuo tarpu saulė, buvusi po poeto kojom, pasislinko vienu zodiako ženklu pirmyn, linkui Jaučio, ir rytinė žemės dalis aptemo.

93 *gyvybė* — orig. carne umana — žmogaus kūnas.

98 *Ledos gražuolės lizdelis* — Ledos lizdu poetas vadina dvynų — Kastoro ir Pollukso — konsteliaciją, nes juodu išsiritę iš Ledos kiaušinio, kai Jupiteris, pasivertęs gulbinu ją suviliojo (Ovid. Heroides). XVII, 55 ir tol.

99 *sferoj greičiausioje* — krištaliniame danguje (primum mobile), kuris tų laikų astronomams atrodė būtinas, kad iš jo išvesti kitų aštuonių sferų judėjimą apie žemę.

100 - 102 Krištalinis dangus vis dar realus ir erdvės sąvoka dar jam pritaikoma (ko negalima sakyti apie empireumą); bet del jo vienodumo *(taip lygios jo dalys)* sunku nustatyti vieta ir erdvumas.

106 - 108 Dantės laikų astronomų nuomone žemė stovėjo visos gamtos centre be judesio. Aplink ją judėjo pasaulio sferos, gaudamos pradžią iš primum mobile arba krištalinio dangaus; krištaliniu vadinosi del to, kad turėjo tyrą ir vienodą šviesą, o ne susidėjo iš atskirų dausinių dalių. Poeto nuomone šičia, tame primum mibile, yra gamtos ribos. Gamtos vardu eina visoks antraei-

lių jėgų veiksmas. Pirmaeilė veikiančioji jėga yra Kūrėjas. Tasai veiksmas turi pradžią sferos primum mobile apskrity.

109 - 114 *Tik Dievo minty.* — Kiekvienas dangus (sfera, planeta) juda aukštesniame danguje; aukštesnįjį judina Dievo meilė, glūdinti meilės ir šviesos danguje, vadinamame empireumu.

115 - 117 *Be akstino* — ši sfera veikia kito judesio nepaveikta, bet kitų sferų judesiai yra paveikti jėgos, esančios šiame primum mobile, kurį judina Dievas.

118 - 120 Tercinos prasmė: devintasis dangus turi savyje, lyg indas gėlę, visokio judesio šaknis, kitos gi sferos — to judesio šakas ir lapus.

121 Beatričė staiga pereina prie žemiškų dalykų. Atsiminkime, kad Dantės pasaulėžiūroje monarchizmas žmonėms geriausia tinkąs, nes panašus į Dievo sutvarkymą dausų. Monarchijoje jie tvarkomi vieno valdovo, lygiai kaip dangaus sferos primum mobile judesiu. Todel Dante, įžengęs į primum mobile, pastebi, kad žmonija nutolo nuo Dievo nurodytos santvarkos; ji tokia nebūtų, jei ją valdytų geras monarchas, nežinąs geismų.

133 - 135 Priminęs pasninkų laužymą, Dante prikiša vaikams, kad tėvų negerbia.

137 *dukrą to tėvo* — Dievo. Dukros vardu čia vadinama visa žmonija arba gamta, nes Aristotelio manymu visokia gyvybė kyla iš tėvų ir saulės.

139 - 141 Dante reikalauja monarcho — imperatoriaus.

142 - 148 Poetas dar kartą užsako audrą, kaipo Dievo bausmę, įvyksiančią ne po tūkstančių metų, bet netrukus, ir po jos tvarką.

143 *del tosios dalies.* Pagal Julijaus kalendorių metai turi 365 dienas ir 6 valandas, arba — jie yra trumpesni už astronominius metus 13 minučių. Tą klaidą pataisė Gregorijus XIII. Tarp abiejų kalendorių pasidarė skirtumo lig šiol 13 dienų. Po tūkstančių metų prie tos klaidos sausio mėnesis atitiktų kovo mėnesį (Porębovič).

DNG. XXVIII GIESMĖ
(439 — 443 p.)

2 *palaimos dvasia* — Beatričė, atvedusi Dantę į dangų.

4 - 21 Dante, žiūrėdamas į Beatričės kaskart gražesnes akis, pamatė labai stipriai šviečiantį tašką. Čia buvo pasireiškusi dangaus liepsnelė, lyg betkam žvakė veidrodyje. Jis nukreipia savo akis nuo Beatričės į dausą, iš kur švietė tasai taškas, Dievo nedalomumo simbolis. Taškas atsispindi Beatričėje, kaip kad Dievo vienumas atsivaizduoja Bažnyčios vienybėje.

9 *ir ten ir čia* — ir veidrody ir tikrenybėje.

16 - 21 Jeigu tas taškelis reiškia Dievybę, tad jis pats, rodydamas Dievo vienumą ir nedalomumą, turi būti matematišku tašku, ir mažiausioji visatos žvaigždelė greta jo turi atrodyti tiek už jį didesnė, kiek mėnulis atrodo didesnis už žvaigždę.

22 - 39 Ugninis ratas beveik toks didumo, kaip tiršto oro graižas (žiedas drignė) aplink mėnulį arba saulę, sukasi aplink stiprios šviesos tašką didesniu už primum mobile greitumu. Aplink šitą ugnies ratą sukasi antras didesnis, aplink antrą — trečias ir taip panašiai lig devynių. Čia devyni angelų chorai, kurie sukasi greitumu atitinkamu kiekvieno atstumą nuo centrinio taško. Artimiausias taškui ratukas, jis ir mažiausias, sukasi sparčiausiai, šviečia gi šviesiausiai; toliausiai yra didžiausias, lėčiausiai sukasi ir mažiausiai šviečia.

24 *ratilas tas greičiausias* — primum mobile

29 *Vaivorykštės* — originale yra vartojamas dažniausia žodis *cerchio* — ratas. Vertėjas naudojasi kitais savo kalbos sinonimais, būtent: graižas, vaivorykštė, ratas, ratelis, ratukas, rinkė, kamuolis, ritinys, ratilas.

40 - 78 Dante stato į paralelę devynis ratus angelų ir devynias planetų sferas, arba dvasinį ir fizinį pasaulius. Einant Ptolomejaus sistema, pasaulio sferos turi prototipą devynis angelų chorus. Jie nulemia sferų judesį ir visą gamtą, nes angelai yra inteligencijos (Dng. II, 113 - 144 ir VIII, 34; Prg. VII, 74) judinančios dausų ratus. Bet poetas randa paralelėje prieštaravimo; kadangi planetinės sferos — Mėnulis, Merkurijus, Venera ir kt. vaizduoja angelų ratus, dabar matomus, abiejų judėjimas turėtų reikštis lygiagrečiai: didžiausias angelų ratas turėtų suktis sparčiausiai; čia gi priešingai vyksta. Beatričė paaiškina: materialiame pasaulyje daugiausia gero randama didžiausioje sferoje; dvasiniame gi pasaulyje ją atitinka artimiausias prie Dievo (Taško) ratas, turįs sparčiausią judėjimą; tas pat ir kituose abiejų pasaulių ratuose. Tad nėra prieštaravimo.

76 - 78 *Čia didį* (didelį)... — pamatysi, kad nuostabiai atitinka didesnioji ir turinti daugiau galios sfera didesniąją (angeliškąją) išmintį; ir mažesnioji mažesnę.

88 - 96 Beatričei nutilus, Dante išgirsta visuose dausos ratuose lig centrinio Taško giedant ‚hosanna" (Dng. VII, 10; Tom. Akv. Sum. Th. I. 112, 4)

93 Čia priminta žinoma šachmatų išradėjo (kažkokio indijono) istorija, kad jisai paprašęs valdovo (Persų šacho) atlyginti tiek grūdų, kiek susikraus, dedant ant pirmo šachmatinės lentos laukelio vieną grūdą, ant antro du, ant trečio keturis ir toliau vis dvigubinant ant sekančių lig galo.

97 *Toji* — Beatričė.

98 *Pirmuos ritiniuos* — arčiausiai Dievo.

101 *panašūs nor būt į Taškiuką* (Dievą). Ratas, besisukdamas didžiausiu greitumu, atrodo taškas; todel pirmieji, greičiausieji ratai, labjausiai panašūs į Tašką arba Dievą, *kiek gali*, žinoma, sutvėrimas panašėti į Kūrėją.

102 *Kiek meilė duos* (turėti to panašumo). Meilė yra ryšys, pritraukiąs juos prie Dievo. Kiek tas ryšys stipresnis, tiek labjau jie pritraukti prie Dievo, ir tiek greičiau sukasi jų ratas.

107 *Tiesą* — Dievą; *regėjimu ima* — per kontempliaciją angelai pažįsta Dievą; joje pirmasis laipsnis, o ne meilėje; nes meilė pareina iš pažinimo, o ne pažinimas iš meilės.

109 *palaimos* — laimės (beatitudo).

112 - 114 *nuopelnais.* Didesnio ar mažesnio regėjimo gauna palaimintieji pagal didesnius ar mažesnius savo nuopelnus. Nuopelnai gi pareina nuo Dievo malonės ir geros valios, bendradarbiavusios su malone.

115 *antrą trijadą* — angelų hierarchiją, susidedančią iš trijų laipsnių angelų.

117 *Nakties gi Ožys.* Rudenį lapams krintant, saulė stovi astronominiame Svarstyklių ženkle; priešingoje jam konsteliacijoje yra Ožys, šviečiąs tuomet tenai, kuomet čia naktis.

127 *Žvilgsniai pakelti į aukštybę* — į Dievą, kurį regėdami, vieni kitus patraukia į tašką (Meilės Centrą — Dievą).

128 *Kitas* — trijadas.

130 *Dijonizijus* Areopagita savo kūriny „De coelesti hierarchia" nustatė angelų hierarchijos tvarką. Šv. Gregorius kitaip juos laipsniavo; Dante ir gi kitaip (Serafinai, Cherubinai, Valdžios, Pradai, Galios, Viešpačiai, Sostai, Archangelai, Angelai).

135 *Gregorius* šypsojosi pasak Dantės iš savo klaidelės, nekenksmingos, nes nedogmatiškos.

137 *diktavo* neklaidingas šias žinias Dijonizijui šv. Povilas, nuvykęs į dangų dar gyvas būdamas ir grįžęs.

DNG. XXIX GIESMĖ

(444 — 448 p.)

1 - 9 Baigusi kalbėti apie angelų tvarką, Beatričė nutyla trumpai valandėlei, kurią poetas nupasakoja šitaip: Beatričė, pažvelgus į Tašką, tylėjo tiek laiko, kiek saulė ir mėnulis, atsiradę dviejuose, priešinguose, zodiako punktuose, išbūna horizonte prieš vienas kitą, būtent: akies mirksnį, nes tuoj prasikeičia ir eina tolyn.

1 *dvyneliai* — saulė arba Apolonas ir mėnulis arba Diana. Kuomet saulė įeina į Ožio ženklą, o mėnulis į svarstyklių, kai tasai ženklas užteka, o šis leidžiasi toje pačioje mūsų horizonto (akiračio) zonoje, abudu esti lygiai nutolę nuo zenito, tartum pusiausviroje linkui paties horizonto; paskui gi vienas eina žemyn, kitas kyla į mūsų pusiaužemį (hemisferą).

4 *nuo to punkto* — nuo tos valandėlės; *susveria* — laiko pusiausviroje. Tuomet atrodo, kad saulė ir mėnulis yra dvi didžiulių svarstyklių lėkštės, tų gi lėkščių ramstis — zenitas arba dangaus hemisferos centras. Atrodo, kad zenitas laiko abi planetas susvertas pusiausviroje trumpą valandėlę, kol jos prasikeičia, įeidamos į savo krypties hemisferą.

5 *pusiaužemis* — hemisfera.

7 *Ji* — Beatričė.

9 *šventajam Taške.* Taškas — Dievas.

11 *man žinomos tavo šios mintys* — Beatričė žino, ko nori Dante paklausti, nes jo mintys jai prieinamos.

12 Dante norėjo klausti: *kur, kuomet* ir kaip buvo sutverti angelai.

13 *sau* — Dievas, tobuliausioji būtybė, negali praturtinti save betkuriuo nauju padaru, nes patsai viską yra leidęs gyventi ir būti.

14 - 15 *Bet* — kad Jo blizgesys padaruose blizgėtų, kad Kūrėjas galėtų pasisakyti: *esmi sau*, ir savo esimu pasidžiaugti.

16 *Prieš žemės laikus* — pasaulio įkūrimas sutampa su laiko pradžia, nes laikas matuojamas judesiu; kol nebuvo pasaulio, nebuvo nė judėjimo, tad nė laiko, o tik amžinybė; taip pat nebuvo apibrėžtos erdvės prieš pasaulio įkūrimą, o buvo tik beribės glūdumos.

18 *meilės vaikus* — angelus.

19 *Pirmiau* — prieš angelų leidimą.

20 - 21 *Amžinybėje* netelpa pradžia ir pabaiga, tad netelpa nė sukcesyvumas — *pirma nė po tam.*

21 *virš bangų* — pertvarkytas Biblijos posakis: et Spiritus Dei ferebatur super aquas — Dievo dvasia lakstė viršum vandenų. Gen. I, 2. Čia šv. Tomas, Sum. Th. I, 60, 1 aiškina: posakį lakstė viršum vandenų nereikia materialiai suprasti, bet kaip kad sakoma, jog Kūrėjo valia yra iškilus aukščiau medžiagos, kurią jis mano sutverti.

22 - 24 Čia minimi trys kūribiniai dalykai: skyrium materija, skyrium forma (*Švarutės* arba dar nesutapę) ir materija su forma į kruva *sutapę*. Tie trys daiktai išėjo iš Dievo rankos į buvį vienu aktu, lyg trys strėlos iš lanko, turinčio tris temples. Lankas reiškia Dievybę, trys templės — tris Dievo asmenis: Tėvą, Sūnų ir Šv. Dvasią; trys strėlos reiškia tris dalykus: formą (angelus), materiją (kūnišką prigimtį) ir abiejų mišinį (žmogų). Kūryboje buvo kūrėjais Dievo galia, Sūnaus išmintis ir Šv. Dvasios geroji valia.

28 - 30 *Taip...* visi trys dalykai (forma, materija ir formos su materija junginys) pradėjo gyventi iš karto — be sekimo paskui pradžią vidaus ir galo.

31 *Būtybės* (orig. alle sustanze) — angelams, kaipo išmintingoms būtybėms. Pagal Aristotelį ir formą esanti substancija arba būtybė.

32 - 33 *Joms teko... aukštuma* — angelai gavo vietą arčiausiai Kūrėjo, nes juose pasireiškė *(gema* ir *plinta)* nauja prigimtis su *tyra veikla* (puro atto) laisva nuo kūniškos medžiagos (tyrosios galios)

34 *Tyrajai galiai* (tyrajai materijai) teko žemuma, nes turėjo tik pasyvios jėgos — priimti ir pasiduoti, bet ne veikti arba teikti.

35 Tačiau viduje, tarp šių dviejų kraštutinių dalykų (tarp tyrosios veiklos ir tyrosios galios) įvyko jungtis, kurios nieks neišjungs, nes negalimas daiktas, kad Dievo kūrinius galėtų sunaikinti ar išjungti kas kitas be Jo paties.

37 - 45 Šv. Jeronimas, sekdamas mokytų graikų nuomonę, sako, kad angelai buvo sutverti pirmiau, kaip regimas pasaulis. Dante kitokia nuomone verčiasi, galvodamas, kad angelai, sferų

judintojai, turėjo būti sutverti kartu su pasauliu; kitaip esant, jie būtų buvę beveikliais ir betiksliais ilgą laiką.

48 *trys karščio laidai* — trys klausimai, del kurių karščiavaisi.

49 - 51 Kai tik Dievas sutvėrė angelus, jų dalis prasikalto sparčiau, kaip kad galima suskaityti nuo vieno lig dvidešimts.

52 *judesys* — aplink Tašką.

56 *Puikybė asmens* — Liucipierio, sugundžiusio kitus pulti ir valdyti pasaulį užuot laukus, kol iš Dievo malonės būtų įgiję tai be tokio pragaištingo pasiryžimo; *prapulty* — pragare (Prg. XXX, 19...)

58 *Štai šitie* — gerieji angelai.

63 *valios pastovumas* — gerieji angelai negali nusidėti.

65 Dievo malonės, daugiau ar mažiau, gaudamas asmuo parodo didesnį ar mažesnį meilės laipsnį, be kokio jis tiek jos negalėtų gauti.

77 *į Tą* — į Dievą.

79 - 81 Kadangi angelų regėjimas neatsitraukia nuo Dievo į bet kuriuos naujus daiktus, tai nereikia jiems atminties, nes mintys gyvena vis dabartimi.

82 - 84 *Tad miega* — Kas iš mokytųjų palaiko nuomonę, kad angelai turi atmintį, yra panašus į miegantį neužmerktomis akimis; jų tarpe yra tokio skirtumo, kad vieni tiki į savo tvirtinimą, o kiti netiki; šie per tai nusideda ir verti didesnio priekaišto.

85 - 87 *Srity filosofijos* — jūs žemės filosofai neinat vienu keliu; norėdami garbės, teikiate pasauliui naujų prasimanymų.

91 *kraujo* — kentėtojų

94 - 96 *kiekvienas* — pamokslininkas stengiasi kalbėti ne iš evangelijos, bet prasimanyta tema.

97 - 102 Užuot dėstęs ambonijoje evangelijos tiesas, leidžiasi į problemą, kaip įvyko saulės temimas.

103 *Liapių, Brandinių* — Jacopo ir Aldobrandini — dvi labai prasiplatinę pavardės Florencijoje.

108 *Tamsumas* — klausytojai patys turi žinoti tikėjimo tiesas, kurių reikia sielai išganyti; tad jų kaltė, jei klauso su sielos nuostoliu netikusių temų pamokslų.

112 - 114 Žodis į žodį verčiant: ir visa tai (pagrindinis mokslas) taip jiems skambėjo burnoje, jog kovoje už tikybos plėtimą, jie rado skydus ir ietis evangelijoje.

117 *Gobtuvas* (orig. cappuccio) buvo tuomet daugelio žmonių vartojamas vietoje skrybėlės; ypačiai didelį cappuccio dėvėjo kunigai. Čia Dante norėjo pasakyti, kad kunigai, prajuokinę žmones, pūtėsi iš pasididžiavimo.

118 *jųjų dugne* — gobtuvo dugne.

119 *Toks paukštis* — velnias.

124 *Čia,* žmonės bėga į atlaidų pažadus. *Šv. Antano penimis* — šv. Ant. vienuolis (ne padovietis) gimęs 251 m. Eigipte, mirė 356 m. vaizduojamas su paršu ties kojom; paršas reiškė velnią, kuris šiame pavidale gundydavo Šventąjį. Florencijoje vienuolyno

kiaules žmonės vadindavo šv. Antano kiaulėmis. Kai jos valkiojosi palaidos, niekas nedrįsdavo mušti, nors įkyrėdavo.

125 *Turės naudos* (orig ingrassa) — nutunka *visi dar labiau sukiaulėję*, kurie *teikia pinigą* geriems žmonėms *suklastotos maišos* — netikras indulgencijas.

127 - 129 *perdaug į šalį* — kadangi esame nukrypę nuo temos (angelų), reikia grįžt, nes maža liko laiko kelionei po dausą.

130 *Šio gaivalo* — angelų skaičius negalima susekti.

134 Danieliaus raštuose (VII, 10) randame apie angelus: „millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei". — milijonai tarnavo jam ir milijardai buvo prie jo.

136 - 145 Dieviškoji šviesa *(Pirmoji Ugnis)* išleidusi savo spindulius į šią angelų prigimtį *(esmę)* taip įvairiai yra jos priimta, kiek yra pačių angelų, kuriems ji (Diev. šviesa) leidžia jungtis su savim arba regėti save. Kadangi, kiek kas labjau myli Dievą, tiek geriau jį regi (Dng. XXVIII, 109...) tad kiekvienas angelas ne vienodu įtempimu regi Dievą, nes ne vienodai Jį myli. Reikia stebėtis, koks yra didis Dievas, turėdamas tiek atspindžių (veidrodžių), kiek yra angelų, iš kurių kiekvienas pritraukia sau Jo dalelę, bet Pats Jisai lieka visas nepadalomas.

DNG. XXX GIESMĖ
(449 — 453 p.)

1 - 45 Kaip nyksta viena po kitos žvaigždės prieš aušrą, taip išnyko poetui iš akių devyni angelų chorai. Dante vėl žiūri į B-čę, kuri jam pasirodo taip nežemiškai graži, jog tiktai Dievas galįs suvokti jos grožį ir tinkamai juo pasidžiaugti. Ji praneša jam, kad jau pakilo į Empirejų, kur nėra nė judesio nė laiko, o tik meilė ir šviesa ir kur jam bus leista pamatyti abi dangaus milicijas, būtent: angelus ir palaimintuosius; šiuos pastaruosius kūno išvaizdoje, kokį atgaus per paskutinį teismą.

1 Kuomet šešių tūkstančių (itališkų) mylių į rytus yra vidudienis *(kaitrioji šešta valanda)*, tuomet pas mus (Italijoje) pavasarį ir rudenį yra rytas. Imant su Dante žemės juostą 20400 mylių ilgio, dienos su naktim susilyginimo metu gaunama lygus atstumas tarp ryto, vidudienio, vakaro ir vidurnakčio, būtent 5100 mylių. Kadangi Dante kalba ne apie saulės tekėjimą, bet apie aušrą, tad jis ima atstumą 6000 mylių. Tuomet iš aušros srities slenkasi žemės šešėlis link vakarų į erdvę *(į gylę)* vis tolyn, kai saulė vis aukštyn kyla. Žvaigždės nyksta viena po kitos, pagaliau ir *gražiausioji* — aušrinė žvaigždė iš nušviestos padangės. Panašiai išnyko iš Dantės akių angelai, kai artėjo Dievo šviesa Empirejuje.

7 *saulutės tarnaitė* — aušra.

10 *choras žaismingas* — originale: trionfo che lude, angelų devyni chorai.

11 *Aplink Taškelį* — angelai džiūgavo ratu aplink savo judesio priežastį — Dievą.

12 *tų* — angelų, *kuriems* — angelams.

13 *apakę regėjimo versmės* — netekus akyse angelų, poetą ėmė veikti *meilės jausmai* Beatričei.

22 - 27 Dante jaučiasi prislėgtas Beatričės grožiu labjau už komedijos ar tragedijos autorių sunkiausioje jo kūrinio vietoje. Tiek pereina jo jėgas darbas aprašyti tą grožį, kiek saulė stipresnė už paprastą akį.

28 - 33 Lig šios valandos Dante be paliovos dainavo Beatričės grožį. Dabar gi atsižadėsiąs, lyg ir priėjęs prie meno aukštybės nesugriebiamo idealo, prieš kurį kiekvienam menininkui tenka nuleisti rankas.

38 - 42 *Palikę* didžiausiąjį dausų ratą — primum mobile — kylame į tyros šviesos sferą, į Empireum, dausą be materijos, į *dvasios šviesumą*. Trys laimės laipsniai yra toki: 1) dvasios šviesa arba Dievo regėjimas protu, 2) meilė iš to regėjimo einanti ir — 3) džiaugsmas pareinąs iš įgijimo Dievo ir savyje turįs visokį džiaugsmą.

44 *Dausų rikiuotes* — angelus ir palaimintas žmonių sielas, turinčias išvaizdą, kokią turės paskutinio teismo dieną. Angelai nebus teisiami ir nekeis savo išvaizdos.

51 Visai apakau — orig.: nulla m'appariva, nieko neįžiūrėjau.

52 *Meilė* — Dievas savo malone pasitinka kiekvieną sielą ir uždega jos šviesą, kad po tam degtų visada.

55 - 60 Dante artinasi prie Dievo regėjimo; jo akys taisosi ir gauna galios žiūrėti į dieviškąją šviesą.

61 - 63 Ugninis upelis yra paimtas iš Biblijos: Dan. VII, 10 ir Apok. XXII, 1 : „Ir parodė man gyvojo vandens upelį, blizgantį kaip krištalą, bėgantį iš Dievo ir Avinėlio sosto".

64 - 65 Upelio šviesos žarijos reiškė angelus, gėlės — palaimintųjų sielas, gaunančias laimės per angelus.

67 *iš tenai* — iš gėlynų.

68 Vienos žarijos įkrinta į upę, kitos iškyla.

70 - 71 Beatričė vėl skaito Dantės širdyje dar nepasakytą norą.

73 Gerk akimis iš šviesos upelio, kad tavo regėjimas sustiprėtų įsižiūrėti visokį dalyką jo tikrenybėje.

74 *Šviesybė* — Beatričė, apšviečianti mano protą ir mintis.

75 *didįjį troškulį* — norą pamatyti aukščiausias tiesas.

76 *topazų* — angelų.

77 *žolės pradžiugusios*, orig. il ridel dell'erbe (žolių juokas) — palaimintųjų sielos.

79 - 81 „Pirmiau kaip Dante paragaus unio beatificans, dangaus karalija vaizduojasi jam, Beatričės žodžiais sakant (78 eil.), tikrenybės šešėlyje. Skirtumas tarp šito šešėlio ir tikrenybės, išrodytas šios giesmės gale ir sekančioje giesmėje, yra toks, kad šviesa, kuri (100 eil.) daro Kūrėją regimu sutvėrimu, čia pasireiškia upės pavidale, o tenai pasireikš šviesiai spinduliuojančiu ratu. Palaimintos sielos čia pasirodo gėlėmis, o angelai — čia lakstančiomis paskui palaimintuosius, čia kylančiomis link Dievo ir Jame paneriančiomis kibirkštimis. Del to Dantės sieloje susidarė dangaus karalijos nu-

jautimas, kokį gali gauti žmogus, dar ant žemės gyvendamas, didesnio dvasios pakilimo metu. Iš to, kad dieviškoji šviesa čia yra pasireiškus upelio pavidale, galima berods tvirtinti, kad siela, dar nedalyvaujanti palaimintame regėjime, gali pažinti Dievą tiktai iš jo darbų, arba laiko eigoje, kurio simbolis yra upelis; ji dar negali regėti Devo iš esmės, Jo amžino ir beribio, kas simboliškai išreiškiama šviesos ratu. Į unio beatificans Dante įeina įmerkdamas pradžioje blakstienus į tą upelį, kai tuo tarpu jo nuovoka susiduria su šviesa, darančia jam matomu patį Kūrėją" (Filaletas).

94 - 96 *Taip keitės* — gėlės pavirto palaimintomis dvasiomis, o žarijos į angelų chorus.

99 *išvydau* — poetas taip yra sujaudintas stebuklingai gautu regėjimu savo poemos galutiniu tikslu, jog trisyk kartodamas tą patį žodį nurodo, ką jis išvydo ir kaip išvydo.

103 *Šviesa* — minėtoji 100 eilėje; *apvalaina* figūra tinkamiausiai išreiškia amžinybę, kuri buvo visuomet, yra ir bus, neturėdama nė pradžios nė pabaigos.

106 - 108 Visas šviesos pasireiškimas gauna pradžią iš spindulio, kuris išeina iš neapsakomos Dievo šviesos; tas spindulys yra refleksas nuo išgaubtos vietos pirmojo judesio (primum mobile); šis gi ima judomąją gyvybę *tenai* — Dievo šviesoje ir galią *(jėgų)* veikti kitose sferose.

114 *vis tai tavo* — vis tai yra dvasios, palikę kūnus žemėje.

117 *Rožės kepurė* — jei pirmasis laipsnis turi šimtus (orig. daugybes tūkstančių) palaimintųjų, tad visa rožė arba jos karūna turi jų neapsakomą daugybę.

124 *gėlės* — rožės. *Geltonam viduj* — sukury, kur rožė turi geltonų plaukelių, sudarančių žiupsnį arba kamuolėlį. Čia geltonasis vidus reiškia apvalainą šviesa (103 eil.), apie kurią stovi palaimintųjų eilės, kaip minėta 115 - 117 eil.

129 *baltrūbių* — palaimintųjų.

132 *jau nekiek* — buvo manoma, kad pasaulis yra paskutinėje gyvenimo stadijoje ir, būdamas ištvirkęs, nedaug palaimintųjų žadėjo dangui.

133 - 138 Paskutinis Dantės mylimojo imperatoriaus poemoje minėjimas ir paskutinį kartą niekinimas nekenčiamo popiežiaus Klemenso V. Pagaliau trumpas pakartojimas poeto politinės programos.

136 Henrikas VII, Liuksemburgo grafas, išrinktas imperatorium 27 lapkričio 1308 m., mirė 1313 m. Dante turėjo vilties, kad valdovas sutvarkys Italijos reikalus, sudarys Bažnyčios su valstybe stiprų bendradarbiavimą ir padės pamatą amžinai taikai. Čia poeto troškimas grįžti į Florenciją taip pat pagaliau būsiąs patenkintas.

143 *tasai* — Klemensas V. (1305 - 1314).

146 *tenai nugramzdys* — į pragaro 3 daubą, 8 skyrių, kur sumesti simoniai.

148 *tas iš Anagnos* — Bonifacijus VIII; *giliau kiek įlys* — šita skaudi pranašystė tai paskutiniai Beatričės žodžiai poemoje.

DNG. XXXI GIESMĖ

(454 — 457 p.)

1 - 3 Kristaus krauju atpirkti šventieji pasirodo nustebusiam poetui didžiulės baltos rožės formoje.

4 *Kiti gi* — angelai chorai; jie skraido, kai šiaip teisingieji sėdi ramiai savo vietose.

8 *į namus* — į avilį.

9 *uolumas* — triusas *pavirs į saldybę* — į medaus korį.

12 *jų meilė* — Dievas.

14 *rūbais baltais* — origin. l'altro tanto bianco, visa, kas ne galva ir sparnai, tų angelų atrodė labai balta.

18 *Įtrauktą* — angelai skraidydami link Dievo sparnų plasnojimu įtraukdavo ramybės (taikos) ir meilės, ir visą tai dalindavo kitoms dvasioms.

19 *aukštybės* — Dievo.

23 *kur tik jos reikia* — orig. koks tik daiktas yra jos (dieviškos šviesos) vertas.

26 *Žmonės visos praeities* — orig. senovės (supr. Seno įst.) ir naujovės (— Naujo įstatymo) žmonės.

27 *į tikslą* — į Dievą.

28 - 29 *O, triguba šviesa punkte vienam* — o šviesa, pareinanti iš trijų Dievo asmenų, iš esmės gi viena prieš palaimintųjų akis.

30 *mūs srities* — mūsų žemškojo gyvenimo. Poetas, matydamas šventųjų ramybę ir nedrumsčiamą džaugsmą, atsimena audringą žemės gyvenimą, ir jam iš širdies išsiveržia malda į Dievą.

32 *Helikė* — Grįžulio ratai, arba Didžiojo Meškino konsteliacija. Abudu žvaigždynai: motinos (Helinės — Didž. Meškino) ir sūnaus (Arkado arba Arktūro — Maž. Mešk.) vaikščioja vienas paskui kitą.

35 *Lateraną* — Laterano rūmus padovanojo Kastantinas Didysis. Kada Romą paėmė vestgotų vadas Alarikas, Lateranas dar buvo puikus rūmas. Kitiems atrodo, kad Lateranas čia pavartotas vietoje visos Romos.

37 - 40 Dantės nusistebėjimas itin didelis, nes iš žmonių šalies atėjo į dangų, iš vietos, kur veikia laikas, — į amžinybę, iš nedoros Florencijos — į teisingųjų ir sveikųjų šalį. — Paskutinis kirtis nedėkingam gimtam miestui, pastatant jį griežtame kontraste su teisingųjų miestu.

41 - 42 Nustebusiam ir nudžiugusiam Dantei maloniau buvo nieko neklausti ir negirdėti, bet tik regėti visa, kas priešais spindėjo.

49 *mostų rimtis...* — judesių elegancija.

54 *niekur prieštas* — Dante yra pažinęs bendrą dausos formą, bet nėra įbedęs akių į betkurią jos smulkmeną.

56 *Į savo vadovę* — į Beatričę.

59 *Ne Ponią* — Beatričė paliko poetą ir grįžo į savo sostą; *senelį* — šv. Bernardą.

65 - 66 *Mane tau renka* — Beatričė siunčia šv. Bernardą nuvesti poetą lig kelionės tikslo.

67 *ant trečiojo lanko iš viršaus* — danguje šventieji džiūgauja aplink Tašką, susitvarkę daugybe ratų (lankų). Beatričė turėjo savo vietą trečiame lanke, skaitant nuo viršaus. Pirmame rate — Marija, antrame — Ieva, trečiame Rachelė ir šale jos — Beatričė (žr. sk. XXXII, 4...).

73 - 75 Nuo tolimiausios atmosferoje vietos, kur užsidega perkūnas su griausmais, nė jokia žmogaus akis nėra tiek nutolus, nors ir būtų nugilusi lig jūros dugno, kiek Dn. stovėjo dabar atstu nuo Beatričės.

80 - 81 Manęs gelbėti teikeisi nužengti į limbą (priešpragarį).

79 - 90 Poeto malda, atsisveikinimas su Beatriče.

93 *vėl sugrįžo* — nukreipė žvilgsnius į Dievą, *amžiną* šaltinį *(lytų)* malonės.

97 *tarp šitos vietos pakopų* — paleisk akis į dausos ratus.

101 *Šv. Bernardas* — gimė 1091 m. mirė 1153. Jo tėvas buvo prancūzų karžygis, valdovas Fontaines pilies netoli Dijon. Įstojo į cistersų vienuolyną, ūmai pagarsėjo savo dievotumu ir teisingumu. Jis buvo didžiausias viduramžių mistikas kontempliatorius. Nors buvo kuklus Clairvaux vienuolyno vyresnysis, tačiau turėjo įtakumo į politiką. Jo garsūs pamokslai sujudino Europą mestis į antrąjį kryžiaus karą. Pasižymėjo taip pat teologiniame ginče su filosofu Abelardu. Jo patarimų su noru klausydavo popiežiai ir kiti valdovai. Bernardas ypatingai buvo atsidėjęs tarnauti Švenč. Marijai, iškeldamas jos garbę savo mistiniuose kūriniuose.

103 *Kroacjos* — sk. 3 skiemen.

104 Veronikos — Yra padavimas, kad kažkokia moteris padavė nešančiam kryžių Kristui skarelę nusišluostyti kruviną ir prakaituotą veidą. Kristus grąžino nusišluostęs skarelę su atsimušusiu joje veidu. Atvaizdas vadinosi *vera icon* (tikras paveikslas), o moteris iš to yra praminta Veronika. Skarelė buvusi laikoma Romoje, daugelio lankoma pagerbti.

116 *Karalienė* — Marija.

11 - 129 Toji vieta, kur sėdi Marija, daug šviesesnė už visus rožės pakraščius, prie jos prisijusius; vidury gi tos vietos išsižymi ypatingai šviesus taškas. Visa tai panašu į padangę prieš saulėtekį, kuomet rytų šalis atrodo šviesesnė, o čia nušvinta ypatingai toji vietelė, kur pasireiškia tekanti saulė, — kur įsuka saulės vežimo rodyklis.

125 *Faetono* — žr. Pr. XVII, 107; Sk. XXIX, 118; D. XVII, 3.

126 *aplink gi susmuko* — kai užsižiebė šviesa viduje, aplink viskas tamsiau atrodė.

127 *Auksaliepsnė taika* — orig. pacifica orafiamma; Dante vadina Šv. Mariją taikingąja aukso liepsna, būtent: aurea flamma; priduria — pacifica (taikos), atskirti nuo oriflamme — prancūzų karo vėliavų aukso spalvomis palos.

130 *Viduj* — vidury aukso liepsnos, t. y. aplink Marijos Sostą.

132 *skirtingi* — kiekvienas pareina iš malonės laipsnio.

139 - 142 Bernardas drąsina poetą regėti Mariją (savo *meilės sūkurį).*

DNG. XXXII GIESMĖ
(458 — 462 p.)

1 - 39 Šv. Bernardas aiškina Dantei, kaip sutvarkyti danguje šventieji. Viršuj — Marija, žemiau jos — eilėje (viena žemiau kitos atskiruose laipsneliuose) sėdi Ieva, Rachelė, Rebeka, Rutė ir toliau panašioje tvarkoje — kitos žydės, poeto nesuminėtos vardais. Šitos moterys daro ribą, skiriančią Senojo Įstatymo šventuosius nuo Naujojo. Anojo suoluose nėra jau tuščių vietų, šio gi — yra dar, bet nedaug. Aukščiausiame laipsny, priešais Mariją, sėdi šv. Jonas Krikštytojas, žemiau jo — šv. Pranciškus Asyžietis, toliau šv. Benediktas, šv. Augustinas ir kiti laipsnis po laipsnio neišvardintieji, darantieji ribą tarp Naujojo Įst. šventųjų ir Senojo iš šios pusės, kaip iš anos — minėtosios žydės. Dešinioje Marijos sėdi šv. Petras ir toliau už jo šv. Jonas Evangelistas; Jos kairioje — pirmas Adomas, paskiau Moizė. Priešais šv. Petrą sėdi šv. Ona, priešais Adomą — Lucija. Pagaliau visa apatinė dangaus rožės dalis yra tekusi mažyčiams šventiesiems.

2 *Regėtojas* — šv. Bernardas, padėtais žvilgsniais Marijoje.

4 *Tą žaizdą* — įgimtą nuodėmę.

6 *toj Grožybė* — Ieva sėdinti prie Marijos kojų.

8 *Rachelė* — patriarcho Jokūbo žmona.

10 *Sara* — patriarcho Abraomo žmona, *Rebeka* — patr. Izaoko žmona, *Judita* — nukirtusi Holofernui galvą.

11 *Senelę* — Dovydo tolimesnę senelę.

13 *grandis* — orig. soglia (slenkstis), eilia sėdinčiųjų, kurie užima lapelių vietą dangaus rožėje.

16 - 18 Tiek nuo Marijos lig Rutės, tiek nuo Rutės žemyn eina kitos septynios žydės, sudarydamos su anomis septyniomis Senojo Įstatymo moterimis keturiolikos šventųjų eilę, perkertančią pusiau visus rožės horizontalius ir paralelius laipsnius.

19 - 21 *Nes* — šios moterys daro ribą Empirejuje tarp šventųjų, kurie pasaulyje tikėjo į Kristų ateisiantį arba atėjusį. Šių moterų eilia skiria ir jungia kartu. Jos yra tarp Senojo ir Naujojo Įstatymo ryšys — motinystės laukimo ir meilės ryšys.

22 *Iš šono* — Marijos ir Ievos, kairioje, *kur Rožės lapeliai prinokę,* — kur visos vietos užimtos. Tad niekas nėra likęs skaistykloje iš mirusiųjų prieš Kristaus atėjimą.

25 - 27 *Iš antrojo* — iš dešiniojo žydžių *šono,* kur dar yra laisvų vietų ateisiantiems šventiesiems, tikėjusiems į gyvąjį Kristų, jau buvusį pasaulyje.

31 *Didžjonis* — orig. gran Giovanni — Šv. Jonas Krikštytojas, apie kurį pasakyta pas šv. Matą XI, 11: Non surrexit inter natos mulierum maior Joanne Baptisma — Tarp gimusių iš moterų nėra pasireiškęs didesnis už Joną Krikštytoją. Jis pasodintas Rožėje tarp Senojo Įst. pranašų ir Naujojo šventųjų, nes jis paskelbė būsimą Kristų ir parodė atėjusį.

33 *Limbe* — priešpragaryje. Nuo šv. Jono mirties lig Kristaus mirčiai perėjo du metai, kuriuos šv. Jonui teko išbūti priešpragary.

34 *Benediktas* — iš Norcijos, vienumos gyvenimo įsteigėjas; *Augustinas* — moksliškos teologijos įsteigėjas; *Pranciškus* — Asyžietis — neturtingųjų vienuolių ordeno įsteigėjas; visi trys tartum veikia toliau šv. Jono darbą — parare Domino plebam perfectam, — paruošti Viešpačiui tobulą liaudį. Luk. I, 27.

37 - 39 Šitoje tercinoje Dn. palaiko nuomonę, kad Senojo ir Naujojo *(veido)* Įst. šventųjų skaičius būsiąs lygus.

40 - 48 Viduriu Rožės eina horizontaliai juostelė, po ja gi prisilaiko abiejų Įstatymų kūdikiai, gavę išganymą už tėvų nuopelnus.

49 - 83 Šv. Bernardas išsklaido Dantės abejonę, delko kūdikių sielos, neturėję laisvos valios, vis delto gavo nelygią laimę. Tad Dante vėl palietė paskyrimo (predestinacijos) klausimą; atsakymas, kaip ir pirmiau (Dng. XX, 130, - 148; XXI, 73 - 102) tas pats, būtent: Dievo valia vieni daugiau, kiti mažiau gavo laimės; į Dievo paslaptis giliau įsigilinti neleista — *reik be aiškymo* rimti 66 eil.

67 - 75 Tos nelygybės pavyzdžiu yra Ezavas ir Jokūbas, Izaoko ir Rebekos vaikai. Ezavas gimdamas buvo apžėlęs plaukais, nepanašus į Jokūbą; iš to poetas išveda nevienodą, Dievo duodamą, malonę kūdikiams dar motinos įsčioje.

76 - 84 *Pakako* — pradžioje nuo Adomo lig Abraomo laikų vaikeliams išganymas galima buvo gauti už tėvų tikėjimą į būsimą Išganytoją. Vėliau jų išganymui reikėjo apipjaustymo. Bet nuo Kristaus laikų reikia kūdikiui krikšto, šiaip negauna išganymo.

85 - 99 Šv. Bernardas liepia žiūrėti į Kristaus veidą, kuris labjau už betkurį panašus į Marijos veidą. Dante, pažvelgęs į Mariją, randa jos veide visą dievišką džiaugsmą, liejamą angelų, lakstančių tarp didžiosios gėlės ir Dievo. Visa, ką poetas ligšiol regėjo danguje, nebuvo tiek gražu, kiek dabar čia Marija, žavinga, graži, linksma; ir nėra kitos būtybės visame danguje taip panašios į Dievą, kaip Marija. Tuo tarpu arkangelas Gabrielius, plasnodamas sparnais prieš Jąją, pradeda giedoti „Sveika Marija", visi palaimintieji, linksmi ir skaistūs, palaiko giesmę.

85 *Kristaus* — žodis priimąs del pagarbos tik tą patį rimui, žr. Dng. XII, 71.

89 *šventos Idejos* — angelai, žr. XXXI, 16..., Dievo leisti, kad lakstytų tarp Jo ir šventųjų, nešiotų Jo įsakymus; angelas reiškia — pasiuntinys, pranešėjas.

100 - 114 Dante klausia šv. Bernardą, kuo vardu tasai angelas „ugninis". Gauna paaiškinimą iš *Marijos gerbėjo* šv. Bernardo, kad tai arkangelas Gabrielius, pranešęs kadaise Marijai nepaprastą motinystę.

122 *Mūs tėvas* — Adomas.

125 *Pirmasis vadovas* — šv. Petras, kuriam Kristus pavedė dangaus *(šios Rožės)* raktus: „Et tibi dabo claves regni coelorum" — Ir duosiu tau dangaus karalijos raktus, Mat. XVI, 19.

127 - 130 Tasai — šv. Jonas evangelistas, dar gyvas būdamas, matė Bažnyčios *(Sužiedotinės)* sunkų likimą. Kristus įsikūrė Bažnyčią Kristaus ietim ir vinimis.

130 - 132 *tas vadas* — Moizė, pirmasis Senojo Įst. pranašas sėdi šale Adomo.

133 - 135 *Anna* — šv. Ona, Marijos motina.

136 Priešais Adomą — *Lucija,* žr. Prg. II, 97, 100; Sk. IX, 55...

137 *tavo ponią* — Beatričę, atėjusią tavęs gelbėti pragaištingame miške.

140 *tarkim — gana;* Dante buvo užsibrėžęs baigti poemą šimtąja giesme. Čia primena sau tą dalyką, lygindamas nepuikiai save su siuvėju.

142 *į pirmąją Meilę* — į Dievą.

145 - 151 Šv. Bernardas siūlo melstis į Mariją ir liepia Dantei sekti širdimi maldos žodžius.

DNG. XXXIII GIESMĖ

(463 — 467 p.)

1 - 3 *Mergaitė ir motina* — šv. Panelė Marija turėjo privilegiją tapti motina ir likti mergele. Ji buvo Dievo duktė ir kartu Jo motina, Dievo nutarimu prieš amžius tam tikslui skirta.

8 *amžių ramybėj* — dangaus laimėje, kur viešpatauja amžina taika ir ramybė.

9 *gėlę* — šitą rožę.

10 *šią aukštybę* — dangų.

22 *Šis žmogus* — Dante, perėjęs pragarą.

24 *visur* — pragare, skaistykloje ir dausoje matė dvasių būklę ir kuo jos gyvena.

25 *Malonės tiek ras* — tu per savo malonę, o ne už jo nuopelnus nuvalyki akių lėles, kad galėtų pamatyti stačiai Dievą.

32 *Išprašius* — savo malda.

33 *paveikslu puikiu* — Dievo šviesa.

34 - 36 Žmogus, regėjęs Dievą, turėtų netekti pajautimų; tad šv. Bernardas meldžia malonės, kad Dn. liktų sveikas po regėjimo.

37 Kadangi jis po regėjimo grįš gyventi į pasaulį, tad prašoma malonės, kad žmoniški nuodėmingi jausmai jame neveiktų pragaištingai.

43 *Į Amžiną Šviesą* — į Dievą.

44 Niekas negali aiškiau ir šviesiau kaip Marija, pažiūrėti į Dievą.

46 - 57 Prisiartindamas prie žmogaus geismų tikslo, Dievo, Dante junta esąs savo norų aukštumoje. Šv. Bernardas liepia jam žiūrėti į aukščiausią šviesą, bet jis jau patsai yra tai padaręs. Ką ten pamatė, žmogaus liežuvis negali išpasakoti.

61 *jau vaizdų nemačiau* — atitokęs, nemačiau regėtų dalykų.

64 - 66 Dante lygina savo regėjimo nykimą su sniego plekais ant saulės sušilusiais ir su Sibillės ištarmėmis, užrašytomis ant

lapų, kuriuos, atidarant urvą, išnešioja vėjas, neduodamas išskaityti pačios ištarmės.

77 *Netekčia akių* — poetas visas paskendo Dievo regėjime, todel apaktų, jei staiga atitoktų kitokioje šviesoje.

79 - 84 Dievinės šviesos nugalėtas ir pakilęs aukščiau savęs per šviesos garbę, Dante gauna visą pasitenkinimą iš Dievo regėjimo — per *visio beatificans* tampa laimingas.

85 - 87 *Jos* — amžinosios šviesos — *įsčioje* Dante pamato visą Dievo kūrybą, susiglaudusią į vienetą.

88 Dante mato dalykų esmę ir pripuolamumą (sustanza e accidente) ir koks tarp substancijos ir akcidento santykis (costume).

94 - 96 Tercina aiškinama taip: „Visas nuostabumas; kokiu stebėjosi žmonės per dvidešimts penkis šimtmečius del argonautų žygio, suimtas į krūvą, yra mažesnis už tą nuostabumą, kurį patyriau toje valandoje (letargo valandoj), kai akis buvau padėjęs Dievybėje".

95 *prieš metų šimtus* — Jazono žygis įvykęs esą apie 1223 m. prieš Kristų.

96 *Neptūnas* — jūrų dievas. Laivai iš Argo pasirodė pirmieji jūroje; tad nustebo Neptūnas, pamatęs jų šešėlį viršum vandenyno.

109 - 123 Dante stengiasi duoti nuovokos apie Švč. Trejybę keletu vaizdų, kurie eina vienas po kito; kartu pasiteisina, kad ne Dievybė keičiasi, bet jo paties reginčios akys. Jam yra pasirodę trys lankai, lyg vaivorykštės juostos viena antroje, įvairios spalvos; trečiasis lankas kilo iš pirmųjų dviejų ir atrodė ugninis. Tad Dievo vienetas iš trijų atskirybių, arba Švenč. Trejybė. Bet dar kartą pasisako, kad žmogaus žodis nepajėgia išreikšt tikrenybės. Tik patsai Dievas gali visiškai regėti Dievą.

124 - 126 *Dausų Židiny* — amžina šviesa, Dieve, (luce eterna): šioje tercinoje Dievo, vieno ir trijų, apibrėžimas.

127 - 141 Šioje tercinoje išdėstyta dar viena didelė krikščionių mokslo paslaptis, būtent Dievo Žodžio įsikūnijimas. Antrame iš trijų minėtųjų lankų, kuris yra pirmojo atspindys (Sūnus, paeinąs iš Tėvo) Dante pastebi žmogaus veidą tos pačios spalvos, kokios ir patsai lankas. Susekti paslaptį, kaip dievybė jungiasi su žmogybe, Dante taip pat negali, kaip geometras neįmano išmatuoti rato kvadratūros. Tiktai Dievo malonės veikimas, kurį Dante sulygina su žaibo smarkia šviesa, leidžia jam patirti paslaptį, bet žmonėms jis nesugeba jos apsakyti. Čia baigiasi regėjimas.

143 - 145 *Bet jau mano valią, geismus* — suko mano valią ir troškimus, *toj meilė* — Dievas, priderinęs juos prie savo valios ir norų, kaip ratą, kuris yra lygiai pavarytas ir *darnai* (vienodai) sukasi ant nejudančios ašies pagal gautą, impulsą. Poetas atgauna pusiausvirą dvasios jėgose, po to kai Dievas vėl jas paėmė valdyti tais savo nekeičiamais įstatymais, kuriais valdo *(judina)* saulę ir kitas sferas *(žvaigždes)*. Baigdamas visas tris poemos dalis žodžiu *žvaigždes*, poetas nori pasakyti, kad kūrinio tikslas yra pakelti sielas į dangų.

PRAGARO PJŪVIS

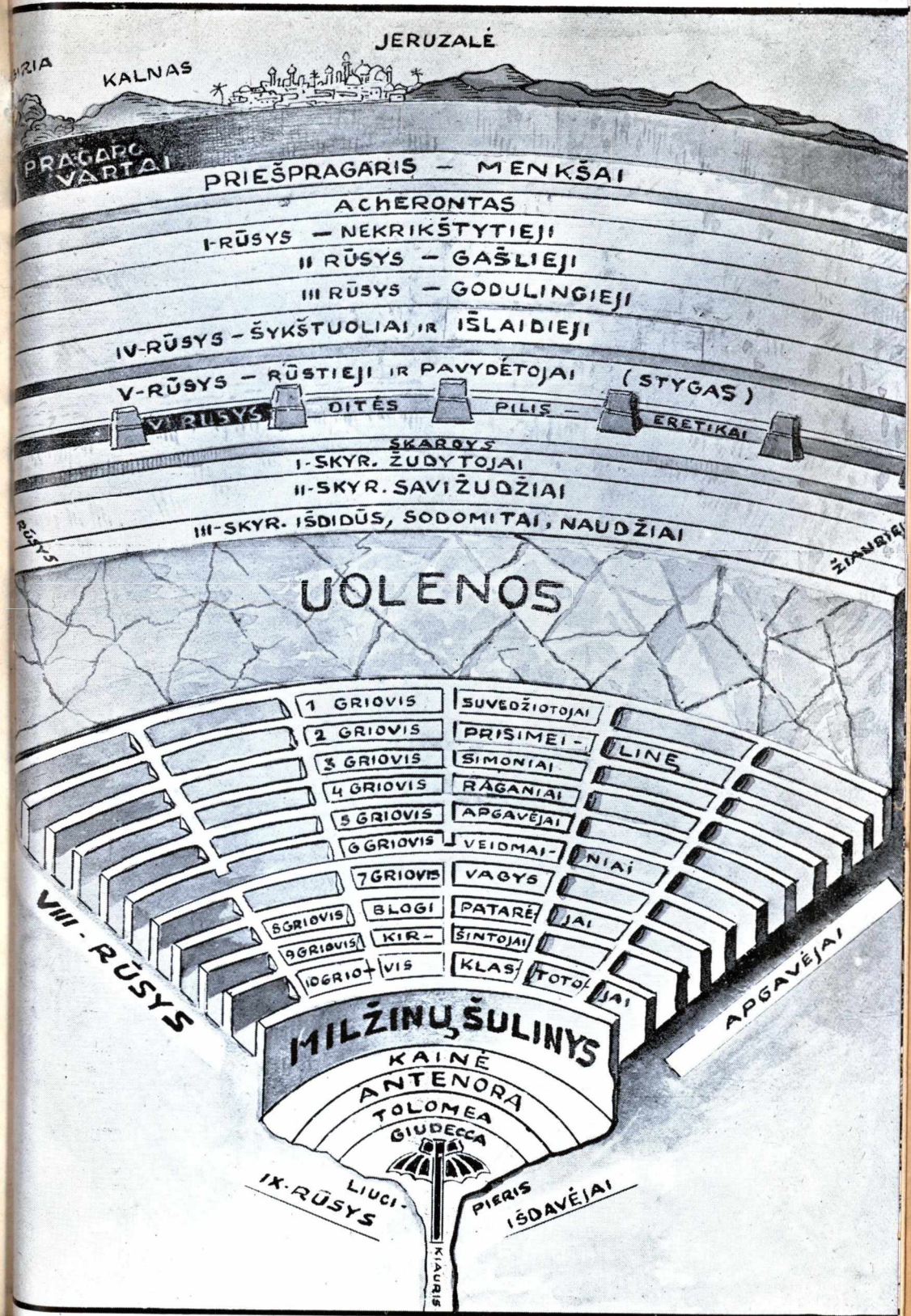

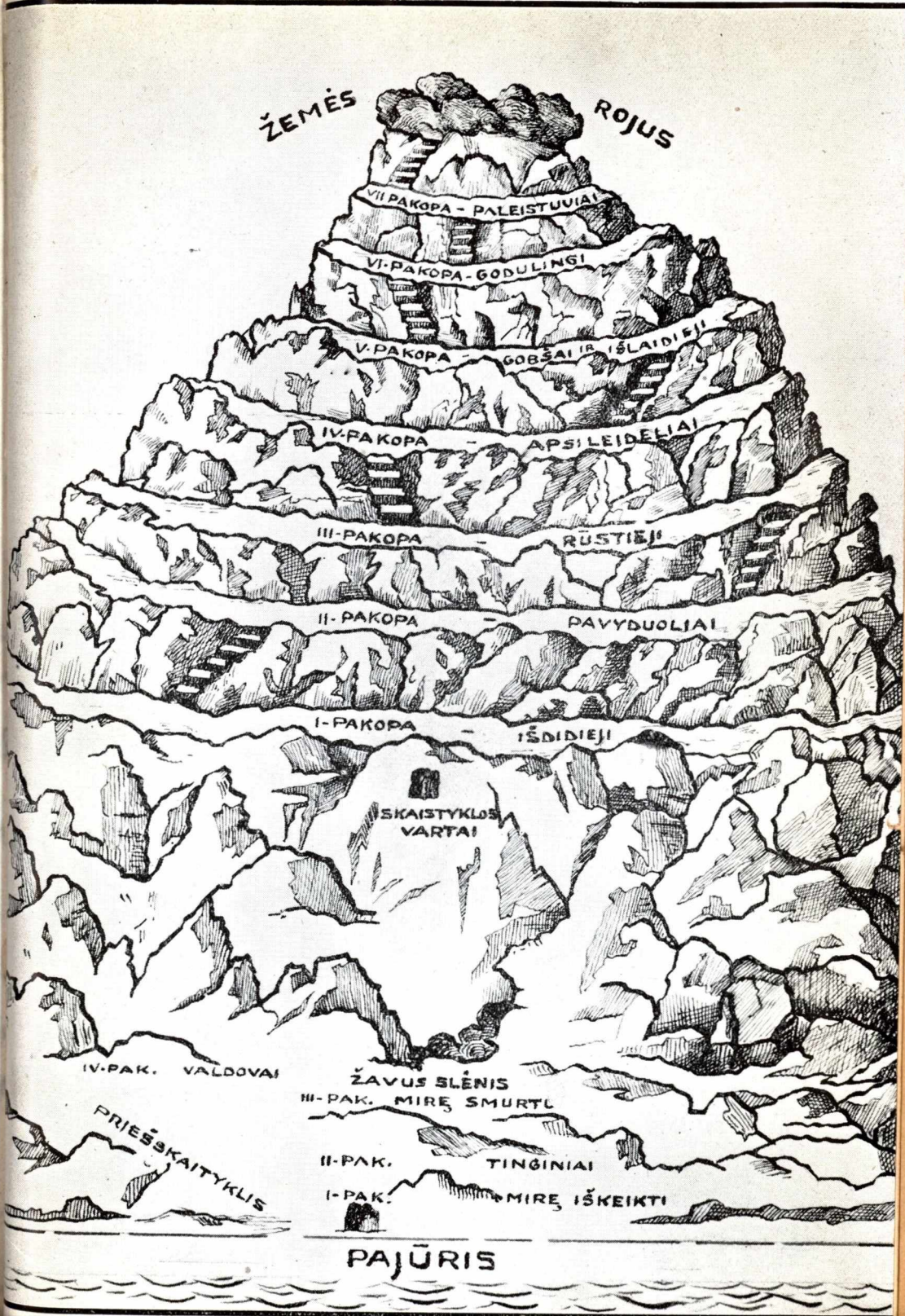
ŽEMĖS ROJUS
VII PAKOPA - PALEISTUVIAI
VI PAKOPA - GODULINGI
V PAKOPA - GOBŠAI IR IŠLAIDIEJI
IV PAKOPA - APSILEIDĖLIAI
III-PAKOPA - RŪSTIEJI
II-PAKOPA - PAVYDUOLIAI
I-PAKOPA - IŠDIDIEJI
SKAISTYKLOS VARTAI
IV-PAK. VALDOVAI
ŽAVUS SLĖNIS
III-PAK. MIRĘ SMURTL
PRIEŠSKAITYKLIS
II-PAK. TINGINIAI
I-PAK. MIRĘ IŠKEIKTI
PAJŪRIS